

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Martin Mádl

BAROKNÍ SKLO

A JEHO SBÍRKA

V ODDĚLENÍ STARŠÍCH ČESKÝCH DĚJIN

NÁRODNÍHO MUZEA

Díl I.

obor: dějiny umění

vedoucí práce: Doc. PhDr. Mojmír Horyna, CSc.

Praha, 2001

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonal samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury

30. 3. 2001

Obsah prvního dílu:

Předmluva	5
I. Výpisky k pojetí materiálu v umění	8
Potence materiálu	8
Úhel pohledu - věda, filosofie, umění	9
Odkaz antiky	18
Světlo středověku	21
Technické příručky umělců	27
Nový materialismus	34
Věk rozumu	38
II. Polyhistor Johann Joachim Becher a počátky barokního sklářství	43
České křišťálové sklo	43
Setkání plukovníka Delbona s Johannem Joachimem Becherem	46
Polyhistor	48
Becher a soudobá produkce skla	52
K Becherovým názorům na sklářství a k postavení materiálu v barokním umění	59
Nové evropské sklářství	74
III. Textové přílohy	77
IV. Přehled použité literatury	109

Předmluva

Celá tato práce je výsledkem několikaletého projektu, zaměřeného na studium barokního skla. V jejím prvním dílu se pokoušíme podat vymezení problému barokního skla v obecné rovině. Na začátek zařazujeme nejprve teoretickou úvahu o možnostech pojetí materiálu v dějinách umění. Druhou část prvního dílu pak věnujeme soudobým názorům na sklářství, které nám ve svém literárním díle zanechal německý polyhistor 17. století Johann Joachim Becher. Celý tento úvodní díl není přehledem dějin sklářství, ani přehledem názorů na sklářství. Vychází však z dosud málo známých dobových literárních pramenů, které se snaží nově zhodnotit a vytvořit z nich určitou teoretickou základnu, z níž by bylo možné barokní sklo vnímat a k jeho studiu dále přistupovat. V jeho závěrech se spíše snažíme některé problémy otevřít a vymezit, než na ně s konečnou platností odpovědět. V příloze k tomuto dílu uvádíme ukázky Becherových textů o skle. Na závěr zařazujeme přehled použité literatury, na kterou odkazujeme v statích a v katalogových heslech ve zkratkách.

Druhý díl práce je věnován sbírce barokního skla v oddělení starších českých dějin Národního muzea. V jeho úvodu podáváme stručný přehled vývoje této sbírky a jejího odborného zpracování, a její zběžnou charakteristiku. Jednotlivým předmětům sbírky se dále věnujeme v následném katalogu, který tvoří nejrozsáhlejší díl celé práce. Do tohoto katalogu jsme se snažili zařadit co možná největší část sbírky barokního skla včetně vybraných mladších prací, na nichž se snažíme ukázat na vývoj některých výtvarných motivů barokního původu. V katalogu se vedle sebe ocitly práce různé umělecké kvality. Věříme však, že poznání některých umělecky méně náročných prací může být pro rozšíření našich poznatků o charakteru barokního sklářství v mnoha případech přínosné. Přesto je zřejmé, že všem položkám katalogu nemohla být věnována stejná pozornost. Zvýšená péče o vybrané předměty přitom nemusí vždy odrážet jejich umělecké nebo historické kvality, ale spíše míru našich znalostí o těchto předmětech. Celý katalog je dokladem aktuálního stavu poznání sbírky, které bude třeba dále rozvíjet a doplňovat.

Uvedená práce vznikala za vydatného přispění a obětavé pomoci mnoha osob, jimž by autor chtěl na tomto místě poděkovat. Vedení celé práce se laskavě ujal a její vznik zasvěcenými radami doprovázel Doc. PhDr. Mojmír Horyna, CSc., ředitel Ústavu pro dějiny umění při Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Velký dík patří PhDr. Olze Drahotové a PhDr. Heleně Brožkové, které autoru umožnily studium sbírky skla v Uměleckoprůmyslovém muzeu a poskytly mu nesčetné cenné konzultace, v nichž jej uvedly do problematiky dějin barokního sklářství. Mnohé z názorů zde publikovaných

korigovaly a zbavily je chyb, což je však ani v nejmenším nečiní odpovědné za nedostatky této práce.

Jedním z hlavních vodítek při určování datace, případně místa vzniku katalogizovaných předmětů se ukázaly být informace heraldicko-genealogického typu. O to, že se autoru podařilo alespoň některým z nich porozumět, se svými výklady a vstřícným zpřístupněním své knižní příručky zasloužil PhDr. Petr Mašek, vedoucí oddělení zámeckých knihoven. Velice obětavě mu byl nápomocen také PhDr. Pavel Pokorný ze Strahovské knihovny, Ing. Vladimír Pouzar a MUDr. Emanuel Bechyně. Za další odborné podněty a pomoc při zpřístupňování sbírek autor vděčí PhDr. Libuši Váňové, ředitelce muzea v Benešově, Mgr. Michaele Holznerové a PhDr. Jitce Lněničkové z Muzea hl. města Prahy, Mgr. Hedvice Kuchařové ze Strahovské knihovny, PhDr. Marii Ryantové, CSc., z archivu Národního muzea, PhDr. Arno Paříkovi ze Židovského muzea v Praze, PhDr. Oldřichu Palatovi ze Severočeského muzea v Liberci, Mgr. Petru Novému z Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Mgr. Tomáši Kleisnerovi z numismatického oddělení Národního muzea a mnohým dalším, které snad autor spolu s narůstajícím neklidem při dokončování práce opomněl uvést.

Podstatný díl práce zabrala příprava víceúčelové počítačové databáze, v níž byla připravena celá katalogová část. Při osvojování základů práce s programem Access se ukázaly nedocenitelné rady z oblasti databázových relací, které autoru poskytla Iva Kocourková z počítačového centra Národního muzea, jakož i výklad ve věci převodu databázových tabulkových souborů do textového editoru, který mu podal Jean-Marc Brochier z Lyonu. Celou práci pak pomohla v této formě vydat francouzská instituce CeFRoS s laskavým souhlasem jejího ředitele, pana Antoinea Marèse.

Milou povinností je zde poděkovat kolegům z oddělení starších českých dějin v čele s jeho vedoucí, PhDr. Věrou Přenosilovou, která vznik katalogu velkoryse a přátelsky podporovala. Ostatní kolegové pak autora při jeho přípravě účinně povzbuzovali a rovněž přispívali cennými radami. S velkou zátěží se museli vypořádat fotografové Jarmila Kutová a Jan Rendek, kteří pro potřebu katalogu vyhotovili většinu snímků. Obrovský díl práce pak odvedl Ivan Pastrnek, konzervátor oddělení, který dokázal velkému množství skleněných předmětů v krátké době navrátit jejich celistvost a původní průzračnost a lesk.

Na závěr chce autor za všechnu péči a pochopení poděkovat rodičům, Claire a Markovi, kteří mu ve všem statečně pomáhali.

I. Výpisky k pojetí materiálu v umění

„Mihi a docto doctore

Domandatur causam et rationem quare

Opium facit dormire?

A quoi respondeo

Quia est in eo

Virtus dormitiva,

Cujus est natura

Sensus assoupire.“¹

Molière, *Le malade imaginaire*, 1673

Potence materiálu

Molière se ve třetím intermezzu svého *Zdravého nemocného* vysmíval zkoušenému bakaláři, který za souhlasného přitakání lékařského profesorského sboru vysvětlil uspávací účinek opia tím, že mu připisal uspávací potenci. Stalo se tak v době, kdy byly opuštěny starší scholastické výklady hmoty a teorie esencí. Všechny smyslové jevy včetně barvy, chuti i hmotnosti začaly být vysvětlovány pomocí rozměrů, tvarů a pohybů elementárních částic, které tvořily základ hmoty.² Ve stejné době docházelo k novým objevům ve sklářských technologiích a k přeměně názorů na sklo jakožto materiál.

V uměle vytvořené kategorii užitého umění, do níž se řadí i skleněné předměty, jimiž se tato práce zabývá, hraje rovina materiálu zvláštní úlohu. Tato úloha, na kterou bychom se zde chtěli zaměřit, měla v dějinách názorů na umění význam natolik zásadní, že jí byla ovlivněna struktura klasifikace užitého umění. Dnes je samozřejmé hovořit a psát o sbírkách keramiky, porcelánu, skla nebo textilu. Názvy většiny výstav, katalogů a dalších odborných publikací, věnovaných specifickým oborům užitého umění, obvykle neobsahují odkaz na ikonografické, tvarové, či dokonce barevné nebo jiné konkrétní, smyslově poznatelné hodnoty uměleckých předmětů. Zcela běžně však do těchto názvů bývá začleněno označení materiálu, z něhož byly dané předměty zhotoveny.³ Tato skutečnost je přitom platná pro

¹ Cit. Molière 1970, s. 131.

² Molièrův příklad uvádí v souvislosti se soudobým vědeckým děním Kuhn 1997, s. 108.

³ Příznačným faktem zůstává, že se tato tendence týká především - i když s různými výhradami a výjimkami - užitého umění, vzniklého před dvacátým stoletím, tj. před rozšířením průmyslové výroby a zavedením průmyslového designu.

různé jazykové skupiny. V některých uměleckoprůmyslových muzeích se v současné době silněji než dříve prosazuje trend pořádat expozice především podle hlediska specifiky různých materiálů oproti staršímu trendu, v němž hrálo významnější úlohu stylové zařazení předmětů.⁴

V případě užitého umění vystupuje rovina materiálu do popředí více, než je tomu v případě tzv. umění volného, kde hovoříme o kresbě, malířství, sochařství apod., a před materiálem tak upřednostňujeme formotvorný akt. Uvedený významový problém je ohlasem našeho vztahu k implicitní úloze materiálu v rámci užitého umění. V západní uměnovědě je této úloze průběžně věnována pozornost a názory na ni tvoří jeden z ústředních nosných motivů diskursu o povaze umění.

Úhel pohledu – věda, filosofie, umění

Problematika materiálu v umění byla a dosud obvykle je nahlížena z různých, navzájem odlišných pozic. Jedna z nich byla zřízena pod vlivem vytrvalého a stále rostoucího zájmu o praktické poznání materiálu jako média a souvisela úzce z přírodovědou. Druhá pozice byla zbudována na základě filosoficky zaměřených úvah o materiálu jakožto více či méně abstraktně chápané látce v jejím vztahu k bytí. Rozdíl mezi uvedenými pozicemi je zřejmý již v antické kultuře. Aristotelés se jej snažil definovat rozlišením mezi zkušeností, uměním a pojmovým myšlením a z toho vyvozeným dělením věd praktických a teoretických.⁵ Vyhranění tohoto rozdílu můžeme sledovat v období raného novověku, kdy docházelo ke zřetelnějším rozhodům filosofických a přírodovědeckých metod a k diferenciaci oborů přírodovědy, zejména fyziky, chemie a biologie, budovaných na matematicko mechanistických základech.⁶ Ve spise Giordana Bruna o *příčině, principu a jednom*, vydaném v Benátkách roku 1584, si jeden z účastníků dialogu posteskné: „Vidím, že někteří trpí takovým nedostatkem důvtipu, že nerozlišují přírodní příčiny ve smyslu absolutním, vzaté v celém rozsahu, jak o nich uvažují filosofové, od příčin vzatých ve

⁴ Seskupování vystavených sbírkových předmětů podle hlediska materiálu bylo použito např. v nové expozici vídeňského *Museum für angewandte Kunst*. Tohoto vzoru se pak při probíhající reinstalaci stálé expozice, pracovně nazvané „Příběhy materiálů“, přidružuje také Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. K tomu viz Janáková 1999.

⁵ K Aristotelově členění lidského poznání srov. Benyovszky 1998, s. 41-48.

⁶ K charakteristice vzniku moderní přírodovědy např. Pinkava 1995, s. 275-282.

smyslu omezeném a speciálním. Ono první pojetí pokládají medikové, pokud jsou jen lékaři, za upřílišněné a jalové, druhé platí zase u filosofů, pokud jsou opravdovými filosofy, za nedostatečné a příliš úzké.⁷

Stejného problému se o dvě století později dotýká sarkastický Voltaire ve svém *Filosofickém slovníku*, když o možných výkladech hmoty píše: „Mudrci, jichž se zeptáme, co je duše, odvěti, že nevědí. Otázkeme-li se jich, co je hmota, dají stejnou odpověď. Pravda, profesori a zvláště žáci to vědí výborně, a řeknou-li, že hmota je objemná a dělitelná, myslí, že tím je všecko řečeno. Avšak požádáme-li je, aby pověděli, co je ta objemná věc, jsou v rozpacích. « Je to složeno z částí, » řeknou. ... Geometrie nám odhalila velmi mnoho pravd, metafysika velmi málo. Můžeme hmotu zvážiti, změřiti, rozložiti; chceme-li však jíti za meze těchto hrubých výkonů, vidíme v sobě bezmocnost a před sebou propast.⁸ Do podobných, avšak pozitivněji laděných úvah se pouští Diderot v *Myšlenkách o výkladu přírody* vydaných v roce 1754: „Když geometrové hanili metafyziky, byli velice vzdáleni pomyšlení, že celá jejich věda je pouhou metafyzikou. Na otázku, kdo je to metafyzik, odpověděl kdysi jeden geometr takto: Je to člověk, který nic neví. Zdá se mi, že dnes chemici, fyzikové, přírodovědci a všichni, kdo se zabývají experimentálním uměním, neméně přemrštěnými soudy mstí metafyziku a uplatňují tutéž definici na geometra. K čemu jsou dobré všechny hluboké teorie o nebeských tělesech, všechny obrovské výpočty racionální astronomie, říkají, když jsou Bradley a Le Monnier stejně nuceni pozorovat oblohu? A já považují za šťastného toho *geometra*, u něhož dokonalé studium abstraktních věd neoslabilo schopnost vnímat krásné umění, který bude znát Horatia a Tacita právě tak dobře jako Newtona, dokáže objevit vlastnosti nějaké křivky i procítit krásy básníkova díla, jehož duch a díla zůstanou trvale platná a který bude vážen ve všech akademiích! Takový geometr neupadne v zapomnění a nebude se muset obávat, že přežije svůj věhlas.⁹

Komplexní problém vztahu filosofických metod a koncepcí k metodám věd náleží k těm tématům, které v minulosti vyvolávala a dosud vyvolávají nejpodstatnější posuny v ontologickém myšlení, ať již se v něm tento problém vynořuje na pozadí nebo se objevuje v prvním plánu. V nestejném rytmu přitom podněcuje i sebereflexi ve vědách a dosud vyvolává podnětnou diskusi, která vede k různorodým závěrům. Nedostatek nebo nepřítomnost tázání se po vztahu filosofie a vědy může být naopak spojen s neschopností

⁷ Cit. Bruno 1956, s. 183 (přel. Jan Blahoslav Kozák).

⁸ Cit. Voltaire 1997, s. 57 (přel. Emma Horká).

⁹ Cit. Diderot 1990, s. 59 (přel. Vladimír Čechák).

filosofie odpovídat na základní otázky lidství, a tím přímo s její krizí. Zároveň bývá takový jev svázán s postupem určité izolovanosti vědeckého poznávání.¹⁰

Problém vztahu filosofie a vědy souvisí s předpokladem, že jsou tyto dva systémy poznávání od sebe do určité míry odděleny a také rozdílně definovatelné. Tento předpoklad není pro všechny filosofické ani vědecké koncepte samozřejmý. V některých z nich se filosofie i věda organicky prolínají, jindy jsou filosofické koncepte uměle budovány s cílem vytvořit metodu platnou pro vědy nebo naopak může ve filosofii převládnout vliv metod vědy.¹¹

Tato úvaha vychází z předpokladu možného rozdílného pojetí obsahu filosofie a věd, či alespoň z možného umělého vytvoření rozdílných metod. V dalším se tedy přidržíme užívání pojmů filosofie a vědy, které je spíše praktické a vychází ze staršího rozlišení. Namísto pojmu vědy by bylo možné použít kupříkladu označení speciální vědy. Filosofie by

¹⁰ Literatura k uvedenému tématu je značně široká a pro účel této práce mohla být reflektována jen ve výrazně omezeném rozsahu a spíše jen namátkově. Zevrubné shrnutí některých základních problémů, týkajících se vztahu filosofie a věd v minulých dobách, obsahuje významná Husserlova přednáška *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie*, sepsaná v letech 1935-1936 a tiskem vydaná v roce 1954, která je zároveň monumentálním úvodem do dané problematiky (Husserl 1972). Podobné téma rozvíjí z jiného pohledu Whiteheadova *Věda a moderní svět* z roku 1932 (Whitehead 1989), či Heisenbergova populárně naučná práce *Fyzika a filosofie* z roku 1958 (Heisenberg 1966, 2000). Aktuální sebereflektující názory na vědu v širším kontextu poznání různých významných vědců z anglického jazykového prostředí, mezi jinými např. Herberta Feigla, Grovera Maxwella, Carla G. Hempela, Paula Oppenheima či Hillary Putnama, zprostředkoval českému čtenáři výbor vydaný v roce 1966 pod názvem *Filosofie vědy* (Kuchár – Procházka – Zeman (ed.) 1966). Z mladších příspěvků vybíráme reakci Ilyy Prigogina na slavnou Hawkingovu *Stručnou historii času* (Prigogine 1997), návrh na dynamickou interakci mezi vědeckou analýzou a mystickou zkušeností Fritjofa Capry (Capra 1990), či úvahu italského matematika a filosofa Gian-Carlo Roty o *zhoubném vlivu matematiky na filozofii. Mýtus přesnosti a iluze definitivnosti*, publikovanou na stránkách časopisu *Vesmír* 1999 (Rota 1999). Až příliš smířlivý pokus o programové sjednocení přírodních a humanitních věd představuje *Konsilence* aneb *Jednota vědění* Edwarda O. Wilsona z roku 1998 (Wilson 1999). Také v českém prostředí vznikla řada prací, v nichž je hlavním tématem vztah vědy a filosofie. Již v roce 1901 podal dosti zevrubný přehled vzájemných vztahů mezi oběma polohami vědění profesor fysiologie na Universitě Karlově Dr. F. Mareš ve své knize *Idealism a realism v přírodní vědě* (Mareš 1901). Otázkami dotýkajícími se vztahu filosofie a vědy se u nás dále zabývali např. Albína Dratvová ve své knize *Filosofie a přírodovědecké poznání* z roku 1939 (Dratvová 1939) a Emanuel Chalupný v knize *Logika věd* z roku 1945 (Chalupný 1945). Uvedená problematika znovu ožívá v posledních letech, kdy se k ní více či méně soudobí vědci. Na některé nové názory na toto téma upozornily mimo jiné příspěvky přednesené v rámci mezioborových diskusních setkání, uspořádaných na půdě AV ČR a publikované ve sbornících *Model a analogie ve vědě, umění a filozofii* z roku 1994 a *Realismus ve vědě a filozofii* z roku 1995 (Pechar 1994; Nosek – Stachová 1995; srov. např. Peregrin 1995; Pinkava 1995; Vobořil 1995; Zeman 1995).

¹¹ Jako příklad pro první z těchto koncepcí lze uvést některé momenty starší antické filosofie, pro případ druhý je možné připomenout např. karteziánské pojetí a pro případ poslední pak osvícenství nebo pozitivismus.

pak vystupovala jako jedna z věd univerzálních.¹² Podobné institucionální rozdělení je však obecné a vnější. Nemusí ani vypovídat o rozdílnosti myšlenkových principů, o něž nám jde. Rozdělení, kterého zde užíváme, nevyhází jen z potřeby umělé, svobodně zvolené klasifikace, nýbrž z určitých hraničních možností lidského myšlení a jeho omezujících principů. Bylo by proto možné uvažovat o rozdílu mezi substančním a systémovým myšlením, které se projevuje jak ve filosofii tak ve vědě. V období před vznikem novodobých věd převládaly v tomto zjednodušujícím modelu substanční interpretace objektu. Základní vlastnosti objektu se přitom postulovaly jako atributy určité substance (nebo substancí), aniž se přesně analyzuje, co vztah mezi substancí a atributem přesně znamená. Výskyt základních vlastností objektů se konstatuje, ale nevysvětluje. Novodobá věda postupně přinesla nové pojetí v podobě určitého vztahového systému, daného určitým množstvím jeho základních prvků a jejich vzájemných vazeb.¹³ Osobnější a pro náš účel vhodnější se zdá být Foucaultův výklad hovořící o člověku, který je místem „empiricko-transcendentálního rozdvojení“, v němž dochází na jedné straně k čirému „aktu myšlení, kterým se chápe“, a na straně druhé „k hromadění empirického, k neuspořádanému růstu obsahů...“.¹⁴ Toto rozdvojení se přitom výrazně projevilo již na začátku novověku, např. u Descarta v důsledku nové přírodovědecké racionality, vedoucí ke zmatematizování smyslově vnímaného světa a ke kvantitativní redukci hmoty na straně jedné, a k potřebě uchování či rekonstituování transcendentálních hodnot na straně druhé.¹⁵ Kriticky se k tomuto tématu vyjádřil Kant, který připomněl, že mechanický výklad všech produktů přírody je sice neomezeně oprávněný, ale také sám o sobě značně omezený, protože neobjasňuje přírodní účely. Svět také nenabývá své jsoučno z toho, že je poznáván.¹⁶ Maurice Merleau-Pontyho později varuje před tím, aby filosofie nevysvětlovala bytí a pravdu, aniž by vysvětlovala svět, a naopak, aby nevysvětlovala svět na úkor našeho vytržení z kořenů pravdy a bytí. Existenci „světa“ nelze nahradit „myšleným bytím“.¹⁷

¹² K tématu rozlišení filosofie a věd viz Husserl 1972, s. 25-26, 280-295, 522-555. Systematické dělení věd a vymezení vztahu k nim nabízí např. Anzenbacher 1989, s. 21-35. Srov. též Rota 1999.

¹³ Toto vysvětlení pojmu substančního a systémového myšlení nabízí Král 1968, s. 9-11.

¹⁴ Foucault 1987, s. 430. Srov. též podobný koncept Edmunda Husserla v jeho *Krizi evropských věd*. Husserl 1972, s. 81-113.

¹⁵ Srov. např. Husserl 1972, s. 81-113; Gilson 1997, 129-178; Prigogine 1997, s. 22-23.

¹⁶ Kant 1975, s. 204, 221.

¹⁷ Merleau-Ponty 1998, s. 49. Na uvedené momenty u Kanta a Merleau-Pontyho jsem byl laskavě upozorněn Doc. PhDr. Mojmírem Horynou, CSc.

Vizuální umění a jím se zabývající dějiny a teorie jsou polarizací filosofie a věd podstatným způsobem zasaženy. Lze to do určité míry demonstrovat na pojmání vztahu subjektu a objektu oscilujícím mezi „teorií idejí“ a „teorií napodobování“, které zkoumal a podnětným způsobem popsal Erwin Panofsky.¹⁸ Zdá se přitom, jako by některé výtvarné systémy, a zejména jejich reflexe v soudobé literatuře o umění, tíhly více k empirickému zkoumání zobrazovaného objektu, jiné zas k volné konstrukci, budované na ideálních principech. Východiskem dalších pojetí je zde Panofského konstatování, že umělecká percepce nemá před sebou „věc o sobě“, jako spíše proces poznání. Toto východisko je možné chápat jako předzvěst nového vývoje kritického myšlení o umění zaměřeného na problematiku vizuální percepce a lze je vztáhnout nejen na vztah uměleckého díla a jeho tvůrce, nýbrž i na vztah díla a nazírajícího.¹⁹

Určitou, i když méně nápadnou paralelu k otázkám dotýkajícím se vztahu tvůrčího subjektu a reprezentovaného i vztahu vnímajícího a vnímaného tvoří názory na postavení materiálu v aktu tvorby a percepce uměleckého díla. Jak před časem upozornil Georges Didi-Huberman, projevuje se v názorech uměnovědců ve vztahu k materiálu určitá „rozštěpenost“.²⁰ „Na jedné straně patří materiál, jakožto fyzická charakteristika každého uměleckého předmětu, do roviny bezprostřední, konkrétní evidence, tj. vypovídá prostě o tom, z čeho je předmět udělán. Na druhé straně tuto konkrétní evidenci usvědčuje předem z nepravdy jakási spontánní filosofie, kterou je dotyčný historik odchován, aniž si to obvykle plně uvědomuje. Velmi přesně formuloval tuto filosofii Panofsky, jenž převedl celé dějiny konceptu umění pod pravomoc ideje, takže je promýšlel jako pouhé rozvinutí platónských problémů. « Platón dovodil jednou provždy metafyzický smysl a hodnotu krásy, a jeho učení o idejích nabývalo postupně pro estetiku výtvarných umění stále větší význam. »“²¹ Didi-Huberman si dále klade otázku, jak se pod zorným úhlem předpokladu, že platonismus – podle Panofského konstatování – nabyl ve vývoji „estetiky výtvarných umění“ povahu „matrice intelegibility“, jeví problém materiálu. Připomíná, že kdykoli je názor na materiál vyvozen z platonistické a kantovské filosofické polarity *hmota-forma*, důležité pro vytyčení

¹⁸ Panofsky 1968.

¹⁹ Panofsky 1968, s. 125-126.

²⁰ Svůj pohled na filosofický problém materiálu v dějinách umění presentoval Georges Didi-Huberman během přednášky *L'ordre du matériau. Plasticités, survivances et déclassés de la cire*, kterou proslovil na půdě Francouzského institutu v Praze v roce 1997. Viz též Didi-Huberman 1998.

²¹ Didi-Huberman 1998, s. 502. Srov. též Panofsky 1968, s. 3.

stylistiky, nebo z polarity *hmota-duch*, nezbytné pro vytyčení *ikonologie*, zůstává materiál „druhotný“, „případný“ nebo „přesně nevymezený“.²²

Potřebu oprostit se od idealistického pojetí protikladů ducha a hmoty i hmoty a formy vyjádřil ve svém podnětném díle z roku 1934 již Henri Focillon.²³ Focillonova teoretická práce se dotýká obecných otázek, přesto však ve svém výsledku vede k poznání specifických jevů, obsažených v uměleckých dílech samých. Rovněž materiálu se v ní dostává nezvykle silné role.²⁴ Hmota není chápána jen jako trpná nositelka formy, ale jako živitelka, která formě vtiskuje svůj vlastní tvar. Nejedná se přitom o abstraktní pojem hmoty o sobě, nýbrž o různé hmoty, které mají své osobité kvality, které vzešly z přírody ale nejsou přírodní. Tyto hmoty se řídí určitými principy. Mají svůj osud, své ornamentální určení. Vyznačují se zvláštními kvalitami, spočívajícími například v jejich hustotě, barvě či struktuře. Jejich užití je voleno s ohledem na tyto kvality, na jejich účinek. Přestože jsou však hmoty významné, nabádavé a náročné k uměleckým tvarům, nejsou pro ně determinující, protože jsou formováním hluboce pozměňovány. Tím se podle Focillona také odlišují hmoty umělecké od hmot přírodních.²⁵ Focillonovo pojetí zjednává materiálu postavení, které bylo v moderním dějepisu umění nezvyklé. V obecnějším měřítku je však jeho pojetí hmoty značně blízké názorům z přelomu 16. a 17. století. O některých z nich se zmíníme níže.

Vraťme se nyní k námětu, nadhozenému v úvodu této kapitoly. Máme-li před sebou novodobou uměnovědnou práci věnovanou bronzě, keramice, sklu či textilu, pak můžeme s velkou mírou pravděpodobnosti očekávat, že obsahem bude jak sdělení o materiálu, z něhož dosud nebylo zhotoveno umělecké dílo, tak o samotných uměleckých dílech. V obou případech bude nejspíše použito jiných sdělovacích systémů a obě skupiny informací se budou opírat o jiný druh poznatků, získaných odlišnou metodou. První skupina se obsahem i formou sdělení zřejmě přiblíží obsahu a metodě přírodních věd. Bude nejspíše obsahovat informace o fyzikálních a chemických vlastnostech materiálu, o technologii výroby, případně o senzuálních kvalitách apod. Skupina druhá pak bude vystavěna na principech věd

²² Didi-Huberman, tamtéž.

²³ Focillon 1936, s. 57-73. Srov. též Morpurgo-Tagliabue 1985, s. 132-134.

²⁴ v tomto ohledu je za Focillonova předchůdce považován Alain (Emille Chartier). Srov. Morpurgo-Tagliabue 1985, s. 133. Focillonovo pojetí materiálu nejsou v některých jednotlivých aspektech vzdáleny ani názory českého estetika Hostinského, ovlivněné teoriemi Semperovými. Dokumentují to zejména myšlenky o materiálu, prezentované Hostinským v rámci přednáškového cyklu *Umění a společnost v roce 1900*, tiskem vydaného v roce 1907 a znovu roku 1941. Viz Hostinský 1941, s. 83-97.

²⁵ Focillon 1936, s. 58-59.

filosofie a dalších duchovních, a bude směřovat k interpretaci zformovaného materiálu. Zdá se přitom, že první skupina bude mít tendenci podřizovat se skupině druhé pod skrytou tíhou konvencí, odvislých od idealistických konceptů uvažování a jeho důsledků, o nichž ve shora citované pasáži hovoří Didi-Huberman.

Tento ambivalentní přístup k hodnocení úlohy materiálu v umění převládá v typu znalecké uměnovědné literatury, jakou představuje například vědecký katalog. Jedná se o přístup převládající, nikoliv však samozřejmý, závazný či dokonce výlučný. Samotný pohled na dějiny myšlení o výtvarném umění ukazuje příklady poněkud odlišného položení otázky materiálu, než jaké nabízí zmíněné idealistické polarizace, vyrůstající z kořenů Platónova a Aristotelova učení. Máme zde na mysli širě pojatou problematiku specifických vizuálních a psychologických hodnot různých materiálů v aktu percepce díla. Reflexe těchto hodnot může být ovlivněna hlubším poznáním určité technologie. Zároveň může souviset s různými filosofickými názory. V aktu vizuální percepce však hraje u materiálu podstatnou roli právě to, co je v substančním myšlení vyčleňováno jako akcident z vlastní podstaty hmoty. Přes odlišný způsob náhledu a interpretace se vizuální hodnoty uměleckého díla zdají být svébytným zdrojem pro poznání umění.

Počínaje Platónem a Aristotelem byl obsah umění hledán v napodobení přírody, ať již v pozitivním nebo v negativním smyslu. Platón pojal umění ve své *Ústavě* jako pasivní a málo hodnotné napodobení vnější skutečnosti. Naproti tomu se v Aristotelově *Poetice* objevuje myšlenka, podle které zobecňující *mímésis* svým tvůrčím charakterem vystihuje pravou podstatu jevů.²⁶ Problém nápodoby je chápán jako komplexní akt, v jehož struktuře hraje hodnota materiálu jakožto uměleckého média významnou úlohu vizuální. V úvodu *Poetiky* Aristotelés píše, že různé druhy básnictví a hudby se navzájem liší třemi věcmi: „bud' napodobují jinými prostředky, nebo napodobují jiné látky, nebo napodobují jinak a ne tímž způsobem.“²⁷ Jak připomněl americký historik umění Michael Podro, zamýšlel se nad problémem zvláštní reprezentativní kvalitou materiálu také Leone Battista Alberti ve svém traktátu o *malířství*. Zde zastává názor, že je příhodnější znázornit na obraze zlato nikoli zlatem samým, nýbrž jinou barvou: „Jsou však někteří, kteří nemírně užívají zlata domnívající se, že snad zlato dodá jakési velebnosti jich výjevu; leč já je nechválím. Spíše, když budu chtít malovati Vergilovu Didonu, která měla zlatý tulec, a vlasy zlatem spjaté, a roucho [purpurové], opásané zlatem, a která byla tažena koňmi a na níž všecky věci se

²⁶ Viz Platón 1993, s. 437-458; Aristotelés 1929, s. 9-16. K problému napodobení v umění u Platóna a Aristotela srov. dále např. Svoboda 1926, s. 23-24, 34-35; Zbořil 1941, s. 14-17; Panofsky 1968; Heslo *mímésis* in Svoboda 1973, s. 384.

třpytily zlatem, přece jen jistě se vynasnažím zpodobiti spíše barvami, nežli zlatem ty hojně paprsky, jež odevšad bodají oči diváků. A to proto, že ať je malíř sebe věhlasnější a pro barevnost obdivovaný, přece jen když vyzlatí nějakou plochu na rovině, se může pak viděti, že největší část plochy, která měla býti znázorněna jasná a zářivá, se objeví divákům ztemnělá; a jiné věci některé, které měly býti více ostíněny, se nám jeví svítivé. Ostatní přízdoby uměleckořemeslné, které se k malbě připojují, jako jsou sloupy, patky (sloupové) a římsy, jakož se dělávají kolem skulptur, nebudu nikdy kárati, budou-li ze stříbra nebo zlata hutného, nebo aspoň velmi lesklého. Protože dokonalý a dobře vyvedený výjev bude hoden přízdob z kamejí.“²⁸

Albertiho poučka vychází z velmi praktických, empiricky ověřených důvodů. Leskle zlacená plocha je plochou zrcadlící a to, co se v ní zrcadlí, je buď tmavé nebo světlé a vymyká se tedy umělcově „kontrolé“.²⁹ Zároveň se dotýká momentů, které jsou soudobou literaturou považovány za zásadně důležité pro pochopení „zobrazivosti“ umění. Jeden z těchto momentů definoval Ernst Hans Gombrich, který připomněl, že snaha imitovat zobrazovaný materiál materiálem zobrazujícím (v Albertiho případě by to bylo zlato reprezentované zlatem) „může rozlomit napříč potřebu té základní informace o vzájemných relacích, která je pro naše kódování nutná.“ v případě malby nejsou čteny vizuální kvality jednotlivých materiálů izolovaně. Obraz vždy vytváří jejich značně složité vzájemné relace. Krucialním problémem figurativního malířství je smířit tzv. lokální barvu se škálou tonálních gradací, které jsou potřeba např. pro naznačení prostoru. To, co malíř prozkoumává, není ani tak fyzický svět, který zobrazuje, ale povaha lidských reakcí na tento svět.³⁰ Podro k tomuto tématu dodává, že malíř, který zobrazuje na plátně zlato jinými barvami, např. okry, tak činí v zájmu „většího rozsahu a hlubší soudržnosti“ obrazu. Uvedený způsob zobrazení umělci umožňuje znázornit např. modelaci tvaru a umístit zobrazovaný předmět v relacích k ostatním zobrazeným předmětům. V důsledku toho je však omezeno spektrum prožitků, které může zprostředkovat reálný zobrazovaný předmět. Na obraze např. nelze „vychutnávat světelné proměny, změníme-li svou polohu ve vztahu k obrazu“, což naopak zářivě zlatý povrch zprostředkovat může.³¹

²⁷ Aristotelés 1929, s. 9.

²⁸ Cit. Alberti 1947, s. 90-91 (přeložil F. Topinka). Na Albertiho úvahu upozorňuje Podro 1997, s. 67-75.

²⁹ Tuto interpretaci nabízí překladatel a editor Albertiho traktátu F. Topinka. Viz Alberti 1947, s. 178-179, pozn. 9.

³⁰ Gombrich 1985, s. 52-61.

³¹ Podro 1997, s. 70-75.

Jinou zákonitostí zobrazování se zabývá David Summers, podle kterého obrazy zpřítomňují to, co ukazují, a „činí tak tím, že umisťují nepřítomné do toho, ce je už přítomné.“ Vytváření obrazů je „vždy tak či onak změnou toho, co je už přítomné.“ Obraz je Summersem odlišován od artefaktu (Summers používá příkladu olmecké rituální sekyry), který sám není obrazem, ale „poskytuje bezprostřední kontext pro obraz“. Význam artefaktu je zvýrazněn inherentní úlohou materiálu a způsobem jeho opracování. Tento význam může být rozvinut přidáním obrazu. Použitý materiál a jeho opracování vytvářejí jeho hodnotu. To se může týkat i obrazu, který zároveň v předmětu zpřítomňuje cosi jiného, než je předmět samotný. Díky obrazu je předmět vybaven jistým „druhem moci, který přesahuje a převyšuje charakteristiku danou jejím materiálem a způsobem provedení.“³²

³² Summers 1997, s. 108-109.

Filosofické úvahy o hmotě se objevily v dílech nejstarších řeckých filosofů v důsledku jednoduše položené otázky, co tvoří přírodu. Hmotě byla přiřčena základní vlastnost nacházet se v prostoru a čase. Látkou se rozumělo něco, co mělo vlastnost lokace, která se vztahovala k prostoru a času. Pro výklad prosté lokace nebyla vyžadována vazba k okolnímu prostoru a času.³³ Kompaktní jsoucno hmoty pak bylo překonáno atomistickou teorií, všestranně propracovanou Démokritem, a „rozbito“ na nekonečné množství nepratrných částic. Veškeré dění mělo být založeno na spojování a rozpojování věčných a vnitřně neměnných atomů. Smyslové kvality nenáležely podle atomistů atomům samým, ale vycházely z jejich tvarů, pohybů a uspořádání.³⁴

Předsokratičtí atomisté uvažovali především o vnitřním, nepodmíněném obsahu hmoty. Platónské učení o idejích, na rozdíl od učení presokratiků, ve svém důsledku pomáhalo ve vztahu k hmotě vyzdvihovat především roli tvořivého subjektu, ať jím byl člověk nebo transcendentální síla. Přes svůj zdánlivě nepřátelský postoj k umění tak přispívalo k uznání závažné role umělce jakožto zprostředkovatele, případně tvůrce formy. Pojetí látky u platoniků zůstávalo negativistické.³⁵

Zásluhou Aristoteléské koncepce bylo teoretické přiznání důležité role látky v substanci. Problematikou hmoty se zabývali myslitelé již dříve, avšak teprve Aristotelés vytvořil dále obecně uznávaný koncept vzájemného působení látky a formy tím, že látku vybavil potencií spočívající v odporu, který látka klade formování. Látka je jedním ze čtyř druhů příčin onoho Aristotelem blíže nedefinovaného, na jehož vlivu závisí bytí něčeho jiného, nebo co k jeho bytí něčím přispívá.³⁶ Aristotelés odkázal následujícím staletím model obecného uvažování o hmotě. Jeho učení sice plně nevystihlo obsah starších experimentálních nauk, určilo však po dlouhou dobu přijímané logické hranice pro rozumové uvažování při získávání znalostí o skutečnosti a při jejich předávání.³⁷ Neznamená to přitom, že by Aristotelovo chápání hmoty bylo nutně pouze obecné a jeho

³³ Whitehead 1989, s. 107-109.

³⁴ Srov. heslo *atomismus*, Svoboda (ed.) 1973, s. 90.

³⁵ K problematice platónského pojetí subjektu obšírně Panofsky 1968.

³⁶ De Vries 1998, s. 67-70. K Aristotelově filosofii přírody viz též Patočka 1964, s. 72-207.

³⁷ Farrington 1950, s. 117-118.

představa o ní abstraktní.³⁸ Připouští se naopak, že filosof užíval pojmu *hylé* v souladu s hovorovým jazykem pro označení materiálu, ze kterého se vyrábí. V páté knize *Metafysiky* takto hovoří například o kovu určeném k vytvoření sochy. Tím však látku zároveň nutně vztahuje k určité formě, v daném případě k tvaru.³⁹ Příkladu konkrétního materiálu ve vztahu k uměleckému dílu je tedy užito v duchu určité analogie k abstraktnímu vztahu látky a formy. Téma materiálu a uměleckého díla přitom nebylo vyloučeno do oddělené části spisu, nýbrž tvoří organickou součást Aristotelova *tour de force*.

Jiný, odlišný způsob vnímání materiálu určeného pro uměleckou tvorbu nacházíme v četných antických, encyklopedicky koncipovaných dílech různých obsahů i forem, z nichž k nejznámějším v dějinách umění náleží Pliniova *Naturalis historia* a Vitruviových *De architectura libri decem*. Obě tyto práce obsahují zprávy o umění i zprávy o materiálech, jenž v umění slouží. Znalost materiálu se v obou případech opírá o široké empirické poznání, někdy podložené experimentálním zkoumáním. Metafyzické úvahy jsou naopak potlačeny, případně omezeny na zběžné citace archaických postojů. Vitruvius svůj stručný výklad hmoty ve druhé a osmé knize například opírá o nauku o čtyřech živlech.⁴⁰ Bez hlubšího ohlasu u něho zůstává aristotelská metafyzika a v základní výstavbě jeho literárního díla i logika. Tím je způsobeno, že se zmínky o materiálu nalézají roztroušené bez systému, který by snad očekával současný čtenář.⁴¹ Vitruvius takto řeší ve druhé knize některé sociologické předpoklady vzniku architektonických typů, aby vzápětí přešel od krátkého obecného výkladu hmoty přes zevrubné pojednání o výrobě cihel, o písku, vápnu a písku puteolském ke kamenolomům, dále k různým typům vazeb zdíva. Předposlední kapitola je věnována stavebnímu dřevu a celá kniha je pak zakončena kapitolou, věnovanou jedli hornomořské a dolnomořské. Kniha sedmá obsahuje vedle oddílů věnovaných podlahám, hašení vápna, klenutí stropů, vlhkým zdem a nástěnným malbám také několik kapitol o různých barvách. Konečně všech šest kapitol knihy osmé je věnováno vodě.⁴² Z novodobého hlediska působí

³⁸ Georges Didi-Huberman ve své výše zmiňované studii uvádí citát, v němž Georges Bataille připomíná, že ten, „kdo uvažuje o « hmotě » obecně, ukazuje, že o ní nic neví, že se jen pokouší udělat si o ní « představu », nutně abstraktní“. Srov. Didi-Huberman 1998, s. 503, 511, pozn. 3.

³⁹ Aristotelés 1946, s. 127. K Aristotelově vztahu k realitě a k látce jakožto materiálu viz Gilson 1997, s. 58; De Vries 1998, s. 67-70.

⁴⁰ Vitruvius 1979, s. 67, 260-261.

⁴¹ K interpretaci Vitruviova traktátu např. Farrington 1951, s. 109-113; Krufft 1993, 19-27.

⁴² Hanno-Walter Krufft na Vitruviův účet poznamenává, že tento písčící architekt „při výkladu jednotlivých stavebních úloh ztrácí ze zřetele základní kategoriální a estetické pojmy, které rozvinul v první knize a které by měli být pro každou architekturu závazné. Systém pojmů působí jakoby nenuceně; Vitruvius si neuvědomil nezbytnost použít pojmy jako kritérium na zhodnocení určitých monumentů nebo stavebních forem. Poroto se

systematičtější práce Pliniova, která v utřídění námětů postupuje od pojednání o vesmíru přes geografii ke specifickým otázkám přírodopisu, k zoologii, botanice a mineralogii. Také v rámci tohoto uspořádání však dochází k synkretickému míšení poznatků z různých dalších oblastí vědění, jejichž uplatnění je často dáno potřebou vysvětlit praktické využití přírodního bohatství v lidské práci. Tato potřeba byla i jedním z důvodů, proč Pliniovo přírodovědné pojednání obsahuje i dlouhé pasáže o umění.

Zejména Vitruviův případ u nás vyvolává vzpomínku na humorný Borgesův text, zvláště oblíbený různými postmoderními filosofy.⁴³ Foucault se v souvislosti s jeho citátem zamýšlí nad určitým znepokojením, které u nás vzbuzuje heteroklize či heterotopie vzniklá z fragmentů velkého množství pořádků a tísnivější než naprostá entropie. V tomto stavu dochází k uložení, umístění, rozmístění věcí na místa natolik odlišná, že pro ně není možné najít jeden sdružující princip či jedno společné místo. Tím se třísí syntax jejich uchopení a interpretace.⁴⁴ Ve věcích předpokládáme řád jako jejich vnitřní zákon. Tento řád však podle Foucaulta existuje pouze prostřednictvím určitého pohledu, pozornosti a jazyka, tedy pouze prostřednictvím určitého rastru, v hloubce jeho polí.⁴⁵ „Základní kódy kultury – ty, které usměrňují jazyk, její perceptivní schémata, její výměny, její techniky, její hodnoty a hierarchii jejích praxí – každému od počátku určují empirické řády, s nimiž bude mít co do činění a ve kterých se ocitne. Na opačném konci myšlení vysvětlují vědecké teorie a filosofické interpretace, proč je vůbec nějaký řád, jakému všeobecnému zákonu se podřizuje, jaký princip jej umožňuje postihnout, proč se ustanovil tento řád, a ne nějaký jiný. Mezi těmito dvěma sférami, tak vzdálenými, se nachází oblast, která má přes svou zprostředkující úlohu základní význam: je méně zřejmá, temnější a nepochybně méně přístupná analýze. Právě tam se kultura odklání od empirických řádů, které jsou jí předepsané primárními kódy, zaujímá k nim první odstup, a tak je zbavuje původní přehlednosti, už pasivně nepřipouští, aby jí pronikali, odpoutává se od jejich bezprostřední a neviditelné moci a osvobozuje se dostatečně na to, aby bylo možné konstatovat, že buď nejsou jedinými možnými ani

v souvislosti s Vitruviem dá hovořit o uzavřeném architektonickém systému jen s velkými výhradami.“ Cit. Kruft 1993, s. 27 (ze slovenštiny přeložil autor).

⁴³ Tento text, citovaný Foucaultem a Ecem, a znovu připomínaný Normanem Brysonem, uvádí dělení zvířat „podle jisté čínské encyklopedie“ na: „a) ta, která patří císařovi, b) ta, která jsou nabalzamovaná, c) zdomácnělá zvířata, d) selátka, e) sirény, f) bájná zvířata, g) toulavé psy, h) zvířata zahrnutá v této klasifikaci, i) ta, která šíleně vyvádějí, j) nespočetná, k) nakreslená nejjemnějším štětečkem z velbloudí srsti, l) a tak dále, m) ta, která se páří, n) ta, jež z dálky připomínají mouchy.“ Cit. Eco 1998, s. 94-95 (přeložil Zdeněk Frýbort). Viz též Foucault 1989, s. 41; Bryson 1997, s. 243.

⁴⁴ Foucault 1989, s. 44.

⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

nejlepšími; takto se ocitá před surovým faktem, že pod jejími spontánními řády jsou věci, které jsou uspořadatelné samy od sebe, které patří k jistému neměnnému řádu, jedním slovem, že řád *je*.“⁴⁶

Plinius i Vitruvius psali o materiálech, o kterých budou dále pojednávat spisy příštích dvou tisíciletí, až do 18. a 19. století. Jak Plinius tak i Vitruvius nabízeli sumu empirických poznatků. Řád sdělení jejich informací se odlišuje od řádu filosofického výkladu. Oba přitom uvažovali a psali ve specifickém systému, který je v různých momentech odlišný od řádu našeho. Důležité je, že tento systém jim pak umožnil klást vedle sebe věci, jejichž vztah nám může unikat, neboť jsme si navykli stejné věci vyčleňovat na jiná, vzdálenější místa.

Světlo středověku

Středověké uvažování o materiálu v umění, je-li vůbec možné si o něm udělat jednotnou představu a lze-li o něm hovořit v této násilné zkratce, bylo ovlivněno jak řádem antické filosofie s jeho různými důsledky, tak i antickým encyklopedistickým řádem. Na jedné straně toto uvažování ústilo ve scholastickém, východiskem a názory rozrůzněném myšlení o substanci, které se promítalo i do „středověké estetiky“.⁴⁷ Takto například podle Alberta Velikého „krása spočívá v prvcích, z nichž se (krásná věc) skládá co se látky týče, a v odlesku formy, pokud jde o formu...“.⁴⁸ Substanciální pojetí látky a formy přitom napomáhalo rozvíjet různé teorie o proporcích. Podle Tomáše Akvinského jsou proto „látka a forma ... navzájem nezbytně ve vztahu proporce a jedna druhé přirozeně odpovídá, neboť každý akt je činěn ve své vlastní látce“.⁴⁹ Od antických názorů se středověké koncepte odlišily především svým pojetím řádu jsoucna jakožto jsoucna stvořených. Kausální princip, vedoucí k nadsvětskému stvořiteli všeho jsoucího, usměrňuje a omezuje význam přirozenosti jsoucna. Již u Augustina není proměnlivé pozemské jsoucno „jsoucí“ v plném slova smyslu.

⁴⁶ Cit. Foucault 1989, s. 47 (ze slovenštiny s přihlédnutím k francouzskému originálu přeložil autor).

⁴⁷ Ke středověkému myšlení o kategorii látky srov. De Vries 1998, s. 67-70. o estetickém myšlení ve středověku Eco 1998.

⁴⁸ Cit. Eco 1998, s. 46 (přeložil Zdeněk Frýbort).

⁴⁹ Cit. Eco 1998, s. 124 (přeložil Zdeněk Frýbort).

Všechno jsoucí a dobré je jsoucí a dobré skrze participaci na vyšším, neproměnlivém Dobru.⁵⁰

Na druhé straně, mimo filosofické úvahy, existovalo odlišně pojaté myšlení o materiálech, spjaté s jejich smyslovým uchopením a naplňované lexikografy a znalci přírodních dějů ve vokabulářích, v bestiářích, bylinářích či lapidářích, budovaných spíše na epigonských citacích autorit, než na základě empirických poznatků. Mezi přírodními vědami a filosofií existovali určité souvislosti, přesto v řešení základních otázek zůstávala metafysická filosofie na vědě nezávislá.⁵¹ Metafysický i empirický přístup se přitom mohl prolnout v díle jedné osoby, jako se tomu stalo v případě Alberta Velikého či Rogera Bacona, autorů filosofických prací i cenných pojednání z oblasti mineralogie, botaniky, zoologie, geografie, astronomie, fyziky a alchymie.⁵² Tuto rozdílnost zkušeností si v rámci scholastického myšlení uvědomovali například někteří nominalisté. Podle Bacona „ve skutečnosti existují dvě cesty poznání, cesta uvažování a cesta zkušenosti. Uvažování nás vede k závěrečnému úsudku, ale nestačí na to, aby nám dalo jistotu a odstranilo pochyby; a rozum nemůže být uspokojen rozjímáním o pravdě, pokud ji neověří cestou zkušenosti...“⁵³ Ojedinelé pokusy uvést do souvislosti experimentální metody s teoretickým myšlením a najít pro přírodovědecká bádání jiné východisko, než které nabízela aristotelská fyzika, se v západní Evropě objevovaly již v první polovině 13. století. Toto úsilí vyvrcholilo ve 14. století, v nominalistické filosofii Williama Ockhama i v nové fyzice, presentované Buridanem a jeho následovníky. Rozvoj věd, souvisejících s poznáním materiálů, tedy chemie, biologie, zoologie či mineralogie, respektive disciplín, jež těmto vědám v jejich moderním smyslu předcházely, zaostával až do konce středověku za rozvojem nauk kvadrivia, v nichž mohla být snáze aplikována logika a matematika. Literatura ostatních přírodovědeckých oborů nepostoupila za popis komplexních přírodních jevů a jejich inventarizaci, pro niž byla jen obtížně hledána třídící kritéria.⁵⁴ Teprve později se vedle kumulativních encyklopedických forem, utvářených pod vlivem „zvědavosti“ a antikvární pokory, vyskytly tendence logického členění údajů. Jednalo se přitom o abstraktní taxonomie, vyvozené z hypotéz o systému vědění. Opíraly se např. o scholastický model

⁵⁰ De Vries 1998, s. 61; Hemelík 1999, s. 271-272.

⁵¹ Ke vztahu středověké filosofie a přírodních věd srov. Sousedík 1992, s. 23-27.

⁵² K Albertovi Velikému a Rogeru Baconovi viz např. Steenberghen 1990, s. 61-63, 76-77; Pieper 1993, s. 85-91.

⁵³ Cit. Sypher 1971, s. 36 (přeložil Jaroslav Dítě).

⁵⁴ K otázce rozvoje věd ve středověku srov. např. Herold – Horský – Mráz 1984; Krzemieńska 1984; Le Goff 1991, s. 313; Eco 1998, s. 93-95.

teologické summy, o dějinný model v duchu Genese, o model moralizující apod (v třídění materiálu hrávalo důležitou roli také praktické využití člověkem).⁵⁵

Úsilí překlenout rozdíl mezi duchovním a smyslovým řádem v chápání a interpretaci konkrétního materiálu se neomezovalo na scholastickou filosofii, ale projevovalo se dalšími způsoby, které mohou mít pro historika umění svou zajímavost. Mocněji než aristotelská logika a metafyzika působila na přírodní vědy nauka o čtyřech živlech, o níž jsme se zmínili již v souvislosti s Vitruviem. Její historii lze vysledovat až k Empedoklově skladbě o *podstatě světa*.⁵⁶ Významným způsobem tato nauka ovlivnila Platónovu přírodní filosofii, vyloženou v *Timaiu*, jediném Platónově spisu známém ve středověku. Její teoretický souhrn a výklad podal Aristotelés ve svém spisu o *vzniku a zániku*.⁵⁷ Zásluhou Hippokrata, Galéna a jejich pokračovatelů byla tato nauka aplikována ve formě tzv. humorální teorie na lékařství, farmacii, botaniku a další vědní obory, které zůstávaly pod jejím zásadním vlivem ještě v 16. století. Tato teorie v myšlenkové rovině přispívala k prohlubování úvah o vztazích mezi mikrokosmem a makrokosmem, o symbolických analogiích mezi pozemským a nadpozemským, a tím také mohla pozitivně ovlivňovat růst teoretického zájmu o některé aspekty materiálu. V podobném ohledu přispívala k hlubšímu poznání materiálů také alchymie, která se v Evropě rozvíjela od 12. století, kdy byla z arabštiny do latiny přeložena některá významná alchymistická díla. Alchymistická koncepce jednoty a univerzality látky s předpokladem její možné transmutace rovněž podporovala abstraktní uvažování o látce, které bylo v této poloze spjata mimo jiné i s koncepcí platonismu.⁵⁸ Zároveň však alchymie vedla k praktickému poznávání materiálu a měla vliv na vznik experimentální vědy. Jak bylo již dříve vícekrát konstatováno, prohlubování odborných poznatků o materiálu přitom nebylo vázáno na jeho poznání teoretické. Docházelo k němu v rámci praktikování nejrůznějších řemesel a provozů prvotních průmyslových odvětví, zejména v hornictví, v metalurgii, ve sklářství, ale též v pivovarnictví apod.⁵⁹

Určitým spojujícím prvkem různých poloh poznávání materiálu ve středověku zůstávala senzualistická kvalitativní estetika, kterou bylo vyvažováno, doplňováno nebo umocňováno jak abstraktní doktrinální uvažování o obecných aspektech hmoty, tak i různá

⁵⁵ Eco 1998, s. 95-97.

⁵⁶ Empedoklés 1944, s. 19.

⁵⁷ Aristotelés 1984, s. 102-129.

⁵⁸ K některým otázkám alchymie ve středověku srov. např. Nový 1961, s. 54-55; Herold – Horský – Mráz 1984, s. 267; Favier 1993, s. 30-31; Vágner 1996, s. 61-86; Eliade 1997, s. 246-249.

⁵⁹ Ke vztahu řemesel, průmyslu a přírodní vědy ve středověku např. Nový 1961, s. 47-55; Herold – Horský – Mráz 1984, s. 267-268.

praktická zjištění a výrobní postupy. Tato spontánní estetika, někdy jakoby ulpívající na povrchu materiálu, se projevovala zejména živým zájmem o barvy a světlo.⁶⁰ Zaujetí podobnými aspekty je jasně patrné ve výtvarném umění i v literární tvorbě. Právě skrze tuto zálibu pak vstupovaly do teoretických prací některé novoplatonistické myšlenky. V textech mystiků hraje světlo významnou úlohu jako zástupce duchovní skutečnosti. Prostřednictvím sv. Augustina a Pseudo-Dionysia Areopagity přešla do křesťanství starší představa Boha jako nadpodstatného Světla. V Pseudo-Dionysiově díle *De Caelesti Hierarchia* se uvádí, že: „Všechno stvořené, viditelné i neviditelné, je světlem, které má svůj původ v Otci světel... Tento kámen nebo tento kus dřeva je pro mne světlem... neboť chápu, že je dobrý a krásný, že existuje podle svých vlastních proporčních pravidel, že se svým rodem a druhem odlišuje od jiných rodů a druhů, že je definován svým počtem, svou individuálností, že nepřestupuje svůj řád, že si hledá své místo podle své specifické tíže. Poněvadž v kamenech vidím takovéto a podobné vlastnosti, stávají se pro mne světlem, tj. osvěčují mne. Poněvadž začínám myslet, nabývá tento kámen takovýchto vlastností...; a brzy jsem veden rozumem skrze všechny věci k oné příčině všech věcí, která určuje jejich místo a řád, počet, rod a druh, dobro a krásu a podstatu, a všechno obdarování a všechn dar.“⁶¹

Krása barev a světla může být chápána ve své bezprostřednosti, vnímatelnosti a nedělitelnosti. Na rozdíl od formální krásy, spočívající v proporční harmonii, nezávisí barevná a světelná krása na žádném vztahu či relaci. Tím vyhovuje ideálu jednoty v duchu starší platonistické, Plótinem, Augustinem a Pseudo-Dionysiem reinterpretované koncepcce.⁶² Podle Plótinova spisu o *krásném* „téměř všichni ... tvrdí, že krásu pro zrak vytváří souměrnost částí jak vzhledem k sobě navzájem, tak vzhledem k celku, je-li k tomu připojena krásná barva, a že být krásnou věcí pro zrak a vůbec být jakoukoli jinou krásnou věcí znamená být krásným na základě souměrnosti a podřízenosti míře. Pro ně nikoli jednoduché, ale toliko složené bude nutně krásné. Krásný je pro ně celek, části ale samy od sebe krásné nejsou, nýbrž jsou pouze tím, co přispívá celku, aby byl krásný. A přece, jestliže celek je krásný, potom i části musí být krásné. Nesestává přece z ošklivých částí, nýbrž krásu musí mít všechny. Pro tyto filosofy budou krásné barvy, podobně jako sluneční světlo, vyloučeny z krásných věcí, protože jsou jednoduché a nemají svou krásu ze souměrnosti. Ale jak to, že je krásné zlato? A čím je krásný noci blesk anebo pozorované hvězdy? A též

⁶⁰ Srov. např. Eco 1998, s. 17-19, 28-32, 65-75.

⁶¹ Cit. Panofsky 1981, s. 107 (přeložil Lubomír Konečný).

⁶² Ke středověkému sensualismu a k estetickému zájmu o barvu a světlo např. Panofsky 1981, s. 93-121; Eco 1998, s. 65-69; Huizinga 1999, s. 457-467. K pojetí krásy u Plótina viz Gilbertová-Kuhn 1965, s. 101-107; Panofsky 1968, s. 25-32.

u zvuků to s jednoduchým skončí stejně, přestože často jednotlivý tón z těch, které tvoří krásný celek, sám bývá krásný. Když potom i při zachování též souměrnosti se týž obličej jeví jednou krásný, podruhé nikoliv, jak by se nemělo říci, že vedle souměrnosti musí být krásné ještě něco jiného, a že tedy souměrnost je krásná díky něčemu jinému?...⁶³ Pseudo-Dionýsios k tomuto tématu – s citací z Platónova Symposia – dodává: „Krásné a krásno nelze oddělovat u příčiny, jež soustřeďuje celky v jednom. U veškerého jsoucího to ovšem rozlišujeme na podíly a podílníky a krásným pak nazýváme to, co je podílníkem krásy, krásnem zase podíl na příčině, jež tvoří krásu toho, co je celé krásné. Nadsubstanciální krásné se však nazývá krásnem, poněvadž ono předává všem jsoucímu, každému podle jeho vlastních dispozic, krásu; ono je příčinou souladu a jasů všeho, podobně jako světlo, neboť vlévá všemu svou záři, a tím předává se zřídelnými paprsky své krásu tvořící dary; všechno k sobě zve – odtud se také nazývá krásnem – shromažďuje celky v celcích do jednoho útvaru. Je krásné jakožto veskrze krásné a současně nadmíru krásné. « Je věčné, a právě proto je právě tak krásné; není ani vzniklé, ani nepodléhá zkáze; ani se nezvětšuje, ani neztrácí; ani není zčásti krásné, zčásti ošklivé; ani někdy krásné, jindy nikoliv; ani vzhledem k něčemu krásné, vzhledem k jinému ošklivé; ani někde krásné, někde nikoliv, jako kdyby někomu bylo krásné, někomu ne krásné, nýbrž protože je samo o sobě a samo se sebou jednotvaré, je věčně » krásné.“⁶⁴

Křesťanská doktrína se přitom od platónské tradice odlišila v důležitém ohledu. Podle Platóna nedocházelo k aktivní komunikaci mezi nižším a vyšším světem. Vyšší svět sám neprojevoval tendenci být jakkoli poznán a nízkému bytí, které jakoby fyzicky bránilo jeho božské emanaci, zůstával zahalen v temnotě. Křesťanství naopak nalézalo spojení v rámci hierarchicky uspořádaného světa nadpozemského a pozemského prostřednictvím mystického Vtělení a Zjevení.⁶⁵ u Bonaventury proto čteme: „Jaká záře se rozlije, až světlo věčného slunce osvítlí blažené duše... Nic nezastaví převelikou radost, která propukne ve veselý jásot a zpěvy těch, kteří vejdou do nebeského království.“⁶⁶ Starší filosofická tradice umožnila ve spojení s křesťanstvím vytvořit novou světelnou metafyziku, jejímž důležitým představitelem se stal Robert Grosseteste, který ve svém spise *De luce* uvádí: „Světlo se totiž díky své přirozenosti šíří všemi směry, takže ze světelného bodu se okamžitě stane světelná sféra neomezené velikosti, pokud se mu ovšem do cesty nepostaví neprůhledné těleso.“⁶⁷

⁶³ Cit. Plótínos 1994, s. 20-21 (přeložil Petr Rezek).

⁶⁴ Cit. Sousedík (ed.) 1994, s. 16-17 (přeložil Martin Steiner).

⁶⁵ Gombrich 1978, s. 148-150.

⁶⁶ Cit. Eco 1998, s. 75 (přeložil Zdeněk Frýbort).

⁶⁷ Cit. Eco 1998, s. 73 (přeložil Zdeněk Frýbort).

V praktické rovině se zájem o krásu materiálu projevoval jak v aktu tvorby, tak i v recepci uměleckého díla. Samotná volba materiálu hrála roli prvotního a základního kompozičního aktu. Právě zájem o materiál přebíral úlohu zprostředkovatele mezi dílem a jeho konzumentem. Důležitou roli mělo bezprostřední smyslové vnímání materiálu. V dobových zprávách toto vnímání přitom působí jako požitek, úžas a opojení. Sama smyslově vnímatelná přítomnost umělecké látky tu vyvolává kontemplaci. Ve středověké literatuře tato radost z vnímání materiálu nemusí být popsána, vysvětlena nebo zdůvodněna. Stačí, aby nějaká věc byla pojmenována, aby bylo zapsáno nebo vysloveno její jméno, ke kterému někdy může být přiřazena elementární, smysly vnímatelná vlastnost (rostliny jsou krásné pro svou zelenou barvu, drahé kameny pro svůj třpyt, domácí zvířata pro užitek).⁶⁸ Proto nejen encyklopedie, inventáře pokladů, ale též básnické skladby obsahují dlouhé seznamy krásných a vzácných materiálů, zlata a drahých kamenů, kamejí, předmětů z živočišných a rostlinných látek a nejrůznějších kuriozit. Extatickou závrať z bohatství takto vyvolává například popis ve snu se zjevivší síně ve staročeské *Legendě o svaté Kateřině*:

„Na té (síně) byly divné divy
zdělaný z bohaté měny:
dno z berylů, z démantů stěny
spojovány byly v zlatě,
v nich mnohá okénka bohatě
smaragdy a safíry se skvěla,
neboť namísto skla měla
drahých kamenů činy:
jochanty i rubíny,
turkys, sardin, palejs v sloni,
jaspisy i chalcedony,
topas, granát, chrysolity,
ametysty, margarity,
způsobené příliš lepě.“⁶⁹

Smyslové vnímání materiálu se přitom prolínalo s vnímáním intelektuálním. Bylo poukázáno na význam znalosti přírody, s níž autor citované legendy nejen vyjmenoval

⁶⁸ Srov. Eco 1998, s. 28-32.

⁶⁹ Cit. *Legenda o sv. Kateřině* 1941, s. 91.

šestnáct druhů drahokamů a polodrahokamů, ale popsal též pohyby slunce, měsíce a hvězd.⁷⁰ Smysly a intelektem uchopený materiál svými kvalitami, zejména barvou a světlem, však zároveň prostředkoval symbolický i mystický obsah. Smyslová a intelektuální kontemplace zde přitom nebyly odděleny, přechod mezi estetickým a mystickým zážitkem byl téměř bezprostřední.⁷¹ „Estetický prožitek středověkého člověka tedy netkví v tom, že by se upíral výlučně na autonomii uměleckého výtvoru či na přirozenou skutečnost, nýbrž v tom, že dokáže postihnout veškeré nadpřirozené vztahy mezi objektem a kosmem a v konkrétní věci najít ontologický odraz ctnosti participující na Boží *virtus*.“⁷²

Technické příručky umělců

V uvedeném kontextu mají ve středověkém chápání materiálu zvláštní postavení příručky pro umělce. Jejich návaznost na antickou technicky zaměřenou literaturu o umění nelze přesně určit, neboť jedinou dochovanou takto technicky orientovanou antickou příručkou je zmíněná, ve středověku opisovaná práce Vitruviova. Proto jsou považovány za nejoriginálnější plod středověké uměnovědné literatury.

Příručky vznikaly v dílnách umělců jako záznamy praxí nabytých a tradicí předávaných zkušeností.⁷³ Praktické potřeby proto do značné míry ovlivňovaly jejich uspořádání. Tyto příručky se svou tendencí k hromadění věcných údajů blíží dobové encyklopedické literatuře a odráží se v nich onen spontánní zájem o materiální kvality, který jsme si připomněli výše. Spis tzv. Heraklia *De coloribus et artibus Romanorum* datovaný do 10. století obsahuje četné fabulace, reminiscence na antiku a velkou část knihy tvoří soupis zázračných kamenů. Příznačné je, že zde dosud nedochází k vyčlenění a vyvýšení zobrazivých umění: kniha se zabývá malířstvím miniatur i sklářskými a keramickými technologiemi. Théophilova *Schedula diversarum artium* z doby kolem 1100 vyniká množstvím receptů a jejich detailním popisem. Autor se v první knize zabývá malířstvím

⁷⁰ Herold – Horský – Mráz 1984, s. 266-267.

⁷¹ Le Goff 1991, s. 312-316; Eco 1998, s. 28-32, 65-75; Huizinga 1999, s. 457-467.

⁷² Cit. Eco 1998, s. 32 (přeložil Zdeněk Frýbort).

⁷³ O středověkých uměleckých příručkách Schlosser 1996, s. 49-52, 60-73, 126-132.

miniatur a nástěnnou malbou, ve druhé sklářstvím a malbou na skle a ve třetí práci s kovy, slonovinou a drahými kameny.⁷⁴

Slavné *Libro dell'arte* Cennina Cenniniho z doby kolem 1390 začíná v duchu scholastických traktátů – podobně jako Théophilova *Schedula* – připomínkou prvotního hříchu a údělem člověka v práci. Cennini přitom vzápětí překonává starší koncept, v němž měl umělec stejné postavení jako řemeslník, a s výpůjčkou z Horatiovy Poetiky vyzdvihuje malířství na úroveň *artes*. Právě tento protorenesanční obsah odlišuje Cenniniho literární dílo od starších prací a v dějinách umění proto patří k nejvíce zdůrazňovaným momentům Cenniniho traktátu.⁷⁵ Otázky dotýkající se širších kulturních aspektů umělecké tvorby však tvoří jen zlomek Cenniniho knihy. *Libro dell'arte* je především pojednáním o technice malby a některých dalších oborů vizuálního umění. Nna rozdíl od starších autorů se Cennini, jak známo, mnoho nezabýval tím, co nyní nazýváme uměleckým řemeslem. Není zde však činěn rozdíl mezi přístupem k tzv. volné malbě a k malbě dekorativní.⁷⁶ v popisu uměleckých technik navazuje Cennini na starší tradici myšlení o materiálu v umění, která se vyznačuje hlubším empirickým poznáním, ověřovaným dlouholetou dílenskou praxí.

Nic nevypovídá lépe o možném rozdílu v uchopení roviny materiálu v rámci téhož kulturního systému, než srovnání obsahu středověké umělecké příručky s filosofickými úvahami o hmotě. Aristotelská filosofie se opírá o koncepci rozumu, kterým lze chápat esenci věcí, tedy věci samy o sobě, bez toho, co je k nim „navěšeno“. Toto chápání není dáno smyslovému poznání, které nedokáže odlišit „vodu od její barvy, vosk od jeho tvaru, kámen od jeho teploty atd.“ Smyslům nejsou věci k dispozici samy o sobě, nýbrž obvykle *prostřednictvím* něčeho, co je na ně „navěšeno“. Rozum je však ve své činnosti na smyslech závislý, a to mu brání, aby poznával věci přímo v jejich „nahotě“. Může je proto poznávat oklikou, prostřednictvím jejich projevů. Toto postavení rozumu je z hlediska filosofie v rámci dané koncepce chápáno do jisté míry negativně, neboť vypovídá o nedokonalosti rozumového poznání. Na jedné straně sice dovoluje odpovídat na otázku, „co vůbec esence je“, na straně druhé však „nedokáže přímo poznávat jednotlivé věci jako takové“, pouze jejich obecná určení.⁷⁷

Materiál jakožto předmět poznání vystupuje ve středověkých uměleckých příručkách právě jako ony jednotlivé „věci“ se vším, nebo alespoň s tím podstatným, co je na ně „navěšeno“ a co je poznatelné smysly: v případě vizuálního umění zejména zrakem a

⁷⁴ Schlosser 1996, s. 60-73.

⁷⁵ Srov. např. hodnocení Cenniniho knihy, které podává Schlosser 1996, s. 126-132.

⁷⁶ Schlosser 1996, s. 131.

hmatem. V protikladu k abstrahujícímu a jednotlicímu principu filosofie se zde projevuje kumulativní princip encyklopedický. S praktickou potřebou zaznamenat určité pracovní algoritmy se tu spájí již zmíněná spontánní radost z krásy a rozmanitosti desítek předmětných materiálů.

Zaujetí materiálem je zde nápadnější, než u Vitruvia, který se ve větší míře zabývá ještě dalšími aspekty umělecké tvorby. Ve srovnání s Vitruviem je nápadný pevnější řád a logika v popisu materiálů, jejich přípravy, zpracování a využití. Přínos středověkých uměleckých příruček přitom netkvěl v originalitě receptur, které byly děděny z generace na generaci. Ve středověku nedocházelo k zásadním objevům nových technologií a strach z pokroku v technice, se dokonce stal příznačným rysem středověké mentality.⁷⁸ Tento strach z neznámého měl přitom hluboké kořeny, a pocit provinění při objeveném tajemství, které člověk odňal Bohům, byl zaznamenán již starověkými legendami.

Zdá se, že nový řád středověkých příruček nevyvěral přímo z náhledu kvalit materiálu, nýbrž z nového uchopení času. Když například Cennini píše o různých barvách, rozlišuje je na nejjemnější, hrubší a nejchoulostivější, jinde je pak dělí na přírodní a uměle upravované.⁷⁹ Toto dělení se však neukazuje natolik významným, aby ovlivnilo celkové uspořádání traktátu. Pro styl Vitruvia i mnohých středověkých encyklopediích byla typická heterotopie, na kterou upozorňovali např. Foucault a Eco. Cenniniho *Libro* naproti tomu působí moderně především lineární posloupností dějů, které zachycují různé, na sobě závislé pracovní úkony. Tato posloupnost se promítá do jednotlivých kapitol knihy. Umělci, který chce správně připravit podklad na dřevěné desce, radí Cennini takto: „Vezmi nejprve kliš z odřezků ovčích pergamentů, vařený, až se vyvaří na třetinu. Zkus jej na dlani. Když cítíš, že se dlaně lepí, tak je dobrý. Přeced' jej dvakrát i třikrát. Pak měj v jiném hrnci zpolovic tohoto klišu vody jako třetí díl a vař to. Pak velkým hebkým štětínovým štětcem přetři svoji desku nebo svůj list pergamentu, ciborium neb sloupky nebo cokoli máš osádrovati: pak to nech uschnouti. Pak vezmi svůj první kliš a tím přetři dvakrát svou práci a vždy to nech uschnouti mezi každým natírám. A pak to bude výtečně naklíženo.“⁸⁰ Logickou posloupnost však nevytvářejí pouze věty jednotlivých kapitol, nýbrž do jisté míry i samotné kapitoly a oddíly spisu. Umělec musí nejprve zvládnout kresbu, potom se učí připravovat barvy, dále podložku svého obrazu a teprve potom přistoupí k malbě a dalším výtvarným technikám.

⁷⁷ Viz Sousedík 1993, s. 90-91.

⁷⁸ K vývoji techniky ve středověku Le Goff 1991, s. 202-250.

⁷⁹ Srov. Cennini 1946, s. 72-74.

⁸⁰ Cit. Cennini 1946, s. 144 (přeložil F. Topinka).

Toto lineární dějové uspořádání v popisu určitých technik se ukázalo užitečným a vžilo se natolik, že se současnému čtenáři zdá být naprosto samozřejmé. Zdá se však, že toto pojetí nepřímou souvisí s chápáním časových hodnot v rámci daného kulturního systému. Bylo poukázáno na to, že právě v období středověku docházelo k určitým posunům ve vnímání času. V obvyklém novodobém pojetí se čas z hlediska přirozeného životního postoje jeví jako „čisté trvání, nenávratně míjející postup událostí od minulosti přes přítomnost k budoucnosti“, a ve své objektivitě navíc jako nezávislý na kvalitě materie, která jej naplňuje.⁸¹ Lineární čas v evropské kulturní sféře převládl a stal se jediným obecně přijímaným systémem měření času. Tento stav je však výsledkem dlouhodobého úsilí a složitého vývoje. Zdá se například, že klasická řecká kultura směřovala ke kompaktnímu statickému pojetí světa, kterému není vlastní vývoj vpřed prostřednictvím kvalitativních změn. Římští historikové postoupili ve vnímání lineárního časového toku a překonali starší „mytopoetické a staticko-cyklické chápání světa“. Přesto však antická kultura nepřekročila hranice „dějinného pesimismu“.⁸²

Předmětem uvažování o času ve středověku se staly především různé koncepce, rozlišující mezi pozemským časem a časem eschatologickým, tj. časem vezdejšího bytí, vymezeného narozením a smrtí, a časem uzavřeným v posledním soudu, mezi které byl pak vkládán čas očištění a života v něm. Otázky vztahů mezi vzájemně se různícími druhy časů byly řešeny ve spleťtém systému teologických spekulací. V rámci církevního učení docházelo k postupnému sjednocování protichůdných koncepcí a ke zpřesňování organizace času, kterou od konce středověku podporoval rozvoj matematiky, astronomie i objevy různých měřicích technik. Abstraktní teologická i astronomická pojetí se přitom odlišovala od spontánního vnímání času většiny obyvatelstva. Jeho představy času a prostoru byly od nejstarších dob neoddelitelně spjaty s vnímáním přírody s jejími cyklickými ději. V tomto obecném chápání existovalo rozlišení mezi „dříve“, „nyní“ a „později“ nikoli v rámci lineárního směřování, nýbrž v rámci kruhového pohybu opakujících se návratů. Vnímání času mohlo být nadále vymezováno jeho vztahem k určité společenské skupině, vztahem ke generaci, ale též vztahem k symbolickým rituálům i k praktické lidské činnosti.⁸³

Jak připomněl Jacques Le Goff, od konce 12. století, tedy v době rozvíjející se městské kultury, docházelo v důsledku hlubokých změn mentálních a intelektuálních struktur k revoluční, přestože jen těžko doložitelné proměně, spočívající v růstu zájmu o pozemský

⁸¹ Gurevič 1978, s. 25.

⁸² Gurevič 1978, s. 30-31.

svět, o pozemské statky, o přenesení nebe na zemi. Různé vrstvy společnosti začaly hledat štěstí na tomto světě a odmítat zásadní rozpor mezi pozemskými radostmi a věčným životem. Tuto proměnu lze postihnout v posunu směrem k vyhledávání materiálních hodnot, v rozvoji movitého a spotřebního majetku, v rozkvětu světské literatury, estetického citění atd.⁸⁴

Obraz světa a tedy i pojetí času dochází výrazu ve všech sémiotických systémech, fungujících ve společnosti, tedy i ve výtvarném umění a literatuře. Děje se tak přesto, že reflexe obecných časoprostorových pojmů se v uměleckých dílech odehrává zvláštním složitým způsobem a umělecké poznání si v rámci zvláštních konvencí vytváří vlastní, autonomní kategorie času a prostoru.⁸⁵ Bylo například poukázáno na to, jak od počátku 13. století rostl v městské civilizaci význam *exempla*, krátkého vyprávění zařazovaného do kázání, které „jako celek představuje předmět, nástroj vzdělání nebo poučení.“ Exemplum je důkazem rostoucího významu vyprávěcího, posloupného času. Proto se v exemplu z gramatického hlediska objevují všechny tři minulé časy. Důraz je přitom kladen na blízkou minulost a na čas vypravěče. Prestižní postavení minulosti a věčnosti je potlačeno ve prospěch aktuální přesvědčivosti. Prosazuje se tu „čas nedávné historie, nabyté skrze zrakovou nebo sluchovou zkušenost.“ Čas *exempla* je formován „časem osobní paměti“.⁸⁶

Funkce *exempla*, je spatřována především ve spojení historické reality s eschatologickým osudem. Jeho čas je podřízen dialektice času dějin a spásy.⁸⁷ Forma *exempla* přitom sehrála důležitou roli také v utváření forem uměnovědné literatury. Výtvarné umění bylo chápáno jako umění mechanické, tedy takové, které vytváří z hmoty hmotné věci. Proto, aby se mohlo podílet na vyšších stupních bytí, potřebovalo vzor (*exemplum*). Tímto vzorem byla jak námětová idea dodaná obrazu slovem, tak i slovní instruktáž, kterou měl být veden tvořící umělec.⁸⁸ Jak bylo rovněž již dříve připomenuto, byly na principu středověkých *exempel* a jejich systému reprezentace vystavěny rady a předpisy, obsažené v Cenniniho traktátu.⁸⁹

⁸³ K pojetí času ve středověku Gurevič 1978, s. 25-118; Vašíček 1996, s. 72-79; Le Goff 1998, s. 60-113; Petráňová – Petráň 1998, s. 38-68.

⁸⁴ Le Goff 1998, s. 83-84.

⁸⁵ Gurevič 1978, s. 32.

⁸⁶ Le Goff 1998, s. 91-94.

⁸⁷ Le Goff 1998, s. 94.

⁸⁸ Srov. Wittlich 1992, s. 9-10.

⁸⁹ Schlosser 1996, s. 129-131.

Chápání materiálu v umění a psaní o něm mělo tedy v určitém období středověku značně odlišnou povahu, než jakou má nyní, a to i přes skutečnost, že pro formu uvedené Cenniniho práce lze použít novodobou literární definici vědecké zprávy: „Věty ... jsou téměř výlučně *opravdovými soudy*. Mohou být pravdivé nebo nepravdivé, v každém případě však podstatně uplatňují nárok na pravdivost. ... K výstavbě vědeckého díla patří přirozeně jak ryze intencionální větné koreláty (a téměř výlučně předmětné stavy), tak znázorněné předměty. Ježto se však převážně jedná o opravdové soudy, prochází paprsek zaměření ve větách obsažených významů náplní ryze intencionálního větného korelátu, takže se věty vztahují k objektivně existujícím situacím, případně k zahrnutým tu předmětům. Ryze intencionální předmětné situace jsou v principu « průhledné » a od objektivně existujících situací se odlučují teprve tam, kde máme co činit s nesprávnými nebo aspoň problematickými větami, a to i tehdy, jestliže odpovídající objektivně existující předmětné situace ještě být postiženy neměly.“⁹⁰ Při poznání obecného kontextu přitom snadno vyplyne, jak je aplikace takovéto definice problematická. Také traktát o uměleckých technikách (nejen Cenniniho) se dotýká objektivně existujících situací a sem zahrnutých předmětů. Jejich postižení se děje prostřednictvím soudů, založených na intencionálním větném korelátu. Potíž je však v pojetí oné objektivně existující situace. Rádi bychom si dnes pod takovouto situací představili konkrétní umělecká díla, při jejichž vzniku byly popsány techniky použity. V mnoha případech se nám však od autorů technologických příruček nezachovala díla, jež by jim bylo možné bez problémů připsat a s odbornou literární činností srovnat. To je případ Vitruviův i Cenniniho. Nejedná se samozřejmě o pravidlo, avšak i tam, kde lze pro použitou technologii konkrétního uměleckého výtvaru předpokládat východisko v umělecké příručce, nelze klást rovnítko mezi realitou materiálu tohoto díla a realitou jeho literárního popisu.

Zdá se, že hlavní rozdíl mezi teoretickými uměnovědnými pracemi různých období netkví pouze v obsahu sdělení, ale především v odlišném uvědomování si rozdílu, který existuje mezi realitou uměleckého díla a realitou literární výpovědi o tomto díle. V našem případě by se jednalo o rozdíl mezi realitou materiálu a realitou písemně zaznamenané receptury. Pohyb myšlení o umění je tedy ovlivňován také způsobem, jakým je tento rozdíl překlenut. Autoři uměleckých příruček zavedli pro překonání tohoto rozdílu nástroj v podobě specifického *chronotopu*, založeného na popisné lineární posloupnosti.⁹¹ Tento chronotop

⁹⁰ Cit. Ingarden 1989, s. 326-327 (přeložil Antonín Mokrejš).

⁹¹ K pojmu chronotopu v literatuře srov. *charakteristiku* obsaženou ve stati Michaila Michajloviče Bachtina *Čas a chronotop v románu*. Viz Bachtin 1980, s. 222-223.

umožnil *ideální rekonstrukci* uměleckého tvůrčího procesu, respektive procesu vstupování hmoty do uměleckého díla v jeho časovém vývoji. Uvedený časový rozměr, který je ve svém literárním ztvárnění pouze znázorněn, nikoli plně rehabilitován, se přitom odlišuje od absolutního času bytí. Jedná se o zvláštní čas, determinovaný právě tvůrčím procesem a do uměleckého díla jaksi z vnějšku vložený. Přitom právě tento časový rozklad umožňuje pochopit určitý rozměr díla, který se zdá být ve své totalitě neuchopitelný.⁹²

Rozvoj humanistické písemné kultury spojený s rozmachem knihtisku vedl mimo jiné k šíření teoretických prací, dotýkajících se uměleckořemeslné výroby, tedy i sklářství. Bylo již řečeno, že zatímco „ve středověku vycházely teorie z praxe, v renesanci vycházela praxe z teorie“.⁹³ v renesanci se dokonce uznání „suprasubjektivních“ a „supraobjektivních“ teoretických pravidel, jimiž měl být regulován tvůrčí proces, dostával do kontroverze s představou tvůrčího umělce, svobodně následujícího vlastního tvůrčího génia. Východisko z této situace spočívalo teprve v uznání umělce schopnosti transformovat realitu do formy Idey a takto provést autonomní syntézu objektivních dat. Na přelomu 16. a 17. století se tak mohl prosadit tvůrčí subjektivismus, který Giordano Bruno komentoval výrokem, podle kterého sami umělci vytvářejí svá pravidla a existuje tolik správných pravidel, kolik je opravdových umělců.⁹⁴ Podobné teoretické úvahy se však týkaly především vztahu uměleckého objektu a subjektu a vývoj technických příruček zabývajících se konkrétním materiálem v umělecké tvorbě jim zdánlivě nepodléhal. Jejich význam se od středověku stále zvětšoval a jejich studium se v určitých oborech stávalo nezbytným proto, aby dotyčný umělec či řemeslník ve svém oboru obstál na vysoké kvalitativní úrovni. Historický vývoj příruček se mohl projevit a zpravidla také projevoval množstvím informací, tj. rozšiřováním počtu receptur, rozšiřováním sortimentu zpracovávaných materiálů, zmnožením jejich vzájemných kombinací a způsobů jejich zpracování.

V období renesance se písemný záznam určitých pracovních postupů a technologií stal charakteristickým produktem přírodních věd. V oblasti sklářství, která nás zde především zajímá, tento trend výstižně reprezentuje např. Georgius Agricola závěrečnou XII. knihou svého proslulého traktátu *De re metallica*, vydaného v Basileji roku 1556.⁹⁵ Zde jsou shrnuty zkušenosti nabyté studiem a zejména vlastním pozorováním ve sklářských hutích na obou stranách Krušných hor a připojena je také poznámka o produkci hutí z Murana. Kniha

⁹² Pro stručnou, ale výstižnou charakteristiku filosofického pojetí úlohy času ve vztahu k bytí srov. Petříček 1991, s. 7-8.

⁹³ Sypher 1971, s. 49.

⁹⁴ Viz Panofsky 1968, s. 67.

⁹⁵ Srov. Broul 1973; Haase 1994, s. 151.

obsahuje výčet složek sklářského kmene a jejich charakteristiky a kvalitativní možnosti, postup jejich zpracování, popis provozu sklářské huti, výčet typů předmětů, které se zde vyrábějí, atd.

Nový materialismus

Chronotop knih zabývajících se technologiemi různých průmyslových odvětví, jehož lineární, dějovou posloupností tvořená osa byla přerušována vertikálními intermezzy v podobě výčtu eventualit,⁹⁶ byl jedním z klíčů, podle kterého lze třídít stále narůstající množství znalostí o přírodě. Alfabetický a tématický encyklopedický pořádek byl až do 17. století věcí neznámou.⁹⁷ Do protikladu k uzavřeně systematizované vědě 17. století byl před časem postaven otevřený systém shod a podobností, spojující nejrůznější prvky mikrokosmu a makrokosmu, století předchozího.⁹⁸ Otázka různých druhů času i analogií hrála zásadní roli také v alchymistickém pojetí hmoty. Dobře to vystihuje definice alchymie navržená H. J. Sheppardem: „Alchymie je uměním osvobození částí Kosmu z jejich dočasné existence a dosažení dokonalosti, kterou je pro kovy zlatu a pro člověka dlouhověkost, následně nesmrtelnost a, konečně, vykoupení. Materiální zdokonalení bylo nahlíženo skrze akt přípravy (Kámen mudrců pro kovy, Elixír života pro lidi), zatímco duchovní zušlechtnění bylo výsledkem některé formy vnitřního zjevení nebo jiného osvětlení (například Gnose v helénistických a západních praktikách).“⁹⁹ v 16. století byl dosud uznáván již zmíněný aristotelský řád čtyř živlů, který byl dále propracován zejména ve složité kombinaci s alchymistickým konceptem hmoty. Tento koncept byl ve své praktické rovině (která však

⁹⁶ Agricólův sklář například potřeboval k výrobě skla křemen. K výrobě nejušlechtlejšího skla musel použít čistý horský křišťál, k výrobě běžného skla však použil i méně čistou odrůdu křemene. Jinou eventualitou pak mohlo být využití říčního písku, které ušetřilo fyzicky náročné drcení kamene.

⁹⁷ Požadavek uspořádat encyklopedii racionálně podle jednotlivých vědních oblastí vyslovil teprve roku 1620 Francis Bacon ve spisu *Great Instauration*. První encyklopedie, řazené podle „arbitrárního ale účinného pořádku“ vznikaly až ve druhé polovině 17. století. Srov. např. Foucault 1987, s. 95, pozn. 33; heslo *Encyclopédie* in: Demougin (dir.) 1992, s. 502-503; heslo *Dictionnaire* in: Grente (dir.) 1996, s. 390-391.

⁹⁸ Viz Foucault 1987, 71-102. K otázce pojetí přírodního řádu v renesanci a manýrismu srov. Preiss 1974, s. 151-176

⁹⁹ Cit. Karpenko 1997, s. 195-196. Uvedenou charakteristiku citoval Vladimír Karpenko rovněž během své přednášky nazvané *Alchymie v Evropě v době Filipa II. a přednesené na sympoziu Filip II. a jeho doba (1527 – 1598)*, které se konalo v Lobkovickém paláci v Praze, v únoru 1999.

byla v neustálém napětí provázána s autoritativní rovinou teoretickou) určován povahou proměnlivých skupin „tinkturálních duchů“ (rtuti, síry, salmiaku a arseniku), „těl“ (kovů, jejichž význam byl měřitelný způsobností k transmutaci), „druhých stran“ (například draselného louhu, boraxu a potaše, skalic, kamenců a ledku) a „vod a olejů“ (například kyselin). První dvě skupiny hrály zásadní úlohu při teoretické esoterické explikaci přírodních jevů, zbylé dvě byly chápány spíše jako vedlejší i když nezbytný produkt. Ten však podléhal alchymistově empirickému poznání a měl strategický význam pro další vývoj praktické chemie.¹⁰⁰

Zájem o přírodu podstatným způsobem ovlivňoval také filosofii. Zatímco ve středověké hierarchii hodnot zaujímala příroda jakožto stvořené jsoucnou úlohu podřadnou, v období humanismu mohla být nahlížena jako určitý projev božské existence. Již Mikuláš Kusánský v 15. století prohlašoval, že Bůh je jsoucí ve veškerenstvu, „v kterékoli věci a kterákoli skutečná věc je bezprostředně v Bohu právě tak jako veškerenstvo“. ‘Cokoli je v čemkoli’ neznámá tudíž nic jiného, než že Bůh skrze veškerost je ve veškerých věcech a že vše prostřednictvím všeho je v Bohu. Přesným přihlédnutím lze jasně získat ono přehluboké poznání, že Bůh je bez rozlišení ve všech věcech, protože cokoli je v čemkoli, a že všechno je v Bohu, protože všechny věci jsou ve všech.“¹⁰¹ v procesu přechodu od Boha ke světu dochází přitom k „rozvinutí“ toho, co je v Bohu „zavinuté“. Bůh je vše, ale „vše v zavinuté podobě“. Naproti tomu „žádná stvořená věc není aktuálně vším, čím může být, neboť tvůrčí potence boha se nevyčerpává ve stvoření“.¹⁰² Tím bylo překonáno starší pojetí božské emanace a otevřena určitá nová možnost zkoumání vnitřního řádu světa. Stykem se světem přírody mohl lidský duch rozvíjet „předměty rozumu“.¹⁰³

Na přelomu 15. a 16. století zazněla u Pietra Pomponazziho myšlenka, že děje pozemského světa jsou v souvislosti s působením světa vyššího ovládané nutným vnitřním pořádkem. Přirozené děje mají své přirozené příčiny a také svůj přirozený výklad.¹⁰⁴ K odkrývání vlastních principů přírody, k jejich smyslovému poznávání a k vyvozování věcí

¹⁰⁰ K praktické rovině alchymie ve středověku a renesanci srov. např. Vágner 1995, s. 77-86.

¹⁰¹ Cit. Floss 1977, s. 255 (z latinského textu Kusánského díla *Docta ingorantia II* přeložil Jan Sokol). Viz též Hemelík 1998, s. 286.

¹⁰² Svým rozsahem nejobsáhlejší soudobou česky publikovanou prací o renesanční filosofii představuje kniha ruského spisovatele Alexandra Chaimoviče Gorfunkela *Renesanční filozofie* vydaná v Praze roku 1987. Jedná se o obsahově sytý přehled, který je relativně málo přizpůsoben marxistické ideologii (s výjimkou krátkého úvodu a závěru). Srov. Gorfunkel 1987, s. 64.

¹⁰³ Gorfunkel 1987, s. 69.

¹⁰⁴ Srov. Gorfunkel 1987, s. 179-181; Hemelík 1998, s. 287.

z věcí samých vyzýval o půl století později již názvem své knihy *De rerum natura juxta propria principia* také Bernadrino Telesio, který za princip věcí vyvozených z přírody a smyslově zřejmých považoval „tělesnou hmotu“ a netělesné aktivní síly – teplo a chlad. Hmota v jeho pojetí dává věcem tělesnost, teplo a chlad vlastnosti a formy. Jedno bez druhého nemůže existovat odděleně a žádnému z těchto principů nepřísluší označení substance.¹⁰⁵ Aristotelský rámec výkladu přírody překročil i Francesco Patrizi. Také on podtrhl smyslové poznání věcí a zdůraznil zejména úlohu zraku. První, co zrak vnímá, je světlo, jehož účinky zdůrazňují rozmanitost věcí. Světlo oživuje materiální svět v jeho barvách a otevírá jej smyslovému vnímání, „rodí semena všech druhů a jednotlivých věcí i jejich původní síly“, a jeho teplo je „bezprostředním tvůrcem tělesných věcí“.¹⁰⁶

Některé momenty Mikuláše Kusánského, Pomponazziho, Telesiovy a Patriziho filosofie byly radikalizovány v díle Tommasa Campanelly a Giordana Bruna. Campanella viděl ve hmotě reálnou existenci. Látka je podle něho základem bytí a na rozdíl od zanikající formy je nesmrtelná. Hmota je substanciálním tělesem, protože substanciální těleso je svou povahou pasivní a neuspořádané.¹⁰⁷ Bruno pokládal látku za „jediný substanciální princip a za to, co povždy trvá“.¹⁰⁸ v aplikaci pojmu „zavinutého“ a „rozvinutého“ bytí se přiblížil Mikuláši Kusánskému. „Bytí vyslovené, smyslovému vnímání přístupné a explikované není prazákladem reálnosti, ale něčím z ní vyplývajícím, jejím efektem. Prazáklad dřeva a důvod jeho reálnosti není v tom, že je ložem, ale v existenci takové substance a něčeho tak souvislého, že může být ložem, lavicí, trámem, modlou, zkrátka jakoukoliv věcí ze dřeva udělanou. A to ani nepřihlížím k tomu, že všechny přírodní věci vznikají způsobem mnohem vznešenějším, nežli je řemeslná výroba, protože lidská zručnost vyvolává formy buď ubíráním (jak například když z kamene dělá sochu), nebo spojováním (jako například kámen ke kameni a dříví k hlíně a staví dům), kdežto příroda dosahuje všeho tříděním, rozením, vylučováním ze sebe.“¹⁰⁹ Podle Bruna je lepší uvádět, že „hmota obsahuje formy a zahrnuje je v sobě, nežli si myslit, že je prázdná a je jejich negací. Protože vydává ze sebe to, co je v ní implicate, měla by se zvatí božskou a dobrotivou rodičkou, ploditelkou a matkou přírodních věcí, dokonce podle substance celou přírodou.“¹¹⁰ Hmota od forem, které se neustále vyměňují na jejím povrchu, ničeho nezískává, a proto po nich netouží. Formy

¹⁰⁵ Srov. Gorfunkel 1987, s. 247-248.

¹⁰⁶ Srov. Gorfunkel 1987, s. 262-264.

¹⁰⁷ Gorfunkel 1987, s. 317-318.

¹⁰⁸ Bruno 1956, s. 189.

¹⁰⁹ Cit. Bruno 1956, s. 211-212. Srov. též Gorfunkel 1987, s. 281.

¹¹⁰ Cit. Bruno 1956, s. 212. Srov. též Gorfunkel 1987, s. 281.

naopak vydává ze svého lůna a proto je má v sobě. Hmota je to, co je nepomíjivé, a podržuje pomíjivou formu. Podle Bruna je to forma, která touží po hmotě, zatímco hmota má formu v nenávisti a prchá z ní.¹¹¹

Materialistický výklad světa však nelze považovat za společného jmenovatele svou povahou značně různorodého skupenství renesanční filosofie. Pro tu se mnohoznačnost přístupů stává již v 15. století příznačnou. Vedle nového materialismu se v ní dál rozvíjí například aristotelský a tomistický proud na straně jedné a mnohotvárný platonismus, reprezentovaný nejvýrazněji florentským okruhem a jeho následovníky, na straně druhé. Rozrůzněnost názorů renesančních platoniků i aristoteliků a určitý nihilismus, se kterým přistupovali k problému hmoty, přitom již na sklonku 16. století vyvolávaly reakce materialisticky orientovaných filosofů a přírodovědců. Dokládá to posměch Giordana Bruna, obsažený ve Čtvrtém dialogu o *příčině, principu a jednom* a vložený do úst pedantského Poliinnia: „A ten orgán nikdy neřekne 'už dost, to stačí'; to je (rozuměj, totiž, jakoby, čímž pravím): hmota (která je těmito věcmi symbolisována) se nikdy nenasytí přijímání forem. Ted', když se nikdo jiný nedostavil do tohoto lycea, či spíše antilycea, já sám (tak pravím, 'sám', ale jsem nejméně ze všech osamělý) se budu procházet a sám se sebou si budu povídat. Kníže peripatetiků a rádce mocného genia velikého Makedoňana, neméně i božský Platon a jiní nazývají hmotu buď chaos, nebo materiál, nebo zásoba nepřeborná, nebo masa, nebo potence, nebo možnost, nebo příměs nedostatku, nebo příčina hříchu, nebo to, co ke zhoubě jest určeno, nebo to, co samo o sobě neexistuje, nebo to, co samo o sobě není poznatelné, nebo jen z analogie s formou je poznatelné, nebo tabule nepopsaná, nebo obraz nenamalovaný, nebo podklad, substrát, podestlání, též pole, neomezená neurčitost, nebo skoro nic, nebo to, co ničím není, nijak není, nemá velikosti. A přece, když na to byli zamířili tolika rozmanitými různorodými názvy (aby definovali její povahu,) právě od nich se dostali k cíli a řekli si: inu, ženská! Nakonec, aby se všechna ta slova zhustila v jedno, řeknou ti, kteří tu věc samu přesně zkoumají, že to je žena. U Herkula, nebylo to bez závažného důvodu, že se zlíbilo těm senátorům z říše Palladiny položit jako rovnomocné vedle sebe dvě věci, hmotu a ženu. Když udělali zkušenosti s jejich neohebností, přivedlo je to do stavu zuřivosti a rozlícení (ted' se mi hodí rétorická barvitost). Jedno i druhé je chaos irracionalnosti, materiál špatnosti, nevyčerpatelná zásoba bezbožnosti, masa nečistoty, schopnost k všeliké zkáze (to je jiný rétorický odstín, který někteří zvou complexio). Odkud přišla potenciálně netoliko ve svých vzdálených následcích, nýbrž jakožto okamžité nebezpečí, zkáza Troje? Od ženy! Kdo byl prostředkem zkázy pro sílu Samsonovu, sílu

¹¹¹ Srov. Bruno 1956, s. 214-215.

hrdiny, který popadl čelist osličí, jak ji našel, a s ní v ruce se stal nepřemožitelným a zvítězil nad Filištínskými? Ženská! Kdo pokořil v Capui elán a sílu velikého vůdce, smrtelného nepřítele římské republiky Hannibala? Žena! (Zvolání.) Řekni mi, proroku na kytaru hrající, příčinu své křehkosti. V hříchu počala mě matka má. Cos to udělal, náš starý prapředku, když jsi byl v ráji zahradníkem stromu života, že ses dal tak očarovat, že tebe a s tebou všechno lidské pokolení vyhodili do hluboké propasti zatracení? Žena, kterouž jsi mi dal, ona, ona mě svedla. Jistě forma nehřeší a z žádné formy nepochází omyl, není-li spojena s hmotou. Tak forma, představovaná mužem, když se dostane do těsného styku s hmotou, spojí se a spáří se sní, těmito slovy, nebo alespoň v tomto smyslu promluví k tvořící přírodě: Žena, kterouž jsi mi dal, to je hmota, kterou jsi mi dal za družku, ona mě svedla: to je, to je zdroj mého hříchu. Pozoruj, pozoruj, božský duchu, jak nejznamenitější myslitelé, nejjemnější anatomové útroby přírody, když nám chtěli názorně postavit před oči povahu hmoty, nenašli vhodnějšího výrazu než toto srovnání, které praví, že stav přírodních věcí hmotou způsobený jest takový, jako když se ženy pletou do hospodářství, politiky a občanského života. Otevřete, otevřete oči a tak dále. ...“¹¹²

Věk rozumu

Zatímco Bruno vystavoval nejrůznější duchovní směry a přírodovědecké přístupy své neúprosné kritice, usilovali jiní učenci o jejich sjednocení v rámci pansofistických systémů, jejichž etickým posláním měla být všeobecná náprava lidství.¹¹³ Revoluční proměna, k níž došlo pod tíhou dosud nezodpovězených otázek a která zásadním způsobem ovlivňovala vývoj evropského myšlení až do konce 19. století, se však nakonec odehrála pod dominantním vlivem objevů fyziky a matematiky. Tato proměna se na jednu stranu projevila hledáním univerzálně použitelné metody, na straně druhé nahrazením starších všeobsáhlých systémů „systémem ideálně izolovaným“, který pro vědecká zkoumání „přinášel svobodu od případné náhodné závislosti na rozptýlených složkách v ostatním universu“.¹¹⁴

Celé 17. století bývá vnímáno jako období velkého přerodu v dějinách věd a filosofie. Tento přerod byl zejména ve starší literatuře demonstrován na příkladech několika

¹¹² Cit. Bruno 1956, s. 199-200 (přeložil Jan Blahoslav Kozák).

¹¹³ K duchovnímu ovzduší v Evropě kolem roku 1600 a v prvních desetiletích 17. století např. Evans 1997; Yates 2000.

významných osobností. Úsilí vymanit se z předchozích stereotypů myšlení, požadavek systematizace poznání, definování induktivní metody a uznání experimentálního zkoumání jakožto nástroje vědy jsou uváděny jako charakteristické produkty díla Francise Bacona.¹¹⁵ Rovněž náhled na problém hmoty se u Bacona prohlubuje. Sám Bacon o svém přístupu uvádí: „Nepopisuji toliko tělesa, nýbrž pokládal jsem za nutné věnovat pozornost také samotným vlastnostem, tj. takovým silám, které lze v přírodě považovat za základní a na kterých spočívají první počátky přírody, tj. původní vášně a žádostivosti hmoty, jako je husté, řídké, teplé, studené, pevné, plynné, těžké, lehké a několik málo jiných.“¹¹⁶ Nesporný přínos pro vědu představovalo vystoupení Galileiho, který vybudoval svou experimentální metodou a matematickým uchopením časoprostorového bytí nové základy přírodovědy a na základě provedených experimentů formuloval několik nových fyzikálních zákonů. Po provedených experimentech se mu mimo jiné podařilo definovat teorii pohybu těles, která zásadním způsobem ovlivnila podobu moderní fyziky a astronomie.¹¹⁷ Vliv na utváření novodobé vědy mělo dílo René Descarta, který pod dojmem metodické skepse dospěl ke kritice smyslového zkoumání a vytvořil novou racionální metodu poznání. Pro studium hmoty, které tu vystupuje do popředí našeho zájmu, je poutavá Descartova definice, obsažená v *Principech filosofie* vydaných poprvé roku 1644, která ve vztahu k hmotě odmítá uznat jako podstatné ty její vlastnosti, které podléhají smyslovému, nikoli rozumovému poznání: „... přirozenost látky čili obecně nahlíženého tělesa nespočívá v tom, že je to věc tvrdá, těžká, zbarvená či ovlivňující smysly nějakým jiným způsobem, ale pouze v tom, že je to věc rozlehlá do délky, šířky a hloubky. Neboť, co se týče tvrdosti, smysly nám o ní prozrazují jen to, že části tvrdých těles kladou odpor pohybu našich rukou, když na ně tlačí. Kdyby totiž pokaždé, když se naše ruce pohnou nějakým směrem, ustupovala všechna tělesa, která tam jsou stejnou rychlostí, jakou se ruce přibližují, nikdy bychom necítili žádnou tvrdost. Ani nelze žádným způsobem chápat, že by tělesa, která by takto ustupovala, měla ztratit přirozenost těles. [Jejich] přirozenost tedy nespočívá v tvrdosti. A tímtéž úsudkem lze ukázat, že i tíha, barva a všechny ostatní takové kvality, které smysly vnímáme v tělesné látce, z ní mohou být vyňaty, přičemž zůstane neporušena. Z toho plyne, že její přirozenost na žádné z nich nezávisí.“¹¹⁸ Pro vývoj věd se ukázala plodnou víra v mechanicko-částicové

¹¹⁴ Srov. Whitehead 1989, s. 96-115.

¹¹⁵ Srov. např. předmluvu Miroslava Zúny a Milana Sobotky k českému vydání Baconova *Nového organa*. Viz Bacon 1990, s. 7-32.

¹¹⁶ Bacon 1990, s. 62-63.

¹¹⁷ Viz Husserl 1972, s. 41-83. Srov. též Bührke 1999, s. 13-24.

¹¹⁸ Cit. Descartes 1998, s. 87 (přeložili Petr Glombíček a Tomáš Marvan).

vysvětlení hmoty, s níž mohli fyzikové 17. století navázat na přerušenu tradici předaristotelských atomistů. Nový mechanicko-korpuskulární názor na přírodu se zaměřil na nový předmět studia, kterým se stal pohyb částic v důsledku jejich vzájemných srážek. Tento problém otevřel ve své korpuskulární teorii právě Descartes, který se na jejím základě jako první pokusil o teoretické vysvětlení struktury skla.¹¹⁹ Vývoj věd 17. století pak vyvrcholil v díle Isaaca Newtona, jehož spis *Philosophiae naturalis principia mathematica* z roku 1687, v němž jsou formulovány základní zákony klasické mechaniky, vyložen gravitační zákon a problém absolutního prostoru a času, bývá jakožto základ jednotného fyzikálního pojetí světa označován některými přírodovědci jako nejzávažnější vědecké dílo všech dob (a to přesto, že některé z Newtonových názorů byly moderní fyzikou překonány).¹²⁰

Převratnost objevů, k nimž ve svých zkoumáních dospěli a které teoreticky zdůvodnili Galileo, Bacon, Descartes, Newton a další geniální vědci, je samozřejmě nepopíratelná. Zároveň je však zřejmé, že jejich vliv nelze do konce 17. století přeceňovat a generalizovat. Bylo sice prokázáno, že k omezené recepci Galileových spisů docházelo i po jejich církevním odsudku a Descartovy spisy budily svou pozornost již mezi jeho současníky.¹²¹ Zároveň je však zřejmé, že k otevřenému přijetí názorů těchto myslitelů došlo teprve v osvícenském 18. století a ve století následujícím. D'Alembert například v *Eseji o základech filosofie* připomíná, že učencům francouzské Akademie trvalo celou generaci, než se vyrovnali s Descartovým dílem.¹²² Ke zrušení církevní klatby na Galileiho spisy došlo teprve v roce 1835. Newtonovo vystoupení pak spadá do období konce 17. a počátku 18. století (jedno z hlavních děl, *Optics*, bylo vydáno roku 1704) a také ono v počátcích vyvolávalo řadu polemik.

Při detailnějším pohledu shledáme, že ještě po celé 17. století lze pro oblast filosofie a přírodních věd použít mnohou z charakteristik, platných ve století předchozím. Spektrum filosofů a přírodovědců se zdaleka nevyčerpává několika obvykle citovanými významnými jedinci, ale zahrnuje nespočetnou řadu dalších myslitelů a učenců, kteří se na jednu stranu vyrovnávali s nejnovějšími vědeckými poznatky a různou měrou přispívali k jejich prohlubování a šíření, na stranu druhou se však nijak razantně nevyvazovali ze svazků

¹¹⁹ Svět byl podle něho tvořen částčkami tří elementů: ohně, vzduchu a země. Ve skle leží vedle sebe částčky země, mezi nimiž se nacházejí ohněm vytvořené prostory vyplněné vzduchem. Tím sklo získává pevnost, křehkost a zároveň průzračnost. Neprůhlednost způsobují naopak částčky hmoty, které odolávají ohni lépe než vzduch. Viz Weiß 1966, s. 304. Srov. též Kuhn 1997, s. 108-109.

¹²⁰ K osobnosti Isaaca Newtona viz Nový – Smolka 1969.

¹²¹ K šíření Galileových spisů srov. Westman 1983.

¹²² Srov. d'Alembert 1989, s. 274.

s některými koncepcemi středověku a renesance. Navíc, jak poukázal Edmund Husserl, se některé filosofické koncepce tehdy dostávaly více než před tím do rozporu s vědeckým poznatkem o přírodě. „Transcendentální subjektivismus“ byl v protikladu k „fyzikalistickému objektivismu“. Na jedné straně platilo, že „přírodovědecky racionální příroda je o sobě existujícím světem těles“, na druhé straně bylo uznáno „psychologické jsoucno“.¹²³ v kritickém přehodnocení Descartova chápání matérie se tento rozpor pokoušel překlenout již Gottfried Wilhelm Leibniz. V Leibnizově pojetí již nebyla základním předpokladem soudržnosti těles i vlastní reality látky ve své podstatě statická geometrická rozlehlost, nýbrž vnitřní pohyb. Samotný princip pohybu měl pak být hledán jinde, než v rozlehlosti. Zredukováním pohybu na změnu postavení lze dospět k definování relativního pohybu, avšak nikoliv k uchopení pohybu absolutního. Toto uchopení se podle Leibnize vymyká matematické reprezentaci. Cokoli je v pohybu reálného a absolutního, spočívá v *hybné potenci*. Cesta k určení vnitřního principu pohybu již není cestou objektivní, nýbrž cestou duchovní.¹²⁴

Vnímání filosofie a přírodních věd 17. století nemůže probíhat ani zdaleka přímočaře a nelze je zúžit na názory několika nejvýznačnějších osobností, vyjmuté ze širšího kulturního kontextu. Přitom právě období 17. století nás v této práci věnované tzv. baroknímu sklářství zvláště zajímá, neboť právě tehdy dochází k výrazným změnám v technologii výroby skla a ve způsobech formování sklářských výrobků, které se začínají i na první pohled výrazně odlišovat od produktů předchozí éry.

Dobové názory na sklářskou produkci v klíčovém 17. století byly zkoumány především na spisu Antonia Neriho *L'Arte Vetraria* z roku 1612 a na Kunckelově *Ars Vitraria*, knize vydané poprvé v roce 1678. Obsah obou obsáhlých prací má spolu s publikací *The Art of Glass* Christophera Merretta z roku 1662 s jejím německým překladem od Fritze Geisslera z roku 1677 a spolu s několika dalšími literárními pracemi pro poznání barokního sklářství nepochybně zásadní význam.¹²⁵ Jeho obraz se v dalším textu budeme snažit dále doplnit o náhled další přírodovědce této epochy. Pokusíme se takto vytvořit určitý rámec, na jehož pozadí budeme rekonstruovat posun v názorech na sklo jako materiál, ke kterému během 17. století došlo v Čechách i jinde v Evropě. Pokusíme se tak učinit pohledem osobností všestranných zájmů, spjaté mimo jiné prostředím habsburského dvora a upínající svou pozornost mimo jiné ke sklářství a okrajově též ke sklářství českému.

¹²³ Srov. Husserl 1972, s. 41-123.

¹²⁴ K Leibnizovu pojetí vztahu látky a ducha viz Moreau 2000, s. 41-57.

¹²⁵ K dějinám literatury o sklářství v 17. století srov. např. Polak 1974; Quellmalz 1977; Greindl 1984.

Využijeme přitom i některé z poznámek o vývoji názorů na rovinu materiálu, jimž jsme věnovali poměrně velký prostor v této části práce.

II. Polyhistor Johann Joachim Becher a počátky barokního sklářství¹²⁶

*„Proč hledám naušnice,
proč perly, drahé zápony.
proč krajky, drahé špice?
Nejsou , nejsou bez ouhony.
Proč aby se vše lesklo
drahým na hlavě kamením,
čelo bylo jako sklo
tím libezným omámením?“¹²⁷*

Fridrich Bridel, *Co Bůh? Člověk?*, 1658

České křišťálové sklo

Tradice sklářství v Čechách sahá do středověku a období 16. a počátku 17. století bylo rovněž obdobím jeho intenzivního rozvoje, který byl zbržděn teprve vleklým evropským konfliktem. Po jeho ukončení mohly na tuto tradici různé sklárny ve druhé polovině 17. století navázat. Proto, aby jejich výrobky nabyly na celosvětovém věhlasu, však bylo třeba nových impulsů. Počínaje Bohuslavem Balbínem se historici sklářství obvykle shodují v tom, že rozmach sklářské výroby v Čechách souvisí se zavedením výroby skloviny, která se svými optickými kvalitami blíží kvalitám horského křišťálu. Spolu s novými technikami rafinace to byly zářivost a průzračnost materiálu, které koncem 17. století pomohly překonat dosud nezdolné prvenství sklářství benátského. Přitom právě benátské sklo svými formami evropskou produkci nejméně do 80. let 17. století zásadním způsobem ovlivňovalo a časná fáze českého barokního sklářství se odehrála ve znamení venecianizujících tendencí.

¹²⁶ Tato část práce byla dokončena během přípravy zápůjčky sbírkových předmětů pro výstavu věnovanou historii buquoyského sklářství, kterou pod názvem „Metamorfózy skla“ připravuje na rok 2001 Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. Vznik tohoto textu byl inspirován podnětnými informacemi ze strany PhDr. Olgy Drahotové a PhDr. Heleny Brožkové. Za ně chce autor oběma jmenovaným vyjádřit své poděkování.

¹²⁷ Cit. Bridel 1994, s. 175-176.

Zdá se, že objev českého křišťálového skla není a nebude možné spojit výhradně s činností jedné určité sklářské oblasti, jedné sklárny či dokonce jediné osoby. Sám Balbín ve své známé a často citované zprávě o českém sklářství, kterou obsahují jeho *Miscellanea historica regni Bohemiae* vydávaná od roku 1679, připomíná hned několik skláren, v nichž se „vyrábějí skla tak průzračná, třpytivá, čistá a jemně tažená, že je prodávají za velké peníze v celé německé říši.“¹²⁸ Zájem historiků se přitom oprávněně soustředil především na několik jihočeských sklářských center, která lze uvést do souvislosti se zavedením výroby nového křišťálového skla na základě konkrétních písemných pramenů. Zjevná touha zjistit prvního objevitele uměle vyráběného křišťálu, tohoto synonyma kvality české sklářské produkce, vedlo v minulosti k určitému přeceňování individuálního vkladu jednotlivých sklářských podnikatelů a technologů a k podcenění širších souvislostí s pokrokem současné vědy a techniky. Zejména zásluhou Marešovy publikace z roku 1893 se na čas rozšířil do určité míry oprávněný názor, že objevitele českého křišťálu je nutno spatřovat v osobě Michaela Müllera z Helmbašské huti na vimperském panství. Müller začal v 80. letech 17. století vyrábět nový typ tzv. křídového skla s příměsí křídý, z dobrého křemene a z ne zcela objasněného tavidla, k čemuž obdržel v roce 1688 zvláštní privilegium. Navíc mu bylo známo také tajemství výroby skla rubínového, jehož objev je spojován se jménem hamburského lékaře Andree Cassia a zavedení do výroby pak se jménem Johanna Kunckela, činného v huti u Postupimi.¹²⁹ Křišťálové sklo, k jehož výrobě bylo používáno mimo jiné boraxu, vinného kamene a ledku přitom zřejmě vyráběli Georg Gundelach a Christof Pietsch v eilandské huti, založené v roce 1675 na děčínském panství. Gundelach tehdy své práce srovnával s produkcí ve Falknově a v Chřibské.¹³⁰ Vedle toho existují zprávy o provozu zrcadlové huti v Borové u Chvalšín na krumlovském panství, založené z popudu Johanna Christiana knížete Eggenberga francouzy Jeanem Olivierem Decoré z Poitiers a Claudem Barotem z Melunu. Také zde se vyrábělo křišťálové sklo, které Decoré prodával ve

¹²⁸ Cit. Balbín 1986, s. 106.

¹²⁹ František Mareš uvádí, že Müller používal jako tavidla čisté potaše. Jitka Lněničková nabízí naproti tomu hypotézu, že Müller vyráběl velmi čiré sodnovápenaté sklo s příměsí křídý, jíž nahradil drcený vápenec. Tuto úvahu opírá o archivní zprávu, v níž se konstatuje omezení odběru potaše na volarském panství v roce 1687, tedy krátce po Müllerově objevu, a o zjištění sodnovápenaté skloviny při analýze archeologického nálezů z Helmbašské huti. Mareš 1893, s. 34, 35, 54, 74, 83-91, 103-104, 112, 131-132, 196-199, 202, 265, 197, 223, příl. LXI., LXIV., LXVIII., LXXXV.; Hirsch 1936, s. 49; Lněničková 1996, s. 20 (za laskavě poskytnutou konzultaci v otázce Müllerova křišťálu autor vděčí PhDr. Olze Drahotové a PhDr. Jitce Lněničkové).

¹³⁰ Mareš 1893, s. 48-49, 187-188, příl. LI-LII.

Vídni, avšak již po roce 1676 tato sklárna zanikla pro nepřekonatelné neshody obou podnikatelů.¹³¹

K významným centrům sklářské produkce náleží vedle již zmíněných hutí také sklárny na novohradském buquoyském panství. Novohradsko udělil císař Ferdinand II. roku 1620 svému generálu Karlu Bonaventurovi Buquoyovi de Longueval, baronu de Vaux. V návaznosti na starší sklářskou tradici, kterou zde zastupovala především rožmberská sklárna na Vilémově hoře, došlo v 17. století k rozvoji sklářského průmyslu na Novohradsku zejména za Ferdinanda hraběte Buquoye, vnuka Karla Bonaventury a jeho choti Marie Magdaleny. Ferdinand stál v čele panství v letech 1663 – 1685. Z jeho popudu byla v Nových Hradech při zámeckém parku na místě tehdy zvaném Krönauer Berg nebo Krönberg založena roku 1673 nová huť, která začala nejpozději o rok později dodávat na vídeňský trh různé typy výrobků z křišťálového skla. Sklářská produkce se tehdy rozvíjela i v dalších sklárnách v okolí Nových Hradů. Spolu s jihočeským zbožím byli Buquoyové držiteli panství v jižním Nizozemí: Farcienne v Henegavsku a Buquoy a Vaulx v kraji Artois, připojeném roku 1659 k Francii. Je proto zřejmé, že k obrodě sklářství na Novohradsku přispěly kontakty Buquoyů s nizozemskými a francouzskými sklárnami.¹³²

Zásluha na zdokonalení výrobních technologií na novohradsku hutí bývá přisuzována především Louisi Le Vasseurovi d'Ossimont (1629 – 1689).¹³³ Le Vasseur se narodil v Arrasu a své jméno získal podle panství Ossimont u Bertincourtu, které se nacházelo nedaleko buquoyských držav. Nejstarší zmínka o jeho kontaktu s Buquoyi pochází z roku 1673, kdy se vedle nich objevuje ve Vídni. Po několik let, až do své smrti, stál pak Louis Le Vasseur d'Ossimont v čele již zmíněné hutí na luxusní křišťálové sklo.¹³⁴ Vedle Louise Le Vasseura d'Ossimont a dalších sklářů je v souvislosti s buquoyským sklářstvím v 70. letech 17. století uváděna další, poněkud záhadná osoba. Jedná se o plukovníka

¹³¹ Mareš 1893, s. 113-115, 185-186, příl. L, LIII-LVIII; Hirsch 1936, s. 50; Zálaha 1989, s. 48-53.

¹³² Problematikou vývoje sklářství na buquoyském novohradském panství v 17. století se podrobně zabývá několik prací, opírajících se o zevrubné studium archivních pramenů i dochovaných skleněných předmětů. Pokud není uvedeno jinak, pak se tento příspěvek opírá o materiál, obsažený v titulech Mareš 1893; Hirsch 1936; Drahotová 1978; táž 1981; Buquoy 1980 (za laskavé zapůjčení práce o novohradských sklárnách od Margaret von Buquoy autor vděčí PhDr. Olze Drahotové).

¹³³ Ernst Hirsch a Margarete von Buquoy si kladou otázku, zda není nutné označit za objevitele českého křišťálu přímo Louise Le Vasseura d'Ossimont. Srov. Hirsch 1936, s. 58; Buquoy 1980, s. 12.

¹³⁴ O Louisi Le Vasseurovi d'Ossimont viz Mareš 1893, s. 117; Hirsch 1936, s. 51-64; Drahotová 1978; táž 1981; Buquoy 1980, s. 8-14.

Delbona, jemuž byla svěřena správa huti v Hojně Vodě (Heilbrunn), vedené hut'mistrem Urbanem Köstlem.¹³⁵

Setkání plukovníka Delbona s Johannem Joachimem Becherem

Nový zajímavý materiál, který přispívá k poznání dějin evropského sklářství i sklářství buquoyského, přinesla před několika lety americká badatelka Pamela Smith ve své monografii, věnované významnému německému polyhistorovi 17. století Johannu Joachimu Becherovi.¹³⁶ Mimo jiné je zde v souvislosti s Becherovým působením ve Vídni uveden kuriózní příběh, který byl Becherem zahrnut do jeho rozsáhlého pojednání o transmutaci kovů *Chymischer Glücks-Hafen Oder Grosse Chymische Concordantz und Collection von funffzehen hundert Chymischen Processen*, vydaného poprvé ve Frankfurtu roku 1682. Tento příběh vypráví o záhadném alchymistovi, zruinovaném plukovníkovi, kterého Becher označuje jako „N.“. Uvedený alchymista se pod falešným jménem objevil ve Vídni, aby zde přesvědčil o své schopnosti transmutovat běžný kov na zlato. Pro svůj projekt se mu podařilo získat presidenta dvorské komory Georga Ludwiga von Sinzedorf, který mu svou podporu zajistil písemně. Poté byla uskutečněna praktická zkouška, kterou podle alchymistových pokynů realizovali Becher a císařský prubíř. Alchymista „N.“ se sám neměl ničeho dotýkat, aby nemohl být nařčen z podvodu. Zkouška údajně dopadla úspěšně. Když se však v císařské lučebně pokoušeli stejný proces zopakovat téhož večera bez zmíněného alchymisty, neuspěli. Tato situace se opakovala po několik dní, až alchymista „N.“ prohlásil, že nehodlá být preceptorem neschopných žáků, a z Vídně odcestoval. Se Sinzendorfovým doporučením se však obrátil na hraběte Buquoye, který byl znám jako milovník alchymie. Ten alchymistovi projevil svou plnou důvěru a poskytl mu místo u svého stolu, koně a kočár. Protože „N.“ nemohl v nejbližší době získat směnku od *Partolletiho* (míněn je obchodník

¹³⁵ O Delbonově působení v Hojně Vodě viz Mareš 1983, s. 116; Hirsch 1936, s. 51; Buquoy 1980, s. 10.

¹³⁶ Publikace Pamelý Smith z roku 1994 vychází z její disertace nazvané *Alchemy, Credit, and the Commerce of Words and Things: Johann Joachim Becher at the Courts of Holy Roman Empire, 1635 – 1682* a obhájené na Johns Hopkins University roku 1990. Tato nesporně zajímavá epistemologická práce je orientována především na širší kulturní aspekty Becherovy mnohostranné činnosti a na dějiny věd v 17. století. Problematiky českého sklářství se z pochopitelných důvodů dotýká jen okrajově a uvedené informace o něm neuvádí v širší souvislost se stavem dosavadního bádání v jeho dějinách. Přínosná zjištění Pamelý Smith zároveň dosud nebyla, pokud je autorovi známo, reflektována ze strany historiků českého skla. Viz Smith 1994.

Carlo Bertalotti neboli Carl Bärtholetti či Bartholotti von Partenfeld¹³⁷, o němž se ještě zmíníme), vybavil jej hrabě hotovostí ve výši dvou set zlatých. Navíc mu nabídl útočiště na svém českém panství, kde mu dal k dispozici sklářskou pec. Zde pak „N.“ započal s výrobou křišťálového skla, které prý bylo podobné tomu, jež nechal vyrábět sám Becher ve Vídni. Protože však „N.“ získával dřevo z českých lesů levněji, mohl také své sklo prodávat levněji než Becher. Alchymista tedy vedle podvodu, jehož se dopustil na Becherovi a Dvorské komoře, urazil Bechera ještě tím, že zruinoval jeho obchod.¹³⁸ Jak ještě připomeneme, zabýval se Becher ve Vídni podnikáním ve sklářství nejpozději od roku 1672 a z Vídně odešel v roce 1676. Je proto pravděpodobné, že se v případě Becherova záměrně nejmenovaného alchymisty jedná o shora zmíněného plukovníka Delbona, který je uváděn v čele heilbrunnské buquoyenské huti v letech 1674 – 1677. Podle Bechera prý hrabě Buquoy na Delbonovu neserióznost později doplatil a jeho podnikání ve sklářství mělo zkrachovat.¹³⁹ Historický vývoj novohradského sklářství však ukázal, že tato škodolibostí podbarvená informace zatrpklého učence neměla pro jeho celkový obraz valné platnosti.

Zdá se, že vídeňský případ nebyl prvním setkáním, k němuž mezi Becherem a Delbonem došlo. Zhruba o deset let dříve se totiž udál jiný příběh, který je vídeňské epizodě v lecčems analogický. Od roku 1660 zastával Becher místo dvorního lékaře a matematika (*Hofmedicus und –mathematicus*) ve službách mohučského kurfiřta a arcibiskupa Johanna Philippa von Schönborn. K jeho rozmanitým úlohám náleželo mimo jiné prostředkování kontaktů mezi dvorem a řemeslníky a shromažďování zajímavých receptur z různých výrobních odvětví. Z titulu tohoto prostředníka připravil Becher kontrakt mezi kurfiřtem a alchymistou, který se zaručoval procesem augmentace týdně navýšit sumu čtyř tisíc dukátů ve zlatě o pět procent. Kurfiřt se zavázal dodat alchymistovi oněch čtyři tisíce dukátů. Alchymistovou povinností bylo hradit poplatek prubíři ve výši jednoho dukátu z každého sta týdně, tj. čtyřicet dukátů týdně nebo dvacet procent ze svého hrubého zisku. Alchymista

¹³⁷ Obchodnický rod Bertalottiů pocházel z Benátek. Jeho příslušníci byly činní již od 16. století v rakouských zemích, později ve službách rakouských císařů. Bratři Giovanni Paolo (Johann Paul) a Carlo (Carl) Bertalotti (Bärtholetti, Bartholotti) byli v roce 1636 povýšeni Ferdinandem II. do šlechtického stavu a v roce 1653 Ferdinandem III. do stavu říšského rytířstva, s predikátem „von Partenfeld“. Giovanni Paolo byl císařským radou a správcem daní v Čechách. Carl byl pánem na Heidersfelden a Veste-Thurn a zastával funkci císařského dvorského komorního rady. Oženil se s Annou Magdalenou rozenou Peverelli, zemř 9. 3. 1689, zůstaviv po sobě pět synů (srov. Meraviglia 1886, s. 52-53, tab. 38;

¹³⁸ Becher 1682, s. 92-98 (viz příloha VIII). Srov. též Smith 1994, s. 183-184.

¹³⁹ Na Buquoyův údajný neúspěch upozornil Becher nejen ve zmíněném traktátu *Chymischer Glücks-Hafen*, ale též v drobném spisu *Närrische Weisheit und Weise Narrheit* vydaném rovněž roku 1682. Viz Becher 1682, s. 98; též 1682b, s. 168. Dále též příloha X.

tvrdil, že profit zajistí prostřednictvím pravé alchymistické augmentace a suma znovu ražených čtyř tisíc dukátů se nikdy neumenší. Mincovna alchymistovi zajistila přísun zlata a hrazení nákladů. Pro prvních šest měsíců se alchymista rovněž zavázal ústně i písemně vyučovat kurfiřta umění augmentace tak, aby toto umění kurfiřt zvládl sám. Pokud by se alchymistovi podařilo během jednoho roku dosíci dohodnutého navýšení poskytnutých částek a navíc by úspěšně naučil kurfiřta uvedenému alchymistickému procesu, pak mu náležela odměna ve výši tří tisíc dukátů. V kontraktech, které o celé záležitosti informují, figuruje alchymista jako *Herr Obrister* nebo jako *Monsieur Colonell Boon*, a je tedy téměř jisté, že se také v tomto případě jedná o plukovníka Delbona.¹⁴⁰

Dva uvedené příběhy nám tedy zřejmě dovolují nahlédnout do doposud neznámé minulosti osoby, která se zapsala do dějin českého barokního sklářství. Jejich hrdina, kterým byl nejspíše plukovník Delbon, v nich vystupuje v nepříliš světlé a ctné roli alchymisty-šarlatána.¹⁴¹ Je však třeba si uvědomit, že tuto roli dnes vidíme právě zaujatým pohledem Johanna Joachima Bechera. Ten v hospodářské soutěži na poli sklářského podnikání se svým konkurentem z příčin, které sám uvádí, neobstál a měl tedy důvod pocíťovat a projevovat vůči svému soku zahořklost. Právě onen Becherův pohled, byť v daném případě subjektivně zabarvený, nám však nyní může odhalit určité nové aspekty evropského i českého sklářství druhé poloviny 17. století.

Polyhistor

Osobnost Johanna Joachima Bechera se do povědomí české historiografie zapsala, spolu s merkantilisty Wilhelmem Schröderem a Philippem Wilhelmem Hornigkem, především kvůli hospodářsko-politickým aktivitám v habsburských službách.¹⁴² Zmiňován je rovněž jako představitel přechodného období mezi alchymii a klasickou vědou.¹⁴³

¹⁴⁰ O mohučské epizodě viz Smith 1994, s. 72-73. Autorce patrně nebyly známy práce věnované buquoskému sklářství. Proto také nenavrhuje souvislost mezi mohučskou a vídeňskou epizodou s alchymistou a plukovníkem Delbonem z Hojně Vody. o vztahu mezi plukovníkem Boonem a alchymistou „N.“ nehovoří v citovaném díle ani sám Becher. Jeho zpráva však zároveň tento vztah nevylučuje. Zdá se navíc, jakoby Becherův negativní, ba téměř nenávidný postoj k „N.“, který je mu typickým příkladem špatného charakteru, vyvěral z delší životní zkušenosti.

¹⁴¹ O působení plukovníka Delbona ve službách Buquoyů v jižních Čechách a posléze u Lichtenštejnů na Moravě přinese již zmíněná výstava „Metamorfózy skla“, připravovaná Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze. Za upozornění na tuto skutečnost autor děkuje PhDr. Olze Drahotové a PhDr. Heleně Brožkové.

¹⁴² Srov. např. Klíma 1955, s. 107-109.

¹⁴³ Karpenko 1997, s. 202; Antonín 1995; týž 2000, s. 39-40.

Historikům užitého umění je znám svým zájmem o technologii mléčného skla a porcelánu.¹⁴⁴ Starší monografie od Herberta Hassingera i nedávná práce Pamelý Smith líčí Bechera jako všestranně nadaného učenice s neobyčejnou šíří zájmů o nejrůznější teoretické i praktické obory lidské činnosti. Jednostranný náhled jeho osoby se proto vždy bude jevit jako poněkud zkreslující.¹⁴⁵

Johann Joachim Becher se narodil 6. 5. 1635 ve Špýru v rodině luteránského pastora. Jeho otec zemřel, když bylo chlapci osm let. Matka se posléze znovu provdala a celá rodina se pak musela stěhovat po různých evropských zemích a hledat si živobytí.¹⁴⁶ o Becherových mladých létech se nedochovalo mnoho konkrétních údajů. Je však zřejmé, že se mladý muž v této době věnoval intenzivnímu samostudiu a získávání zkušeností, o něž se opíral v celém svém dalším životě. Nejspíše na něho působily pansofistické koncepce, které před ním vytvářeli protestantští myslitelé jako např. Johann Heinrich Alsted, Jan Ámos Komenský a Johann Valentin Andreae, i hermetické myšlenky Theofrasta Paracelsa a Jacoba Boehmeho. K jejich učení se však cele nepřiklonil, ačkoli jím byl ovlivněn, a v pozdějších letech se k různým jejich názorům stavěl kriticky a přetvářel je ve vlastním, odlišném pojetí.¹⁴⁷ Později, kolem roku 1655, navíc konvertoval ke katolicismu.¹⁴⁸ v letech 1648 – 1655 pobývala jeho rodina v Brémách, Hamburku, Danzigu, Stockholmu, Lübecku a Vratislavi. Becher v této době navštívil také Nizozemí a Itálii. Na svých cestách se seznamoval s různými učenými muži. Jak sám uvádí, setkal se na dvoře švédské královny Kristýny s Mersennem a s Descartesem (který ve Stockholmu zemřel v únoru 1650), a poznal zde i další učené muže.¹⁴⁹ v navazování osobních kontaktů s více či méně významnými učiteli, ale též řemeslníky, obchodníky, alchymisty a dalšími zajímavými lidmi teoretického i praktického života pak pokračoval po celý svůj život. Počáteční Becherova formace se přitom neodehrávala na akademické půdě universit, nýbrž v osudové životní praxi, která v mladém muži vzbudila živý zájem o dění ve městech, o praktické otázky běhu různých řemeslnických dílen a jejich výrobních procesů, i o problematiku obchodování.

¹⁴⁴ Hoffmann 1932, s. 43-44; Brožková 1973, s. 16-17. Viz též Brožková 1985, s. 85; Drahotová 1985, s. 153; Diviš 1985, s. 26. Za laskavé zapůjčení vlastní diplomové práce a za upozornění na Hoffmannovu zmínku o J. J. Becherovi děkuji PhDr. Heleně Brožkové.

¹⁴⁵ Hassinger 1951; Smith 1994. Na mnohostrannost Becherových zájmů nedávno upozornil také Luboš Antonín. Srov. Antonín 1995; týž 2000, s. 39-40.

¹⁴⁶ Hassinger 1951, s. 10-11.

¹⁴⁷ Smith 1994, s. 29-33.

¹⁴⁸ Smith 1994, s. 16-17.

¹⁴⁹ Hassinger 1951, s. 12-13; Smith 1994, s. 50-55. *Psychosophia* 1705, s. 316.

Svou odbornou dráhu zahájil Johann Joachim Becher ve svých 19 letech publikováním alchymistického spisu zasvěcenému kameni mudrců.¹⁵⁰ v roce 1655 se objevil ve Vídni, kde sám sebe presentoval jako matematik císaře Ferdinanda III. a kde se zabýval alchymii a pokoušel se sestavit perpetuum mobile. S podobnými projekty vstoupil roku 1660 do služeb kurfiřta a arcibiskupa Johanna Philippa von Schönborn v Mohuči. Zde našel důležitý příznivce v kanovníkovi Dietrichu Kasparovi von Fürstenberg.¹⁵¹ Setkal se tu také s lékařem a podnikatelem Johanem Danielem Krafft, s nímž měl v budoucnu spolupracovat při mnoha různých projektech. Krafft v nich působil často jako Becherův prostředník, ale zároveň také jako jeho protivník, který se různými intrikami snažil přisvojit si některé z Becherových projektů.¹⁵² Již v roce 1660 Becher cestoval do Holandska. Na této cestě se seznámil s některými projekty uznávaného fyzika Christianna von Huygens. Od Jacoba Godfrieda von Gersdorp se naučil nové technologii výroby ledku. Zajímal se také o nový objev síranu sodného, „sal mirabile“, a o způsob separování zlata a stříbra z mědi, kterým se zabýval proslulý chemik Johann Rudolf Glauber.¹⁵³ v Nizozemí se dále poznal například s leydenským lékařem Françoisem Silviem Boë, s profesorem arabistiky a matematiky Jakobem Goliem, s chirurgem, anatomem a botanikem Johannem van Horne, s amsterodamským lékařem a mennonitským duchovním Galenem Abrahamszem, matematikem Franzem van Schooten a se starostou města Amsterdamu, matematikem Johannem Huddem.¹⁵⁴

Dne 19. září 1661 obhájil Becher na mohučské universitě tezi o epilepsii a obdržel zde doktorát. Ve stejném týdnu se stal členem lékařské fakulty. 13. června 1662 se v chrámu sv. Emmerama oženil s dvacetiletou Veronikou von Hörnigk, dcerou profesora medicíny Ludwiga von Hörnigk. Ten pak v roce 1663 uvolnil ve prospěch zetě svůj universitní post.¹⁵⁵

V roce 1664 Becher pracoval také na některých hospodářských projektech pro falckého kurfiřta Karla Ludwiga.¹⁵⁶ Roku 1664 přesídlil Becher do Mnichova, kde jej kurfiřt Ferdinand Maria von Wittelsbach jmenoval dvorním medikem a matematikem. Jeho hlavní

¹⁵⁰ Becher svůj první traktát, vydaný roku 1661, nazval *Solini Salztahl Regiomontani Discurs von der Großmächtigen Philosophischen Universal-Artzney, von den Philosophis gennant lapis Philosophorum Trismegistus*. Viz Hassinger 1951, s. 14-16.

¹⁵¹ O Becherově působení v Mohuči viz Hassinger 1951, s. 16-26.

¹⁵² Srov. např. Hassinger 1951, s. 48; Smith 1994, s. 75, pozn. 62.

¹⁵³ Je možné, že Glauber Bechera seznámil s různými způsoby barvení skloviny, kterým se sám zabýval.

¹⁵⁴ O Becherových kontaktech s nizozemskými vědci Hassinger 1951, s. 13-14, 21; Smith 1994, s. 73, 161.

¹⁵⁵ Hassinger 1951, s. 17.

¹⁵⁶ Hassinger 1951, s. 24-26.

aktivity v této pozici se však týkaly především práce v laboratoři a hospodářské sféry. Becher v Mnichově mimo jiné založil podnik na výrobu a zpracování hedvábí.¹⁵⁷ Znovu cestoval do Nizozemí, kde se pokoušel prostřednictvím Západoindické společnosti získat nová území v Americe a navázat se zámořím nové obchodní kontakty. Tyto iniciativy vyvíjel ve prospěch svého mnichovského pána, ale také ve prospěch Friedricha Casimira, hraběte z Hanau, i pro císaře.¹⁵⁸

Vedle již zmíněných aktivit zastával Becher od roku 1666 navíc funkci obchodního poradce císařského veličenstva Leopolda I. Ve Vídni také založil Obchodní kolegium (*Commerciën-Colleg*), které se zabývalo otázkami rozvoje státního hospodářství.¹⁵⁹ Císaři pak Becher sloužil ve Vídni zejména v letech 1670 – 1676. Stál při založení nových obchodních společností, nové manufaktury na výrobu hedvábí ve Walpersdorfu a podniku *Kunst- und Werckhaus* ve Vídni, který se měl stát ukázkovým prototypem nového podniku, slučujícího manufakturu, deposit patentů, archív, kabinet kuriozit a knihovnu. Spolu se svým švagrem, kameralistou Philippem Wilhelmem von Hörnigk, se zasazoval o uvalení embarga na dovoz francouzského zboží a zároveň o rozvoj domácí produkce.¹⁶⁰

Svým počínáním však získal řadu nepřátel, kteří jej nakonec přiměli, aby natrvalo opustil hlavní město habsburské říše. Po zbytek života musel Becher znovu hledat patrona, v jehož službách by uplatnil své schopnosti. V roce 1677 pracoval pro Gustava Adolfa, vévodu Meklenbursko-Güstrowského, v letech 1678 – 1679 působil v Holandsku, kde se mimo jiné zabýval těžbou zlata z přímořských pláží. Poslední léta svého života strávil v Anglii. Ze světa odešel v Londýně, v říjnu 1682, ve věku čtyřiceti sedmi let.¹⁶¹

Za sebou zanechal Johann Joachim Becher teoretické dílo, čítající několik desítek svazků.¹⁶² v nich se autor věnuje tak různorodým oborům, jakými jsou alchymie, medicína, lingvistika, didaktika, politika, ekonomie, etika, matematika, geologie ad. Zdánlivě odlišná témata však jednotí Becherova koncepce potřeby mnohostranného rozvoje osobnosti, neutuchající zájem o praktické aspekty života, které jsou neustále vyzdvihovány nad akademické teoretizování, i sama metoda. Svým osobním příkladem, svými názory na státní ekonomiku i knihou *Politischer Discurs*, poprvé vydanou v roce 1668, a několika dalšími spisy Becher zapůsobil na mladší generaci kameralistů. Zvláště pilně se učenec zabýval

¹⁵⁷ K působení Bechera v Mnichově srov. Hassinger 1951, s. 27-50; Smith 1994.

¹⁵⁸ O Becherových koloniálních projektech viz Hassinger 1951, s. 44-50; Smith 1994, s. 141-172

¹⁵⁹ K činnosti kolegia viz Hassinger 1951, s. 146-155; Smith 1994, s. 186-189.

¹⁶⁰ O Becherově činnosti ve Vídni viz Hatschek 1886; Hassinger 1951, s. 138-230; Smith 1994, s. 173-246.

¹⁶¹ K tomuto období Becherova života viz Hassinger 1951, s. 236-248; Smith 1994, s. 247-277.

¹⁶² Soupis Becherových literárních děl podává Hassinger 1951, s. 254-272; Smith 1994, s. 279-283.

otázkou transmutace kovů, čímž vzbuzoval pozornost různých alchymistů. Položil základy flogistonové teorii, kterou dále rozvinul jeho následovník a editor jeho děl Georg Ernst Stahl.¹⁶³ Becherova talentu a univerzality si cenil také polyhistor Gottfried Wilhelm Leibniz, přestože patřil k jeho konkurentům a protivníkům,¹⁶⁴ a k jeho odkazu se hlásilo několik dalších vědců.

Becher a soudobá produkce skla

Sklářská výroba nestála v samém popředí Becherových široce rozprostraněných zájmů. Z různých momentů učenčova života, dokumentovaných drobnými zprávami i obsáhlejšími pojednáními, jsme však informováni o tom, že sklu Becher věnoval pozornost a zabýval se jeho výrobou i jeho obchodováním.

Je známo, že se Becher někdy v 60. letech setkal v Mohuči s nejmenovaným italským sklářem. Kolem roku 1664 obstaral bílé mléčné sklo a nápojové nádoby z hladkého křišťálového skla pro jednoho ze svých mnichovských patronů, vrchního hofmistra hraběte Hermanna Egona von Fürstenberg.¹⁶⁵ Produkci mléčného skla s užitím kostního popela se Becher v Mnichově a později ve Vídni sám věnoval. Psal o něm také v knize *Physica subterranea*, ve které v roce 1669 shrnul znalosti nabyté intenzivním experimentováním během působení na mnichovském dvoře bavorského kurfiřta Karla Marii.¹⁶⁶ Mléčným sklem se snažil vytvořit náhradu čínského porcelánového zboží. Šlo mu přitom o nápodobu vizuální. Sám si však jasně uvědomoval rozdíl mezi sklem a porcelánem (s kvalitou jeho mléčného skla totiž nebyla podle něho samého ani nádhera čínského nádobí srovnatelná...)¹⁶⁷ v oddílu knihy, věnovaném různým druhům písků a hlíny rozlišuje mezi látkami, z nichž se vyrábí sklo, vápno a porcelán.¹⁶⁸ Na jiném místě zdůrazňuje, že

¹⁶³ Smith 1994, s. 19.

¹⁶⁴ Srov. Smith 1994, s. 14.

¹⁶⁵ Tyto údaje uvádí s odvoláním na Becherovu pozůstalost v archívu univerzitní knihovny v Rostocku uvádí Smith 1994, s. 74.

¹⁶⁶ Pro tuto práci bylo čerpáno z německého vydání z roku 1680, nazvaného *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*. Becher 1680, s. 172-177. Srov. též přílohu II. Na Becherovy pokusy s výrobou mléčného skla upozornil Heinrich H. Hofmann a u nás později ve své diplomové práci Jarmila Brožková. Srov. Hofmann 1932, s. 43-44; Brožková 1973, s. 16-17; táž 1985, s. 85; Drahotová 1985, s. 153; Diviš 1985, s. 26.

¹⁶⁷ Becher 1680, s. 173. Viz příloha II.

¹⁶⁸ Becher 1680, s. 611-613. Viz příloha V. Becher také poukázal na kvalitu jílu z okolí Pasova, odkud se, jak známo, v 18. století vyvážel kaolín do různých evropských porcelánek.

z kamenů, z nichž se vyrábí sklo, nelze vyrobit vápno. Naopak z látek, z nichž se vyrábí vápno, nelze vyrábět sklo. Oba druhy látek pak nelze mísit, jako nelze směšovat maso se dřevem nebo jablko se zlatem (objev křídového křišťálového skla, spojený s osobou Michaela Müllera ze šumavské Janouškovy huti, měl přitom krátce po učenčově smrti ukázat na nový význam odrůdy vápence ve sklářství).¹⁶⁹ Zmíněná kniha obsahuje také nemálo zajímavou informaci barvení skla dočervena a dozelená pomocí zlata, rozpuštěného v lučavce královské.¹⁷⁰ Jedná se o zlatý rubín, o kterém s odvoláním na Johanna Rudolfa Glaubera psal o deset let později Johann Kunckel v *Ars Vitraria*, a podrobněji, s odvoláním na hamburského lékaře Andrease Cassia, pak znovu roku 1716 v knize *Laboratorium chymicum*.¹⁷¹ Becher se problematikou barvení skla zlatým roztokem mohl seznámit u Glaubera, s nímž se osobně setkal. Znal však, jak sám uvádí v knize vydané roku 1682, i objev Cassiův.¹⁷² Becher se pak o červeném rubínovém skle zmiňuje ještě na dalších místech. Není přitom jasné, zda jeho praktickou výrobu sám zvládl. V této souvislosti totiž někdy hovoří o staré technologii, která byla za jeho času znovuobjevena.¹⁷³ Becherův spis *Physica subterranea* dále obsahuje nejen různé další zajímavé informace o sklářských technologiích, ale také některé obecnější názory na povahu skla.¹⁷⁴

V roce 1664 Becher vypracoval pro falckého kurfiřta Karla Ludwiga projekt na vybudování několikaoborové sdružené manufaktury pro město Mannheim, v rámci jehož měla být zřízena i benátská sklářská huť. Ve smlouvě z 26. března 1664 se Becher mimo jiné zavázal najít pro sklárnu „dobrého mistra“. Celý projekt však v závěru realizován nebyl.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Becher 1680, s. 611-612, 712-713. Viz příloha V, VII.

¹⁷⁰ Becher 1680, s. 192-197. Viz příloha II.

¹⁷¹ Kunckel 1689, s. 275 (pro tuto práci bylo použito druhého vydání Kunckelova díla); týž 1716, s. 650. K objevu zlatého rubínu viz např. Berliner 1914, s. 61-65; Drahotová 1973; táž 1985, s. 142-145; Fetzer 1977, s. 49-56.

¹⁷² Becher 1682, s. 50. Viz příloha IX.

¹⁷³ Formulace použitá v knize *Politische Discurs* z roku 1668 nasvědčuje spíše tomu, že Becher alespoň do doby jejího sepsání věděl o rubínovém skle pouze z doslechu. Becher 1673, s. 151-153. Rubínové sklo v Mnichově vyrobil roku 1690 Hans Christian Fiedler. Vzhledem k velkému časovému rozmezí mezi Becherovým a Fiedlerovým mnichovským působením je však souvislost mezi jejich aktivitami zcela nepravděpodobná. o Fiedlerově rubínovém skle viz Berliner 1924, s. 113 (za laskavé upozornění na Berlinerův článek a za jeho zapůjčení děkuji PhDr. Heleně Brožkové).

¹⁷⁴ Výklad fyzikálních a chemických procesů tu zpravidla není rozváděn do formy detailně popsaného pracovního postupu a neobsahuje přesnou recepturu. Tím se *Physica Subterranea* odlišuje od spisu *Chymischer Glückshafen*. Mnohé fyzikální jevy pak Becher vysvětluje na základě principů, jejichž pojetí se často podstatným způsobem odlišuje od konceptů současné vědy.

¹⁷⁵ Hatschek 1886, s. 17-18; Hassinger 1951, s. 24-26.

Becherovi je připisováno autorství souboru instrukcí, zaslaných v roce 1674 tehdejšímu habsburskému vyslanci v Anglii a členu Královské společnosti v Londýně Wilhelmu von Schröder. V nich je adresát nabádán aby věnoval pozornost místní flóře, fauně a různým oborům lidské činnosti, mimo jiné i výrobě různých chemických preparátů, skla a zrcadel. Schröder měl do Vídně podat zprávu o zajímavých technologiích, o používaných nástrojích i o právních předpisech, upravujících v Anglii obchodování a provoz manufaktur.¹⁷⁶

Zřejmě největším sklářským podnikem, na jehož realizaci se Becher sám aktivně podílel, bylo založení benátské huti ve Vídni. Již 2. května 1667 udělil císař na 25 let privilegium na výrobu a prodej porcelánu a opálového nádobí (myšleno tedy nejspíše nádobí z opálového skla), křišťálu a zrcadel v benátském stylu podnikateli Johannu Danielu Krafftovi a Hermannu Aldorffovi.¹⁷⁷ Krafft, však tohoto privilegia ve Vídni nevyužil.¹⁷⁸ Výrobou skla se tu začal nejpozději v roce 1672 zabývat sám Becher ve sklářské huti, zbudované na pozemku hraběte Georga Ludwiga von Sinzendorf, presidenta císařské Dvorské kanceláře.¹⁷⁹ o Becherově sklářském podnikání ve Vídni referoval Krafft do Hanoveru slavnému učenici a diplomatovi Gottfriedu Wilhelmu Leibnizovi ve svých dopisech z 26. prosince 1672 a ze 14. – 24. března 1673.¹⁸⁰

Roku 1675 se o císařské privilegium na výrobu skla začal ucházet sklář Bernardo Marinetti z Murana. V předloženém návrhu nabídl, že přesídí do Vídně s několika svými příbuznými, pokud jim bude poskytnuto místo pro zřízení huti, materiál potřebný k výrobě skla, a pokud jim a jejich rodinám bude zajištěna obživa a ochrana. Dvorská komora Marinettiho návrh přijala a udělila Marinettimu privilegium na výrobu benátského skla pro příštích 20 let. Na její popud pak s Marinettim uzavřel smlouvu dvorský komorní rada Carlo Bertalotti, který celý projekt dále financoval. Marinettimu mělo připadnout v počátku pořízené náčiní a materiál. Protože mu však nebyl svěřen prodej výrobků, vyžádal si za vyrobené předměty, s výjimkou korálů, tyrkysů, rubínů, umělých perel ad., 600 zl. měsíčně pro sebe a pro své lidi. Italům bylo navíc umožněno, aby do doby, než vybudují vlastní sklárnu, využívali huti na Sinzendorfově pozemku. Rozhodnutí Dvorské komory bylo přijato přes nevoli benátského vyslance a přes protesty Bechera, na kterého již dříve přešlo

¹⁷⁶ Hassinger 1951, s. 177; Smith 1994, s. 76.

¹⁷⁷ Srbik 1907, s. 110.

¹⁷⁸ Becher v knize *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit* z roku 1682 informuje, že se Krafft později věnoval sklářskému podnikání, údajně s malým úspěchem, ve Spessartu. Viz Becher 1682, s. 168.

¹⁷⁹ Smith 1994, s. 184, pozn. 36.

¹⁸⁰ Smith 1994, s. 252-253.

privilegium udělené Krafftovi a Aldorffovi. Becher poukazoval na škodlivost monopolu uděleného cizím přistěhovalcům, na zbytečný luxus vyráběného zboží a na nejistotu odbytu. Jeho námitky však byly příkře odmítnuty a jeho privilegium prohlášeno za neplatné. Svou roli nejspíše hrála skutečnost, že Benátčané byli schopni vyrábět sklo lepší, než bylo údajně namodralé sklo Becherovo.¹⁸¹ Není však jasné, zda je tím míněno křišťálové sklo, o němž Becher s hrdostí píše roku 1682 v knize *Chymischer Glucks-Hafen*,¹⁸² či zda se jedná o sklo opálové, kterým se snažil napodobit porcelán. O tom, že se produkcí opálového skla Becher zabýval nejen v Mnichově, ale i ve Vídni, nacházíme zprávu v jeho knize *Närrische Weisheit und Weise Narrheit*.¹⁸³

Na provoz sinzedorfské sklárny navázala huť, která se stala součástí Becherem založené sdružené manufaktury, nazývané *Kunst- und Werckhaus*.¹⁸⁴ Myšlenkou založit výrobní jednotku, v jejímž rámci by se mohlo rozvinout několik průmyslových odvětví včetně sklářství, se Becher zabýval již dříve. Teprve v polovině 70. let 17. století se mu ji se značným úsilím podařilo alespoň částečně realizovat na okraji Vídně, na místě zvaném Tabor. Manufaktura začala být budována na pozemku, který Becherovi pronajal hrabě Sinzendorf, v roce 1675. O chodu z části již dokončené manufaktury podal Becher zprávu císaři ve svém referátu z roku 1676, obsahujícím rovněž plány staveb. Manufaktura v sobě spojovala dílny na tkaní vlny a hedvábí, na výrobu majoliky (údajně zejména levnějšího zboží), vinopalnu, lékárnu, chemickou dílnu na výrobu destilátů, solí a metalických barviv (mezi vyráběnými látkami se uvádí např. cinobr, měděnka, zeleň, olovnatá běloba a žluť, salmiak, sublimát a borax), alchymistickou laboratoř pro transmutaci kovů a zpracování rud (mimo jiné také arseniku) a benátskou sklářskou huť. Podle Becherova referátu měl být v universálně koncipovaném Kunsthausu zřízen rovněž deposit zajímavých technologických a řemeslnických receptur, archív privilegií a patentů a kunstkomora, v níž měly být uloženy různé zajímavé přístroje včetně perpeta mobile, jehož konstrukcí se Becher dlouho zaobíral.¹⁸⁵

¹⁸¹ O Marinettiho vídeňském projektu informují na základě studia pramenů z archivu vídeňské Dvorské komory Srbik 1907, s. 109-111; Hassinger 1951, s. 201.

¹⁸² Becher 1682, s. 98. Viz příloha I.

¹⁸³ Becher 1682b, s. 168. Viz příloha III.

¹⁸⁴ Informace o dějinách tohoto podniku viz Hatschek 1886; Hassinger 1951, s. 196-204; Smith 1994, s. 184, pozn. 36 a s. 173-227.

¹⁸⁵ Popis manufaktury obsahuje zmíněný Becherův referát z 19. března 1676 (*Referat, oder gründliche Beschreibung was in dem Kunst- undt Werckhauß sambt beyliegenden Schmelz- Undt Glaßhütten, gethan und operirt wirdt, auch wie selbige angeordnet seye*) který je uložen v oddělení rukopisů Rakouské národní knihovny

Celý projekt manufaktury se z různých příčin nepodařilo rozvinout tak, jak si Becher zpočátku představoval. Jedním z důvodů byl Becherův problematický vztah k Dvorské komoře a k jejímu presidentu hraběti Sinzendorfovi. Komora neposkytla Becherovi finanční podporu, kterou mu přislíbil císař. Becherovo jednání vůči Sinzendorfovi bylo přitom obtížné, protože hrabě byl majitelem statků, na nichž se manufaktura nacházela. V roce 1677, kdy se celková Becherova situace ve Vídni značně zkomplikovala a vedla k jeho odchodu, stanul v čele manufaktury Wilhelm von Schröder. Roku 1683 pak manufaktura podlehla požáru při obležení Vídně Turky a přes Schröderovo úsilí již nebyla obnovena.¹⁸⁶

Většina informací o provozu sklárny působící v rámci Kunst- und Werckhausu pochází z Becherova referátu. Odtud je např. známo, že huť měla mimo jiné vyrábět skleněné korálky a dodávat je jako žádaný artikl na turecký trh. Je také zřejmé, že Becherovi šlo spíše o kvalitu skloviny, než o umělecké formy výrobků. Ve sklárně zamýšlel vedle Italů zaměstnat i domácí skláře. Věřil, že prodej výrobků sklářské huti přinese nezanedbatelné příjmy. Becher sám se však ředitelem sklárny nakonec nestal. Přes Becherovy protesty jím byl jmenován obchodník Bertalotti. V čele vlastního provozu huti působil patrně až do roku 1678 Bernardo Marinetti.¹⁸⁷

V roce 1679 byl Marinetti povolán knížetem Johannem Georgem II. Anhaltsko-Dessavským, aby založil a vedl huť v Dessau. Na vybudování dessavské „italské sklářské huti“ nedaleko místní střelnice se spolu s Bernardem Marinettim měli podílet také jeho syn a Ludovico Savonetti se svým synem. Také Savonetti přišel do Dessau z Vídně, a je tedy pravděpodobné, že i on působil ve sklárně Kunst- und Werckhausu. Dessavská huť úspěšně pracovala až do roku 1686. Podle archivních zpráv vyráběla velmi jasné a čiré křišťálové sklo, velké nádherné koruny (?), nástěnné svítlny a guéridony za vysoké ceny, filigránové sklo, různé barevné květiny nevšedních rozměrů a velká zrcadla. Při huti zřejmě působila také dílna na broušení a řezání skla.¹⁸⁸

Otázkou zůstává, do jaké míry navázala produkce dessavské huti na činnost skláren vídeňských. Zdá se být nesporné, že Marinetti odešel z Vídně do Dessau jako zkušený sklářský mistr. Je tedy značně pravděpodobné, že již v sinzendorfské huti i v huti Kunst- und

ve Vídni. Na základě tohoto referátu písemně rekonstruoval podobu manufaktury a její produkce Hatschek 1886, s. 34-40.

¹⁸⁶ Hatschek 1886, s. 50-72; Hassinger 1951, s. 203-204.

¹⁸⁷ Hatschek 1886, s. 38-39; Hassinger 1951, s. 201; Smith 1994, s. 209. Herbert Hassinger na základě studia pramenů uvádí, že Marinetti měl možnost pracovat před založením Kunst- und Werckhausu ve sklárně u hraběte Sinzendorfa. Z toho vyplývá, že obě sklárny nebyly totožné.

¹⁸⁸ o Marinettiho působení v Dessau viz Schmidt 1912, s. 129; Drahotová 1985, s. 62.

Werckhausu dokázal vyrábět kvalitní křišťálové sklo, o kterém hovořil také Johann Joachim Becher. Na druhé straně z různých zpráv vyplývá, že se vídeňská manufaktura soustředila snad spíše na produkci levnějšího zboží, k jakému patřily např. korálky určené pro turecký trh, a na výrobu různých kuriozit. U samého Bechera zájem o tvarování skla ustupoval před zájmem o jeho chemickou skladbu. Je možné, že se produkce Marinettiho dessavské sklárny rozvíjela jiným směrem a byla zaměřena více na luxusní zboží. Snad její produkce nějakým způsobem souvisela s činností hutě v Oranienbaumu nedaleko Dessavy, kterou vybudoval a roce 1669 hessenský mistr Georg Gundelach, patrně týž který se roku 1675 podílel na zřízení eilandské huti v krušnohorských lesích při česko-saské hranici, na děčínském panství Maxmiliána hraběte Thun-Hohenstein. V roce 1677 pak stanul v čele huti na křišťálové sklo u Postupimi, kde o rok později začal působit Johann Kunckel. V roce 1677 vznikla pak také křišťálová huť v dessavské zámecké zahradě, kterou vybudoval sklářský mistr Elias Wulff, patrně ze severočeské sklárny Labau u Jablonce nad Nisou (český název této vsi je Huť), která byla v letech 1558 – 1706 v držení sklářského rodu Schürerů („... 1677 ein Böhme, Elias Wulff aus Laba, als Kristallglasmeister angestellt und ihm eine besondere Hütte im Dessauer Lustgarten gebaut wurde ...“).¹⁸⁹

Po svém odchodu z Vídně se Johann Joachim Becher podnikání ve sklářství sám zřejmě přímo nevěnoval. Existují však ještě další zprávy o jeho kontaktu s lidmi, kteří byli se sklářstvím úzce spjati. Po polovině 70. let 17. století, kdy Becher působil ve službách vévody Gustava Adolfa Meklenbursko-Güstrowského, se prostřednictvím Johanna Daniela Kraffta rozšířila zpráva o tom, že jistý Hennig Brand z Hamburku našel způsob, jako vyrobit fosfor, látku poutající pozornost svým studeným světlem a spojovanou s některým nadpřirozenými vlastnostmi. O recepturu, kterou Brand sám nedokázal komerčně využít, se vzápětí strhl zápas, ve kterém se Becher neutkal s nikým menším než se slavným učencem a diplomatem Gottfriedem Wilhelmem Leibnizem a s proslaveným alchymistou, sklářským technologem Johannem Kunckelem. Se střídavě orientovanou podporou Krafftovou se všichni snažili získat Brandovo tajemství a jeho objevitele přivést do služeb svých patronů patronů (Kunckel tehdy působil ve službách saského kurfiřta, Leibniz ve službách vévody hanoverského a Becher pro vévodu meklenbursko-güstrowského). Do aféry byly dále zapojeni také profesor wittenberské university Georg Caspar Kirchmaier a berlínský lékař Johann Sigismund Elsholtz. Nejúspěšnějším byl nakonec zřejmě Leibniz, který Branda v létě

¹⁸⁹ Cit. Schmidt 1914, s. 26, který tuto informaci čerpal z Akt z Vévodského anhaltského archivu. Ke Gundelachově huti v Oranienbaumu a Wulffově huti v Dessau viz dále Schmidt 1912, s. 129, 295; týž 1914,

1678 na čas odvedl do Hanoveru.¹⁹⁰ Znalosti o výrobě fosforu však nabyli také Elsholtz, Kirchmaier i Kunckel, kteří výrobu světélkující látky popsali.¹⁹¹

Becher zanedlouho přesídlil do nizozemského Haarlemu, kde v únoru 1678 založil novou obchodní společnost spolu s dalšími pěti podnikateli. Mezi nimi je vedle Becherových starších známých Johanna Daniela Kraffta a Galena Abrahamsze z Amsterdamu, zmíněn architekt a sklářský podnikatel Isaak van Nikkelen, optik a vynálezce. Tato společnost se měla zabývat budováním větrm poháněných strojů na zpracování hedvábí.¹⁹² Jedním z Becherových projektů v Nizozemí byla chemická extrakce zlata a stříbra z písku mořských pláží, jejíž prospěch měl převážít výnosy dolů uherské Kremnice.¹⁹³ Také při těchto chemických experimentech hrála významnou roli znalost tavby skla, i když při dobývání drahých kovů z písku bylo třeba zabránit právě tomu, aby výsledkem nebyl průzračný křišťál ale stříbro nebo zlato.¹⁹⁴

O keramice a skle pak Becher psal ještě ve svém skeptickém spisu *Närrische Weisheit und Weise Narrheit*, vydaném v posledním roce jeho života.¹⁹⁵ Zde podává cenné informace o výrobě majoliky v Delftu, Hanau, a ve Vídni, kde její produkci sám zavedl. Píše také o keramické produkci, jež se v Anglii rozvíjí od Cromwellovy doby, o kvalitních různobarevných jílech na anglickém území, o zemi bílé jako křída, ze které se vyrábí jemné nádobí tvrdého, zvonícího střepe, a lehčí než dřevo, o uherském hrnčíři na dvoře prince Ruprechta, který dokázal z anglické hlíny vyrábět keramiku bílou jako křída a napůl průsvitnou jako „východoindický“ porcelán. Zmiňuje se o milánském knězi, kterému byla výroba porcelánu známa.¹⁹⁶ Připomíná své vlastní úspěchy s výrobou opálového skla ve

s. 25-27. K činnosti Georga Gundelacha v Čechách viz Mareš 1893, s. 48-49, 187-189, tab. LI, LII; Hirsch 1936, s. 50.

¹⁹⁰ O událostech kolem objevu fosforu informuje na základě studia dobových zpráv Pamela Smith. Viz Smith 1994, s. 248-255. Srov. též hesla „Elsholtz“ a „Kirchmaier“ v *Brockhaus Enzyklopädie* 1967, s. 191; tamtéž 1968, s. 476; tamtéž 1970, s. 203

¹⁹¹ Elsholtz i Kirchmaier psali o fosforu již v roce 1676. Kunckel vydal v roce 1678 *Oeffentliche Zuschrift von dem Phosphoro mirabili und Dessen leuchtenden Wunder-Pilulen*, v níž se odvolává na Kirchmaierovu disertaci *Noctiluca constans*. Viz Kunckel 1678, s. 6. Kunckel Kirchmaierovu metodu zdokonalil a ve starší literatuře byl pak někdy označován za objevitele fosforu. Srov. Schmidt 1914, s. 28.

¹⁹² Viz Hassinger 1951, s. 236; Smith 1994, s. 249. o aktivitách v Holandsku srov. též Becher 1679 a 1682.

¹⁹³ Becher 1679, s. 23-30.

¹⁹⁴ Becher 1679, s. 28-29, 36. Viz též Hassinger 1951, s. 237.

¹⁹⁵ Becher 1682, s. 48-50, 168. Viz příloha.

¹⁹⁶ Jednalo se o milánského kanovníka Manffreda Settalu, s nímž se v roce 1676 setkal příští Böttgerův spolupracovník Ehrenfried von Tschirnhaus, který však od něho tajemství výroby nezískal. Srov. Diviš 1985, s. 26.

Vídni. Píše také o španělských glazurách, které napodobují zlato (patrně listrech). Nesporně zajímavá je zmínka o červeně vrstveném či lazurovaném skle, které zůstává na broušených a řezaných místech čiré.¹⁹⁷ Od tohoto druhu skla se podle Bechera odlišuje rubínové sklo Cassiovo, které je probarveno ve hmotě.

Teoretickému studiu sklářských technologií, praktickému experimentování a podnikání ve sklářství věnoval Johann Joachim Becher ve svém činorodém životě poměrně hodně času a energie. Přes pilně nabyté vědomosti a přes veškerou snahu však jeho působení v této oblasti bylo v úhrnu poznamenáno nezdarem. Vyznívá to mimo jiné z krátkého článku o skle, který je obsažen ve druhé části posledně zmíněné Becherovy knihy.¹⁹⁸ Tento článek ukazuje, že nově se formující zaalpské sklářství si muselo v poslední čtvrtině 17. století svou pozici na světovém trhu teprve tvrdě prosadit. Ve výčtu osobností, které na tomto poli podnikání neobstály a přes své úsilí vyzískaly výrobou skla a zrcadel jen málo prospěchu a slávy, uvádí Becher hraběte Buquoye v Čechách, vévodu z Buckinghamu v Anglii¹⁹⁹, Habbaea v Osnabrücku²⁰⁰, amsterdamského starostu Beiningera, podnikatele v Haagu a v Harlemu, Johanna Daniela Krafta ve Spessartu a – před ostatními – sám sebe.

K Becherovým názorům na sklářství a k postavení materiálu v barokním umění

Své praktické znalosti o skle i teoretické názory na sklářství shrnul Johann Joachim Becher již ve své knize *Politische Discurs*, poprvé vydané roku 1668. Tento spis, věnovaný

¹⁹⁷ v knize *Physica Subterranea* Becher v souvislosti s výkladem účinků kouře stručně popsal experiment se sirou a zlatem, při kterém došlo k pokrytí skleněné retorty červenou průsvitnou vrstvou. Stalo se tak o jedno a půl století dříve, než Friedrich Egermann objevil červenou lazuru, vzniklou směsí síranu měďnatého a okru nanesené na sklo a vystavené redukčním účinkům kouře. Zdá se však, že Becher svého poznatku při praktické rafinaci skla příště již nevyužil. Viz Becher 1680, s. 192-194 (viz příloha II).

¹⁹⁸ Becher 1682b, s. 168.

¹⁹⁹ George Villiers vévoda z Buckinghamu měl v Anglii v 60. letech 17. století pod kontrolou veškerou produkci skla a skláři byli vázáni jím udělovanými patenty. o produkci tohoto období existují pouze omezené, převážně písemné doklady. Z nich vyplývá, že tehdejší v Anglii působící skláři vyráběli údajně také zrcadla a křišťálové sklo v benátském stylu. K převratnému Ravenscroftovu objevu olovnatého křišťálu, který z Anglie učinil sklářskou velmoc, došlo až po Buckinghamově pádu v roce 1674. Becher, pokud je známo, o tomto objevu nepíše, ačkoli poslední roky svého života strávil právě v Anglii. K anglickému sklu 17. století srov. Morley-Fletcher 1993, s. 104-105.

císaři Leopoldovi I., se stal jakousi učebnicí německých merkantilistů a kameralistů. Becher v něm obhájí a zevrubně vysvětluje svůj projekt na zajištění prosperity v zemi. Staví se zde za využívání domácích přírodních zdrojů a za rozvoj výroby. Nabádá, aby byl omezen dovoz určitých výrobků z okolních zemí, aby poptávka po nich byla uspokojována domácí produkcí.²⁰¹ Ve druhém dílu knihy se Becher zabývá problematikou zřizování a provozu manufaktur, přičemž se opírá o francouzské, augsburské a norimberské vzory, a v dalším se věnuje jednotlivým výrobním odvětvím.²⁰² Nepříliš rozsáhlá ale obsahově zajímavá devátá kapitola tohoto dílu je vyčleněna výrobě skla.²⁰³

Sklářství Becher srovnává s klenotnictvím. Oba obory jsou si podle něho blízké, klenotnictví je dokonce sklářstvím často falšováno. Sklem obarveným metalickými barvami je možné imitovat nejrůznější drahokamy. Přestože sklo nemá stejnou tvrdost jako kameny, lze je brousit a zasazovat do šperků tak, že je pak téměř není možné bez zkušebních praktik odlišit od pravých kamenů. Sem se řadí nádoby, korály a perly, které jsou výhodným vývozním artiklem pro Indii. Od tohoto druhu skla, které může manufaktura vyrábět, pak Becher odlišuje „pravé sklo“, z písku nebo křemene a popela, získávaných z oblasti, kde se huť nachází. Podle toho jsou také skla zabarvena černavě, žlutavě, zelenavě nebo modravě. Důležité je umění vytvořit sklo čiré, takové, které se dá foukat a podle potřeby lépe či hůře formovat. V Benátkách se vyrábí nejlepší sklo, ačkoli v Německu lze uměním dosáhnout skla neméně dobrého. Výroba skla se týká dvojího problému: látky a formy skla. Rozdíly mezi různými druhy skla vznikají různou kvalitou popela. Vedle benátské sody se nabízí také řecký a španělský popel z rostlin. Němci užívají vlastní popel, který – když je špatně vyroben – způsobuje iridizaci a popelnatost od louhu, která zabarvuje sklo dozelená. Také křemen nebo písek s drobnými mineráliemi mají nemalý vliv na charakter skla. Je pak třeba arseniku, magnesia a dalších látek, aby bylo sklo světlé a čiré, dále pak ledku, boraxu, sole a potaše, skrze jejichž směs je sklo čiré nebo kalné, pevné nebo křehké, tvrdé nebo měkké, lehce či obtížně tavitelné. Kupodivu je však, podobně jako například v Agricolově XII. knize *De re metallica*, z výčtu složek sklářského kmene vynechán vápenec.²⁰⁴

²⁰⁰ o Habbaeovi se Becher zmiňuje v knize *Nährische Weisheit und Weise Narrheit*, kde jej označuje jako podnikatele z Hamburku. Srov. Becher 1682b, s. 132.

²⁰¹ Viz např. Becher 1673, s. 466-474, kde se Becher zabývá otázkou zpracování vlny na sukno (pro tuto práci bylo použito druhého vydání Becherova díla). Srov. též Klíma 1955, s. 107-108.

²⁰² Becher 1673, s. 145-259.

²⁰³ Becher 1673, s. 151-154. Viz příloha I.

²⁰⁴ Vápenec působí při tavení skloviny jako čeridlo a dodává sklu chemickofyzikální stabilitu a lesk. Vyšší obsah vápence však má za následek rychlejší tuhnutí skla po tavně a jeho případné odsklennění. Viz např. Volf 1947,

Důležité je podle Bechera chlazení skla. Pozornost je třeba věnovat zařízení a obsluze huti. Různými způsoby se sklo barví, kovy se probarvuje v celé své hmotě. Umění výroby červeného a měkkého skla bylo ztraceno, ačkoli se praví, že bylo znovu objeveno. Tak už to ale, podle Bechera, obvykle chodí, že se hledají nové věci a opouštějí staré, a ty pak, když jsou znovu nalezeny, se opět stávají novými. Jak praví Šalamoun, není a nebude nic nového na světě, co by tu už dříve nebylo. Ale právě tak je možné říci, že člověk má nové nápady a vytváří umělé kombinace. Právě tak dokáže v krátkém čase s nevelkým úsilím a jen s několikerým náradím vytvořit četné „umělé figury“. Sklo může foukat, táhnout, lít. Pomocí foukání se zhotovují destilační a nápojové nádoby, tažením a lisováním okenní, kuchyňská a zrcadlová skla, litím pak různé obrazy, sochy a medaile. Právě tak je možné sklo brousit a leštit. Při výrobě zrcadel je lze opatřit cínovou a rtuťovou fólií. Ve Francii mají „špatní lidé“ ze skla vyrobeny dokonce pistole, které nejsou nepodobné skutečným. Lehce tavitelné sklo lze foukat nad lampou a takto vytvářet nejrůznější kuriozity, jako korály, pouzdra na pera, obrázky, tlakoměry a nejrůznější galanterii. Obchod se sklem je jistý obchod. Materiál se nekazí, nebezpečný je jen transport zboží. K bezproblémovému provozu hutí je nutné vycházet dobře s pány a tak si zajistit možnost kácet dřevo. Je třeba dávat pozor, aby voda, dřevo a písek nebyly od huti příliš vzdáleny. Stavět hutě ve městech, kde není pohodlné zásobování, je pošetilost. Ve zbylé části kapitoly se Becher věnuje zpracování drahých kamenů a výrobě keramiky, které ke sklářství připočítává.

Becherův text je nesporně zajímavý z hlediska dějin sklářských technologií. Upoutá zejména optimismem, s jakým se jeho autor hodlá ještě před prvním vydáním Kunckelova *Ars Vitraria* vypořádat s tradičními nedostatky středoevropského sklářství a přiblížit se dosud nedostižným vzorům benátským. Zmíněný chemický arsenál, ačkoliv se jedná jen o poněkud nahodilý a značně omezený výčet, je důkazem rozsáhlých přírodovědeckých znalostí. Některé jím zmiňované chemické látky byly v 17. století ve sklářství běžně užívány a zprávu o jejich užívání lze nalézt u Agricoly a u Antonia Neriho.²⁰⁵ Zmínka o znovuobjevení technologie červeného, tedy rubínového skla je však důkazem, že se Becher zajímal o zcela aktuální problémy sklářství. Některé z technologií v tomto spise pouze

s. 36-38; Paraubek 1944, s. 87; Volf 1978, s. 191-201; Haudum 1994, s. 22-24. Skutečnost, že starší autoři z výčtu surovin potřebných k utavení sklářského kmene vápenec výslovně neuvádějí, bývá vysvětlována zpravidla tím, že byl do skla vpravován jaksi mimoděk s popelem stromů nebo mořských řas. Sám Becher, jak ukazujeme výše, přitom slučitelnost vápence se sklem výslovně odmítal. Srov. Volf 1947, s. 37; Broul 1973, s. 43; Kudrlička – Zálaha 1986, s. 20-21.

²⁰⁵ Becher zmiňuje Neriho dílo ve své práci *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit*. Viz Becher 1682b, s. 168. Též příloha X.

zmíněných popsal autor podrobněji v již uvedené, o rok později vydané knize *Physica Subterranea*.

Při členění výčtu skleněných předmětů slouží Becherovi jako vodítko použitá technika, vlastní charakter a určení hotového výrobku stojí až na druhém místě. Proto vedle sebe mohou stát skleněné destilační nádoby a nápojové sklo.²⁰⁶ Zde upoutá např. zmínka o výrobě zrcadel, žertovných předmětů v podobě pistolí, ale též kuriozit vyráběných s ohledem na danou dobu zatím málo prozkoumanou technikou foukání nad lampou. Becherovy praktické rady týkající se obecných pravidel, jichž je třeba se přidršet při zakládání sklářských hutí, vycházejí z tradičních zkušeností. To, že se jimi zakladatelé skláren vždy neřídili, paradoxně dokázal o několik let později sám Becher. Sklárna zbudovaná za Becherovy asistence u Vídně nebyla schopna obstát v konkurenci s jihočeskými hutěmi právě pro vysoké náklady při pořizování dřeva. Becher se tedy dopustil pošetilosti, před níž varoval druhé.

Úvodním srovnáním skla s klenotnictvím navázal Becher na starší diskuse o podstatě skleněného materiálu. Ve starších dobách bylo sklo interpretováno jako kov nebo jako minerál. Teprve v roce 1540 prohlásil Vanuccio Biringuccio ve svém spisu *De la pirotechnia* sklo za alchymisty vynalezený umělý polominerál, spojující některé vlastnosti kovů (např. tavitelnost) s vlastnostmi drahokamů (transparentnost, lesk). Sklo s drahými kameny porovnával také Antonio Neri ve své knize *L'arte vetraria* z roku 1612 (německý překlad zařadil do svého díla *Ars Vitraria* Kunckel).²⁰⁷

V názorech na povahu skla hrála až do 17. století zásadní roli smyslová zkušenost, která prostředkovala poznání jeho optických a haptických vlastností. Smyslově odhalená podobnost mezi sklem a minerály však nabyla v 17. století na odlišném významu, než jaký jí byl přičítán v období renesance. Slovy Michela Foucaulta „měla podobnost až do konce 16. století konstruktivní úlohu ve vedení západní kultury. Právě podobnost do značné míry vedla výklad a interpretaci textů; ona organizovala hru symbolů, umožňovala poznání viditelných

²⁰⁶ Je dokonce zřejmé, že užitkového skla si praktický Becher cenil více než luxusního skla stolního. Becher se sám naopak věnoval vývoji praktického laboratorního náčiní. v předmluvě ke své práci, zasvěcené prototypu přenosné víceúčelové chemické pícky (zahnuté do knihy *Tripus Hermeticus Fatiducus, Pandens Oracula Chymica* a posmrtně vydané v rámci výboru *Opuscula Chymica Rariora* roku 1719), podává přehled různých, mimo jiné také skleněných typů laboratorních nádob. Crucibula, cucurbita, alembik, retorta, fiola a další Becherem vyčtené nádoby patřily k běžné výbavě chemických a lékárnických laboratoří již od středověku. Do Evropy se některé z nich přitom dostaly z arabského světa. Srov. Becher 1719, s. 28-30. K historickému laboratornímu sklu viz např. Hetteš 1975, s. 19; Kallinich 1977, s. 57-66; Mádl 1999, s. 17-20.

²⁰⁷ K tématu vztahu skla a minerálů srov. Hetteš 1974, s. 473; Haase 1994, s. 151.

a neviditelných věcí, řídila umění je reprezentovat. Svět se do sebe svinoval: země opakovala nebe, tváře se zrcadlily ve hvězdách, byliny skrývaly ve svých stéblech tajemství užitečná člověku.²⁰⁸ v období baroka se však „myšlení přestává pohybovat v živlu podobnosti. Příbuznost přestala být formou vědění, stala se spíše příčinou omylu, nebezpečím, kterému se vystavujeme, když neprozkoumáme špatně osvětlené místo, kde věci splývají.“²⁰⁹ Kritika matoucí podobnosti se objevuje již u Francise Bacona a poté například u René Descarta. „Klasické myšlení vylučuje podobnost jako základní zkušenost a první formu vědění a odhaluje, že jde o konfúzní smíšeninu, kterou je třeba analyzovat pojmy totožnosti a rozdílu, míry a řádu.“²¹⁰ v jednom z aforismů *Nového organa* Francis Bacon píše: „Vlastností lidského rozumu je, že snadno předpokládá větší řád a rovnováhu ve věcech, než jaké tam skutečně nalézá. A ačkoli je v přírodě mnoho jedinečného a mnoho sobě nerovného, vymýšlí si paralely, podobnosti a vztahy, které neexistují. Odtud ony výmysly, že *na nebesích se vše pohybuje v dokonalých kruzích* a že se zavrhuji spirály a hadovitě zakřivené linie... Odtud také pochází, že byl zaveden živel ohně i se svým *kruhem*, aby tak byla doplněna čtveřice, kterou tvoří se třemi ostatními živly, jež lze vnímat smysly. Dále pokud jde o hustotu, byl živlům zcela libovolně stanoven vzájemný poměr deset k jedné a jiné smyšlenky toho druhu. Podobná povrchnost a lehkovážnost vládne nejen v jednotlivých naukách, nýbrž i v jednoduchých pojmech.“²¹¹

Odmítána byla podobnost, nikoliv samotný akt porovnání. „Pravdivé poznání však vzniká jen pomocí intuice, tj. osobitého aktu čistého a pozorného rozumu, a pomocí dedukce, která navzájem spojuje evidentní věci.“²¹² Půvab uvědomělé spřízněné podobnosti a iluze přitom, jak bylo řečeno Foucaultem, přetrvával v hrách.²¹³ Pro barokní umění charakteristický motiv matoucí podobnosti tkvěl právě ve vědomí rozdílných limitů, které poskytuje smyslové a rozumové chápání věcí. Charakteristický je výrok René Descarta, podle kterého jsme klamáni svými smysly a žádná věc není taková, jakou nám ji smysly podávají.²¹⁴ Již samotná přítomnost motivů klamání smyslů je přitom pro interpretaci

²⁰⁸ Cit. Foucault 1987, s. 71 (ze slovenštiny s přihlédnutím k francouzskému originálu přeložil autor).

²⁰⁹ Cit. Foucault 1987, s. 110.

²¹⁰ Cit. Foucault 1987, s. 111.

²¹¹ Cit. Bacon 1990, s. 89 (z latiny přeložil Miroslav Zůna).

²¹² Cit. Foucault 1987, s. 112.

²¹³ Foucault 1987, s. 110. Námět klamaných smyslů v učení René Descartesa a dalších filosofů 17. století prozkoumal a zajímavým způsobem zhodnotil Cavaillé 1991.

²¹⁴ Descartes 1992, s. 26. Srov. Cavaillé 1991, s. 3-9.

barokního myšlení důležitá.²¹⁵ Nešlo v nich totiž jen o negativní kritiku smyslového poznání, ale o uznání klamu jako specifického psychologického jevu, o jeho dobrovolné přijetí. Bez klamu není rafinovanosti, v rafinovanosti je však klam chtěný a nikoliv vnucený.²¹⁶ Moment klamu se vehementně uplatnil v různých oborech umění. Tato tendence však již nesměřovala ke kognitivnímu nalézání analogií mezi věcmi jako tomu bylo v předchozím století. Smyslový klam sloužil jako důsledně využívaný nástroj lidské invence a tvůrčí potence. Uplatnil se v četných *trompe-l'œil*, v kvadraturách barokních malířů, ve voskových figurách, v divadelních efektech, v iluzivní architektuře, v imitacích drahých materiálů. Cílem tohoto snažení přitom nemělo být vytváření umělých předmětů, které by byly významově analogické k předmětům přírodním, nýbrž konstrukce nové, nadpřirozené reality.

Dnešní divák má paradoxní tendenci přirovnávat některé přírodní, dokonce značně drahocené látky k umělým materiálům. Stává se, že hladce opracovaná slonová kost je považována za plastik, ebenové dřevo za světlé dřevo opatřené černým lakem a čirý horský křišťál za sklo.²¹⁷ v důsledku současné inflace levných umělých materiálů pak někdy tíhneme k tomu, abychom za množstvím imitovaných materiálů v baroku hledali výhradně ekonomické důvody a v důsledku toho pak hodnotili napodobivý charakter barokního uměleckého řemesla negativně. Baroko tak může být charakterizováno jako „doba, která netouží po pravých hodnotách, po objektivní skutečnosti. Stačí jí často klam, zdání, zevní okázalost, nádhera a krása působící na oko a uchvacující svým tvarem, leskem a barvou. K tomu, aby byl člověk unesen a vytržen z pozemské všednosti, nepotřebuje drahé předměty. Stačí vnější efekt, pozlátka, barevné sklíčko.“²¹⁸ Podobné vysvětlení se opírá o skutečnost, že se v baroku i při náročnějších zakázkách pravidelně uplatňoval méně drahý materiál, který obvykle zastupoval materiál cenný, a docházelo tu k určitému zjednodušení výzdoby.

²¹⁵ Cavaillé 1991, s. 17.

²¹⁶ Cavaillé 1991, s. 28.

²¹⁷ Autor této práce měl něchtěnou možnost ověřit si přirozenou tendenci považovat křišťál za sklo velmi jednoduchým a názorným experimentem. Před časem doprovázel jako kurýr na výstavu v Paříži relikviář sv. Eligia ze sbírky Národního muzea (oddělení starších českých dějin, č. inv. H2 – 60 701). Tento relikviář je, jak známo, pražskou zlatnickou prací ze druhé poloviny 14. století. Jedná se o konstrukci ve tvaru biskupské infule, která byla vyplněna broušenými destičkami z horského křišťálu. Všichni ti, kteří si relikviář při instalaci v Paříži prohlíželi (včetně přítomných historiků umění), považovali křišťál zcela samozřejmě za čiré sklo (zde je však dlužno dodat že ve starší odborné literatuře, v níž je relikviář popisován, se hovoří vždy o výplních z horského křišťálu, zatímco ve skutečnosti bylo několik patrně rozbitých křišťálových destiček v minulosti skutečně nahrazeno čirým sklem; skleněné destičky přitom lze vizuálně rozeznat od křišťálových jen s obtížemi, při určitém způsobu nasvícení).

²¹⁸ Cit. Bouška – Kouřimský 1983, s. 243-244.

„Permanentní útok baroka na lidskou představivost nepotřebuje přitom nákladných materiálů ani propracování na rubu děl, který není určen vnímání. Pracuje s náznaky, často s imitací, s předstíráním drahocennosti materiálu, s kulisou nebo zkratkou, jen aby docílilo zdání věrojatnosti, potřebné k uchvácení či zdolání duší. Tento proces se průběhem baroka zdokonaluje ve svých prostředcích, až dospívá na počátku 18. století na polohu divadla, kde hudba, světlo, barvy, zvuk, umělecky uchopené a umocněné, dominují nad lidskou skepsí i nad společenskou bídou a materiálními těžkostmi života.“²¹⁹

V baroku skutečně docházelo k uplatňování broušených barevných skel na místě drahokamů a čiré sklo nahrazovalo křišťál. Právě v případě nahrazování drahých kamenů sklem vystupuje ekonomický zřetel do popředí výrazněji, než v jiných případech imitací. Postřeh, že čiré křišťálové sklo bylo přivítáno širokými společenskými vrstvami, pro něž byl křišťál nedosažitelný, není nepodstatný.²²⁰ Dotýká se však jen jednoho aspektu, který není obecně platný pro veškeré barokní umění a nelze v něm spatřovat příčinu rozsáhlé a podstatné změny ve výtvarném cítění, k níž v 17. století bezpochyby došlo. Ekonomické řešení se sice jaksí samo nabízí v užitém umění nebo v architektuře. Vymyká se mu však uchopení nové tělesnosti a specifického materialismu, který se projevil jak v různých oborech s vizuálního umění, tak i v literatuře.²²¹ Zde se nabízí znovu připomenout brilantní a nestárnoucí Kalistovu antitezi baroka, které usiluje o „přiblížení se Bohu skrze tento svět... Barokní člověk chce postinouti nebes na zemi. Hromadí zlato na svých oltářích, ve svých chrámech, ve svém umění, aby zachytil v něm kus nezachytitelné záře řádu nadpřirozeného, prolamuje svoje kopule chrámové do vzdušných feerií, unášejících diváka vzhůru, staví falešné perspektivy ve svých architekturách, aby v nich ukojil svůj hlad po prostoru a postavil jakési zrcadlo nekonečnu, v prudkém dešti nezvyklých barev a světel snaží se vás vytrhnouti z tohoto světa, aby vás přenesl do jakéhosi světa druhého, v úsměvu nejsmyslnějším snaží se postihnout rozkoš naprosto netělesnou, mystické spojení s Bohem, prostě v tisíci a tisíci formách svého iluzionismu chce maximem hmoty zachytiti duchové, absolutno, Boha.“²²²

Vnitřní, na ekonomických aspektech nezávislou sílu imitativního barokního umění lze demonstrovat i na principu hudby. Napodobivé síly hudby si všímal již Aristotelés ve své

²¹⁹ Cit. Poche 1988, s. 614.

²²⁰ Mádl 1890, s. 11.

²²¹ Pro téma naturalismu v barokním výtvarném umění srov. Martin 1976. K tématu obraznosti v barokní literatuře viz např. Sypher 1971, s. 141-157.

²²² Cit. Kalista 1941, s. 11.

Poetice.²²³ „Výstižné napodobování přirozených vzorů“, tj. různé onomatopoeické prvky pak nacházíme hojně v praktických příkladech hudby středověku a renesance.²²⁴ Nápodobou ptačích hlasů, hluku bitvy a dalších přirozených zvuků proslul například francouzský skladatel Clément Janequin. Tento specifický výrazový prostředek, jímž skladatel a interpret prokazovali svou nápaditost a bohatství invence, si podržel svůj význam i v hudbě barokní, jak to dokazují např. bitevní atmosféra Monteverdiho vokálně instrumentální skladby *Combattimento di Tancredi e Clorinda*, Biberova *Battalia* nebo jeho houslové sonáty inspirované zvířecími zvuky, Vivaldiho notoricky známé *Le Quattro Staggioni* pro smyčcový orchestr s kukáním kukačky a s hřměním bouřky, ale též Couperinovy a Rameauovy *Tambourins* pro cembalo, a mnohé další skladby. Významnou roli hrála v barokní hudbě otázka lidského hlas a poměr zpěvu ke zpívanému textu. Úsilí hudebních skladatelů sladit literární obsah s jeho zpívanou interpretací a napodobit hudbou emocionální náboj slova vedlo již na konci 16. století ke vzniku recitativu, monodie a tonálního kontrapunktu.²²⁵ René Descartes považuje ve svém *Kompendiu o hudbě* lidský hlas za nepříjemnější ze všech zvuků, neboť se nejsnáze přizpůsobuje naší náladě. Hudba má, tak jako další estetické podněty, tendenci vzbudit odpovídající projev v duši, neboť „podobné tíhne k podobnému“.²²⁶ Ještě v pokročilém 18. století se Jean Jacques Rousseau v *Eseji o původu jazyků* a v *Hudebním slovníku* zabírá vztahem hudby a nehudebních zvuků a melodie je pro něho „imitací důrazů hovořícího a vášnivého hlasu“. „Tak jak je ze všech imitací nejzajímavější imitace lidské vášně, ze všech způsobů imitování je nejpříjemnější píseň“.²²⁷

Vlastní podstata práce s hlasy v barokní hudbě však tkvěla v něčem jiném, než v imitaci okolních zvuků. V renesanci byla hudba převáděna do notového zápisu ve své absolutní podobě a obsazení jednotlivých partů se dělo podle aktuálních potřeb a možností interpretů. Lidský hlas často bez větších problémů alteroval s hlasem hudebního nástroje. Specifika interpretačních médií nebyla rozlišována. Začátkem 17. století došlo v této oblasti

²²³ Aristotelés 1929, s. 9.

²²⁴ Srov. Huizinga 1999, s. 460-461.

²²⁵ K novému pojetí zpěvu v raně barokní hudbě viz Bukofzer 1986, s. 13-38, 46-56.

²²⁶ Ke zde uvedeným Descartovým výrokům o hudbě viz Branberger 1933, 65-70; Racek 1945, s. 7-12, 16-22; Gilbertová – Kuhn 1965, s. 173. v dopise Mersennovi z 18. března 1630 Descartes píše, že estetická záliba souvisí z velké části s nahodilou asociací. Ti, kteří měli potěšení tančit na určitou melodii, si svůj zážitek při jejím opětovném poslechu znovu vybaví. Naproti tomu ten, kdo poslouchal gaillardu ve chvílích smutku, se její rytmus a melodii budou i v budoucnu spojovat se smutnými emocemi. Descartes 1953, s. 925. Srov. Gilbertová – Kuhn, tamtéž.

²²⁷ Cit. Derrida 1999, s. 203 (ze slovenštiny přeložil autor). K dané problematice srov. tamtéž, s. 201-233.

k výraznému posunu. Počínaje Gabriellim, Monteverdim a jejich současníky si hudební skladatelé začali uvědomovat osobité interpretační možnosti zpívaného hlasu a nástrojů i vlastnosti jejich specifické barvy, které rozvinuli v koncertantním stylu. V souvislosti se zdokonalením hudebních nástrojů byly vytrženy a individualizovány různé interpretační techniky. V úsilí o rafinaci hudebního projevu přitom docházelo k přenášení těchto technik z jednoho média na druhé, tzn. z jednoho nástroje na druhý, z nástroje na lidský hlas a z lidského hlasu na nástroj. K projevům tohoto trendu patří přenášení loutnových ornamentů do hry na cembalo, napodobování vokální techniky houslovou kantilénou, či naopak uplatnění původní instrumentální ornamentiky ve zpěvu.²²⁸ K podobné formální výměně dochází i ve vrcholném období této éry. Typickým příkladem mohou být tři Bachovy skladby pro violu da gamba (BWV 1027 – 1029), tedy pro nástroj využívaný k sólové hře především ve francouzském prostředí, v nichž jejich autor navázal na italskou formu *sonata da chiesa*. Naproti tomu známých šest skladeb téhož skladatele pro sólové violoncello (BWV 1007 – 1012), pro nástroj vzniklý v prostředí italských houslařských dílen, má formu francouzských *suit*.²²⁹ Bachovy kompozice pro sólové housle (BWV 1001 – 1006) se pak podle formy rovnoměrně dělí na tři sonáty a na tři partity.

Moment zrození nové hudby je dobře patrný již např. u Monteverdiho, jehož tvorba prošla vývojem od renesančního madrigalu přes monodii a recitativ s ornamentikou gorgií, které byly výdobytkem florentské Cameraty, až k moderní árii. V jeho hudbě se „charakteristická figura – nápěvek mluvy – stane řídicím útvarem, který je opakován, přenášen na jiné stupně ve smyslu nově objevované harmonické síly. Jednota, která tím vzniká, je rozhodujícího významu. Recitativ přestává být v zajetí textu, odráží se od rétorických figur (ty ovšem sehrály důležitou úlohu právě v tomto procesu – rétorické figury a pravidla rétoriky ovlivnily formování hudebních figur, jež jsou neoddělitelně spjaty s verbálním) a mění se postupně v ariózo a árii.“²³⁰

V případě barokní hudby byl tedy smyslový klam spíše prostředkem, než-li konečným efektem, a v důsledku uměleckého díla šlo především o překonání obecných limitů interpretačních technik a využití nových, objektivně platných výrazových prostředků. Svět hudby a svět užitého umění se na první pohled zdají kotvit v odlišných základech.

²²⁸ Ke specifické problematice využití hudebních médií v barokní hudbě viz Bukofzer 1986, s. 30-35, 530-532. K interpretačním praktikám barokní hudby dále též např. Dolmetsch 1958; Štědroň 1985.

²²⁹ Na tento paradox upozorňuje např. Philip Weller v úvodním textu k nahrávce Bachových sonát pro violu da gamba a cembalo v podání Jordi Savalla a Tona Koopmana (Virgin Classics 1996). Srov. též Zavorský 1979, s. 215-219.

²³⁰ Cit. Štědroň 1985, s. 82.

Rozdíl mezi oběma těmito světy však lze překlenout metaforou, která může přiblížit jejich pochopení. Způsob instrumentálního zacházení s hlasem byl Manfredem Bukofzerem před půl stoletím označen za paradox srovnatelný s barokní zahradní architekturou, v níž byly keře a stromy upravovány do geometrických útvarů nebo do podoby zvířat. Barokní skladatelé se podle amerického muzikologa dostali v přenášení specifík jednotlivých médií ještě o krok dále, neboť přenášeli z jednoho média na druhé celé formy se všemi stylovými osobitostmi.²³¹ Zde vytane na mysli také hlubší pozadí uměle vytvářených mechanických hříček v zahradách 16. a 17. století, na něž upozornil Pavel Preiss v souvislosti s Descartovou pasáží v *Traité de l'Homme* z doby kolem 1633. René Descartes v ní srovnal člověka, kterého Bůh stvořil ze země jako sochu nebo stroj, s různými stroji, jež vytváří sám člověk.²³²

Johann Joachim Becher dosud byl, podobně jako někteří jeho současníci, silně ovlivňován duchovním ovzduším předchozí éry a nehodlal opustit některá ze stanovisek, která před ním vytvářeli starověcí, středověcí a renesanční přírodovědci a filosofové. Starší principy myšlení se u něho přitom mísily v dosti komplikované synkresi s dobově aktuálními vědeckými paradigmaty. V knize *Physica Subterranea* Becher například píše o říši živočišné, rostlinné a nerostné, mezi nimiž existuje „velká příbuznost a podobnost“. Nabízí se mu srovnání tavitelnosti a slévatelnosti kovů a kamenů s kalcinací rostlin a s louhováním popelů. Látky jednotlivých, navzájem si podobných a příbuzných říši jsou navíc vybaveny „magnetickou silou“, která je spojuje dohromady a vzájemným působením vyvolává vlastnosti, kterými se látky samy o sobě nevykazují. Důkazem toho je právě mléčné sklo, které vzniká působením specifických, ohněm sdužených vlastností látek nerostných (reprezentovaných pískem a křemenem), rostlinných (reprezentovaných popelem z rostlin, tedy potaší) a živočišných (reprezentovaných popelem kostním). Sklo vyráběné z popela rostlin takto získává „rostlinnou zeleň“, zatímco sklo mléčné přejíma bělost kostí. V poetickém vytržení zavazuje Becher své přátele, aby jeho „únavou a prací vyčerpané kosti použili na průsvitnou, trouchnivěni odolnou věčně trvající substanci, která nebude mít zeleň rostlin, nýbrž mléčnou podobu mihotajícího narcisku.“ Na závěr své úvahy o mléčném skle pak tento přírodovědec přidává pozoruhodnou metaforu, v níž srovnává vlastnosti člověka s vlastnostmi skla.²³³

²³¹ Bukofzer 1986, s. 33.

²³² Viz Descartes 1953, s. 807; Preiss 1974, s. 178-179.

²³³ Srov. Becher 1680, s. 172-177. Viz příloha II. Jak upozornil již v roce 1938 Gaston Bachelard, zaujal Becherův metaforický názor na vlastnosti popela v 18. století francouzské encyklopedisty, kteří jej citovali ve

Becher tu tedy oživil složitý systém analogií a sympatií, které v přírodě existují a v jejichž odskrytí spočívá poznání přírody. V tomto ohledu nebyl vzdálen konceptu předchozí generace učenců, podle kterého „sympatie vyvolává pohyby věcí ve světě a sblízuje i ty nejvzdálenější z nich. Je zdrojem pohyblivosti: těžké věci přitahuje ke středu země a lehké k nic nevážícímu éteru... Sympatie tak silně, tak naléhavě prosazuje *Shodné*, že se neuspokojuje s žádnou z forem podobnosti; má nebezpečnou moc *asimilovat*, ztotožňovat jednu věc s druhou, mísit je a stírat jejich osobitost – tedy odcizovat je tomu, čím byly. Sympatie přeměňuje. Narušuje, ale směrem k totožnosti, a pokud by její moc nic nevyvažovalo, svět by se zredukoval na jediný bod, na homogenní masu, na jednotvárnou figuru Shodného: všechny jeho části by držely pospolu a dotýkaly by se bez mezer a odskrytu jako kovové řetězce, které sympatie přitáhla k jedinému magnetu.“²³⁴ v uvedeném období přitom psychologický obsah tohoto modelu přitom netratil ze svého významu ani tehdy, když byla v jeho rámci pomínuta samotná materiální aktivita.²³⁵

S Becherovým názorem na principy vztahů mezi třemi přírodními říšemi přitom kontrastuje racionální, na empirii vystavěné srovnání skla a drahých kamenů, které obsahuje *Politische Discurs*. Z něho vyplývá, že si autor plně uvědomoval povahovou rozdílnost obou druhů materiálu, přestože se jeho charakteristika odlišuje od charakteristik moderní fyziky, a tuto rozdílnost byl připraven prokázat objektivním měřením.²³⁶ To však nebránilo, aby se skla užívalo k imitování drahých kamenů, neboť smyslové poznání, kterým je vybaven běžný konzument, spolehlivé rozlišení těchto materiálů neumožňuje.

Nové křišťálové sklo bylo zejména v počátcích vysoce ceněno a předměty z něho vyrobené se ocitaly v inventářích barokních paláců mezi kuriozitami a předměty z drahých

svém díle pod heslem *Cendre* (Popel). Viz Bachelard 1989, s. 48-49 (za upozornění na Bachelardovu zmínku o Becherovi vděčí autor své manželce Claire).

²³⁴ Cit. Foucault 1987, s. 78-79 (Michel Foucault se zde odvolává na text Giovannioho Battisty Porty, obsažený v jeho knize *Magie Naturelle*, která byla vydána francouzsky v Rouenu roku 1650. Překlad ze slovenštiny s přihlédnutím k francouzskému originálu provedl autor).

²³⁵ Bachelard 1989, s. 49.

²³⁶ v knize *Physica Subterranea* Becher své názory na rozdílnost povahy různých látek na několika místech dále rozvíjí. Jedním z důležitých měřítek rozdílných vlastností skla a porcelánu na straně jedné a drahých kamenů na straně druhé je jejich odlišné chování v extrémních teplotních podmínkách. Zatímco drahokam snese zahřátí a prudké ochlazení, u skleněných a porcelánových předmětů v této situaci dochází k destrukci. Srov. Becher 1680, s. 582-584. Viz též příloha IV. o účincích tepelných změn na chování skla a jiných materiálů psal již dříve v *Novem organu* Francis Bacon, s jehož dílem byl Becher obeznámen a na jehož názory se ve svých knihách někdy odvolával. Viz Bacon 1990, s. 204.

kamenů. V celních předpisech bylo kladeno na roveň přírodnímu horskému křišťálu.²³⁷ Teprve v průběhu 18. století se bohatě zdobené nádoby z křišťálového skla stávají ve velké míře součástí jídelních souprav v sídlech šlechticů, církevních hodnostářů a posléze i zámožných měšťanů.²³⁸ První a nezbytný krok k tomu, aby luxusní předměty ze skla nahradily předměty z drahokamů, tkvěl v objevu skloviny, která opticky připomněla drahý kámen, v daném případě horský křišťál, a přiblížila se mu také svou tvrdostí a křehkostí. Těmito vlastnostmi se nemohlo vykázat ani vysoce kvalitní benátské *cristallo* vzhledem ke svému nižšímu lesku, lehce našedlému tónu a nižší, k broušení nezpůsobilou tvrdostí. Druhý krok začala uskutečňovat následující generace sklářů a rafinérů. Teprve jí se intuitivně podařilo rozvinutím a důsledným uplatněním brusičských a řezáčských technik, o nichž Becher také hovoří, ilusivním způsobem překonat vlastní materiálovou tendenci skla, totiž směřování jeho atomové struktury k entropickému uspořádání. Fasetovým brusem byl této amorfní látce vnucen princip krystalických forem, které by při výskytu v její vnitřní struktuře znamenaly popření její vlastní povahy, neboť by přivodily tzv. odskelnění.²³⁹ Není bez významu, že k tomuto kroku došlo v době, kdy byly v dílech Christiana Huygense, Domenica Guglielminiho, Nielse Stensena a dalších přírodovědců opuštěny subjektivistické postoje starší mineralogie a položeny základy moderní krystalografie.²⁴⁰ Ve vrcholných projevech sklářského umění přitom nebylo nových možností při formování skla užito k imitaci drahých kamenů. Podobně, jako v jiných oborech umění, byl i zde princip vyvozený z přírodního jevu, v daném případě princip krystalických forem, adaptován pro specifické médium a originálním způsobem výrazově umocněn.

Na první pohled nepříliš nápadné jsou v Becherově díle obsažené názory na umění, z obecného hlediska dobově příznačné a přesto ve specifických momentech osobité. Zdá se, že v Becherově případě je *Ars* chápána v duchu aristotelské, soudobými autory zprostředkované a transformované tradice jako *techné*, jako dovednost, zručnost a znalost vyvěrající z praktického poznání.²⁴¹ Jedná se přitom o širě pojatou praktickou činnost,

²³⁷ Příklad celních předpisů, které upravovaly obchodování křišťálovým sklem, uvádí Ryneš 1962. o předmětech z křišťálového skla v inventáři vídeňské sbírky rarit z majektu rodiny Schwarzenberků týž 1968.

²³⁸ O skle v pražských inventářích ze 17. a 18. století Brožová 1989.

²³⁹ Z pohledu soudobé fyziky je sklo charakterizováno v širším smyslu jako tuhý amorfní a homogenní materiál, který vzniká ochlazením roztavené skloviny specifického složení za podmínek, jež zabrání její krystalizaci. Přitom dosáhne sklo takového stupně viskozity, že se následně chová jako pevná látka. Srov. např. Volf 1947, s. 17-29, 143-156; Raab 1999, s. 61-68, 137-146.

²⁴⁰ K dějinám mineralogie viz Prescher – Quellmalz 1994.

²⁴¹ Praktické poznání Bechera hájí jako prioritní. v tomto ohledu jde až tak daleko, že požaduje, aby bylo ve výchově upřednostněno poznání praktických věcí před poznáním filosofickým. Praktický řád věcí dítě vstřebává,

nikoliv o výtvarné umění v omezeném smyslu slova. Tato činnost se nezabývá již existujícími věcmi, nýbrž sama věci vytváří, uvádí je v existenci.²⁴² Ke slovu jako by zde přicházel starší, v manýrismu oživený koncept, v němž umění překonává přírodu.²⁴³ Je přitom příznačné, že tento koncept, související s vnímáním protikladu mezi pasivní stvořenou přírodou (*natura naturata*) a aktivní přírodou tvořící (*natura naturans*), nabyl znovu na významu právě v Becherově době, ve Spinozově *Etice*.²⁴⁴ Zatímco však u Spinozy v daném případě nacházíme demonstraci principu božské svobody, Becherovo pojetí přírody pramení spíše z dobového přírodovědeckého optimismu, z víry v člověka, který je schopen svou praktickou znalostí a dovedností napodobit a překonat přírodní tvořivý proces. Becherovo stanovisko přitom není zcela snadné pochopit, protože bylo budováno na značně různorodých základech. Klasické vědecké, na experimentu založené poznání se v něm mísí s tradičním aristotelským pojetím přírody, adaptovaným však na některé spekulativní okultně-alchymistické teorie.

Alchymie ve své původní hermetické podobě i chemie jakožto nově formovaná přírodovědecká disciplína hrály u Bechera zásadní roli, a to nejen při vlastním poznávání přírody. Jako celá řada jeho předchůdců se Becher usilovně snažil odhalit tajemství poznání kamene mudrců. Intenzívně se zabýval problematikou transmutace kovů, tj. přeměnou běžných kovů na zlato a stříbro, které věnoval několik svých spisů. Demonstrace transmutačních postupů přitom nesměřovala jen k přímému hmotnému užitku. Jejím důvodem byla ve více případech Becherova života diplomatická snaha přesvědčit patrona o schopnostech, naklonit jej různým velkorysým projektům a zajistit alchymistovi potřebný

když se učí mateřský jazyk. Poznání věcí by mělo přímé a nezprostředkované. Žák nemá o věcech rozvažovat prostřednictvím morálky či rétoriky, ale prostřednictvím jejich přirozenosti a fyziky. Didakticky hodnotnější než texty knih a ilustrace by bylo zřízení „Divadla přírody a umění“ (*Theatrum Naturae & Artis*), tedy jakéhosi muzea, kde by poznávané předměty různých přírodních říší byly prezentovány na galeriích ve formě dřevěných plastik a voskových modelů. Různé obory lidské činnosti by pak měly být představeny náčiním a nástroji. Ve svém důsledku se Becher staví proti pansofistickým ideálům „Světa v obrazech“. Srov. Smith 1994, s. 86, pozn. 95-96 (s odvoláním na Becherův spis *Methodus didactica* z roku 1668).

²⁴² Srov. Smith 1994, s. 45-50. Pamela Smith předpokládá, že Becherův postoj k praktickému poznání byl ovlivněn spisem Trajana Boccaliniho *De'ragguagli di Parnaso*, vydaným roku 1630. Tuto práci uvádí sám Becher v seznamu věcí, které měl s sebou na cestách, a později z ní též cituje. Srov. Smith 1994, s. 45-50.

²⁴³ Ke konceptu překonání přírody uměním v manýrismu srov. např. Panofsky 1968, s. 71-99; Preiss 1974, s. 103-149.

²⁴⁴ Spinoza 1977, s. 88-97. Milan Sobotka, autor poznámek k českému vydání Spinozova díla v pozn. 1 na stranách 88-89 připomíná, že opozita *natura naturata* a *natura naturans* sahají k novoplatonismu, a sám Spinoza formuli převzal od tomistů.

kredit pro jeho další aktivity.²⁴⁵ Pro alchymistu druhé poloviny 17. století přitom negativní výsledek procesu transmutace neznamenal celkový neúspěch v široké sféře jeho zájmů. Chemická laboratoř měla v Becherových projektech za úkol produkovat látky, které by bylo možné využívat v praxi. Z produktů laboratoří se měl stát důležitý vývozní artikl.²⁴⁶ Sám Becher v knize nazvané *Psychosophia* uvádí, že „pokud není objeveno zlato, mohou být vedle toho objeveny dobré medikamenty a rozvíjena další obdivuhodná umění, jakými jsou například výroba střelného prachu, skla, smaltů, barev, léků a nedávno znovuobjeveného věčně hořícího materiálu“.²⁴⁷ Osudová oscilace mezi alchymii k různými praktickými průmyslovými obory nebyla typická jen pro Bechera. Augustiniánský mnich Wenceslas Seyler, který v letech 1675 a 1677 demonstroval za Becherovy přítomnosti transmutaci mědi a cínu na zlato a stříbro na zlato před Leopoldem I., byl za své úspěchy povýšen do rytířského stavu s přídomkem von Reinberg a jmenován důlním úředníkem v Čechách. Již před ním se stal důlním úředníkem v Uhrách alchymista, Conrad von Richthausen, baron von Chaos.²⁴⁸ Úspěchů ve sklářství dosáhl na buquoyanském novohradském panství alchymista „N.“, alias plukovník Delbon. K nejuznávanějším sklářským odborníkům své doby bezpochyby náležel ze starého sklářského rodu pocházející Becherův současník Johann Kunckel. Také on, zřejmě již v huti svého otce u Rendsburgu, na panství vévody Friedricha Šlesvicko-Holštýnského, přišel do styku s alchymii. Chemii a farmacii se věnoval na dvoře vévody Franze Carla Lauenburského. Alchymistické experimenty prováděl také ve službách saského kurfiřta Johanna Georga II. a teprve během svého působení v Braniborsku zaměřil svou pozornost především na sklářství, přestože ani později se nepřestal věnovat dalším aspektům chemie. Ve své době byl znám nejen pro svůj obsáhlý spis o sklářství *Ars Vitraria*, vydaný poprvé v roce 1679, ale také díky mladší knize *Laboratorium Chymicum*, v níž se zabývá transmutací kovů.²⁴⁹ Alchymii se konečně intenzivně zabíral – částečně asi také pod vlivem Kunckelova díla - ještě o dvě generace mladší objevitel evropského porcelánu Johann Friedrich Böttger.²⁵⁰

Podstata věci byla podle Bechera založena na aristotelském protikladu látky a formy. Podobně, jako další jeho současníci se i Becher toto pojetí snažil přizpůsobit konceptu

²⁴⁵ Srov. Smith 1994, s. 177-189

²⁴⁶ Smith 1994, s. 199.

²⁴⁷ Cit. Smith 1994, s. 200. Becher 1683, s. 134-135.

²⁴⁸ Srov. Smith 1994, s. 181.

²⁴⁹ Kunckel 1689; týž 1716. Ke Kunckelovu životopisu viz Schmidt 1914, s. 27-39; Sonnemann - Wächtler (ed.) 1982, s. 76-78.

²⁵⁰ Sonnemann - Wächtler (ed.) 1982, s. 74-80.

parcelsovske alchymie a spagyrie. Z něho mimo jiné použil rozlišení trojího principu látek, daného povahou rtuti, síry a soli, kterým byla v 17. století doplňována a nahrazována stará teorie humorální. Výkladem tohoto pojetí se Becher zabývá v několika svých dílech a vyčleňuje mu mimo jiné delší pasáž v úvodu svého díla *Chymischer Glücks-Hafen*.²⁵¹ Důraz, kladeným na význam materiálu, jehož správné a zevrubné pochopení je zásadně důležité pro vytváření materiálního i duchovního bohatství, však Bechera spojuje s postgalileovským vědeckým trendem, který reprezentovali např. Pierre Gassendi, Johann Baptist van Helmont, Robert Boyle a další.²⁵²

Becherův názor na postavení materiál v aktu tvorby dobře vystihuje část textu již zmíněného referátu o Kunst- und Werckhausu. Zde se uvádí, že při výrobě benátského skla je třeba mít na zřeteli dvě věci: formu a látku. Forma je sice krásná, avšak pro výrobu vídeňské sklárny má omezený význam, neboť je úzce vázána na přítomnost italských sklářů a práci jejich rukou. Pokud by Italové odešli nebo zemřeli, jejich umění by odešlo s nimi a výroba skla by zanikla. Proto je především důležité odhalit způsob výroby materiálu benátského skla, to znamená proniknout do tajemství jeho receptury.²⁵³ Toto neklasické stanovisko má předehru v Campanellově pojednání *Quaestiones physiologicae* zařazeného do sbírky *Disputationum in quattuor partes suae pholosophiae realis libri quattuor*, vydané v Paříži roku 1637. Campanella prohlašuje, že „formy umírají, ale látka zůstává stejná. Je tedy jediná a nesmrtelná, kdežto formy jsou četné, proměnlivé, pomíjivé, vznikají a zanikají. Látka má tedy skutečné bytí ve větší míře než formy.“ Látka „dává formám hmotnou existenci, sama však od nich přijímá pouze formální bytí, nikoli bytí jako takové. Neboť látka sama přijímá, a přijímat může jen proto, že svou povahou předchází formám.“²⁵⁴ Jakoby zde tedy byl v určitém ohledu předjímán i názor, který ve svých teoriích o vlivu materiálu na vytváření uměleckého slohu formuloval o století později páter Carlo Lodoli, podle kterého je umělecké „vyjádření individuálním a celkovým výrazem, vyplývajícím z materiálu ...“, a v 19. století pak nově Gottfried Semper, podle něhož „má materiál hovořit sám za sebe, má vystupovat nezakrytě, v té podobě a v těch podmínkách, které se zkušenostmi a vědeckým poznáním osvědčily jako nejúčelnější ...“.²⁵⁵

²⁵¹ Viz Becher 1755, s. 2-27 (zde bylo použito mladší Stahlovy edice Becherova opusu).

²⁵² Ke stavu přírodních věd v Becherově době viz Hassinger 1951, s. 53-66.

²⁵³ Viz Hatschek 1886, s. 38, a Smith 1994, s. 209, kde je uveden citát zmíněné pasáže v anglickém překladu.

²⁵⁴ Cit. Gorfunkel 1987, s. 317.

²⁵⁵ K teoriím Carla Lodoliho a Gottfrieda Sempera viz Schlosser 1996, s. 653-654; Krufft 1993, s. 210-212, 341-348.

V posledně uvedené Becherově úvaze se již skrývá potřeba odpoutat se při tvarování a zdobení skla od benátských postrenesančních vzorů, které byly pro evropské společnost ještě ve druhé polovině 17. století závazným měřítkem kvality. V praxi se závislost na těchto vzorech úspěšně dařilo překonávat v českých a dalších evropských sklárnách teprve na konci 17. a na začátku 18. století. Zásahu na tom nesla od středověku rozvíjená domácí sklářská tradice, která byla schopna a ochotna přijmout impulsy z oblasti nově se formujících přírodních věd. Nešlo přitom jen o objevy nových technologií. Nový byl postoj člověka k přírodě, jeho entuziastické vědomí vlastní schopnosti přírodu napodobit a mocí rozumu ji v určitých ohledech překonat.²⁵⁶

V oblasti sklářských i dalších chemických technologií prostředkovali podněty nejen migrující skláři, ale také alchymisté a chemikové Becherova typu, vybavení značně širokými přírodovědeckými znalostmi a schopní laboratorně připravovat a sklárnám dodávat chemické látky, nezbytné pro zušlechťování skloviny (Bohuslav Balbín označil výrobu skla za „cenné a skvělé dílo chemie“²⁵⁷). Pro rozvoj sklářství byla neméně důležitá podpora majitelů panství v zalesněných podhorských krajích, která umožnila sklářské podnikání na místech s přírodními podmínkami, vhodnými pro těžbu kamene a dřeva. Jak bylo již dříve známo a jak také ukazuje jeden z citovaných Becherových textů, právě dostupnost těchto surovin měla za následek cenovou výhodnost sklářských produktů z těchto míst, a jejich prodejcům se snadno dařilo vítězit v konkurenci nad prodejci zboží z příměstských oblastí.

Zájem šlechty na rozvoji sklářského podnikání je pak nutno spojit přímo s některými novými koncepcemi státního hospodářství, které se začaly v této době šířit z prostředí vídeňského dvora. Sám Johann Joachim Becher stál u zrodu nových názorů na význam podnikání v zemi. Jak bylo nedávno ukázáno, lze nové tendence v rafinaci skla v Čechách přímo spojit s postoji Becherova švagra, merkantilisty Philippa Wilhelma von Hörnigk, který se spolu s Becherem stavěl za omezení dovozu drahého zboží ze zahraničí. Oba se také zasazovali o to, aby bylo v domácích manufakturách zušlechťováno přírodní bohatství,

²⁵⁶ v tomto směru je jistě zajímavá Karlem Hettešem nadhozená připomínka, která uvádí problematiku sklářství raného novověku do souvislosti s mechanisticko-matematickým pojetím přírodních jevů v rámci korpuskulární teorie René Descartesa. Viz Hetteš 1974, s. 473.

²⁵⁷ Viz Balbín 1986, s. 105.

kteřím oplývaly země, v nichž vládli Habsburkové.²⁵⁸ v tomto kontextu se mohly projevit a plně rozvinout invence sklářů usazených v Čechách, díky nimž přestalo být sklo formováno na základě stereometrických kompozičních principů, podstatných pro sklářství benátské.

Dobovou literární reflexi nového pohledu na sklo jakožto uměle vytvořený materiál lze doložit poněkud nenápadným, přesto však přesvědčivým momentem, jímž je v úvodu tohoto oddílu citovaná Bridelova báseň *Co bůh? člověk?*. Zde je skla použito jako příkladu pozemské hodnoty na stejné úrovni hodnot jako drahých kamenů. Jak bylo nedávno vyloženo, měla Bridelova skladba své inspirační vzory v několika starších dílech podobného námětu. Motivy skla jako příměru bylo použito například ve starší německé básni Josuy Stegmanna (1588 – 1632). Zde je však zdůrazněna jeho křehkost a pomíjivost („Was ist doch unser Lebenszeit ... Ein schönes Glaß, so bald zubricht,...“). Význam vanitas má i příměr „Fragile speculum debilisque fabrica“ v básni *Homo quid?* zderazského převora Jiljího od sv. Jana Křtitele.²⁵⁹ v těchto třech a dalších jim příbuzných básních jsou na více místech uváděny jako příměry lidských slabostí a neřešití předměty a materiály vysloveně negativní povahy. Vedle toho se tu však vyskytuje skupina různých drahocenností, které se stávají bezcennými a pomíjivými teprve ve srovnání s kvalitami božími. Zatímco u Stigmanna a Jiljího je sklo zařazeno do skupiny první, u Bridela se krátce po polovině 17. století ocitá na rovní drahokamů, kde jsou mu přiznány účinky neméně mámivé. Zhruba o tři desetiletí později pak Balbín na výrobcích z kounické sklárny v Novém Zámku hodnotí průzračnost a lesk, jimiž se sklovina téměř vyrovná křišťálu, a dodává, že právě takové sklo je oblíbeno v prostředí šlechtických sídel.²⁶⁰

Evropské sklo se ve druhé polovině 17. století v rámci vlastních uměleckých intencí přiblížilo svou průzračností vizuálním kvalitám drahokamu. Větší znalosti z oblasti chemie navíc umožnily vyrábět sklovinu, která mohla být zušlechťována podobně jako drahé kameny, tzn. broušena a řezána. Stalo se tak nápaditým využitím těchto možností, které nezůstalo u nápodoby drahokamů, nýbrž se brzy obrátilo ke zcela specifickým vlastnostem skla. Namísto působení obrysových tvarů byly v dosud nebývalé míře vyzdviženy opticko-

²⁵⁸ Vlivem merkantilistických teorií na české sklářství 17. a 18. století se podrobně zabývá tiskem před několika lety vydaná disertace Andrease Guglera (za laskavé zapůjčení této práce děkuji PhDr. Olze Drahotové). Viz Gugler 1993.

²⁵⁹ Podrobný rozbor Bridelovy básně *Co bůh? Člověk?* a jejích inspiračních zdrojů podává Svatoš 1994.

²⁶⁰ Balbín 1986, s. 105-106.

světelné kvality tohoto média. Sklo začalo více než kdy jindy působit „svou světelnou hmotností“.²⁶¹

²⁶¹ Viz Hetteš 1973, s. 11. K charakteristickým vlastnostem českého barokního skla dále srov. např. Hetteš 1972; Poche 1972.

III. Textové přílohy

Příloha I

XI. kapitola druhého dílu z Becherovy knihy *Politische Discurs*, vydané poprvé roku 1668 (druhé vydání 1673), v níž autor shrnuje své názory na sklářství:

Von dem Glas-Handel in specie.

„Dem Jubilier-Wesen folget der Glas-Handel als der ihme nahe verwandt ist, sogar, dass durch diesen letztern der erste öffters verfälscht wird, dann man kann nun allerhand Edelgestein nachmachen von Glas, welches man den rechten gleich, mit Metallenfarben, aber die Härte nicht geben kann, wiewol man sie schneiden und einfassen lässt, seynd, wann man sie nicht probiert, dem Gesicht nach vor den natürlichen schwer zu unterscheiden, hierzu gehören noch die Gläser, Corallen, und Perlen, mit welchen grosser Handel nach Indien getrieben wird: nechst dieser manufactur folget das rechte Glas, welches unterschiedlich ist, nach Art des Sands, oder Kizlings, und der Aschen desselben Lands oder Orts wo eine Hütte ist, dann darnach auch die Gläser schwärtzlich, gelbicht, grünlicht, oder blaulicht fallen werden, nicht wenig thut darzu die Kunst, durch welche ein Glas klar, bläsicht, springend, wol oder übel formirt wird. Zu Venedig macht man das beste, wiewol durch Kunst in Deutschland man nun eben es so gut machen kann, die manufactur deß Glases bestechet in zweyerley, in Materi, und der Form der Gläser: Die Materi anbelangend, so ist von derer Unterscheid bereits kurz zu vor gedacht, an stat der gemeinen Asche die Venetianer Soda, ist ein gebrante Asche von Kräutern, aus Griechenladt und Spanien herkommend, unsere Teutschen brauchen dafür gemeine Asche, aber thun übel, dann die Iridischkeit

oder der Ascherrich von der Lauge, so darbey bleibet, färbet das Glas, und machts grün, wiewol die Küsel oder Sand nicht auch wenig darzu thun, wann sei nur das geringste Mineralisch seynd, dessentwegen man Arsenick, Magnesiam, und andere Ding braucht, das Glas hell und klar zu machen, als Salpeter, Borrass, Salz, Pottäsch, welcher specien Vermischung das Glas klar oder trüb, vest oder brüchich, hart oder weich, leicht oder hartflüsig macht, wiewol das garwerden und abkühlen Gläser, die Tiegel, Feuer und Oefen nicht wenig darzu thun, nach deme nemblich selbige accomodirt seynd, und der Kunst gemäs administrirt werden, nicht weniger kann man auch durch allerhand Handgriffe die Gläser färben, und durch die Metallen ihnen über alle massen hohe Farben geben, allein diese beyde Künsten, roth farben, und weich Glas machen, seynd verloren, wiewol man saget, das sie wieder gefunden seynd, aber so gebets gemeiniglich, man suchet neue Sachen, und vergift der Alten, die dann, wann sie erfunden werden, wider neu seyn, und deßwegen wol wahr ist, was Salomon sagt, es ist nichts neues, noch wird etwas neues auff der Welt gethan, das nicht zuvor schon darauff gewesen. Aber gleichwol von dem Glas kan man billig sagen, daß es ein neues inventum und künstliche mixtum von Menschen gemacht ist, zumalen, wann man betrachtet, daß mit so leichter Mühe, und wenigen Instrumenten so vielerhand artliche Figuren in so kurzer Zeit daraus können gemacht werden : Es wird aber das Glas geblasen, gestreckt, und getrückt, oder auch wol gegossen, durch blasen werden allerhand Distillier- und Trinckgläser, durch strecken und trücken allerhand Fenster- Kutchen- und Spiegel-Gläser, durch giessen aller hand Bilder, Statuen und Metallien gemacht, so wird auch das Glas geschliffen, und polirt, und im Spiegelmachen ihm ein folium mit Zinn- und Quecksilber gesezt, in Francskreich haben böse Leuth aus Glas falsche Pistohlen, denen natürlichen nicht unähnlich, gemacht, das leichtflüsigte Glas kann man durch Lampen blasen, und allerhand curiositäten daraus machen, als Corallen, Federbüchs, Bilder, Wettergläser, und allerhand Galanterien, der Glass-Handel ist ein sicherer Handel, dann die Materi verdirbt nicht, nur das es gefährlich, die Wahren hin und er zu führen, wiewol bis ungehindert die Herren der Glas-Hütten nicht übel fahren, ohneracht viel Holzung darzu gehört, und man achtung geben mus, das Wasser, Holz und Sand nicht weit voneinander seynd, dann Glas-Hütten in Stätten

wollen machen, da nicht bequäme Zufuhr, ist Thorheit. Zum Glas-Handerl könnte man noch wol rechnen den Crystall, Serpentin, Agtstein, Rephritstein, und Augstein-Handel, wie auch den Schifferstein, Weisstein, Bimstein, Tuffstein, Marmel, Alabaster-Handel, in welchen allen nicht wenig negotium gethan wird, einige werden getähet, geschnitten, andere gehauen, bestoffen, gefast, von welchen allen nicht wenig Menschen Leben. Zu Danzig viel Börnstein Träger : zu Augsburg, und anderer Orthen Crystall-Schneider : am Rheinstrom und zu Bamberg wird viel Handel mit Schifferstein : Im Chur : Coelnischen mit Tuffstein und Mühlstein : anderer Orthen mit was anders Handel Getrieben. Zum Glas-Handel fügt sich auch noch drittens der Erden-Handel, und ist einigerlen Art Erden gut tum Feldbau, dessentwegen damit an etlichen Orthen, wie auch mit dem Dunge nicht wenig Kummerschafft getrieben wird. In Ost-Indien, Hollandt, und Straßburg handelt man gar mit Dreck, dessentwegen seynd die Dreckherren, und heisset es hier, bonus odor lucri ex re qualibet. Andere Art Sand, Erden, und Stein wird zu Kalck gebraucht, damit dann nicht wenig Handel getrieben wird, so gar, daß man in Holland auß Muscheln Kalck brennet. Hierzu gehört dal Gibswesen, und Oestricht giessen. Andere Art Erden ist Letten und Laimen, und darauß macht man Dämmen, und Wasser-Bestungen, auch brennt man darauß allerhand Irden-Geschirze, als Ziegel, Häfen, Tiegel, und allerhand hafner Wahren, feuerbeständig, und unf Feuerbeständig, verglast und unverglast, und hierinnen ist eine Erde und Lands-Art edler als die andere, nachdem sie nemblich mager und fett ist, und gemischt wird, in Hessen zu Ponzel in Schleisien, und zu Haffnerzell werden gute feuerbaständige Tiegel, anderer Orten aber ander Erdengeschirze gemacht, darunter das aus Engellandt, Majorica, Franckreich, und nunmehr auch theils Orten in Niederlandt und Teutschland den Vorzug behält, aber das Porcellan-Geschirz, so auß China und pretium dannenhero es auch sehr theuer ist, in allen diesen irzden-Geschirren nun schmälz-Tiegeln, Tabackspeissen, und ander Erden manufacturn wird mächtiger Handel gethan, und können ganze Stätt und Dörffer darvon leben, die Mischung der Materi, Regierund deß Feuers, und Formierung ist das vornembste daran.¹²⁶²

²⁶² Cit. Becher 1673, s. 151-154.

Příloha II

Část III. kapitoly třetího dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669), věnované původu minerálů a vlastnostem síry. Autor se zde v širších souvislostech zabývá také barvením skla pomocí kostního popela, zlata, stříbra, mědi a dalších látek. Obsažena je také poznámka o účincích kouře.

*Von der andern Urhebung der Mineralien: Welches ist eine fette Erden:
uneigentlich Sulphor (Schwefel) gennant.*

„Jetztund rufft uns die Ordnung zu der andern Urhebung derer Grab-Mineren ; nemlich zur ander Erden: in welcher Beschreibung wir, Vorgesprächsweis, diejenige grosse Ehnlichkeit uns zu Bemüth zu ziehen haben, welche die Natur, in denen herübergebrachten Dingen, ihr allezeit gleich, allezeit eben eine, behalten hat.

N. 1. *Dann wir werden drey Erden in Thieren, Erdgewächsen, und Mineralien, nemlich in einem jeden unter diesen, finden; welche drey eine grosse Verwandtschaft, und Vergleichung, unter sich haben. Dann was die vorhergehende Erden belanget, von welcher wir allbereit gehandelt, und von der die Metallen, und die Steine, ihre Flüssig- und Güssigkeit herhaben ; so hat, geweißlich, diese eine grosse Gemeinschaft, und Vergleichung, mit derer Erdgewächse ihrer Erden, derjenigen nemlich, welche, in der Erdgewächse Calcinirung, und der Aschen Auslüngungen, überbleibt, und die unsere Weiber wegwerffen, und Aestrig nennen; und aus allen Erdgewächsen tan zugerichtet werden.*

N. 2. *Dann diese Erden, ob sie wol kein Nütz, und zu nichts tauglich, scheint, hat doch eine sehr grosse Vergleichung, und Magnet-Krafft, mit der*

vorhergehenden Erden der Mineralien: welches and der Glaßgiesser Kunst zu sehen. Dann wann die Glaßgiesser aus Sand und Kieselsteinen, ja aus der vorgemeldten mineralischen Erden selbst, Gläser machen, die sich aber, im Fluß, andicken, entweder aus Mangel Saltzes, oder von allzustarckem Feuer, also, daß sie gantz hart werden, und zusammengerinnen: doch, sobald gemeldte Erde, aus Aschen, hinein geworffen, nicht allein der gantze Glaßklumpen alsbald flüssiger wird, sonder auch einen grossen, ja öffters über den halben Theil Zuwachs, und Erdgrösserung daher nimt.

N. 3. *Das dann nicht allein eine grosse Verwandtschaft, sondern gantz und gar die gröste Gleichheit, Zusammenstimmung, und Ehnlichkeit der Vegetabilischen, mit der Mineralischen, Erden beweiset: Indem diese Erden auch für sich kan zu Glaß werden: wie und, einsten, in Pohlen, begegnet ist, mit den Wermuth-Hefen. Ja, es kommet diese Erden mit den mineralischen Gläsern, die aus Sand und Kieselsteinen gamecht werden, so überein, daß sie an keinem Ding, als nur an der Farb, darvon kan unterschieden werden, die grün, oder blaulecht, und das unausleschliche Zeichen seines Reichs behält, indem sie nemlich eine Vegetabilische Grünheit von sich gibt, aber mit grossem Ungemach derer Glaßgiesser, denen klare Gläser lieber seyn, als gefärbte. Und eben das ist es, was ich haben will: Es gebe, in den Erdgewächsen, eine güssige Erden, die ihr Grund ist ; wie auch in den Mineralien. Wer solte aber glauben, damit isch diese dreyfache Vergleichung darthue, daß es auch in den Thieren eine solche gebe? Eine güssige, sag ich, glaßmässige, ja die alleredelste Erden, so gar, daß auch aller der Chineser Pracht von Geschirren nicht damit zu vergleichen. Es stecken noch höhere Geheimnisse in der animalischen erden, die einte Todsünd wäre, sie diß Orts ohne Unterscheid zu eröffnen. Gnug, daß ich gesagt, es sey eine grosse Vergleichung, mit den vorgedachten zweyen Erden, in dem Menschen ; ja gar ein ausgemacht Werck. O! das es so der Brauch wäre, und ich so gute Freunde hätte, die meinen, mit so vielen truckenen Müh und Arbeiten, erschöpfften Beinen, einmal diese letzte Ehr erwiesen, und sie in dieselbe durchsichtige, in alle Ewigkeit unverwesliche, substanz brächten, welche eine gantz libliche, seiner Art, Farb, nicht zwar der Erdgewächse Grünheit, doch eines blinkrenden*

Narcißleins milchliches Ebenbild, darstellt: so zwar in wenig Stunden geschehen könnte, zum Bewisthum der Göttlichen Allmacht, am Tag der Aufersteh- und Veklärung, die an uns soll offenbar werden. Wäre es ihnen dann nicht besser, als daß sie jetzund unter der Erden verfaulen, und, halb faul, aus den Kirchof getragen, denen fürübergehenden, bevorab Schwangern und Kindern, mit offenstarrenden Augen gelisen, noch nich ausgestessen Zähnen, und mit mancherley des Angesichts Lücken und eingefallen Teichten, ein scheußliches Spectakel wären, daß sie den Tod mehr fürchtig als annehmlich machen. Das ist, was ich, am End will. Der Mensch ist ein Glaß ; kan zu Glaß gemacht werden ; wie auch alle Thiere, durchsichtig, das Edelste unter allen Gläsern, güssig, und mit seinen Art Farb tingirt, den vorigen mineralischen und vegetabilischen Gläsern allerdings gleichartig. Wie was Manipulation (Handgriff) es aber zugerichtet werde, ist meines Vorhabens nicht, wegen allerhand Mißbräuche, hier gemein zu machen. Mit was Mühe die Alten der sterblichen Menschen Gebeine verbrennet; mit was Eckel die Scythen aus den Hirschalen getruncken, und ihre Rände in Gold eingefasse haben, ist bekandt. Wäre es aber nichr besser gewesen, man hätte sie zu Gläsern, als eine unverwesliche Materi, gemacht, und daraus getruncken, die keinem einigen Eckel, sondern Königen, Fürsten und Herren, eine Anmuthigkeit, und guten Beschmack, geben könnten?

N. 4. *Aus vorgemeldter derer 3. Reiche Zusammenstimmung nun ist zu schlissen, die erste Urhebung, nemlich die güssige, flüssige, glaßmässige Erde sey in allen Dingen, an statt eines Grundes und Unterfatzs: woraus sich nicht ungereimt herbringe läst, gleich-wie die Natur, in einer Urhebung, ein so grosse Zusmmanstimmung hält, daß sie dieselbe auch in andern behalte. Und biß hieher zwar haben wir von der mineralischen Erden gegen Erdgewächse, und die Thiere, Bewis angeführt, damit wir ihre Warheit, und Beschaffengeit, erwiesen. Nunmehr aber wollen wir, aus dem Gegentheil verfahren, und aus den Thieren und erdgewächsen, die andere Erden herleiten.*²⁶³

* * *

²⁶³ Cit. Becher 1680, s. 172-177

„N. 22 Nicht minder wunderbahre Würckungen thut auch unser Erde, wann sie, in Gestalteines Rauch, herum fährt; den unsere Metall-Arbeiter **Einhauschungen**, sonsten **Einwitterungen** nennen. Dann wann er allein, so ist er zumaln der Lungen gut: wann er aber mit dem folgenden **Rauch**, seinem Gesellen, vermischt wird, so ist er vergifft, und wird **Schwadem** genennet: wie, **bald hierauf**, wird gemeldet werden. Diß Orts wollen wir won demselben handeln, so fern er allein ist, und gefunden wird: Darer, manchmal, die allerlieblichste Flammen, in den Mineren, von sich selbst verursacht; ja er wärmet manchmal die Krüsste dermassen, daß man nicht anderst meynt, als es seyn Badstuben, und die Metall- Arbeiter vertreibt.

N. 23 Vor allen Dingen aber ist Betrachtens wehrt, daß dieser Rauch alle Steine, auch die allerfesteste, unverletzt, aber nich unverändert ihres Bestandwesens, durchringet, und daselbst, und mitten in ihnen, als ein Metall, oder Schwefel, gefunden erde (dann kein Metall ist ohne Schwefel, und ist nichts, das sich mehr zu den Metallen gefellet, und in dieselbe waltet, als Schwefel: wie **hernach**, wo von dem Schwefel insonderheit soll gehandelt, mit mehrerm wird erwiesen werden) wir haben kurtz vorher gesagt, ein sternerne Bestandwesen werde durch diese Erden verändert. Dann sie wird von derselben tingirt, und durchdrungen, wie allbereit erwehnt: dazüber sich niemand zu verwundern hat. Dan ob es woll wunderlich scheint, daß ein Magnet die Gläser durchdringen soll, auch unverletzt ihres Bestandwesens: so wird doch des Wunders bald ein Ende werden, wann wir betrachtgen, daß die gantzfest zusammen gepackte Metallen, auch das Gold selbsten, eben diß verbringen.

N. 24 Dann wir wissen eine Prob, die wir nicht nur einmahl gethan, dardurch wir das Gold, vermittelst diese Erden, demassen durchdringend gemacht, daß es durch eine dicke gläserne Retorten gebrungen, und auswendig, um die gantze Retorten herum, ein roth durchsichtig Häutlein gamacht hat; da doch die Retorte gantz und unversehrt, inwendig nichts tingirt, sondern sich durchaus ähnlich gebliben, dessen Trümmlein wir annoch bey uns; dann wir den meisten Theil der Retorten zerschmeltz haben, um zu sehen, was von der Zusammenrinnung, und Vermischung zu hoffen sey. Haben aber bekommen ein blau halb dunckel Glaß, wie ein opal, mit blutigen, und scharff-rothen Striemen, hin und wieder ,

gezeichnet, des Goldes aber haben wir keine reduction wargenommen. Eben diesen Proceß haben wir, nachmals, auch mit dem Silber, und Kupffer, für die hand genomment, und seyn eben vergleichen Wercks, ohne mit ungleichen Farben, ansichtig worden.

N. 25 Woraus nicht allein dieser Erdendurchdring-Kraft verthändiget, sondern auch ihr so grosse Magnet-Krafft, mit den Steinen und Gläsern, erwiesen wird. Welches auch alle Metallen erweisen, die leichtlich zu Gläsern werden. Und obwohl ihrer etliche seyn, die diese Glaßmässigkeit nit den Metallen, sondern den Tiegeln zuschreiben, deren ein Theil sich mit dem Metall paaret, und zu Glaß wird: so ist doch unwidersprechlich, daß die Metallen, auch auf diese Wis, gern zu Stein werden, und in grosser Menge, unter eines Steins, oder Glases, Larven verborgen ligen können: massen wir solches an dem Vitro Saturni sehen. So ist sich auch hoch zu verwundern über die, dieser Erden, auch derer Metall selbstn, Ausbreitung in den Gläsern. Dann wir sehen wie ein Gran Metalls 500 Gran Glases wercklich färbe. Ob wir wol auch nicht darwider seyn, daß das Vitrum Saturni etwas von dem Tiegel abschabbe, und also gläsern werde: so uns genug ist, die Magnet-Krafft, und Miteinander-leidung, des Metalls, und des Glases, zu verthädigen: so sehen wir doch, wie das Zinn, seinem gantzen Gestand-Wesen nach, zu Glaß werde, ohne einigen Zusatz, oder des Tiegels Abschabund. Dann gleichwie das Glaß die Tiegel von Bley, im Auflösen, durchtringet, und durchbohret: also löset das Zinn-Glaß, weil es nichts von dem Tiegel abschabt, sondern die Glaßheit, aus seiner eigenen Natur, bekommt, die Puckeln, in welchen es ist, niemals auf, oder durchbohrt sie, sondern kan, eine geraume Zeit, derer Geschirre, in denen es behalten wird, unverletzt, im Fluß, und im Feuer, erhalten mit welcher Prob auch die jenige können zu schanden gemacht, die da nicht wollen, daß die Zinn-Aschen wieder in einen Körper können gebracht werden.

N. 26. Aber, wieder zum Zweck zu kommen, so scheint auch das nicht übergehen zu seyn, daß diese unsere fette Erden (die andere Urhebung der Mineralien) ohne die Fetten, Lohschlagung, Schmuttigkeit, und viel andere Eigenschafften, die sie mit der Thiere, und Erdgewächse, Olitäten gemein, auch diese Vergleichung mit ihnen hat, daß, gleichwie diese unsere mineralische Erden

die vorige färbet, also die übrige zwo, in den Thieren, und Erdgewächsen, eben diese Würckung, als unsere haben. Dann daß der Schwefel der Kohlen die Gläser male, ist gar gewiß, und zwar so starck, daß die Farb anderst nicht, als mit einem grossen Feuer, und doch scherlich, kan vertrieben werden. Wir haben einmal einen schönen Smaragd, mit hülf praeparirten Menchen-Bluts, gemacht. Woraus zu sehen, es sey eine grosse Ehnlichkeit unter diesen Dreyen, und daß die eine der andern Gewißheit, und qualitäten, erwise : wie, unten, von dem Schwefel zur Gnüge wird gewiesen werden: da wir von derselben Flüchtigkeit, und Fixität, wie auch von ihrer Durchsichtigkeit, und Dunckelheit, weitläusstiger handeln wollen.

N. 27 Nun wollen wir auf die andere Stelle dieser unser Erden kommen, die wir gesagt, daß sie in der Lucker- und Vestheit bestehe: daher zumaln die ungleiche Wercke derer Farben erfolgen ; bevorab nach der Ungleichheit der beygemischten Dinge. Dann das Gold anderst, in einem Aqua Regis, nemlich roth: in Gläsern, grün färbet: und das Silber, in Scheidwasser eine blaue; in den Gläsern eine gelbe Farb darstellt. Dann es entstehen viel Farben aus der Luckermachung: wie wir sehen an dem spiritu urinae ; der, über Scheidwasser gegossen, die Farb eines Amethyst von sich gibt. Das Kupffer ist, seinem Bestand-Wesen nach, roth; in Essig wird es grün, und über den spiritum urinae gegossen, mit einer Türckis-Farb ringiret; welche, wann man einem spiritu Salis drüber geust, gantz verschwindet. Also leider der spiritus terebinthini, über den Metallen, allmal da Wiederthun, eben einer Farbe. Der Brandwein wird, über einem jeden Alkali, roth. Ich geschweige viler ander Farben, die aus dem Wiederthun entspringen. Uns ist, diesen Satz zu begründen, genug, daß die Farben derer Metallen, aus vorgemeldter Erde hergehen, und nicht, als nur durch das Wiederthun, Zerlügung, Luckerheit, und Luckermachung, unterschieden seyn. Dann wann diß nicht, so wäre keine Verwandlung der Farb möglich; das doch wider die Erfahrung. Dann die Metallen können wesendlich gefärbt werden, also, daß sie ihre vorige Farb nicht wieder bekommen können. Man muß aber einen Unterscheid machen unter denen Farben, die aus der Vermischung entstehen; als wann man Menge mit Kreiden vermischet ? und unter denen Farben, die aus der Lucker- und Vestmachung gehen; massen wir in dem Feuer sich begeben sehen;

da viel Dings roth wird, allein durch die Widerprellung und was sehen wir nicht für Farben, in das einige Bley, mit Hülf des Feuers, dem Eisen und Zinn eingedruckt zu werden? So ist auch kein Zwissel, daß auch der Blumen Farben, unter den Erdgewächsen, mit Hülf der Sonnen verkehrt und vollkommen werden: massen, **in unsere Metallurgia, oben angezogenem dritten Theil**, zur Gnüge dargethan ist.

N. 27 Und diß zwar ist zu verstehen von der jenigen Luckermachung, die durch die Wärme geschicht, und dero alle Metallen, und Mineralien, unterworffen seyn: aber die zu erst anfängliche Luckemachung unserer Erden gehet in unteschiedliche Farben ; als im Gold, Rubin, Silber, Saphyr, Kupffer, Smaragd, und andern Unter-erdischen, nicht aus der Wärme, sondern der beygemischten dritten Erden, nemlich der dritten Urhebung der Mineralien ; welches in einem gewissen Grad, in der ersten Ordnung der Herfürbringung, der andern Erden beygemischt ist: durch welches sie gleichsam zerläutert, oder gesättigt, in Durchsichtigkeit, oder Dunckelheit, gebracht wird: wie wir an den Steinen, und Metalen, sehen. Und ob ich woll nicht darwider, man müsse die Durchsichtigkeit der ersten erden zuschreiben, mit welcher die andere durchläutert wird: so halte doch dafür, die Dunckelheit komme her aus der dritten Erden, von welcher wir jetzund handel wollen. Und wann schon, nachmals, schliffen werden, die folgende dritte Erden sey nicht in den Steinen, und sie inzwischen nich selten dunckel sehen: so muß man doch unsere Worte so genau nicht nehmen, daß sie den Steinen nicht etwas ungleichliches mit der dritten Erde solten überlassen. Beschlissen wir also, diß Orts, die andere Urhebund der unter-erdischen Dinge: von welchem ausführlicher, **im Folgenden:** undeylen nun zu der dritten und letzten Urhebung der Metallen: die wir auch mit wenigem darstellen wollen. ²⁶⁴

²⁶⁴ Cit. Becher 1680, s. 192-197

Příloha III

Část II. kapitoly pátého dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669), věnované výkladu fermentace rostlin.

*Des fünfften Theils
ander Capitel.*

*Von der Auflösung der Vegetabilien, oder Erdgewächse, die in der Fermentation,
oder Eihring besteht.*

„N. 119 Dann ich weis, daß etliche die grüne Farb dem Widerstoß zuschreiben, und für ein gemachte Farbe halten werden. Ich aber, auf ein absonderliche Prob gegründer, messe es der Natur des Saplpeters zu: dessen spiritus, indem er durch diesen Widerpuss eine Scheidung derer Theile ausgestanden, den subtilern Theil vorherschicket, in welchem die Seel des Salpeters, wann sie lucker gemacht, ergrünet: biß sie, durch die Kält angezogen, von der übrigen Wässerigkeit bedeckt wird. Wollen wir derwegen diesen subtilen spiritum Nitri Lufft nennen, der sich in diese mineralische Eihrung einmischet; und der, wie wir, **in der vegetabilischen Eihrung**, gesagt haben, Bläßlein aufwirfft, die in die Höhe steigen, und in dem Lufft zergehen. Es ist aber dieser lufftische spiritus nicht leer, sondern reist, wie ein vegetabilischer Lufft, die subtilste Stäublein des Kupffers, oder eines jeden Metals, gantz ohne eineige Wärme, als die von dem eigenen Widerstoß herkomt, durch den höchsten Kolben mit sich, und hält sie unsichtbarer weiß: die du aber sichtbar wirst machen können, wann du dieses mineralische Gas, welches, als ein vegetabile, und animale, aus dem Widerpuff der Gihrung herkommen, in den Kolben thuft, und ein gantz roth Praecipitat treibest: diesen wirff in geschmeltzten Borrass, daß er wol fliesse, biß der Borrass glaßmässig

*werde: alsdann gieß ihn ab, so wirstu ein schön himmelblau Glaß finden: das chmeltze nochmaln, und wirffe, in gehöriger Mas, Kohlen drein; schmeltze es wieder, und gieß es ab: so wirstu finden die Seel Veneris, wie sie mitten im Glaß, aus der Himmelbloen, angedickt, durchscheinig, wie ein Rubin. Worzu es aber gut sey, läst sich biß Orts nicht erzehlen, damit wir die Reyhen nicht verwirren. Gnug sey, daß wir nur ein, der Gihung, und zwar mit er erdgewächsichen und thierischen Gihung vergleichlich Werckdeutlich von Augen gestellt haben.*²⁶⁵

²⁶⁵ Cit. Becher 1680, s. 470-471

Příloha IV

Část III. kapitoly pátého dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669), věnované problémům metalurgie. Autor zde mimo jiné vysvětluje rozdíl v chování drahých kamenů a skla při prudkých změnách teplot.

Des fünfften Theils

drittes Capitel,

*Von Auflösung der Metallen, so da
ist die Schmelzung.*

„N. 36 Es hielte sich in meiner Eß auf ein naßwiser Kerl, der viel, von derer Alten ihren verlohrene und geträumten Wissenschaftt und Proben zu schätzen wuste. Unter andern beklagte er, daß man verlohren hätte, wie man die Gläser schlagen, und ziehen könne. Ich verheiß ihm, von stund an, ein solch Kunststück zu wissen, nahm ein Trümlein Glaß, und warffs ins Feuer; welches da es gantz glühete, ich auch mit einem warmen Hammer ausgedehnet. Der Kerl lächte, und sagte: die Alten haben kalte Gläser können ausdehnen. Worauf ich antwortete: So bistu dann so einfältig, oder gar ein Thor, daß du dir einbildest, die Alten haben das Eisen, ein Unterhaben, daß weit besser mit sich umgehen läst, wann sie es dehnen, und trecken wollen, ins Feuer geworffen: und sie ein Glaß, als das aller zerpröcklichte Unterhaben, strecken wollen, mit demselben, wider alle Vernuns, wann es kalt, umgangen seyen? Aber wir seyn also, von Natur, beschaffen, daß wir unmerzu auf unmögliche Sachen fassen, und das für hoch halten, was nach

einer Unmöglichkeit, nicht achtende, indessen, das, was wahr, und leicht, und in dem rechte Trapp der Natur einhergehet.²⁶⁶

* * *

„N. 96 Ich kan aber, diß Orts, nicht unterlassen, zu erzehlen der mehr gadachten wolgebornen Herrn Dygbaei Anweisung, bey dieser Materi, die er setzt, **in dem Tractat** de immortalitate animae, am vördern Theil, de natura corporum, im 7. Capitel, Bl. 47 § 8. Seine Worte lauten also: **Es fällt mir, bey dieser Gelegenheit, bey, mich zu erinnern einer gar ungewöhnlichen Prob, welche einer von Adel, deme sicher zu glauben, und mit dem ich gar gute Kundschaft habe, gesehen zu haben vorgegeben, wie nemlich, mit Hülf gläserner, auf eine besondere Art gemachter, und künstlich nacheinander gestellter, Gläser, die aufgefangene Sonnenstrahlen, in einen taub, schwartzbrauner, oder Purpur auf roth neigender Farb sey niedergeschlagen worden. Kein Betrug hat bey dieser Arbeit nicht mitunterlauffen können. Dann es war nichts in den Geschirren, ehe sie angestellet wurden, enthalten. So hat es auch geschehen müssen bey der wurmen Zeit des Jahrs, damit das Werck selbstn erfolgte. Ferner haben, mit diese Arbeit, in etlichen Tagen, schier zwey Untzen können aufgefangen werden. Es war einer über aller massen subtiler Natur, welches auch das Gold, als unter allen Cörpern, mit denen wir umgehen, das schwerste, und vesteste, mit seiner geistlichen (so zu sagen) Macht, durch dringe: u d. gl. Bißher der Author: Welches den Uperfahrnen könnte unmöglich fürkommen. Indem aber die Laboranten sehen, daß alle Cörper, mit dem Reverberir-Feuer getrieben, roth, und schwer werden, wie wir, **nachmals**, beweisen wollen, so werden sieblllich die Ursach beedes der Farben, und Schweren, bedenfeurigen Partikelein, so in dem , mit dem Reverberir-Feuer getriebenem Unterhaben, hangen, zuschreiben. Thut nun diß ein gemein Feuer, wie wollen wir es dann von der Sonnen: ja von dem Feuer der Pilosophen, in Abred seyn, deren beedes, der auswendigen Gestalt nach, einem gemeinen Feuer allerdings ähnlich ist, ob es woll von innen reiner, und durchdringender, wil es aus einem reiner und geistischern Unterhaben**

²⁶⁶ Cit. Becher 1680, s. 539-540

*bestehet. An nach dem Bestandwesen des Feuers, sein Werks unterschiedlich seyn wird ; nemlich die Körperlein, die von dar ausdämpffen, und in andere Körper einhauchen.*²⁶⁷

* * *

„N. 109 Welches auch von Steinen zu verstehen ist: derer etliche, in dem Feuer, nicht flissen, sondern durch Austreibung etlicher Partikelein, und in sichnehmung anderer feurigen, zu einem lebendigen Kalch, wie sie ihn nennen, werden: Andere fliessen, und werden zu Glas, Andere werden weder zu Kalch, noch zu Glaß, sondern gestehen gantz unangestochen; ja, wann sie schon über und über glüend, in einem kalten Wasser abgelescht werden, zerspringen sie nit: wie wir an dem Rubin, Granaten, Demant, und andern sehen: welche Folg zwar nothwendig, und aus dem Vogehenden, natürlich ist.

N. 110 Dann was also zusammengepackt, daß es des Feuers Luckermachung, und seine Körperlein nicht zuläst, so wird es nothwendig auch das Wasser nicht hinein lassen, daher es nicht zerknallt, wannes in dasselbe geworffen wird. Das Glas hingegen, als welcher porosen und löcherichter (dann es fleust) heis gemacht, und ins Wasser geworffen, zespringt von stund an: dann es nimt da Wasser in sich; ja auch die Metallen selbst thun das: daher sie gekörnlet werden.

N. 111 Und habe ich, biß Orts, mit der Aristotelisten ihrer antiperistasi (Gegenstreckung) nichts zu schaffen, der sie diese Wercke zueignen. Dann wann etwas dran wäre, warum zerspringt der über und über glüend gemachte Demant nicht, wann man ihn in kalt Wasser, ja in ein Eis, wirfft. Mag derwegen die ser leete Wort-Satz aufhören, und dieses Wercks Ursach dem Gepack zugeeignet werden. Dann der Demant ist der zusammengepackteste unter allen Steinen, ja unter allen Dingen unter der Sonnen: ob er wol nicht der scherste.

N. 112 Daher da Gepack allein der Schweren gnugsame und einige Ursach nicht ist, wie etliche wollen. Daß aber die irdene Geschirre die Hitze gesse leiden können, als die gläserne, wie die porcellanene, welche sicher über ein Feuer

²⁶⁷ Cit. Becher 1680, s. 572-573.

können gesetzt werden, ohne Gefahr, sie mögten zerspringen, wann sie schon kalt Wasser in sich haben: da hingegen ein Glas zerbricht: da ist ja freylich abermal die antiperastasis (Gegenstrebung) nicht dran Ursach: sonsten müste auch ein Porcellan zerbrechen. Daher zu sehen, daß porose, und über und über veste Dinge, die Ableschung im kalten Wasser, ohne Zerschnellung, austehen.

N. 113 Und werden die Glase, mitten, zwischen den Edalgesteinten, und den irdenen Geschirren seyn. Dann sie ohne Gefahr, zerspringen, nicht erhitzt, oder gekält werden. Dessen eine nicht unannehmliche Prob wir sehen and den neu erfundenen Gläßlein, welche, obwol gantz vest, so bald sie an dem inen Ort, da sie je eines gantz dünnen Fadens Gestalt ausgehen, zerbärsten, stracks in die kleine Trümmlein und Pulver zerschleisen, nicht ohne Knall. Sie werden gemacht in den Glashütten, da die Tropffen des fliessenden Glases in kalt Wasser geworffen werden. Viel zwar zerbrechen: die aber gantz darvon kommen, die geben gemeldtes Werks von sich: dessen Ursach ist, daß, wegen des umwebenden kalten Wassers, in welches, bey der Preparation, die Tropffen geworffen werden, er erluckerte Lufft sich, zumaln um den Oberrand, zusammen zeucht, und andicket, mit Nachfolt eines gläsernen Cörpers, in das oberste Gepack, wegen höchster Forchst vor eine, leeren Ort.

N. 114 Wann demnach ein Theil des äussern angedickten Häutleins zerspringt, so gehet alsbald der Lufft drein, und mach alle Stäublein des, obschon gantz vesten Glases lucker, und zerstreuet sie, daß sie aussehen, wie ein gestossen Pulver.²⁶⁸

* * *

„N. 127 Jetztund wollen wir fortgehen zu der dritten Schmelzung, nemlich zur Glasmachung, oder dem Fluß derer Gläser. Worinnen die Gläser, von den Metallen, unterschieden seyen, ist, **in den vorhergehenden Theilen**, zur Gnüge unterricht, und erwiesen worden, wie sie nemlich, an statt derdritten Urhebung (der dreien Erden, von welcher, **im 3. Theil, aum 4. Capitel**), des mercurialischen metalischen, ein anders unvollkommenes gleichmässiges haben, und dasselbe unterschiedener, zumaln zweyfacher Natur; dergestalt, daß sie in etlichen Steinen, gegen der Güssigkeit, oder Glasheit, und Durchsichtigkeit: in etlichen aber aufdie

²⁶⁸ Cit. Becher 1680, s. 582-584.

*Dunckelheit und Unflüssigkeit; kurz: auf einen lebendigen Kalch lencket. Dann (gleichwie, im Vorhergehenden, gemeldt) die Steine die einen lebendigen Kalch von sich geben, werden nicht in Glas verwandelt: und die Glas geben, können nicht in lebendigen Kalch verändert werden: Nachdem es der allweise Schöpffer der Welt also geordnet, daß, dem Menschen zum besten, nichts abgienge. Dann es ist unmöglich, daß ein lebendiger Kalch in Glas verwandelt werde: in deme, wann er flüsse, ehe er calcinirt oder gebrennt, so würde er ein Glas, und nicht ein lebendiger Kalch. Welches auch von dem Glas zu verstehe ist. Dan wan das nit flüsse, so könnte es nicht Glas werden. Alldieweilm wir aber, von der Glasmachung am 7. Theil, besonders handeln werden; so wollen wir diß Capitel, welches, ohne das, entgegen unserer Meynung, zumlich wit gelossen, nicht witer ausdehnen, sondern beschlissen, den Philosophischen Leser erinerend, er wolle in dem Philosophischen Werck, dieses gläsernen Fließ nicht vergessen. Dann er muß sich um einen Philosophischen Borrass, der sigillum Hermetis genennet wird, bewerben, um die Tinctur anzufeuchten. Und diß geschicht in unserer wissen, oder rothen, Crystallen, da der spiritus Philosophicus zusammenzu schwere, und zu figire, durch eine unverbotene, und ehrliche Zauberey.*²⁶⁹

²⁶⁹ Cit. Becher 1680, s. 599-600.

Příloha V

Část II. kapitoly šestého dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669), věnované přehledu různých přírodních látek, zejména pak jednotlivých druhů zemí.

Des sechsten Theils

ander Capitel,

Erklärt den ersten Zusammensatz der unter-erdischen Dinge: Nemlich die mancherley Erden, überhaupt, und Stuckweiß

„N. 4. *Dann der Sand ist mancherley, und wird der eine in Glas; der andere, in Kalch verwandelt: ein anderer bestehet unveränderlich, und halb-durscheinig, als Porcellan: welcher wie praeparirt, und damit umgegangen werde, Heinrich Neuhoff, in der Gesandschafft zu Chineser Käyser, im 105. Blat. lehret : Da er vorgibt, wie ein gar grosser Thurn, von Porzellan, gebauet sey. Der Läumen ist auch mancherley, nach den Stufen der Fettigkeit, weis, blau: einer fliest sachte im Feuer; der Andere wider stehet dem Feuer aufs gewaltigste; als de Passauische Erde.*“²⁷⁰

* * *

²⁷⁰ Cit. Becher 1680, s. 611-612.

„N. 7.3. *Lette*, schneeweisser Farb, ist des Plinii Talconium: worvon die Pfannene, zum Metall-giessen; und wessen gleichen aus dem Berg Carolo bey Pifas, ausgegraben wird: woraus Geschirre, die das geschmelzte Glas in den Oefen halte. Schwefelriechende Majellani; dünn, zum **Siegeln**, roth, und wie ein War, biebig, des **Damascenischen Felds**: gantz läimig die **Portugesische**, dick, fett, und zähe; worvon die **Waldenpurgische** Geschirre, gantz lucker, und die ein Nasses aus sich schwitzen läst, **Gisellanisch**: Bimsteinisch, und Aschenfarb: **Spannisch**: bey der StadtMaffia: Bley-farb, die **Ipsische**, und widerstrabt dem Feuer: wie ein Kiesbesprengt Aretina, aus welcher ein gemacht Geschirr, ins Feuer geworffen, wie ein Glas, zu biegen ist. Hieher ziehe auch die **Porzellan**.“²⁷¹

²⁷¹ Cit.Becher 1680, s. 613.

Příloha VI

Část VII. kapitoly šestého dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669), věnované vlastnostem kovů. Autor zde mimo jiné pojednává o účinku arseniku při výrobě skla.

Des sechsten Theils

siebendes Capitel,

Von den metallischen Doppelgemengen

„N. 2 ...

*Das Arsenik selbst anlangend, so ist dasselbe mehr fett, als die Sandaracha ; und riecht nach einem gebrannten Schwefel, welches das beste, ist der Farb im Gold trucken, und mit einer rahne Durchwanderung derer Adern spältig; und wird, wannes mit keiner Mater vermischet, Foliosum genennet. Das **Schrolligte** hat eine gemengte Farb; und ist um so viel desto schlechter. In dem **Gemachten** wird es das wisse Crystalline genennet, welches, wann sie zugleich vermischet, in einem Tigel verbrenet worden, so wachsen die aufsteigende Dünfte, um da Geschirr herum, wie die Crystallen, an: Gelb, so aus dem natürlichen Arsenik, und Schwefel, wird: Rothgülden Ertz, Arabisch, andern, Rifagellum, Sandaracha, in der Than, roth oder flammend Operment, wird in den Gold-oder Silber- Metallen gefunden, je besser, je mehr es roth, und mehr nach Giffi riechend. Die **Bemachte**, bey dem Vitruvio, Sardix, der Sndarachae Unterscheid unter den Griechen, und Arabern, da die letzte, durch dasselbe, den Wacholder. Virnes verstehen: besiehe in der **gülden**en Praxi Stockeri, im **I. Buch, am 5. Bl.** holländer Trucks, im Jahr 1657. Aber hievon im **2. Buch.**“²⁷²*

²⁷² Cit. Becher 1680, s. 687.

Příloha VII

Část sedmého dílu Becherovy knihy *Chymisches Laboratorium oder Unter-
erdische Naturkündigung*, Franckfurt 1680 (první, latinské vydání v roce 1669),
věnovaná přirozeným sklonům látek.

Der ersten Buchs

siebender und letzter Theil

Von der unter-erdischen Dinge Zufällen, und Naturgemäsen Neigungen

Ein einig Capitel

„N. 2. **Jetztund wollen wir, wol Gleichartig, oder Anderartig sey, erklären. Es ist aber zu wissen, es sey in der Natur nichts anderartiges, in Ansehung nemlich der gantzen Zusammenstimmung. Dann es hanget doch alles aufs alleranmuthigste und natürlich, aneinander: und ist alles, auf seine Weiß, vollkommen, und, in Ansehung des Gantzen, nothwendig. Wann wir aber die Vermischung betrachten, so werden die jenige anderartige genenet, die einer ungleichen Vermischung seyn, das ist die zusammengemischt, nicht aneinander hangen: als wann du Holtz mit Fleisch vermischst, oder einen Apffel mit Gold; also seyn, unter den unter-eridschen Dinge anderartige, die in der Vermischung nicht bestehen: als Zinn, welches, ausgenommen das Bley, sonst alle Metallen, mit denen es vermischet wired, zerreiblich macht: welches auch von der Glocken-Speiß zu verstehen ist. Und unter den Steinen, lassen sich die glasmässige nicht vermischen mit den jenigen, aus welchen man lebendigen Kalch macht. Dan gleichwie alle Steine seyn entweder dunckel, oder hell; also verwandeln sie sich alle entweder in Glas, oder in Kalch. Dann die Steine, die einen Kalch geben, die werden nicht zu Glas: dann wann sie zu Glas würden, so könnten sie nicht in einen Kalch gebracht werden: und gäbe es also keinen Kalch in der gantzen Welt. Da hingegen die Steine, so zu Glas werden, keinen Kalch geben ; weiln sie zu Glas werden, ehe**

man sie calcinirt ; welches worfen sie nicht thäten, so wäre in der gantzen Welt kein Glas. Ist derhalben ein gemine Regel: Die glasmässige Steine geben keinen Kalch: und hingegen die Kalch-Steine geben kein Glas. Und wegen dieses Unterscheids lassen sich diese zwey Geschlecht Steine gar bößlich vermischen ; und seyn in ihrer Vermischung gleichsam anderartig. Darnach werden auch anderartig genennet, die nicht aneinander hangen; zumaln in den Metallen, die ihnen gänzlich gleichartig seyn sollen: deren nemlich jedes Theil seine Kunde, und Gleichartigkeit, behält. Darnach so schenen ihrer viel anderartig, die doch in der That mit den Metallen in eine gleichartige Vermischung kommen, wie ihre Urhebungen seyn: nemlich die jenige dry Erden, von welchen in dises Buchs drittem Theil. Und auf diese Weiß kommen mancherley Eden und Steine in die Vermischung der Metallen: bey welches drein-kommens Gelegenheit isch nich kan unterlassen, dem Leser eine statliche Prob zu erzehlen; die sich folgender massen verhält. *Glauberus* lehret in dem Tractat, deme er den Titul *Proserpina* gemacht, und andern seine Taidungen wie vermittelst der Vitriol-Oels, die Tinctur aus den Edelgesteinen könne gezogen werden. Dei ausgezogene Tinctur punctet er zusammen in einen Stein, damit tingirt er die *Lunam*. Aber gleich wie alle Proben seyn nichts, als leere Träume, Betügerey, Gauckeley, theils lauter Vermutungen; also gehet es auch mit dieser Prog daher, als die gantz falch: in dem das Vitriol-Oel zwar tingirt wird; aber nicht aus den Steinen; weiln dieselbe Farbung aus des Vitriol-Oels natur selbst herkommet. Ich hab mich viel bemühet, den Proceß zu verbessern; ob er möchte angehen: aber alle umsonst. Ich hab gantz ein andere Art vorgenommen. Dann ich darhinder kommen, wie den Steinen die dritte Urhebung, nemlich die Metallheit, abgehe: und, nachdem ich auf die Bedancken kommen, es haben die Steine eine starcke Zusammenstimmung mit der Urhebung des *Mercurii*, und weren mit demselben leichtlich aufgeschlossen: als hab ich genommen ein mineralich Untehaben, welches, vor andern, eines hauffen durchdringenden *Mercurii* voll steckt: das hab ich beginnet zu pulverisiren, und , in wewisser Proportion und Mas, mit gestossenen Steinen zu vermischen, und zu schmelzen, und hab befunden ein metalisch Gemenge. Dann das Mineral, von

dem ich sage, hatte den Stein gänzlich eingesogen: es war aber ein Granatstein: in dem geschmeltzten Batzen hab ich nicht anderartigs, weder Glas, noch Schlacken, angetroffen. Daher ich festiglich geschlossen, massen auch das Gewicht erwiesen, es hab die gantze Grösse des Granatsteins die Metalheit angenommen: welches auch der *Regulus* darhut, in welchem ich befunde, daß die wahre Tinctur in dem Granate stecke. Bin also gar froh worden, daß ich die Weiß gefunden, alle und jede Steine, mit leichter Mühe, aufzuschliessen. Ann ich bin weiter, und mit dem Blutstein, Rötel, und allerhand andern Steinen; ja auch mit Erden, als Smirgel, Bol-Armen, u. d. gl. egener massen umgegangen, nicht ohne Vorheil. Und wird mir der Leser, im Fall er rech dran, und dieses, was ich schreibe, verstehet, grossen Danck wissen. Dann er wird finden die Weiß, nicht allein die vortrefligste Artzneyen, sondern auch mehr ander, zu zurichten. Diß Orts hab ich nur weisen wollen, wie die Erden, und Steine, wann sie schon gleichsam anderartig, mit den Metallen, anzusehen, so sey doch gewiß, daß se gleichartig seyen, und in des metallische Bemeng selbst wesendlich kommen; und das dannenher die Metallen aus dergleichen Urhebungen bestehen; nemlich aus den erden, ist gar gewiß: massen, im 3. Theil, am 5. Cap. §. 14 Vl. 198. 199. nach der Länge erwiesen.“²⁷³

* * *

„N. 16 Auf die *Durchscheinigkeit*, und *Dunckelhit*, muß man auch Achtung geben; allwo man sich zu erinnern, was ich zum öfftern gesagt: Ex seyen nemlich, von Anbeginn der Erschaffung, von Gott, allerhand Geschlechte Erden herfürgebracht, deren etliche durchscheinig; andere dunckel seyn. Aus deren Vermischung dan unterschiedliche Gattungen entstehen. Die Metallen wären durscheinig, wann sie der dritten Erden ohne: sie wären aber alsdann keine Metallen. Die Steine seyn durchscheinig, wann sie schon mit der andern Erden untermischt werden: im fall aber, an statt der Dritten, eine Dunckele darzwischen laufft, höret die Durchsheinigkeit auf. Auch ist dieses zu bedencken; es sey nicht

²⁷³ Cit. Becher 1680, s. 712-716.

*alles Durchscheinige klein löchericht, wie ihrer etliche die Durchscheinigkeit beschreiben, der Meynung, die Durchscheinigkeit betehe in klenien Löchlein. Da doch der Schwamen-Steingantz durchlöchericht, und doch anbey dunckel: im Glas, hingegen, der allergepackteste Körper, und nichts desto minder über und über durchleinig ist. Seyn also die vilmehr durchscheinig zu nennen, die mehr aufwässerige Erden hinasugehe: und wird dasselbe dunckel seyn, da mehr auf eine, so zu sagen, erdene Erden neiget.*²⁷⁴

²⁷⁴ Cit. Beche 1680, s. 725-726.

Příloha VIII

Úryvek z Becherovy knihy *Chymischer Glucks-Hafen, oder Grosse Chymische Concordanz*, poprvé vydané roku 1682, v němž Becher vypráví působení alchymisty „N.“ (plukovníka Delbona ?) v buquoyských službách:

„ ... So bald dieser N. des Herrn Praesidenten Hand-Schrift und Contract bekommen, worauf er sehr getrieben, ist er mit hin zu dem Grafen Bucquoy gangen, von welchem er gewust, daß er ein Liebhaber solcher Sachen wäre, mit dem er auch vor diesem etwas Kundschaft gehabt: diesem weist er die Obligation, sagend, er möchte mit dem Herrn Praesidenten nichts zu thun haben, er wäre ihm zu groß, die Sache könnte auch nicht verschwiegen bleiben, hätte uns derowegen nur eine Brille vor die Augen gemacht, und den besten Handgrif hinterhalten, damit er solcher Bestalt von dem Herrn Praesidenten loß kommen möchte, wollte die Sache lieber in der Stille vor sich allein thun, wenn er nur eine gute Gelegenheit finden könnte. Als nun de Graf Bucquoy das Herrn Praesidenten Contract lase, wie viel tausend es das Jahr eintrage, Graf Bucquoy aber den Herrn Praesidenten vor einen sehr behutsam circumspecte Herren gahalten, gienge ihm alsobald das Hertz Gewaltsam auf, die alte Brüderschaft wurde erneuert, er muste alle Mittag da essen, er gabe ihm Roß und Wagen, und will des N. Wechsel bey dem Partoletti nicht so bald ankam, avancirt er ihm inzwischen ein paar hundert Ducaten vor, nahm ihn mit sich in Böhmen auf sein Gut, allwo er daß supponierte Regiment, und das grosse verhofte Particular, in einem Glaß-Ofen transmutirte. Und dieses ist das End dieser Histori, daß ihm also seine Zeit, und etliche Ducaten Goldes, so er uns gegeben, bey dem Bucquoy hudertfach bezahlt worden: Wiewohl ich dabey wegen Entdeckung dieses Betrugs die größte Schmütze bekommen, in deme dieser N. dort im Wald eine Art von Crystallin-Glaß machte, welche ich auch hier in Wien habe machen lassen, nachdem er aber das Holz wohlfeyley, als ich habe, hat er mein Werck ins stecken gabracht. Wie er nun

*den Graf Bucquoy bezahlen und anführen werde, ohngezweifelt mit nicht wenigem, wird die Zeit geben, in welcher wir schon vernommen, daß Graf Bucquoy ellich und vierzig tausend Gulden gern annehmen wollte, ohngezwifelt dieses N. Particular einzurichten. Habe diese Histori darumb hieher setzen wollen, damit man sehen könne, was vor subtile Erz-Betrieger es in der Alchymi gibt, und wie genau man sich mit ihnen vorzusehen habe.*²⁷⁵

²⁷⁵ Cit. Becher 1682b, s. 98.

Příloha IX

29. kapitola první části knihy Johanna Joachima Bechera *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit: Oder Ein Hundert so Politische alß Physicalische, Mechanische und Mercantilische Concepten und Propositionen*, vydané ve Frankfurtu roku 1682, která pojednává o hrnčířství, keramice a sklářství.

„29. Häffnerey und Potterbackerey.

Wiewohl dieses eine alte Invention ist, hin und her in der Welt wol bekand, so ist denoch täglich darinn zu finden, und etwas neues zu practiciren. Diese schöne wisse MajolikGlasur ist zu Delpht in Holland, zu Hanau in Teutschland, und ich habe dierste nach Wien gebracht. Unter Cromwels Zeite, ist die Häffnerey in Engelland erst recht auffkomen, sie habe allerhand schöne Erden in Engalland, einen kreyden-weissen Lehmen, einen blut-rothen Bolum, einen goldgelbe Ochra, graßgrüne Letten, sie haben einen Leymen, der sich im Feuer hart brennt wie ein Stein, und kehlswartz wird wie ein Marmor, halte dafür, daß es der Alten Bramnium sey. Ich habe eine Mixtur von Erden hier in Engelland erfunden, welche so weiß ist als Kreyden, man kan sehr dünne Geschirr davon machen, laßt sich starck brennen, klingt wie eine Glocke, und ist doch lechter als Holz. Printz Ruprecht hat einen Häffner aus Ungarn, welcher eine Mixtur auß Erden gefünden hier in Engeland, welche so weiß ist als Kreyden, die gebrennt, halb durchscheinend ist, wie der Ost-Indis. Porcellan, und werde vergleichen Geschirr hier in London öffentlich verkaufft. Es soll auch ein Geistlicher zu Milan sein, welcher das Porcellan-Geschirr machen kan. Es gibt auch an einem orte in Teutschl. die warhafftige Porcellan-Erde, nemlich einen Lehmen, welcher halb durchsichtig ist: sonste hab ich die Porcellana sehe nach gemacht, mit einem Glas welches ich zu Wien habe mache lasse, von Bein-

*Asche, dessen ich Meldung thu in meiner Physica subterranea, es spielet wie ein Opal und leidet siedend Wasser. Die Alten haben unter der Töpffer-Arbeit das Opus Muscicum hoch gehalten, wie man noch zu Venedig siehet, und hier in London ist ein Glaßmahler, welcher allerhand Figuren mit hohen so wol in die Glasur bringt, auch das idene Geschirr als immer möglich ameliren kan. Aus Spanien komet ein irrde Geschir-, welches wie Gold anzusehen, und doch verglasurt ist. Glauber meldet von verglichen metalische Glasuren. Man hat auch erfunde das zuzurichten als wanns Metall, Gold oder Silber, wäre, der natürlichen so ähnlich, das böse Leuth gelegenheit genommen, falches Geld daraf zu machen. Es ist wunderlich dz. mein Bein-Glaß anfangs gath klar ist wie ein Crystal, wan mans aber ins Feuer hält, so wirds erst trübe wie Porcellan, und also hab ich auch ein gewisses Glaß ins Feuer halten sehen, welches darinne roth worden, wie den die Kunst rotz Glaß zu machen heutiges Tages auch wieder erfunden worden, und erinnere ich mich am Chur-Pfältzischen Hofe, ein Stück Glaß gesehen zu haben welches man hat hämmern und kalt außdähnen können. Doch ist der Alten rothen Glaß etwas anders gewesen, dan es nur auf einer Seithen des Glases ist, welches wanes davon geschliffen weiß und klar ist. Es hat aber D. Cassius ein rothes Glaß erfunden, welches durchaus roth ist.*²⁷⁶

²⁷⁶ Cit. Becher 1682b, s. 48-50.

Příloha X

43. kapitola druhé části knihy Johanna Joachima Bechera *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit: Oder Ein Hundert so Politische alß Physicalische, Mechanische und Mercantilische Concepten und Propositionen*, vydané ve Frankfurtu roku 1682, v níž autor uvádí příklady neúspěšných podnikatelů ve sklářství.

„ 43. Glaßwesen

*Wiewol das Glaßwesen an sich selber eine bekandte Sache ist, und Antonius Nerijs inen gantzen Tractat darvon geschrieben, so ist doch noch viel darin zuthun , sonderlich wer Nutzen mit schaffen will, und ab gleich etliche wol dabey gefahren seyn, so haben doch andere grossen Schaben darbey gelitten, und darbey noch Schande und Spott gehabt: nemblich an dem Spiegel und Glaßmachen, sein viel mit wenigen Profit und Reputation fest gewesen, als Doctor Becher in Wien, Graff Bucquoy in Böhmen, Hertzog von Buckingham in Engelland, Habbaeus zu Ofnabrug, Burgermeister Beininger zu Amsterdam, Haccesche im Haag, Gattenburg, Lotgy, Frouley und Weyts zu Harlem, Daniel Krafft im Spessert.*²⁷⁷

²⁷⁷ Cit. Becher 1682b, s. 168.

Příloha XI

49. kapitola druhé části knihy Johanna Joachima Bechera *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit: Oder Ein Hundert so Politische alß Physicalische, Mechanische und Mercantilische Concepten und Propositionen*, vydané ve Frankfurtu roku 1682, v níž autor uvádí příklady neúspěšných výrobců umělých perel.

„49. Deß Obristen von der Hagen Kunst Perlen weiß zumachen.

Unter die wise Narheit, gehören auch billich die Perlenmacher, worunter es unverschämt Leuth giebt, als wie der Wagnereck zu Prag, der sich nicht scheuet die Welt weiß zu machen, kleine Perlen zu stossen und grosse daraus zumachen, da doch bekandt, und ich in Schottland, wo man Perlen sängt, selbsten gesehen, daß sie nicht Homogen seyn, sondern von Schallen, als wie Zwieffeln zusammen gesetzt seyn: gleichwol muß ich zulassen, daß man die Fertigkeit aus diese Schalen heraus ziehen könne, daß die Perlen wiederumb ehren Luter bekommen. Was aber die Zeitigung der Perlen amtrifft, wann sie von der Sonnen verkrandt, schwartz oder gelb seyn, so glaube, daß nicht wol mehr zu helffen. Dieser Obrist von der Haagen, welchen ich gekennt, hat etwas in diesem Werck zu thun gewust, und **Martin Elers** hat zu Venedig mit dem Massoni einem Brabader etwas darein gethan, und hier in Engelland ist ein Eibsbild, welche weit damit kommen. Ich aber seil ich noch kein rechten Effect darran hab sehen können, muß dieses Secret setzen, so ungerichts auch thu, unter die **weise Narrheit**, kommt ein anderer, er mit etwas besser besesen wird, so will ich wieder umb heraus thun, und unter die **Närrische Weißheit** setzen : eben als wie Clemens Marott in Franckreich, deß Königs Schalcks-Narr, ein Journal führte, auff Befehl deß Königs, und alle Närrische aufzuschreiben, was bey Hof geschehe, und der König einsmahls einem frembden unbekanten Mann, der sich darumb angab, etlich tousand Thaler gab, Pferd aus Affrica zu holen, welches Clemens Marott uns **Narren-Journal** notirte: als nun der König auff eine Zeit dasselbige laß, und diese Action darinn fände, fragte er den Clemens Marott, warumb er dieses hinein gesetzt? er

antwortete, daß ers nur so lang auffgemerckt hätte, biß er sehen thät, daß der frembde Kerl, welcher nach Affrica verreist, umb die Pferde zu holen, ein solcher Narr sey, daß er wieder käm, so woll er als dann denselbigen ins Narren: Journal hinein letzen, und hingegen den Könige berausthun. So wil ich auch mit der Perlen-Kunst machen.“²⁷⁸

²⁷⁸ Cit. Becher 1682b, s. 176-178.

Přehled literatury

Seznam literatury použité v úvodních statích a v katalogu

A Thousand Years of Czech Culture 1996

A Thousand Years of Czech Culture. Katalog stejnojmenné výstavy. Winston-Salem 1996.

Adler 1963

Jiří Adler, O zaniklých sklárnách na Pacovsku. *Jihočeský sborník historický*, roč. 32, 1963, s. 65-68.

Adler 1968

Jiří Adler, Několik poznámek z minulosti předchůdců kavalierských skláren. *Sklář a keramik*, roč. 18, 1968, s. 300.

Adler 1969

Jiří Adler, Skelné hutě na Zbraslavicku. *Středočeský sborník historický*, 1969, s. 229-236.

Adler 1971

Jiří Adler, Nobilitovaní skláře Eisnerové. *Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze*, roč. 15, 1971, s. 25-27.

Adler 1975

Jiří Adler, Posázavské skelmistrovské rody. *Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze*, roč. 10, 1975, s. 12-17.

Adler 1976

Jiří Adler, Sklářny na panství Dolní Kralovice. *Sklář a keramik*, roč. 26, 1976, s. 325-328.

Adler 1976b

Jiří Adler, Z historie posázavské sklárny v Chraňbože. *Sklář a keramik*, roč. 26, 1976, s. 21-22.

Adler 1977

Jiří Adler, Sklářny u Slavětína. *Středočeský sborník historický*, roč. 12, 1977, s. 118-127.

Adler 1979

Jiří Adler, Sklářna v Herálci. *Sklář a keramik*, roč. 29, 1979, s. 211-214.

Adler 1980

Jiří Adler, Sklářny v okolí Herálce. *Sklář a keramik*, roč. 30, 1980, s. 81-84.

Adler 1981

Jiří Adler, Zaniklé sklárny na Pelhřimovsku. *Jihočeský sborník historický*, roč. L, č. 3, 1981, s. 166-171.

Adler 1982

Jiří Adler, Sklářna ve Světlé nad Sázavou-Josefodole - 100 let. *Sklář a keramik*, roč. 32, 1982, s. 351-353.

Adler 1987

Jiří Adler, O bývalém sklářství pod Strážištěm. *Sklář a keramik*, 37, 1987, s. 239-242.

Adler 1987b

Jiří Adler, Historie sklářství v Sázavě. *Sklář a keramik*, roč. 37, 1987, s. 80-84.

Alberti 1947

Leon Battista Alberti, *O malbě. O soše*. (ed. F. Topinka). Praha 1947.

Alembert 1989

Jean Baptiste le Rond d'Alembert, *Výbor z díla*. Praha 1989.

Allgemeine deutsche Biographie 1878

Allgemeine deutsche Biographie. VII. Band, Leipzig 1878.

Alphabetische Verzeichniss 1762

Alphabetische Verzeichniss der höhern Böhmischen Adels. Die XXXVIII. verbesserte Edition, 1762.

Alphabetische Verzeichniss 1778

Alphabetische Verzeichniss der höhern Böhmischen Adels. Die LIV. verbesserte Edition, 1778.

Anděl (ed.) 1984

Rudolf Anděl (ed.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Čechy*. Díl III., Praha 1984.

Antonín 1995

Luboš Antonín, Johann Joachim Becher. Muž s hlavou plnou projektů a životem plným mrzutostí. *Herold. Zpravodaj Universalie, společnosti českých hermetiků*, č. 3, Praha 1995, s. 6-8.

Antonín 2000

Luboš Antonín, Magia naturalis. In: Günter Scholz - Luboš Antonín, *Magia Naturalis. Alchemie, Magie und Wissenschaft in der Frühen Neuzeit*, Böblingen 2000, s. 35-47.

Anzenbacher 1989

Arno Anzenbacher, *Úvod do filozofie*. Praha 1989.

Archaeologické sbírky 1863

Archaeologické sbírky v museum království Českého v Praze. Praha 1863.

Archaeologische Sammlung 1862

Die archaeologische Sammlung im Museum des Königreichs Böhmen zu Prag. II. Gegenstände des Mittelalters und der Neueren Zeit. Prag 1862.

Aristotelés 1929

Aristotelova Poetika. Praha 1929.

Aristotelés 1946

Aristotelés, *Metafysika.* Praha 1946.

Aristotelés 1984

Aristotelés, *Člověk a příroda.* Praha 1984.

Auswahl kunstgew. Gegenst. 1891

Auswahl kunstgew. Gegenst. a. d. retrosp. Ausstellung. Prag 1891.

Auszug aus dem Protokolle (nedat.)

Auszug aus dem Protokolle über die Ausstellung böhmischer Gewerbsprodukte eingelangten Gegenstände. (nedat.).

Bachelard 1989

Gaston Bachelard, *La formation de l'esprit scientifique. Contribution à une psychanalyse de la connaissance objective.* Paris 1989.

Bachtin 1980

Michail Michajlovič Bachtin, *Román jako dialog.* Praha 1980.

Balbín 1986

Bohuslav Balbín, *Krásy a bohatství české země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého (Miscellanea historica regni Bohemiae).* Praha 1986.

Baumgärtner 1971

Sabine Baumgärtner, *Edles altes Glass. Die Sammlung Heinrich Heine Karlsruhe.* Ausstellung im Badisches Landesmuseum, Karlsruhe. Karlsruhe 1971.

Baumgärtner 1977b

Sabine Baumgärtner, *Gläser. Antike. Mittelalter. Neuere Zeit.* Museum der Stadt Regensburg. Katalog der Glassammlung. Sammlung Brauser. Regensburg 1977.

Bečka - Soldát 1891

Karel Bečka - Ignác Soldát, heslo "Buquoi". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, díl IV., Praha 1891, s. 943-944.

Becher 1673

Johann Joachim Becher, *Politische Discurs, von den eigentlichen Ursachen des Auff- und Abnehmens der Städt, Ländern und Republicken*. Frankfurt 1673.

Becher 1679

Johann Joachim Becher, *Trifolium Becherianum oder der Römisch- keyserlichen Mayestät Kammer- und Commericen- Raths Dr. Joh. Joachim Bechers drey neue Erfindungen, Bestehende in einer Seiden- Wasser- Mühle und Schmeltz Wercke....* Frankfurt 1679.

Becher 1680

Johann Joachim Becher, *Chymisches Laboratorium oder Unter-erdische Naturkündigung*. Franckfurt 1680.

Becher 1682

Johann Joachim Becher, *Närrische Weiszheit und Weise Narrheit: Oder Ein Hundert so Politische alß Physicalische, Mechanische und Mercantilische Concepten und Propositionen, deren etliche gut gethan, etliche zu nichts worden, sammt den Ursachen, Umständen und Beschreibung* Franckfurt 1682.

Becher 1682b

Johann Joachim Becher, *Chymischer Glücks-Hafen, oder Grosse Chymische Concordanz und Collection von funffzehen hundert Chymischen Processen*. Franckfurt 1682.

Becher 1683

Johann Joachim Becher, *Psychosophia oder Seelen Weißheit*. Franckfurt 1683.

Becher 1719

Johann Joachim Becher, *Opuscula chymica rariora*. (Addita nova Praefatione ac Indice locupletissimo multisque Figuris aeneis illustrata Friderico Roth. Scholtzio). Norimbergae et Altorfii 1719.

Becher 1755

Johann Joachim Becher, *Chymischer Glücks-Hafen, oder Grosse chymische Concordanz und Collection von funffzehen hundert Chymischen Processen*. (Nebst einer neuen Vorrede, und Bedencken von der Gold-Macherey Herrn Georg Ernst Stahls). Leipzig 1755.

Bělina 1995

Pavel Bělina, heslo "Höchstädt". In: Petr Čornej - Pavel Bělina (ed.), *Slavné bitvy naší historie*, Praha 1995, s. 147-153.

Bělohávek 1930

P. V. Bělohávek, *Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou. Konvent pražský*. Díl I., Praha 1930.

Bělohávek a kol. 1985

Miloslav Bělohávek a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Západní Čechy*. IV, Praha 1985.

Benyovszky 1998

Ladislav Benyovszky, Filosofie jako „překonání naivity“ – „obrácený svět“. In: Ladislav Benyovszky a kol., *Filosofická propedeutika*, 1. díl, Praha 1998, s. 12-255.

Beránek 1994

Jiří Beránek, *Tajemství lóží. Svobodné zednářství bez legend a mýtů*. Praha 1994.

Bericht der Beurtheilungs-Commission 1831

Bericht der Beurtheilungs-Commission die im Jahre 1829 statt gefundene öffentliche Ausstellung der Industrie-Erzeugnisse Böhmens. Prag 1831.

Berliner 1924

Rudolf Berliner, Eine Münchner Glashütte im letztem Viertel des 17. Jahrhunderts. Beiträge zu bayer. Kunst- und Kunstgewerbegeschichte. In: *Jahrbuch der bildenden Künste*, NF I, München 1924, s. 109-125.

Berliner - Egger 1981

Rudolf Berliner - Gerhart Egger, *Ornamentale Vorlagblätter des 15. bis 19. Jahrhunderts*. (Band I-III), München 1981.

Blažek 1885

Konrad Blažek, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Adel von Oesterreichischen Schlesien*. IV. Band, 11. Abth., Nürnberg 1885.

Blažek 1887

Konrad Blažek, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Abgestorbene Adel der Preussischen Provinz Schlesien*. VI. Band, 8. Abth., 2. Theil, Nürnberg 1887.

Blažíček - Hejdová - Neumann - Preiss 1981

Oldřich J. Blažíček - Dagmar Hejdová - Jaromír Neumann - Pavel Preiss, *Le Baroque en Bohême*. Katalog výstavy v Galeries Nationales du Grand Palais, Paříž. Paris 1981.

Blažíček - Hejdová - Preiss 1970

Oldřich J. Blažíček - Dagmar Hejdová - Pavel Preiss, *Umění českého baroku. Soubor vystavený roku 1969 v Londýně a v Birminghamu*. Katalog výstavy Národní galerie v Praze a Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Praha 1970.

Bouška - Kouřimský 1983

Vladimír Bouška - Jiří Kouřimský, *Drahé kameny kolem nás*. Praha 1983.

Branberger 1933

Jan Branberger, *René Descartes, filosof hudby. Příspěvek k dějinám hudební estetiky*. Praha 1933.

Braun 1932

Joseph Braun, *Das Christliche Altargerät in seinem Sin und in seiner Entwicklung*. München 1932.

Bredl 1892

Sigismund Bredl, Das Collegium St. Bernardi in Prag, I. *Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser-Orden*, 13, 1892, s. 493-503.

Bredl 1893

Sigismund Bredl, Das Collegium St. Bernardi in Prag, II. *Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser-Orden*, 14, 1893, s. 53-60, 212-221.

Bredl 1894

Sigismund Bredl, Die Superioren und Rectoren des St. Bernards-Collegs (in Prag) vom Jahre 1662 bis 1785. *Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser-Orden*, 15, 1894, s. 90-94.

Bredl 1894b

Sigismund Bredl, Cistercienser-Professoren im erzbischöflichen Seminare zu Prag. *Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser-Orden*, 15, 1894, s. 297-306.

Bridel 1994

Fridrich Bridel, *Básnické dílo*. (ed. Milan Kopecký). Praha 1994.

Brockhaus Encyklopädie 1967

Brockhaus Encyklopädie in zwanzig Bänden. Band 3, Wiesbaden 1967.

Brockhaus Encyklopädie 1968

Brockhaus Encyklopädie in zwanzig Bänden. Band 5, Wiesbaden 1968.

Brockhaus Encyklopädie 1970

Brockhaus Encyklopädie in zwanzig Bänden. Band 10, Wiesbaden 1970.

Broul 1973

Julius Broul, Doktor Georgius Agricola a jeho význam pro sklářství. In: *Příspěvky k dějinám skla a keramiky*, č. 2, Praha 1973, s. 33-44.

Brožková 1973

Helena Brožková, *Harrachovské mléčné sklo druhé poloviny 18. století. Příspěvek k problematice českého barokního skla*. (netištěná dipl. práce Filosofické fakulty University Karlovy). Praha 1973.

Brožková 1985

Helena Brožková, Evropské mléčné sklo jako napodobenina porcelánu. *Ars vitraria*, 8, Jablonec nad Nisou 1985, s. 79-90.

Brožková 1990

Helena Brožková, *Malované sklo galantní doby*. Katalog výstavy Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Sklářského muzea v Novém Boru. Jablonec nad Nisou 1990.

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989

Helena Brožková - Olga Drahotová - Dagmar Hejdová, *České sklo II. Sklo období baroka; 2. polovina 17. století a 18. století*. Praha 1989.

Brožová 1971

Jarmila Brožová, Sklářny v oblasti Českomoravské vrchoviny. *Ars vitraria*, 3, Jablonec nad Nisou 1971, s. 44-60.

Brožová 1973

Jarmila Brožová, České dvojstěnné sklo a jeho autoři. In: *Acta UPM VIII. Sborník statí na počest 70. výročí narození PhDr. Emanuela Pocheho, DrSc.*, Praha 1973, s. 60-77.

Brožová 1973b

Jarmila Brožová, Slezští řezáči skla a jejich výstupy na Sněžku v letech 1696 - 1736. *Ars vitraria*, 4, Jablonec nad Nisou 1973, s. 36-44.

Brožová 1979

Jarmila Brožová, České sklářství v polovině 18. století. *Sklář a keramik*, 29, 1979, s. 45-49.

Brožová 1979b

Jarmila Brožová, Výzdoba skla řezbou v polovině 18. století. *Sklář a keramik*, 29, 1979, s. 75-79.

Brožová 1980

Jarmila Brožová, O původu Johanna Josefa Mildnera, brusiče a malíře skla v dolnorakouském Gutenbrunnu. In: *Acta UPM XV. Sborník statí na počest 60. výročí narození PhDr. Dagmar Hejdové, CSc.*, C. Comentationes 2, 1980, s. 133-142.

Brožová 1983

Jarmila Brožová, Zur tschechischen Herkunft Johann Josef Mildner. *Glasrevue*, 38/5, 1983, s. 17-20.

Brožová 1985

Jarmila Brožová, Český křišťálový lustr 18. a 19. století. *Ars vitraria*, 8, Jablonec nad Nisou 1985, s. 7-27.

Brožová 1989

Jarmila Brožová, Sklo v Praze 1680 – 1780. *Ars vitraria*, 9, Jablonec nad Nisou 1989, s. 7-35.

Bruhn 1994

Jutta-Annette Bruhn, A Passion Bottle by Alexandre Soudart. In: *Journal of Glass Studies*, Volume 36, Corning, New York 1994, s. 135-139.

Bruno 1956

Giordano Bruno, *Dialogy*. Praha 1956.

Bryson 1997

Norman Bryson, Umění v kontextu. In: Ladislav Kesner (ed.), *Vizuální teorie. Současné angloamerické myšlení o výtvarných dílech*, Praha 1997.

Bührke 1999

Thomas Bührke, *Převratné objevy fyziky. Od Galileiho k Lise Meitnerové*. Praha 1999.

Bukáček 1957

František Bukáček, Zaniklé sklárny v Pusté Rybné a v Milovech. *Český lid*, roč. XLIII, č. 3, 1957, s. 118-122.

Bukáček 1966

František Bukáček, *Zdobení horáckého skla. Žďár nad Sázavou* 1966.

Bukofzer 1986

Manfred F. Bukofzer, *Hudba v období baroka. Od Monteverdiho po Bacha*. Bratislava 1986.

Buquoy 1980

Margarete von Buquoy, *Die Glaserzeugung auf der gräflich Buquoyschen Herrschaft Gratzen in Südböhmen*. München 1980.

Capra 1990

Fritjof Capra, Moderní fyzika a východní mystika. *Bollingenská věž*, 1, 1990, s. 40-48.

Cavaillé 1991

Jean-Pierre Cavaillé, Les sens trompeurs. Usage cartésien d'un motif sceptique. *Revue philosophique de la France et de l'Étranger*, 116e année, tome CLXXXI, Paris 1991, s. 3-31.

Cechner 1913

Antonín Cechner, *Soupis Památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do polovice XIX. století. Politický okres Rakovnický*. Praha 1913.

Cennini 1946

Cennino Cennini, *Kniha o umění středověku*. Praha 1946.

Czihak 1891

Eduard von Czihak, *Schlesische Gläser. Eine Studie über die schlesische Glasindustrie früherer Zeit nebst einem beschreibenden Katalog der Gläserammlung des Museums schlesischer Altertümer zu Breslau*. Breslau 1891.

De Vries 1999

Josef De Vries, *Základní pojmy scholastiky*. Praha 1999.

Derrida 1999

Jacques Derrida, *Gramatológia*. Bratislava 1999.

Descartes 1953

René Descartes, *Oevres et lettres*. Paris 1953.

Descartes 1992

René Descartes, *Rozprava o metodě*. Praha 1992.

Descartes 1998

René Descartes, *Principy filosofie. Výbor doplněný dvěma Descartovými dopisy princezně Alžbětě Falcké*. Praha 1998.

Deutsches Glas 1935

Deutsches Glas. 2000 Jahre Glasveredlung. Ausstellungskatalog. Darmstadt 1935.

Diderot 1990

Denis Diderot, *Výbor z díla*. Praha 1990.

Didi-Huberman 1998

Georges Didi-Huberman, Rovina materiálu. Tvárnost, znepokojení, přežívání. *Umění*, roč. XLVI, 1998, s. 502-514.

Diviš 1984

Jan Diviš, Pokladny pražských cechů. *Acta musei pragensis*, 84, Praha 1984.

Diviš 1985

Jan Diviš, *Evropský porcelán*. Praha 1985.

Diviš 1992

Jan Diviš, Pražské cechy. *Acta Musei Pragensis*, 91-92, Praha 1992.

Doerr 1900

August von Doerr, *Der Adel der Böhmischen Kronländer. Ein Verzeichniss derjenigen Wappenbriefe und Adelsdiplome welche in den Böhmischen Saalbüchern des Adelsarchives in k. k. Ministerium des Innern in Wien eingetragen sind*. Prag 1900.

Dolmetsch 1958

Arnold Dolmetsch, *Interpretace hudby 17. a 18. století*. Praha 1958.

Drahotová 1972

Olga Drahotová, Bohemian Crystal Glass and its Imitation in Venice in the 18th Century. In: *Annales du 5e Congrès de l'Association pour l'histoire du verre*. Prague 1970, Liège 1972, s. 177-185.

Drahotová 1973

Olga Drahotová, Severočeské barokní řezané sklo ve světle historicky lokalizovaných památek. *Ars vitraria*, 4, Jablonec nad Nisou 1973, s. 20-35.

Drahotová 1973b

Olga Drahotová, Das böhmische Rubinglas and der Wende des 17. und 18. Jahrhunderts. *Glasrevue*, 4, 1973, s. 8-11.

Drahotová 1978

Olga Drahotová, K problematice českého skla v benátském stylu. *Ars vitraria*, 6, Jablonec nad Nisou 1978, s. 11-22.

Drahotová 1980

Olga Drahotová, Schürerové a Preusslerové jako výrobci kobaltového skla (Úvaha o výrobě renesančního kobaltového skla a českého a saského skla malovaného emaily). *Sborník statí na počest 60. výročí narození PhDr. Dagmar Hejdové, CSc. Acta Upm, XV, C. Comentationes 2*, Praha 1980.

Drahotová 1981

Olga Drahotová, Identifying Glass from the Buquoy Glass Factory at the Nove Hrady Estate (Gratzen) in the Seventeenth Century. *Journal of Glass Studies*, Volume XXIII, Corning 1981, s. 46-55.

Drahotová 1982

Olga Drahotová, Nové Hrady Engraved Glass from the Latter Half of the 18th Century. *Czechoslovak Glass Review*, 37/12, 1982, s. 13-17.

Drahotová 1982b

Olga Drahotová, Gravurglas aus Nové Hrady von der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts. *Glasrevue*, roč. 37, č. 12, 1982, s. 13-17.

Drahotová 1985

Olga Drahotová, *Evropské sklo*. Praha 1985.

Drahotová 1988

Olga Drahotová, České sklářství v době renesance a baroka (16., 17. a 18. století). In: *Historie sklářských technologií*, Ústí nad Labem 1988, s. 18-24.

Drahotová 1989

Olga Drahotová, *Barokní řezané sklo 1600-1760*. Praha 1989.

Dratvová 1939

Albína Dratvová, *Filosofie a přírodovědecké poznání*. Praha 1939.

Dreier 1965

Franz Adrian Dreier, Stichvorlagen und Zeichnungen zu Gläsern Christian Gottfried Schneiders. *Journal of Glass Studies*, Volume VII, Corning, New York 1965, s. 66-78.

Dreier 1996

Franz Adrian Dreier, Franz Gondelach: Baroque Glass Engraving in Hesse. In: *Journal of Glass Studies*, Volume 38, Corning, New York 1996.

Dreier 1969

Franz Adrian Dreier, *Glaskunst in Hessen-Kassel*. Kassel 1969.

Drobná 1949

Zoroslava Drobná, Historicko-archeologické oddělení. In: *Národní Museum 1818 - 1948*, Praha 1949.

Eco 1998b

Umberto Eco, *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha 1998.

Ekert 1883

František Ekert, *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Díl I., Praha 1883.

Ekert 1884

František Ekert, *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Díl II., Praha 1884.

Eliade 1997

Mircea Eliade, *Dějiny náboženského myšlení*. Díl III., Praha 1997.

Empedoklés 1941

Empedoklés, *Očistná píseň. O podstatě světa*. Praha 1941.

Europäisches Glas 1999

Europäisches Glas. 111. Fischer-Auktion. Heilbronn 1999.

Evans 1997

Robert J. W. Evans, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612*. Praha 1997.

Farrington 1951

Benjamin Farrington, *Věda ve starém Řecku*. Díl II., Praha 1951.

Fetzer 1977

Wolfgang Fetzer, *Johann Kunckel. Leben und Werk eines grossen deutschen Glasmachers des 17. Jahrhunderts*. Berlin 1977.

Fidler 1995

Jiří Fidler, heslo "Vídeň". In: Petr Čornej - Pavel Bělina (ed.), *Slavné bitvy naší historie*, Praha 1995, s. 143-146.

Fischer 1924

Karl R. Fischer, Die Glashütten in Friedrichswald un Neuwiese. In: *Jahrbuch des Deutschen Gebirgs-Vereins für das Jeschken- und Isergebirge in Reichenberg, zugleich 2. Jahrbuch des Deutschen Gebirgs-Vereins für Gablonz a. N. und Umgebung*, 34. Jahrgang, Reichenberg 1924, s. 5-12.

Floss 1977

Pavel Floss, *Mikuláš Kusánský. Život a dílo*. Praha 1977.

Focillon 1936

Henri Focillon, *Život tvarů*. Praha 1936.

Foucault 1987

Michel Foucault, *Slová a veci. Archeológia humanitných vied*. Bratislava 1987.

Fürst 1939

Ludvík Fürst, *Březnická vrchnost a koupští poddaní*. Praha 1939.

Gauhe 1740

Johann Friedrich Gauhe, *Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon darinnen die älteste und annehmliche adeliche, freyherrliche und gräfliche Familien nach ihrem Altherthum, Ursprunge, Vertheilungen in untersch. Häuser u. nebst den Leben derer daraus entsprossenen berühmtesten Persone*. I-II., Leipzig 1740.

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs 1905

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs. Erster Jahrgang, Wien 1905.

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs 1908-1909

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs. Dritte Jahrgang, Wien 1908-1909.

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs 1912-1913

Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs. Wien 1912-1913.

Genealogisches Taschenbuch der freierlichen Häuser 1849

Genealogisches Taschenbuch der freierlichen Häuser. Gotha 1849.

Genealogisches Taschenbuch des Uradels 1891

Genealogisches Taschenbuch des Uradels. I. Band, Brünn 1891.

Gestner - Scallmann 1997

Danieala Gestner - Thomas Scallmann, Polonaise. In: Ludwig Finscher (ed.), *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik begründet von Friedrich Blume*, 7, Kassel 1997, s. 1686-1691.

Gilbertová - Kuhn 1965

Katharine Everett Gilbertová - Helmut Kuhn, *Dějiny estetiky*. Praha 1965.

Gilson 1997

Étienne Henry Gilson, *Bytí a někteří filosofové*. Praha 1997.

Glas aus dem Böhmerwald 1994

Glass aus dem Böhmerwald. (Katalog des Oberösterreichischen Landesmuseums). Linz 1994.

Gombrich 1984

Ernst Hans Gombrich, *The Sense of Order. A Study in the Psychology of Decorative Art*. London 1984.

Gombrich 1985

Ernst Hans Gombrich, *Umění a iluze*. Praha 1985.

Gorfunkel 1987

Alexandr Chaimovič Gorfunkel, *Renesanční filozofie*. Praha 1987.

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Adeligen Häuser 1921

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Adeligen Häuser. Alte Adel und Briefadel. Gotha 1921.

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser 1880

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser. 30. Jahrgang, Gotha 1880.

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser 1892

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser. Gotha 1892.

Greindl 1984

Gabriele Greindl, Die Tradition der älteren Glasliteratur. In: *Glück und Glas. Zur Kulturgeschichte des Spessartglases*, München 1984, s. 108-120.

Gritzner 1877

M. Gritzner, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Hoher Adel Deutschland. Urkundlich, genealogisch, heraldisch*. I. Bd. 3. Abth, 1., Nürnberg 1877.

Grote 1877

H. Grote, *Stammtafeln*. Mit Anhang: Calendarium medii aevi. Leipzig 1877.

Gugler 1993

Andreas Gugler, *Glasveredlung zwischen Tradition und Innovation. Zur Entstehung eines neuen Gewerbes im Spannungsfeld des 17. und 18. Jahrhunderts*. Marburg 1993.

Gurevič 1978

Aron J. Gurevič, *Kategorie středověké kultury*. Praha 1978.

Gutkas 1980

Karl Gutkas, Joseph II. und Ungarn. *Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II. Mitregent Kaiserin Maria Theresias, Kaiser und Landesfürst*, Wien 1980, s. 105-107.

Gutkas 1986

Karl Gutkas, Die Feldzüge des Prinzen Eugen in Italien und am Rhein. In: Karl Gutkas a kol., *Prinz Eugen und das barocke Österreich*, Wien 1986, s. 185-190.

Haase 1983

Gisela Haase, Stichvorlagen für Emblemdarstellungen auf sächsischen Gläsern des 18. Jahrhunderts. In: *Journal of Glass Studies*, Volume 25, Corning, New York 1983, s. 135-145.

Haase 1988

Gisela Haase, *Sächsisches Glas*. Leipzig 1988.

Haase 1994

Gisela Haase, Mineralien im Fluss. In: Bernd Ernsting (ed.), *Georgius Agricola. Bergwelten 1494 - 1994*, Chemnitz 1994, s. 151-152.

Hamannová (ed.) 1996

Brigitte Hamannová (ed.), *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha 1996.

Hanuš 1921

Josef Hanuš, *Národní museum a naše obrození*. K stoletému jubileu založení musea. Kniha I., Praha 1921.

Hassinger 1951

Herbert Hassinger, *Johann Joachim Becher 1635 - 1682. Ein Beitrag zur Geschichte des Merkantilismus*. Wien 1951.

Hatschek 1886

Hans J. Hatschek, *Das Manufakturhaus auf dem Tabor in Wien. Ein Beitrag zur österreichischen Wirtschaftsgeschichte des 17. Jahrhunderts*. Staats- und socialwissenschaftliche Forschungen. VI. Band, 1. Heft, Leipzig 1886.

Haudum 1994

Franz Haudum, Aschen, Saltz und Kis... Ein blick in die gläserne Vergangenheit des Mühlviertels. In: *Glass aus dem Böhmerwald (Katalog des Oberösterreichischen Landesmuseums)*, Linz 1994, s. 20-103.

Hefner 1858

Otto Titan von Hefner, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Krainer Adel*. IV. Bd. 2. Abth, Nürnberg 1858.

Heinemeyer 1966

Elfriede Heinemeyer, *Glass. Kataloge des Kunstmuseums Düsseldorf*. Band 1, Düsseldorf 1966.

Heisenberg 1966

Werner Heisenberg, *Fyzika a filosofie*. Praha 1966.

Hejdová 1971

Dagmar Hejdová, Sklářská huť v Rejdicích. *Dějiny. Ars vitraria*, 3, Jablonec nad Nisou 1971, s. 6-15.

Hejdová - Drahotová 1989

Dagmar Hejdová - Olga Drahotová, *České sklo II. Sklo období baroka. 2. polovina 17. století a 18. století*. Praha 1989.

Hejdová - Drahotová 1989b

Dagmar Hejdová - Olga Drahotová, *České sklo I. Sklo období středověku a renesance; 13. - 1. polovina 17. století*. Praha 1989.

Helmling 1903

Leander Helmling, *Emaus. Kurzgefasste Geschichte und Beschreibung der Kirche und des Klosters Unserer l. Frau von Montserrat zu Emaus in Prag*. Prag 1903.

Hemelík 1998

Martin Hemelík, Příroda. In: Ladislav Benyovszky a kol., *Filosofická propedeutika*, 1. díl, Praha 1998, s. 256-301.

Herold - Horský - Mráz 1984

Vilém Herold - Zdeněk Horský - Milan Mráz, Filozofie a přírodní vědy v době Karlově. In: Václav Vaněček (ed.), *Karolus Quartus. Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV. K uctění památky svého zakladatele vydala Univerzita Karlova*, Praha 1984, s. 249-270.

Hetteš 1958b

Karel Hetteš, *Glass in Bohemia*. Prague 1958.

Hetteš 1962

Karel Hetteš, O tradici českého skla a jeho původnosti. *Tvar*, XII/1, 1962, s. 2-28.

Hetteš 1963b

Karel Hetteš, Úvaha nad osudem harrachovské sklárny. *Tvar*, roč. XIV, 1963, s. 267-287.

Hetteš 1972

Karel Hetteš, Réflexions sur l'anatomie, la physiologie et la morphologie du verre baroque de Bohême. *Annales du 5e Congrès de l'Association internationale pour l'histoire du verre, Prague 1970, Liège 1972*, s. 197-204.

Hetteš 1973

Karel Hetteš, Nedořešené problémy dějin našeho sklářství. In: *Příspěvky k dějinám skla a keramiky 2. Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 57, Praha 1973, s. 7-31.

Hetteš 1974

Karel Hetteš, Sklářství. In: Luboš Nový a kol., *Dějiny Techniky v Československu do konce 18. století*, Praha 1974, s. 253-260, 473-489.

Hetteš 1975

Karel Hetteš, Glass in Old Pharmacies. *Glass Review*, 12, 1975, s. 16-24.

Hintze 1928

Erwin Hintze, *Die deutschen Zinngiesser und ihre Marken. Süddeutsche Zinngiesser*. Band VI, Teil II, Leipzig 1928.

Hiort-Lorenzen 1895

H. R. Hiort-Lorenzen, *Livre d'or des souveraines. Suite de l'Annuaire des Maisons souveraines*. Paris 1895.

Hirsch 1936

Ernst Hirsch, Die Erfindung des böhmischen Kristallglases. Ein Beitrag zur Geschichte der Glasindustrie auf der Buquoy'schen Herrschaft Gratzen in Südböhmen. *Mitteilungen des Vereins für der Deutschen in Böhmen*, Jg. 74, 1936, s. 42-66.

Hlaváčková - Svobodný 1992

Ludmila Hlaváčková - Petr Svobodný, *Dějiny pražských lékařských fakult 1348 - 1990*. Praha 1992.

Hofmann 1932

Friedrich H. Hofmann, *Das Porzellan der europäischen Manufakturen des 18. Jahrhunderts*. Berlin 1932.

Hörtl (ed.) 1995b

Georg Hörtl (ed.), *Das Böhmische Glas 1700 - 1950. Karten und Register*. Band VII, Passau 1995.

Honc 1977

Jaroslav Honc, Rudolfův klenotník David z Bruselu a vymření rytířů Bryslů z Bryslu v Kratonohách roku 1692. *Listy genealogické a heraldické společnosti*, č. 5, 1977.

Honey 1946

W. B. Honey, *Glass. A Handbook for the Study of Glass Vessels of All Periods and Countries & A Guide to the Museum Collection. Victoria and Albert Museum.* London 1946.

Hordé - Tanet 1992

Tristan Hordé - Chantal Tanet, heslo "l'ortographe du francais". In: Alain Ray - Marianne Tomi - Tristan Hordé - Chantal Tanet (ed.), *Dictionnaire historique de la langue francaise*, Vol. 1, Paris 1992, s. 1386-1387.

Hosák 1964

Ladislav Hosák, Válečná kampaň v létě 1745 v Podkrkonoší a bitva u Zárova. *Krkonoše - Podkrkonoší*, 1, 1964, s. 71-85.

Hostinský 1941

Otakar Hostinský, *Umění a společnost.* Praha 1941.

Huizinga 1999

Johann Huizinga, *Podzim středověku.* Praha 1999.

Chalupný 1945

Emanuel Chalupný, *Logika věd. Základní orientace.* Praha 1945.

Chrzanowska 1963

Anna Chrzanowska, Odbitki dekoracij szkieł Christiana Gottfrieda Schneidera. *Roczniki sztuki Slaskiej*, 2, Wrocław 1963, s. 128-132.

Chrzanowska 1991

Anna Chrzanowska, *Szkło nowożytnie 16 - 18 w. Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu.* Wrocław 1991.

Chytil - Borovský 1892

Karel Chytil - František A. Borovský, *Výběr umělecko-průmyslových předmětů z Retrospektivní výstavy Všeobecné zemské jubilejní výstavy v Praze 1891.* Praha 1892.

Important Acquisitions 1980

Important Acquisitions from the Strauss Collection. In: *Journal of Glass Studies*, Volume 22, Corning, New York 1980, s. 103-111.

Ingarden 1989

Roman Ingarden, *Umělecké dílo literární.* Praha 1989.

Isskustvo tscheskogo barokko 1974

Isskustvo tscheskogo barokko. Výstava Národní galerie v Praze ve Státní Ermitáži v Petrohradě. Leningrad 1974.

Jahrbucher d. Ges. d. vaterl. Museums 1830

Jahrbucher der Gesellschaft des vaterl. Museums in Böhmen, I/3, Prag 1830.

Janáček 1978

Josef Janáček, *Valdštejn a jeho doba*. Praha 1978.

Janáková 2000

Iva Janáková, Příběhy materiálů. Proměna expozice uměleckoprůmyslového muzea v Praze. *Umění a řemesla*, roč. 42, č. 2, 2000, s. 61-63.

Jantzen 1960

Johannes Jantzen, *Deutsches Glas aus fünf Jahrhunderten*. Düsseldorf 1960.

Jiřík 1933

František Xaver Jiřík, *Průvodce sbírkou skla Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*. Praha 1933.

Jiřík 1934

František Xaver Jiřík, *České sklo*. Praha 1934.

Jiřík 1934b

František Xaver Jiřík, *Kniha o skle*. Praha 1934.

Jones 1982

Mark Jones, The medal as an instrument of propaganda in late 17th and early 18th century Europe. Part 1. In: *The Numismatic Chronicle*, Volume 142, London 1982, s. 117-126, tab. 29-34.

Jones 1983

Mark Jones, The medal as an instrument of propaganda in late 17th and early 18th century Europe. Part 2. *The Numismatic Chronicle*, Volume 143, London 1983, s. 202-213, tab. 36-41.

Kadich - Blažek 1899

Heinrich von Kadich - Conrad Blažek, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Mährische Adel*. IV. Bd. 10. Abth., Nürnberg 1899.

Kaindl 1930

Dominik Kaindl, *Geschichte des Zisterzienserstiftes Hohenfurt in Boehmen. Im Anhang ein Fuehrer durch die Sehenswuerdikheiten des Stiftes*. Boehmischer Krumau 1930.

Kalista 1941

Zdeněk Kalista, *České baroko*. Praha 1941.

Kallinich 1977

Günter Kallinich, *Schöne alte Apotheken*. München 1977.

Kalousek 1885

Josef Kalousek, *Děje Královské české společnosti nauk. Spolu s kritickým přehledem publikací jejích z oboru filosofie, historie a jazykovědy*. Praha 1885.

Kant 1975

Immanuel Kant, *Kritika soudnosti*. Praha 1975.

Kapusta 1971

Jan Kapusta, *Sklářství na Horácku*. Polička 1971.

Karpenko 1997

Vladimír Karpenko, Central Europe: Alchemy in the late Renaissance. In: Jaroslav Folta (ed.), *Science and Technology in Rudolfinian Time. Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum*, vol. 1, Prague 1997, s. 195-203.

Kaván 1982

Jaroslav Kaván, Výsledky archeologického výzkumu Karlovy hutě v Jizerských horách, která pracovala v letech 1758 - 1775. *Ars vitraria*, 7, Jablonec Nad Nisou 1982, s. 19-72.

Killy - Vierhaus (ed.) 1999

Walther Killy - Rudolf Vierhaus (ed.), *Deutsche biographische Enzyklopädie*. I. - X., München 1999.

Klante 1935 - 1936

M. Klante, Schlesisches Glas im Wandel der Jahrhunderte. *Schlesisches Jahrbuch*, Jhg. 8, 1935 - 1936, s. 111-131.

Klante 1938

M. Klante, Das Glas des Isergebirges. Eine Siedlungs und wirtschaftsgeschichtliche Studie. *Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung*, 2, Leipzig 1938, s. 575-579.

Klepl 1939

Jan Klepl, Rozmach českého sklářství. In: *Co daly naše země Evropě a lidstvu*, Praha 1939, s. 206-216.

Klesse 1973

Brigitte Klesse, *Glassammlung Helfried Krug*. Bonn 1973.

Klesse 1973b

Brigitte Klesse, *Glas. Kunstgewerbemuseum der Stadt Köln*. Zweite erweiterte Auflage. Köln 1973.

Klesse - Mayr 1987

Brigitte Klesse - Hans Mayr, *European Glass from 1500 - 1800*. Vienna 1987.

Klíma 1955

Arnošt Klíma, *Manufakturní období v Čechách*. Praha 1955.

Klofáč 1965

Radko Klofáč, *Jihočeské sklo. Exposice státní hrad Nové Hrady*. České Budějovice 1965.

Kneschke 1852

Ernst Heinrich Kneschke, *Deutsche Grafen-Haueser der Gegenwart in heraldischer, historischer und genealogischer Bezeichnung*. I. Band, Leipzig 1852.

Kneschke 1853

Ernst Heinrich Kneschke, *Deutsche Grafen-Haueser der Gegenwart in heraldischer, historischer und genealogischer Bezeichnung*. II. Band, Leipzig 1853.

Kneschke 1861

Ernst Heinrich Kneschke, *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. III., Leipzig 1861.

Kneschke 1864

Ernst Heinrich Kneschke, *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. V., Leipzig 1864.

Kneschke 1868

Ernst Heinrich Kneschke, *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. VIII, Leipzig 1868.

Kočí - Vondruška (ed.) 1989

Josef Kočí - Vlastimil Vondruška (ed.), *Památky národní minulosti*. Katalog historické expozice v Lobkovickém paláci Národního muzea v Praze. Praha 1989.

Kod'ousek 1874

Václav Kod'ousek, *Monografie Doudleb*. Oddělení 1., Praha 1874.

Kod'ousek 1876

Václav Kod'ousek, *Monografie Doudleb*. Oddělení 2., Praha 1876.

Köhler 1734

Johann David Köhler, *Die grosse und allgemeine Siebmacherische, hernacher Fürstliche und Helmerische nun aber Weigelische Wappen-Buch in Sechs Theilen*. I-VI, Nürnberg 1734.

Kolář 1889

Martin Kolář, heslo "Alsterlové". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, II. díl, Praha 1889.

Kolář 1891

Martin Kolář, heslo "z Bubna a z Litic". *Ottův slovník naučný*, IV. díl, Praha 1891, s. 823-825.

Kolář 1896

Martin Kolář, heslo "z Harrachu". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, X. díl, Praha 1896, s. 904-907.

Kolář 1898

Martin Kolář, heslo "z Kaiseršteina". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, XIII. díl, Praha 1898, s. 757.

Kolář 1966

Martin Kolář, heslo "z Hartigu". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, X. díl, Praha 1966, s. 916-917.

Konta 1982

J. Konta, *Keramické a sklářské suroviny*. Praha 1982.

Kop 1941

František Kop, *Národní museum. Památník našeho obrození*. Praha 1941.

Kottner 1898

J. L. Kottner, *Průvodce sbírkami Náprstkova českého průmyslového musea v Praze*. Praha 1898.

Kratochvíl 1936

Miloš Kratochvíl, *O vývoji městské správy pražské od roku 1848*. Praha 1936.

Krick 1924

Ludwig Heinrich Krick, *212 Stammtafeln adelige Familien denen geistliche Würdenträge (Bischöfe, Domherren, Äbte etc.) des Bistum Passau entsprossen sind mit Einberichnung der Geistlichen Würdenträger anderer Bistümer*. Passau 1924.

Kruft 1993

Hanno-Walter Kruft, *Dejiny teórie architektúry*. Bratislava 1993.

Krzemieńska 1984

Barbara Krzemieńska, K problematice přírodních věd v Čechách doby Karlovy. In: Václav Vaněček (ed.), *Karolus Quartus. Sborník vědeckých prací o době, osobnosti a díle českého krále a římského císaře Karla IV. K uctění památky svého zakladatele vydala Univerzita Karlova*, Praha 1984, s. 273-287.

Kudrlička - Zálaha 1986

Vilém Kudrlička - Jiří Zálaha, *Umění šumavský sklářů*. Praha 1986.

Kuhn 1997

Thomas S. Kuhn, *Struktura vědeckých revolucí*. Praha 1997.

Kuchařová 2000

Hedvika Kuchařová, Cisterciácká kolej Bernardinum v Praze v 17. a v 18. století. In: *900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. - 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*, Praha 2000, s. 193-213.

Kunckel 1678

Johann Kunckel, *Oeffentliche Zuschrift von dem Phosphoro Mirabili und Dessen leuchtenden Wunder-Pilulen*. Wittenberg 1678.

Kunckel 1689

Johann Kunckel, *Ars Vitraria experimentalis oder vollkommene Glasmacher-Kunst*. Frankfurt - Leipzig 1689.

Kunckel 1716

Johann Kunckel von Löwenstern, *Collegium physico-chymicum experimentale, oder Laboratorium chymicum*. Leipzig 1716.

Le Goff 1991

Jacques Le Goff, *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.

Le Goff 1998

Jacques Le Goff, *Středověká imaginace*. Praha 1998.

Leupold 1789

Karl Fridrich Benjamin Leupold, *Allgemeines Adels-Archiv der Österreichischen Monarchie*. Wien 1789.

Levý 1898

František Levý, heslo " z Janinall a Jangang". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XIII. díl, Praha 1898, s. 10.

Lněničková 1996

Jitka Lněničková, *Šumavské sklárství*. Sušice 1996.

Lobkowicz 1991

František Lobkowicz, *Zlaté rouno v zemích českých*. Zvláštní otisk ze zpravodaje Heraldika a genealogie XXIV/4. 1991.

Lukáš 1982

Václav Lukáš, Zum Harrachover Jubiläum. *Glasrevue*, roč. 37, č. 6, 1982, s. 2-9.

Mádl 1888

Karel Boromejský Mádl, *O českém skle*. Praha 1888.

Mádl 1999

Martin Mádl, *Expozice historických lékáren. Průvodce*. Praha 1999.

Mareš 1893

František Mareš, *České sklo. Příspěvky k dějinám jeho až do konce XVIII. století se zvláštním ohledem na jižní Čechy*. Praha 1893.

Martin 1976

John Rupert Martin, The Baroque from the Point of View of the Art Historian. In: Harold Spencer (ed.), *Readings in Art History*, Volume II, New York 1976, p. 161-171.

Mašek 1999

Petr Mašek, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha 1999.

Mathesius 1562

Johann Mathesius, *Bergpostille oder Sarepta*. Nürnberg 1562.

Mejdřická 1989

Květa Mejdřická, *Listy ze stromu svobody*. Praha 1989.

Mendelová 1998

Jaroslava Mendelová, Městské úřady. In: *Nové Město pražské 1348 - 1784*, Praha 1998, s. 37-40.

Meraviglia-Crivelli 1886

Rudolf Johann von Meraviglia-Crivelli, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Böhmische Adel*. IV. Bd. 9. Abth., Nürnberg 1886.

Merleau-Ponty 1998

Maurice Merleau-Ponty, *Viditelné a neviditelné*. Praha 1998.

Meyer-Heisig 1963

Erich Mayer-Heisig, *Der Nürnberger Glasschnitt des 17. Jahrhunderts*. Nuremberg 1963.

Míka - Stangler (ed.) 1989

Zdeněk Míka - Gottfried Stangler (ed.), *Prager Barock*. Katalog des Niederösterreichischen Nationalmuseums. Wien 1989.

Mikulec 1997

Jiří Mikulec, *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*. Praha - Litomyšl 1997.

Molière 1970

Molière, *Le malade imaginaire*. Paris 1970.

Moreau 2000

Joseph Moreau, *Svět Leibnizova myšlení*. Praha 2000.

Morel 1997

Philippe Morel, *Les grotesques. Les figures de l'imaginaire dans la peinture italienne de la fin de la Renaissance*. Paris 1997.

Morley-Fletcher 1993

Hugo Morley-Fletcher, Seventeenth-Century Glass. In: Dan Klein - Ward Lloyd (ed.), *The History of Glass*, London 1993, s. 93-116.

Morpurgo-Tagliabue 1985

Guido Morpurgo-Tagliabue, *Současná estetika*. Praha 1985.

Mourre 1990

Michel Mourre, *Dictionnaire de l'histoire*. Paris 1990.

Myslivoček 1997

Milan Myslivoček, *Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*. Druhý díl, Praha 1997.

Nagler 1871

G. K. Nagler, *Die Monogrammisten und diejenigen bekannten und unbekanntenen Künstler aller Schulen, welche sich zur Bezeichnung ihrer Werke eines figürlichen Zeichens, der Initialen des Namens, der Abbeviatur desselben & c. bedient haben*. IV. Band, München 1871.

Nosek - Stachová (ed.) 1995

Jiří Nosek - Jiřina Stachová (ed.), *Realismus ve vědě a filosofii. Sborník příspěvků*. Praha 1995.

Novotný 1948

Antonín Novotný, *Pražské cechovní truhlice a korouhve*. Praha 1948.

Ohm 1973

Annalies Ohm, *Europäisches un aussereuropäisches Glas. Museum für Kunsthandwerk Frankfurt am Main*. Frankfurt am Main 1973.

Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II. 1980

Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II. Mitregent Kaiserin Maria Theresias, Kaiser und Landesfürst. Katalog. Wien 1980.

Panenková - Fröhlich 1993

Duňa Panenková - Jiří Fröhlich, *Jihočeské sklářství 14. až 20. století*. České Budějovice 1993.

Panofsky 1968

Erwin Panofsky, *Idea: A Concept in Art Theory*. New York 1968.

Paraubek 1944

F. N. Paraubek, *Sklářské besedy*. Praha 1944.

Párys 1857

Jan Párys, Hrubý Rohozec nad Jizerou. *Památky archaeologické a místopisné*, Díl II., 1857, s. 224-227, 249-256.

Pátrová a kol. 1999

Karin Pátrová a kol., *Lov na brandýském panství*. (Katalog výstavy Okresního muzea Praha - východ). Brandýs nad Labem - Stará Boleslav 1999.

Pazaurek 1899

Gustav E. Pazaurek, *Mittheilungen des Nordböhmisches Gewerbemuseums*. XVII, Reichenberg 1899.

Pazaurek 1902

Gustav E. Pazaurek, *Die Gläserammlung des Nordböhmisches Gewerbe-Museum in Reichenberg*. Ornamentale und Kunstgewerbliche Sammelmappe: Serie VII. Leipzig 1902.

Pazaurek 1905

Gustav E. Pazaurek, *Schloss Friedland*. Reichenberg 1905.

Pazaurek 1923

Gustav E. Pazaurek, *Gläser der Empire- und Biedermeierzeit*. Monographien des Kunstgewerbers. Band XIII/XV, Leipzig 1923.

Pazaurek 1928

Gustav E. Pazaurek, Französische Stiche als Vorbilder für geschnittene Gläser. *Belvedere*, XIII, 1928, s. 106 ad. ???.

Pechar 1994

Jiří Pechar, Analogie ve vědě a v umění. In: *Model a analogie ve vědě, umění a filozofii (Sborník příspěvků)*, Praha 1994.

Peregrin 1995

Jaroslav Peregrin, Je realismus problém?. In: Jiří Nosek - Jiřina Stachová (ed.), *Realismus ve vědě a filosofii. Sborník příspěvků*, Praha 1995, s. 405-413.

Pešatová - Brok 1968

Zuzana Pešatová - Jindřich Brok, *Böhmische Glasgravuren. Kunst der Glasgravur vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Prag 1968.

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.), *Le Verre en Tchécoslovaquie. Bulletin des Journées internationales du Verre*, No. 4, Liège 1965-1966.

Pieper 1993

Josef Pieper, *Scholastika. Osobnosti a náměty středověké filosofie*. Praha 1993.

Pinkava 1995

Jindřich Pinkava, Tři etapy vývoje přírodovědeckého poznání. In: Jiří Nosek - Jiřina Stachová (ed.), *Realismus ve vědě a filosofii. Sborník příspěvků*, Praha 1995, s. 275-293.

Platón 1993

Platón, *Ústava*. Praha 1993.

Podlaha 1899

Antonín Podlaha, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese mělnickém*. sv. VI., Praha 1899.

Podlaha 1909

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého*. Díl III., Praha 1909.

Podlaha 1930

Antonín Podlaha, *Český slovník bohovědný*. Díl IV., Praha 1930.

Podro 1997

Michael Podro, *Znázornění a Zlaté tele*. In: Ladislav Kesner (ed.), *Vizuální teorie. Současné angloamerické myšlení o výtvarných dílech*, Praha 1997.

Poche 1972

Emanuel Poche, Das Barockprinzip in der böhmischen Glasindustrie des 17. und 18. Jahrhunderts. *Annales du 5e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Prague 1970*, Liège 1972, s. 153-161.

Poche 1975

Emanuel Poche, Užití umění. In: Emanuel Poche a kol., *Encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1975, s. 548-550.

Poche 1988

Emanuel Poche, Umělecké řemeslo. In: Emanuel Poche (ed.), *Praha na úsvitu nových dějin*, Praha 1988, s. 613-647.

Poche 1989

Emanuel Poche, Barokní umělecké řemeslo 17. století v Čechách.. In: *Dějiny českého výtvarného umění, I/II*, Praha 1989, s. 372-390.

Pokorný 2000

Pavel R. Pokorný, Z cisterciácké heraldiky. 900 let cisterciáckého řádu. *Sborník z konference konané 28. - 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*, Praha 2000, s. 179-186.

Polak 1975

A. Polak, *Glass, its makers and its public*. London 1975.

Polišenský - Blažíček - Preiss - Hejdová 1966

Josef Polišenský - Oldřich J. Blažíček - Pavel Preiss - Dagmar Hejdová, *l'Arte del Barocco in Boemia*. Katalog výstavy v Palazzo Reale, Milán. Milano 1966.

Pouzar (nedat.)

Vladimír Pouzar, *Genealogická počítačová databáze knížecích, hraběcích a baronských rodů*. (nedat.).

Pouzar 1991

Vladimír Pouzar, *Hraběcí rody zemí Koruny české*. Díl I., Praha 1991.

Prager 1995

Wolfgang Prager, Johann Joseph Mildner: un artista che e ancor oggi una sfida. *Alte Vitrie*, VII/1, 1995, s. 17-18.

Preiss 1974

Pavel Preiss, *Panoráma manýrismu. Kapitole o umění a kultuře 16. století*. Praha 1974.

Prescher - Quellmalz 1994

Hans Prescher- Werner Quellmalz, Mineralogische Systeme bis heute: Agricola in der Tradition. In: Bernd Ernsting (ed.), *Georgius Agricola. Bergwelten 1494 - 1994*, Chemnitz 1994, s. 125-128.

Prigogine 1997

Ilya Prigogine, *Čas k stávání. K historii času*. Praha 1997.

Procházka 1928

Roman von Procházka, *Meine zweiunddreißig Ahnen und ihre Sippenkreise. Familiengeschichtliches Sammelwerk*. Leipzig 1928.

Procházka 1973

Roman von Procházka, *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*. Neustadt an der Aisch 1973.

Průvodce sbírkami musea království Českého 1896

Průvodce sbírkami musea království českého v Praze. Praha 1896.

Průvodce sbírkami Národního musea 1932

Průvodce sbírkami Národního musea v Praze. Sbírký v hlavní budově Národního musea v Praze II. Praha 1932.

Quellmaz 1977

Werner Quellmaz, Probleme der Glasherstellung in der deutschen Renaissance bei Georgius Agricola. In: *Annales du 7e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire de Verre*, Lüttich 1977, s. 435-443.

Raab 1999

Miroslav Raab, *Materiály a člověk. Netradiční úvod do současné materiálové vědy*. Praha 1999.

Racek 1945

Jan Racek, *Hudební estetika v Descartesově Compendu musicae. Příspěvek k dějinám barokních hudebních traktátů*. Praha 1945.

Réau 1958-1959

Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien. Iconographie des saints*. Tome III/I-III, Paris 1958-1959.

Recent Important Acquisitions 1990

Recent Important Acquisition. Made by Public and Private Collections in the United States and Abroad. *Journal of Glass Studies*, Volume 32, Corning, New York 1990, s. 189-208.

Recent Important Acquisitions 1996

Recent Important Acquisitions Made by Public and Private collection in the United States and Abroad. *Journal of Glass Studies*, Volume 38, Corning, N. Y. 1996, s. 229-265.

Reinalter 1991

Helmut Reinalter, *Am Hofe Josephs II*. Leipzig 1991.

Reiss - Brown 1980

Józef W. Reiss - Maurice J. E. Brown, Polonaise. In: Stanley Sadie (Ed.), *The Grove Dictionary of Music and Musicians*, Vol. 15, London 1980, s. 49-52.

Ricke 1995

Helmut Ricke, *Glaskunst. Reflex der Jahrhunderte*. Meisterwerke aus dem Glasmuseum Hentrich des Kunstmuseums Düsseldorf in Ehrenhof. München - New York 1995.

Rota 1999

Gian-Carlo, O zhoubném vlivu matematiky na filozofii. Mýtus přesnosti a iluze definitivnosti. *Vesmír*, roč. 78, 1999, s. 345-349.

Royt 1999

Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha 1999.

Royt (ed.) 1994

Jan Royt, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*. Katalog výstavy v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě. Praha 1994.

Rubesch 1831

V. Chr. Rubesch, *Historisch malerische Beschreibung des Einsiedlersteins*. Leitmeritz 1831.

Rückert 1982

Rainer Rückert, *Die Glassammlung des Bayerischen Nationalmuseums*. I./II., München 1982.

Růžička 1987

František Růžička, Co vyprávěl pohárek. *Svobodné slovo*, 18. 5., 1987.

Rybička 1862

A. Rybička, *O erbích, pečetěch a znacích stavu kněžského v Čechách*. Zvláštní otisk Pojednání Královské české společnosti nauk. Část V., sv. XII, Praha 1862.

Ryneš 1962

Václav Ryneš, Bohemian Crystal and its Tarif Protecton. *Czechoslovak Glass Review*, No. 10, 1962, s. 296 ad..

Ryneš 1968

Václav Ryneš, Křišťálové sklo ve vídeňské Schwarzenberské sbírce rarit ze sklonku 17. století. *Ars vitraria*, 2, Jablonec nad Nisou 1968, s. 139-141.

Sedláček 1883

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Hradecko. Díl II., Praha 1883.

Sedláček 1887

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Podkrkonoší. Díl V., Praha 1887.

Sedláček 1890

August Sedláček, heslo "Bechyně z Lažan". *Ottův slovník naučný*. *Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, III. díl, Praha 1890, s. 627-629.

Sedláček 1893

August Sedláček, heslo "Čejka z Olbramovic". *Ottův slovník naučný*. *Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, VI. díl, Praha 1893, s. 573-575.

Sedláček 1893b

August Sedláček, heslo "Deym ze Stříteže". In: *Ottův slovník naučný*. *Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, VII. díl, Praha 1893, s. 444-446.

Sedláček 1893c

August Sedláček, heslo "Dobřenský z Dobřenic". *Ottův slovník naučný*. *Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, VII. díl, Praha 1893c, s. 713-716.

Sedláček 1900

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. XII. díl, Praha 1900.

Sedláček 1901

August Sedláček, heslo "Michna z Vacinova". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, Díl XVII., Praha 1901, s. 285-286.

Sedláček 1902

August Sedláček, heslo "Petržvaldský z Petržvaldu". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, Díl XIX., Praha 1902, s. 652.

Sedláček 1904

August Sedláček, heslo "ze Salmu". In: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, díl XXII., Praha 1904, s. 550-552.

Sedláček 1904b

August Sedláček, heslo "Schaffgotsch". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, Díl. XXII., Praha 1904, s. 945-946.

Sedláček 1906

August Sedláček, heslo "Šofman z Hemrles". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXIV. díl, Praha 1906, s. 692-693.

Sedláček 1906b

August Sedláček, heslo "z Thunu a Hohensteina". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXV. díl, Praha 1906, s. 397-402.

Sedláček 1906c

August Sedláček, heslo "Trčka z Lípy". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXV. díl, Praha 1906c, s. 677-680.

Sedláček 1906d

August Sedláček, heslo "Štampach ze Štampachu". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXVI. díl, Praha 1906d, s. 759-762.

Sedláček 1907

August Sedláček, heslo "Vratislav z Mitrovic". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXVI. díl, Praha 1907, s. 1002-1008.

Sedláček 1907b

August Sedláček, heslo "Vražda z Kunvaldu". *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie vědomostí*, XXVI. díl, Praha 1907, s. 1012.

Sedláček 1914

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl XIV., Praha 1914.

Sedláček 1925

August Sedláček, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, Praha 1925.

Sedláček 1927

August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl XV.*, Praha 1927.

Sedlák 1977

J. V. Sedlák, Na cestě kolem Jilového. *Heraldika*, roč. X, díl 2., 1977, s. 88-92.

Seyler 1882

Gustav A. Seyler, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Bistümer und Klöster*. Bd. I., Abth. 5, Reihe I.-III., Nürnberg 1882.

Seyler 1882b

Gustav A. Seyler, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Abgestorbene Bayerische un fränkisch-nordgausische Adels-Geschlechter*. VI. Buch, Nürnberg 1882.

Schaller 1787

Jaroslav Schaller, *Topographie des Koenigreichs Böhmen... Cžaslauer Kreis*. Sechster Teil, Prag und Wien 1787.

Schaller 1796

Jaroslav Schaller, *Beschreibung der königl. Haupt- un Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten*. Prag 1796.

Schebek 1878

Edmund Scheberk, *Böhmens Glasindustrie und Glashandel. Quellen zu ihrer Geschichte*. Prag 1878.

Scheinpflug 1875

Bernard Scheinpflug, *Das Sct. Bernards-Collegium in Prag. Ein Beitrag zur Geschichte Prags und seiner Bildungsanstalten*. Vierzehntes programm der ersten deutschen Staats-Oberrealschule in Prag. Prag 1875, s. 1-47.

Schimon 1859

Anton Schimon, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Ein Alphabetisch geordnetes Verzeichnis der sämtlichen böhmischen, mährischen und schlesischen Adelsfamilien aller Grade, mit Daten ihrer ursprünglichen Standeserhebung, Beförderung in die höheren Adelstufen*, Ch. Böhmisches Leipa 1859.

Schlosser 1996

Julius von Schlosser, *La littérature artistique*. (Préface d'André Chastel). Paris 1996.

Schmidt 1912

Robert Schmidt, *Das Glas*. Berlin 1912.

Schmidt 1914

Robert Schmidt, *Die Gläser der Sammlung Mühsam*. I., Berlin 1914.

Schmidt 1914b

Robert Schmidt, *Brandenburgische Gläser*. Berlin 1914.

Schmidt 1926

Robert Schmidt, *Die Gläser der Sammlung Mühsam*. II, Berlin 1926.

Schmidt 1931

Robert Schmidt, *Nepublikovaný rukopisný katalog sbírky Friedricha Neuburga*. Kopie v The Corning Museum of Glas. Litoměřice 1931.

Smith 1994

Pamela H. Smith, *The Business of Alchemy. Science and Culture in the Holy Roman Empire*. Princeton, N. J. 1994.

Sonnemann - Wächtler 1982

Rolf Sonnemann - Eberhard Wächtler (ed.), *Johann Friedrich Böttger. Die Erfindung des europäischen Porzellans*. Leipzig 1982.

Sousedík 1992

Stanislav Sousedík, *Jsoucnó a bytí. Úvod do četby sv. Tomáše Akvinského*. Praha 1992.

Sousedík 1997

Stanislav Sousedík, *Filosofie v českých zemích mezi středověkem a osvícenstvím*. Praha 1997.

Sousedík (ed.) 1994

Stanislav Sousedík (ed.), *Texty k studiu dějin středověké filosofie*. Praha 1994.

Spinoza 1977

Benedikt Spinoza, *Etika*. Praha 1977.

Srbik 1907

Heinrich von Srbik, *Der staatliche Exporthandel Österreichs von Leopold I. bis Maria Theresia. Untersuchungen zur Wirtschaftsgeschichte Österreichs im Zeitalter des Merkantilismus*. Wien und Leipzig 1907.

Sršeň 1999

Lubomír Sršeň, Oddělení starších českých dějin. In: Eduard Šimek (ed.), *Průvodce - Historické muzeum*, Praha 1999, s. 27-42.

Stammbuch 1865

Stammbuch des blühenden und abgestorbenen Adels in Deutschland herausgegeben von einigen deutschen Edelleuten. III, Regensburg 1865.

Stará 1971

Dagmar Stará, Bedřich Egerman a pražské Národní muzeum. *Časopis Národního muzea*, roč. CXL, 1971, s. 68.

Stará - Urbancová - Svatoňová - Šamánková 1988

Dagmar Stará - Jana Urbancová - Jana Svatoňová - Eva Šamánková, *Harrachovské sklo*. (katalog výstavy Národního muzea). Praha 1988.

Starkenfels (ed.) 1891

Freiherr von Starkenfels (ed.), *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Oberösterreichische Adel*. IV. Bd., 5. Abth., Nürnberg 1891.

Steenberghen 1990

Fernand van Steenberghen, *Dějiny středověké filosofie*. Praha 1990.

Stehlíková 1997

Dana Stehlíková, *Z pokladů Litoměřické decéze III. Umělecké řemeslo 13. - 19. století*. (katalog Galerie výtvarného umění v Litoměřicích). Litoměřice 1997.

Strasser 1994

Rudolf von Strasser, Ein Sächsischer Pokal mit Reliefgolddekor. *Journal of Glass Studies*, Volume 36, Corning, New York 1994, s. 98-105.

Summers 1997

David Summers, Reálná metafora: pokus o novou definici „konceptuálního“ zobrazení. In: Ladislav Kesner (ed.), *Vizuální teorie. Současná angloamerická myšlení o výtvarných dílech*, Praha 1997, s. 97-130.

Svatoš 1994

Martin Svatoš, Jiljí od sv. Jana Křtitele, Fridrich Bridel a jejich tázání: Co člověk?. In: *Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století. Literární archiv*, roč. 27, Praha 1994, s. 117-157.

Svoboda 1928

Josef František Svoboda, *Horácké sklo*. Zvláštní otisk z Národopisného věstníku Československého. roč. XXI, č. 1, Praha 1928.

Svoboda 1926

Karel Svoboda, *Vývoj antické estetiky*. Praha 1926.

Svoboda 1973

Ludvík Svoboda, *Encyklopedie antiky*. Praha 1973.

Svobodný - Hlaváčková 1996

Petr Svobodný - Ludmila Hlaváčková, Lékařská fakulta. In: Ivana Čornejová (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1622 - 1802*, Díl II., Praha 1996, s. 165-202, přílohy.

Sypher 1971

Wylie Sypher, *Od renesance k baroku. Proměny umění a literatury 1400 - 1700*. Praha 1971.

Šimek 1977

Eduard Šimek, *Pražská mincovna. Acta musei pragensis*, roč. 77, 1977.

Šimek (ed.) 1989

Tomáš Šimek (ed.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*. Díl VI., Praha 1989.

Štědroň 1985

Miloš Štědroň, *Claudio Monteverdi*. Praha 1985.

Štech 1946

Václav Vilém Štech, *Sutečnost a umění. Úvaha o příčinách, způsobech a smyslu tvorby*. Praha 1946.

Štiess 1963

Bedřich Štiess, *Sklárny v Pohoří na Šumavě. Jihočeský sborník historický*, 32, 1963, s. 158-163.

Tadra 1904

Ferdinand Tadra, *Listy kláštera zbraslavského*. Praha 1904.

Tapié 1997

Victor-Louis Tapié, *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství*. Praha 1997.

Teichl 1888

Anton Teichl, *Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen*. Gratzen 1888.

Teichl 1907

Anton Teichl, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen*. Gratzen 1907.

Teplý 1935

František Teplý, *Dějiny města Jindřichova Hradce*. I/1-3, Jindřichův Hradec 1935.

Tietze 1919

Hans Tietze, *Die Kunstsammlungen der Stadt Salzburg*. Österreichische Kunsttopographie. Band XVI, Wien 1919.

Tietze 1931

Hans Tietze, *Wien. Kultur - Kunst - Geschichte*. Wien und Leipzig 1931.

Tischer 1928

Friedrich Tischer, *Böhmisches Zinn und seine Marken*. Leipzig 1928.

Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově 1993

Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově. Benediktinské opatsví sv. Markéty v Praze-Břevnově. Katalog výstavy k oslavám milénia založení kláštera. Praha 1993.

Urban 1971

Stanislav Urban, Kapitoly z dějin novosvětské hutě hrabat Harrachů. 1. Rozhodující desetiletí. *Ars vitraria*, 3, 1971, s. 30-41.

Urbancová - Riedel - Spiegl 1991

Jana Urbancová - Claus Josef Riedel - Walter Spiegl, *Riedel od roku 1756. 10 generací sklářů*. Katalog výstavy Muzea skla a bižuterie. Jablonec nad Nisou - Kufstein 1991.

Urešová 1965

Libuše Urešová, *Bohemian Glass*. Katalog výstavy ve Victoria & Albert Museum, Londýn. London 1965.

Vágner 1995

Petr Vágner, *Theatrum Chemicum*. Praha 1995.

Vacha (ed.) 1992

Brigitte Vacha (ed.), *Die Habsburger. Eine Europäische Familiengeschichte*. Graz - Wien - Köln 1992.

Vašíček 1996

Zdeněk Vašíček, *Obrazy [minulosti]. O bytí, poznání a podání minulého času*. Praha 1996.

Vávra 1953

Jaroslav R. Vávra, *Pět tisíc let sklářského díla. Čtení z dějin skla*. Praha 1953.

Vávra 1899

Josef Vávra, *Historické paměti bývalého panství mníšického a kláštera sv. Máří Magdaleny na Skalce s dvěma rodokmeny*. Praha 1899.

Vilímková - Preiss 1989

Milada Vilímková - Pavel Preiss, *Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*. Praha 1989.

Vlček - Sommer - Foltýn 1998

Pavel Vlček - Petr Sommer - Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998.

Vlček (ed.) 1996

Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy. Staré Město. Josefov*. Praha 1996.

Vobořil 1995

Stanislav Vobořil, *Systémová metodologie jako filosoficko-vědní metateorie?*. In: Jiří Nosek - Jiřina Stachová (ed.), *Realismus ve vědě a filosofii. Sborník příspěvků*, Praha 1995, s. 322-335.

Vojtíšek 1927

Václav Vojtíšek, *O vývoji samosprávy pražských měst*. Praha 1927.

Volek - Jareš 1977

Tomislav Volek - Stanislav Jareš, *Dějiny české hudby v obrazech. Od nejstarších památek do vybudování Národního divadla*. Praha 1977.

Volf 1938

Josef Volf, *Zednáři na Klatovsku*. Klatovy 1938.

Volf 1947

Miloš Bohuslav Volf, *Sklo. Podstata - krása - užití*. Praha 1947.

Volf 1978

Miloš Bohuslav Volf, *Chemie skla*. Praha 1978.

Vondruška - Langhamer nedat.

Vlastimil Vondruška - Antonín Langhamer, *České sklo. Tradice a současnost*. Nový Bor nedat..

Wágner 1985

Jan Wágner, *Z historie krkonošských skláren a rodin jejich huťmistrů*. *Ars vitraria*, 8, 1985, s. 28-47.

Weiß 1966

Gustav Weiß, *Ullstein Gläserbuch. Ein Kultur- und Technikgeschichte des Glases*. Berlin - Frankfurt am Mein - Wien 1966.

Weittenhiller 1883

Moriz Maria von Weittenhiller, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Salzburgerische Adel*. Nürnberg 1883.

Westman 1983

Robert S. Westman, *The Reception of Galileo's "Dialogue". A partial world census of extant copies*. Estratto da *Novità celesti e crisi del sapere. Atti del convegno internazionale di studi galileiani. Supplemento agli Annali dell'Istituto e Museo di Storia della Scienza. Fascicolo 2*, Firenze 1983, s. 329-371.

White - Blažíček - Preiss - Hejdová (ed.) 1969

G. White - Oldřich J. Blažíček - Pavel Preiss - Dagmar Hejdová, *Baroque in Bohemia. An Exhibition of Arts Council*. Birmingham 1969.

Whitehead 1989

Alfred North Whitehead, *Veda a moderný svet*. Bratislava 1989.

Wichner 1888

P. Jacob Wichner, *Kloster Admont in Steiermark und seine Beziehungen zur Kunst*. Wien 1888.

Wilson 1999

Edwar O. Wilson, *Konsilience. Jednota vědění. O nezbytnosti sjednocení přírodních a humanitních věd*. Praha 1999.

Witting 1919

Johann Baptist Witting, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Niederösterreichische Adel*. Band IV., Abth. 4, Nürnberg 1919.

Wittkower 1987

Rudolf Wittkower, *Death and Resurrection in a Picture by Marten de Vos*. In: Rudolf Wittkower, *Allegory and the Migration of Symbols*, New York 1987, s. 159-166.

Wolný 1856

Gregor Wolný, *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften. Brünnener Diöcese*. I. Band, II. Abtheilung, Brünn 1856.

Wurzbach 1858

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 4. Theil, Wien 1858.

Wurzbach 1864

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 14. Theil, Wien 1864.

Wurzbach 1866

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 15. Theil, Wien 1866.

Wurzbach 1874

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 25. Theil,, Wien 1874.

Wurzbach 1876

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 28. Theil, Wien 1876.

Wurzbach 1880

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 41. Theil, Wien 1880.

Wurzbach 1882

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 45. Theil, Wien 1882.

Wurzbach 1883

Constant Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 47. Theil, Wien 1883.

Yates 2000

Frances A. Yates, *Rozenkruciánské osvícenství*. Praha 2000.

Záloha 1989

Jiří Záloha, Zrcadlová huť v Borové. *Ars vitraria*, 9, 1989.

Zápis o schůzce archeologického sboru 1861

Zápis o schůzce archeologického sboru ze dne 26. 10. 1861. *Památky archaeologické*, roč. IV., 1861, s. 179.

Zbořil 1941

Blahoslav Zbořil, *Umění a jeho cíl*. Brno 1941.

Zelený 1884

V. V. Zelený, *Tomáš Pešina z Čechorodu. Životopisná studie*. Vyňato z "Časopisu musea království Českého" na rok 1884. Praha 1884.

Zeman 1995

Jiří Zeman, Krize tradičního paradigmatu reality. In: Jiří Nosek - Jiřina Stachová (ed.), *Realismus ve vědě a filosofii. Sborník příspěvků*, Praha 1995, s. 301-321.

Zíbrt 1910

Čeněk Zíbrt, *Řády a práva starodávných pijanských cechů a družstev kratochvilných v zemích českých*. Praha 1910.

Zoedler 1996

Dietmar Zoedler, *Schlesisches Glas, schlesische Gläser. Geschichte und Geschichten*. Würzburg 1996.

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Martin Mádl

BAROKNÍ SKLO

A JEHO SBÍRKA

**V ODDĚLENÍ STARŠÍCH ČESKÝCH DĚJIN
NÁRODNÍHO MUZEA**

Díl II.

obor: dějiny umění

vedoucí práce: Doc. PhDr. Mojmír Horyna, CSc.

Praha, 2001

**Katalog sbírky barokního skla
v oddělení starších českých dějin Národního muzea**

díl II.

Obsah II. dílu:

Barokní sklo ve sbírce oddělení starších českých dějin

Vývoj sbírky	3
Skladba sbírky	7
České broušené a řezané sklo	7
Broušené a řezané sklo slezské a saské	15
Sklo dvojitěnné a zlatem malované	17
Čiré a mléčné sklo malované emailem a švarclotem	18
Sklo hutnicky tvarované	20
Uspořádání katalogu	21

Katalog

1 . 1	Barokní sklo broušené a řezané: Čechy	23
1 . 2	Barokní sklo broušené a řezané: Slezsko	425
1 . 3	Barokní sklo broušené a řezané: Sasko	475
1 . 4	Barokní sklo broušené a řezané: ostatní Evropa	513
2 . 1	Barokní sklo dvojitěnné	519
2 . 2	Barokní sklo s dvojitěnným medailonem	577
2 . 3	Barokní sklo zlatem malované	595
3 . 1	Barokní sklo emailem malované	651
4 . 1	Sklo mléčné, emailem malované	725
4 . 2	Sklo mléčné, zlatem malované	765
5 . 1	Sklo švarclotem malované	777
6 . 1	Sklo hutnicky tvarované	787

Barokní sklo ve sbírce oddělení starších českých dějin Národního muzea

Vývoj sbírky

Založení Národního muzea v roce 1818 se odehrálo jako déle zrající projev vlasteneckého nadšení skupiny mecenášů a osvícenských, převážně přírodovědecky orientovaných učenců v čele s Kašparem hrabětem Šternberkem. Vedle nich působil na utváření vznikající instituce národně orientovaný kruh literátů a lingvistů vedených Josefem Jungmannem. Tento kruh prosazoval, aby se součástí programu muzea stala také péče o studium a rozvoj českého jazyka. Ve schodě se zájmy dvou uvedených skupin zakladatelů byly také v počátečních letech budovány muzejní sbírky, soustřeďující především přírodovědné materiály a písemné památky. Tvorba sbírek umělecko-historických se pak uskutečňovala v jejich stínu. Situace v těchto sbírkách nicméně nebyla ani v počátcích tak nepříznivá, jak se může zdát ze zpráv některých muzejních historiografů.¹ Přes přírodovědnou a lingvistickou orientaci neustoupil v muzeu zájem o další disciplíny zcela do pozadí a vedle majorátních odvětví se zde rozvíjela – byť skromně – také archeologie. Již v svolání, které přednesl 15. dubna 1818 na zakládací schůzi muzea František hrabě Kolovrat, nejvyšší Purkrabí, měl být v budoucím muzeu vytvořen sál produktů s rukodělnými a uměleckými předměty. Nové podpory se pak archeologii dostalo po roce 1841, kdy v čele musea stanul František Palacký. V roce 1843 byl při muzeu založen archeologický sbor, jehož úkolem bylo sbírání, ochrana, studium a zveřejňování zajímavých starožitností.²

První, nikoli bezvýznamné předměty z oboru sklářské tvorby se v muzejních sbírkách ocitly prostřednictvím různých darů právě již před polovinou 19. století. Zájem nejstarších sběratelů kolem muzea se přirozeně soustředil na artefakty předchozích epoch. Z oboru sklářství byly až na výjimky sbírány předměty od 16. do 18. století. Starší středověké sklo až na výjimky nebylo k dispozici, mladší klasicistní a biedermairové jako produkt současnosti pochopitelně dosud nevzbuzovalo sběratelský zájem. Při hodnocení sbírky převládalo v počátcích vlastenecké historické hledisko. Nepřekvapí proto, že do sbírek ve větší míře přibývaly například různé malbou zdobené okenní terče s rodovými

¹ Srov. např. Hanuš 1923, 187-200; Drobna 1949, s. 87-103.

² Kop 1941, s. 10-12, 28-29.

znaky a monogramy, které odkazovaly na konkrétní historické osobnosti nebo události. Je zřejmé, že tyto předměty byly hodnoceny spíše pro své heraldicko-epigrafické poselství, než pro kvality uměleckořemeslné. Je přitom nutno zdůraznit, že pozornost obrozeneckých sběratelů nebyla ve výběru příliš omezována politickými, nacionálními či konfesními předsudky, jak by snad bylo možné očekávat. V muzeu se tak ocitla řada předmětů spjatých s činností protestantské i katolické církve, s životem předbělohorské i pobělohorské šlechty a měšťanstva, památky oslavující habsburské panovníky, atd. Vedle předmětů s podstatnou historickou hodnotou se ve sbírce ocitly i práce pozoruhodné převážně z hlediska uměleckořemeslného. Zdá se, že respekt vůči baroknímu sklářství byl pocíťován i v období, ve kterém bylo barokní umění hodnoceno ne vždy pozitivně. Skupinu barokního skla v muzejních sbírkách tvořilo po polovině 19. století jen několik desítek exponátů, mezi nimi však řada unikátů. Celá kolekce byla navíc v letech 1862 – 1863 zhodnocena publikováním v rámci německého a posléze českého soupisu muzejních sbírek, který podal sice stručné, ale často výstižné popsání jednotlivých předmětů. Tím byl položen základ pro další budování sklářské sbírky a její další odborné zpracování.³

V posledních desetiletích 19. století se bohatě rozvinula jiná sbírka skla, která měla Národní muzeum obohatit teprve později. Dostí velký zájem byl věnován rozmanitým oblastem sklářské produkce v Českém průmyslovém muzeu Vojtěcha Náprstka. Vznik této instituce, proslavené především sbírkami mimoevropských kultur, byl mimo jiné inspirován světovými výstavami v Londýně (1862) a v Hamburku (1863), a činností lodnýnského Kensingtonského musea. Také zde se utvářel početný soubor předmětů ze skla, vzniklých v 17. a 18. století, který byl po roce 1889 vystaven v nově vzniklé muzejní budově na pražském Starém Městě.⁴

Na půdě Musea království Českého došlo k většímu oživení akviziční činnosti v oblasti sbírky skla na přelomu 19. a 20. století. V souvislosti s otevřením nové muzejní budovy na Václavském náměstí roku 1892 bylo oficiálně vytvořeno také oddělení historické archeologie. V jeho čele stanul architekt, výtvarník a znalec užitého umění Jan Koula, jehož

³ Viz *Archaeologische Sammlung 1862*; *Archaeologická sbírka 1863*. Je příznačné, že pro řadu předmětů – nejen v oboru sklářství – se tento soupis stal jejich dosud jediným písemným zveřejněním. Když navíc došlo ve dvacátém století k systematickému evidování sbírek, nebyly mnohé předměty ve zmíněných soupisech identifikovány a poznatky v nich zanesené reflektovány. V evidenci pak došlo k různým nepřesnostem a několika omylům v interpretaci.

⁴ K povaze sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea viz Kottner 1898.

záliba v uměleckém řemesle se promítla do složení sbírky.⁵ Charakter muzejní akviziční činnosti zřejmě také ovlivňoval příklad Náprstkova muzea a Uměleckoprůmyslového muzea, který zde podněcoval zájem o estetické hodnoty sbíraných předmětů. Dokládá to skutečnost, že v uvedeném období přibylo do muzea více předmětů bez vysloveně historického poselství, zato však umělecky hodnotných. Jestliže se ve starší fázi sbírka rozrůstala především díky darům, v této době bylo sklo do muzea v poměrně hojném počtu nakupováno, zejména od pražských obchodníků Litterbacha, Steuera, Poppera, Morawitze a dalších. Tímto způsobem se v archeologické sbírce ocitla řada zajímavých ukázek barokního řezaného, dvojtěnného i malovaného skla.

Po přestálém nepříznivém válečném období let 1914 – 1918 došlo v obnoveném státě k novému rozvoji muzea. Ani v tomto období se zde zastoupené sklářské produkci sice nedostalo zvýšené odborné pozornosti, avšak soubor vytvořený v předchozím století byl podnětem k dalšímu postupnému rozšiřování. Mezi různými jinými akvizicemi byl pro sbírku skla přínosný zejména soubor, který muzeu ve 20. letech 20. století věnoval Dr. František Tábořský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

S nešťastnou etapou světové historie souvisí převody konfiskovaného majetku do muzejních sbírek. Také touto cestou došlo po roce 1945 k rozšíření muzejního souboru barokního skla sbírky. Někdy problematická se v retrospektivě zdají být opatření, která direktivně řeší rozložení sbírek v muzejních ústavech, protože nerespektují přirozený vývoj dlouhodobě budovaných kulturních statků. Přesto právě díky jednomu z takových hromadných přesunů, tedy díky převodu již zmíněné uměleckořemeslné kolekce bývalého Náprstkova Českého průmyslového muzea, došlo po roce 1963 k vytvoření početného, velmi rozmanité sklářské sbírky na půdě Národního muzea. Ta pak mohla být po několik dalších desetiletí s ohledem na její celek dále doplňována jednotlivostmi až do 80. let 20. století, avšak bez širšího prezentování veřejnosti. V 90. letech pak sbírkotvorná činnost v oblasti sklářské sbírky oddělení starších českých dějin Národního muzea téměř naráz ustala pro naprostou absenci prostředků, určených k nákupu sbírkových předmětů.

Přes rozsah a význam sklářské sbírky Národního muzea nedocházelo v minulosti k jejímu systematickému, širě založenému odbornému zpracování. Hlavním důvodem byl vždy nízký počet odborných kurátorů, kteří se jednoduše nestačili orientovat na všechny obory, a zpracovávaly jen vybrané, jim nejbližší. Mezi ně sklářství dílem náhody i vnějších okolností nenáleželo. Sbírka skla tu navíc ležela ve stínu sklářské sbírky

⁵ Srov. Sršeň 1999, s. 27.

Uměleckoprůmyslového muzea, svým rozsahem a kvalitou jistě bezkonkurenční, kolem které se od počátku soustředil výzkum dějin českého sklářství.

Vedle již zmíněného soupisu z let 1862 a 1863 se rozsáhlejšího zpracování sbírce barokního skla Národního muzea dostalo až během výstavy, která se pod názvem *České sklo 17. a 18. století* uskutečnila v Praze roku 1970. Katalog, který u této příležitosti připravil kolektiv autorů vedený Emanuelem Pochem, pomohl interpretovat celou řadu předmětů a zpřístupnit ji tak domácím i zahraničním badatelům.⁶ Význam katalogu pro studium sbírky je nesporný, dotýká se ale jen její malé části a obsahuje navíc i některé nepřesnosti. Několik exponátů z Národního muzea obsáhl také katalog výstavy českého sklářství, uspořádané v roce 1985.⁷ Tato výstava však byla vybudována především na sbírce Uměleckoprůmyslového muzea, a nepočetné exponáty z jiných ústavů zde byly pouze drobným doplňkem.

Mezi příspěvky zaměstnanců Národního muzea k poznání barokního skla je třeba vyzdvihnout článek Dagmar Staré, který se zabývá kolekcí věnovanou muzeu slavným severočeským sklářským odborníkem první poloviny 19. století, Friedrichem Egermannem.⁸ V souvislosti s uspořádáním Mezinárodního kongresu dějin sklářství v Praze roku 1970, podali autoři následně publikovaných Análů také průvodce, který ve stručnosti upozornil na význam sbírky na několika vybraných příkladech.⁹ Příspěvkem k poznání sklářské sbírky Národního muzea bylo uspořádání výstavy, věnované dějinám harrachovského sklářství. Ta se však soustředila především na činnost v 19. a 20. století, a předchozí období zde bylo zastoupeno jen nemnoha položkami.¹⁰ Malá část sbírky skla je spolu s několika barokními předměty představena veřejnosti v expozici Památky národní minulosti v Lobkovickém paláci na Pražském hradě. Vystavené ukázky barokního sklářství v katalogu expozice zpracovaly Olga Drahotová a Dagmar Stará.¹¹

Některé další, nikoli bezvýznamné příspěvky k poznání barokního skla v Národním muzeu jsou roztroušeny v poznámkovém aparátu statí a katalogů, které se sbírkou Národního muzea přímo nezabývají. Často však přinášejí poznatky zásadní. Na všechny tyto příspěvky,

⁶ Poche (ed.) 1970.

⁷ Brožková – Drahotová – Hejdová 1989.

⁸ Stará 1971.

⁹ Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965–1965.

¹⁰ U příležitosti výstavy byl publikován průvodce se soupisem exponátů. Viz Stará - Urbancová - Svatoňová – Šamánková 1988.

¹¹ Kočí – Vondruška (ed.) 1989.

pokud se nám je podařilo zjistit, odkazujeme u příslušných katalogových hesel. Mnohé cenné údaje o sbírce lze konečně nalézt také v evidenčních kartách oddělení starších dějin, které jsou však často příliš stručné, nebo obsahují různé nepřesnosti a chyby.¹²

Skladba sbírky

Přestože sbírka skla oddělení starších českých dějin Národního muzea nedosahuje počtem exponátů rozměrů naší největší sklářské sbírky, která je uložena v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, náleží přesto k jedné z největších kolekcí svého druhu v České republice. V jejím složení převládá sklo z 19. století, a sklo, které jsme uvykli nazývat barokním, nebo obecněji sklo 17. a 18. století představuje přibližně jednu čtvrtinu z celkového počtu zhruba tří tisíc položek. Přesný počet předmětů je však obtížné odhadnout

České broušené a řezané sklo

Největší část sbírky barokního skla představuje oddíl předmětů broušených a řezaných, z toho je pak většina exponátů české provenience. Broušení a řezání často velmi čirého skla s křišťálovým leskem se stalo nejvlastnějším a umělecky nejvyspělejším projevem českého barokního sklářství, a povaha uvedené muzejní sbírky toto shrnutí potvrzuje. Také oddíl českého broušeného a řezaného skla lze – přes obtíže vzniklé nejistým určením některých předmětů – rozdělit do několika skupin podle předpokládaného období a místa nebo spíše oblasti vzniku, i podle charakteru výzdoby.¹³

Do jedné z uvedených skupin tak můžeme zahrnout předměty, které vznikaly patrně v jižních Čechách koncem 17. století a v průběhu století následujícího. Na počátek této skupiny jsme zařadili pohár norimberského typu, snad jihoněmeckého původu, datovatelný do doby kolem roku 1690, který tvoří určitý mezičlánek mezi německým raně barokním

¹² Zajímavé interpretace provedly v rámci evidence předmětů zejména PhDr. Eva Šamánková a PhDr. Dagmar Stará. Pokud to bylo možné, pak jsme na texty v evidenčních kartách odkázali u jednotlivých hesel.

¹³ V tomto dělení však okamžitě vyvstávají problémy, dané čilou výměnou různých námětů a nápadů mezi jednotlivými, často poměrně vzdálenými sklářskými středisky, a paralelním, poměrně dlouhým přetrváváním užití některých typů skla a vzorů jejich zdobení.

sklářstvím a českou produkcí následujícího období. Velká skupina barokního skla, částečně zřejmě jihočeského původu, je tvořena různým typem nádob z kvalitní, často zajímavě hutnicky tvarované skloviny bez broušení. Povrch těchto předmětů – pohárů, sklenic, konvic a holeb - bývá zdoben mělkou matnou řezbou obíhajících ratolestí, vlnovek, šlahounovitých květin s dlouhými úzkými listy a bobulovitými květy, ptáků, stylizovaných tzv. čínských architektur i lidských postav. Řezba, která obvykle rezignuje na detail, je v mnoha případech poutává živým expresionismem, kterým někdy připomíná malbu na habánské keramice. Tímto stylem mohou přitom být provedeny i práce pro významné objednavatele. V Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze i v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích se dochovaly podobně řezané láhve a poháry se znaky opatů cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě. Právě tyto předměty pomáhají spojit uvedenou skupinu s oblastí jižních Čech. K zajímavým pracím této skupiny v Národním muzeu patří pohár Anselma Lürzera, opata benediktinského kláštera v Admontu, datovatelný do let 1712 – 1714. Volně lze k této skupině přiřadit také pohár Leopolda Antona Firmiana, příštího salzburského biskupa, snad z let 1709 - 1718. Tento pohár však ostatní práce uvedeného okruhu náročností výzdoby přesahuje.

K rozvoji glyptické řezby skla, který souvisel s tradicí řezby drahých kamenů a polodrahokamů, došlo především na severu Čech. Ve sbírce Národního muzea jsou zastoupeny některé z tzv. inkunábulí, použijeme-li tohoto Pazaurova výrazu, starého řezáčství skla. Jedná se o dvě láhve, zdobené motivy květin podle předloh augsburského rytce Johanna Thünkela a zejména o unikátní džbán Marie Adelheid hraběnky Thunové s medailonem mariánského námětu a ornamentálně bohatým erbem hrabat Preysingů, vzniklý po roce 1688. Tato práce pootevřela spolu s pohárem Christopa Lodrona a Cathariny von Spaur z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a s pohárem Matthiase Ploensteina, probošta v St. Andrä, z Muzea hlavního města Prahy, cestu k poznání jednoho z významných severočeských sklářských středisek, kterým nejspíše byla Gundelachem založená eilandská huť na thunovském děčínském panství. Její poznání se doposud opíralo o poznání výhradně písemné povahy.

Nové možnosti uměleckého ztvárnění skleněných předmětů a využití optických kvalit materiálu přineslo koncem 17. století broušení skla. K nejstarším barokním skleněným nádobám, jejichž stěny jsou fasetovány brusem, patří osmiboká láhev s monogramem Ježíšova jména, datovaná do roku 1694. Tato láhev je příbuzná nádobě uložené ve sbírce muzea v Litomyšli, jež je považována za produkt horácké huti v Pusté Rybné. Snad již kolem roku 1700 vznikla také krystalizací podléhající číše s aliančním erbem hrabat Gallasů

a Mansfeldů a s erbem svobodných pánů ze Žerotína. Díky ní lze rozšířit nepočtenou skupinku prací s gallasovskými znaky, která má původ nejspíše ve sklárnách v okolí Liberce.

Sbírka Národního muzea dále dobře odráží využití techniky broušení a řezání skla a zejména jejich kombinace při hledání nových výrazových možností v průběhu celé první poloviny 18. století. V této souvislosti je možné uvést jednak početnější skupinu masivních pohárů s kónickou kupou na různě tvarovaném balustru se zatavenými, spirálově stočenými skleněnými rubínovými vlákny, který vystřídal starší nožky členěné soustavami nodů a prstenců. Tato raná skupina balustrových pohárů je zdobena většinou miskovanými rosetami a pásy, ale též matně řezanými motivy rozvilin, ratolestí i ptáků. V některých případech je balustrový dřík fasetován. Přejít k tvarově vyspělejší formě barokního poháru představuje pohár pražského purkrabího Franze Niklase Alsterla z Astfeldu, který je datovatelný do let 1713 – 1719. Pokrok ve vývoji formy barokní poháru je zvláště patrný, postavíme-li do této skupiny pohár určený Franzi Kaiserovi, který je zhruba o jedno desetiletí mladší a konečně pohár s aliančním erbem Bechyňů z Lažan a Hochbergů, vzniklý patrně ve 30. letech.

Nádobí se šlechtickými i prelátskými erby tvoří v muzejní sbírce významnou část a dobře odráží historický přístup dřívějších kurátorů. Vedle zmíněných rodů jsou zde rodovými erby řezanými zastoupeni dále např. Kocové z Dobrše, Hartigové, Benedové z Nečtin, Althanové, Kolovratové, Šternberkové, Schaffgotschové nebo Trautsonové, na mladším skle pak např. Mac Navenové O'Kelly, či Salmové. Unikátem, i když umělecky nikterak závažným, je číška se znakem úspěšného sklářského magnáta Ignaze Franze Eissnera z Eisensteinu, vzniklá po jeho nobilitaci v roce 1773.

Samostatnou tématickou skupinu ve sbírkách barokního skla obvykle vytváří předměty oslavující panovníka. Ve sbírce Národního muzea tuto skupinu otevírá shora již zmíněný pohár s říšským orlem a s nápisem vyzývajícím k jednotě mužů Germanie, jehož vznik spadá do období vlády císaře Leopolda I. Několik předmětů z této sbírky se stylizovanou podobiznou či nápisem vztahuje k osobě Karla VI. Milou oslavou jeho dcery a následnice trůnu je známá holba s českým přípitkem na zdraví „hezký královny uherský český naší Terezky“. Zdá se, že vděčným námětem pro řezáče skla byl uherská uniforma s poněkud bizarní čepicí, postrkanou péry a květy, s níž v mládí vystupoval na veřejnosti korunní princ Josef. Takto je zachycen hned na dvou stylově odlišných číškách z 50. let 18. století. Nelichotivě se vůči panujícímu představiteli habsburského rodu vyjádřil autor hesla „König Frantz daraus“. Toto heslo sice náleží mladší etapě kulturních dějin, avšak papír s ním se ocitl nalepen na uchu bohatě broušené, pozdně barokní pivní holby.

S mírným zpožděním za šlechtou se vytvořila nová skupina odběratelů více či méně luxusního skla také mezi zámožnějším měšťanstvem. V této skupině obyvatelstva zůstávaly dlouho oblíbeny levnější, emailovými malbami zdobené předměty tradičních forem, avšak někteří její představitelé si našli velmi záhy cestu i ke kvalitně zdobenému řezanému zboží.¹⁴ Dokládá to příklad broušené a řezané číše se sladovnickým znakem, která je datována rokem 1710. Mnohé další práce, nejčastěji pivní holby, s různými cechovními znameními však nesou výzdobu forem spíše rustikálních.

Přestože se sbírka Národního muzea vyznačuje mnoha datovanými, datovatelnými a do konkrétního historického a sociálně kulturního rámce začlenitelnými předměty, přeci jen velké její množství představují práce, jejichž hodnota je z hlediska historických studií méně závažná, avšak významná zůstává jejich hodnota estetická. Nemusí se přitom vždy jednat a díla prvořadě umělecké kvality, jejíž poměrování je beztak záležitostí veskrze problematickou. Právě v případě užitého umění vypovídají o uměleckých hodnotách lépe celé skupiny předmětů, na kterých lze rekonstruovat a demonstrovat řešení specifických výtvarných řešení různých kvalitativních úrovní.

Jedním z hlavních témat veškerého umění je vyobrazení lidské figury. Také ve sbírce skla, jíž zde věnujeme pozornost, existuje početná skupina prací, která řeší problém zobrazení člověka. Uvedli jsme již džbánec hraběnky Thunové, na kterém jsou vedle poloviční postavy Panny Marie s Ježíškem vyobrazení dva andělé, jako štítonoši. V podání všech znázorněných postav se zračí klasické umělecké školení, jímž autor řezby prošel. Je zřejmé, že toto školení nespočívalo jen v dokonalém zvládnutí techniky řezby, ale také v obsáhnutí kresby v širším smyslu disegna. Právě díky němu je tato práce naplněna značně harmonickým proporčním řádem v období, které své výrazové prostředky ve sklářství dosud pracně hledalo. V prvních desetiletích 18. století mají na skle řezané figurální motivy odlišnou povahu. Již méně zřetelná je zde kresebná průprava. Navenek zřetelnější je naopak tendence vyrovnat se s kvalitou materiálu – s jeho tvrdostí, leskem průzračností, hrou světél a stínů. Také zde sloužila kresba jako předloha, ale především jen jako technická pomůcka bez hlouběji cítěné obsahové hodnoty. Postava má na skle často význam ornamentální. To se netýká jen Amoretů, lovců, dam a pastýřů, později začleňovaných do barokní bérainovských grotesek. Tento ornamentální ráz mají i heraldicky postavené figury novomanželů na svatebních číších z doby kolem 1710, v nichž je do techniky řezby ve skle převeden starší námětový okruh ze skla malovaného emaily. V průběhu první poloviny 18. století se v oblasti řezaného skla vyčlenil okruh předmětů, na jejichž povrch se autoři výzdoby snažili

¹⁴ K šíření barokního skla v pražském měšťanském prostředí zejm. Brožová 1989, s. 6-35.

převést početnější figurální kompozice, nejčastěji galantní, lovecké a bitevní scény, které obíhají po obvodu celé nádoby, aniž by byl ponechán větší prostor jiným typům ornamentální výzdoby. Námětově jsou tyto skladby převzaty z grafických listů, ale také z jiných trojrozměrných předmětů. Ranou ukázkou severočeské práce tohoto typu v rámci sbírek Národního muzea představuje proporčně naivní, ale výrazově poutavá rozměrná číše s bitevní scénou u bran města, která je snad ohlasem událostí války o španělské dědictví.

Před několika roky vydaná práce Olega Grabara „The Mediation of Ornament“ se snaží na příkladech islámského umění vysvětlit význam několika námětových ornamentálních skupin, které nám pomáhají zprostředkovat uchopení zdobeného předmětu. Právě zprostředkování je Grabarovi nejvlastnějším obsahem ornamentu, které nadstavuje Gombrichovu vyzdvižení formálního principu rámování, vyplňování a spojování.¹⁵ Vedle lidské postavy tento obsah naplňují také písmo, architektura, přírodní a geometrické motivy. Všechny tyto námětové skupiny, které Grabar vztahuje na příklady umění muslimů, hrají klíčovou úlohu také v oblasti výzdoby barokního skla.

Různé nápisy a monogramy se hojně vyskytují již na emaily malovaném skle 16. století. Vedle delších zpráv, u nichž je prioritní obsah vyprávěného sdělení, se již tehdy vyskytují také nápisy a monogramy, u nichž vystupuje do popředí výtvarný charakter písma. Zároveň se zájmem o výtvarné působení písma někdy dochází k záměrnému potlačení srozumitelnosti nápisu, který se někdy blíží rébusu. To je zřejmé již na příkladech osobních monogramů, které často bývají nadepsány šlechtickým erbům. Jsou obvykle provedeny snadno čitelným majuskulním písmem, které navozuje atmosféru římské monumentální kapitály. Avšak celý obsah monogramu, který vyjadřoval jedno nebo více křestních jmen, šlechtický titul, rodové jméno, predikát a někdy i jména několika rodových držav, zřejmě nemohl být vždy zcela srozumitelný ani nezasevěným součastníkům. Tyto monogramy převládají v 16. a 17. století. Koncem 17. století, jakoby vyjadřovaly tíhu baroka k dynamické koncentraci, se začínají objevovat zdvojené, proti sobě zrcadlově postavené monogramy z písmašsky cítěných písmen. Oproti starším monogramům bývají většinou kratší zejména o iniciály jmen rodových panství. Jejich čitelnost však znesnadňují písmašské pletence, jimiž se jednotlivá písmena navzájem prostupují. Hlavní roli již nehraje harmonická krása jednotlivých písmen, ale složitý dynamický útvar, blízký arabesce. Tento typ monogramu je na skle i jinde oblíben po celou první polovinu 18. století. Jeho nejbohatší ukázky ve sbírce národního muzea se objevují na poháru Leopolda Antona Firmiana a Ferdinanda Ehrenreicha Ludwiga hraběte Welze. Ve druhé polovině si písmo uchovává svou

¹⁵ Srov. Grabar 1992, s. 9-46, a Gombrich 1984.

zdobnost, jež dosud znesnadňuje čitelnost, ale lineární vedení monogramu převládne nad zrcadlovým.

Zvláštní skupinu monogramů-symbolů představují stále a stále opakovaná zkrácená, do podoby piktogramu stylizovaná jména Ježíše a Marie. Tyto motivy zdaleka nebyly oblíbeny jen v duchovních, jezuitských kruzích, ale jako určitý druh amuletu se objevovaly také na lahvích se šlechtickým znaky, či na pivních holbách. Velmi často se na barokním skle vyskytuje číslice „3“, někdy zařazena do delšího textu, vepsána do srdce či spletena s motivem kotvy, jako homonymum německého slova „treu“, tj. věrný. Zatímco monogramy bývají obvykle psány humanistickým písmem, k psaní delších, většinou německých nápisů se užívá kurentu, výtvarně rovněž poutavého, ale v technice řezby do skla obtížně proveditelného. Časté jsou emblematické motivy, v nichž je malovaný symbol doplněn textem. Na rozdíl od intelektuálně náročných, individuálně tvořených a nesnadno luštitelných emblémů, se v 18. století ustavuje mnohokrát opakovaná námětová skupina, jejíž alegorie obvykle oslavují lásku, věrnost, přátelství, stálost, sílu apod. Náměty této skupiny byly zřejmě obecně přístupným bohatstvím a jejich dešifrování asi nečinilo zvláště velké potíže. Vedle toho se však i na řezaném skle udržely motivy emblémů svým charakterem spjatých s renesancí, jak to dokládá číše s vyobrazením lilie a heslem „Candore omnia vincit“ a její protějšek z Muzea hlavního města Prahy.

Architektonické, přírodní a geometrické náměty žily na starším renesančním, emailem malovaném skle odděleně. Klasicizující arkáda tvořila rámeček figurální scéně, z geometrických vlysů byly utvářeny bordury nádob. Groteska, která umožňuje plynulé spojení architektonických, přírodních i geometrických prvků, je sice také vlastní renesančnímu umění, ale k jejímu širokému uplatnění při výzdobě skla dochází v její revitalizované, postbérainovské podobě až ve 20. letech 18. století. Bylo řečeno, že zatímco renesanční a manýristická groteska byla charakteristická svým intelektuálním poselstvím, s Bérainem se z ní stává pouhý, stereotypně opakovaný ornament.¹⁶ Tento názor je oprávněn, pokud se týče literárního konceptu, který může s groteskou korespondovat. Nevyčerpává však plně smysl formálního bohatství, které barokní groteska přinesla. Právě rezignace na literární přetížení grotesky umožnila barokní dekoratérům prozkoumat do nejvyšší míry její tvarové možnosti a svým perfekcionalismem ji dovést na hranici možností.

Kreativní vývoj barokní grotesky se neodehrál v řezáckých dílnách, ale v grafických dílech francouzských návrhářů a jejich následovníků. Jejich poselství však nabylo v technice řezby na skle zvláštního významu. Grotesky technice řezby vyhovují lépe,

¹⁶ Srov. Morel 1997, s. 12.

než ornamentální akanty, zdomácnělé v řezbářství, štuku i zlatnictví. Také na řezaném skle se zejména kolem roku 1700 objevuje snaha vyjádřit na povrchu nádob oblé tvary zavíjejícího se listoví. Náročná technika řezby se však tomuto tvaru brání. Bližší jí naopak jsou plynulé linie pletenců, později zalamovaných tenkých i silných pásek, měnících se v menší, několika kratšími zářezy vyznačené peříčkové listy. Z nich vystupují ratolesti, květy, čabraky, festony, girlandy, vázy a květinové koše a různé zoomorfní i antropomorfní motivy.

Barokní groteska je fantazijní, šokuje bohatstvím invence, avšak na rozdíl od grotesky renesanční svou nepravděpodobností a ilusionismem neuvádí do rozpaků. Je tektonicky logická, ani ne tak ve smyslu neseného a nesoucího, ale vztahu „figury“ a „pozadí“, jejichž vyznačení je jedním ze základních předpokladů zobrazivého umění.¹⁷ U renesanční grotesky je tato logika běžná v počátečním období, v 15. století, kdy jsou tektonické prvky obvykle provedeny ve světlých grisailleových tónech na tmavém pozadí. Vrcholně renesanční grotesky toto pravidlo narušují tím, že jejich tektonické prvky, tj. nejrozličnější zobrazené předměty mohou tvořit hranici mezi navzájem odlišnými typy pozadí různých kvalit. K čáře, pásce rozvilině nebo figuře pak může z každé strany doléhat jinak barevné pole pozadí.¹⁸ Na řezaném barokním skle se až na výjimky nic takového nevyskytuje. Zde je vždy postavena do kontrastu matně řezaná linie či plocha k čiré ploše lesklého transparentního skla. Matné plochy, jakoby nahodile ohraničené složitě se křížícími pletenci, které nacházíme na číšce s emblémem „Candore omnia vincit“ působí v kontextu barokního řezaného skla překvapivě a jsou unikátem, vzniklým jako projev barokního neomanýristického historismu.

Jakkoli může pravidelnost kontrastu figury a pozadí znít stereotypně, ve skle je tento stereotyp zrušen nejvlastnější hodnotou skla jako materiálu, totiž jeho reakcí na okolní světelné prostředí. Jakýkoli náš pohyb vůči pozorovanému předmětu, sebemenší změna okolního prostředí, k němuž dříve náležela i proměna barev nápojů a mihotání plamene svíci, uvádí staticky rozvržené vztahy mezi figurami a pozadím do pohybu, který je v rovné ploše kresby, grafiky a obrazu nemyslitelný. Bylo řečeno, že se barokní řezáči stali otrockými napodobiteli grafických předloh, vypracovaných profesionálními návrháři.¹⁹ Přesnou hranici mezi autorským podílem nelze u jednotlivých zdobených předmětů vést a takové úsilí by ani

¹⁷ K problematice vyjádření vztahu mezi „figurou“ a „pozadím“ srov. Gombrich 1985, s. 52-61; týž 1984, s. 140-141.

¹⁸ Morel 1997, s. 26.

¹⁹ Schmidt 1912, s. 266.

nemělo smysl. Je však nepochybné, že na barokním skle nabývá groteska nesrovnatelných kvalit.

Renesanční ornament je zdobením nekonečně se do všech stran šířící plochy. Barokní ornament je rámcem, který mnohonásobně podtrhuje ústřední, někdy svými rozměry překvapivě malý motiv – portrét, vyobrazení Amoretta, symetrický monogram, koš nebo vázu s květu, či dokonce prázdný medailon, jehož plocha zrcadlí naši představu. Jednotlivé části ornamentální kompozice mají malou autonomii, menší než u renesanční grotesky. Všechny jsou přes svou osobitost těsně spojeny s jedním velkým rámcem. Tím se stávají téměř ilustrací leibnizovského pojetí substancí, které „nemají žádná okna, jimiž by do nich mohlo něco vstupovat nebo z nich vystupovat. Akcidenty se ani nemohou odpoutat od substancí, ani se nemohou procházet vně substancí... Proto memůže zvnějšku vstoupit do monády ani substance ani akcident. Přesto musí mít monády přece nějaké vlastnosti, protože jinak by nebyly žádnými jsoucnými...“.²⁰

Barokní grotesky jsou ústředním námětem ve výzdobě skla druhé čtvrtiny 18. století. V uvedené sbírce je najdeme bohatě rozvětvené na plochách pohárů, loďek, číšek i holeb. Kolem poloviny 18. století jakoby se však lidé jimi přesytili. Po období bujné zdobnosti získávají na oblibě předměty, na nichž vyniká jeden hlavní motiv, opět nejčastěji rodový erb, monogram, případně podobizna, zasazená do obvykle bohatší kartuše, někdy do rostlinného medailonu. Zdobnost tohoto motivu pak kontrastuje s čirou plochou stěny. K příkladům tohoto nového stylu, který působí jako projev klasicismu bez tradičního klasicistního slovníku, se řadí již loďka s erbem Trautsonů a lahvička s aliančním znakem Schaffgotschů a Hatzfeldů. Teprve později, v 70. – 90. letech 18. století, tedy v kontrastu k vžitým představám o posloupnosti baroka, rokoka a klasicismu, dochází k návratu bujné zdobnosti a k širokému uplatnění rokají, které asymetricky vyrůstají z barokních kartuší, a tvoří na stěnách předmětů složité rámce. V Národním muzeu je dochováno několik desítek předmětů z této doby, které dokládají vznik nových typů nápojového skla, zejména různých typů číšek a pohárů, lišících se druhu nápoje, který z nich má být konzumován. Jejich bohaté zdobení, které zahrnuje často také krajinné motivy, je obvykle řezáno s velkou jistotou a překvapivou shodou detailu na početných souborech. Perfektním provedením je však nahrazena tvořivá síla hledání, kterou se vyznačovalo sklářství v 17. století a v první polovině 18. století. Nová produkce je odrazem zavedeného výrobního systému, organizovaného zdatnými obchodníky, kteří nakupovali nezdobené sklo ze skláren v různých částech Čech a nechávali je zdobit

²⁰ Cit Leibniz 1982, s. 157 (přeložil Jindřich Husák).

v řezáčských dílnách v oblasti Lužických hor. Rafiněři tak byli často vzdáleni od sklářských hutí, i od objednavatelů, pro něž sklo řezali.

Této praxi se vymykala dvě sklářská centra, jejichž produkci lze s větší či menší pravděpodobností doložit také na sbírce Národního muzea. Po polovině 18. století se začalo po několik desetiletí trvajícím období stagnace znovu vzrůstat sklářství na buquoyanském panství Nové Hrady. Nově zakládané hutě dodávaly sklo do řezáčské dílny Carla Josefa Lechnera, jehož svěbytná tvorba ovlivňovala charakter jihočeské produkce ještě v první polovině 19. století. Olga Drahotová a Helena Brožková nedávno identifikovaly ve sbírce Národního muzea několik předmětů, zdobených osobitě řezanými, v některých detailech diamantem rytými motivy bordur, rokajů, květů a drobných postav, jejichž autorem byl nejspíše sám Lechner.

Neméně významná byla produkce harrachovské podkrkonošské sklárny a rafinerie na Novém Světě. Výrobky této sklárny ukazují na déle trvající těsné styky a výměnu zkušeností se středisky na slezské straně Krkonoš. Mnohé z těchto prací, zejména pohárů, číší a loďek s plasticky utvářenými, podtaženými kupami s motivy reliéfních muší a palmet, na válcovitých dřících s fasetovanými nody, zdobených osobitou řezbou a zlacením, byly dříve spojovány se slezskou oblastí. Srovnání s ilustracemi ve známém vzorníku sklárny z 80. let 18. století a motivy, vážící se k českému prostředí však dovoluje některé z těchto předmětů uvést do souvislosti s podkrkonošskou oblastí.

Velké množství dochovaných exponátů se však bližšímu teritoriálnímu a často i časovému zařazení brání. Mnohé z tvarů a vzorů se vyznačují velkou setrvačností, která je někdy až málo pochopitelná. Některé z motivů zůstávají oblíbené po celé 18. století a setkáváme se s nimi často, ale ne vždy ve zlidovělé podobě ještě hluboko ve století následujícím. Ve sbírce Národního muzea se nalézá celá řada předmětů, u nichž dochází k prolínání stylů, které jsou ve svém konceptu přímo protichůdné. Z jejich velkého počtu zařazujeme do katalogu výběr mladších předmětů, které životnost barokních principů různými způsoby dokládají.

Broušené a řezané sklo slezské a saské

Vedle majorátní části sbírky, která zahrnuje českou produkci řezaného skla, zde nalezneme také menší kolekci, kterou lze spojit s dalšími evropskými oblastmi. Jedná se především o soubor předmětů slezské produkce. Řezáčské dílny na schaffgotschských

panstvích na slezské straně Krkonoš náležely od konce 17. století k nejnámennějším světovým centrům rafinace skla. Jejich rozvoj zbrzdila teprve pruská anexe Slezska a zejména celní opatření, která bránila – ne vždy účelně – živému kontaktu s českým prostředím, výměně zkušeností i materiálu.

Známé rané, hlubokým reliéfním brusem zdobené slezské poháry se ve sbírce Národního muzea nenacházejí. K nejzajímavějším časným pracím se zde řadí pohár se čtyřmi putti. Nádoba s víkem, z čirého skla se zatavenými rubínovými vlákny ve dřívku a úchytu víka, vznikla nejspíše v české sklárně. Její řezaná výzdoba s krátkými dolešťovanými zářezy, se specificky modelovanými lidskými tvary, listovím a maskarony, má však charakteristické rysy pozdního okruhu následovníků tzv. Mistra Koulovy číše. Vzdálený ohlas tvorby tohoto okruhu nalezneme také ve vynikajícím řezaném poháru s pohledem na Prahu. Velmi kvalitní, stylově pokročilejší je i poškozený pohár s glypticky provedeným panoramatickým výjevem z lovu na divočáka. Sbíрка dále obsahuje varianty některých oblíbených témat slezského sklářství, například motivu krajiny s fontánou a pastýřskou společností, motivu nahých chlapeckých postaviček ad. Vedle osobitého, plasticky vyvinutého tvarování broušením se na slezském skle uplatňoval výrazný řezaný ornament. Ve druhé čtvrtině 18. století převládaly motivy silných, architektonicky citěných pásek, které kontrastovaly s jemně řezanými motivy pletenců, rozvilin, krajinek, lidských postav či zvířat. Brzy po polovině 18. století zde došlo k uplatnění asymetrické rokokové výzdoby, zejména specifických blanitých rokají. Páskový ornament i rokaje slouží především k vytváření členitých rámců pro různé alegorie a emblémy. K oblíbeným náleží schaffgotschovský emblém s motivem vzrostlé jedle a devizou „Aucun tems ne le change“, a další jiné oslavy věrnosti a stálosti.

Další skupinu prací tvoří sklo saské. Na začátek této skupiny zařazujeme holbu zdobenou barevnými natavenými skleněnými perličkami a jemným zclacením. Podobné práce vznikaly v severočeském prostředí již začátkem 17. století. Kolem poloviny 17. století se jejich výroba rozšířila v Sasku, zatímco v Čechách ustala. Tato situace je dána pobělohorskou emigrací protestantských sklářských rodin do saského Krušnohoří. Saské produkci je blízký specifickou, velmi kvalitní řezbou zdobený pohár s motivem putti vyfukujícího mýdlové bubliny. V saské huti Glücksburg snad vznikla skupina pohárů, jejich kupy a nožky jsou členěny charakteristickým příčným fasetováním. V rámci tohoto souboru je zajímavé např. torzo poháru se znakem dánského krále Christiana. Shodou náhod se ve sbírce Národního muzea ocitl také pohárek ze série určené princovi Karlovi z kurfiřtského rodu Wettinů, snad z roku 1739. Úpadek saského sklářství, jehož vývoj byl násilně přerušen

destruktivními vpády pruských vojsk, nejspíše dokládá část nápojové soupravy s monogramem Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského, vzniklá zřejmě v 60. letech 18. století.

Ostatní země jsou svou produkcí ve sbírce barokního sklářství Národního muzea zastoupeny jen marginálně. Také tyto jsou zařazeny do katalogu, avšak širší pohled na produkci dalších evropských zemí neumožňují.

Sklo dvojitěnné a zlatem malované

Vedle řezaného skla dosáhlo české sklářství nejosobitějšího, i když ne tak široce rozvinutého projevu ve specifické technice tzv. dvojitěnného skla. Tuto techniku popsal již ve druhé polovině 17. století známý německý alchymista a sklářský technolog Johann Kunckel. Vedle nápodoby horského křišťálu čirým sklem a porcelánu sklem mléčným představuje dvojitěnné sklo jako originální imitace zlata, stříbra, rubínu a polodrahokamů další charakteristický projev barokního virtuózního zacházení s materiálem. Nejvíce se tato technika uplatnila právě v Čechách, ve druhé čtvrtině 18. století. Přesné místo vzniku nádob z dvojitěnného skla však neznáme a problematická je také jejich bližší datace.

Ve sbírce Národního muzea nalezneme dvojitěnné číše, zdobené imitací barevných polodrahokamů, provedenou krycí olejovou barvou i plošnou aplikací zlaté a stříbrné fólie, které patrně patří k raným pracím tohoto druhu. Nejpočetnější, a ve své době nejoblíbenější skupinu tvoří práce s různými architektonicko-krajinnými a figurálními výjevy, které byly do zlaté a stříbrné fólie ryty. K nejkvalitnějším ukázkám zastoupeným ve sbírce patří bezpochyby číška s motivem Šalamounova soudu, ale také několik čísek a pohárků s motivy her galantní společnosti a lovu. Kvalitní prací je také číška se sv. Brunem, zakladatelem řádu kartuziánů. Vedle prací prvořadé kvality se v muzeu nachází také série, na níž můžeme sledovat projevy různých autorů, lišících se navzájem rukopisem řezby a někdy i různou kvalitativní úrovní projevu. Pro možnost bližšího datování do roku 1743 nebo do let brzy následujících je zajímavá číška s podobiznou královny Marie Terezie. Vedle toho jsou ve sbírce zastoupeny také práce zdobené malbou lazurními laky na stříbrné fólii i přímo na skle. Zajímavou pozdní prací z dvojitěnného skla je řezbou na vnitřním plášti zdobená číška zednářského velmistra z roku 1797.

Dvojitěnnému sklu příbuznou technikou jsou práce zdobené tzv. dvojitěnným, obvykle červeným lazurním lakem podmalovaným medailonem s rytinou ve zlaté fólii. Tyto

medailony tvořily standartní výbavu dna dvojtěnných číší. Mimo to se však uplatňovaly i samostatně. Nejvyšší raným příkladem takto zdobené práce je číška s řezanými arabeskami, na jejímž dně se nachází terč s monogramem Ježíšova jména a textem žalmu. Ke kuriózním ukázkám tohoto druhu patří pohárek z 30. let 18. století, který nese na kupě medailon s císařským orlem a s monogramem císaře Karla VI. Minulost tohoto pohárku je opředená legendou o jeho držení třemi císaři. Lepšímu poznání celé této skupiny slouží láhev se znakem truhlářů, která je datována rokem 1763. Symbolickým závěr souboru prací s dvojtěnným medailonem tvoří pohárek s eucharistickou symbolikou, signovaný Johannem Josephem Mildnerem.

Technice dvojtěnného skla je výtvarně příbuzné sklo zdobené zlatou malbou. Zlacení patřilo v 17. i v 18. století k oblíbeným technikám rafinace a hojně se uplatňovalo v kombinaci s řezbou. Již před polovinou 18. století se zdokonalila technika zlaté malby jako samostatného výtvarného projevu, jak to dokládá monogramem zdobený pohárek, datovaný do roku 1747. Větší množství prací pochází však až z druhé poloviny 18. století. Vzhledem k uvedeným nápisům a vyobrazeným erbům lze některé z nich blíže datovat do třetí čtvrtiny století a spojit je s konkrétními osobami, jimž byly určeny. I zde však většinu prací tvoří velká skupina anonymních, někdy obtížně blíže datovatelných prací s náměty lovu a panských zábav. Teprve koncem 18. století začnou nad figurálními náměty převládat motivy klasicistních girland a festonů.

Čiré a mléčné sklo malované emailem a švarclotem

V technice skla malovaného emailem, která se ve střední Evropě široce rozvinula ve druhé polovině 16. století, nedocházelo po dlouhou dobu k výrazným technologickým ani výtvarným inovacím. Právě tato technika naopak pomáhal udržovat renesanční výtvarnou tradici až do 18. století a ve zlidovělé poloze hluboko do století následujícího.

Soubor emailem malovaného skla je poměrně početný. Vybíráme z něho pouze práce vzniklé po roce 1600, i když právě zde působí toto dělítko značně uměle. Samostatnou skupinu tohoto souboru tvoří malované okenní terče, které jsou cenným pramenem k poznání sklářství i historie, neboť se většinou jedná o práce datované. Díky vyobrazeným erbům, monogramům a nápisům můžeme někdy také alespoň přibližně určit jejich původ. Tak lze například u okenních terčů se znaky Jana Rudolfa Trčky z Lípy a Maří Magdaleny Trčkové z Lobkovic předpokládat původ v trčkovské sklárně v Deštné. Okenní terče z kostelů

v Žebráce a Skřiváni vznikly nejspíše v nedalekých Broumech. Vitraje ze zámku na Hrubém Rohozci jistě mají původ severočeský. Tyto práce však prostředkují i poznání osob, jimž byly určeny. Vedle zmíněných Trčků a rohozeckých Desfoursů sbírka dokumentuje svým způsobem objednatelskou aktivitu zbraslavského opata Urata, svatovítského kanovníka Tomáše Pešiny z Čechorodu, několika dalších šlechtických rodů, ale také hradčanských konšelů.

Početnou skupinu tvoří také emailem malované sklo duté. Ke kvalitním ukázkám tohoto druhu se řadí číše Schaffmannů z Hemerles či hrabat z Bubna a z Litic. Začátkem 18. století výrazně ubylo objednatelů emailem malovaného skla ze šlechtického stavu, která si oblíbila sklo broušené a řezané. Že však ani zde neustalo jeho užívání dokládá pohár s braniborsko-hohenzollernským znakem a monogramem markraběte Bayreuthského. Tvarem a charakterem výzdoby se jedná o práci prakticky renesanční, přestože datovanou rokem 1717. Přes tento projev určitého druhu barokního historismu však zůstává skutečností, že po roce 1700 začalo být emailem malované sklo vyhrazeno především měšťanskému a později i venkovskému prostředí a v námětech jeho výzdoby vedle rustikálně podaných ornamentů převažují motivy cechovní heraldiky a různé pijácké slogany.

K novému rozvoji výroby skla zdobeného emailem došlo v Čechách ve druhé polovině 18. století. Při malbě se začalo užívat pestrých barev, které umožňovaly aplikovat výzdobu v širší škále lomených tónů, s jemným propracováním detailů, často s v kombinace s jemně provedeným zlacením. Touto technikou byly na nádobách z čirého i mléčného skla prováděny kompozice, inspirované rokokovými grafickými listy jihoněmeckých rytců, kavalirů a dam, či drobnopisných krajin a zahrad se stafáží. Nezbytnou součástí krajin byla architektura i stromy stylizované do tvaru mohutných rokají. Ke konci století je začaly pozvolna střídat motivy polozřícených obelisků a jiných antikizujících ruin, které ve své sentimentální, výtvarně nepřilíš radikální podobě, někdy v bílorůžových tónech, jen nenápadně ohlašovaly nástup nového výtvarného cítění.

Část výroby vznikala jako imitace porcelánového zboží z mléčného, které napodobovala nejen materiálem a malbou, ale též tvarem šálků, konviček, cukřenek, terin, podnosů a váz. Nejvíce se produkce pestrými emaily malovaného čirého i mléčného skla rozvinula v novosvětské sklárně na harrachovském jilemnickém panství. Kolekce těchto prací dochovaná v Národním muzeu je poměrně početná a různorodá. Do katalogu zařazujeme pouze výběr prací zajímavých tvarem nebo výzdobou.

Naproti tomu zde nalézáme pouhé čtyři barokní práce zdobené malbou švarclotem. Tato kreslířsky nejpreciznější technika malby na skle se stala oblíbenou již v 17. století a

v první polovině 18. století v ní dosáhl vynikajících výsledků Ignaz Preissler, působící v Kunštátu. Jemu lze také připsat výzdobu lod'ky s motivy páskových ornamentů a chinoiserií, provedených švarclotem a zlatem, a známý porcelánový koflík s pohledem na Karlovy Vary, který jako tématický doplněk rovněž zařazujeme do katalogu. Umělecky méně náročný, avšak námětově nikoli nezajímavý je pohárek s emblémem a motivem trompe-l'oeil v podobě pavoučka, či pohár s interiérem kostela, v němž mladým dívkám a mužům s kazatelny káže o lásce Cupido.

Sklo hutnicky tvarované

Hutnicky tvarovaným sklem rozumíme výrobky, které nejsou zdobeny jinak, než hutnickými technikami, např. foukáním z volné ruku, foukáním nebo litím do formy, štípáním, natavováním apod., nebo ty, u nichž je hutnická výzdoba dominantní. Je přitom samozřejmé, že všechny předměty uvedené v tomto katalogu byly nejprve zpracovány v hutích, a teprve posléze předány k další rafinaci brusičům, řezáčům, malířům nebo zlatičům.

Kolekce barokního, hutnicky tvarovaného skla v Národním muzeu není příliš početná, a některé z dochovaných předmětů jsou dosti poškozené. Tvoří ji soubor několika tzv. žertovních pohárků, mezi kterými nalezneme např. römer ve tvaru botky nebo džbánky s ústím překrytým štípaným žebrovím. Snad v souvislosti s působením francouzských sklářů na krumlovském eggenberském nebo novohradském buquoyském panství souvisí vznik alespoň některých obtížně datovatelných misek a košíčků ze stavovaných silných skleněných vláken, a vyšší slánky s mušlovitými miskami. Jejich výroba se však z jižních Čech zřejmě přenesla i do jiných sklářských oblastí. K nejzajímavějším hutnicky tvarovaným nádobám v uvedené sbírce jistě patří lod'ka na vysoké noze, v benátském stylu, která zřejmě vznikla již koncem 17. století v některé z buquoyských hutí.²¹

²¹ Lod'ka byla identifikována PhDr. Olgou Drahotovou a PhDr. Helenou Brožkovou během přípravy výstavy „Metamorfózy skla“.

Základní třídění katalogu zhruba odpovídá oddílům vymezeným podle způsobů tvarování a zdobení, které jsme se snažili charakterizovat v předchozích kapitolách, a které odlišujeme několika řadami v číslování. Jedná se o třídění pomocné, které u mnohých předmětů nevystihuje plně jejich charakter. Toto třídění se stává problematické zejména v těch případech, kdy jsou předměty zdobeny více technikami. Například sklo hutnický zajímavě tvarované může být dále zdobeno řezbou, skla malovaná i řezaná bývá často také zlacené. Navíc se měřítku danému technikou zdobení vymyká skupina mléčného skla, které bylo vymezeno nikoli způsobem rafinace, ale povahou materiálu. Toto členění však odpovídá zvyklostem, které jsme nepovažovali za účelné měnit. Zdá se totiž, že jeho povaha vychází z logiky uvedených skupin přirozeně, a do jisté míry v sobě odráží např. souvislosti doby a místa jejich vzniku, či složení skupin konzumentů.

Nikoli zcela jednoznačné, ba dokonce ještě složitější se však ukázalo uspořádání v rámci jednotlivých oddílů. Jako naprosto nevhodné se při třídění staršího skla ukazuje řazení lineárně chronologické. To je dáno skutečností, že mnohé z předmětů prostě nelze datovat blíže, než na jedno, dvě i více desetiletí. Druhým důvodem je dlouhodobé přetrvávání některých námětů, které lze sledovat právě z hlediska jejich vývoje. Podobné problémy vyvstávají při třídění podle místa vzniku jednotlivých předmětů, které ve většině případů spíše jen tušíme, a to právě díky příbuznosti určitých tematických souvislostí mezi jednotlivými oddíly a skupinami skla.

V katalogu tedy k sobě stavíme předměty, které si jsou blízké buď tvarem nebo námětem výzdoby, podle toho, zda je při jejich vnímání prioritní tvar nebo výzdoba. Teprve potom se tyto skupiny pokoušíme, nikoli zcela důsledně, uspořádat chronologicky. V různých případech pak některé motivy sledujeme ve značně dlouhém časovém horizontu. Může proto překvapit, že jsme do katalogu barokního skla zařadili i předměty na první pohled nebarokní, zejména klasicistní práce z doby kolem roku 1800, abychom se vzápětí u jiné řady vrátili o několik desetiletí nazpět. Přes tyto posuny v čase, jejichž důvody někdy vysvětluje text katalogových hesel, se nám uvedený způsob prezentace sklářské sbírky zdál nejužitečnější pro interpretaci sklářské tvorby vybraného období.

Pro snazší orientaci v katalogu se snažíme většinu předmětů alespoň velmi stručně charakterizovat již v názvu každého z katalogových hesel. Záhloví jednotlivých hesel pořadáme podle běžných zvyklostí. U vybraných předmětů podáváme vedle jejich popisu

také interpretaci, která se někdy vztahuje i k dalším položkám celé skupiny. V mnoha případech jsme považovali za účelné zařadit na závěr hesel soupis zjištěných analogických předmětů včetně literatury, která se těmito analogiemi zabývá.¹

¹ S výjimkou úvodních statí byl celý katalog připraven s pomocí vlastní databázové aplikace v programu Access. V rámci celého studijního projektu byla vývoji této aplikace věnována dlouhodobá pozornost zvláště poté, kdy se některé již existující, jinými institucemi připravené projekty ukázaly pro potřeby dané práce z různých důvodů nevyhovující. Bez využití databáze by však bylo zpracování početného souboru značně obtížné. Aplikace byla zpočátku vytvářena především jako nástroj evidence a inventarizace sbírky oddělení starších českých dějin. Později se ukázala jako cenný a mnohostranný nástroj také při hlubším odborném zpracování celé kolekce, např. při klasifikaci jednotlivých předmětů, při vyhledávání datovaných a datovatelných předmětů, při automatickém třídění bibliografických odkazů či nalezených analogií. V neposlední řadě byla s pomocí databáze automaticky provedená veškerá grafická úprava katalogu, při níž bylo po převodu do textového editoru Word nutno mechanicky provést pouze zalomení stran.

1 . 1 Barokní sklo broušené a řezané: Čechy

1. 1 / 1

Pohár s říšským orlem

Čechy nebo jižní Německo (?), kolem roku 1690

sklo čiré, s hnědavým nádechem, řezané

Rozměry:

výška celku 24,5 cm

průměr patky 12,5 cm

průměr okraje kupy 9,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 449

Muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého, lehce nahnědlého skla, s kónickou, dole zaoblenou kupou, s vysokou nohou, složenou z prstenců, zploštělých nodů a dutého balustru, na mírně vyvýšené patce s obvodovým prstencem. Na čele kupy řezán motiv říšského dvojhlavého orla, jehož jedna hlava drží v zobáku srpek měsíce a druhá lilii. V drápech drží meč a žezlo. Nad orlem latinský majuskulní nápis "PELLE DVOS". Na protější straně velký řezaný nápis "CONIVNCTIS / VIRIBVS GERMA: / ANIA VINCET".

Kupa v dolní části je ulomená a znovu přilepená.

Pohár lze vzhledem k jeho tvaru zhruba zařadit do 80. - 90. let 17. století. Bližší dataci však lze hypoteticky určit vzhledem k symbolice obsažené v řezané výzdobě tohoto poháru. Latinský nápis, jehož význam lze do češtiny přeložit zhruba jako "zažeň dva", a motiv měsíce a lilie, které ve svých zobáčích drží dvě orlí hlavy jsou zřejmou narážkou na dva největší nepřátele německé říše posledních dvou desetiletí 17. století, kterými bezpochyby byly Turecko a Francie. Kritickým okamžikem ve válce s Tureckem bylo osvobození Vídně v roce 1683, které zahájilo období několikaleté úspěšné protiofensivy protiturecké koalice a postupné osvobození podstatné části Uher a dalších území na Balkáně od turecké nadvlády. Tato protiofensiva trvala až do roku 1699, kdy byl v Sremských Karlovcích podepsán mezi válčícími stranami mír. Dlouhodobý konflikt mezi říší a Francií se vyhroutil v roce 1688, kdy Francie pustošivým vpádem do Rýnské Falce porušila mír podepsaný o čtyři roky dříve v Řezně. Francouzská invaze vyvolala značný odpor a vedla v roce 1689 ke vzniku tzv. Velké aliance sdružující vedle habsburské monarchie několik dalších evropských mocností. Tyto události rovněž vedly k většímu sblížení mezi císařem Leopoldem I. a říšskými kurfiřty a mimo jiné přispěly k volbě Leopoldova syna Josefa římským králem a jeho následné korunovaci v Augšpurku v lednu 1690. Tato fáze válečného konfliktu mezi říší a Francií trvala do roku 1697, kdy byla uzavřena mírem v nizozemském Rijswijku (srov. Mikulec 1997, s. 142-155). Vzhledem k uvedenému

je značně pravděpodobné, že pohár vznikl právě v období jednotného protifrancouzského odporu. Po jednotě Německa ostatně volá i druhý latinský nápis uvedený na kupě poháru. Jedná snad českou práci, která však tvarem a námětem výzdoby vychází ze vzorů vyráběných v poslední čtvrtině 17. století v Norimberku.

1 . 1 / 2

Pohár s říšským orlem

Čechy, kolem roku 1690

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška celku 16,2 cm

průměr patky 12,6 cm

průměr okraje kupy 9,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 820

Pohár z čirého, hutnicky tvarovaného skla, s nižší válcovitou, vespod žebrovanou kupou, na krátké nožce s velkým žebrovaným nodem, a na nízké kruhové patce. Na čele kupy je matně řezán motiv císařského dvojhlavého orla s korunou, se žezlem a s mečem. Na zbylé ploše je rozvinut symetricky koncipovaný, matně řezaný ornament stylizovaných květů, doplněných leštěnými miskami.

Patka poháru prasklá, slepovaná. Část patky ulomena (nedochována).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivy květů

Čechy, kolem 1690

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška celku 17,2 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 93 989/1971

Literatura:

Drahotová 1989, s. 86, č. kat. 31

1 . 1 / 3

Číška s motivem krajiny, květin a čínské architektury

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 954

Číška z čirého skla, kónická, se silnými stěnami. Na plášti jsou řezanou linkou vymezena tři podélná, po stranách zaoblená pole. V jednom z nich je řezán rustikálně stylizovaný motiv vrchu s keři, ve druhém květina, ve třetím motiv čínské architektury. Mezi jednotlivými poli jednoduše stylizované slunečnicové květy a rozviliny. Při horním a dolním kraji obíhají jednoduše stylizované ratolesti.

Povrch nádoby mírně poškrábán. Jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 4

Číše s motivy čínských architektur a ptáků

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, mírně nafialovělé, řezané

Rozměry:

výška 13,6 cm

průměr základny 8,1 cm

průměr okraje 11,9 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 857

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1888 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého, lehce nafialovělého skla. Kónického tvaru, se silnějším dnem a stěnami. Na povrchu matně řezány tři podélné medailony s oblými stěnami, obklopené pásem ze dvou linek, mezi kterými jsou matné misky. Ve dvou medailonech jsou řezány motivy jednoduše stylizovaných orientalizujících architektur, ve třetím pak květina se dvěma ptáky. Mezi medailony jednoduše stylizované motivy na způsob lilií. Pod a nad medailony obíhá jednoduše stylizovaná větévka.

Dno mírně poškrábané, jinak stav dobrý.

Číše náleží do skupiny předmětů zdobených poněkud rustikální, přesto však výrazově působivou a stylově originální řezbou ornamentů, květin a čínských architektur. Vznik této skupiny bývá pokládán na konec 17. století, případně na počátek století následujícího, a její původ hledán v jižních Čechách.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše s motivy čínských architektur

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, lehce nažloutlé, řezané

Rozměry:

výška 12 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 66 222/1965

Literatura:

Drahotová 1989, s. 92, č. kat. 43

2. Láhev s motivy květin a čínské architektury

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 22,8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 54 161/1962

Získáno ze sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze.

Literatura:

Drahotová 1989, s. 91, č. kat. 42

3. Láhev s motivy rostlin a architektury

jižní Čechy, datováno rokem 1718

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19,3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 1818-354/51

Literatura:

Drahotová 1972, s. 13, obr. 2

Panenková - Fröhlich 1993, s. 12, č. kat. 6

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 154-155, č. kat. 5

4. Pohár s motivy čínské architektury, ptáka a konvalinek

Čechy, konec 17. století

sklo čiré, hutnický tvarované, řezané

Rozměry:

výška 28 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 93 980/1971

Získáno ze sbírky Leona Bondyho.

Literatura:

Drahotová 1964, s. 89, č. kat. 37

5. Konvice s motivy čínských architektur

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 94 198/1971

Získáno ze sbírky Leona Bondyho.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 41, č. kat. 137 (určeno jako práce z Vimperska, z počátku 18. století)

Drahotová 1989, s. 91, č. kat. 41 (určeno jako jižní Čechy, z konce 17. nebo ze začátku 18. století)

6. Láhev s čínskou architekturou

jižní Čechy (?), počátek 18. století (?)

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 22,8 cm

Passauer Glasmuseum, č. inv.: Hb 55 026

Literatura:

Hörtl (ed.) 1995, s. 48, č. kat. I.8

1. 1 / 5

Číše s motivem manželského páru

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 9,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 955

Číška z čirého skla, kónická, se silnými stěnami. Na plášti jsou řezanou linkou vymezena dvě podélná, po stranách zaoblená pole. V jednom z nich je řezán rustikálně stylizovaný motiv muže podávajícího dámě květinu, ve druhém motiv viné révy. Mezi jednotlivými poli jednoduše stylizované slunečnicové květy a rozviliny. Při horním okraji obíhá jednoduše stylizovaná ratolest a jednoduchá linka. V dolní části jednoduchá linka a pletence.

Dno vespod užíváním mírně odřené, jinak je stav číše dobrý.

1 . 1 / 6

Číška s motivem Amora a jezdce

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 147 718

Číška z čirého skla, kónická, se silnými stěnami. Na plášti jsou řezanou linkou vymezen dvě podélná, po stranách zaoblená pole. V jednom z nich je řezán motiv jezdce s kloboukem a pláštěm, s puškou a pistolí, na cválajícím koni. V druhém je vyobrazen Amor, střílející na jelena. Druhý výjev je doplněn německým nápisem: "gib dich gefangen". Mezi oběma poli jednoduše stylizované symetrické kompozice z květů, rozvilin a ratolestí. Při horním a dolním kraji obíhají jednoduché linky a jednoduše stylizované ratolesti.

Povrch nádoby mírně poškrábán. Jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 7

Pohárek s motivy ptáků a květin

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, lehce nazelenalé, řezané

Rozměry:

výška celku 13,8 cm

průměr patky 8,8 cm

průměr okraje kupy 8,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 466

Pohárek z čirého, lehce nazelenalého bublinčitého skla, s trychtýřovitou kupou na hladkém balustrovém dříku a mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy řezány střídající se motivy dvou ptáků a dvou symetrických stylizovaných květin. Níže řezán motiv obíhající schematické snítky.

Část okraje kupy vyštípnuta a znovu vlepena.

1 . 1 / 8

Pohárek s motivem ptáka a slunečnice

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 14 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 8,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 207

Do sbírky muzea zapsáno v roce 1895.

Pohárek z čirého skla, s trychtýřovitou kupou na hladkém balustrovém dříku a mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy řezán motiv keře s ptákem na straně jedné a slunečnice na straně protější.

Stav poháru je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohárek zdobený řezanými květy a šatony

severní Čechy, 1680 - 1690

sklo čiré, řezané, zdobené lepenými šatony

Rozměry:

výška celku 15 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 986/1895

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 35, č. kat. 113

Drahotová 1989, s. 84, č. kat. 28

1. 1 / 9

Pohár s motivy květin a ptáků

jižní Čechy (?), kolem roku 1700

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 26 cm

výška poháru 19,2 cm

průměr patky 10,3 cm

průměr okraje kupy 8,1 cm

výška víka 8 cm

průměr víka 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 169/a-b

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, vespod zploštělou kupou, na duté balustrové nožce, oddělené od kupy nodem a prstencem, od nízké kruhové patky pak dvojitým prstencem a krátkým dřikem. Povrch kupy zdoben střídavě řezanou trojicí symetricky stylizovaných květin s kalichovitými květy a trojicí medailonů s ptáky. Pod okrajem a v dolní části kupy obíhá pás v podobě jednoduché větévky. Víko členěno pravidelným miskováním, úchyt fasetován (přes podobnou barevnost skloviny je víko vzhledem k odlišné výzdobě nejspíše nepůvodní).

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 10

Pohár s motivem ptáka v viné révy

jižní Čechy (?), kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 20,2 cm

průměr patky 10,3 cm

průměr okraje kupy 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 8 763

Koupeno v roce 1915.

Pohár z čirého skla, se silnostěnnou kónickou, dole zaoblenou kupou na vysoké nožce složené ze tří nestejně velkých nodů (dva z nich uvnitř duté) a plochých prstenců, a na nízké kruhové patce. Na čelní straně růžice, složená ze sedmi broušených misek. Na protější straně broušená miska, v níž je matně řezán motiv letícího ptáka (holubice ?). Kolem kupy obíhá řezaný motiv viné révy mezi dvěma schématicky pojatými větvkami.

Stav poháru je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivem viné révy

střední a východní Šumava a Novohradsko (?), 90. léta 17. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 14,5 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 7 810/P1-50-17/1904

V roce 1904 koupeno ze Zemské subvence.

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 12, č. kat. 7

Pohár z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích je zdoben podobně řezanými motivem viné révy mezi dvěma schématickými obíhajícími větvkami.

Pohár se znakem papeže Innocence XII.

Čechy, 1691 - 1700

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 27,7 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 52 907/1962

Převedeno z majetku kláštera v Břevnově.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 36, č. kat. 115

Drahotová 1989, s. 95, č. kat. 50

Pohár z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, jehož důlek je v literatuře označován jako svým tvarem neobvyklý, formou připomene pohár z Národního muzea, kde nestejně rozměry nodů působí dynamičtěji. Poháry si jsou blízké také motivem obíhajících větévek. Výzdoba poháru se znakem Innocence XII. je však náročnější.

Pohár se znakem Leopolda Antona von Firmian

Čechy, 1709 - 1718 (?)

sklo čiré, řezané, s nalepenými broušenými a barvenými skleněnými čočkami

Rozměry:

výška celku 24,2 cm

průměr patky 13,8 cm

průměr okraje kupy 10,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 504

V roce 1903 koupeno od obchodníka Moravice z Prahy.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, vespod zploštělou kupou, na široké oblé balustrové nožce (uvnitř se vzduchovou bublinou), od kupy a mírně vyvýšené kruhové patky oddělené prstenci. Na čelní stěně kupy matnou řezbou jemně provedený a leštěným miskováním doplněný erb Firmianů s korunou a dvěma rohy hojnosti. Na protější straně kartuše s korunou, v jejímž středu zdvojený složitý ozdobný monogram, který lze číst jako "L A E L B F", tj. Leopoldus Antonius Eleutherius Liber Baro Firmianus, vespod doplněný písmeny "c. s." (Canonicus Salisburgiensis ?). Po stranách kupy rozviliny se stylizovanými květy, jejichž terčíky doplněn drobnými nalepenými šatony z broušeného skla, podloženého červeným a zeleným lakem, imitujícího rubíny a smaragdy. Podobnými aplikacemi doplněna květinový věnec, řezaný na vrchu patky kolem nožky.

Jeden z nalepených šatónů ztracen. Jinak stav poháru dobrý.

Leopold Anton Eleutherius Firmian (27. 5. 1679 v Mnichově - 22. 10. 1744 v Salcburku) byl synem tyrolského šlechtice Franze Wilhelma svobodného pána Firmiana, císařského vyslance v Mnichově, a Marie Victorie hraběnky Thunové. Studoval na jezuitském gymnáziu v Innsbrucku. Od roku 1694 působil krátce v Salcburku a Tridentu. Dále studoval v Římě, na Kolegiu sv. Apolináře. V roce 1707 se stal knězem. Roku 1709 se vrátil do Salcburku, kde se stal v roce 1713 proboštem, roku 1714 pak dómským děkanem. Od roku 1718 zastával úřad biskupa lavantského, od roku 1724 biskupa sekovského. Roku 1727 se stal císařským tajným radou, ve stejném roce pak biskupem lublaňským. Dne 4. 10. 1727 zasedl na stolec salcburského knížete-arcibiskupa. Podporoval misijní činnost a s pomocí jezuitského řádu se snažil upevnit moc katolické církve. Do historie vešel tvrdým postojem vůči protestantům. V roce 1731 vydal tzv. emigrační edikt, v jehož důsledku bylo nuceno odejít asi

27 000 protestantu ze Solnohradska do jižního Německa, východního Pruska, Nizozemí a do severoamerické Georgie. Leopold Anton Firmian byl charakterizován jako upjatý, často churavější muž. Salcburské knížectví se za jeho éry ocitlo v ekonomické tísní. Firmian byl nicméně podporovatelem umění. V roce 1736 založil u Salcburku zámek Leopoldskrone, který se měl stát novým sídlem rodového fideikomisu (jeho návrhem Firmian pověřil skotského benediktinského mnicha ze řezenského benediktinského kláštera sv. Jakuba, P. Bernarda Stuarta, architekta a profesora matematiky na salcburské universitě). Také pohár z Národního muzea svědčí o náročnosti svého původního majitele (srov. Wurzbach 1858, s. 234; Allgemeine Deutsche Biographie 1878, s. 29-30; Killy - Vierhaus (ed.) 1999, III., s. 307). Kvalitně zdobený pohár nese insignie církevních postů, které Leopold Anton Firmian zastával. Pouze zkratku "c. s." lze snad spojit s postem salcburského kanovníka. Je proto možné, že pohár vznikl brzy po Firmianově návratu do Salcburku v roce 1709.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 113, č. kat. 345

Drahotová 1989, s. 84, č. kat. 28, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s motivem jezdců v krajině

Georg Friedrich Killinger

Norimberk, kolem roku 1720

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 34,3 cm

The Corning Museum of Glass, č. inv.: 79.3.275

Součást sbírka Jeromea Strausse ze State College, Pennsylvania. Na základě sběratelova odkazu muzeu daroval v roce 1979 Ruth Bryan Strauss Memorial Foundation.

Literatura:

Important Acquisitions 1980, s. 108, č. 29

Pohár s vikem z muzea v Corningu je poháru z Národního muzea dosti blízký svým tvarem.

2. Pohárek zdobený řezanými květy a šatony

severní Čechy, 1680 - 1690

sklo čiré, řezané, zdobené lepenými šatony

Rozměry:

výška celku 15 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 986/1895

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 35, č. kat. 113

Drahotová 1989, s. 84, č. kat. 28

Pohárek je příbuzný nalepenými imitacemi drahých kamenů. Olga Drahotová srovnává skupinu několika pohárů zdobených nalepenými, lakem podloženými skleněnými šatony, jimiž jsou imitovány drahé kameny. U těchto předmětů je předpokládán původ v severočeském centru výroby imitací drahokamů (srov. Drahotová 1989, s. 84, č. kat. 28, pozn.).

3. Pohár s nápisem "LIEBE STIEFTET VNGELICKE"

Čechy nebo Sasko, 1720 - 1730

sklo čiré, řezané, s lepenými červenými skleněnými šatony

Rozměry:

výška celku 31 cm

Kunstgewerbemuseum Köln, č. inv.: F 245/a-b

Literatura:

Klesse 1963, s. 139, č. kat. 305

Klesse - Reineking 1973, č. kat. 369 ???

Pohár příbuzný nalepenými šatony.

4. Karafa se znakem arcibiskupa Leopolda Antona Firmaiana

střední Evropa, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Städtisches Museum Carolino-Augusteam, Salzburg, č. inv.: 15/(č. kat.)

Literatura:

Tietze 1919, s. 293, č. 15

Karafa představuje jiný příklad skla se znakem Leopolda Antona Firmiana. Na rozdíl od poháru z Národního muzea je tento znak doplněn arcibiskupským kloboukem. Broušená karafa se od hutnicky tvarovaného poháru podstatně liší svým tvarem i stylem řezané výzdoby.

1 . 1 / 12

Pohár se znakem admontského opata Anselma Lürzera von Zechenthal

jižní Čechy (?), 1712 - 1714

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 33 cm

výška poháru 22,8 cm

průměr patky 11,7 cm

průměr okraje kupy 10,2 cm

výška víka 11,5 cm

průměr víka 11,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 505/a-b

V roce 1903 koupeno od obchodníka Moravice z Prahy.

Pohár s víkem, z čirého skla, s kónickou kupou na vyšší balustrové nožce, oddělené od kupy prstencem, od patky prstencem a dříkem. Nožka kruhová, mírně vyvýšená (vespod nerovná), s prstencem. Na čelní straně kupy v barokní kartuši velký řezaný znak završený cherubem s mitrou a dvěma berlami, nad nimiž opatský klobouk. Levá strana znaku se dvěma routami náleží benediktinskému opatství v Admontu (horní Štýrsko). Pravou stranu tvoří čtvrcený znak s jednorožcem v prvním a ve čtvrtém poli a s půleným orlem v druhém a třetím poli. Výše se klene monogram "A. D. G. A. A." (podle analogií s nápisy na pečetidlech různých admontských opatů by celý titul v úplnosti zněl "Anselmi Dei Gratia Abbatis Admontensis"). Po stranách znaku dvě vavřínové ratolesti. Na protější straně je vyobrazena císařská orlice se dvěma šípky v drápech, pod kterou leží mrtvý kohout s hrdlem proklátým šípem. Nahoře latinský nápis: "VIVAT CAROLVS / TARDA DEI VINDICTA". Na povrchu patky obíhá řezaná větévka. Zvoncovité víko s rozšířeným okrajem má vyšší úchyt, složený ze dvou nodů a prstenců. Na povrchu víka řezány rozviliny. Řezaná výzdoba je mělká, spíše expresivně a poněkud nepřesně provedená.

Pohár dochován v dobrém stavu.

Znak na poháru obsahuje vedle znaku admontského opatství rodový erb opata Anselma Lürzera von Zechenthal (1707 - 1718). Anselm zastával funkci Protonotaria apostolica. Jeho znak je proto polepšen andílčí hlavičkou a kloboukem apoštolského protonotáře (viz Wichner 1888, s. 184). V souvislosti se vznikem poháru není zcela bez zajímavosti, že se Anselm vedle zřízení divadla a úprav chrámu zasloužil v roce 1712 také o zbudování bohatě zdobeného klášterního refektáře (zanikl při požáru kláštera v roce 1865). Při klášteře nechal již v roce 1709 zbudovat dvoupatrovou rezidenci, zvanou "Schlößl". Dále nechal přestavět alpský dům v Kayserau na skvělý zámek. Zasloužil se rovněž o zušlechtění kláštera novými sochařskými díly (srov. Wichner 1888, s. 43-45, 80-83).

V rámci bohatých uměleckých sbírek a v přepychovém životě prelátů kláštera v Admontu je uplatnění luxusního skla doloženo již v 16. století. O jeho povaze jsme informováni převážně z publikovaných archivních pramenů. V inventáři tehdy figurovaly zrcadla a willkumy. Proslulost ze získala benátská flétnová číše (ve tvaru číše na šampaňské), vysoká 42 cm, zvaná "Strechauer Becher". Tato číše byla zdobena v průběhu let 1591 - 1820 rytými podpisy hostů kláštera (svými podpisy se prezentovali příslušníci rodin Eggenbergů, Hofmannů, Puttererů, Stainachů, Praunfaltů, Zinzendorfů, Purgstallů, Saurauů, Gallerů, Trautmansdorů, dále arcivévodové Johann a Rainer a různí opati a kanovníci). Pohár zanikl při požáru kláštera stejně jako holba se znaky německých zemí z roku 1655 (Reichsadlerhumpen ?). Opat Raimund nechal v roce 1659 dovézt dvě truhlice skla z Benátek. Ve sbírce alpského zámku v Kayserhau se nacházel malovaný pohár s loveckým námětem z roku 1709, opatřený nápisem: "Die Khayserau nur rech beschau, / Man hat alda zu pirschen / Rech, gämsben, stuckh und hürschen / Gueth buder, Milch und Khäs ghuets göben / Vivat die Khayserau soll löbn / alleluia 1.7.0.9". Protějšek k tomuto poháru, vysoký 35 cm, prům. 15,5 cm, s malovaným loveckým a rybářským námětem, zasazený do nohy z černě lakovaného dřeva, se nalézal na faře ve Wildalpen. Nesl nápis: "Dem Namen nach werd ich nit gfallen / weil man mich heißt die Wilde Ulm / hab auch guete Saiblingfisch und forellen / in meinen schenen Prunnenquellen / auch Gamsben, Stuck und Hirschen / Wer will beim Jagen und Fischen sein / mues drinkhen aus das Glas mit Wein / sonst ist thein Glickh darbey / bei Jagd und Fischerey." Je možné, že zde byl tento pohár zanechán opatem Anselmem, přestože jej místní tradice spojuje s loveckým pobytem císaře Františka Štěpán v roce 1747. Dále je známo, že v roce 1709 obdržel řezáč skla ze Štýrského Hradce 1 zl. za nádobu s erbem ("offerirtes Wappenglas"). V roce 1715 pak byly klášteru dodány dva lustry z Vídně. Malá sbírka skla se nacházela v klášterním archivu. Obsahovala benátské sklo, lovecký servis opata Benna (1839 - 1861), čtyři sklenice se štýrskými znaky, malou nádobu v podobě boty a pohár se znakem kláštera Rottenmann s nápisem: "Joannes Albertus Probst zu Rottenman." V roce 1883 byl pod číslem 685 vystaven na kulturněhistorické výstavě ve Štýrském Hradci pohár s víkem, zdobený znakem opatství (srov. Wichner 1888, s. 183-185). Je možné, že autorem řezané výzdoby poháru ze sbírky Národního muzea byl též nejmenovaný řezáč ze Štýrského Hradce, o němž se prameny zmiňují v souvislosti s dodávkou poháru zdobeného erbem z roku 1709. Pohár však mohl vzniknout i v některé jihočeské huti, případně na jiném místě.

Dataci poháru lze s jistotou obecně vymezit prosincem 1711, kdy došlo k volbě Karla VI. císařem, a rokem 1718, kdy zemřel opat Anselm. Program dekorace kupy, tj. motiv říšské orlice triumfující nad galským kohoutem a latinský nápis, oslavující Karla VI. a volající po boží odplatě, představuje zřejmou narážku na rakousko-francouzský konflikt ve válce o španělské dědictví, která pomáhá pohár datovat blíže. Námět kohouta přemáhaného anglickým lvem, holandským jednorožcem a císařským orlem se vyskytoval v protifrancouzsky orientované propagandě již v 17. století. V případě uvedeného volání po pomstě se patrně jedná o ohlas vojenských neúspěchů rakouských vojsk ve střetech s Francouzy v letech 1712 - 1713. Jde snad o přímou narážku na klíčovou bitvu u Denainu, v níž armáda prince Evžena Savojského podlehla dne 24. 8. 1712 francouzským vojskům maršála Clauda Louise vévody de Villars. Roku 1714 pak následující mír v Rastattu pomstychtivé nálady v oficiálních rakousko-francouzských vztazích utišil pro necelá dvě příští desetiletí (srov. Gutkas 1986, s. 189-190; Mourre 1990, s. 736, 844; k motivu přemoženého galského kohouta též Jones 1983, s. 205-209 [za laskavé upozornění na Jonesovu studii vděčím Mgr. Tomáši Kleisnerovi z numismatického oddělení Národního muzea]).

Torzo poháru s bustou císaře Karla VI.

jižní Čechy (?), 20. léta 18. století

sklo čiré, mírně nafialovělé, řezané (zasazeno do dřevěné patky)

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

průměr okraje kupy 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 60 636

Z majetku Marie Micherové ze Solnice. Předáno finančním odborem Okresního národního výboru v Rychnově nad Kněžnou.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na pětibokém pseudobalustrovém dříku s oblým nodem. Na plášti kupy matně řezán oválný medailon s poprsím císaře Karla VI. s řádem Zlatého rouna (detaily leštěné). V dvojitém orámování medailonu obíhá latinsko-německý, v druhé části těžko čitelný nápis: "VIVAT Carolus . Der . VI . Römischer Kayser lang lebe". Na protější straně řezán medailon říšským orlem a s německým nápisem: "Und freünd Siehent über Seine Feinde Sigwurde [?]". Mezi oběma medailony jsou řezány ornamentální útvary složené z rozvilin, ratolestí a listů, symetricky uspořádaných kolem kosočtverečných terčů.

Původní patka ulomena (nedochována) a nahrazena patkou soustruženou ze dřeva.

Pseudofasetovaný, ve formě tvarovaný dřík je uváděn jako charakteristický znak durynského barokního sklářství (srov. Drahotová 1989, s. 46). Motivy rostlin, které tvoří součást této umělecky nepřiliš náročné řezané výzdoby, jsou však blízké pracím považovaným za jihočeské.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár se šlechtickým znamek a monogramem "A H V L"

Durynsko nebo Čechy, 2. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané, s nalepeným dvojitým medailonem

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 699/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 264-265, č. kat. 699

Pohár je příbuzný svým tvarem, pseudofasetovaným dříkem i stylem poněkud rustikální řezané výzdoby.

1 . 1 / 14

Konvice s motivy květin

Čechy, počátek 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 22,8 cm

šířka celku 11,5 cm

hloubka celku 8 cm

průměr patky 8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 771

Konvice z čirého skla, s oblým zploštělým tělem na nízké kruhové patce, s vyšším štíhlým hrdlem a profilovaným držadlem ve tvaru "S", napojeným v polovině hrdla a v podhrdlí. Na plášti mělká matná řezba jednoduše stylizovaných forem. Po stranách okrouhlé medailony vymezené pásem v podobě ratolesti a kruhu s napojenými drobnými obloučky. Uprostřed provedena symetrická, výrazně stylizovaná květina. Jinak stylizované rostliny provedeny na užších stranách konvice. V dolní polovině hrdla obíhá jednoduše stylizovaná větévka.

Povrch stěn uvnitř nádoby mírně zmatovatělý. Jinak je stav konvice dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Konvice s motivy čínských architektur

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané, s cinovou montáží

Rozměry:

výška 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 94 198/1971

Získáno ze sbírky Leona Bondyho.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 41, č. kat. 137 (určeno jako práce z Vimperska, z počátku 18. století)

Drahotová 1989, s. 91, č. kat. 41 (určeno jako jižní Čechy, z konce 17. nebo ze začátku 18. století)

Konvice z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze má analogický tvar a podobnou stylizaci řezané výzdoby.

1 . 1 / 15

Konvice s motivy květin

Čechy, 1. polovina 18. století

sklo čiré, řezané, mosazné víko, původně postříbřené

Rozměry:

výška celku 29 cm

výška láhve 27,8 cm

šířka láhve 14 cm

hloubka láhve 11 cm

průměr patky 9,3 cm

průměr hrdla 7,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 172

Konvice z čirého skla, s kulovitým zploštělým tělem na nízké kruhové patce, vyšším štíhlým hrdlem nahoře mírně rozevřeným, s menší vytaženou nálevkou. V horní polovině hrdla a v podhrdlí napojeno profilované ucho ve tvaru "S". Na boční stěnách mělce matně řezány medailony ohraničené jednoduše stylizovanou větévkou. Uprostřed obou jednoduše stylizované symetrické květiny s drobnými lístky a bobulovitými květy. Podobný motiv řezán na čele nádoby a hrdla, kde po stranách motivy dvou jednoduchých křížků a bodů (jeden z nich měl odstranit nebo zakrýt ve skle zatavenou nečistotu). Pod uchem řezány motivy ratolestí uspořádaných do tvaru "X" a další ornamenty. K držadlu konvice připojena montáž s víkem z původně stříbřené mosazi. Kloboukovité víko opatřeno malým čučkem a otvíradlem ze stříhaného a tepaného plechu.

Původní stříbření víka z velké části setřené. Jinak je stav konvice dobrý.

Nádoba se řadí ke skupině analogicky tvarovaných konvic, dnes uložených v různých sbírkách. Tyto práce dnes bývají pokládány do doby kolem roku 1700. Svou výzdobou konvice připomene i některé práce, zařazované do doby kolem roku 1680. Její přesnější datování a zjištění místa původu je však problematické.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s motivy květin, jelena, laně a psů

Čechy, kolem roku 1680

sklo čiré, lehce nažloutlé, hutnický tvarované a řezané

Rozměry:

výška 40 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 411/1886

V roce 1886 muzeu daroval Vojtěch Lanna.

Literatura:

Jiřík 1934, tab. XXIX, obr. 64

Jiřík 1934b, obr. 103

Hetteš 1958b, s. 19

Poche (ed.) 1970, s. 101, č. kat. 291

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 32, č. kat. 100

Drahotová 1989, s. 81, č. kat. 2

Wittlich (ed.) 1996, s. XIII, č. kat. 206 (autorkou hesla Olga Drahotová)

Častěji publikovaný pohár z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzný některými motivy matně řezané výzdoby, např. typem ratolestí a rostlin s bobulovitým květy.

2. Konvice s motivy čínských architektur

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané, s cinovou montáží

Rozměry:

výška 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 94 198/1971

Získáno ze sbírky Leona Bondyho.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 41, č. kat. 137 (určeno jako práce z Vimperska, z počátku 18. století)

Drahotová 1989, s. 91, č. kat. 41 (určeno jako jižní Čechy, z konce 17. nebo ze začátku 18. století)

Konvice je analogická svým tvarem a do jisté míry i jednoduchou stylizací řezané výzdoby.

1 . 1 / 16

Holba s motivy květin

jižní Čechy (?), kolem roku 1720 (?)

sklo čiré, řezané, cínová montáž a torzo víka.

Rozměry:

výška 15,7 cm

šířka celku 14,5 cm

průměr základny 12,1 cm

průměr okraje 9,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 205

V roce 1900 koupeno od obchodníka v Karlových Varech.

Holba z čirého skla, válcovitého, nahoře zúženého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Povrch holby zdoben mělkou matnou řezbou rustikálních forem. Mezi dvě převážně geometricky členěnými pásy jsou provedeny motivy stylizovaných rostlinných rozvilin s květy. Patka holby opatřena cínovou montáží. K držadlu připevněn zbytek úchytu cínového víka.

Víko ulomeno (nedochováno). Cínová patka zčernalá. Stav skleněné holby je dobrý.

Rustikální povaha řezané výzdoby a specifická expresivní stylizace ornamentu činí tuto holbu příbuznou s pracemi, jejichž původ je hledán v jižních Čechách.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Láhev s motivy rostlin a architektury

jižní Čechy, datováno rokem 1718

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19,3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 1818-354/51

Literatura:

Drahotová 1972, s. 13, obr. 2

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 12, č. kat. 6

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 154-155, č. kat. 5

Práce z českobudějovické sbírky je zdobena řezbou příbuzné stylizace a provedení.

1. 1 / 17

Láhev s vyobrazením sv. Matěje a s monogramem "I. K."

jižní Čechy (?), 1. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 21,3 cm

šířka 11,5 cm

hloubka 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 965

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala M. Neffová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Čtyřhranná láhev z čirého skla, na obdélném půdorysu, s užším krátkým hrdlem. Povrch láhve zdoben matnou řezbou poněkud rustikálních forem. Na čele řezána postava sv. Matouše s úhelníkem v ruce, nad kterou nápis "S.MATTHEUS.". Postava je zasazena do naznačené krajiny se dvěma keříky. Na protější straně proveden nápis "VIVAT / J: K:", převýšený šlechtickou korunou a doplněný dvěma zkříženými ratolestmi. Na boční stěnách motivy jednoduše stylizovaných kvetoucích keříků. Zbylá na zbylých místech řezány motivy rostlin s bobulovitými květy a obíhajícími ratolesti.

Láhev v podhrdlí silně naprasklá. Tři menší části vylomené a znovu vlepené.

Styl nenáročné řezby a motivy rostli s bobulovitými květy je příbuzný pracím, jejichž vznik bývá spojován s prostředím jižních Čech. Některé z uvedených motivů se na českém skle objevují již koncem 17. století. Zde se však patrně jedná o práci poněkud mladší. Vzhledem k tomu, že apoštol drží úhelník, je pravděpodobné, že majitelem láhve byl snad tesařský mistr nebo stavitel. Sv. Matěj byl patronem jejich cechů.

1 . 1 / 18

Konvice s motivy rozvilin

jižní Čechy (?), 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 27,8 cm

výška konvice 24,8 cm

šířka konvice 16,5 cm

hloubka konvice 8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 522

Konvice z čirého skla, s oblým zploštělým tělem na oválné patce a s vytáhlým, nahoře rozšířeným hrdlem s menší nálevkou. V polovině hrdle a v hodní části těla je napojeno duté ucho ve tvaru "S". Na plášti jsou řezány motivy jednoduše matně řezaných rozvilin s peříčkovými listy a bobulovitým květy, symetricky stylizované kolem obrácených srdcovitých terčů. V horní části těla obíhá jednoduchá ratolest. Patka je opatřena cínovou montáží. K uchu je připojeno odklopné cínové víko s menším kulovitým úchytem a otevíradlem ve tvaru mušle.

Konvice je vpředu naprasklá. Dvě menší části jsou vylomené a vlepené nazpět. Povrch nádoby je mírně poškrábaný a zmatnělý usazeninou.

1. 1 / 19

Láhev s motivy květin

řezba provedena patrně podle grafické předlohy Johanna Thünkela z roku 1661

severní Čechy, 90. léta 17. století

sklo čiré, lehce nafialovělé, řezané

Rozměry:

výška 18 cm

průměr celku 9,7 cm

průměr hrdla 3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 848

Dříve ve sbírce Náprstkova Českého průmyslového muzea, kam věnovaly Anna Bourgesová a Zdenka Braunerová z pozůstalosti A. Braunerové. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, válcovitého tvaru, s kratším úzkým válcovitým hrdlem. Celý povrch láhve je zdoben do hloubky řezanými motivy asymetricky uspořádaných květinových kompozic. V dolní a horní části láhve, oddělené řezanou linkou, obíhá pás v podobě stylizované ratolesti.

Láhev silně naprasklá. Dvě větší části vylomeny a vlepeny zpět.

Srov. text u č. inv. H2 - 144 766.

Láhev s motivy květin

řezba provedena patrně podle grafické předlohy Johanna Thünkela z roku 1661

severní Čechy, 90. léta 17. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 18,4 cm

průměr celku 9,9 cm

průměr hrdla 2,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 146 766

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1890 darovaly Anna Bourgesová a Zdenka Braunerová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, válcovitého tvaru, s kratším úzkým válcovitým hrdlem. Celý povrch láhve je zdoben do hloubky řezanými motivy asymetricky uspořádaných květinových kompozic. V dolní a horní části láhve, oddělené řezanou linkou, obíhá pás v podobě stylizované ratolesti.

Stav láhve je dobrý, pouze dno užíváním mírně odřené.

Práce vyniká originální stylizací florální výzdoby i kvalitou jejího řezáčského provedení. Autorem řezby na této láhvi a jejím protějšku ze stejné sbírky je snad též mistr, který provedl výzdobu dvou číšek s medailony a květinovými motivy, uložených v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze a v Kunstgewerbemuseum v Kolíně nad Rýnem. Podání velkokvětých rostlin s tulipánovitými květy s přehnutými okvětními lístky, s laločnatými listy a spirálovitými úponky je velmi blízké grafickým návrhům Johanna Thünkela (1642 - 1683). Tento zlatník vyučený v Augšpurku vydal v roce 1661 sérii šesti mědirytin s osobitě stylizovanými květinovými ornamenty a arabeskami jako návrhy pro zlatníky. Autor řezané výzdoby láhve převedl grafickou předlohu do poměrně hlubokého reliéfu, který však navíc doplnil šrafurou převzatou z grafiky. Tato výzdoba není vzdálena ani některým jihoněmeckým zlatnickým pracím z konce 17. století. K osobě Johanna Thünkela srov. Nagler 1871, s. 154, č. kat. 496; Berliner - Egger 1981, s. 87, č. kat. 1032-1034.

Literatura:

Chytil - Borovský 1892, s. 11, č. kat. 77/2

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s alegoriemi Podzimu a Zimy a s motivy květin

severní Čechy nebo Slezsko, 80. - 90. léta 17. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 15 984/1926

V roce 1926 zakoupeno Národní galerií v Praze od Josefa Lukesleho z Pardubic. Odtud převedeno do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Literatura:

Polišenský - Blažiček - Preiss - Hejdová 1966, s. 64, č. kat. 129 (uvedeno jako česká práce z konce 17.

Pešatová - Brok 1968, s. 57, obr. 22 (uvedeno jako práce z doby kolem roku 1690)

Poche (ed.) 1970, s. 106, č. kat. 313 (uvedeno jako krkonošská práce z konce 17. století)

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 317-318, č. kat. 191 (uvedeno jako česká nebo slezská práce z 90. let 17. století)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 37, č. kat. 121 (uvedeno jako česká nebo slezská práce z 90. let 17. století)

Mezi dvěma medailony s krajinnými náměty je číška zdobena řezanými květinovými motivy příbuzné stylizace i kvality provedení. Je pravděpodobné, že se jedná o práci téhož autora.

2. Číška s loveckými výjevy a květinovými motivy

severní Čechy nebo Slezsko, 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,5 cm

Kunstgewerbemuseum Köln, č. inv.: F 686

Dříve ve sbírce Hannse Lückgera ze Sürthu u Kolína nad Rýnem.

Literatura:

Klesse 1963, s. 136, č. kat. 295 (uvedeno jako česká práce poslední čtvrtiny 17. století)

Klesse 1973b, č. kat. 362.

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 318, č. kat. 193 (uvedeno jako krkonošská práce z 90. let 17. století)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 37, č. kat. 121, pozn.

1. 1 / 21

Džbánek Marie Adelheid hraběnky Thunové

severní Čechy, po roce 1688

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 16,5 cm

průměr patky 7,4 cm

průměr hrdla 8,5 cm

šířka celku 13,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 579

V roce 1906 koupeno od p. Kasíka.

Džbánek z čirého skla, stlačená baňatá nádoba na nízké kruhové patce, se vyšším širokým hrdlem, s dutým držadlem ve tvaru písmene "S". Povrch zdoben matnou glyptickou řezbou s leštěnými detaily. Na čele v horní části oválný medailon s Madonou. Kolem německý nápis: "WAS . MARIAE . GRAFIN . VON . THUN . BEGEGNET . SEY . VON . JESU . VND . MARIA . GESEGNET." Níže je pak proveden znak s břevnem, se dvěma stínkami v horním poli a s cihlovou zdí v poli dolním, který je heraldicky ne zcela standardní kombinací znaku hrabat Thun-Hohenstein a Preysing. Erb je převýšen šlechtickou korunou a nesen dvěma andělskými štítonoši. Po stranách erbu dvě zkřížené ratolesti. Na bocích džbánu motivy květin stylizovaných do formy rozvilin.

Džbánek rozbitý na několik částí a znovu slepený. Menší vylomená část při okraji chybí.

Přání, aby všemu, co Marie hraběnka Thunová započne, požehnali Ježíš a Panna Marie, i erb Preysingů spojují tuto práci s osobou Marie Adelheid (zemř. 1748), dceři Maxmiliána hraběte z Preysingu a Marie Adelheid hraběnky z Thöringu, která se stala v roce 1688 třetí ženou Maxmiliána hraběte Thun-Hohenstein (19. 8. 1638 – 7. 8. 1701), držitele děčínského panství. Ten sám mohl odvozovat svůj původ z rodu Preysingů, neboť z něho pocházela Maxmiliánova babička Anna Marie, která byla ženou Johanna Cypriana Thuna (1569 – 1631). Maxmilian se těšil přízni císaře Leopolda I., který jej pověřil doprovodem své choti Marie Terezie, dceři krále Filipa III., na cestě ze Španělska. V roce 1693 se stal tajným dvorním radou, v roce 1696 mu byl udělen řád Zlatého rouna a španělský titul Don. Jeho bratr Johann Ernest, od roku 1687 salzburský arcibiskup, jej učinil salzburským dvorním maršálem. Poněkud nezvyklé je spojení jména provdané manželky s erbem, který jí náležel za svobodna, bez začlenění do aliance s erbem manželovým. Uvedený džbánek snad byl protějškem

k nádobě zdobené znakem Thunovským. Je však také možné, že neobvykle použitou figurou thunovského znaku je znázorněné stříbrné břevno, které se v erbu hrabat z Preysingu obvykle nevyskytuje (Srov. Leupold 1789, s. 694-701; Wurzbach 1882, s. 33, příloha II; Sedláček 1906b, s. 398-399; Mysliveček 1997, s. 97, 141).

Džbán z čistého tvrdého skla, tvaru běžného spíše v keramice než-li ve sklářství, vyniká zejména kvalitou do hloubky provedené řezané výzdoby, v níž se pojí autorův smysl pro celkovou kompozici s citem pro jemné provedení detailů. Pro její poměrně časnou dataci svědčí nejen forma ornamentů, ale též podoba dvou andělů v charakteristických tunikách. Zřejmě jedinou dosud známou typovou obdobou tohoto předmětu, tedy podobně tvarovaného a hlubší řezbou zdobeného džbánku, je poněkud robustnější džbánek ze sbírky Severočeského muzea v Liberci se starozákonním motivem Zlatého věku. Absence broušení, způsob řezby erbu, jeho tvar, podoba koruny a některých rostlinných motivů nejsou vzdáleny ani číši se znakem Franze Ferdinanda Ignaze Mathiase z Gallasu, které se nachází v téže severočeské sbírce. Původ posledně zmíněné práce byl naposledy hledán v okruhu liberecké měšťanské rodiny řezáčů drahých kamenů Hänischů, z níž Johan Georg Hänisch koupil v roce 1695 od majitele panství hraběte Gallase sklárnu v Bedřichově (srov. Fischer 1924, s. 8-9; Hetteš 1962, s. 16, obr. 38; Drahotová 1973, 20-21, 25-26; Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42, č. kat. 139). S prostředím skláren v okolí Liberce uvedenou číši spojil již Gustav E. Pazaurek (Pazaurek 1902, s. 10, tab. 9b). Ten později, na základě srovnání s pracemi z několika evropských sbírek, dospěl k názoru, že tato práce výtvarně souvisí s produkcí sklárny u Postupimi. Za jejího autora pak pokládal Heinricha Jägera, libereckého řezáče a obchodníka se sklem, který byl kolem roku 1700 činný v Berlíně (Pazaurek 1928, s. 106 ad.; Drahotová 1973, s. 25).

V zajímavém světle se tato Pazaurova úvaha jeví právě ve spojení se džbánkem z Národního muzea. Když se Maxmilán hrabě Thun-Hohenstein rozhodl založit sklárnu v hamerním statku Eiland, který se nacházel poblíž česko-saské hranice v lesích pod Sněžníkem, povolal k tomu v roce 1675 skláče Georga Gundelachbeckera, původem z hessenské Almerody. Jednalo se o Georga Gundelacha, který již v roce 1669 založil sklárnu u Dessavy. Pro hraběte Thuna přitom pracoval pouze jeden rok, po kterém z eilandské huti po neshodě s písařem odešel. Již od roku 1677 je Georg Gundelach doložen jako huťmistr ve sklárně u Postupimi, kde v jejím čele působil až do své smrti před rokem 1686 (srov. Schmidt 1912, s. 129, 295; týž 1914, s. 25-27; Hirsch 1936, s. 50, pozn. 26). Při svém náhlém odchodu z eilandské sklárny Gundelach její zařízení zničil. Přesto i nadále zůstal s majitelem panství v kontaktu, neboť svému nástupci, huťmistru Christophu Pietschovi z Roderschitz, vystavil osvědčení o jeho mravních kvalitách i o jeho sklářské dovednosti. Zpochybnil však jeho schopnost vystavět novou sklářskou pec, a připomněl naopak své vlastní schopnosti. Pec byla nakonec uvedena do provozu a fungovala pod Pietschovým vedením až do roku 1680, kdy její huťmistr odstoupil. Na jeho místo hrabě jmenoval dosavadního výrobce potaše Johanna Thamma. Ten se však údajně oddal nadměrnému pití, zadlužil se a se svým švagrem Christophem Jägerem uprchl na liberecké panství (je

přítom možné, že Christoph Jäger byl v příbuzenském vztahu ke shora zmíněnému řezáči a obchodníkovi Heinrichu Jägerovi). O jejich vydání pak byli neúspěšně žádáni jak liberecký hejtman, tak sám majitel panství, Franz Ignaz z Gallasu. Hrabě Thun-Hohenstein se pak pokoušel pro svou huť získat Natanaela Spodta ze sklárny Pauerhütten na panství Újezd sv. Kříže. O výsledku jeho jednání a o dalším osudu sklárny se však víc neuvádí. V době, kdy huť vedli Gundelach a Pietsch, vyráběla sklárna okenní sklo, kotouče i menší tabulky, zrcadla, knoflíky a různé další typy užitkového skla. Vedle toho se zde však vyráběly i sklenice, misky, láhve a cukřenky pro potřeby vrchnosti, později též baňky a retorty, ale také sklenice na vysokých nohách. Gundelach žádal, aby mu byl dodán borax a vinný kámen pro výrobu křišťálového skla. Chtěl rovněž dovézt kobalt ze saského Schneebergu, aby mohl vyrábět sklo modré barvy. Pietsch za účelem výroby křišťálového skla požadoval vinný kámen, ledek a mydlářský louh. K výrobě tabulového skla a okenních koleček přizval svého bratra, aby se sám mohl věnovat tvorbě ušlechtlejších předmětů (srov. Mareš 1893, s. 48-49, 187-188, příl. LI.-LII; za upozornění na možný vztah Christopa a Heinricha Jägera děkuji PhDr. Olze Drahotové).

V souvislosti se zmínkou o sklenicích na vysokých nohách, které se měly vyrábět v eilandské huti v době působení huťmistra Christopa Pietsche, je třeba připomenout pohár s vikem na vysoké noze, který se dochoval ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze (č. inv. 4 462/1892). Tento pohár, uváděný jako česká práce z doby kolem roku 1680, nese řezaný erb, který byl identifikován jako znak hraběcího rodu Lodronů. Ve výzdobě se dále uplatňují složité, v literatuře zatím neurčené monogramy „P C D H R R G Z L H A C C V C K S V G“ a „M C E F V S F W C H V D E“. Ty patrně náleží Christophu hraběti z Lodronu (s uvedením šlechtického titulu a jmen rodových panství v jižním Tyrolsku a Korutanech lze monogram číst snad jako „[Peter ?] Christoph des heiligen Römischen Reichs Graf zu Lodron, Herr auf Castel-Romano, Castellano und Castelnovo, Kronegg, Sommeregg [získaný zřejmě až po jeho smrti pozůstalou chotí] und Gmünd“) a Katharině z Lodronu, rozené svobodné paní von Spaur („[Maria nebo Margaretha ?] Catharina Emerenzia Freiin von Spaur [Frau Wittwe ... ?]“). Jejich dcera, Maria Francizsca Emerenzia (zemř. 12. 5. 1679), se stala první ženou Maxmilianu hraběte Thun-Hohenstein. Starší dcera Christopa a Cathariny z Lodronu, Elisabetha (zemř. 1688), byla již dříve provdána za Maxmilianova staršího bratra, Michaela Oswalda (13. 10. 1631 - 30./31. 1. 1694). Pohár tak mohl vzniknout ze zeřova popudu v eilandské huti na oslavu zřejmě již zesnulého tchána, kterého ustanovil jeho bratr Paris hrabě Lodron (28. 11. 1586 na Castellanu – 15. 12. 1653 v Salcburku), významný salcburský arcibiskup, do čela lodronského majorátu, a tchyně, jež po manželově a švagrově smrti spravovala a dále rozšiřovala zděděný majetek. Ve srovnání se džbánkem hraběnky Thunové se řezaná výzdoba poháru se znakem Lodronů zdá být poněkud méně náročná, i když jeho celková forma je velmi honosná (srov. Leupold 1789, 694-695; Kneschke 1864, s. 595-597; Wurzbach 1866, s. 369-384, příloha I). Charakterem nemocné skloviny, tvarováním a řezbou je lodronskému poháru příbuzný pohár se znakem Matthiase Helfrieda von Ploenstein (též Plawenstein), který se nachází ve sbírce Muzea hlavního města Prahy. Jedná se o nádobu s vyšší válcovitou, ve spodní části žebrovanou kupou, na hutnický formovaném nodu a širší kruhové patce.

Na čele je řezán medailon ohraničený věncem z ratolestí, uprostřed kterého je proveden erb rytířů z Ploensteinu, na němž je mezi dvěma helmy posazena infule, převýšená menší infulí a podložená berlou. Rodový erb je uprostřed doplněn štítkem s dvojicí kostí (ostrví ?) zkřížených do podoby ondrejského kříže, které jsou znakem rakouské augustiniánského probošství Sankt Andrä a. d. Traisen (od roku 1783 připojeno k opatství Herzogenburg; srov. Saylor 1882, s. 51-52, tab. 73). Na protější straně je medailon z dvojitého věnce ratolestí, uprostřed kterého se nachází ozdobný zrcadlový monogram, patrně „MPZSA“ (tj. „Matthias Ploenstein [Probst] zu Sankt Andrae“). Pod horním okrajem je psáno latinské heslo „AVT VINCAM: AVT VINCAR.“ Matthias Helfried, svatoondrejský kanovník, se stal proboštem v roce 1675, tedy ve stejné době, kdy byla založena eilandská huť. Je přitom pravděpodobné, že nádoba vznikla právě u příležitosti Matthiasova uvedení do úřadu. Pocházel-li tento pohár z thunovské eilandské huti, pak se mohlo jednat např. o dar některého z bratří Maxmiliana Thuna, kteří rovněž náleželi k duchovnímu stavu. Johann Ernst Thun (3. 7. 1643 – 20. 4. 1709) se stal 29. 12. 1679 biskupem sekovským, 2. 5. 1687 pak arcibiskupem v Salcburku. Na postu biskupa v Seckau jej následoval v roce 1687 Rudolf Joseph (srov. Wurzbach 1882, s. 27-28; k osobě Matthiase Helfrieda von Ploenstein srov. Weittenhiller 1883, s. 50, tab. 73; Witting 1919, s. 352, tab. 192, – zde uvedený údaj, že Ploenstein byl proboštem v St. Naurä a. d. Traisen je snad tiskařskou chybou). Zprávy o provozu eilandské huti pocházejí z doby minimálně o osm let starší, než je možná doba vzniku džbánku Marie Adelheid hraběnky Thun-Hohenstein. Rovněž není nic známo o tom, jakým způsobem byly zdejší výrobky dále zušlechťovány. Proto nelze uvedenou práci z činností hutě jednoznačně spojit. Přesto je vzhledem ke kvalitě její výzdoby nutné zohlednit skutečnost, že na thunovském panství působila sklárna s poměrně ambiciózním programem, v jejímž čele stála alespoň nakrátko osobnost Georga Gundelacha. S jeho jménem je spojeno řízení dvou evropsky významných sklářských středisek. Gundelach navíc pocházel z rodiny proslulé řezáčským uměním. To mimo jiné dokazuje v dokumentech použitá verze jména Gundelachbecker, která se objevovala také v rodině vynikajícího řezáče skla, mladšího Franze Gundelacha, který byl pokřtěn roku 1663 v Grossalmerode jako třetí dítě Franze Gundelacha (Gondelacha) a Marthy Becker. Franzem Adrianem Dreyerem dosti podrobně zpracovaný rodokmen Gundelachů však osobu Georga Gundelacha z Dessavy a Postupimi neuvádí. Robert Schmidt zůstává u konstatování, že Georg Gundelach pocházel ze starobylého hessenského sklářského rodu (srov. Schmidt 1914, s. 25; Dreier 1996, s. 21-23). Je tedy možné, že právě touto cestou byly do severních Čech zprostředkovány kontakty, které pak vedly k určitým souvislostem mezi severočeskou a braniborskou produkcí. Vzhledem k podobnosti džbánku se zmíněnou gallasovskou číší je však zároveň nutné připustit, že obě práce - stejně jako džbánek s motivem Ráje - mohly vzniknout v některé huti z jizerské oblasti, snad v Bedřichově. Možnost výměny zkušeností mezi oběma středisky velmi nejasně naznačuje případ útěku dvou sklářů z eilandské huti na gallasovské panství. Konečně je třeba mít na zřeteli, že právě mezi děčínským thunovským panstvím a libereckým panstvím gallasovským se nacházela významná řezáčská střediska na panství kamenickém a sloupském.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár se znakem Lodronů

severní Čechy, eilandská huť u Děčína (?), 1675 - 1679 (?)

sklo čiré, poškozené krystalizací, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 37 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 4 462/1892/a-b

V roce 1892 koupeno od M. Bluma z Vídně.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 102, č. kat. 295

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 33, č. kat. 103

Drahotová 1989, s. 88, č. kat. 35

Vznik poháru lze hypoteticky spojit s eilandskou hutí, činnou na Děčínsku od roku 1675. Pohár je rovněž zdoben řezbou, bez předchozího broušení. Za přímou výtvarnou analogii džbánu Marie Adelheid Thunové z Národního muzea jej však považovat nelze.

2. Pohár Matthiase Helfrieda von Ploenstein, probošta v Sankt Andrě

severní Čechy, eilandská huť u Děčína (?), 1675 (?)

sklo čiré, podléhající krystalizaci, hutnicky tvarované, řezané

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: XX I 68

Vznik poháru lze vzhledem k jeho podobě s lodronským pohárem spojit s eilandskou hutí. Doba založení této huti se přitom kryje s dobou, kdy se osoba, již byl pohár určen, ujala úřadu, jehož odznaky tvoří součást výzdoby.

3. Džbánek s motivem Zlatého věku

severní Čechy, 80. - 90. léta 17. století (?)

sklo čiré (podléhající odskelnění), hutnicky tvarované, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška 15 cm

průměr 7,8 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S I 113

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 10, obr. 7

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 38, obr. 21

Džbánek ze sbírky libereckého muzea je příbuzný svým tvarováním i charakterem řezané výzdoby (za ochotné doplnění údajů o uvedeném předmětu autor vděčí PhDr. Oldřichu Palatovi ze Severočeského muzea v Liberci).

4. Číše se znakem Franze Ferdinanda Ignaze Mathiase knížete z Gallasu

autorem řezané výzdoby snad Johann Georg nebo Kaspar Hänisch

severní Čechy, Bedřichov v Jizerských horách (?), před rokem 1697 (víko je patrně kopií rozbitého originálu)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 22 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S 452/a-b

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 10, pozn. 61-62, tab. 9b

Pazaurek 1905, s. 15, pozn.

Schmidt 1912, s. 260

Pazaurek 1928, s. 106 ad.

Jiřík 1934, s. 64

Hetteš 1962, s. 16, obr. 38

Drahotová 1969, s. 193

Poche (ed.) 1970, s. 109, č. kat. 326

Drahotová 1973, s. 20-21, 25-26, 35

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42, č. kat. 139

Číše z libereckého muzea je příbuzná charakterem řezby a formou některých výzdobných prvků, např. tvarem štítu, výplní některých polí, formou koruny a rostlinných motivů.

1 . 1 / 22

Číše se znakem mlynářů a s monogramem "H F"

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,7 cm

průměr patky 7,5 cm

průměr základny 9,7 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 178

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číše z čirého skla, kónická, se silnějším pláštěm. Na plášti broušen a do hloubky řezán motiv jednoduše stylizované trojitě arkády se třemi výjevy. Matně řezané cvikly arkád jsou členěny hladkými miskami. Jedna z arkád představuje znak cechu mlynářů v podobě mlýnského kola, sekery a kružidla v krajině se dvěma lvími štítonoši, hlavou cherubína a monogramem "H F". V další arkádě proveden motiv muže v krajině, kypřící tesajícího z kamenného bloku mlýnský kámen. Poslední arkáda představuje pohled na mlýn u řeky se čtyřmi husami. Vespod na dně broušena větší miska.

Povrch dna mírně odřený, jinak stav číše dobrý.

Olga Drahotová tuto osobitě pojednanou práci zařadila do skupiny číší, jejichž do hloubky řezaná výzdoba je členěna do jednoduše stylizovaných architektonických arkád. Skupinu těchto prací pomáhají datovat dvě práce označené léty 1697 a 1698, z nichž druhá je autorsky signovaná brusičem skla Andreasem Görnerem, zaznamenaným prameny k roku 1713 v Okrouhlé na novozámeckém panství v severních Čechách.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 121, č. kat. 378

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 51, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše s náboženským motivem

severní Čechy, 1697

sklo čiré, lehce nažloutlé, broušené a řezané

Rozměry:

výška 11,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 30 622/1949

Literatura:

Drahotová 1973, s. 22

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 37, č. kat. 120

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 51

Číše z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem i charakterem broušené a řezané výzdoby, členěné arkádami.

2. Číše s motivy Panny Marie, Samsona se lvem, sv. Václava (?) a s alegorií Spravedlnosti

Andreas Görner

severní Čechy, Okrouhlá u Nových Zámků na Českolipsku (?), 1698

sklo čiré, broušené a řezané

Art Institute of Chicago, č. inv.: 131/(č. kat.)

Původně součást Mühsamovy sbírky.

Literatura:

Schmidt 1926, č. kat. 131

Drahotová 1973, s. 22, obr. 3

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 37, č. kat. 120, pozn.

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 51, pozn.

Číše z Art Institute of Chicago je příbuzná svým tvarem, rozvrhem do hloubky broušených arkád i řezbou.

3. Číše s motivy alegorickými motivy ptáků

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 12 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS 343

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 107, č. kat. 315

Číše z šenovského muzea je příbuzná svým tvarem i charakterem broušené a řezané výzdoby, členěné arkádami s miskováním ve cviklech.

4. Číše s motivy vojáků

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS 338

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 106-107, č. kat. 314

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 51, pozn.

Číše z šenovského muzea je příbuzná svým tvarem i charakterem broušené a řezané výzdoby, členěné arkádami.

5. Číše s alegoriemi Čtyř ročních dob

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 12 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS 80

Ze sbírky Václava Jílka

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 107, č. kat. 316

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 51, pozn.

Číška svatební s monogramem "R. W."

severní Čechy (?), 1707

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 8,6 cm

průměr dna 5,6 cm

průměr okraje 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 956

V roce 1971 koupeno v obchodě Starožitnosti v Praze.

Číška z čirého, lehce našedlého skla, kónického tvaru, silnostěnná, se silnějším dnem. Na kupě hlubší matnou řezbou proveden šlechtický (zámožný měšťanský) milenecký pár. Pohledově vlevo je zobrazena žena s účesem "a la fontaine", která svou levicí (v provedení značně naddimenzovanou) podává planoucí srdce muži v kloubouku. Ten ji na oplátku vrací prsten. Výjev se odehrává na schématicky provedené zahradní terase obklopené balustrádou, na níž spočívají vázy s květinami a mezi dvojicí pak číše s konvicí. Mezi postavami je řezán monogram "R. W." Pod okrajem se nachází německý nápis s letopočtem: "***VIVAT* Ich. gedencke. dein. ver. gies. nicht. mein * 1707 ****". Vespod na dně řezán motiv v podobě stylizovaného slunečnicového květu.

Dno číšky mírně odřená, jinak její stav dobrý.

Číška náleží ke skupině několika podobně tvarovaných a příbuzně, nepřiliš uměle zdobených prací, datovaných nebo datovatelných na počátek 18. století a spojovaných s prostředím severních Čech.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše s loveckým námětem a monogramem "CP"

severní Čechy, 1709

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS 171

Získáno ze sbírky Václava Jílka.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 118, č. kat. 366

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 38, č. kat. 124

Číše ze šenovského muzea byla vzhledem k uvedenému monogramu hypoteticky spojována se jménem Christopa Pallmeho ze Skalice, který v roce 1703 vyučil řezáče Georga Güntera, nebo se jménem Christopa Pohla, který v roce 1708 pokřtil své dítě v Chřibské. Tato o málo větší práce je číše z Národního muzea v Praze velmi blízká svým tvarem, uspořádáním výzdoby v pásu vymezeném obrysovými linkami, stylem řezby nápisu i výzdoby včetně různých detailů, jakými jsou partie obličejů (srov. stylizování nosu, velkých očí, vlasů apod.) nebo části oděvu (srov. provedení klobouku, klop kabátce, knoflíkových dírek, obuvi apod.).

2. Číše s manželským párem a monogramem "H. L."

severní Čechy (?), 1711

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 12 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S 154/K II 193

V roce 1895 získáno od G. Richtera z Mildenavy.

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 10

Pešatová - Brok 1968, s. 58, obr. 30

Poche (ed.) 1970, s. 119, č. kat. 368

Číše z libereckého muzea je příbuzná svým tvarem a do značné míry také kompozicí řezané výzdoby (na souvislost mezi prací z liberecké sbírky a číšky z Národního muzea upozomila v textu evidenční karty oddělení starších českých dějin Eva Šamánková).

1 . 1 / 24

Číše Frantze Miellera s loveckým motivem

severní Čechy, počátek 18. století, nápis doplněn roku 1747 (?)

sklo čiré, lehce našedlé, řezané

Rozměry:

výška 11,2 cm

průměr dna 7,5 cm

průměr okraje 10 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

označeno rokem 1747 (patrně mladší, než ostatní výzdoba číše)

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 242

V roce 1877 muzeu daroval architekt J. Vrtátka z Prahy.

Masivní číše z čirého skla, kónického tvaru, se silnějším, vespod ploše zbroušeným dnem. Na plášti obíhá poměrně jednoduše stylizovaný, do hloubky řezaný motiv krajiny s lovcem na koni, štvoucím jelena. Pás je nade dnem a pod okrajem vymezen řezanou linkou. Pod okrajem je mělce řezán nápis: "Ao 1747. frantz. mieller."

Stav číše je dobrý.

Číše svým tvarem a způsobem řezby připomíná práce datované nebo datovatelné do prvních desetiletí 18. století. Mělce a v detailu nepřesně řezaný nápis na číši obsahující letopočet 1747 se svou strukturou od ostatní výzdoby poněkud odlišuje. Proto je nutné uvažovat o možnosti, že byl doplněn teprve později, a k vlastnímu vzniku číše se přímo nevztahuje.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 149, č. kat. 483 (určeno jako česká práce z roku 1747)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s loveckým námětem a monogramem "CP"

severní Čechy, 1709

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS 171

Získáno ze sbírky Václava Jílka.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 118, č. kat. 366

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 38, č. kat. 124

Číška z muzea v Kamenickém Šenově je obdobná svým tvarem, námětem a rozvrhem výzdoby, i některými detaily (srov. např. provedení obličejů nebo korun stromů).

1 . 1 / 25

Číše s bitevní scénou

severní Čechy (?), 1700 - 1714 (?)

sklo čiré, našedlé, řezané

Rozměry:

výška 16,5 cm

průměr základny 10 cm

průměr okraje 14,2 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 268

Daroval baron Voith.

Číše z čirého, lehce našedlého skla, kónického tvaru, s rovným dnem. Vespod uprostřed dna vybroušena miska. Povrch nádoby zdobí dvěma linkami vymezený, do hloubky řezaný výjev z bitvy. V poněkud rustikálních formách jsou zde provedeny houfy jezdců na koních, s puškami a šavlemi, v čele s veliteli, praporečníky, trubačem a tamborem. Další skupinu tvoří rojnice mušketýrů s puškami přes ramena, před nimiž vyobrazena dvojice děl. Ke střetu dochází pouze mezi dvěma bijícími se jezdci s pistolemi v popředí. Na pozadí je proveden pohled na opevněné město s architekturou renesančních forem (srov. vysoký stupňovitý štít jednoho z domů či helmiovité zakončení věže). Vstup do města se otevírá mušketýrem strážnou branou vegetabilních forem, završenou košem s ovocem.

S výjimkou drobných oděrků je stav číše dobrý.

Číše pozoruhodných rozměrů přes naivitu v podání architektury a jednotlivých postav upoutá velkorysým rozvrhem kompozice a glypticky citěným způsobem řezané výzdoby. Některé specifické detaily, jakými jsou motiv brány tvořené festonem hustých ratolestí a koš s ovocem vzdáleně upomenou až na některé vyspělé vzory, jejichž vznik je spojován s okruhem Mistra tzv. Koulovy číše. Především zde však existuje typová souvislost se skupinou silnostěnných číší, často zdobených podobně řezanými motivy manželských párů. Tyto číše bývají považovány za severočeské a některé z nich jsou nápisem datovány do prvních dvou desetiletí 18. století. S ohledem na tuto souvislost lze bitevní výjev na uvedené práci považovat za nepřímý ohlas událostí války o dědictví španělské z let 1700 - 1714, zprostředkovaný nejspíše grafickou předlohou. Toto časové určení nevyklučuje ani výstroj a výzbroj zobrazených vojáků.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 7, č. kat. 109

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 109

Poche (ed.) 1970, s. 120, č. kat. 373

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číše s bitevní scénou

severní Čechy (?), kolem roku 1700

sklo číré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13,8 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 50 824

Literatura:

Recent Important Acquisitions 1996, s. 233, č. kat. 11 (uvedeno jako evropská práce z doby kolem roku 1700)

Číše, získaná před několika lety do státní sbírky v Drážďanech, je zdobena příbuzně rozvrženou bitevní scénou. Rovněž způsob provedení řezby se zdá být blízký práci z Národního muzea. Jedná se však o předmět poněkud menších rozměrů, kde tvoří součást výzdoby broušené misky v jeho horní a dolní části.

1. 1 / 26

Číše s medailony dvanácti apoštolů

severní Čechy (?), 1700 - 1720 (?)

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 11,5 cm

průměr základny 7,8 cm

průměr okraje 10,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 875

V roce 1907 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Číše z čirého skla, kónického tvaru, se silnou stěnou. Na plášti řezáno dvakrát šest medailonů, vymezených matně řezaným pásem ohraničeným dvěma linkami a zdobeným leštěnými miskami. V každém z medailonů řezáno rustikálně stylizované poprsí jednoho z dvanácti apoštolů s nástrojem umučení. Latinská, humanistickou majuskulí provedená jména apoštolů jsou řezána v borduře medailonů. Cvikly mezi jednotlivými medailony jsou vyplněny motivy jednoduše stylizovaných květů a misek.

Z dolní části číše vycházejí dvě mohutné praskliny.

Číše s motivem dvanácti apoštolů jsou dochovány v různých evropských sbírkách. V literatuře jsou obvykle uváděny jako české práce z 1. čtvrtiny 18. století. Číše z muzea v Düsseldorfu je pokládána za práci z doby kolem roku 1730. Způsob řezby na číši z Národního muzea je blízký některým severočeským pracím datovatelným do prvních dvou desetiletí 18. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše s medailony dvanácti apoštolů

Čechy, 1. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 12,6 cm

Sammlung Heinrich Heine, Karlsruhe, č. inv.: 126

Literatura:

Baumgärtner 1971, s. 42, č. kat. 56 (uvedeno jako česká práce z doby kolem roku 1730)

2. Číše s medailony dvanácti apoštolů

jižní Čechy (?), 1. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 11 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 29 855/1946

Literatura:

Drahotová 1989, s. 94, č. kat. 48

3. Číše s medailony dvanácti apoštolů

Čechy, 1. třetina 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 9,5 cm

Kunstmuseum Düsseldorf, č. inv.: 17 697

Literatura:

Heinemeyer 1966, s. 112 (uvedeno jako česká práce z doby kolem roku 1730)

4. Číše s medailony dvanácti apoštolů

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 12,5 cm

Passauer Glasmuseum, č. inv.: H0 66 418

Literatura:

Höhl (ed.) 1995, s. 50, č. kat. I.12

Holba s medailony se Spasitelem a dvanácti apoštoly

Čechy, 40. léta 18. století, cínové víko z doby kolem roku 1800

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

výška holby 15,5 cm

šířka holby 15 cm

průměr základny 12,7 cm

průměr okraje 9,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 259

Získáno koupí.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na povrchu kupy ve třech řadách nad sebou řezáno třináct kruhových medailonů s rustikálně stylizovanými polovičními dvanácti apoštolů s nástroji umučení a dalšími atributy, a se žehnajícím Kristem Spasitelem uprostřed. K postavám apoštolů jsou připojena jejich latinská jména, u Spasitele nápis: "SALVATER [sic!] MVNDI". Ve cviklech mezi jednotlivými medailony jsou řezány jednoduše stylizované květy, po stranách horní a dolní řady pak menší, symetricky uspořádané květinové kompozice. Výzdoba je ohraničena rektangulárním rámcem v podobě jednoduše stylizované větévky. Patka holby a držadlo jsou zpevněny cínovou montáží, k níž je připojeno víko s vázovitým čučkem klasicistních forem.

Dno holby a plášť pod držadlem jsou naprasklé, jinak stav dobrý.

K výzdobě holby se v různých sbírkách dochovalo větší množství paralel, položených zpravidla do první čtvrtiny 18. století. Podle doložených příkladů však byly medailony s polovičními postavami apoštolů řezány převážně na masivní sklenice kónického tvaru. Rozdílná stylizace a charakter řezby přitom napovídají, že řezby tohoto tématu nelze spojovat výhradně s jediným autorem. Je rovněž pravděpodobné, že tyto předměty vznikaly v delším časovém úseku, aniž by podléhaly podstatným stylovým proměnám. Dokládá to příklad podobné holby ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, která je datována rokem 1747.

1 . 1 / 28

Číše s milostnou symbolikou a s monogramem "CSW"

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10,7 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr okraje 8,7 cm

tloušťka stěny při okraji 5,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 852

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1889 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číše z čirého skla, kónického tvaru, se silnějšími stěnami. Na plášti matně řezán symbolický námět jednoduše stylizované krajiny se dvěma srdci a dvěma holubicemi, zarámovaný do rámce ze dvou vespod překřížených a do podoby srdce zformovaných ratolestí. Na protější straně okrouhlý rámeček v podobě dvou spojených ratolestí, uprostřed kterého zrcadlový ozdobný monogram "CSW", převýšený korunou.

Ze dna do pláště zasahuje několik velkých prasklin.

1 . 1 / 29

Číše s motivy květin

severní Čechy nebo Slezsko, 1. pol. 18. století

sklo čiré, mírně našedlé, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 8,6 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 269

Koupeno v roce 1897.

Sklenice z čirého, lehce našedlého skla, kónického tvaru, se silnějšími stěnami a dnem. Na obvodu pláště se pne hladce broušený a v detailu matně řezaný motiv jednoduše avšak efektně stylizované květiny.

Stav číše je dobrý.

1 . 1 / 30

Číše se sv. Martinem

severní Čechy (?), 1704

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr dna 6,2 cm

průměr okraje 9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 244

Zakoupeno v roce 1865.

Číše z čirého skla, kónického tvaru, silnostěnná, se silnějším dnem rovným dnem. Na povrchu kupy medailon, ve kterém do hloubky řezán motiv sv. Martina na koni, dělícího se o plášť se žebrákem. V medailonu vpravo nahoře nápis: "S. MARTINVS". Na opačné straně dedikační nápis: "DIS. SEY. VEREHRET. DEN WOHL. EHDEL. GESTREGN. HERRN. MARTINO SAMEZSKO. H. DES. LÖB. SECHS. HERRN. AMBT. DER NEV STADT. PRAG. AO 1704.". Pod nápisem je provedena snítka květin. Vespod na dně číše je řezán stylizovaný motiv květu slunečnice.

Stav číše je dobrý.

Sv. Martin je do výzdoby číše zahrnut jakožto patron jejího majitele. Podle uvedeného nápisu tato číše náležela Martinu Samezskovi, který v uvedené době na Novém Městě pražském spoluzastával tzv. šestipanský úřad. Tato instituce zde vznikla již v roce 1429, kdy byly statky Starého a Nového Města rozděleny. Později byl tento úřad králem zrušen a na žádost novoměstských měšťan obnoven až na konci 15. století. Šestipanský úřad se skládal ze šesti úředníků v jejichž čele stál přední starší. Úřad disponoval vlastní kanceláří s písařem a dvěma sluhy. Rozhodoval ve věcech stavebních, o služebnosti, o činžích, o čeledních smlouvách a o kvalitě řemeslnických prací. Dále řídil správu obecního majetku, sklepů, krámů, kotců, hradebních příkop, zahrad, vinic, břehů, pustých míst ad. Staral se také o pořádek a dodržování hygieny. Byl mu podřízen kat, správce vodovodu, tržní zřízenci a další výkonní činitelé. Dále vedl statky, domy a poddané vesnice, jež městu náležely mimo jeho hradby, a jejichž rychtáři byli šestipanskému úřadu podřízeni (srov. Vojtíšek 1927, s. 73; Kratochvíl 1936, s. 8-12; Mendelová 1998, s. 39).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 117, č. kat. 362

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 43, č. kat. 144

Drahotová 1989, s. 100, č. kat. 59, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

České sklo 1300 - 1900, Praha 1984

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s loveckým námětem

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, řezané, částečně leštěné

Rozměry:

výška celku 11,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 283/1906

Dar Vojtěcha Lanny

Literatura:

Drahotová 1989, s. 100, č. kat. 59

Olga Drahotová upozorňuje na podobný charakter aplikace výzdoby u číšky z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a číše z Národního muzea.

1 . 1 / 31

Číše s alegorií Naděje

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11,2 cm

průměr základny 6,8 cm

průměr okraje 9,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 851

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1881 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číše z čirého skla, kónická, silnostěnná, se silnějším plochým dnem. Na plášti do hloubky matně řezán medailon s alegorií Naděje. Představuje odvrácený robustní ženský akt v pokleku. V krajině se stromy a keří naivně ztvárněná postava má na hlavě vavřínový věnec a je opásána šerpou. Opírá se o kotvu. Výjev je německy nadepsán: "DIE HOFNVNG". Na opačné straně řezána symetricky uspořádaná kompozice čtyřlísté růže, karafiátů a tulipánů. Nade dnem obíhá motiv stylizované větévky. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číše je dobrý.

Literatura:

Chytil - Borovský 1892, s. 11, č. kat. 77/1 (uvedeno jako práce z 18. století)

Poche (ed.) 1970, s. 108, č. kat. 325

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číše s Venuší trestající Amora

Čechy, 90. léta 17. století (?)

sklo čiré, řezané, zčásti leštěné

Rozměry:

výška 12,9 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 53 787/1962

Získáno z odkazu Dr. Heraina.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 37, č. kat. 119

Drahotová 1989, s. 96, č. kat. 52

Číše z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem a do určité míry také charakterem výzdoby. Obě číše jsou netradiční volbou klasicizujícího námětu.

1 . 1 / 32

Číška s motivem středověkého jezdce a s monogramy "A. M. S. W." a "E. S. W."

severní Čechy (?), 1712

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,1 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 8,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 33 624

Číška z čirého skla, kónického tvaru. Na čele matně řezaný nepravidelně oválný medailon s motivem silně stylizované krajiny s těžkooděncem. Na protější straně monogramy "A. M. S. W. / E. S. W." a letopočet "1712". Monogram je převýšen šlechtickou korunou a doplněn jednoduše stylizovanou dvojicí zkřížených ratolestí.

Stav číšky je dobrý.

Jezdec vyobrazený na číši je oděn do zbroje, typově zařaditelné do 14. nebo 15. století. V pravici jezdec třímá malchus, který je svým typem zhruba zařaditelný do stejné doby (přílba s péry s vzhledem k silné stylizaci bližšímu určení vymyká; srov. vyobrazení historické zbroje a zbraní v publikaci Wagner - Drobná - Durdík 1956, část V., tab. 12; konzultaci z oboru historické zbroje zde laskavě poskytli Mgr. Evžen Šnajdrová a PhDr. Vladimír Brych). Je pravděpodobné, že předlohou řezby byl jezdecký portrét, který představoval předka vlastníka uvedené číše.

1. 1 / 33

Číška s motivem sv. Jana Křtitele

Čechy, 2. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, lehce nahnědlé, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,9 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 140 736

Číška z čirého, lehce nahnědlé skla, kónického tvaru. Na dně broušena jednoduchá rosetka. Povrch číšky zdoben matnou řezbou rustikálních forem. Na čele nepravidelný oválný medailon, ve kterém zobrazen motiv krajiny se sedícím sv. Janem Křtitelem a beránkem s korouhví. Na protější straně vybroušena roseta složená z větších misek a doplněná řezbou granátového jablka, květin a rozvilinových ratolestí.

Povrch číšky zejména na dně a na vnitřních stěnách místy poškrábán. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 34

Číše s motivem Izraelců s plodem země Kanaan

Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 16,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 267

Muzeu daroval baron Voith.

Číše z čirého skla, kónického tvaru. Na čele řezán výrazně stylizovaný motiv krajiny se dvěma vousatými muži v antikizující zbroji, kteří nesou na rameni tyč s velkým zavěšeným hroznem vína. Výjev je nahoře doplněn latinským nápisem "onus leoe" [sic!]), při dolním okraji pak německým nápisem "eine leichte Bürde" (tj. "lehké břímě"). Krajina je dole ohraničena matně řezaným pásem s broušenými a leštěnými rosetkami. Pod pásem jsou zavěšeny symetricky stylizované motivy rozvilin. Na protější straně je řezán motiv symetricky stylizované květiny. Pod horním okrajem a v dolní části obíhá obloučkový vlys s podvěšenými motivy drobných kvítků. Některé detaily matné řezby jsou leštěné.

Stav číše je dobrý.

Námět výzdoby se vztahuje ke starozákonnímu tématu ze Čtvrté knihy Mojžíšovy. Během putování k Zaslíbené zemi vyslal Mojžíš na příkaz Hospodina z Páranské pouště dvanáct izraelských mužů, aby prozkoumali kenaanskou zemi a přinesli ovoce této země. Tito muži přišli k úvalu Eškolu, "kde uřizli ratolest s jedním vinným hroznem, dva ji museli nést na sochoru, a několik granátových jablek a fíků" (Nu 13, 23-24). Latinský nápis je patrně mylným přepisem textu "onus leve", vyňatého z Matoušova evangelia, kde stojí: "Iugum enim meum suave, et onus meum leve est" ("Vždyť mé jho netlačí a břemeno netíží", Mt 11, 30). Vyobrazení starozákonního motivu je tedy použito ve smyslu alegorie Vykoupení v Kristu. Patrně starší pohár se stejným námětem, avšak jinak umělecky provedeným, se nachází ve sbírce Muzea hlavního města Prahy. Toto téma nalezneme také u domovního znamení, snad z konce 18. století, na domě "U modrého hroznu" v Husově ulici na Starém Městě v Praze, čp. 227/I. Bližší datování číše je problematičké. Některé z použitých výzdobných prvků, zejména symetricky stylizovaných rostlin se zavíjenými listy a bobulovitými květy, se na řezaném skle vyskytují již kolem roku 1700 a přetrvávají zde po celé 18. století. V uvedeném případě se zřejmě jedná o práci, která posouvá některé výtvarné prvky ranně barokní výzdoby na práh rustikálního umění (určení motivu vyobrazení na číši provedli PhDr. Olga Drahotová a Mgr. Tomáš Kleisner).

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 7, č. kat. 108

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 108

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivem Izraelců s plodem ze země Kenaan

Čechy, kolem roku 1700 (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané

Rozměry:

výška 17,5 cm

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 13 966

Literatura:

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 218-219, č. kat. 10.5.13

Pohár je zdoben vyobrazením podobného námětu. Provedení je však odlišné.

1 . 1 / 35

Číška s jelenem, laní a psem

Čechy, počátek 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 9,5 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 855

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala slečna Dora Hráčková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Kónická silnostěnná číška z čirého, bublinčitého skla. Na plášti matná řezba jelena, laně a loveckého psa. Mezi zvířaty stylizované listnaté stromy s ptáky. Zobrazený motiv je proveden v rustikalizovaném zjednodušení, se smyslem pro ornamentalizaci plochy.

Stav číšky je dobrý.

Literatura:

Pátrová a kol. 1999, s. 12, č. kat. 45

Výstavy:

Lov na Brandýském panství, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 1999

I . 1 / 36

Číše s motivem pijáka a s žertovným nápisem

Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, lehce našedlé, řezané

Rozměry:

výška 14,4 cm

průměr základny 7,8 cm

průměr okraje 11,6 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 652

V roce 1906 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Číše z čirého, mírně našedlého skla, kónického tvaru. Vespod na rovném dně vybroušena miska. Na plášti řezanou linkou vymezen obdélný rámeček se zaoblenými rohy. V něm matně řezán motiv rustikálních forem, který představuje sedícího pijáka a stojící šenkýřky se džbánem po stranách stolu s ubrusem a pohárem norimberského typu. Na protější straně medailon podobného tvaru, v němž je matně řezán německý nápis kurentem: "wie schmeck eß mir so / freylich wohl. kom grettell / schenck mir wieder voll: / ein gutteß bier. d. spanyol". Pod nápisem v medailonu řezán motiv jednoduše stylizovaných ratolestí s květy. Dva větší motivy esovitě stočených ratolestí s listy a květy vyplňují prostor mezi oběma medailony. Pod medailony a nad medailony obíhají jednoduché řezané linky a jednoduše stylizované ratolesti.

Stav číšky je dobrý.

Podobně tvarované a zdobené číše se žertovnými motivy a nápisy jsou dochovány v různých sbírkách. Obvykle jsou datovány do prvních desetiletí 18. století. Uvedený tvar se však udržel po celé 18. století. Pro poněkud mladší dataci číše z Národního muzea svědčí styl oděvu a účesů obou vyobrazených postav. Formou rozvilin se tato práce blíží holbě Anny Barbary Bischerin ze sbírky Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, která je datována rokem 1747.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše s dámou vedoucí koně a žertovným nápisem

severní Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, lehce nažloutlé, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 74 253/1970

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 38, č. kat. 123

Drahotová 1989, s. 97, č. kat. 53

Číše z Uměleckoprůmyslového muzea má obdobný tvar a rozvrh řezané výzdoby s nápisem.

2. Holba s nápisem "ANNA BARBARA BISCHERIN"

severní Čechy (?), 1747

sklo čiré, řezané

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, č. inv.: S 482

Holba je zdobena podobně stylizovanými řezanými motivy ratolestí.

1 . 1 / 37

Lahvička s motivy květin a viné révy

střední Evropa, konec 17. století

sklo čiré, lehce nafialovělé, podléhající krystalizaci, broušené, řezané a leštěné, s cínovou montáží

Rozměry:

výška celku 10,3 cm

průměr základny 9,2 cm

průměr zátky 4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 849/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1882 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Lahvička z čirého, lehce nafialovělého skla, podléhajícího krystalizaci. Nízká nádoba šestilaločného tvaru, s užším nízkým hrdlem. Stěny lahvičky jsou fasetovány. Vespod na dně a na stěnách jednotlivých laloků jsou řezány motivy různých květin, v horní části pak pás v podobě viné révy. Detaily řezby jsou leštěny. Hrdlo je opatřeno cínovou montáží a šroubovacím cínovým víkem.

Předmět je mnohonásobně prasklý, některé části jsou lepené. Dvě části při dně nedochovány.

1 . 1 / 38

Láhev s monogramem "IHS" a devízou "AMDG"

východní Čechy, Pustá Rybná (?), 1694

sklo mírně nažloutlé s bublinkami, broušené a řezané, mosazné hrdlo a zátka

Rozměry:

výška celku 19 cm

šířka 11,5 cm

hloubka 11,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 128/a-c

Získáno jako konfiskát majetku na panství Komorní Hrádek (č. konfiskátu 300/49).

Láhev z čirého, s lehkým žlutavým nádechem, se silnými stěnami. Osmiboká nádoba poněkud nepravidelného tvaru (horní část zešíkmena) s rovně broušenými stěnami a dnem, s užším krátkým hrdlem. Na čelních třech stěnách matně řezán medailon s rámcem v podobě věnce. Uprostřed menší kruhový medailon se stylizovanými slunečním paprsky, uprostřed s monogramem Ježíšova jména "IHS". Nad medailony mezi paprsky nápis "A. M. D. G." (jezuitská devíza "Ad Maiorem Dei Gloriam"), dole pak letopočet ".1.6.9.4.". Na každé z dalších pěti stěn vyobrazena symetricky stylizovaná velkokvětá rostlina, doplněná motivy jednoduše stylizovaných drobnolistých ratolestí s bobulovitými květy. Hrdlo opatřeno mosaznou montáží se závitěm, vloženou zátkou s úchytem (v podobě závaží) a šroubovacím uzávěrem.

Povrch láhve uvnitř zčásti zmatovatělý, jinak je její stav dobrý.

Vzhledem k symbolice začleněné do řezané výzdoby lze uvažovat o tom, že láhev sloužila k liturgickým účelům, snad k uchování a mešního vína nebo svćeného oleje. Pečlivě provedený dvojitý uzávěr by pak mohl nasvědčovat, že se jedná o láhev cestovní. Jedná se přitom o jeden z nemnoha datovaných předmětů ze řezaného skla, které vznikly ještě před rokem 1700. Nádoba je svým tvarem i výzdobou velmi blízká láhvi ze sbírky Městského muzea a galerie v Litomyšli, která je datován do stejného roku. V literatuře je láhev z Litomyšle spojován s horáckou hutí v Pusté Rybné, na českomoravském pomezí nedaleko města Poličky. Tato huť vznikla v roce 1660 a byla v činnosti do roku 1700. V účetní knize této sklárny z let 1660 - 1661 se uvádí, že zde pracoval 1 mistr, 10 tovaryšů a 7 brusičů. Vyrábělo se zde sklo různých tvarů prosté i ušlechtilé. Příklad láhve z Litomyšle je spojován s archivní zprávou, podle které zde Jan Felix z Poličky nakoupil "tři flaše do futrálu"

(srov. Bukáček 1957, s. 118-119; týž 1966, s. 3-4; Kapusta 1971, s. 12, 16-17; Brožová 1971, s. 53; Adler 1980, s. 81).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 110, č. kat. 329

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Láhev s motivy květin a s monogramem "F.P.F. W.O.P."

východní Čechy, Pustá Rybná (?), 1694

sklo čiré, broušené a řezané, opatřené cínovým uzávěrem

Rozměry:

výška 16 cm

průměr 10,5 cm

Městské muzeum a galerie, Litomyšl, č. inv.: ?

Literatura:

Bukáček 1966, s. 4, obr. 2

Kapusta 1971, s. 12, 16-17

Nemnoho menší láhev je analogická datem vzniku, svým tvarem a do značné míry také charakterem řezané výzdoby, zejména stylizací rostlin.

2. Cestovní láhev s motivy květin

Čechy, kolem roku 1690

sklo čiré, matně řezané

Rozměry:

výška 26 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 324/1906

V roce 1906 daroval Vojtěch Lanna.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 35, č. kat. 111

Drahotová 1989, s. 87, č. kat. 34

Láhev z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, svým tvarem odlišná, je zdobena motivy podobně stylizovaných květin.

3. Pohárek s motivy květin

Čechy, poslední čtvrtina 17. století

sklo čiré, hutnicky tvarované a fezané

Rozměry:

výška 17 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 83 757/1946

Získáno ze sbírky zámku Zbiroh.

Literatura:

Blažíček - Hejdová - Neumann - Preiss 1981, s. 194, č. kat. 188 (autorka hesla Dagmar Hejdová uvádí jako možnou jihočeskou práci z doby kolem roku 1700)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 35, č. kat. 110

Drahotová 1989, s. 85, č. kat. 30

Pohárek z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je zdoben motivy podobně stylizovaných květin.

1 . 1 / 39

Číše s alegorií pěti smyslů

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 14,5 cm

průměr základny 8,6 cm

průměr okraje 11,8 cm

tloušťka stěny při okraji 6 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 845

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1898 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číše z čirého skla, kónického tvaru, se silnými stěnami. Na povrchu matně řezáno pět nepravidelně oválných medailonů, vymezených matným pásem mezi dvěma linkami, členěným oválným broušenými miskami. V medailonu jsou řezány rustikální alegorie jednotlivých smyslů, které jsou reprezentovány rustikálně provedenými postavami puttů s atributy. Zrak představuje postava s dalekohledem a zrcadlem, Sluch postava s ptákem, Čich postava s květinami, Hmat postava s ratolestmi (?) a Hlas postava v klobouku s loutnou. V místech styku medailonů jsou hladce broušené kosočtverce. Cvikly vyplňují motivy jednoduše stylizovaných broušených a řezaných rostlin. V dolní a horní části řezanou linkou oddělený pás s broušenými oválnými miskami.

Dno a stěna číše naprasklé, část dna vylomena a znovu vlepena. Povrch číše mírně poškrábán.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s alegoriemi Čtyř ročních dob

Čechy, kolem roku 1700

sklo čiré, broušené a fezané

Rozměry:

výška 12,3 cm

Sammlung Heinrich Heine, Karlsruhe, č. inv.: 125

Literatura:

Baumgärtner 1971, s. 37, č. kat. 47

Číška je příbuzná svým tvarem, námětem i stylem fezané výzdoby.

1 . 1 / 40

Pohár s motivy květů

jižní Čechy (?), začátek 18. století

sklo čiré, řezané a broušené

Rozměry:

výška celku 22,2 cm

průměr patky 10,8 cm

průměr okraje kupy 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 448

Muzeu daroval Dr. František Tábořský, ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého skla, s kónickou, vespod zaoblenou kupou, na vyšší nožce se dvěma kulovitými, plynule spojenými nody, oddělenými od kupy i od nízké kruhové patky prstenci a krátkými válcovitými dřívky. Na povrchu kupy matně řezány šikmé trojité pásy, vytvářející čtveřici šikmých polí, v nichž se nacházejí motivy stylizovaných květů s dvojicemi květů se širokými terčíky. Povrch kupy dále pravidelně členěn přes řezbu broušenými miskami. Ve zbylých čtyřech mezípolích broušeny jednoduché motivy květů a šesticípých hvězdic. Miskováním členěn též horní nodus.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 41

Pohár s motivy květů

jižní Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 19,5 cm

výška pohárku 16,2 cm

průměr patky 9,4 cm

průměr víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 520/a-b

Pohár z čirého skla, s kónickou, vespod zaoblenou kupou, na vyšším dříku se dvěma nody a několika prstenci, na nízké kruhové patce. Na plášti kupy pod okrajem a ve spodní části řezána vodorovná linka, mezi oběma linkami pak linky svislé (mírně šikmé), které vytvářejí úzká svislá pole. V nich jsou střídavě rozmístěné řezané stylizované motivy stejnorodých květů a nad sebou řazené broušené misky. Na oblém víku obíhá stylizovaná bordura v podobě jednoduché větévky, výše pak květinový pás.

Úchyt víka je uražen (nedochován), ve vrcholu je vyštípnut otvor.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivy stylizovaných květů

jižní Čechy, Vimpersko (?), I. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, řezané

Rozměry:

výška 16,3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 2723, P3 - 123, 13/1912

Koupeno v roce 1912.

Literatura:

Panenková - Fröhlich 1993, s. 14, č. kat. 11

Pohár z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích je poháru z Národního muzea blízký řezanými motivy stylizovaných velkokvětých rostlin s esovitě stáčenými stonky, navzájem oddělených vertikálními řezanými čarami. Pohárek z budějovické sbírky však svou kónickou kupou na balustrovém dříku představuje stylově pokročilejší typ.

1 . 1 / 42

Pohár s říšským orlem a trofejemi

Čechy, 1704 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19,4 cm

průměr patky 12,2 cm

průměr okraje kupy 10,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 204

V roce 1899 koupeno od obchodníka Chaury z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou, vespod zploštělou kupou, na nižší nožce s kulovitým nodem, odděleným od kupy a dříku dvojitým prstencem, na mírně vyvýšené kruhové patce. Na čelní stěně kupy řezána dvojhlavý říšský orel s korunou, s mečem a žezlem, na prsou s oválným štítem s motivem českého lva, převýšeným korunou. Po stranách orla dvojice překřížených ratolestí. Na protější straně řezány válečné trofeje, nad kterými se klene latinský majuskulní nápis "CAESARIS ARMA TRIUM.PHENT." Vespod na patce řezán stylizovaný rostlinný věnec.

Patka poháru je naprasklá.

Pohár se svým tvarem a stylem řezané výzdoby řadí k pracím datovaným obvykle do doby kolem roku 1700. Ikonografie zobrazeného námětu neumožňuje jednoznačně určit, ke které válečné události se vztahuje. Mohla se týkat některého z vítězství nad Tureckem, která následovala po roce 1683, kdy byl odražen nápor Osmanské říše u Vídně (při obraně obleženého města se český šlechtic Kašpar Zdeněk Kaplív ze Sulevic). Rakouská armáda pak svedla řadu vítězných bitev až do roku 1699, kdy bylo s Tureckem sjednáno příměří. Znázorněné trofeje jsou však složeny ze zbraní evropského typu. Je proto možné, že použitý námět byl zvolen jako ohlas událostí ve válce o španělské dědictví (1700 - 1714). Tímto konfliktem byly bezprostředně ohroženy Čechy (v ikonografii poháru zastoupené zemským královským znakem), které na západě sousedily s Bavorskem, spojencem Francie. Jejich ohrožení zažehnala 13. 8. 1704 bitva u bavorského Höchstädtu, v níž nad francouzským a bavorským vojskem zvítězily spojené síly Anglie, vedené Johnem Churchillem vévodou z Marlborough, a Rakouska pod velením prince Evžena Savojského (srov. Bělina 1995, 147-153; Fidler 1995, s. 143-146).

1 . 1 / 43

Pohár s květy, kruhy a hvězdami

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené

Rozměry:

výška celku 21,2 cm

průměr patky 10,1 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 942

Pohár z čirého skla, se zatavenými spirálovitě stočenými rubínovými vlákny, které probíhají patkou, nožkou i kupou. Kónická silnostěnná kupa spočívá na balustrové nožce, jejíž nodus je členěn miskováním, s kruhovou vyvýšenou patkou. Povrch kupy pod okrajem a v dolní části členěn miskovým brusem. Plášť kupy je dále zdoben broušenými, jednoduše stylizovanými motivy kruhů, šesticípých hvězd a čtyřlaločných květů.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 44

Pohár s císařskou orlicí a trofejemi

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, ze zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 30,7 cm

průměr patky 13,9 cm

průměr okraje 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 073

Pohár z čirého skla se spirálovitě stočenými zatavenými rubínovými vlákny, které probíhají kupou, nožkou i patkou. Kónická fasetovaná kupa spočívá na vysoké noze, složené ze tří fasetovaných nodů, oddělených navzájem zdvojeními prstenci, od kupy pak prstencem trojitým. Dřík je složen ze dvou částí do sebe sešroubovaných. Patka je kruhová, mírně vyvýšená. Čelní strana kupy je zdobena matně řezaným námětem císařské orlice s korunou, žezlem a jablkem, protější strana pak motivem trofejí. Patku zdobí svrchu řezaný květinový pás mezi dvěma poněkud nepřesně provedenými linkami.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 45

Pohár s Amorety

Čechy, 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 18,1 cm

průměr základny 11 cm

průměr okraje kupy 7,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 446

Muzeu daroval Dr. František Táborský, ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého skla, se silnostěnnou kónickou, vespod zaoblenou kupou na oblé balustrové nožce se širokou kruhovou patkou. Na pláššti kupy řezány dva kruhové medailony, vymezené matným pásem a hladkými broušenými miskami. V každém z medailonů řezaný Amor s nápadně naddimenzovanou paží. Mezi medailony symetricky komponované rostlinné motivy a rozviliny. Kolem okraje pás jednoduchých nenáročných rozvilin, na spodní části pak pás z lístků. Uvnitř nožky zatavena spirálovitá rubínová vlákna. Patka nezdobena.

Kupa poháru je naprasklá

1. 1 / 46

Pohár s ptačími motivy

Čechy, 1710 - 1720 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, řezané

Rozměry:

výška celku 17,9 cm

průměr patky 9,7 cm

průměr okraje 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 174

Získáno v roce 1940 z pozůstalosti Dr. Františka Táborského, ředitele Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek z čirého skla. Štíhlá kónická kupa se silnými stěnami spočívá na oblé balustrové nožce s plochou patkou. Uvnitř nožky spirálovitá rubínová vlákna. Povrch kupy zdoben řezáním s motivy květinových rozvilin a třemi ptáky. Pod okrajem pás s lístky, symetricky sdruženými podél horizontální linky, vždy po čtyřech párech.

Stěny kupy jsou uvnitř odřené.

Srov. podobně tvarovaný pohár s ptačími motivy ve sbírce Helfrieda Kruga, zdobený v dolní a horní části kupy bordurami se stejným rytmem lísků. Další podobně formovaný pohár s odlišně výtvarně pojednanými ptačími motivy se nachází ve sbírce Heinricha Heineho v Karlsruhe.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 114, č. kat. 349

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s motivy ptáků

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, díky se zatavenými vlákny broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 27 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 565

Literatura:

Klesse 1973, s. 174-175, č. kat. 565

2. Pohár s motivy ptáků

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, v nožce se zataveným rubínovým vláknem, řezané, zdobené skleněnými šatony

Rozměry:

výška celku 23,5 cm

Sammlung Heinrich Heine, Karlsruhe, č. inv.: 166/a-b

1 . 1 / 47

Pohár s motivem lovu na jelena

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 17,5 cm

průměr základny 8 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 452

Muzeu daroval Dr. František Táborský, ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na oblém balustrovém dříku s plochou kruhovou patkou. Stěny kupy zdobeny řezbou. Na čelní straně okrouhlý medailon s motivem stromu a psem, pronásledujícím jelena. Na zbylé ploše provedena barokní arabeska, složená z motivů pásy, rozvilin, květů a ptáků. Uvnitř dříku zatavena spirálovitě stočená rubínová vlákna.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 48

Pohár s květy a hvězdami

Čechy, 1710 - 1720 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané (?)

Rozměry:

výška 19 cm

průměr patky 10,3 cm

průměr kupy 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 168

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou silnostěnnou kupou, na balustrové nožce broušené do faset, se zatavenými spirálovými rubínovými vlákny, na nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben klínovým a miskovým brusem, kterým jsou vytvořeny motivy stylizovaných květin, leštěných misek, šesticípých hvězd, abstraktních pilastrů a mřížek.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 49

Pohár s broušenými květy

Čechy, 1710 - 1730

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené

Rozměry:

výška celku 15,1 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 6,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 453

Pohár z čirého skla, s kónickou silnostěnnou kupou, na balustrové fasetované nožce se zatavenými rubínovými vlákny, s nízkou kruhovou patkou. Kupa zdobena jednoduše stylizovanými květy, složenými z broušených misek.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 50

Pohárek s motivy květů

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

čiré sklo se zatavenými rubínovými vlákny, broušené

Rozměry:

výška celku 23 cm

výška pohárku 16,6 cm

průměr patky 8,8 cm

průměr kupy 6,5 cm

výška víka 7,3 cm

průměr víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 506/a-b

V r. 1903 koupeno od obchodníka Moravice.

Pohárek s víkem, z čirého skla, s balustrovou nožkou se zatavenými rubínovými, spirálovitě stočenými vlákny, na nízké kruhové patce. Povrch silnostěnné kupy zdoben broušenými, jednoduše stylizovanými motivy květů, misek a šesticípých hvězdic. V místě rozšířeného balustru vybroušeny ploché oválné fasetky. Oblé víko opatřeno čučkem, broušeným do tvaru sedmistěnného jehlanu. V čučku zatavena rubínová, spirálovitě stočená vlákna. Povrch víčka zdoben broušenými motivy čoček a šesticípých hvězdic.

Hrany úchytu víka mírně oštípané, povrch kupy uvnitř mírně odřený.

1 . 1 / 51

Pohárek s motivy květů

Čechy, 1710 - 1720 (?)

sklo čiré se zatavenými rubínovými vlákny, broušené

Rozměry:

výška celku 20,4 cm

výška poháru 14,4 cm

průměr patky 7,3 cm

průměr okraje kupy 6 cm

průměr víka 6,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 173/a-b

Získáno v roce 1940 z pozůstalosti Dr. Františka Táborského, ředitele Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár s víkem, z čirého skla se silnostěnnou kónickou kupou na masivní fasetované balustrové nožce se zatavenými rubínovými vlákny a na nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben matně broušenými šikmými zkříženými pásy doplněnými hladce broušenými hvězdicemi a miskami. Vyšetřené plochy rovněž zdobeny miskami a stylizovanými květy. Matnými pásy a hladce broušenými miskami a hvězdicemi zdoben i povrch víka s masivním fasetovaným čučkem se zatavenými rubínovými vlákny.

Stav pohárku je dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 114, č. kat. 347 (jako česká práce z konce 17. nebo ze začátku 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 52

Lod'ka

Čechy, 1. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 15 cm

průměr patky 11,5 cm

šířka kupy 13,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 295

Koupeno v roce 1900.

Lod'ka z čirého skla, s kupou oválného půdorysu, s okraji při delších stranách dovnitř přehnutými, na fasetované balustrové nožce s vyvýšenou kruhovou patkou, vespod při středu zdobenou miskovým brusem. Povrch lod'ky je členěn fasetovým brusem, vytvářejícím nepravidelné čtyřúhelníky a šestiúhelníky.

Hrany okraje mírně drobně oštípány. Drobné oštípání též na některých hranách broušených faset.

1. 1 / 53

Číše s aliančním znakem Philippa Franze hraběte Gallase a Anny Karoliny z Mansfeldu

severní Čechy, okolí Liberce (?), konec 17. století (víko patrně z 19. století)

sklo číré (číše postižena krystalizací skloviny), broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 19,5 cm

výška číše 11,2 cm

průměr základny 7 cm

průměr okraje 9,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víka 9,2 cm

průměr víka 9,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 127/a-b

V roce 1909 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Číše s víkem, z čírého křišťálového skla. Nádoba kónického tvaru, s fasetovanými stěnami a s rovným, vespod zabroušeným dnem. Na plášti řezán alianční znak rodů Gallasů a Mansfeldů převýšený šlechtickou korunou, mezi dvěma zkříženými ratolestmi. Na opačné straně, rovněž mezi dvěma ratolestmi, v barokní kartuši znak Žerotínů. Víko z čírého skla je fasetované, opatřené ostrým fasetovaným úchytem a zdobené dvěma páry zkřížených ratolestí, navazujících na výzdobu číše. Vzhledem k odlišným kvalitám skloviny a způsobu tvarování a řezání je pravděpodobné, že se jedná o mladší kopii původního víka.

Povrch číše poškozen odskelněním. Na čelné straně část vyštípnuta a znovu vlepna. Některé hrany jsou mírně oštipány.

Na číši vyobrazený alianční znak náleží patrně Philippu Franzi hraběti Gallasovi (1665/1666 - 1730/1731), synu Antona Pankraze Gallase na Ronově a Anny z Kurzbachu a Trachenberga, a jeho manželce Anně Karolíně, dceři Philippa V. hraběte Mansfelda a vdově po Karlu Jindřichu ze Žerotína (zemř. 20. 2. 1682). Philipp Franz je uváděn jako pán na Ronově (město nad Doubravou), které bylo v majetku Gallasů v letech 1687 - 1691. Byl rovněž českým královským zemským hejtnanem na slezských knížectvích Grottkau (Grodków) a Neisse (Nisa). Zemřel bezdětný (interpretaci rodových znaků použitých ve výzdobě číše byla provedl PhDr. Petr Mašek; životopisné údaje byly čerpány především z Genealogické počítačové databáze knížecích, hraběcích a baronských rodů Vladimíra Pouzara. Srov. též Gauhe 1740; 455; Kneschke 1861, s. 434; Blažek 1887, s. 37-38; Sedláček 1908,

s. 770; Procházka 1973, s. 96). Číše mohla být vyrobena v některé ze skláren na libereckém panství, které v době předpokládaného vzniku tohoto předmětu patřilo bratřenci Philippa Franze, Johannu Wenzelovi hraběti Gallasovi, pánu na Frýdlantu a Liberci (23. 5. 1669 - 25. 7. 1719), a posléze jeho synu Philippu Josephovi (zemř. 23. 5. 1757). Zde připadá v úvahu např. sklárna v Bedřichově, či sklárna, která byla činná v Liberci. Bedřichovská sklárna, založená již roku 1548, přešla za třicetileté války z majetků sklářského rodu Wanderů do vlastnictví Hänischů. V roce 1689 ji Kaspar Hänisch prodal libereckému panství, od něhož ji roku 1695 koupil nazpět Gottfried Hänisch. Roku 1711 sklárna vyhořela, ale byla znovu postavena. Kvůli různým výrobním potížím pak v následných letech sklárna často měnila své majitele. O huti v Liberci se uvádí pouze tolik, že byla založena v roce 1680 (srov. Mareš 1893, s. 42; Fischer 1924, s. 8-9; Hetteš 1962, s. 16, obr. 38; Tomandl 1968, s. 9-11; Drahotová 1973, 20-21, 25-26).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číše se znakem Franze Ferdinanda Ignaze Mathiase knížete z Gallasu

autorem řezané výzdoby snad Johann Georg nebo Kaspar Hänisch

severní Čechy, Bedřichov v Jizerských horách (?), před rokem 1697 (víko je patrně kopíí rozbitého originálu)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 22 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S 452/a-b

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 10, pozn. 61-62, tab. 9b

Pazaurek 1905, s. 15, pozn.

Schmidt 1912, s. 260

Pazaurek 1928, s. 106 ad.

Jiřík 1934, s. 64

Hetteš 1962, s. 16, obr. 38

Drahotová 1969, s. 193

Poche (ed.) 1970, s. 109, č. kat. 326

Drahotová 1973, s. 20-21, 25-26, 35

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42, č. kat. 139

Číše s víkem ze sbírky libereckého muzea představuje starší typový a ikonografický předstupeň práce z Národního muzea. Řezaná výzdoba této číše je umělecky náročnější. Rovněž v tomto případě je víko číše nově doplněno, snad jako kopie víka původního.

2. Pohár se znakem hrabat Gallasů

severní Čechy, okolí Liberce, konec 17. století (?)
sklo čiré (postižené kristalizací), broušené a řezané

Rozměry:

výška 23 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 93 977/1971

Získáno ze sbírky Leona Bondyho.

Literatura:

Drahotová 1973, s. 22-26, 35

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42, č. kat. 140

Drahotová 1989, s. 99, č. kat. 58

Vedle gallasovského znaku spojuje pohár z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze s pohárem z Národního muzea také charakter poškozené skloviny i způsob řezané výzdoby.

3. Pohár se znakem Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu

severní Čechy, po roce 1692

sklo čiré (podléhající odskelnění), broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 20,8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 7 009/1896

Literatura:

Poche (ed.) 1970, č. kat. 334 (jako práce z doby kolem roku 1700)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42-43 (jako severočeská práce z konce 17. století)

Drahotová 1989, s. 98, č. kat. 56 (jako severočeská práce z konce 17. století)

Pohár je příbuzný charakterem skloviny poškozené odskelněním i způsobem broušení a řezání.

4. Pohár se znakem Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu

severní Čechy, po roce 1692

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 29 cm

výška poháru 20,3 cm

průměr patky 10,9 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

výška víka 9,2 cm

průměr víka 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 64 244/a-b

V roce 1961 koupeno od Charlotty Fišerové z Prahy.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42-43, č. kat. 142, pozn.

Drahotová 1989, s. 98, č. kat. 56, pozn.

Pohár se znakem Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu

severní Čechy, po roce 1692

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 29 cm

výška poháru 20,3 cm

průměr patky 10,9 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

výška víka 9,2 cm

průměr víka 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 64 244/a-b

V roce 1961 koupeno od Charlotty Fišerové z Prahy.

Pohár z čirého skla, s vyšší kónickou, v dolní části miskovanou kupou, na nízké nožce s prstenci a fasetovaným nodem, na nízké kruhové patce. Zaoblené víko s fasetovaným špičatým úchytem je po stranách broušeno do faset. Na čelní straně kupy řezán mezi zkříženými ratolestmi erb Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu a monogram "G.W.S. D.S.F." (Georgius Wenceslaus Schwabel de Schwalbenfeldt). Na protější straně roseta složená z miskovaných terčů (umožňující zmnožený průhled na protilehlý erb). Na patce a na víku řezán pás v podobě ratolesti a květů.

Pohár ve velkém rozsahu podléhá odskeľňující krystalizaci.

Do šlechtického stavu s predikátem "von Schwalbenfeldt" byli dne 6. 1. 1623 povýšeni bratři Simon, registrátor českých zemských desk, Georg a Sebastian Schwabelové. Diplomem vydaným ve Vídni dne 5. 1. 1692 (někdy uvedeno 1699) byl do rytířského stavu povýšen Georg Wenzel Schwabel ze Schwalbenfeldtu, vnuk Simona Schwabela. Georg Wenzel působil v Praze jako deklamátor zemských desk a později se stal císařsko královským dvorním radou a tajným referentem při české královské dvorské kanceláři. Roku 1710 koupil od Maxmiliána Oldřicha hraběte Kounice moravské panství Křižanov. Později byl Georg Wenzel Schwabel odhalen, že ve své funkci při dvorské kanceláři přijímal úplatky. Byl proto zbaven svého postavení a vypovězen ze země. Panství po jeho smrti zdědili synové Johann Josef a Philipp Jakob. Podíl mladšího syna odkoupil Johann Josef v roce 1721, avšak roku 1727 je prodal klášteru ve Žďáru nad Sázavou (Schimon 1859, s. 153; Kadich - Blažek 1899, s. 240; Doerr 1900, s. 172; Vilímková - Preiss 1989, s. 157. Knesche 1868, VIII., s. 380, a Stambuch 1865, s. 36, uvádějí jako pro Schwabelovo povýšení do rytířského stavu datum 5. 1.

1699). Pohár vznikl po Schwabelově nobilitaci, snad až na začátku 18. století. Tato brusičsky a řezáčsky náročně zdobená práce je mimo jiné zajímavá uspořádáním tří pásů těsně seřazených broušených misek v dolní části kupy. Tímto členěním tvoří stylový mezistupeň mezi staršími poháry zdobenými miskovanými rosetami a nádobami s fasetovanými kupami. Původní optické kvality brusu jsou však znehodnoceny krystalizací skloviny.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42-43, č. kat. 142, pozn.

Drahotová 1989, s. 98, č. kat. 56, pozn.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár se znakem Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu

severní Čechy, po roce 1692

sklo čiré (podléhající odskelnění), broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 20,8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 7 009/1896

Literatura:

Poche (ed.) 1970, č. kat. 334 (jako práce z doby kolem roku 1700)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42-43 (jako severočeská práce z konce 17. století)

Drahotová 1989, s. 98, č. kat. 56 (jako severočeská práce z konce 17. století)

Pohár analogického tvaru a zdobení, dochován bez víka.

I . 1 / 55

Číše se znakem sladovnického cechu a s monogramem "G. H."

severní Čechy, 1710

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 10,6 cm

průměr základny 7,1 cm

průměr okraje 9,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 243

Původně v majetku Friedricha Egermanna z Boru. V červnu a červenci 1829 Egermannem vystaveno spolu s dalšími předměty na průmyslové výstavě v Praze. V srpnu téhož roku věnováno do sbírky Musea království českého.

Číše z čirého, lehce nafialovělého skla, kónického tvaru. V dolní části a pod okrajem dvojitě miskované pásy. Vespod na dně vybroušena větší miska. Na čele nádoby matně řezán znak sladovnického cechu se dvěma zkříženými ratolestmi, doplněný nahoře monogramem "G. H." a dole letopočtem "17 10". Detaily znaku jsou leštěné. Na protější straně řezaný nápis kurentem: "Ach du liebes bier wie gutt schmeckst du / mir mein lieb und leben sey dier / ergeben und alles was ich vermag."

Na dně menší část vyštípnuta, jinak je stav číše dobrý.

Datovaná číše vyniká optickými kvalitami miskového brusu, kterými jakoby předjímal některé práce z 19. století. Zároveň tvoří stylový mezičlánek mezi staršími poháry zdobenými miskovými rosetami a nádobami s fasetovanými kupami. Je rovněž zajímavou ranou ukázkou vyspělého řezáčského umění, které se uplatňuje na předmětu určeném pro měšťánské prostředí.

Literatura:

Auszug aus dem Protokolle (nedat.), č. kat. I 357

Archaeologische Sammlung 1862, s. 7, č. kat. 102

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 102

Poche (ed.) 1970, s. 119, č. kat. 367

Stará 1971, s. 67-68, obr.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár se znakem Georga Wenzela Schwabela ze Schwalbenfeldtu

severní Čechy, po roce 1692

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 29 cm

výška poháru 20,3 cm

průměr patky 10,9 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

výška víka 9,2 cm

průměr víka 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 64 244/a-b

V roce 1961 koupeno od Charlotty Fišerové z Prahy.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 42-43, č. kat. 142, pozn.

Drahotová 1989, s. 98, č. kat. 56, pozn.

Pohár z Národního muzea je v dolní části kupy členěn podobně uspořádaným miskováním. Kvalita skloviny i tvar předmětu jsou však odlišné.

1 . 1 / 56

Láhev se znakem rodu Cranne (?)

severní Čechy, 1718

sklo čiré, broušené a řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 20,2 cm

šířka 9 cm

hloubka 8 cm

průměr hrdla 3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 221

Láhev z čirého skla, čtyřboká, zploštělá, s okosenými rohy, s krátkým užším hrdlem. Plochy stěn a okosená nároží jsou zbroušeny. Plochy okosených nároží jsou členěny broušenými olivovými miskami a hvězdicemi. Olivové misky zdobí také podhrdlí láhve. Na čele řezán oválný šlechtický erb, snad rodu Cranne. Ve štítě na horách stojící, vlevo hledící jeřáb s rybou (rostlinou ?) v zobáku, s kamenem bdělosti v pravém pařátu. Na štítu turnajská přílba s korunou, s klenotem v podobě jeřába a s přikryvadly. Pod štítem dvě překřížené ratolesti. Na protější straně ozdobný zrcadlový, korunou převýšený monogram, který snad lze číst jako "JHC". Dole dvojice překřížených ratolestí a letopočet "1718". Hrdlo opatřeno cínovou montáží se závitem.

Vlevo dole na povrchu čelní strany vyštípáno menší pole, vpravo uvnitř kratší prasklina. Vnitřní povrch láhve oslepen usazeninami.

Znak na láhvi, která je zajímavá pro své časné datování, náleží snad některému z potomků Johanna Baptisty von Cranne. Ten byl 27. 10. 1642 povýšen císařem do rytířského stavu, 2. 9. 1660 byl přijat mezi novou rytířskou šlechtu. Byl držitelem dolnorakouských statků Neusiedel, Geresdorf a Thurnhof. Se Susannou Katharinou z Krennbergu měl tři syny. O dalším osudu rodu jsme však v literatuře více nenalezli (srov. Witting 1919, s. 58, tab. 31).

Pohár se znakem Franze Niklase Alsterla z Astfeldu

Čechy, 1713 - 1719 (?)

sklo čiré, v nožce se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška 20 cm

průměr patky 10,6 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 739

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou kupou na balustrovém, částečně fasetovaném dříku a mírně vyvýšené kruhové patce. Na čele poháru matně řezán mezi dvěma převázanými ratolestmi erb Alsterlů z Astfeldu a monogram "AM PG AVA" (tj. "[A ?] Miklas Purg Graf Alsterle von Astfeld"). Na zbylé ploše kupy jsou neuspořádaně rozmístěny jednotlivé motivy menších stylizovaných květin. Na vrchu patky obíhá řezaný pás v podobě drobnolisté ratolesti přerušené na čtyřech místech stylizovanými květy.

Kupa je na dvou místech naprasklá, její povrch uvnitř z větší části zmatovatělý.

Původně měšťanský rod Alsterlů (Ulsterlů, Astrlů) pocházel z Českých Budějovic. Člen městské rady Johann Alsterl byl v roce 1580 obdařen erbem a predikátem "von Rosenthal". V roce 1620 obdržel jeho syn Mikuláš za služby prokázané císaři Ferdinandu II. dvůr u Českých Budějovic, zkonfiskovaný Melchioru Kolichreytarovi z Kalichreytu. Dne 11. 5. 1623 byl Mikuláš povýšen do vladyckého stavu. Později se stal radou Ferdinanda III. Jeho syn Johann, sekretář české kanceláře, byl 11. 5. 1665 povýšen do stavu rytířského stavu s přídomkem "z Astfeldu" za to, že před švédským vpádem odvezl z Prahy do Českých Budějovic korunovační klenoty, zemské desky a další dokumenty. V monogramu použitá písmena "PG" se týkají úřadu pražského purkrabího, který od roku 1713 zastával Franz Niklas rytíř Alsterle z Astfeldu (2. 12. 1652 v Praze - 9. 2. 1719 tamtéž), syn Johanna Alsterla z Alsterlu a Veroniky roz. Osterstockové z Astfeldu, vdově Bryslové z Bryslu.

Předmět je zajímavým hmotným dokladem dosti vyšších nároků šlechtického rodu, jehož příslušníci zastávali různé funkce v zemské správě a pohybovali se ve specifickém kulturním prostředí. Matka Franze Niklase, Veronika (1619 - 24. 2. 1671), byla dcerou Franze Osterstocka z Astfeldu, rodáka z Českých Budějovic, později pražského staroměstského radního a zástupce úřadu císařského rychtáře. Ten byl z titulu své funkce pověřen vykonáváním konfiskací majetku zabaveného nekatolíkům, který

však zčásti defraudoval a úřadu byl zbaven. Dožil v ústraní, kde se věnoval alchymistickým pokusům. Veronika se provdala nejprve za císařského řezáče drahých kamenů a obchodníka, malostranského měšťana Jošta Brysla z Bryslu (kolem roku 1595 - 31. 8. 1635). Joštův otec David (kolem roku 1560 - 1601), rovněž klenotník, musel pro své katolické vyznání opustit Brusel a v roce 1581 se usadit v Praze, kde působil ve službách Rudolfa II. Byl zabit na cestě z Říma, kde pro císaře koupil diamant. Jošt nabyt podnikáním značného jmění a 30. 6. 1627 byl povýšen do šlechtického stavu. Syn Veroniky a Jošta Bryslových z Bryslu Franz Wenzel (8. 10. 1633 - 5. 3. 1683) zvolil vojenskou kariéru a dosáhl hodnosti nejvyššího vachtmistra v Schönaichově pěším pluku. 23. 8. 1662 jej císař Leopold I. povýšil do rytířského stavu. Později vystoupil z vojenské služby a věnoval se správě rodového majetku. Na svém sídle, na tvrzi v Kratonohách, měl alchymistickou dílnu a knihovnu, která obsahovala řadu odborných alchymistických, chemických, teologických a filosofických spisů (včetně děl René Descarta). Byl mimo jiné v kontaktu s Karlem Škrétou mladším, kterému v závěti z roku 1682 odkázal tři centnýře másla. Udržoval styky také se svými nevlastními sourozenci. Franzi Niklasovi Alsterlovi a jeho bratru Kryštofovi odkázal po jednom koni, jejich sestře Lidmile Eusebii stříbrnou láhev. Posledně jmenovaná Lidmila byla od roku 1674 manželkou Franze Zachariase Bussatiho z Kampionu, synu italského kameníka a malostranského měšťana Livia Bossiho de Campione. Manželkou Franze Niklase se stala Maxmiliána Kurzbachová z Trachenberga a Milíče (zemřela tragicky při havárii kočáru v roce 1709), mezi jejímiž prapředky byli astronomové Tycho de Brahe a Franz Gansneb von Tengnagel. Do českých vzděláneckých kruhů se dostali také jejich dcera a syn. Zmíněný Maxmilian Franz Alsterle von Astfeld (18. 10. 1676 - 18. 4. 1732) se v roce 1705 oženil s Annou Josefou de Franchimont z Frankenfeldu (1681 - 12. 4. 1749), dcerou universitního profesora Alexandra de Franchimont a vnučkou děkana pražské lékařské fakulty a rektora university Mikuláše de Franchimont. Alžběta Alsterlová se roku 1707 provdala za Johanna Josefa rytíře Löwa von Erlsfeld, který byl synem dalšího děkana pražské lékařské fakulty, Franze Löwa (srov. Meraviglia 1886, s. 51, tab. 38; Kolář 1889, s. 3; Prochazka 1973, s. 24-27; Honc 1977, s. 124-126; Sedlák 1977, s. 88-92).

I. 1 / 58

Pohár s oslavou Franze Kaisera

severní Čechy, 1724

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 20,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 264

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou kupou na fasetovaném balustrovém dříku s nodem, s mírně vyvýšenou kruhovou patkou. Na čele řezán znak svobodných pánů z Kaisersteinu. Na protilehlé straně proveden latinský majuskulní nápis: "VIVat DoMInVs FranCIsCVs KaIser / CVIVs IVDICIVM / astra regant / sIC VoVET seMper fIDeLIserVVs. Ioannes OppeLt.", který obsahuje trojnásobný chronogram 1724.

Stav předmětu je dobrý.

Přes vyobrazení erbu a dedikační nápis je určení osoby, jíž byl pohár určen jako dar, problematická. Roman svobodný pán Procházka uvádí v podrobně vypsáném rodokmenu mezi svými předky z první poloviny 18. století také původem alsaský nobilitovaný rod Kayserů z Kaltenhausenu. Christoph Anton von Kayser je uváděn je zmiňován jako královský hejtman na Zbirohu, později pak jako vrchní úředník v Brandýse nad Labem. Procházkou popsaný rod Kayserů se zkříženou ostrví a střelou v červeném poli se však se znakem řezaným na kupě poháru v ničem neshoduje (srov. Procházka 1928, s. 485, pozn.; týž 1973, s. 129, pozn. 1). Gothajské almanachy ani rakouské šlechtické příručky přitom žádný šlechtický ani panský rod Kaiserů či Kayserů v 18. století neuvádějí. Erbu na poháru však není zásadně vzdálen rod pánů z Kaisersteinu. Tento rod pocházel z bavorské rodiny Kaiserů, jejíž příslušníci byli nobilitováni v 16. století a v 17. století. Usadili se v Rakousku a později se rozdělili na českou a korutanskou větev. Vyobrazený znak se odlišuje od znaku erbu publikovaném Meravigliou zejména zrcadlovým obrácením v postavení jednotlivých polí a nahrazením břeven krovkami. Zde je však třeba připomenout, že v postavení břeven se od Meraviglii liší i znak v suprafenestře Kaisersteinského paláce na Malostranském náměstí v Praze, kde jsou místo příčných břeven břevna kosmá. Není tedy zcela vyloučené, že Franzem Kaiserem, kterému pohár věnoval jeho přítel Johann Oppelt, byl Johann Franz svobodný pán z Kaisersteinu, držitel Stárkova na Náchodsku, 14. 6. 1744 povýšený do hraběcího stavu. Pocházel z korutanské linie, která se s českou spojila 13. 6. 1705 sňatkem Anastasie, pozůstalé dcery Helfrieda Franze z Kaisersterinu (zemř. 9. 9. 1701), s Wolfgangem Antonem z Kaisersteinu (zemř. 1706) (srov. Genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser 1849, 219-220; Meraviglia 1886, s. 70; Sedláček 1887, s. 73, pozn. 10; Kolář 1898, s. 757; Mašek 1999, s. 120-121).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 135, č. kat. 435

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 209, č. kat. 793 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Památky národní minulosti, Praha 1989

1 . 1 / 59

Číška se znakem Koců z Dobrše

Čechy, 30. léta 18. století (?)

skl čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 7 cm

průměr okraje 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 8 541

V roce 1914 koupeno odobchodníka Hirsche z Křemencové ulice v Praze. Předtím v majetku baronky Marie Valerie Army von Pelikan, roz. Kocové z Dobrše.

Číška z čirého skla, téměř válcovitého tvaru, s plochým dnem a s fasetovanými stěnami. Na povrchu matně řezán znak svobodných pánů Koců z Dobrše. Číšku dále zdobí pět asymetricky uspořádaných kompozic stylizovaných květů, plodů a ratolestí.

Stav číšky je dobrý.

1. 1 / 60

Holbička se znakem Koců z Dobrše

Čechy, 30. léta 18. století (?)

skl čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,9 cm

hloubka celku 8,4 cm

šířka dna 6,3 cm

hloubka dna 5,1 cm

šířka okraje 7,7 cm

hloubka okraje 6,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 8 542

V roce 1914 koupeno odobchodníka Hirsche z Křemencové ulice v Praze. Předtím v majetku baronky Marie Valerie Army von Pelikan, roz. Kocové z Dobrše.

Číška z čirého, mírně nahnědlého skla, oválného půdorysu, s uchem ve tvaru "C". Stěny jsou fasetovány, kolem ucha pak miskovány. Na povrchu matně řezán znak svobodných pánů Koců z Dobrše. Číšku dále zdobí čtyři asymetricky uspořádané kompozice stylizovaných květů, plodů a ratolestí.

Číška rozlomena na dvě části a znovu slepena. Okraj mírně oštípán. Povrch uvnitř mírně osleplý vymýváním a usazeninami.

Dvěma větvím svobodných pánů Koců z Dobrše patřily v 18. století Ohrazenice a Hlavňovice v jižních Čechách. Je proto třeba uvažovat o možnosti, že dvě uvedené nádoby byly vyrobeny v některé ze šumavských skláren. Styl řezané výzdoby má však charakter prací severočeských (ke genealogii Koců z Dobrše viz *Genealogisches Taschenbuch des Uradels* 1891, s. 328-337).

1. 1 / 61

Číška s emblémem "Candore omnia vincit"

severní Čechy, 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr základny 6,9 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 075

Číška z čirého skla, kónického tvaru, se silnějšími stěnami a rovným dnem. Dolní část nádoby je členěna většími a menšími broušenými miskami. Plášť zdoben matnou řezbou s leštěnými detaily. Na čele je provedena barokní kartuše s emblémem, který představuje lilii a latinský nápis "Candore omnia Vincit". Nahoře po stranách jsou vyobrazeny dvě menší kartuše s běžícím jelenem a laní. Na protější straně svazek ovocných plodů, doplněný rozvilinami. Zbylou plochu stěn pokrývá složitá arabeska z písarských pásek a rozvilin, doplněných dvěma páry ptáků. Plošky vymezené překříženými páskami jsou matované.

Povrch nádoby mírně odřený, jinak její stav dobrý.

Svým tvarem a broušením dolní části pláště je číška, spolu s protějškem z Muzea hlavního města Prahy, příbuzná nádobám datovaným obvykle do 1. čtvrtiny 18. století. Originální je složitě rozvržený páskový ornamentální systém, který na první pohled působí v některých partiích nahodile. Tyto partie jsou však na číšce zrcadlově zdvojeny, čímž je zdánlivá nahodilost popřena. Princip atektonického střídání tmavých a světlých ploch, ohraničených přetínajícími se páskami, se vyskytuje v maureskách a groteskách 16. století (Philippe Morel ve své studii o renesančních groteskách připomíná, že grotesky quattrocenta obvykle představovaly světlé monochromní tektonické prvky na tmavém pozadí. Počínajíc římskými pracemi Giovanni da Udine převážila malba živěji podaných barevných prvků na světlém podkladě. Zároveň mohou okraje zobrazených prvků, např. rozvilin nebo pásek, tvořit v syntaxi grotesek příhrádky jednotlivých barevných ploch. Srov. Morel 1997, s. 23-26). Také v barokních groteskách se tento princip výrazně uplatňuje, např. v Audranových návrzích. Při výzdobě skla je však jeho výskyt v méně častý. Při řezání skla je zpravidla využito kontrastu matně řezaných článků s čirým pozadím. Vizuální efektu kontrastu tmavého a světlého se přitom střídá spolu s různým postavením skleněného předmětu ve světle. Jednoduchá zalamovaná páska pak někdy tvoří hranici mezi matně řezanými krajinnými, interiérovými či jinými motivy a čirou plochou předmětu.

Na uvedené číši je však použito vymezení matných a čirých ploch pomocí pásky v míře zcela nezvyklé (v menším rozsahu se tento způsob výzdoby uplatňuje na poháru s bérainovskou groteskou, č. inv. H2 - 5 886, který je příbuzný také způsobem utváření kartuší). Zdá se, že zde bylo cíleně navázáno na některé pozdně renesanční vzory. Na manýristické umění navazuje také tvar kartuše s náznakem zavíjeného ornamentu. Zřídka se na českém barokním skle objevuje motiv emblému, který je však poměrně běžný např. ve slezském a saském prostředí.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s emblémem "Gestare hic meruit, duplicem pietate, Coronam"

severní Čechy, 20. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 17 388

Číška je analogická svým tvarem a ornamentální výzdobou. Jedná se práci stejného autora, snad o část téhož souboru.

1 . 1 / 62

Pohár s bérainovskou groteskou

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, mírně nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 32,8 cm

průměr patky 19 cm

průměr okraje kupy 13,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 886

Mohutný pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, v dolní části oble rozšířenou a fasetovanou kupu na vyšší noze s fasetovaným nodem a balustrem, na široké kruhové patce. Povrch kupy je zdoben složitou řezbou bérainovského ornamentu. Na čelní straně je zobrazen v kartuše se třemi šesticípými hvězdami, převýšená korunou. V kartuši je provedena busta bojovníka (?). Pod kartuší se uplatňuje páskový ornament, doplněný o motivy dvou Amorů, dole pak drobným motivem psa, štvoucího zajíce. Po stranách jsou na kupě řezány arabesky s rozvilinami a přívěsy z květů a ovoce. Nahoře uprostřed se po obou stranách uplatňuje motiv dravého ptáka, napadajícího zajíce, dole napravo pak motiv honu na jelena, nalevo honu na ptáka. Zadní stranu vyplňuje chinoiserie s postavou orientálce pod baldachýnem s ptáky, obklopeného rámcem s pásy a rozvilin, doplněného motivy netopýra, koši s ovocem a květinami, s opicemi, putti s rohy hojnosti a dalšími detaily. Na povrchu patky řezán kolem nohy hvězdice, kolem okraje pak rozvilinová bordura.

Kupa na mnoha místech prasklá a znovu lepená.

Pohár, ačkoli značně poškozený, představuje v rámci sbírky Národního muzea nejkvalitnější ukázkou řezané výzdoby v bérainovském stylu. Některé z použitých motivů, jako např. medailon s bustou, orientálce, opice, a podobně utvářenou soustavu pásek a rozvilin lze nalézt např. na grafickém návrhu, které podle předlohy Jeana Béraina staršího na začátku 18. století vyryl G. J. B. Scotin (srov. Berliner - Egger 1981, s. 94, č. kat. 1143). Provedením jednotlivých detailů, např. kartuší s motivy broušených hvězd ve volutkách či matně řezanými ploškami, které vymezují překřížené pásy, je pohár zvláště blízký číše s emblémem "Candore omnia vincit" (č. inv. H2 - 5 075).

I . 1 / 63

Pohár s portrétem císaře Karla VI.

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 17,5 cm

průměr patky 8,5 cm

průměr okraje kupy 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 65 173

V roce 1961 muzeu darovala Anna Krausová z Prahy-Smíchova.

Pohár z čirého skla, s kónickou, v dolní části zakulacenou a fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce s plochým fasetovaným nodem, a na nízké kruhové patce. Patka vespod zdobena rosetou z broušených radiálních misek. Na čele kupy matně řezána barokní kartuše, převýšená korunou a zdobená rozvilinami a ratolestmi. V kartuši řezána z profilu podaná busta heraldicky vpravo hledícího císaře Karla VI. ve zbroji, s vavřínovým věncem na hlavě. Na protější straně provedena analogická kartuše s říšským orlem, držícím žezlo a meč. V horní části kartuše uveden nápis: "VIVAT CAROLVS VI."

Stav poháru je dobrý.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 185, č. kat. 696 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Vondruška - Langhamer nedat., s. 20

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

I . 1 / 64

Pohár s maskarony a páskovým ornamentem

severní Čechy (?), 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 15,8 cm

průměr patky 9,8 cm

průměr okraje kupy 7,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 877

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou kupou, na balustrové fasetované nožce se zatavenými rubínovými vlákny a rozptýleným aventurinem, na nízké kruhové nožce. Na patce vespod provedena roseta z broušených olivových misek a užších žlábků, proložených řezanými motivy symetricky stylizovaných květin. Povrch kupy zdoben matně řezaným, symetricky uspořádaným systémem zalamovaných pásek, páskových pletenců, rozvilin, festonů s květy, ovocnými plody, ratolestmi, pelmet a ma a maskaronů. Plochy palmet a další detaily jsou leštěny.

Stav předmětu je dobrý.

Literatura:

A Thousand Years of Czech Culture 1996, s. 142-143, č. kat. 138, obr. 138

Výstavy:

A Thousand Years of Czech Culture, Winston-Salem, North Carolina 1996-1997

A Thousand Years of Czech Culture, Cedar Rapids, Iowa 1997

1 . 1 / 65

Pohár hermami a Amorety

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínem a aventurinem v dřívku, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 17,1 cm

průměr patky 10,2 cm

průměr okraje kupy 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 884

Dříve ve sbírce p. Richtera ze Zbraslavi, od kterého koupeno paní Josefou Náprstkovou a roku 1880 darováno Náprstkovu Českému průmyslovému muzeu. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce a ploché kruhové patce. Vespod na patce provedena roseta z broušených olivových misek a žlábků, proložených řezanými peříčkovými listy. Na kupě řezané motivy dvou Amorettů s ptáky a dvou ženským herm. Zbytek plochy zdobí soustava zalamovaných pásek a rozvilin, páskových pletenců, festonů s květy a plody, a ratolestí páskové motivy, úponky ve tvaru "C" a festony s ovocem a květy.

Stav předmětu je dobrý.

1 . 1 / 66

Pohár s maskarony, festony, rozvilinami a páskovým ornamentem

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16,7 cm

průměr patky 8,7 cm

průměr okraje kupy 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 141

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce a nízkou kruhové patce, vespod členěné miskovým brusem. Povrch kupy zdoben bohatou řezbou páskového ornamentu se dvěma maskarony a festony s ovocem a květy. Patka na povrchu zdobena řezanými rozvilinami.

Kupa silně naprasklá.

1 . 1 / 67

Pohár s biskupským znakem

severní Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenou rubínovou a zlatou spirálou, broušené, řezané, se zbytky zlacení a s

Rozměry:

výška celku 13,4 cm

průměr základny 7,6 cm

průměr okraje kupy 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 876

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam darovala Anna Holinová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na nižší balustrové, brusem fasetované nožce s nízkou patkou. V nožce jsou zatavena rubínová a aventurinová vlákna. Povrch kupy a patky zdobí řezba. Na čelní straně se nachází oválná barokní kartuše, zdobená kombinací volut a zavíjeného ornamentu, motivy stylizovaných květů a zavěšeného viného hroznu a leštěnými miskami. Uprostřed je řezbou zobrazen biskupský znak. Ve štítu je břevno, před kterým se nachází chrt ve skoku, v horním poli pak tři hvězdy. Nad štítem je kříž a biskupský klobouk, nesený dvěma andílkami. Kolem znaku je aplikováno třináct drobných řezaných českých granátů (z původních čtrnácti). Protější stranu zdobí cherubín obklopený páskovým ornamentem, završeným košem s květy. Kolem patky obíhá stylizovaný stvol s květy. Okraj kupy byl původně zlacen.

Zlacení téměř cele setřené. Jeden z původních granátů (druhý vpravo nahoře) ztracen a nahrazen novým.

1. 1 / 68

Pohár s aliančním znakem Františka Karla Bechyně z Lažan a Františky Kateřiny Hochbergové z Hennersdorfu

severní Čechy, 1729 - 1742

sklo čiré, mírně nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 17,3 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 7,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 880

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 daroval M. Housa. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na balustrové fasetované nožce a nízké kruhové patce, zdobené vespod miskovým brusem. Na povrchu kupy řezán alianční znak rodu Bechyňů z Lažan a Hochbergů z Hennersdorfu. Na zadní straně doplněny tři motivy drobných kvítků.

Stav poháru je dobrý.

Znaky na poháru náleží Františku Karlu svobodnému pánu Bechyni z Lažan (zemř. 15. 10. 1743 v Praze) a jeho druhé manželce Františce Kateřině Hochbergové z Hennersdorfu (zemř. 1. 1. 1742 v Praze), kteří uzavřeli sňatek v pražském novoměstském kostele sv. Vojtěcha dne 16. 2. 1729 (heraldicko-genealogickou interpretaci laskavě provedl MUDr. Emanuel Bechyně z Lažan; srov. též. Sedláček 1890, s. 628)

1 . 1 / 69

Pohár Ferdinanda Ehrenreicha Ludwiga hraběte z Welzu

Čechy, po roce 1724

sklo čiré, se zatavenými zlatými a rubínovými vlákny, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 28,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 323/a-b

V roce 1902 koupeno od obchodníka Chaury z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na balustrovém torďovaném dříku se zatavenými zlatými a rubínovými vlákny, s nízkou kruhovou patkou. Povrch patky zdoben řezanými rozvilinami. Na čele řezán znak hrabat Welzů. Na protější straně řezán ozdobný zrcadlový monogram "ELGVW" (tj. "Ehrenreich Ludwig Graf von Welz"), převýšený korunou. Víko je opatřeno torďovaným úchytem se zatavenými zlatými a rubínovými vlákny. Povrch víka zdoben řezanými rozvilinami.

Stav poháru je dobrý.

Starý šlechtický rod Welzů (původně Welzerů) byl ve 13. století usazen v Korutanech, později v Dolním Rakousku. V 17. století byl rozvětven, ale ve století následujícím po meči vymřel. Vzhledem k uvedenému monogramu lze erb vyobrazený na poháru spojit s Ferdinandem Ehrenreichem Ludwigem hrabětem von Welz zu Spiegelfeld auf Paierdorf und Prutzendorf (1686 - po roce 1740). Ehrenreich Ludwig byl třetím synem Friedricha Ernsta z Welzu (14. 4. 1634 - 1689) a Susanny Renaty Barbary z Rothalu, kteří spolu uzavřeli manželství 14. 5. 1680. Ve Vídni psaným diplomem z 15. 1. 1699 mu byl potvrzen titul říšské hrabě von Welz, svobodný pán na Ebersteinu a Spiegelfeldu. Rodových statků se ujal po smrti dvou starších bratří, Adama Fiedricha (11. 2. 1683 - 13. 4. 1727) a Maxmiliana Ferdinanda Ludwiga (1685 - 14. 7. 1723). Z jeho sňatku s Clarou Justinou hraběnkou von Purgstall, s níž se oženil v roce 1715, se v roce 1725 narodila pouze jediná dcera, Esther Anna Clara. Je možné, že honosně zdobený pohár s rodovým erbem vznikl až poté, kdy Ehrenreich Ludwig stanul v čele jedné z welzovských pošlostí. Přesnější dataci však ikonografie poháru neumožňuje (k rodu Welzů srov. Gauhe 1740/I, s. 2090; Witting 1919, s. 533).

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 209-210, č. kat. 794 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

1. 1 / 70

Pohár s dravými ptáky a cherubíny

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, žezané

Rozměry:

výška celku 19,7 cm

průměr základny 10,2 cm

průměr okraje 9,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 848

V roce 1904 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou, vespod komole zakončenou kupou (uvnitř poškozenou vodními usazeninami) na balustrové torčované nožce a nízké kruhové patce). Povrch kupy zdoben poněkud hrubě, matně řezaným ornamentem, sestávajícím z pásy s leštěnými miskami, z rozvilin a úponků ve tvaru "C" a ze stylizovaných květinových a ovocných prvků. Ve výzdobě se uplatňují rovněž motivy dvou dravých ptáků a cherubínů. Řezbou rozvilin zdobena rovněž patka poháru.

Část patky vyštípnuta.

1. 1 / 71

Pohár s motivy rozvilin a váz

Čechy, 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 26 cm

výška poháru 20 cm

průměr okraje kupy 8,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 863/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1888 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, se silnostěnnou kónickou, komole zakončenou kupou na balustrové nožce se zatavenými rubínovými vlákny (torzálně dochovaná patka je opatřena cínovou montáží). Víko nepůvodní, opatřené špičatým kónickým čučkem. Kupa, nožka i víko čučkem jsou broušeny do faset. Na povrchu kupy uplatněn řezaný, symetricky rozložený abstraktní rozvilinový ornament s úponky ve tvaru "C", doplněný klasicistními vázami s ohněm. Na víku řezaný motiv rozvilin a čoček.

1 . 1 / 72

Pohár s Amorem

Čechy, 20. - 30 léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19,6 cm

průměr základny 9,6 cm

průměr okraje kupy 9,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 866

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1895 darovala Anna Knablová z Prahy. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla. Zvoncovitá kupa spočívá na tordované balustrové nožce s mírně vyvýšenou patkou. Uvnitř dříku zatavené rubínové vlákno. Povrch kupy zdoben matnou řezbou a leštěnými miskami. Výzdobu tvoří arabesky z pásek a rozvilin. Na čelní straně Amor se srdcem na dlani, na protější straně motiv koše s květinami. Řezanými rozvilinami zdoben též povrch patky.

1 . 1 / 73

Pohárek s víkem, zdobený páskou a úponky

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 18,7 cm

výška pohárku 14,1 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje kupy 6,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 170/a-b

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, komole zakončenou kupou, na oblé balustrové nožce se zatavenými rubínovými vlákny, na ploché patce. Povrch kupy zdoben leštěnými miskami a matnou ornamentální řezbou ve formě páskových pletenců a úponků ve tvaru "C". Na povrchu patky řezán jednoduchý prstenec s lístky. Oblé víko s broušeným čučkem a řezaným pásem stylizovaných květin je patrně nepůvodní.

1 . 1 / 74

Pohár s motivy květů

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 16,6 cm

průměr základny 8,2 cm

průměr okraje kupy 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 078

Konfiskát z r. 1945.

Pohár z čirého skla. Kupa kónická, vespod komolá, dolní část kupy broušena do faset. Kupa spočívá na balustrové nožce, brusem fasetované, s plochou kruhovou patkou. Kupa zdobena řezáním. V horní části arkády, pod nimiž rozviliny a zavěšené girlandy s květy. Uvnitř patky zatavena spirálovitá rubínová vlákna.

1. 1 / 75

Pohár se znakem kanovníka Mathiase Adalberta Lincka z Lintoku

jižní Čechy (?), 1735 - 1747

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, řezané

Rozměry:

výška celku 27 cm

výška poháru 18,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 425/a-b

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Pohár s víkem, s kónickou, dole rovnou kupou na nožce složené s prstenců, nodu a balustru, uvnitř se zatavenými, spirálovitě stočenými rubínovými vlákny, na ploché kruhové patce. Povrch patky zdoben obíhající ratolestí s květy. Na čele řezán kanovnícký erb Mathiase Lincka z Lintoku. V červeném poli (tinktura naznačena svisle šrafovanými čarami) šikmý (bílý) pruh s línem. Lín rovněž v klenotu erbu. Na štítu stojí mitra, štít je podložen berlou. Celý erb je obklopen dvojicí zkřížených ratolestí. Na protější stěně je provedeno ozdobné písmeno "M" (tj. "Matthias"), převýšené korunou. Zvoncovité víko je opatřeno úchytem s nodem a jehlancovitým čučkem, v nichž jsou zatavena spirálovitě stočená rubínová vlákna. Povrch víka je zdoben řezbou rostlinných motivů.

Víko prasklé a slepené. Jinak je stav poháru dobrý.

Linckové z Lintoku získali svůj erb nedlouho před rokem 1685. Osobou, které byl uvedený pohár určen, byl P. Mathias Adalbert Lineck z Lintoku (1699 - 1747), jezuita, který se stal v roce 1735 kanovníkem pražské svatovítské kapituly. Ze stejné sbírky pocházející protějšek k této práci je uložen v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Jedná se o pohár se stejným znakem a s nápisem "VIVat! VIVat! VIVat! In Longos / ReVerendissIMVs LIneCk annos" (Sedláček 1925, s. 509-510; Drahotová 1989, s. 103, č. kat. 65).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár se znakem kanovníka Mathiase Adalberta Lincka z Lintoku

jižní Čechy (?), 1736

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, řezané

Rozměry:

výška 28 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 74 860/1971

V roce 1971 koupeno od Bohuslava Riegera z Prahy.

Literatura:

Drahotová 1989, s. 103, č. kat. 65 (určeno jako jihočeská práce)

1 . 1 / 76

Pohárek s žertovnou oslavou skláře a s monogramem "H. G. L."

jižní Čechy, Šumava (?), 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, mírně nafialovělé, řezané

Rozměry:

výška 15 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje kupy 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 185 885

Pohárek z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou kupou na hladkém balustrovém dříku s nízkou kruhovou patkou. Na pohárku je matně řezán rustikálně provedený motiv krácejícího muže s tabatěrkou v ruce a houskou v kapse. Postava šňupající tabák je zobrazena ve schematicky naznačené krajině se stromy a keři, s otepí dřeva a menší kamennou mohylkou, na které spočívá pohár. Na protější straně je proveden kruhový medailon ze spojených jednoduše stylizovaných větví, uprostřed kterého monogram: "H. G. L." a dvě drobné hvězdičky. Pod medailonem je vodní pták (čáp ?) s rybou v zobáku. Na zbylé ploše číšky mezi postavou a medailonem jsou řezány neuspořádané motivy menších květin a okrouhlých obláček (?). Pod okrajem kupy obíhá jednoduše stylizovaná větvka, pod kterou německý nápis: "VIVAT es leben die Hr. glaß macher, und back schißel frud". Další stylizovaná větvka obíhá na spodní straně patky.

Z okraje patky malá část vyštípnuta, jinak je stav pohárku dobrý.

Nepříliš kvalitně provedená výzdoba netradičního námětu, která zjednodušuje některé vzory užívané na luxusním skle, kontrastuje s poměrně ušlechtilým tvarem pohárku. Jedná se nejspíše o předmět, jehož nožka měla být původně fasetován a povrch opatřen náročnější řezbou. Pohárek však byl nejspíše použit jako dar sklářů jednomu ze svých kolegů, a s tímto účelem také umělecky nenáročně vyzdoben žertovným námětem. Ten byl - alespoň pokud se zmíněné oslavy ošatky na pečivo týče - v úplnosti pochopitelný zřejmě pouze dárcům a obdarovaném. Přesto nám tento námět představuje původního majitele, jehož monogram se zatím nepodařilo rozluštit, jako muže s delšími rovnými vlasy, který chodil oděn v košili, v kalhotách ke kolenům, s plátěnou čapkou. Mluvil německy, byl sklářem, zřejmě se smyslem pro humor, měl rád housky a šňupal tabák, který s sebou nosil v oblé tabatěrce, vyrobené nejspíše ze skla. Z mladší doby se obdobně tvarované ploché skleněné tabatěrky dochovaly z prostředí šumavských skláren (ve vyobrazení na pohárku je tabatěrka nejspíše naddimenzovaná). Je rovněž známo, že šňupání brazilského tabáku (tzv.. brisil nebo prisil),

pašovaného ze sousedního Bavorska a leckdy míšeného s trochou vepřového sádla, převařeného másla, drcených švestek, prášku ze švestkových jader, ale též pilin a stromové kůry, dřevěného popela, cukru, vápna, či prý dokonce drcených kravinců, mletého skla nebo čistého arzenu, patřilo k vášním šumavských sklářů (srov. Kudrlička - Zálaha 1986, s. 49). Všechny tyto okolnosti v souhrnu činí z uvedené výtvarně nezávažné práce jedinečný doklad každodenního života jihočeských sklářů.

1 . 1 / 77

Pohár s galantní společností

severní Čechy (?), 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 17,5 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 878

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce a nízké vícehranně broušené a vespod miskovým brusem zdobené patce. Na plášti řezán motiv galantní společnosti v krajině bavící se po návratu z lovu. Zobrazeny jsou dva tančící páry v barokních kostýmech, dva hornisté se psem a dva popíjející kavalíři. Na pozadí řezány motivy stromů, zámku a ptactva. Okraj kupy je zlacen.

Zlacení lehce setřené, hrany patky mírně oštípány.

Srov. tvarem a výzdobou blízký pohárek se sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, č. inv. UPM B-1-18/1925, určený jako pravděpodobná práce ze sklárny v Novém Světě u Harrachova a uvedena souvislost s podobně tvarovanými poháry z rubínového skla a čirého skla malovaného zlatem.

1. 1 / 78

Pohár s motivem lovu na medvěda

Čechy (?), kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 17,2 cm

průměr patky 8,6 cm

průměr okraje kupy 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 873

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na balustrové fasetované nožce a nízké kruhové patce. Na povrchu kupy aplikována matná řezba s motivem krajiny s medvědem, napadeným smečkou loveckých psů. Na povrchu patky obíhá pás v podobě snítky.

Okraj kupy mírně oštípán. Jinak je stav předmětu dobrý.

Torzo pohárku s loveckými motivy

severní Čechy nebo Slezsko, 30. - 40. léta 18. století, nožka z doby kolem roku 1900

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška kupy 12,3 cm

průměr kupy 8,3 cm

výška nožky 7,3 cm

průměr patky 9,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 265/a-c

V roce 1897 muzeu daroval Josef Suk, statkář ve Velkých Čičovicích.

Torzo pohárku s víkem, z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, s hladce zabroušeným válcovitým výčnělkem v místě bývalé nožky. Na plášti kupy jsou řezány barokní arabesky, složené z pásek a rozvilin, baldachýnů, harpyjí, květinových košů, palmet, cherubínů ad. Tyto arabesky vytvářejí dva větší rámce s motivem lovu na divočáka a na medvěda a dva menší, na nichž jsou zobrazeni psi pronásledující lišku a zajíce. Okraj kupy je zlacen. Pohár je opatřen fasetovaným víkem s žaludovitým úchytem. Na plášti víka obíhají motivy pásek a rozvilin. Víko je zdobeno zalceným páskem, vrchol úchytu je rovněž zlacen.

Původní nožka poháru se nedochovala. Namísto ní je volně přidaná balustrová nožka z čirého skla s nízkou kruhovou, po obvodě broušením vykrajovanou, vespod miskovanou a řezanou větévkou zdobenou patkou.

Ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea se dochoval analogicky tvarovaný a řezaný, avšak nezlacený pohár (č. inv. UPM 7 982/a-b), který podle charakteru skloviny vznikl nejspíše v době kolem roku 1900. Je možné, že byl vytvořen jako kopie práce z Národního muzea.

1 . 1 / 80

Pohár se šlechtickým znakem

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané (druhotně zasazeno do dřevěné patky)

Rozměry:

výška celku 21,8 cm

průměr celku 9,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 60 635

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce. Na plášti kupy řezán šlechtický znak. V oválný štít dělen krovem, ve kterém orel. V dolním poli tři návrší s pelikány (?). Na štítu stojí turnajský helm s korunou, jehož rozvilinová přikryvadla tvoří barokní kartuši štítu. V klenotu helmu jsou buvolí rohy a vlevo obrácený pták.

Patka poháru ulomena (nedochována). Nožka je druhotně zasazena do patky soustružené ze dřeva.

1 . 1 / 81

Pohárek s knížecím znakem

severní Čechy, 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 14 cm

průměr patky 6,5 cm

průměr okraje kupy 5,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 873

V roce 1963 koupeno od paní L. Schwarzové z Prahy.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na masivním balustrovém dříku s nízkou kruhovou, po stranách zbrušovanou a broušenými zářezy členěnou patkou. Na čele je řezán oválný medailon, uprostřed kterého se nachází knížecí znak. Ve štítu se nachází žlutý kůl, ve kterém je šavle. Pravé i levé pole je děleno patou. V heraldicky pravém horním černém poli je brána, v modré patě hvězda. V levém horním (zlatém ?) poli se nachází lev, v červené patě růžice (tinkтуры jsou vyznačeny šrafováním). Na štítu spočívá knížecí koruna. Zbylá plocha kupy je zdobena motivy pásek a rozvilin s peříčkovými listy. Detaily matné řezby jsou leštěné. Při okraji obíhá jednoduchý, matně řezaný pás.

Stav pohárku je dobrý.

Znak na štítu náleží knížecímu, snad ruskému rodu, který nenáležel k vysoké šlechtě svaté Říše římské.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 210, č. kat. 798 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

1 . 1 / 82

Pohárek s aliančním znakem

severní Čechy nebo Sasko (?), 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 14 cm

průměr patky 6,4 cm

průměr okraje kupy 5,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 874

V roce 1963 koupeno od paní L. Schwarzové z Prahy.

Pohárek z čirého skla, s kónickou fasetovanou, dole podtaženou kupou na fasetovaném balustrovém dříku a mírně vyvýšené kruhové patce. Na plášti kupy v čele řezán oválný medailon s aliančním znakem. Zbytek pláště pokrývá bohatá barokní arabeska složená ze zalamované pásy, rozvilin a květinových košů. Okraj kupy byl původně zlacen.

Okraj kupy mírně oštípán. Původní zlacení je setřené.

1 . 1 / 83

Číška s aliančním znakem Prokopa Kolovrata-Krakovského a Marie Walburgy Josefy ze Šternberka

severní Čechy (?), 1741-1746

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr patky 4,9 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 69 009

V roce 1963 koupeno od M. Čížkové z Prahy-Střešovic.

Číška z čirého, mírně nafialovělého skla, s fasetovanou kónickou, dole zaoblenou kupou na nízké fasetované, obráceně kónické patce. Na plášti v barokních kartuších mezi zkříženými ratolestmi matně řezán alianční znak rodu Kolovratů-Krakovských z Újezda a Šternberků, převýšený šlechtickou korunkou a doplněný hlavou cherubína. Zbytek číše pokrývají řezané rozviliny a páskový ornament, doplněný mušlí, ratolestmi a květy. V dolní části obíhá pás jednoduchých čabrak. Detaily řezby jsou leštěné.

Na patce menší část hrany odštipnuta, jinak stav dobrý.

Znak patně náleží Prokopu hraběti Kolowratu-Krakovskému z Újezda (13. 3. 1718 - 6. 4. 1774), a jeho první ženě Marii Walburze Josefě ze Šternberka (1717 - 1746), dceři Franze Leopolda hraběte Šternberka. K uzavření jejich sňatku došlo v roce 1741. Prokop Kolowrat-Krakovský, syn Viléma Albrechta II. a Marie Alžběty hraběnky Valdštejnové, byl držitelem panství Březnice, Hradiště a Blatná v Čechách, a Pomsdorf ve Slezsku (?). Zastával funkci tajného rady, v roce 1759 funkci dvorského sudího, v letech 1760 -1773 pak sudího zemského. Jeho choť, dcera Franze Leopolda hraběte Šternberka, byla příslušnicí řádu Hvězdného kříže. Vzhledem k jejímu předčasnému úmrtí lze tuto práci poměrně přesně datovat (srov. Wurzbach 1864, s. 396-397; Meraviglia 1886, s. 134).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška se šlechtickým erbem

severní Čechy (?), kolem roku 1730 (?)

sklo čiré, lehce narůžovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,4 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 68 631/1965

Literatura:

Drahotová 1989, s. 112, č. kat. 83

Číška z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze se práci z Národního muzea přibližuje zbarvením skloviny, tvarem i charakterem výzdoby. O přímou analogii se však nejedná.

2. Číška

severní Čechy, 1720 - 1730

sklo čiré, narůžovělé, řezané

Rozměry:

výška 11,7 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 288/1936

Dar Gustava E. Pazaurka

1 . 1 / 84

Číška s motivy pásek a rozvilin

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,9 cm

průměr patky 5,5 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 301

Číška z čirého skla, kónická, v dolní části s oblounem, na nízké kruhové patce. Obloun zdoben broušenými fasetkami. Nad oblounem obíhá matný pás vymezený dvěma broušenými žlábkami a zdobený leštěnými olivovými miskami. Na povrchu kónické části jsou řezány motivy pásek, velkých rozvilin, festonů s květy a ratolestmi, růžic a bodů.

Stav číšky je dobrý.

1 . 1 / 85

Číška s milostnou symbolikou a s monogramem "IC"

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,4 cm

průměr patky 5,1 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 850

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1895 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, se zvoncovitou, v dolní části fasetovanou kupou, na nízké kruhové patce. Na čele řezán oválný medailon se zrcadlovým monogramem "IC". Na medailonu spočívá turnajská přílba se šlechtickou korunou a bohatými přikryvadly. Na zbylé ploše řezán dekorativní rámec ze zalamovaných pásek, rozvilin, girland a ratolestí, uprostřed kterého motiv srdce se dvěma holubicemi. Při okraji matně řezaný pás.

Povrch vnitřních stěn umýváním poškrábaný. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 86

Láhev s motivy rozvilin

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 17,2 cm

šířka základny 10,8 cm

hloubka základny 10,4 cm

průměr hrdla 2,8 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 189

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Láhev z čirého skla, s fasetovaným osmibokým, nepravidelně jehlancovým tvarem, s nízkým užším válcovým hrdlem. Vespod na dně broušena roseta, složená z větší střední misky a radiálních olivových misek a zářezů. Na plášti matně řezány motivy rozvilin, květů, ovocných plodů a ratolestí.

Hrdlo mírně oštípané. Povrch nádoby uvnitř zmatnělý. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 87

Číška s motivy rozvilin a girland

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 8,4 cm

průměr základny 4,4 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 020

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná, s rovným dnem. Na plášti jsou řezány čtyři symetricky komponované motivy rozvilin s peříčkovitými listy, mezi kterými jsou zavěšeny girlandy z květů a ratolestí. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení zčásti setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 88

Číška se šlechtickým znakem a monogramem "I: V: B:"

severní Čechy, kolem pol. 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 194

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná, v dolní části zdobená broušenými miskami. Na čele řezán šlechtický znak s děleným štítem, v horním poli s gryfem a lvem, mezi kterými hvězda, v dolním poli, patrně modrém poli se stromem. Na štítu spočívá turnajský helm s přikryvadly, s rozevřeným křídly s hvězdou uprostřed v klenotu. Znakem je nadepsán monogram "I: V: B:". Dole a po stranách je erb doplněn motivy rozvilin a ratolestí.

Stav číšky je dobrý.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 210, č. kat. 796 (autorkami hesla Dagmar Stará a Olga Drahotová)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

1 . 1 / 89

Pohár se znakem rytířského rodu Hauffů (?)

severní Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 21,6 cm

průměr patky 10,8 cm

průměr okraje kupy 10,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 864

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1883 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod zploštělou kupou, na fasetované balustrové noze a nízké kruhové, vespod miskované patce. Na čelní straně kupy řezán znak, snad rytířů Hauffů. V horním poli děleného štítu je polovina jelena, v dolní části hora. Na štítu stojí turnajský helm s příkryvadly, s polovičním jelenem v klenotu. Celý erb je doplněn dvěma překříženými ratolestmi. Zbývá plocha kupy zdobena řezanou barokní arabeskou. Na zadní straně pod baldachýnem zavěšen feston s ovocem, květy a rozvilinami, nad kterým motiv dravého ptáka. Po stranách vázy s ovocem, květy a rozvilinami, dole se silnými páskami, jejichž matně řezaný povrch členěn leštěnými miskami. Na povrchu patky řezána bordura z rozvilin.

Kupa poháru na zadní straně rozbita a znovu slepena.

V 1604 byli diplomem vydaným v Praze povýšeni čtyři bratři z rodiny Hauffů, Alexander, Hans, Daniel a Georg do stavu říšských rytířů. Znak tohoto rodu byl černý štít dělený zlatou páskou, s jelenem v horním poli, v dolním se zlatým trojitým vrchem, s korunovaným helmem se zlatočernými příkryvadly a s jelenem v klenotu. V gothajské genealogické příručce je vedena pouze hlavní linie potomků Daniela Hauffa. Mužští příslušníci tohoto rodu působili v 18. stoletípo několik generací jako evangeličtí faráři v okolí Stuttgartu. Je však možné, že byl vyroben pro příslušníka některé jiné větve rodu, usazeného v rakouských zemích (srov. Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Adelligen Häuser 1921, s. 318).

Literatura:

Kottner 1898, s. 14, č. 3, obr. na s. 15 (poměrně nepřesná ilustrace označena jako "české sklo z 18. století")

1 . 1 / 90

Pohár se znakem zbraslavského opata Adama Aysla

Čechy, 1743 - 1756

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 20,4 cm

průměr patky 9,2 cm

průměr okraje kupy 8,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 303

V roce 1911 koupeno od pana Pacovského.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou fasetovanou kupou na balustrové fasetované nožce a kruhové, mírně vyvýšené patce, vespod zdobené miskovým brusem. Na čelní straně kupy řezán v barokní kartuši znak opata cisterciáckého kláštera na Zbraslavi: čtvercový štít, v jehož prvním poli se nachází kříž obklopený literami M O R S (zkratka řádového domu Morimondus, původce domácích založení), ve druhém poli kvádřovaná zed' převýšená korunou, ve třetím dvojice řek (připomínka založení na soutoku Vltavy a Berounky) a dvojice květů a ve čtvrtém lilie. Znak nexou dva lví štítonoši. Na znaku stojí mitra, znak je podložen berlou. Nahoře monogram "F AAA AR" (tj. "Frater Abbas Adamus Aiselius - Aula Regiae" ?). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav poháru je až na drobnější oděrky vespod na patce dobrý.

Předmět je typickou ukázkou balustrového poháry z doby kolem poloviny 18. století. Jeho kupa je poměrně velká ve vztahu k nožce. Přesné broušení běžně uspořádaných faset svědčí o déle zaběhlé produkci. Pro uvedené období je rovněž charakteristická v celku střídmá výzdoba, která již nespočívá v pokrývání větší části plochy ornamentem, nýbrž ve zdůraznění ústředního motivu, který se váže k osobě objednavatele nebo uživatele. Tím byl Adam Aysl (Aisl, Eisl), původem z Berouna, který v letech 1743 - 1756 zastával funkci opata v cisterciáckém klášteře na Zbraslavi. Zasloužil se mimo jiné o nákladnou výzdobu zdejšího konventního chrámu sv. Jakuba Většího (k heraldice českých cisterciáků srov. Preiss 1999, s. 182; Pokorný 2000, s. 186; k dějinám zbraslavského kláštera viz Tadra 1904, s. XVI, 435-446; Podlaha 1909, s. 289).

1 . 1 / 91

Pohár s žertovným námětem

Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 20,9 cm

průměr patky 8,9 cm

průměr okraje kupy 8,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 961

Pohár s kónickou, vespod zaoblenou a fasetovanou kupou, na fasetované duté balustrové nožce a na mírně vyvýšené kruhové nožce. Na plášti řezán medailon s postavami dvou kavalírů a jedné ženy na jednoduše stylizovaném kulisovitém pozadí s domem a drapérií. Na opačné straně nápis: "ich hab mein frau ins badt geschückt die krancke / sie haben mir sie hinten und forne geflückt ich dancke". Níže řezány motivy rozvilin a květinového festonu.

Stav poháru je dobrý.

1 . 1 / 92

Pohár

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 15,8 cm

průměr patky 7,6 cm

průměr okraje kupy 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 403

Pohár z čirého skla, s vyšší fasetovanou kónickou kupou na fasetovaném balustrovém dříku s nepravidelnou kruhovou patkou.

Okraj vyštípnutý. Jinak je stav poháru dobrý.

1 . 1 / 93

Pohár

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 15,7 cm

průměr patky 7,9 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 404

Pohár z čirého skla, s vyšší fasetovanou kónickou kupou na fasetovaném balustrovém dříku s nepravidelnou kruhovou patkou.

Okraj na dvou místech vyštípnutý. Jinak je stav poháru dobrý.

1 . 1 / 94

Pohár

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlacené

Rozměry:

výška 16,1 cm

průměr patky 7,3 cm

šířka kupy 7,4 cm

hloubka kupy 5,6 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 297

Koupeno v roce 1901.

Pohár z čirého skla, s kónickou zploštělou osmibokou, dole podtaženou kupou, jejíž širší boční stěny jsou rovné, úhlopříčné stěny konkávní a čelní stěny konvexní. Kupa spočívá na fasetovaném balustrovém dříku s kruhovou patkou. Vespod na patce nepravidelná miskovaná roseta. Konvexní stěny zdobeny miskovanými fasetkami. Okraj kupy je zlacen.

Zlacení z větší části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

1. 1 / 95

Lod'ka se znakem Michaela Emanuela hraběte z Althannu

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 11,3 cm

šířka kupy 9,7 cm

hloubka kupy 8,2 cm

šířka patky 7,3 cm

hloubka patky 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 627

V roce 1903 zakoupeno od p. Pleschnera z Prahy

Lod'ka z čirého skla, s mírně zploštělou členitou mnohostěnnou kupou, tvarovanou částečně hutnicky, částečně fasetovým brusem. Kupa spočívá na balustrovém fasetovaném dříku s nízkou obdélnou patkou s okosenými rohy. Vespod na patce miskovaná roseta. Na čele kupy matně řezán znak hrabat z Altmannu a monogram "E. G. V. A." (tj. Emanuel Graf von Althann). Na dalších stěnách nádoby jsou řezány motivy rozvilin s peříčkovými listy a zalamovaných pásek. Vespod při obvodu patky obíhá řezaný motiv stylizované větévky. Detaily ornamentů jsou leštěné.

S výjimkou velmi drobných oštipnutých hran při horním okraji je stav lod'ky je dobrý.

Předmět upoutá čistotou skloviny, kvalitou hutnického zpracování a přesností broušení i řezání. Způsobem zdobení je tato lod'ka příbuzná pracím, které bývají datovány do 20. - 30. let 18. století a jejich původ spojován s oblastí severních Čech. Dataci předmětu, provedené na základě stylového rozboru, odpovídá také datování provedené s ohledem na identifikaci jeho původního vlastníka. Tím byl podle zobrazeného erbu a monogramu Michael Emanuel hrabě z Althannu (nar. 1691 - 12. 7. 1749), držitel panství Králíky u Žamberka a dalších statků, císařský komoří, syn Michaela Wenzela Ignaze z Althannu, císařského tajného rady, a jeho první manželky, Marie Josefy hraběnky Paarové (srov. Gauhe 1740, I., s. 10-12; Leupold 1789, s. 24-25; Meraviglia 1886, s. 101-103, tab. 57).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 143, č. kat. 465

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s uchem a s víkem

severní Čechy, 1720 - 1730 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 293/1906

V roce 1906 muzeu daroval Vojtěch Lanna.

Literatura:

Drahotová 1989, s. 109, č. kat. 77

Wittlich (ed.) 1996, s. XV, č. kat. 222 (autorkou hesla Olga Drahotová)

Číška s uchem a víkem z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je jedním z poměrně časných příkladů obdobně zdobeného předmětu poměrně složitěho tvaru.

2. Číška s motivem fontány

severní Čechy, 1720 - 1730 (?)

sklo čiré, broušené řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,7 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 83 752/1951

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 52, č. kat. 178

Drahotová 1989, s. 108, č. kat. 75

Číška z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je jedním z poměrně časných příkladů obdobně zdobeného předmětu dosti složitěho tvaru.

1 . 1 / 96

Lod'ka se šlechtickým erbem

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 11,4 cm

průměr patky 8,3 cm

šířka kupy 10,8 cm

hloubka kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 302

V roce 1898 koupeno ze sbírky Dr. Štěpána Bergera.

Lod'ka z čirého skla, se čtyřbokou zploštělou osmibokou, půdorysně zúženou kupou, se zaoblenými a broušenými žlábkami profilovanými kratšími diagonálními stěnami, a s konvexně vytaženou čelní stěnou. V dolní části kupa lod'ky při okrajích zkosená, uprostřed rovná. Kupa spočívá na nožce s fasetovaným nodem a balustrem, a na nízké, po okraji dvanáctiboce vykrajované patce. Povrch patky zdoben řezanými rozvilinami, květy a ratolestmi. Zkosená dolní část kupy je členěna obíhajícími broušenými žlábkami. Na zadní straně lod'ky je řezán šlechtický erb. Oválný čtvrcený štít nese střední, korunou štítek s kotvou. Na štítu je posazena koruna. V prvním a čtvrtém červeném (příčně šrafovaném) poli se nacházejí tři hvězdy, ve druhém a třetím poli krácející lev s korunou a palmovou ratolestí. Na štítě jsou posazeny dva helmy s korunami a přikryvadly. Heraldicky pravý helm má v klenotu polovičního korunovaného lva s ratolestí, levý pak složená orličí křídla se třemi hvězdami. Na čelní stěně a na bočních stěnách řezány motivy květinových košů, zalamovaných pásek, páskových pletenců, rozvilin a podvěšených girland. Při okraji řezán matný pás.

Okraje jen mírně oštipané, jinak je stav lod'ky dobrý.

1 . 1 / 97

Holba s oslavou Marie Terezie

severní Čechy, po roce 1743

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 20,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 230

V roce 1830 muzeu daroval Jakub Weinhuber z Mostu.

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a s uchem ve tvaru "C". Povrch nádoby je zdoben matně řezanými motivy páskových zalamovaných pletenců a rozvilin. Mezi nimi se nacházejí tři řezané medailony, které nesou znak habsburského soustátí, poměrně jednoduše stylizované poprsí císařovny Marie Terezie a nápis "Za zdrawy hesky / Kralowny uhersky czesky / nassy Theresky". Vespod na dně broušena hvězdice. Patka holby je opatřena cínovou montáží, k uchu připevněno odklopné cínové víko s kulovitým otevíradlem.

Plášť holby je prasklý.

Holba je s ohledem na dobu svého vzniku výjimečná textem v českém jazyce. Vzhledem k námětu výzdoby lze předpokládat, že vznikla jako oslavná reakce na korunovaci císařovny Marie Terezie českou královnou v roce 1743, nebo krátce poté. Podle českého nápisu, robustnějšího tvaru a podle poněkud zhrubých forem výzdoby je možné usuzovat, že byla určena spíše pro zámožné měšťanské prostředí.

Literatura:

Jahrbucher d. Ges. d. vaterl. Museums 1830, s. 384

Archaeologische Sammlung 1862, s. 7, č. kat. 101

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 101

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 69, obr. 71

Pešatová - Brok 1968, s. 59-60, obr. 45

Poche (ed.) 1970, s. 162, č. kat. 539

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 189, č. kat. 725 (autorkou hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 98

Číška s jezuitskou symbolikou

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 177

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s fasetovanými stěnami. Vespod na dně miskovaná roseta. Na plášti řezán rámeček z pásek, rozvilin, ratolestí a festonů s ovocnými plody. Uprostřed se nachází oválný terč s motivem ruky písící perem na svitek pergamenu text: "Omnia d. M. /D. G:". Nad medailonem se klene latinská deviza "Omne latens. sic Fit patens". Výše je zobrazen cherubín.

Stav číše je dobrý.

1. 1 / 99

Číška bratrstva sekerníků

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 9,9 cm

průměr okraje kupy 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 770

Číška z čirého skla, s kónickým fasetovaným pláštěm, s rovným dnem, vespod zdobeným miskovanou růžicí. Plášť je bohatě zdoben matnou a částečně leštěnou ornamentální řezbou, sestávající převážně z pásek a rozvilin. V rámci ornamentální soustavy se na čelní stěně uplatňuje barokní kartuše ve které je řezán motiv sekery s klíčem při ostří. Na kartuši pod okrajem řezán německý nápis: "Auff die Alte hacken". Na protilehlé straně druhá kartuše s nápisem: "I Sein / I Dencken / I Bleiben". Níže se nachází nápis: "Ein Hertz, ein Sünn". Nad kartuši pod okrajem pak řezán nápis latinský: "Vivant D. D. Confoederati".

Stav číšky dobrý, pouze některé z hran jsou mírně oštipány.

Nápis i symbolika řezané na číšce jsou obdobné jako u karafky, která se dochovala v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu. Eduard von Czihak uvádí číši s víkem, s podobnou symbolikou, ve vratislavském muzeu a František Xaver Jiřík zmiňuje balustrový pohárek s flakonovým víkem, opatřený nápisem "Auf die alte Hacke", který poznal v Zámeckém muzeu v Berlíně (Czihak 1910, s. 145-146, 251-252; Jiřík 1934, s. 75). Všechny tyto předměty se vztahují k tzv. bratrstvům sekerníků, jejichž existence je v 18. století zachycena na různých místech Čech a Slezska. Tato bratrstva byla konfederacemi přátel, kteří si v duchu lásky k Bohu navzájem slibovali pomoc a podporu v nouzi. Členové, kteří se navzájem zvali bratry-sekerníky, měli v družině vystupovat svou urozeností, svým postavením a ctnostným životem. V čele bratrstva stával rektor, který měl svého náměstka. Počet členů neměl přesáhnout třicet bratří. Jejich povinností bylo vystupovat ve společnosti zdvořile a slušně. Každý z členů byl řádným příslušníkem katolické církve. Družina se měla útěchou, radou i skutkem starat o bratry nemocné či jinak postižené. Jeden druhého nesměl tupiti a pomlouvati. Jeden za druhého se měl přimlouvati ve svých modlitbách. V případě úmrtí některého členů mu ostatní byli zavázáni vzdát náležitou poctu. Při vzájemných návštěvách byli bratři-sekerníci vázáni přípitkem. Opíjení se však zapovídalo. Odznakem bratrstva byla stříbrná sekýrka, kterou musel každý nosit vždy při sobě, aniž by ji kdy ztratil. Motiv sekery byl obsažen také v pozdravu "Auf die alte Hacke". Všechny cechovní zásady byly zaneseny ve stanovách. V literatuře jsou uváděny údaje o stanovách

sekernického bratrstva z České Lípy, které byly nalezeny v knihovně cisterciáckého kláštera v Oseku, a slezského bratrstva založenými Christophem Leopoldem a Hansem Antonem hrabaty Schaffgotschovými ze zámecké knihovny ve Warmbrunnu. Symbolika sekerky byla rovněž vysvětlena textem na zmíněné číši ve Vratislavi, podle kterého sekera sekne, raní, ale nezničí. Neublíží, pokud není někým v rozmachu řžena. Neštěstí zasahuje jen z boží vůle. Bolestí, ranou a neštěstím se pak prochází ke štěstí ("Caedit non perdit" ... "Die Hacke haut nicht zum Verderben / Den was sie hackt formiert sie auch; / Und das ist auch des Schicsals brauch / Man muss durch unglück Glück erwerben. - Die Hacke schlägt und machet Späne / Doch sie nicht, sondern sie führt / So werden auch des Unglück Zähne / Auf uns von höher hand gerührt"). Srov. Czihak 1891, s. 145-146, 251-252; Zíbrt 1910, s. 138-146, 294-297; Drahotová 1973b, s. 25-26, obr. 6; Drahotová 1989, s. 114, č. kat. 88.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 6-7, č. kat. 99 (zde uvedeno s vikem)

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 99 (zde uvedeno s vikem)

Czihak 1891, s. 145-146, pozn. 1 (zde uvedeno se zlaceným vikem)

Zíbrt 1910, s. 145 (zde uvedeno jako v expozici oddělení historické archeologie vystavená "broušená sklenice, zdobená arabeskami, na víčku hrotitá výzdoba se zlatou okrasou" atd.)

Drahotová 1973, s. 25, 27, obr. 7

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 53, č. kat. 181

Drahotová 1989, s. 114, č. kat. 88, pozn.

Stehlíková 1997, s. 124, č. kat. 182

Výstavy:

České sklo 1300 - 1900, Praha 1984

Příklady zjištěných analogických předmětů:

I. Karafka se znakem bratrstva "Sekerníků"

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a fezané, uzávěr ze zlaceného stříbra

Rozměry:

výška celku 15 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 984/1895

Literatura:

Drahotová 1973b, s. 25-26, obr. 6

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 53, č. kat. 180 (uvedeno jako severočeská práce ze 40. let 18. století)

Drahotová 1989, s. 114, č. kat. 88 (uvedeno jako severočeská práce ze 40. let 18. století)

Stehlíková 1997, s. 124, č. kat. 182

Výzdoba karafky z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze obsahuje analogickou symboliku včetně německých nápisů.

2. Pohár bratrstva sekerníků

severní Čechy nebo Slezsko (?), kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 25,5 cm

výška poháru 18,4 cm

průměr 8,2 cm

Museum schlesischer Altertümer zu Breslau (zaniklá sbírka), č. inv.: 648

Literatura:

Czihak 1891, s. 145-146, 251-252

Symbolika nápisy, použitého při výzdobě poháru, se váže k bratrstvu sekerníků.

1 . 1 / 100

Číška s motivy pásek a rozvilin

severní Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 8,1 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 136

Číška z čirého skla, kónická, s plochým dnem a fasetovanými stěnami. Na povrchu matně řezána bohatá výzdoba ve formě pásek, pletenců, rozvilin, festonů a květinových košů.

Detaily ornamentů jsou leštěné. Okraj byl zdoben zlacením.

Okraj číšky je mírně oštípán. Zlacení je z větší části setřené.

Charakterem své výzdoby je číška blízká poměrně četné skupině prací, jejichž původ je spojován se severočeskou oblastí a které bývají zařazovány do let 1720 - 1730.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška

severní Čechy, 1720 - 1730

sklo čiré, narůžovělé, řezané

Rozměry:

výška 11,7 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 288/1936

Dar Gustava E. Pazaurka

Předmět je zdoben analogickým ornamentálním systémem. Příbuzný je také způsob matné řezby.

2. Číška s uchem a s víkem

severní Čechy, 1720 - 1730 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 293/1906

V roce 1906 muzeu daroval Vojtěch Lanna.

Literatura:

Drahotová 1989, s. 109, č. kat. 77

Wittlich (ed.) 1996, s. XV, č. kat. 222 (autorkou hesla Olga Drahotová)

Předmět je zdoben analogickým ornamentálním systémem. Blízký je rovněž způsob matné řezby.

1 . 1 / 101

Flakón s motivy ptačích klecí

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 11,3 cm

výška flakónu 7,9 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr hrdla 2,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška zátky 4,3 cm

průměr zátky 3,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 079/a-b

Flakón z čirého skla, kuželovitého tvaru s krátkým užším hrdlem. Stěny flakónu jsou fasetované. Na dně provedena roseta olivových misek a úzkých žlábků. na plášti řezány motivy pásek, rozvilin, dvou ptačích klecí a festonů s květy a ovocnými plody kolem granátového jablka. Flakón je opatřen uzávěrem v podobě fasetovaného poklopu s úchytem.

Stav předmětu je dobrý.

1. 1 / 102

Torzo pohárku s motivem Fortuny

severní Čechy nebo Slezsko, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 6,2 cm

průměr okraje 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 872

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1872 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Torzo pohárku z čirého skla. Dolní polovina fasetované kónické kupy bez nožky. Na povrchu broušeny laločnaté záhyby, mezi kterými matně řezány různé motivy. Na čele je proveden oválný medailon s motivem Fortuny, nahé ženy na okřídlené kouli, s napjatou plachtou v rukách. Po stranách medailonu se nacházejí motivy rozvilin. Na protější straně dolní část kartuše, ve které se nacházel monogram. Po stranách dále provedeny motivy krajiny s jelenem a laní a s lovem na jelena, níže pak krajiny s běžícím zajícem, s veverkou a s ptákem na stromě.

V minulosti došlo patrně k rozbití pohárku. Torzo kupy bylo upraveno zabroušením okraje a dna. Okraj kupy mírně oštípán, jinak je stav torza dobrý.

1 . 1 / 103

Torzo pohárku se znakem rytířů Ottů z Ottenfeldu (?)

Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 194

Trychtýřovitá kupa pohárku z čirého skla. Povrch členěn miskovanými fasetami, oky a palmetami, jejichž okraje zvýrazněny klínovým brusem na čele matně řezán erb, který snad náleží Ottům z Ottenfeldu. Znak tvoří tři pole rozdělená špicí. V prvním a druhém poli jsou korunovaní lvi, ve třetím, dolní poli pahorek s paží ozbrojence, držící meč. Na štítu je posazen turnajský helm s přikryvadly, v klenotu s dvojicí buvolích rohů, mezi kterými paže s mečem.

Nožka a patka pohárku ulomeny (nedochovány). Dno vespod zbroušeno. Hrany okraje na několika místech vyštípnuty.

Vyobrazený erb náleží stejnému rodu jako u č. inv. H2 - 3 296.

1 . 1 / 104

Lod'ka

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, nafialovělé, broušené

Rozměry:

výška 10,9 cm

průměr patky 8,4 cm

šířka kupy 10,6 cm

hloubka kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 300

V roce 1898 koupeno od p. Chaury.

Lod'ka z čirého, fialově zabarveného skla, s podélnou dvanáctibokou kupou, jejíž úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté. Nádobka spočívá na fasetovaném balustrovém dříku a na kruhové patce, vespod s broušenou rosetou z olivovým misek a žlábků. V dolní části kupy obíhají broušené žlábků.

Okraje jen mírně oštípané. Patka vespod užíváním odřená. Jinak je stav lod'ky dobrý.

1 . 1 / 105

Lod'ka

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr patky 7,8 cm

šířka kupy 11 cm

hloubka kupy 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 463

V roce 1898 koupeno od p. Chaury.

Lod'ka z čirého skla, s podélnou osmibokou desetibokou kupou, jejíž boční, delší stěny jsou rovné, úhlopříčné stěny konkávně prohnuté a stupněm oddělené čelní stěny konvexní. Nádobka spočívá na fasetovaném balustrovém dříku a na kruhové patce, vespod s broušenou rosetou z olivovým misek a dvojic žlábků. V dolní části kupy obíhá broušený žlábek. Boční stěny zdobeny miskami.

Okraje jen mírně oštipané. Patka vespod užíváním odřená. Jinak je stav lod'ky dobrý.

1 . 1 / 106

Lod'ka ve tvaru mušle s motivem orlice

Čechy, 20. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, broušené a řezané

Rozměry:

výška 11,9 cm

průměr patky 7,7 cm

šířka kupy 11,7 cm

hloubka kupy 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 659

Lod'ka z čirého skla, s kupou hutnicky tvarovanou do formy mušle, na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben broušenými olivovými miskami. Vespod na patce roseta z broušených olivových misek a žlábků. Na čele řezán motiv orlice s ratolestí v zobáku, květy a ratolestí. Na jednotlivých bočních žebrech mušle řezány motivy ratolestí s květy a rozvilin s květy. Vespod na patce obíhá stylizovaná větévka.

Část kupy vylomena (nedochována).

1 . 1 / 107

Lod'ka ve tvaru mušle

Čechy, 20. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, broušené

Rozměry:

výška 11,4 cm

průměr patky 7,1 cm

šířka kupy 10,2 cm

hloubka kupy 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 464

Lod'ka z čirého skla s lehkým fialovým nádechem, s kupou hutnicky tvarovanou do formy mušle, na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben broušenými olivovými miskami. Vespod na patce roseta z broušených olivových misek.

Stav lod'ky je dobrý.

1 . 1 / 108

Lod'ka ve tvaru mušle

Čechy, 20. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, broušené

Rozměry:

výška 11 cm

průměr patky 7,8 cm

šířka kupy 10,3 cm

hloubka kupy 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 691

Lod'ka z čirého skla, s kupou hutnicky tvarovanou do formy mušle, na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben broušenými olivovými miskami. Vespod na patce roseta z broušených olivových misek a žlábků.

Stav lod'ky je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lod'ka ve tvaru mušle

Čechy, 20. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, broušené

Rozměry:

výška 11,5 cm

Zámek Rychnov nad Kněžnou, č. inv.: RK 501

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 51, č. kat. 174 (jako česká práce z let 1720 - 1730)

Lod'ka je analogická svým tvarem

1 . 1 / 109

Lod'ka

Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, šedavé, broušené

Rozměry:

výška 11,4 cm

průměr patky 8,5 cm

šířka kupy 10,1 cm

hloubka kupy 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 460

Lod'ka z čirého skla, s šedavým nádechem, s fasetovanou kalichovitou kupou na oválném půdorysu, na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek.

Okraj kupy na dvou místech vyštípnut. Patka vespod mírně poškrábaná.

1 . 1 / 110

Lod'ka

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 11,3 cm

šířka patky 7,7 cm

hloubka patky 7,5 cm

šířka kupy 9,9 cm

hloubka kupy 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 461

Lod'ka z čirého skla s lehkým fialovým nádechem, s fasetovanou kalichovitou kupou na oválném půdorysu, na fasetovaném balustrovém dříku, s patkou osmistranně zbroušenou. Vespod na patce broušena roseta z radiálních olivových misek a žlábků.

Okraj patky mírně oštípnut. Dno užíváním lehce odřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

1. 1 / 111

Lod'ka s víkem

Čechy nebo Slezsko, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška celku 20,5 cm

výška lod'ky 12,2 cm

průměr patky 8,2 cm

šířka kupy 9,5 cm

hloubka kupy 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

výška víka 9,2 cm

šířka víka 9 cm

hloubka víka 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 626/a-b

V roce 1903 zakoupeno od pana Steuera z Prahy

Lod'ka z čirého skla, s fasetovanou čtyřlaločnou, dole podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dřívku s kruhovou, broušením vykrajovanou patkou. Vespod na patce broušena roseta z radiálních olivových žlábků. Fasetované a broušenými zářezy členěné čtyřlaločné zvoncovité víko je opatřeno žaludovitě broušeným úchytem.

Okraje a některé hrany mírně oštípány. Jinak je stav předmětu dobrý. S ohledem na rozdílné tvarování nožky a úchyty není vyloučeno, že je víko nepůvodní, i když jinak tvarově příbuzné.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 142, č. kat. 458 (datováno do let 1720 - 1730)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 112

Lod'ka

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 11,6 cm

průměr patky 7,8 cm

šířka kupy 9,5 cm

hloubka kupy 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 914

Lod'ka z čirého skla s lehkým fialovým nádechem, s fasetovanou čtyřlaločnou, dole podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dřívku s kruhovou, broušením vykrajovanou patkou. Vespod na patce broušena roseta z radiálních olivových žlábků.

Na okraji nádoby drobná vyštípnutí. Jinak je stav předmětu velmi dobrý.

1. 1 / 113

Lod'ka s ornamentální řezbou

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 17,5 cm

výška lod'ky 11,6 cm

průměr patky 7,8 cm

šířka kupy 8,7 cm

hloubka kupy 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 7 cm

šířka víka 9,5 cm

hloubka víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 074

V roce 1901 získáno z fary sv. Havla na Starém Městě pražském.

Lod'ka z čirého skla, s členitou dvanáctibokou, dole podtaženou zploštělou kupou, hutnicky i brusičsky tvarovanou, na fasetované balustrové nožce a na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta ze střídajících se misek a tenkých broušených zářezů. Povrch nádoby je zdoben nepřilíš náročnou řezbou symetricky uspořádaných kompozic plodů, ratolestí a stužek kolem granátových jablek, páskových pletenců a květů. Víko je hutnicky i brusičsky bohatě profilované, opatřené fasetovaným úchytem. Na povrchu víka jsou řezány motivy plodů, lístků a kosočtverců.

Stav předmětu je dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 144, č. kat. 467 (jako česká práce z doby kolem roku 1730)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1. 1 / 114

Lod'ka s motivy váz s květinami

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 18,6 cm

výška lod'ky 11,7 cm

průměr patky 7,2 cm

šířka kupy 8,5 cm

hloubka kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 8 cm

šířka víčka 9,5 cm

hloubka víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 064/a-b

Lod'ka z čirého skla, s členitou dvanáctibokou, vespod podtaženou zploštělou kupou, hutnický i brusičsky tvarovanou, na fasetované balustrové nožce a na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta ze střídajících se misek a tenkých broušených zářezů. Povrch nádoby je zdoben nepříliš náročnou řezbou váz s květinami, symetricky stylizovaných květin, kosočtverců s lístky a páskových pletenců. Flakónové víko nádoby je hutnický i brusičsky bohatě profilované, opatřené fasetovaným šroubovacím úchytem. Na povrchu víka jsou řezány motivy jednoduchých ratolestí, kosočtverců a lístků.

Stav předmětu je dobrý.

Nádobka blízká různým tvarově analogickým, avšak kvalitněji řezaným předmětům, je určeným jako slezské práce ze 30. let 18. století. V případě lod'ky z Národního muzea překvapí kontrast mezi její tvarovou členitostí a dosti nízkou kvalitou řezby.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Lod'ka se znakem kláštera sv. Vincence ve Vratislavi

Slezsko, 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané

Rozměry:

výška 18 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 77 994/1945

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 68, č. kat. 229

Předmět je tvarově analogický (s výjimkou žaludovitého úchytu víka), avšak náročněji zdobený řezbou.

2. Lod'ka s bustami bojovníků

Slezsko, 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 18 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 373/1894

Literatura:

Drahotová 1989, s. 126, č. kat. 108

1 . 1 / 115

Miniaturní loďka

severní Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 6,4 cm

šířka 4 cm

hloubka 2,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 237

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Miniaturní loďka z čirého skla, s fasetovanou kalichovitou, horizontálně prohnutou kupou na oválném půdorysu, na fasetované nožce s nodem a balustrem, a na šestiboké patce.

Stav předmětu je dobrý.

Miniaturní napodobenina loďky byla snad součástí soupravy dětského nádobí, která sloužila jako hra.

1 . 1 / 116

Láhev s motivy šlechtických korun, pásek a rozvilin

Čechy, 20. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 22,2 cm

šířka 5,5 cm

hloubka 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 290

V roce 1900 koupeno od p. Steuera.

Láhev z čirého skla, štíhlá, čtyřboká, s krátkým, nepřilíš širokým hrdlem. Horní část láhve členěna broušenými miskami (mezi nimi též nechtěný zářez klínového brusu), hrany zdobeny drobnými miskovanými zářezy. Na stěnách řezány motivy tenkých jednoduchých, dvojitých i trojitých zalamovaných pásek a rozvilin, na koncích s pérovitými listy. Na dvou stranách tento motiv převýšen šlechtickými korunami. Hrdlo opatřeno cínovou montáží se závitem.

Zátka nedochována. Jinak je stav láhve dobrý.

1. 1 / 117

Láhev se znakem Johanna Ignaze z Unwerthu

Čechy, před rokem 1744 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 20,3 cm

šířka 12,4 cm

hloubka 10,2 cm

průměr hrdla 4,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 220

V roce 1886 muzeu darovala paní Kypťová, vdova po lékaři v Chrudimi.

Láhev z čirého skla s lehkým fialovým nádechem, čtyřboká, mírně zploštělá, z krátkým užším hrdlem. Na čele je matně zběžně řezán znak svobodných pánů z Unwerthu, doplněný vespod dvojicí převázaných ratolestí, nahoře pak motivem rozvilin a jednoduchého pletence. Na protější straně pak mezi podobnými ratolestmi a ornamentem ozdobné monogramy "JFVV" a "IVV" (tj. "Johann Ignaz Freiherr von Unwerth"), převýšený šlechtickou korunou. Na bočních stranách motivy pletenců (písařských ozdob) a rozvilin. Matnou řezbou zvýrazněny segmentové arkády v podhrdlí. Celá výzdoba je provedena poněkud zběžně.

Stav láhve je dobrý.

Znak na láhvi náleží Johannu Ignazi svobodnému pánu z Unwerthu (1705 - 17. 6. 1769 v Mníšku pod Brdy), od roku 1743 pánu na Mníšku pod Brdy (tento majetek zdědila jeho matka, Marie Viktorie rozená z Engelsflussu, svém bratru Ignazi Karlu Engelovi z Engelsflussu, a svého syna zde učinila správcem). Výzdoba láhve vznikla jistě před rokem 1764, kdy byl Johann Ignaz povýšen do hraběcího stavu, a snad také před rokem 1744, kdy se oženil nebo zasnoubil se svou druhou manželkou, Terezií Čejkovou z Olbramovic. Charakter ornamentu navíc připomene výzdobu holby s portrétem císařovny Marie Terezie, která pochází patrně také z doby kolem roku 1743. Také v ní dochází k určité vulgarizaci bérainovské arabesky, která se uplatňovala v dekoru českého skla předchozích desetiletí (Meraviglia 1886, s. 179; Vávra 1899, s. 60; Podlaha 1909, s. 221-236; Procházka 1973, s. 329-330). Srov. též č. inv. H2 - 3 220 a H2 - 144 862.

1. 1 / 118

Číška s aliančním znakem Johanna Ignaze z Unwerthu a Terezie Čejkové z Olbramovic

Čechy, po roce 1744

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 10,4 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 862

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1898 darovali manželé Richard a Božena Šantrůčkoví. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, fasetovaná. Vespod na plochém dně vybroušena miskovaná růžice. Na čele v barokních kartuších matně řezán alianční znak Unwerthů a Čejků z Olbramovic, převýšený šlechtickou korunou (detaily koruny jsou leštěné). Při okraji zbytky zlaceného pásu.

Dno a stěna číšky jsou silně naprasklé. Zlacení z velké části setřené.

Znak na číšce náleží Johannu Ignazi svobodnému pánu z Unwerthu (1705 - 17. 6. 1769 v Mníšku pod Brdy), pánu na Mníšku pod Brdy, Frauenthalu a na Újezdě, 28. 6. 1764 povýšeného do stavu hraběcího, a jeho druhé manželce Terezii (1727 - 6. 2. 1789), pozůstalé dceři Jáchyma hraběte Čejky z Olbramovic (zemř. 1738) a Benedikty z Bünau (Josef Vávra uvádí, že Terezie byla dcerou císařského generála Karla Filipa Čejky). Jako datum jejich sňatku se uvádí 14. 1. 1744 (Josef Vávra uvádí, že se Ignaz z Unwerthu v roce 1744 účastnil jako císařský důstojník vojenského tažení v Prusko-Rakouském konfliktu, a před tím ustanovil případnou dědičkou svého majetku svou snoubenku Terezii; ke sňatku mělo dojít až po jeho návratu v roce následujícím). Lze předpokládat, že tato práce čistého, po umělecké stránce však nepříliš náročného provedení, vznikla po roce 1744. Srov. Meraviglia 1886, s. 179; Sedláček 1893, s. 574; Vávra 1899, s. 60; Procházka 1973, s. 329-330.

1 . 1 / 119

Soudek

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené, kovová montáž

Rozměry:

výška celku 19 cm

délka celku 34 cm

průměr nádoby 15 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 041

Soudek z čirého skla, nahoře uprostřed s krátkým kruhovým přehrnutým hrdlem, po straně s nataveným kruhovým terčíkem. Povrch nádoby je členěn čtyřmi příčnými, matně broušeným pásy s hladkými olivovými miskami. Mezi nimi jsou provedeny jednoduše stylizované květy a rosety z broušených misek, olivek a žlábků. Broušeným rosetkami jsou zdobeny také boky soudku. Na jedné straně je do nádoby vyvrtán otvor, do něhož zasazena malá pípa z bílého kovu (z 19. století ?). Fasetované hrdlo horního otvoru je opatřeno montáží z bílého kovu a korkovou zátkou s kovovým vrchlíkem a plochým úchytem ve tvaru anablického štítu (z 19. století ?).

Kov zoxidovaný. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 120

Láhev s motivy hvězd

severní Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 22 cm

šířka 11,5 cm

hloubka 8 cm

průměr hrdla 4,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 596

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdorysu, s krátkým válcovitým, nahoře přehnutým hrdlem. Hrany láhve jsou zbroušeny. Klínovým brusem a pásy z broušených olivových misek jsou zvýrazněny arkády v podhrdlí. Na každé ze stěn jsou klínovým brusem provedeny hvězdice.

Povrch užíváním mírně odřený. Jinak je stav láhve dobrý.

1 . 1 / 121

Láhev s geometrickou výzdobou

Čechy, 2. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 24,2 cm

šířka 12,6 cm

hloubka 7,4 cm

průměr hrdla 4,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 298

Láhev z čirého skla, čtyřboká (na obdélném půdorysu), s nízkým hrdlem. Hrany a podhrdlí zdobeno miskovým brusem. Plochy stěn pokryty jednoduše stylizovanou ale opticky působivou pravidelnou soustavou širších pásků a křížků.

Láhev dochována v dobrém stavu.

1. 1 / 122

Cestovní láhev s motivy květin

Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22,2 cm

výška láhve 19,5 cm

šířka láhve 13 cm

hloubka láhve 6,2 cm

průměr hrdla 3,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška vnitřní zátky 3,5 cm

výška vnějšího uzávěru 3,9 cm

průměr vnějšího uzávěru 5,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 805/a-c

V roce 1904 koupeno od pana Dudy z Prahy.

Láhev z čirého skla, se silnými stěnami, šestiboká, zploštělá, s nízkým hrdlem. Na dvou čelních stěnách hladce broušeny jednoduše stylizované motivy květin s hvězdicovými květy. Na čtyřech bočních stěnách svislá řada broušených misek olivového tvaru. Arkády v podhrdlí zvýrazněny klínovým brusem, pod kterým broušené misky. Detaily brusu na stěnách v detailech doplněny plošnou matnou řezbou. Na hrdle matně vybroušen závit. Láhev opatřena menší vnitřní zabroušenou skleněnou zátkou s úchytem a vnějším šroubovacím uzávěrem, který mohl sloužit zároveň jako pohárek.

Okraje hrdla i vnějšího uzávěru jsou oštípané. Jinak je stav láhve dobrý.

1 . 1 / 123

Pohár s víkem, s motivy květů a hvězdic

jižní Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, broušené

Rozměry:

výška celku 24,2 cm

výška poháru 17 cm

průměr patky 7,9 cm

průměr okraje kupy 7,5 cm

průměr víka 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 176/a-b

Pohár z čirého, lehce narůžovělého skla, s kónickou kupou na balustrové tordované nožce se zataveným rubínovým vláknem, na mírně vyvýšené kruhové patce. Povrch kupy zdoben leštěným brusem v podobě misek a zářezů, z nichž jsou se staveny motivy stylizovaných květů a hvězdic. V dolní části kupy broušena arkáda s většími miskami, v horní části broušené obrácené oblouky a misky. Zvoncovité víko je opatřeno tordovaným čučky se zatavených rubínovým vláknem. Povrch víka zdoben broušenými miskami a jednoduchou arkádou.

1 . 1 / 124

Pohárek s geometrickými ornamenty

Čechy, počátek 18. století

sklo čiré, ve dřívku se zatavenými rubínovými vlákny, broušené

Rozměry:

výška 17,9 cm

průměr patky 8,9 cm

průměr okraje kupy 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 981

Pohárek z čirého skla, s kónickou kupou na balustrové fasetované nožce se zatavenými rubínovými vlákny, na nízké kruhové patce. Povrch kupy členěn hladkým klínovým a miskovým brusem. Broušením jsou vymezena tři svislá pole, nahoře i dole ohraničená dvojicí arkád vyplněných olivovými miskami. Uprostřed každého z těchto polí broušena šesticípá hvězdice. Tři zbylá pole ohraničena trojúhelnými útvary a vyplněna většími svislými miskovanými pásy se sériemi menších horizontálně postavených olivových misek po obou stranách..

Část patky ulomena a znovu vlepna. Jinak stav pohárku dobrý.

Práce vyniká čirostí skloviny. Její optické kvality jsou využity v broušené, geometricky uspořádané ornamentální soustavě.

1 . 1 / 125

Konvička

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, se zataveným rubínovým vláknem

Rozměry:

výška 17,4 cm

průměr patky 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 428

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Konvička z čirého skla, silnostěnná, s kulovitým tělem na nízké kruhové patce, s vyšším kuželovitým, nahoře zúženým hrdlem. V horní části hrdla a v horní části těla napojeno ploché profilované ucho se zataveným rubínovým vláknem. Povrch nádoby je zdoben ornamentálním brusem. Na těle miskované růžice s diagonální zářezy mezi pásy obloučků, provedených klínovým brusem. Hrdlo fasetované, hrany faset členěny drobnými zářezy.

Stav předmětu je dobrý.

1. 1 / 126

Mísa

Čechy, kolem pol. 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 5 cm

šířka 24,6 cm

hloubka 18,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 893

Mísa z čirého skla, oválná, s osmibokým dnem a plochým osmibokým okrajem. Hrany okraje jsou zbroušeny. Povrch vnějšího pláště je zdoben miskovým brusem. Vespod na dně roseta z misky a radiálních olivových misek, okraj dna členěn menšími miskami. Po obvodu stěn broušeny květy z misek a radiálních oliv a žlábků. Na zbylých plochách a na spodku okraje broušeny olivové misky.

Okraj na několika místech mírně oštípán. Jinak je stav mísy dobrý.

1 . 1 / 127

Mísa

severní Čechy (?), kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 5 cm

šířka 22,2 cm

hloubka 18,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 137

Mísa z čirého skla, podélná osmiboká, s osmibokým dnem a plochým osmibokým okrajem. Hrany okraje jsou zbroušeny. Vespod na dně broušena roseta z misky a radiálních olivových misek, další olivové misko broušeny po obvodu dna. Úhlopříčné stěny zdobeny květy z broušených olivových misek. Zbylé delší stěny zdobí řezaná pásek, větších rozvilin a ratolestí. Na obvodu okraje řezány jednoduše stylizované, symetricky uspořádané ratolesti s květy.

Stav mísy je dobrý.

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

1 . 1 / 128

Konvička

Čechy, 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 13,3 cm

šířka celku 10,5 cm

hloubka celku 6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 881

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1883 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Konvička z čirého skla, s osmistěnnou kupou, jejíž kratší úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté, čelní, konvexní stěna pak nálevkovitě vytažena. Kupa spočívá na fasetovaném nodu a na podélné osmistranně zbrušované patce, vespod s broušenou rosetou z olivových misek, na vrchu s obíhajícím broušeným žlábkem. Ke kupě nataveno ouško ve tvaru "C". Okraj kupy zbrušován, úroveň bočních stěn broušením snížena. V dolní a střední části kupy a při jejím horním okraji obíhají broušené žlábky. Na čele pod nálevkou vybroušeny žlábky ve tvaru "X".

Okraj mírně oštípaný. Jinak je stav předmětu dobrý

1 . 1 / 129

Konvička

Čechy, kolem pol. 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 14,5 cm

šířka celku 12 cm

hloubka celku 6,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 238

Do sbírky muzea získáno v roce 1899.

Konvička z čirého skla, s lehkým modravým nádechem, s devítibokou kupou, jejíž kratší úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté. Dvě užší stěny na čele tvoří nálevku. Kupa spočívá na fasetovaném nody a na zbrušované patce, vespod s rosetou z broušených žlábků. Ke kupě nataveno ouško ve tvaru "S". Okraj kupy zbroušen, úroveň bočních stěn broušením rovně snížena. V dolní a horní polovině kupy dvojice broušených žlábků.

Okraj kupy i patky na několika místech mírně oštípán. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 130

Konvička

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 14 cm

šířka celku 12 cm

hloubka celku 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 911

Konvička z čirého skla, s lehkým modravým nádechem, s devítibokou kupou, jejíž kratší úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté. Dvě užší stěny na čele tvoří nálevku. Kupa spočívá na fasetovaném nodu a na zbrušované patce, vespod s rosetou z broušených žlábků. Ke kupě nataveno ouško ve tvaru "S". Okraj kupy zbrušován do obloučků, úroveň bočních stěn broušením rovně snížena. V dolní a střední části kupy a při jejím horním okraji obíhají broušené žlábký. Na čele pod nálevkou vybroušeny žlábký ve tvaru "V", hrana dvou čelních stěn členěna drobnými zářezy.

Okraj patky mírně oštipaný. Jinak je stav konvičky dobrý

I . 1 / 131

Konvička

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 14 cm

šířka celku 12 cm

hloubka celku 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 912

Konvička z čirého skla, s lehkým modravým nádechem, s devítibokou kupou, jejíž kratší úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté. Dvě užší stěny na čele tvoří nálevku. Kupa spočívá na fasetovaném nody a na zbrušované patce, vespod s rosetou z broušených žlábků. Ke kupě nataveno ouško ve tvaru "S". Okraj kupy zbrušován do obloučků, úroveň bočních stěn broušením rovně snížena. V dolní a střední části kupy a při jejím horním okraji obíhají broušené žlábký. Na čele pod nálevkou vybroušeny žlábký ve tvaru "V", hrana dvou čelních stěn členěna drobnými zářezy.

Část patky ulomena a přilepena zpět. Okraj patky i kupy mírně oštípaný.

1 . 1 / 132

Číška

Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr patky 5,7 cm

šířka kupy 8,3 cm

hloubka kupy 6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 087

Číška z čirého skla, s kónickou podélnou šestibokou kupou, jejíž dvě delší boční stěny jsou rovné, úhlopříčné stěny konkávně prohnuté a zbylé dvě stěny konvexní. Kupa spočívá na fasetovaném prstenci a na kruhové, po obvodu zbrušované patce, na jejímž dně je vybroušena roseta. Spodek, střed a horní okraje kupy jsou členěny obíhajícími broušenými žlábkami. Na každé z vypuklých stěn broušen jednoduše stylizovaný květ a hvězdice.

Okraj mírně oštípán. Jinak je stav nádoby dobrý.

1 . 1 / 133

Konvička

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 14 cm

šířka celku 12 cm

hloubka celku 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 913

Dříve ve sbírce Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. Odtud převedeno do oddělení historické archeologie, později oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Konvička z čirého skla, s lehkým modravým nádechem, s devítibokou kupou, jejíž kratší úhlopříčné stěny jsou konkávně prohnuté. Dvě užší stěny na čele tvoří nálevku. Kupa spočívá na fasetovaném nodu a na zbrušované patce, vespod s rosetou z broušených žlábků. Ke kupě nataveno ouško ve tvaru "S". Okraj kupy zbrušován do obloučků, úroveň bočních stěn broušením rovněž snížena. V dolní a střední části kupy a při jejím horním okraji obíhají broušené žlábků. Na čele pod nálevkou vybroušeny žlábků ve tvaru "V", hrana dvou čelních stěn členěna drobnými zářezy.

Na horním okraji a vespod na patce vyštípnuté části . Jinak je stav předmětu dobrý

Lod'ka se znaky Jana Huberta Hartiga a Františky Ludmily Benedové z

Nečtinseverní Čechy, po roce 1718 (2. čtvrtina 18. století ?)

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 10,7 cm

šířka patky 7,2 cm

hloubka patky 6,9 cm

šířka kupy 9,3 cm

hloubka kupy 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 046

Lod'ka z čirého skla, s členitou zploštělou kupou, střídající dvě ploché, čtyři konkávní a dvě odstupněné konvexní stěny. Kupa spočívá na fasetovaném balustrovém dříku s nízkou osmibokou patkou. Vespod na dně roseta střídající olivové misky a broušené zářezy. Povrch dvou konvexních stěn je členěn soustavou misek. Na bočních stěnách nádoby řezány barokní kartuše, v nichž je na jedné straně řezán znak Hartigů, na protější pak Benedů z Nečtin. Detaily matné řezby jsou leštěné. Ve čtyřech konkávních polích provedeny motivy rozvilin. V řezbě dochovány jen nepatrné zbytky původního zlacení.

Na okraji patky dvě menší vyštípnutá místa. Původní zlacení řezeb je nedochované. Jinak je stav předmětu dobrý.

Znaky řezané na lod'ce náleží Janu Hubertu svobodnému pánu Hartigovi (kolem roku 1671 - 29. 12. 1741) a jeho druhé manželce, Františce Ludmile Benedové z Nečtin (31. 1. 1699 - ?). Jan Hubert byl držitelem panství Horní Beřkovice, které získal sňatkem s Marií Josefou Eusebií Scheidlerovou ze Scheidlern (zemř. 1696). V letech 1707 - 1718 zastával funkci purkrabího hradeckého kraje. S Františkou Ludmilou Benedovou z Nečtin se oženil 14. 9. 1718 v Praze. Stylově pokročilejší lod'ka však nejspíše nevznikla bezprostředně po svatbě (literaturou nepublikované údaje o uvedené alianci Hartigů a Benedů z Nečtin laskavě doplnil PhDr. Pavel R. Pokorný; srov. též Kolář 1896, s. 916; Pouzar 1991, s. 63-64).

Konvička s motivem fontány

severní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko (?), kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 15,5 cm

šířka celku 10 cm

průměr patky 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 022

Konvička z čirého skla. Nádoba vázovitého tvaru se čtyřlaločnatým pláštěm, na nízké patce, oddělené od pláště prstencem. Z obvodu pláště vytažena nálevka. Na plášti čtyři reliéfní laločnaté palmety, vzniklé patrně vyfouknutím do formy. Okraj nádoby zbroušen, jedna ze stran ponechána jako držadlo s členěným profilem. Okraj patky zbroušen do osmihranu, ve dně miskovaná roseta. Prstenec fasetován. Povrch pláště členěn broušenými linkami a miskováním. Povrch konvičky dále zdoben řezanými motivy rozvilin, pásek, květinových kosů a větévek. Na držadle dále řezán motiv fontány. Detaily řezby jsou leštěné.

Několik větších částí nádoby vylomeno a znovu vlepeno.

Konvička elegantního tvaru a dosti jemného zdobení je blízká pracím, které navazují plastickým tvarováním předmětu a stylem řezby na slezskou produkci z doby kolem poloviny 18. století. U celé této skupiny se dosud nepodařilo jednoznačně stanovit její původ. Ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze se nachází pohár s harrachovským znakem, který je zdoben některými analogickými prvky. Ikonografie tohoto předmětu a určité souvislosti s vyobrazeními ve vzorníku harrachovské sklárny vedou k úvahám o harrachovském původu této skupiny (srov. Hetteš 1963b, s. 267; Drahotová 1973, s. 33-35). Pohár s harrachovským znakem, s řádem Zlatého rouna a s nápisem "Durch dieses wöniges Erzeig ich meine Pflicht dem dero güttikeit er setzt was hie gebricht" ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze bývá datován do doby kolem roku 1760. Během 18. století byl Řád zlatého rouna udělen dvěma příslušníkům rodu Harrachů, a sice roku 1744 Friedrichu (1696 - 1749) a roku 1749 Ferdinandu Bonaventurovi II. hraběti z Harrachu (1708 - 1778). Vznik poháru před rokem 1749 je málo pravděpodobný. Proto se zdá, že byl pohár určen pro druhého z obou jmenovaných (srov. Kolář 1896, s. 906; Lobkowicz 1991, s. 271).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár Ferdinanda Bonaventury II. hraběte z Harrachu (?)

severní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 1749 - 1778

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 62 206/1964

Literatura:

Hetteš 1963b, s. 267, obr. 723 (jako pohár Ernsta Quida hraběte z Harrachu zhotovená roku 1763 u příležitosti převzetí novosvětské hutě do správy panství)

Poche (ed.) 1970, s. 159-160, č. kat. 530 (jako krkonošská práce z let 1740 - 1750)

Drahotová 1973, s. 33-35, obr. 16 (jako pravděpodobně slezská práce ze 60. let 18. století)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 56, č. kat. 192 (jako práce z Nového Světa u Harrachova nebo ze Slezska, z doby kolem roku 1760)

S konvičkou z Národního muzea tento pohár spojuje reliéfní členění povrchu v podobě rokokových rozvilin či palmet, které vychází ze starších slezských vzorů. Nelze přitom jednoznačně určit, zda tyto předměty pocházejí ze Slezska či okolí Harrachova. Rozdíly ve stylu řezané výzdoby také nedovolují považovat obě práce bezvýhradně za produkty stejné hutě či dílny.

1 . 1 / 136

Lod'ka s reliéfními motivy mušlí

Slezsko nebo Čechy (?), 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované a broušené

Rozměry:

výška 13,2 cm

průměr patky 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 435

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Lod'ka z čirého skla, na oválném, na čele po stranách vmáčknutém půdorysu, dole podtažená a fasetovaná, na fasetovaném balustrovém dříku a nízké kruhové patce se zbrušovaným okrajem. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek. Povrch lod'ky zdobí tři reliéfní, formou vytvořené a dobrušované mušle, které nahoře přesahují horizont okraje. Čelní zvlněná stěna členěna sérií broušených segmentových zkosených faset. Hrany zvlnění a faset v podtažení členěny drobnými zářezy. Přes fasety podtažení a balustru obíhají broušené zářezy.

Okraj patky a kupy mírně oštípán.

1. 1 / 137

Lod'ka

severní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 10 cm

průměr 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 434

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Lod'ka z čirého skla, podélná, osmiboká, s úhlopříčnými stranami konkávně prohnutými, s čelní stěnou konvexně zaoblenou. Lod'ka spočívá na fasetovaném balustrovém dřívku s osmistranně zbroušenou patkou, na níž vespod broušena roseta z radiálních olivových misek. Povrch lod'ky členěn nahoře i dole obíhajícími broušenými zářezy.

Okraje patky i kupy jsou mírně oštipané.

1 . 1 / 138

Lod'ka

severovýchodní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13,9 cm

šířka 12,3 cm

hloubka 7,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 199

Číška z čirého skla, s nepravidelnou osmibokou zploštělou kupou. Šest stěn je mírně konkávně prohnuto a nahoře zbroušeno do obloučku. Jedna ze stěn je vytažena jako nálevka. Zbylá stěna ostatní přesahuje jako ozdobný, dovnitř mírně přehnutý, brusem tvarovaný úchyt. Lod'ka spočívá na fasetované balustrové nožce a obdélné patce s vyžlabenými rohy. Vespod na patce broušena roseta z radiálních olivových misek. Povrch lod'ky členěn několika hladce broušenými žlábkami.

Stav předmětu je dobrý

Náročným plastickým tvarováním a bohatým členěním okraje se tato práce blíží lod'ce Rosy Angeliky hraběnky Buquoyové ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a konvičce, uložené ve sbírce Národního muzea (č. inv. H2 - 5 022). Je možné, že tyto práce vznikly v harrachovské sklárně na Novém Světě.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lod'ka Rosy Angeliky kněžny de Longueval hraběnky Buquoy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 79 370/1948

Literatura:

Buquoy 1980, s. 14, 47, pozn. 29

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 47, č. kat. 157

Drahotová 1989, s. 110, č. kat. 79

1 . 1 / 139

Pohárek s motivem květů

severní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 16,4 cm

průměr patky 8,2 cm

šířka okraje kupy 6,5 cm

hloubka okraje kupy 5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 458

Pohárek z čirého skla, se zplstělou jehlancovitou kupou s vyžlabenými rohy, se zbrušovanými a leštěnými stěnami, na balustrové fasetované nožce a nízké kruhové, vespod miskované patce. Na povrchu kupy matně řezány symetrické motivy stylizovaných květů s hladce broušenými terčíky.

Okraje mírně oštípané. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 140

Lod'ka se znakem hrabat Trautsonů

Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška 10,8 cm

šířka 9,6 cm

hloubka 6,4 cm

průměr patky 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 140

V roce 1905 koupeno od pana Dudy.

Lod'ka z čirého skla, s velmi lehkým fialovým nádechem, s mírně zploštělou zaoblenou osmistěnnou kupou, jejíž jednotlivé stěny jsou v průřezu střídavě rovné a konkávně vyduté. Jedna strana kupy je nálevkovitě protažena. Horní okraj kupy je hladce zbroušen, dvě protilehlé stěny jsou brusem mírně sníženy. Kupa spočívá na štíhlé fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Okraj patky je nahoře po obvodu hladce zbrusován, vespod je vybroušena roseta složená ze širších a užších oválných misek. Kolem rosety obíhá pás v podobě stylizované větévky. Na čele kupy je v oválném poli, zasazeném do barokní kartuše, řezán znak rodu Trautsonů se šlechtickou korunou, s mitrou a berlou. V horní části bočních stěn jsou pod okrajem řezány motivy širších zalamovaných pásek a rozvilin. Nejužší strana je zdobena jednoduchou svislou zalamovanou páskou, doplněnou rostlinnými výhonky a větévkou. Vnitřní pole ornamentů jsou doplněna motivy rozvilin, rytých diamantem.

Na hranách okraje mírná odštipnutí. Jinak je stav lod'ky velmi dobrý.

Vzhledem k použitému motivu infule se nabízí spojení znaku zobrazeného na loďce s osobou Johanna Josepha Ignaze Antona Valentina Pantaleona hraběte Trautsona (23. 4. 1704 – 10. 3. 1757), syna Johanna Leopolda Donata von Trautson zu Falkenstein a Marie Theresie Antonie Christiny roz. Ungnad von Weissenwolf. Johann Joseph se v roce 1720 stal kanovníkem v Salcburku. Záhy začal studovat v Římě, kde byl roku 1723 promován doktorem theologie a práv. Od roku 1728 se věnoval duchovní správě v Salcburku. Dále přijal post kanovníka v Pasově a Vratislavi, později pak probošta v Ardaggeru, opata v Sexardu. V roce 1743 se stal pasovským oficiálem, roku 1750 se biskupem kartaginským a koadjuktorem vídeňského arcibiskupa kardinála Sigismunda hraběte Kollonitsche. V

roce 1751 byl zvolen vídeňským arcibiskupem, v roce 1756 kardinálem (insignie slučitelné výhradně se dvěma posledně uvedenými posty však do erbu zahrnuty nejsou). Vynikl svým svobodným smýšlením, určitou vstřícností k nekatolíkům a naopak nevolí k jesuitům. Zasadil se o reformu výuky na vídeňské universitě, kde byly jeho přičiněním zliberalizovány přednášky filosofie a zavedeny nové kursy práva a historie. Po své smrti byl Johann Joseph Trautson pochován ve vídeňském dómu sv. Štěpána (k osobě Johana Josepha Trautsona srov. např. Wurzbach 1883, s. 40-43; Seyler 1882/I, s. 42; Witting 1914, s. 378; Tietze 1931, s. 294-295; Tapié 1997, s. 273-274). Vedle toho je však nutné uvažovat o spojení znaku na loďce s málo starším bratrancem předešlého. Veit Euseb Trautson (24. 1. 1688 – 6. 3. 1760), třetí ze čtyř synů Franze Euseba hraběte Trautsona (1640 - 1728) a Anny Cäcilie hraběnky von Spaur (? - 29. 8. 1715), byl kanovníkem v Pasově (od roku 1706) a v Olomouci. Později se stal infulovaným proboštem u sv. Jana Křtitele v uherském Zsámbéku, prelátem v Uhrách a držitelem proboštvství Steinach. Po smrti dvou starších bratří se však ujal rodového fideikomisu a v roce 1739 se navrátil do světského stavu. Dále působil většinou na dvoře císaře Karla VI., jehož přízni se těšil. Zemřel svobodný ve Vídni. Svůj život hodlal církvi zasvětit také Michael Veit Firmian (1692 – 1709 v Praze). V roce 1709 se stal kanovníkem v Pasově avšak záhy zemřel (srov. Wurzbach 1883, s. 54-55, příloha; Starkenfels 1891, s. 491; Krick 1924, s. 427).

Při hledání místa původu loďky s trautsonským znakem je však nezbytné konfrontovat také několik marginálních zpráv o sklářském podnikání na českém panství knížat Trautsonů. Johann Leopold Donat von Trautson (21. 5. 1659 – 18. 10. 1724), tedy otec příštího vídeňského arcibiskupa Johanna Ignaze, zastával významné posty v říšském politickém životě. Mimo další úřady se v roce 1683 se stal říšským dvorním radou, 1694 nejvyšším komořím velkovévody Josefa, 1695 tajným radou císaře Leopolda I., 1705 nejvyšším komořím císaře Josefa I., 1709 nejvyšším hofmistrem, 1712 presidentem říšské dvorní rady, 1715 ministrem finančních věcí, 1721 nejvyšším komořím císaře Karla VI. Za své zásluhy mu byl v roce 1698 udělen rytířský řád Zlatého rouna. V 1711 byl se svými prvorozenými potomky povýšen do knížecího stavu. Vedle rozsáhlých držav v Rakousku a Uhrách vlastnil alodiální panství v Čechách. V tehdejších čáslavském kraji získal Martinice a Dolní Kralovice, k nimž roku 1702 dále koupil Čechtice, Křivsoudov a Keblov, roku 1707 Zahrádku a Kaliště. Jeho syn Johann Wilhelm kníže Trautson koupil přikoupil ještě Vlastějovice (srov. Schaller 1787, 203-206; Wurzbach 1883, s. 40-50; Sedláček 1900, s. 184, 194, 200; Šimek a kol. 1989, s. 71). Toto panství leželo ve středu rozsáhlé sklářské oblasti, které byla v historii sklářství nejednou věnována pozornost. Její význam přitom zřejmě dosud nebyl plně zhodnocen. O sklárně ve Vříšti u Želiva se zmiňuje již Stránský a Balbín. Zejména díky přehledům Františka Mareše a Jarmily Brožové, a díky zevrubným studiím Jiřího Adlera, Jiřího Tywoniaka a dalších badatelů jsou známy obrysy historie skláren na sousedním Pacovsku, Podblanicku, v Posázaví i na Pelhřimovsku (viz Mareš 1893, s. 125; Adler 1963, s. 65-68; Tywoniak 1967, s. 148-151; Adler 1969, s. 229-236; týž 1971, s. 25-27; týž 1975, s. 12-15; Brožová 1979, s. 46; táž 1979b, s. 78; s. Tywoniak 1979, s. 30; Adler 1981, s. 166-177; týž 1987, s. 239-242; za laskavé upozornění na práce Jiřího Tywoniaka vděčí autor PhDr. Libuši

Váňové). Samotná centra trautsonských panství však do těchto prací buď nebyla zahrnuta, a nebo se o nich hovoří až v souvislosti s mladším obdobím, kdy již po vymření Trautsonů náležela jiným majitelům. To platí např. o Adlerově studii, věnované melechovské a pálčické sklárně na panství Dolní Kralovice, jejichž vznik je zde kladen do let 1794 a 1788 (srov. Adler 325-328). Existují však náznaky, že sklářství se rozvíjelo také na statcích Trautsonů již v první polovině 18. století. Eduard von Czihak ve své známé práci o slezském sklářství zmiňuje o sklářské huti „Rockowitz“, která údajně náležela právě Trautsonům. Snad ve 40. a 50. letech 18. století zde prý působil sklář Johann Kopf, který se později stal sklářským mistrem kolowratské sklárny v Kunštátu a v roce 1764 měl stát při založení nové huti v Kladsku, poblíž české hranice, na panství hraběte Schlabrendorffa („Zwar hatte sich 1764 ein Böhme, Johann Kopf, Glasmeister auf der dem Grafen Kolowrat gehörigen Hütte zu Kronstadt, welcher vorher 20 Jahre auf der fürstlich Trautsonschen Glashütte zu Rockowitz gearbeitet hatte, zu der beabsichtigten Neuanlage gemeldet. Er war erbötig, sich in der Grafschaft anzusiedeln, wenn ihm ein an der Grenze gelegener Waldfleck zwischen Grünwald, den Seefeldern und Kaiserswalde, von der Erlitz in halben Bogen umflossen, unter näher zu vereinbarenden bedingungen überlassen würde.“ Cit. Czihak 1891, s. 160-161). Tomuto názvu sice přímo neodpovídá žádné jméno obce na trautsonském panství, dokonce ani jinde v Čechách, ale je mu dosti blízký název Roučkovice (dříve něm. Rauczkwitz). Ty však náležely k blízkému Pacovu, který byl v uvedené době v držení malostranských karmelitánům. Vzdálen není ani název Růžkovy Lhotice u Čechtice (dříve něm. Ružkolhotitz) či Rejčkov u Kaliště (dříve něm. Reyczkow, Regczkow), které leželo v nejvýchodnější části trautsonské domény mezi Humpolcem a Světlou nad Sázavou. Další informace o tom, že hrabata z Trautsonu podporovala na svém panství rozvoj sklářského průmyslu, obsahuje dosti podrobný rodopis nobilitovaného sklářského rodu Eisnerů, publikovaný roku 1905 v rakouské genealogické příručce. Zde se mimo jiné hovoří o Christianu Eisnerovi (28. 10. 1682 – 20. 4. 1760), který měl vedle hutí Stattenbrunn u Dolní Lhoty a Jelenov u Čáslavska (uvedeno něm. „Hirschenthal“), jejichž historii podává a s Eisnery spojuje také Jiří Adler, vlastnit také hutě v Pálčicích (uvedeno něm. „Ballschitz) a v Křivsoudově (něm. Křiwsaudow). V čele pálčické huti měl později stát také jeho syn, významný sklářský magnát Johann Ignaz (viz Genealogisches Taschenbuch 1905, s. 177; srov. též Zálaha – Kudrlička 1986, s. 178, kde se hovoří o působení Christiana Eisnera v huti u Dolních Kralovic). O jistém významu trautsonského panství ve vztahu ke sklářskému podnikání by konečně mohla svědčit také Marešem zprostředkovaná zpráva o tom, že se v roce 1739 za účelem obchodních jednání sjelo do Čechtice, které byly centrem trautsonských panství v Čechách, několik huťmistrů. Tito huťmistři zde 14. ledna podepsali kartelovou dohodu, která je měla uchránit před nepříznivým snižováním cen, vynucovaným obchodníky (srov. Mareš 1893, s. 139-140, 229-230, příloha LXXXIX.; Brožová 1979, s. 45). Sklo z posázavské oblasti se zušlechťovalo broušením, malbou a zlacením ve Světlé nad Sázavou (zde nechal hrabě Kolovrat roku 1752 zříditi také brusímu českých granátů), v Úsobí a ve Větrném Jeníkově (v letech 1689 – 1719 byl v držení hrabat Buquoyů). V jelenovské huti u Čáslavska pak pracoval řezáč Jakub Hölzel (1702 – 1753), který sem přišel z českokamenického panství, a jeho syn Christian (1735 – 1758). Obecně se však soudí, že zde

nepůsobilý významné řezácké dílny. Velká část zdejší produkce se naopak expedovala do významných severočeských řezáckých center, jakými byla Skalice, Kamenický Šenov, Polevsko a Nový Bor (srov. Schebek 1878, s. 133; Mareš 1893, s. 125; Brožová 1979, s. 46; táž 1979b, s. 78).

Loďka je charakterem materiálu, ušlechtilým členitým tvarem a střídmou, ale kvalitní řezbou blízká skupině polygonálních číšek, které bývají literaturou považovány za slezské práce z 20. let 18. století. Zřejmě je však možné uvažovat i o nemnoho mladší době jejich vzniku. Do této skupiny patří také číška s motivem archanděla Gabriela a s monogramem "PGS", uložená ve sbírce Národního muzea (č. inv. H2 - 18 467/a-b). Tuto práci lze s ohledem na monogram hypoteticky spojit s osobou Philippa Gotharda hraběte Schaffgotsche, od roku 1747 biskupa ve Vratislavi, tedy ve městě, ve kterém Trautson po určitou dobu zastával post kanovníka. Tato těžko ověřitelná domněnka by poukazovala spíše na krkonošský, slezský nebo český původ obou prací.

Nabízí se zde také srovnání popsané práce s loďkou ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, zdobenou řezaným motivem aliančního erbu Buquoyů a Harrachů, která je uvedená práci blízká netradiční křehkostí proporcí, tendencí k členitosti okrajů, tvarem nožky, miskováním patky apod. Styl řezané výzdoby loďky z Uměleckoprůmyslového muzea přitom svědčí o poněkud starší době vzniku, k němuž došlo patrně již ve 20. letech 18. století, jak se také uvádí v literatuře. Její řezba je blízká spíše některým pracím severočeským. O vztahu obou nádob je třeba uvažovat mimo jiné vzhledem k vyobrazenému znaku, který lze spojit s Carlem Philippem Emanuelem II. knížetem de Longueval hrabětem Buquoy (zemř. 4. 3. 1703) a s jeho manželkou, Rosou Angelikou hraběnkou z Harrachu (23. 2. 1674 - 30. 8. 1742), kteří uzavřeli sňatek roku 1700. Této interpretaci rovněž odpovídá skutečnost, že na erbu spočívá knížecí koruna a doplňuje jej hermelínový plášť. Carl Philipp Emanuel byl jediným synem Carla Philippa (zemř. 1690), španělského granda, kterého španělský král Karel II. povýšil do španělského a italského knížecího stavu (toto povýšení bylo 10. března 1689 uznáno také v rakouských zemích), a Marie Margarethy hraběnky von Hornes. Jeho choť byla dcerou Ferdinanda Bonaventury I. hraběte z Harrachu (1636 - 1706) a Johanny Theresie hraběnky z Lambergu. Kniže Carl Philipp Emanuel však po třech letech manželství zemřel. Buquoyová panství pak byla rozdělena mezi Alberta Carla hraběte Buquoye, který byl strýcem Carla Philippa Emanuela a který se ujal panství novohradského, a Marii Philippinu kněžnu de Longueval hraběnku von Buquoy, které připadly francouzské a nizozemské državy. Vzhledem k pokročilému stylu výzdoby loďky je velmi nepravděpodobné, že by tato práce vznikla před rokem 1703. Byla nejspíše určena pozůstalé manželce Carla Philippa Emanuela II., kněžně Rose Angelice. Mohla vzniknout na buquoyském novohradském panství. To po smrti svého otce Alberta Carla (zemř. 15. 10. 1714) spravoval Carl Cajetan (25. 8. 1676 - 2. 9. 1750; mimo jiné byl i otcem shora zmíněné Marie Kathariny, provdané za hraběte Harracha). Z archivních pramenů vyplývá, že pro blíže nejmenovanou hraběnku z Harrachu byl v novohradské huti proveden řezaný pohár již v roce 1693, a byla vyslovena domněnka, že se jednalo právě o snoubenku Carla Philippa Emanuela (ve vyúčtování novohradské huti je záznam „ ...

vor Ihr gräfl gden. die graf harrachische freyle ein Becher zum schneiden ...“, cit. Hirsch 1936, s. 64; viz též Buquoy 1980, s. 14, 47, pozn. 29). S ohledem na těsnost rodinných svazků je asi příhodnější hledat její původ v krkonošských sklárnách na jilemnickém panství, které po smrti Ferdinanda Bonaventury I. hraběte Harracha patřilo jeho synu Aloisi Thomasu Raimundovi (1669 - 1742), bratru Rosy Angeliky kněžny de Longueval, který v roce 1714 založil Harrachov a Nový Svět. Také vztah vzájemného technologického a uměleckého ovlivňování mezi harrachovským a novohradským sklářským okruhem zřejmě nelze ani v této rané době vyloučit (k dějinám rodů Buquoy a Harrach viz Meraviglia 1886, s. 109-110, 126; Teichl 1888, s. 60; Bečka – Soldát 1891, s. 943-944; Kolář 1896, s. 904-907; Teichl 1907, s. 7-8; Buquoy 1980, s. 8-17; Mašek 1999, s. 35-37, 93-96; základní genealogické údaje o Rose Angelice de Longueval lze nalézt v rodokmenu potomstva Lamoraala IV. hraběte z Egmontu, sestavaného Leem van de Pas a zpřístupněném na internetových stránkách „World Roots Genealogy Archive“ Brigitte Gastel Lloyd; k harrachovským sklárnám v 1. pol. 18. století viz např. Mareš 1893, s. 35-37; Wágner 1985, s. 28-47; přihlédnuto bylo rovněž ke Genealogické počítačové databázi knížecích, hraběcích a baronských rodů Vladimíra Pouzara).

Výzdoba skla provedená kombinací řezby s rytinou diamantem není v uvedeném období příliš častá. Ve větší míře se uplatnila až po polovině 18. století, v díle řezáče Carla Josefa Lechnera, činného na novohradském buquoyském panství. Druhá čtvrtina téhož století je však pro buquoyské sklářství dobou stagnace a není proto příliš pravděpodobné, že by uvedená práce vznikla právě zde. Tuto možnost však nelze úplně vyloučit vzhledem k určité podobnosti řezby na poháru s motivem laně a jelínka ze sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, která byla určena jako novohradská práce z doby kolem pol. 18. století (k dějinám novohradských hutí v 18. století a řezáčské dílny Lechnerů viz Mareš 1896, s. 115-123, 236-237, příl. XCVII.-XCVIII.; Hirsch 1936, s. 42-66; Kľofáč 1974, s. 53-65; Brožová 1979, s. 46; táž 1979b, s. 78-79; Buquoy 1980, s. 5-18; Drahotová 1982a, s. 13-16; Panenková - Fröhlich 1993, s. 6, 16, 19-28, č. kat. 16-17, 22-43).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s heslem "Herr und Land"

severní Čechy nebo Slezsko, kolem roku 1730 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16,8 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 583/a-b(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 188-189, č. kat. 583 (uvedeno jako slezská práce z doby kolem roku 1730)

Číška je příbuzná svým tvarováním a střídmostí výzdoby.

2. Loďka Rosy Angeliky kněžny de Longueval hraběnky Buquoy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 79 370/1948

Literatura:

Buquoy 1980, s. 14, 47, pozn. 29

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 47, č. kat. 157

Drahotová 1989, s. 110, č. kat. 79

Loďka z Uměleckoprůmyslového muzea se nádobě z Národního muzea blíží svým tvarem. Stylem řezané výzdoby se od ní však liší. O případné souvislosti obou prací je nutno uvažovat vzhledem k historickému kontextu, na který ukazuje zobrazený alianční znak Buquoyů a Harrachů.

3. Pohárek s motivem laně a jelena

autorem řezané výzdoby dílna Lechnerů (?)

jižní Čechy, Novohradsko,

sklo čiré, na kupě mléčně zakalené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška 17,8 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 21

Koupeno v roce 1900.

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 16, č. kat. 16

Pohár ze sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích je příbuzný charakterem výzdoby, jež kombinuje řezbu s rytinou diamantovým hrotem. Zvláště blízká je stylizace některých rostlinných prvků.

1. 1 / 141

Číška s motivem archanděla Gabriela a monogramem "PGS"

Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, s fialovým nádechem, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 15 cm

výška číšky 9,2 cm

šířka patky 5,5 cm

hloubka patky 5,3 cm

šířka okraje 6,1 cm

hloubka okraje 5,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 6,5 cm

šířka víka 6,3 cm

hloubka víka 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 467/a-b

Číška z čirého skla, s lehkým fialovým nádechem, s čtyřstěnnou zploštělou kupou s vyžlabenými nárožími, na obdélné patce s vyžlabenými rohy. Vespod na patce broušena rosety z olivovým misek, obklopená dvěma pásy drobných zářezů. Dolní a horní část kupy členěna broušeným silnějším a užším žlábkem. Na čele číšky do hloubky řezána krajina s postavou archanděla Gabriela s lilií. Níže uveden nápis "S GABRIEL". Na protější straně je řezán monogram "PGS", převýšený šlechtickou korunou, dole pak doplněný dvojicí převázaných ratolestí. Detaily řezby jsou leštěné, řezba zlacená. Víčko půdorysně odpovídá nádobce a je opatřeno jehlancovitým úchytem. Na jeho širších stěnách jsou řezány motivy jednoduchých páskových pletenců a rozvilin.

Okraje mírně oštipané. Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Číška se řadí ke skupině předmětů dosud nezjištěné proveniencie a bližší datace. Tyto předměty se vyznačují čistotou skloviny, ušlechtilým tvarováním a střídou, kvalitní řezbou. Jednou z možností, jak číst monogram na číšce, je "Philipp [Gotthard] Graff Schaffgotsch", tedy Philipp Gotthard hrabě Schaffgotsch (3. 7. 1716 - 5. 1. 1795), který se stal v roce 1747 biskupem ve Vratislavi (srov. Wurzbach 1875, s. 77). Náboženský motiv, který zdobí číšku, by spojení s osobností duchovního stavu nevyklučoval. Je však rovněž možné, že vyobrazený archanděl byl patronem majitele číšky, který se jmenoval Gabriel.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s heslem "Herr und Land"

severní Čechy nebo Slezsko, kolem roku 1730 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16,8 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 583/a-b(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 188-189, č. kat. 583 (uvedeno jako slezská práce z doby kolem roku 1730)

Číška je analogická svým tvarem.

2. Číška s aliančním erbem

Slezsko, kolem roku 1725 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Sammlung Mühsam, Berlin (zaniklá sbírka), č. inv.: 154/a-b (č. kat.)

Literatura:

Schmidt 1914, s. 41, č. kat. 154

1. 1 / 142

Číška s portrétem mladého Josefa II. jako uherského vévody s obrazem P. Marie Vladimírské

severní Čechy (?), 50. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 856

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s rovným dnem. Stěny jsou fasetovány. Vespod vybroušena miskovaná roseta. Na čele matně řezána barokní kartuše doplněná květinovými festony. V kartuši řezána postava uherského knížete s řádem Zlatého rouna, který drží obraz Panny Marie Vladimírské (Rušánské). Na protější straně v další kartuši znak Horních Uher převýšený knížecí korunou. Okraj číše zlacen.

Dvě velké části číše vylomeny a znovu vlepeny.

V postavě uherského magnáta vyobrazeného na číšce je nutno hledat poněkud netradiční portrét příštího císaře Josefa II. (13. 3. 1741 - 20. 2. 1790). Jako uherský vévoda, běžně s řádem Zlatého rouna, byl syn císařovny Marie Terezie malíři zobrazován již v dětském věku. V soukromé vídeňské sbírce se dochoval Josefův uherský oděv, který mladý Habsburk podle tradice věnoval v roce 1764 svému preceptoru Karlu Josefu Batthyánymu (1697 - 1772), ve stejném roce povýšenému z hraběcího do knížecího stavu. Oděv zachycený na číši je včetně poněkud bizarního, peřím zdobeného baretu analogický s oděvem, v němž je Josef II. zachycen na voskovém portrétu z umělecké sbírky kláštera Göttweig (tato práce je pokládána až do poslední třetiny 18. století, baret je označován jako turecký). Josefův dětský uherský oděv je uložen v budapešťském Magyar Nemzeti Múzeum. Vyobrazení na číšce se blíží také motiv reversu značně poškozené a nepříliš kvalitní bronzové medaile, uložené v numismatickém oddělení Národního muzea (č. inv. H5 - 82/VIIb/AE 100, prům. 40,5 mm). Na jedné straně se nachází reliéf císařovny Marie Terezie s malým Josefem a opis "MARIA THERESIA

ROME. KAYSERIN". Na druhé straně stojí Josef v uherském kroji, v podobném postoji jako na číše, ale bez mariánského obrazu. U nohou prince jsou vyobrazeny dva erby. Heraldicky pravý je vzhledem k poškození jen těžko čitelný. Zdá se však, že heraldickou figurou je zde čtyřnohé zvíře. Bizarní podobu má také směřící se helm štítu. Levý erb je znakem rakouským. Opis zní "IOSEPHUS ARCHIDUX AUSTRIA*" (za laskavé upozornění na uvedenou medaili autor vděčí Mgr. Tomáši Kleisnerovi z numismatického oddělení Národního muzea). Příbuznou prací je také další číška s Josefem II. v uherském kroji, rovněž ze sbírky Národního muzea. Ačkoli je tato práce námětově blízká, svým provedením se liší, a nelze důvodně předpokládat stejné místo jejího vzniku. Paradoxním momentem výzdoby první z obou číšek je obraz Panny Marie v Josefových rukou. V 70. letech tento panovník proslul mimo jiné různými omezeními náboženských aktivit a zákazy úcty k milostným obrazům. Pokračoval tak v trendu, který započala jeho matka již v letech padesátých (je přitom známo, že po Josefově narození byla Marie Terezie zobrazována jako Madona). Číše z doby Josefova mládí (poněkud stařecký výraz Josefovy tváře není v rozporu s dobovou konvencí v zobrazování dětí, andílků a putti) však patrně vznikla v období habsburské propagandy, směřované k uherským aristokratickým kruhům. S ohledem na poněkud neobvyklou stylizaci následníkovy portrétu s motivem velké čepice s květy a pery je možné, že tato práce měla lehce satirický podtext. Autorem ikonografického konceptu jistě nebyl řezáč, který výzdobu provedl. Ten se přidržel nejspíše grafické, případně jiné předlohy (srov. Gutkas 1980, s. 105-107; Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II. 1980, s. 322-331, č. kat. 15-20, 24, 40; Reinalter 1991, obr. s. 9; Royt 1999, s. 18, 286, 298-302). Při hledání místa původu číšky je třeba zvážit informace o činnosti řady hutí, které na území dnešního Slovenska a Maďarska vyráběly v 18. století široký sortiment sklářského zboží. O jeho charakteru však nejsme dostatečně široce a přesně informováni (srov. např. Bakošová 1985, s. 15). Vzhledem k poměrně vysoké kvalitě řezané výzdoby této číšky je však pravděpodobné, že vznikla na objednávku v severních Čechách.

Srov. č. inv.: H2 - 156 957.

1 . 1 / 143

Číška s oslavou prince Josefa II.

severní Čechy, 50. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,4 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 957

V roce 1971 koupeno v prodejně Starožitnosti na Uhelném trhu v Praze.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s fasetovanými stěnami a rovným dnem. Vespod na dně je klínovým brusem provedena osmicípá hvězdice. Na čele pláště je proveden kruhový medailon, vymezený matně řezaným pásem, vyplněným leštěnými miskami, a nahoře ozdoben dvěma drobnými ratolestmi. Uprostřed medailonu je řezána z profilu zachycená poloviční postava chlapce se šavlí, oděného do úboru uherského magnáta. Po stranách medailonu je provedena dvojice zkřížených ratolestí s květy. Pod okrajem číšky nad medailonem řezán nápis: "VIVAT . P. IOSEPHVS."

S výjimkou lehkého poškrábání dna a drobné rýhy na stěně (napravo od řezané výzdoby) je stav předmětu dobrý.

Postava vyobrazená v medailonu představuje mladého prince, příštího císaře Josefa II. (13. 3. 1741 - 20. 2. 1790), který již od svého dětství vystupoval na veřejnosti v uherském oděvu. Číška patrně vznikla v rámci souboru, oslavujícího také další členy císařské rodiny. V Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze je uložen pohárek s podobně řezaným a zlaceným polovičním portrétem Josefova mladšího bratra, prince Karla Josefa (1. 2. 1745 - 18. 1. 1761), nadepsaným "VIVAT P. CARL" (Karel se měl jako druhorozený syn císaře Františka I. Štěpána a Marie Terezie stát vévodou toskánským a dědicem panství habsburské sekundogenitury. Po jeho předčasné smrti převzal toskánské vévodství a další panství princ Leopold. Srov. Hamannová (ed.) 1996, s. 209). Námětově je blízká další číšce s vyobrazením Josefa jako uherského vévody, která se uchovala ve stejné sbírce. Řezaná výzdoba této číšky je však náročnější a stylově odlišná (srov. text u č. inv. H2 - 144 856).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s oslavou prince Karla Josefa

severní Čechy, před rokem 1761

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 29 732

Číška s portrétem prince Karla Josefa je analogická námětem i stylem výzdoby. Obě práce jsou patrně součástí většího souboru s oslavou příslušníku habsburského domu.

2. Číška s portrétem mladého Josefa II. jako uherského vévody s obrazem P. Marie Vladimírské

severní Čechy (?), 50. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 856

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z této sbírky je zdobena podobným námětem. Odlíší se však stylem provedení.

1 . 1 / 144

Číška s monogramem "FK"

severní Čechy, 50. léta 18. století (?)

sklo čiré, s lehkým šedofialovým nádechem, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 210

Číška z čirého skla s lehkým šedofialovým nádechem, válcovitého, nahoře mírně rozšířeného tvaru. Na plochem dně provedena roseta z broušených olivových misek a úzkých žlábků. Na čele vybroušen rámec nepravidelně kruhového medailonu, zbytek pláště pokryt soustavou misek. V čelním medailonu řezán ozdobný zrcadlový monogram "FK", převýšený šlechtickou korunou a doplněný dvojicí zkřížených ratolestí s květů. Detaily matné řezby jsou leštěné.

Okraj číšky mírně oštipán, jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 145

Číška s monogramem "FP"

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 7,2 cm

průměr dna 5 cm

průměr okraje 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 208

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, mírně kónického tvaru, plochým dnem. Plášť číšky je fasetován. Na povrchu mezi dvojicí zkřížených ratolestí řezán zrcadlově zdvojený ozdobný monogram "FP", převýšený korunou.

Okraje číšky mírně oštípány, jinak její stav dobrý.

Výzdoby číšky nese jen málo znaků, podle nichž by ji bylo možné blíže datovat, určit místo jejího vzniku nebo původního majitele.

1 . 1 / 146

Číše se znak truhlářů a s monogramem "GMAS"

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 12,3 cm

průměr základny 7,8 cm

průměr okraje 10,3 cm

tloušťka stěny při okraji 5,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 992

V roce 1908 koupeno od obchodníka Steuera.

Číše z čirého skla, kónického tvaru, se silnými stěnami a silným plochým dnem. Na plášti matně řezán znak s truhlářským náčiním, převýšený korunou, na protější straně pak zdvojený zrcadlový monogram "GMAS", převýšený korunou, mezi dvěma zkříženými převázanými ratolestmi.

Povrch užíváním a mytím mírně odřený, jinak je stav číše dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číše s nápěvem polonézy

Slezsko nebo Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 79 503

Literatura:

Volek - Jareš 1977, s. 416, obr. 182-184

Číše je na zadní straně zdobena podobně stylizovanými ratolestmi se zavíjenými listy.

1 . 1 / 147

Číše s monogramem "AB"

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11,3 cm

průměr základny 7,3 cm

průměr okraje 10,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 451

Číše z čirého skla, kónická. Na dně uprostřed vybroušena miska. Na čele řezán ozdobný zdvojený monogram "AB".

Dno mírně poškrábané, jinak je stav předmětu dobrý.

I . 1 / 148

Holba se sv. Ondřejem a s monogramem "A S"

Čechy, 2. třetina 18. století (?)

sklo čiré, se žlutavým nádechem, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 14,7 cm

šířka celku 14,5 cm

průměr základny 10,7 cm

průměr okraje 9,7 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 64 792

Koupeno od Marie Fáberové z Prahy.

Holba z čirého skla se žlutavým nádechem, válcovitého, mírně vydutého tvaru, s kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na čele holby matně řezán kruhový medailon, ve kterém poloviční postava apoštola Ondřeje z křížem a monogram "A S". Detaily řezby, oči, vousy, kříž, a rukávce, jsou částečně leštěné. Medailon je obklopen dvojicí zkřížených vavřínových ratolestí.

Povrch holby užíváním poškrábán. Jinak je její stav dobrý.

Způsob řezby se poněkud přibližuje některým datovaným pracím, zejména číším s manželskými páry z prvních desetiletí 18. století. Poměrně rustikální výzdoba holby však obsahuje jen málo slohotvorných prvků a lze ji proto jen obtížně datovat.

Číška s P. Marií Mariazellskou a se znakem Eugena Inzaghiho, opata v St. Lambrecht

Čechy (?), 1747 - 1760

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 140

Číška z čirého skla, s poměrně tenkými stěnami, kónická, s mírně rozšířeným okrajem. Na rovném dně hladce broušena větší roseta. V dolní části číše obíhá pás tvořený střídavě malými a většími svislými oválnými miskami. Na plášti matně řezány čtyři motivy, jejichž detaily jsou leštěné. Jeden z nich představuje dva sdružené štíty, z nichž heraldicky pravý náleží benediktinskému opatství St. Lambrecht, levý pak rodu Inzaghi. Oba erby v oválných polích a barokních kartuších jsou převýšeny opatskou mitrou a podloženy dvojicí zkrížených berel. Dalším z motivů je ozdobný zrcadlový monogram "I E A S L", který lze číst jako "Eugenius Inzaghius Abbas Sanct Lambertensis". Monogram je převýšen šlechtickou korunou s pláštěm. Dále je na číši řezbou vyobrazena milostná socha Panny Marie Mariazellské. Nahoře je doplněn nápis "SANCTA MARIA ZELLENSIS". Posledním řezaným motivem je stylizovaný pohled na mariazellskou basiliku. Okraj číšky je pozlacen.

Zlacení číšky mírně setřené, jinak je její stav velmi dobrý.

Výzdoba tohoto předmětu je dosti kvalitní. Při jejím provedení bylo efektně využito kontrastů mezi různě hlubokou řezbou (poněkud rušivě působí pouze poněkud roztřepený okraj některých linií, např. u písmen). V rozvrhu výzdoby převažuje výrazná tendence separovat jednotlivé zobrazené motivy, které na hladké ploše číšky nespojuje žádný ornamentální systém. Jedná se zřejmě o práci českou. Díky zobrazeným motivům lze bezpečně určit, že tato práce vznikla pro příslušníka lombardské hraběcí rodiny, usazené v Kraňsku a slovinské Gorici, Eugena hraběte Inzaghiho. Ten v letech 1747 - 1760 zastával funkci opata ve štyrském benediktinském klášteře Sankt-Lambrecht. Ze svatolambrechtského kláštera bylo v polovině 12. století založeno a odtud také spravováno významné poutní místo v Mariazell (srov. Heffner 1858, s. 11, 28, tab. 9; Seyler 1882, s. 56-57, tab. 80).

1 . 1 / 150

Číška se znakem profesora Williama Mac Nevin O'Kelly ab Aghrim

Čechy, 1753 - 1767 (?)

sklo čiré, s lehkým fialovým nádechem, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,8 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 181

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého, lehce nafialovělého skla, téměř válcovitá. Na rovném dně vybroušena jednoduchá roseta. Při okraji proveden matně řezaný pás. Na čele číšky je matně řezán znak rodu Mac Nevin O'Kelly ab Aghrim. Některé detaily erbu jsou leštěné. Nad erbem je páska s latinským heslem: "FIDE ET CONSTANTIA".

Okraj číšky mírně oštípán, dno užíváním vespod mírně odřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Charakterem výzdoby, která zabírá jen menší část plochy nádoby, je číška blízká pracím, které vznikaly v Čechách brzy již kolem poloviny 18. století. Proto je možné tuto číšku vzhledem k zobrazenému erbem spojit s přímo osobou Williama Mac Nevin O'Kelly ab Aghrim (1713/1714 v irském Ballynahown - 9. 2. 1787 v Praze). William Mac Nevin (Mac Neven) se narodil ve staré irské šlechtické rodině. Byl adoptován svým prastrýcem Williamem rytířem O'Kelly ab Aghrim of Cullagh and Ballynahown (zemř. 1751), který byl rytířem sv. Říše římské, comes palatinus, císařským radou, říšským heraldem a profesorem vídeňské akademie. William Mac Nevin O'Kelly studoval na pražské lékařské fakultě, kde se stal v roce 1749 profesorem, v roce 1754 studijním direktorem a v roce 1774 děkanem. Zde realizoval některé z reformních projektů barona Gerharda van Swieten, které směřovaly ke zkvalitnění výuky, k přísnějšímu dohledu nad ní, k zavádění tištěných učebnic apod. Byl vynikajícím odborníkem a také organizátorem, který prosadil na profesorská místa některé schopné pedagogy. Pro své autoritativní, pevné a někdy bezohledné vystupování i pro své mládí byl však mezi svými kolegy neoblíben. Dne 20. 9. 1753 byl William Mac Nevin O'Kelly ab Aghrim přijat do stavu českého rytířstva, v roce 1755 mu byl v Čechách udělen inkolát. 14. 11. 1767 byl povýšen do stavu svobodných pánů. 24. 6. 1750 se oženil Marií Annou Rauschovou z Raussenbachu (zemř. 28. 2. 1765). Její rodině patřila Zruč nad Sázavou a Krasoňovice, které později přešly do majetku rodu Mac Nevin. Jako devíza, která doplňuje erb svobodného pána Mac Nevin O'Kelly, je obvykle uváděno

heslo "FORTITER AC FIDELITER". Je přitom možné, že odlišné heslo, nadepsané znaku na číšce, používal William Mac Nevin jako rytíř. Pak by bylo třeba číšku datovat do období 1753 - 1767 (k osobě Williama Mac Nevin O'Kelly srov. Gothaisches Genealogisches Taschenbuch 1880, s. 465-469; Meraviglia 1886, s. 78; Procházka 1973, s. 176-178; Hlaváčková - Svobodný 1992, s. 38; Svobodný - Hlaváčková 1996, s. 171, 190, 262-263). Vzhledem ke vztahu Williama Mac Nevin k panství Zruč nad Sázavou, které sňatkem získal, je nutno uvažovat o možnosti, že číška pochází právě z této sklářské oblasti. Sklo z Posázaví však bylo v 18. století vyváženo za účelem další rafinace především do severních Čech.

1 . 1 / 151

Číška se znakem Sekorů ze Seckenbergu

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,3 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 737

Tenkostěnná číška z čirého skla, téměř válcovitého tvaru. Na plášti je matně řezán znak rytíře Sekory von Seckenberg. Detaily řezby koruny jsou leštěné. Při okraji bordura v podobě matného pásu a jednoduché linky.

Při okraji drobná vyštípnutá část. Jinak stav velmi dobrý.

Sekorové byli moravským novoštítným rodem, původem z Brna. Thomas Johann Sekora (1685 - 3. 3. 1740) byl nobilitován 20. 2. 1733 a 14. 4. 1734 povýšen do rytířského stavu, s právem užívat predikát "von Seckenberg". V následujícím roce získal panství Troubsko u Brna. Thomasovou dědičkou se stala jeho dcera Marie Cäcilie (1712 - 7. 5. 1787), která v Troubsku nechala v letech 1746 - 1758 vybudovat nový kostel (srov. Wolný 1856, s. 231-232; Kadich - Blažek 1899, s. 136; Mysliveček 1997, s. 159). V dekoraci číšky se uplatňuje kontrast jemně provedené řezby bohatě zdobeného rodového erbu s čírou plochou jinak nezdobeného pláště. Tento druh odlehčené výzdoby se na českém skle objevuje kolem poloviny 18. století. Je proto pravděpodobné, že tato práce vznikla až po smrti Thomase Johanna Sekory ze Seckenbergu, patrně pro jeho dcer Marii Cäcilii. Číška je tvarem a stylem výzdoby příbuzná číšce Williama Mac Nevin - O'Kelly, u níž je třeba uvažovat o eventuálním východočeském původu. Také moravskému panství Sekorů byly geograficky bližší sklárny na pomezí Čech a Moravy. O nich se však soudí, že dodávaly převážně nešlechtěné sklo do severočeských rafinérií.

1 . 1 / 152

Karafka s aliančním znakem Karla Gottharda Schaffgotsche a Marie Anny von Hatzfeld-Trachenberg

severní Čechy nebo Slezsko, Warmbrunn (?), po roce 1731 (3. čtvrtina 18. století ?)

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška celku 19,5 cm

výška nádoby 16,3 cm

průměr nádoby 7 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška zátky 5,5 cm

průměr zátky 3,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 241/a-b

V roce 1882 daroval pan Gabriel Benedikt z Welhartic na Žižkově.

Karafka z čirého skla, s kónickým fasetovaným, dole podtaženým pláště, na mírně vyvýšené, nepravidelné okrouhlé, navrch zbrušované patce. Nádobka má vyšší štíhlé hrdlo. Na čele řezány alianční znaky hrabat Schaffgotschů a Hatzfeldů, převýšené šlechtickou korunou. Oválné štíty jsou zasazeny barokní kartuše, tvořené silnou zavíjenou páskou, doplněnou motivy mřížky, ratolestí, girland a čabraky. Detaily řezby jsou leštěné. Pod okrajem hrdla a v podhrdlí obíhá zlacený pás. Menší skleněná fasetovaná zátka hřibovitého tvaru je opatřena fasetovaným žaludovitým úchytem.

Část okraje patky ulomena (nedochována). Okraje hrdla mírně oštípané. Zlacení místy setřené.

Erby, kterými je lahvička zdobena, lze spojit s Karlem Gotthardem hrabětem Schaffgotschem (1706 - 18. 12. 1780), a jeho manželkou, Marií Annou hraběnkou z Hatzfeldu (31. 12. 1711 - 16. 4. 1784), kteří spolu uzavřeli sňatek 13. 6. 1731. Karl Gotthard byl pánem na Kynastu a Greiffensteinu, správcem dědičných knížectví Svídnice a Javory, císařským tajným radou a nejvyšším zemským hofmistrem v Čechách. Jakožto dvořanu císařovny Marie Terezie mu během pruského vpádu byly slezské statky zabaveny. Získal je však od Friedricha II. zpět na přímmluvu svých vlivných nevlastních bratří, Philippa Gottharda, vratislavského biskupa, a Antona Gottharda. Nabízí se úvaha, že uvedená práce byla zušlechtna některým z řezáčů, kteří působili ve Warmbrunnu na schaffgotschském panství. Tvarem a stylem výzdoby je však nádobka blízká spíše českým pracím (k hrabatům Schaffgotschům srov. Kneschke 1853, s. 362-367; Wurzbach 1875, příloha II. za s. 68; Sedláček 1904, s. 945; Procházka 1973, s. 111; Zoedler 1996, s. 100).

1 . 1 / 153

Lod'ka se šlechtickým znakem

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 11,3 cm

průměr pasparty 8,2 cm

šířka kupy 9,4 cm

hloubka kupy 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 842

Lod'ka z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na oválném půdorysu, na fasetovaném balustrovém dříku, na kruhové patce. Patka vespod členěna broušenou rosetou z olivových misek a zářezů, po obvodu pak broušenými zářezy. Na čele řezán šlechtický znak. V oválném štítu, zasazeném do barokní kartuše, doplněné rozvilinami, pětice kosmých, patrně červených břeven (tinktura naznačena svislým šrafováním). Ve středním břevnu tři pěticipé hvězdy. Na štítu turnajský helm s přikryvadly, v klenotu s křídlem, ve kterém kosmé břevno s trojicí pěticipých hvězd. Okraj lod'ky je zlacen.

Zlacení z velké části setřeno. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 154

Lodřka se řlechtickřm erbem a Martem

severnř Čechy, kolem poloviny 18. stoletř

sklo řirř, brouřenř, řezanř a zlacenř

Rozmřry:

vřřka 13,3 cm

prřmřr patky 7,2 cm

řřřka kupy 9,7 cm

hloubka kupy 7,7 cm

tlouřřka stěny při okraji 2 mm

Nřrodnř muzeum, oddělenř starřich českřch dějřin, ř. inv.: H2 - 5 887

Ziskřno v roce 1904.

Lodřka z řirřho skla, s fasetovanou křnickou, dole podtaženou kupou na ovřlnřm přdorysu, na fasetované balustrově nořce s kruhovou, mřrně vyvřřšenou patkou. Vespod na patce vybrouřena rřřice s olivovřch misek. Na boku matně řezřna postava bojovnřka v antickě zbroji, patrně boha vřlky Marta. Těžkooděncem je řtitonošem kartuře se řlechtickřm erbem. Ve řtitu jsou řtyři břevna, přes kterě řikmř pās se třemi hvězdami. Na řtitu stojř turnajskř helm s přikryvadly, s orlicř v klenotu. Okraj lodřky je zlacenř.

Zlacenř z velkě řřsti setřenř. Jinak je stav předmětu dobrř.

1 . 1 / 155

Lod'ka se šlechtickým erbem a Martem

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené, cínová montáž

Rozměry:

výška 13,6 cm

průměr patky 8,8 cm

šířka kupy 9,4 cm

hloubka kupy 7,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 888

Získáno v roce 1904.

Lod'ka z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na oválném půdorysu, na fasetované balustrové nožce. Na boku matně řezána postava bojovníka v antické zbroji, patrně boha války Marta. Těžkooděncem je štítonošem kartuše se šlechtickým erbem. Ve štítu jsou čtyři břevna, přes které šikmý pás se třemi hvězdami. Na štítu stojí turnajský helm s příkryvadly, s orlicí v klenotu. Okraj lod'ky je zlacený.

Poškozená patka je zasazena do cínové montáže, patrně z 19. století. Kupa je naprasklá. Zlacení z velké části setřené.

1 . 1 / 156

Lod'ka se šlechtickým erbem a Martem

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené, cínová montáž

Rozměry:

výška 13 cm

šířka kupy 9,4 cm

hloubka kupy 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 889

Získáno v roce 1904.

Lod'ka z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na oválném půdorysu, na fasetované balustrové nožce. Na boku matně řezána postava bojovníka v antické zbroji, patrně boha války Marta. Těžkooděncem je štítonošem kartuše se šlechtickým erbem. Ve štítu jsou čtyři břevna, přes které šikmý pás se třemi hvězdami. Na štítu stojí turnajský helm s příkryvadly, s orlicí v klenotu. Okraj lod'ky je zlacený.

Poškozená patka je zasazena do cínové montáže, patrně z 19. století. Zlacení z velké části setřené.

1 . 1 / 157

Pohárek se znakem Ottů z Ottenfeldu (?)

severní nebo severovýchodní Čechy, po roce 1753 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 13,4 cm

průměr patky 5,5 cm

průměr kupy 5,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 296

V roce 1901 muzeu daroval P. Eduard Šittler, farář na Žižkově.

Pohárek z čirého, lehce nafialovělého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na štíhlé balustrové fasetované nožce a nízké kruhové patce. Čelní stěna kupy zdobena matnou řezbou erbu, který snad náleží Ottům z Ottenfeldu. Znak tvoří tři pole rozdělená špicí. V prvním a druhém poli (černém ?) jsou lvi, ve třetím, dolní červeném (?) poli pahorek s paží ozbrojence, držící meč. Na štítu je posazen turnajský helm s přikryvadly, v klenotu s dvojicí buvolích rohů, mezi kterými paže s mečem. Znak je převýšen kloboukem kanovníka nebo řádového provinciála.

Zlacení mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Znak vyobrazený na pohárku se blíží erbu rytířů Ottů z Ottenfeldu, od něhož se však liší naznačenými tinkturami polí se lvi a klenotem. Pokud se skutečně jedná o erb Ottů, pak by pohárek mohl být určen snad Balthasaru III., který se v roce 1753 stal knězem řádu bosých augustiniánů v Praze na Zderaze (srov. Genealogisches Taschenbuch 1808-1809, s. 400).

Číška se znakem Franze Wenzela Kagera ze Stampachu

severní Čechy, před rokem 1795

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 7 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 5,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 291

V roce 1975 předáno z majetku Dřevozpracujícího podniku v Praze-Pankráci.

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, s fasetovanými stěnami a s rovným dnem, uprostřed kterého je vybroušena miska. Na čele řezán znak, který náleží Kagerům ze Stampachu. Oválný štít má v červeném poli (tinktura naznačena svislým šrafováním) krokev se třemi růžemi. Klenotem helmu s přikryvadly, která vytvářejí pro štít barokní kartuši, jsou rohy postrkané praporečky, uprostřed s krokví a třemi růžemi. Detaily řezby jsou leštěné. Okraj číšky je zlacen.

Při okraji jedna hrana odštipnuta. Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Znak s bílou krokví v červeném poli, se třemi růžemi a s helmem se dvěma pery zdobenými rohy v klenotu, užívali již ve 14. století na Loketsku usazené, sousedící rody Stampachů, Globnarů, Kagerů a Planknarů (v heraldické literatuře se uvádí, že každý z rohů v klenotu erbu byl zdoben třemi pery; na číšce použitý motiv rohů postrkaných praporečky je snad řezáčovou licencí). Do 19. století se udržela větev rodu Stampachů, kterou v 16. století založil Christoph ze Stampachu. Její příslušníci se později psali Kagerové ze Stampachu. Číška pochází vzhledem ke svému válcovitému tvaru a stylu výzdoby nejspíše až ze závěrečné čtvrtiny 18. století. Mohla tedy být součástí souboru, který náležel Franzi Wenzelu rytíři Kagerovi ze Stampachu (zemř. 22. dubna 1804). Tento vzdělaný dědic rodového majorátu se stal roku 1763 radou apelačního soudu, 1774 dvorským radou u nejvyššího soudu, 1776 tajným radou, 1782 vicepresidentem apelačního soudu, 1792 presidentem dolnorakouského zemského soudu a v roce 1794 pražským purkrabím a předsedou gubernia. Za své zásluhy byl 19. 6. 1795 povýšen stavu svobodných pánů a v roce 1801 vyznamenán velkokřížem Řádu sv. Štěpána. Roku 1803 se stal druhým dvorským maršálkem ve Vídni. Jako rytíř užíval starý stampachovský erb, který mu byl při povýšení do panského stavu polepšen druhým helmem (určení erbu na číšce provedla PhDr. Eva Šamánková na evidenční kartě oddělení starších českých dějin; k rodu Kagerů ze Stampachů srov. Meraviglia 1886, s. 32, tab. 26; Sedláček 1906, s. 759-762; týž 1925, s. 239).

1 . 1 / 159

Číška se znakem Johanna Ignaze Eissnera von Eisenstein

východní Čechy (?), po roce 1773

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 11,4 cm

průměr dna 6,4 cm

průměr okraje 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 944

V roce 1908 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Číška z čirého skla, téměř válcovitého tvaru, s plochým dnem. Plášť číšky fasetován. Na povrchu řezán znak, který náleží Johannu Ignazi rytíři Eissnerovi von Eisenstein. Matná řezba je doplněna leštěnými detaily. Okraj číšky zlacen.

Zlacení jen mírně setřené, jinak je stav dobrý.

Znak zobrazený na číši, s šikmým břevnem, sluncem v horní části a skupinou skal v dolní části, s turnajským helmem, korunou a s těžkooděncem s taseným mečem v klenotu, byl poprvé udělen císařem Leopoldem I. dne 7. 5. 1688 Sebastianu Eissnerovi a jeho synu Matthiasi Franzovi, v souvislosti s jejich povýšením do rytířského stavu. Sebastian byl údajně potomkem patricijského rodu z Reutlingenu a o svou pozdní nobilitaci se měl zasloužit svými činy v císařském vojsku během Třicetileté války v letech 1638 – 1645 i v pozdějších službách u bavorských kurfiřtů. Nového důstojenství se dočkal 4. dubna 1691, kdy byl spolu se synem Matthiasem Franzem přijat do stavu říšského rytířstva. Při této příležitosti mu přidělen predikát „von und zu Eisenstein“. Sebastianův rod vymřel po meči s jeho dvěma vnuky, kteří zastávali různé funkce v zemské správě a v armádě, koncem 18. století.

Roku 1773 byl do šlechtického stavu přijat sklářský podnikatel Johann Ignaz Eissner. V souvislosti s tímto povýšením bylo uvedeno, že zmíněný Sebastian Eissner von Eisenstein se po své nobilitaci dostal do finančních potíží a přestěhoval se do východních Čech, kde však svého šlechtického titulu neužíval. V Turnově se mu měl narodit syn Jakob, dědeček Johanna Ignaze Eissnera. Je však zřejmé, že tato informace není pravdivá, a příbuzenských vztah Johanna Ignaze k dolnorakouskému šlechtickému rodu Eissnerů je problematický. Blíže pravdy je naopak běžně přijímaný názor, že sklářský rod Eissnerů byl v 17. století svázán s hutí v rakouském Gföhl. Odtud měli v roce 1670 přijít skláři Johann Jakob, Thomas a Matthias Eissnerové na Šumavu, na tzv. zejbišskou huť v Javorné

(Seewiese), která patřila významnému huťmistru Johannu Preisslerovi (zemř. 1682). Johann Jakob Eissner (zemř. 1705) se v roce 1675 oženil s Preisslerovou dříve již vdanou a záhy ovdovělou dcerou Annou Marií (1645 ? - zemř. 10. 7. 1714 v Právnině; portréty obou se nacházejí ve sbírce Muzea Šumavy v Železně Rudě). Tím mimo jiné získal další z Preisslerových hutí, zvanou Brunst, a jeho tchán mu v závěti odkázal také huť v Javorné. Z tohoto manželství vzešli čtyři synové. Nejstarší z nich, Christian Anton (pokřtěn 28. 10. 1682 – zemř. 20. 4. 1760 v Kolíně), zdědil otcův statek, v němž byla po roce 1700 huť v Javorné přeměněna. Zemědělství se však nevěnoval a ze Šumavy brzy odešel, patrně vybaven větším kapitálem, do východních Čech, do oblasti Posázaví. V roce 1707 se spolu se svým bratrem Lorenzem zřejmě podílel na založení sklárny zvanou Morano (Morány) severovýchodně od Čestína. V roce 1708 založil huť v Bošticích u Uhlířských Janovic. V roce 1710 koupil pozemky při Dolní Lhotě u Pacova a založil zde statek a huť Stattenbrunn. Další sklárny měl údajně vést v Jelenově (Hirschenthal) u Čáslavska (tu však provozoval až do roku 1735 tchán jeho syna Anton Adler), v Novotinkách, v Pálčicích u Dolních Kralovic a v Křivsoudově na trautsonských panstvích. V jeho životopise se také hovoří o tom, že provozoval huť v Kutné Hoře. Později působil také na Šumavě, kde roku 1731 koupil mukenhofskou huť ve svobodné hamerské královácké rychtě u Nýrska. Christian Anton Eissner byl kolínským měšťanem a zmíněný Stattenbrunn byl zapsán jako deskový statek. Byl třikrát ženat – poprvé s Katharinou Gerlovou (1679 ? – 25. 5. 1714), od 21. 10. 1715 pak s Dorotheou Lysanderovou z Ehrenfeldu (zemř. 23. 6. 1749) a od 8. 7. 1751 s vdovou Marií Josefou Grillovou. Je zřejmé, že Christian Anton Eissner byl schopným skelmistrem a organizátorem, který dokázal navázat na úspěšné podnikání svého otce a zužitkovat jeho dědictví. Byl jednou z vůdčích osobností sklářského podnikání v Posázaví. Je nanejvýš pravděpodobné, že byl jedním z účastníků, ne-li hlavním iniciátorem, známé čechtické schůzky, během které někteří čeští skelmistři 14. 1. 1739 podepsali kartelovou dohodu zásadním způsobem upravující výrobní programy, omezující nárůst cen a výrobu velkých předmětů (k tomu viz Mareš 1893, s. 139-140, 229-230, příloha LXXXIX.; Brožová 1979, s. 45).

Na otcovy podnikatelské úspěchy záhy navázal a posléze je překonal Johann Ignaz Eissner (12. 4. 1722, Stattenbrunn - 16. 7. 1795, Lhota), syn Christiana Antona a jeho druhé ženy, Dorothey Lysanderovové. Dne 29. 5. 1741 se oženil v Těchobuzi s Elisabethou Adlerovou (22. 6. 1722 v Ratajích nad Sázavou – 25. 1. 1802 v Praze), prvorozenou dcerou skelmistra Antona Adlera (zemř. 1736). V roce 1743 tento statek, na kterém však huť tehdy již patrně nepracovala, koupil od svého otce, podobně jako později Lhotu. V letech 1752 – 1759 je Johann Ignaz Eissner doložen jako nájemce huti v Herálci, kde sklárna existovala již koncem 16. století a asi kolem roku 1750 zde došlo k založení sklárny nové. Vyráběly se tu především vinné a pivní sklenice (v přibližné hodnotě 4 000 – 4 500 zl. ročně). Větší část produkce byla odebírána obchodníky z České Kamenice, malá část se prodávala v okolí Herálce. Od roku 1768 měl v nájmu huť Loukov (Lúkė) na lipnickém panství. V letech 1767 - 1771 se ucházel o dříve proslavenou Janouškovu huť na Vimpersku. Z její koupi však nakonec sešlo kvůli problematickým majetkoprávním vztahům k okolním lesům. Roku 1775 obnovil

provoz huti v Kežlicích na lipnickém panství. 1. listopadu 1785 uzavřel smlouvu o pronájmu huti v Krasoňovicích s majitelem zrušského panství Hugonem hrabětem Mac-Nevin O'Kelly. Tuto huť však spravoval jeho syn Josef Eissner, který ji vedl ještě po otcově smrti do roku 1798. Dále měl údajně provozovat sklárny ve zmíněných Pálčicích, v Talmberku (Tallenberg) u Těchobuze (sklárna původně patřila příslušníkům rodu Adlerů) a v Rozsochatci u Chotěboře. Na doporučení císařovny Marie Theresie měl prý založit také sklárny ve Štýrsku. Ve svém sklářském podnikání byl Johann Ignaz Eissner značně úspěšný a lze jej považovat za jednu z nejvýznamnějších osobností českého sklářství druhé poloviny 18. století, kdy tento obor procházel hlubší krizí. Eissnerův majetek byl odhadován na 80 000 zl. Eissner byl kutnohorským měšťanem a měšťanská práva získal také na pražském Novém Městě. Dne 14. června 1773 byl za své zásluhy nobilitován a získal shora popsany erb. 28. dubna 1792 jej rýnský falckrabě Karl Theodor povýšil do stavu říšského rytířstva. S novým důstojenstvím získal predikát „von und zu Eisenstein und Lhota“ a jeho erb byl polepšen břevny zkříženými ve tvaru ondřejského kříže a dvojicí turnajských helmů s klenoty v podobě těžkooděnce s taseným mečem na pravé straně a s rozevřenými modrými křídly s červeným pruhem, mezi kterými skupina skal převýšená sluncem. 24. 8. 1795 mu měl být k jeho rytířskému titulu udělen inkolát v českých zemích, čehož se však nedožil, neboť v předchozím měsíci zemřel ve Lhotě. Pochován byl v Třebouli. Na jeho podnikatelské dílo navázal syn Josef Samuel rytíř Eissner von und zu Eisenstein (24. 5. 1763 v Talmberku - 10. 10. 1811 ve Slavětíně). Číška z Národního muzea je cenným hmotným dokladem, který je unikátní nejen ve vztahu k osobě Johanna Ignaze Eissnera von Eisenstein, nýbrž k celé etapě barokního sklářství v Posázaví. Tato práce vznikla nejspíše brzy po Eissnerově nobilitaci v roce 1773, čemuž by odpovídal i styl její řezané výzdoby. Je pravděpodobné, že číška vznikla v některé z Eissnerových hutí. Problematické je však určení místa vzniku její výzdoby. Obecně se soudí, že práce určené k náročnější rafinaci byly z Posázaví vyváženy do severních Čech. Vedle toho existují i marginální zmínky o činnosti menších rafinérií v posázavské oblasti. Sklo se zušlechťovalo broušením, malbou a zlacením ve Světlé nad Sázavou (zde nechal hrabě Kolowrat roku 1752 zřídít také brusírnu českých granátů), v Úsobí a ve Větrném Jeníkově. V jelenovské huti u Čáslavska pracoval řezáč Jakub Hölzel (1702 – 1753) z českokamenického panství a krátce i jeho syn Christian (1735 – 1758). U práce určené pro úspěšného a zámožného sklářského podnikatele nás překvapí poněkud nižší kvalita v provedení řezby, která vynikne ve srovnání s některými soudobými pracemi, u nichž se předpokládá původ severočeský. Tato skutečnost by mohla svědčit pro východočeský původ výzdoby uvedené práce, avšak s určitostí otázku místa vzniku odpovědět nelze (k rodu sklářů Eissnerů a k osobě Johanna Ignaze Eissnera von Eisenstein srov. Meraviglia 1886, s. 6, tab. 5; Mareš 1893, s. 99, 125; Genealogisches Taschenbuch 1905, s. 173-188; Adler 1963, s. 65-68; týž 1969, s. 229-230; týž 1971, s. 25-27; týž 1975, s. 12-17; týž 1977, s. 119-127; týž 1979, s. 211-212; Kudrlička - Zálaha 1986, s. 123-124, 172-187, 236; Mašek 1999, s. 76). Pro způsob řezby srov. č. inv. H2 - 144 874.

1. 1 / 160

Číška s znakem svobodných pánů z Kaisersteina

východní Čechy (?), po roce 1769

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,5 cm

šířka 7,1 cm

hloubka 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 874

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1885 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, oválného půdorysu, mírně kónická, s rovným dnem. Na plášti řezán znak pánů z Kaisersteina. Borduru číšky tvoří jednoduchá arkáda se zavěšeným festonem. Detaily jsou leštěné.

Okraj mírně číšky mírně oštípán.

Nádobka je stylem řezané výzdoby, zejména formou šrafování fafrnochů, blízká číšce se znakem Johanna Ignaze Eissnera z Eissensteinu, která vznikla po Eissnerově nobilitaci v roce 1773. Číška s kaisersteinským pak mohla být určena Franzi Josephu svobodnému pánu z Kaisersteina (zemř. 1799), držiteli Teutschbachu a Steierbergu v Korutanech. Ten se ujal také českého panství Stárkov v severovýchodních Čechách poté, kdy v roce 1769 zemřel jeho bratranec Johann Anton Franz, který byl hrabětem. Výzdoba číšky však insignie hraběcího stavu nenese (k rodu Kaisersteinů srov. Genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser 1849, 219-220; Meraviglia 1886, s. 70; Sedláček 1887, s. 73, pozn. 10; Kolář 1898, s. 757; Mašek 1999, s. 120-121).

I . 1 / 161

Číška se znakem Franze rytíře Janinalliho z Janinallu a z Jangangu

Čechy, 80. léta 18. století (?)

sklo číré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,1 cm

průměr dna 6 cm

průměr okraje 6,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 131

Číška z čírého, lehce našedlého skla, silnostěnná, válcovitého tvaru, fasetovaná. Na plášti rustikálně řezán šlechtický erb mezi zkříženými a dole převázanými ratolestmi. Na opačné straně řezán medailon v podobě spojených ratolestí, doplněných motivem květu s větvičkami, uprostřed kterého monogram "F. I." (Franz Janinalli). Pod okraje řezána jednoduchá nepravidelná bordura v podobě půlobloučků, vyplněných mřížkami. Detaily matné řezby jsou doplněny několika leštěnými momenty, jakými jsou středový terčík květu či motivy hvězd v erbu.

Stav číšky je dobrý, pouze dno mírně poškrábáno.

Erb náleží rodu Janinall Jangang pocházejícího z Grisonska (původně Janinalli, Janinelli). Později se tento rod usadil v Uhrách, kde se věnoval hornictví v Banské Štiavnici. Významným členem rodiny byl Anton Janinalli, který v 17. století působil téměř jako horní správce v Uhrách. Později přesídlil do Čech, kde byl v letech 1668 - 1688 mincmistrem, v letech 1671 - 1673 komisařem solních daní, baňským hejtmanem a v letech 1676 - 1679 a 1681 správcem královského mincmistrovského úřadu. V roce 1674 byl povýšen do rytířského stavu s přídomkem z Janinallů a Jangangů, v roce 1675 získal v Čechách inkolát a v roce 1679 byl přijat do stavu svobodných pánů. Ve znaku použité motivy zkřížených hornických kladiv jsou tedy ohlasem úřadu, který Janinalli zastával. V roce 1692 byl do rytířského stavu povýšen v roce 1692 také jeho bratranec Johann Baptist. Zmínky o tomto rodu mizí na začátku 19. století. Číška s nepřilíš ambiciózní výzdobou proto náležela některému z posledních členů tohoto rodu. Podle uvedeného monogramu jím mohl být Johann Baptist Franz Janinalli z Janinallu a Jangangu, jeho bratr Franz, či druhorozený syn dalšího bratra, Johanna Baptisty, který se jmenoval Franz Adalbert. Všichni jmenovaní jsou ve stručnosti zmíněni v seznamu české šlechty z roku 1762 a dále pak z roku 1778. Zde navíc do rodiny Johanna Baptisty Franze Janinalliho přibyl další syn jménem Franz. O jeho synovci Franzu Adalbertu se navíc dozvídáme, že se stal podporučíkem dělostřelectva (srov. *Alphabetische Verzeichniss 1762*, s. 73; *Alphabetische Verzeichniss 1778*, s. 77; *Meraviglia 1886*, s. 11, tab. 10; *Levý 1898*, s. 10; *Doerr 1900*, s. 160, 163,

172; Procházka 1973, s. 309; Šimek 1977, s. 32). Dosti nekvalitní řezanou výzdobu číšky lze jen obtížně blíže datovat. Pro poměrně pozdní dataci však svědčí především její válcovitý tvar.

1 . 1 / 162

Číška se znakem Franze Aloise Magga

severní Čechy, po roce 1761

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 4,5 cm

průměr okraje 6,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 186 494

V roce 1987 koupeno v prodejně Starožitnosti na Uhelém trhu v Praze.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele řezán šlechtický znak Maggů. Znak je čtvcený. V prvním a čtvrtém modrém poli dvě rozevřená křídla, převýšená růžicí, v druhém a třetím červeném poli zlatý lev (tinktury polí vyznačeny řezaným šrafováním). Na štítu spočívá turnajský helm s příkryvadly, se lvem mezi rozevřenými křídli v klenotu. Na protější straně uveden ozdobný zrcadlový nápis "Mag". Při okraji řezána bordura v podobě čabrak a obrácených segmentových polí vyplněných mřížkami.

Stav číšky je dobrý.

Franz Alois Magg, jemuž byla číška určena, působil jako lékař na Moravě. Do šlechtického stavu byl povýšen diplomem vydaným ve Vídni 9. 10. 1761. Číška jistě vznikla po tomto datu, snad až v 70. letech 18. století (určení erbů provedla PhDr. Dagmar Stará na evidenční kartě oddělení starších českých dějin; srov. též Kadich - Blažek 1899, s. 227, tab. 159).

1 . 1 / 163

Pohárek se znakem rytířů Matthyseů z Hostinné

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 14,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 408

Pohárek z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na fasetované balustrové nožce a kruhové patce. Na čele řezán šlechtický erb s Fénixem, sedícím na hořícím hnízdě, s křídlem v klenotu. Při okraji bordura z mřížkových polí a čabrak.

Stav předmětu je dobrý.

Fénix v hořícím hnízdě byl erbovní figurou rodu Matthyseů z Hostinné. Tento erb udělil král Vladislav Jagelonský v roce 1483 Jindřichu Matthyseovi. Roku 1628 byl erb potvrzen a polepšen Samuelovi Matthyseovi. V seznamech české šlechty figurují ve druhé polovině 18. století dva bratři, Johann Joseph rytíř Matthiseus von Hostinna a Johann Wenzel rytíř Matthiseus von Hostinna. Poslední zprávy o uvedeném rodu pocházejí z roku 1788 (srov. *Alphabetische Verzeichniss* 1762, s. 72; *Alphabetische Verzeichniss* 1778, s. 76; *Meraviglia* 1886, s. 10-11, tab. 9; *Sedláček* 1925, s. 524; *Myslivoček* 1997, s. 104).

Literatura:

Koči - Vondruška (ed.) 1989, s. 210, č. kat. 797 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

1 . 1 / 164

Číše se znakem cechu sklenářů a s monogramem "F. H."

Čechy, 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,9 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 925

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru, navrch mírně trychtýřovitě rozšířená. V dolní části obíhá pás oválných vertikálních, k sobě těsně seřazených broušených misek. Na čele pláště je matně řezána kartuše s rollwerky, s květinovými festony a se stuhou vázanou do mašle. V kartuši jsou zobrazeny zkřížené sklenářské nástroje. Detaily jsou leštěné. Nad kartuši monogram "F. H." Pod okrajem matně řezána bordura složená z motivů mřížek a čabrak.

Okraj číšky mírně oštipán, jinak dobrý.

Znak řezaný na číši náleží cechu sklenářů. Stejnou podobu měl již v předchozím století, a to nejen v Čechách, ale např. též v Sasku. Setkáváme se s ním například na emaily malovaném humpenu míšeňských sklenářů datovaném rokem 1668 z drážďanského Museum für Kunsthandwerk či na pokladnici sklenářů z roku 1677 ze sbírky Muzea hlavního města Prahy (srov. Novotný 1948, č. kat. 20; Diviš 1984, s. 60, č. kat. 65; týž 1992, s. 97, č. kat. 294; Haudum 1994, 58-73). Ve tvarování a výzdobě číšky se kloubí klasicistní výtvarný princip, reprezentovaný válcovitým tvarem nádoby s pravidelným miskovaným pásem v dolní části, střídmostí řezané výzdoby či motivem mašle připojené ke kartuši, s principem pozdně barokním. Barokní povahy jsou jak mřížky tak tvar kartuše. Zdá se přitom, že užití rollwerkové kartuše nebylo zapříčiněno pouhým přežíváním tohoto specifického ornamentálního prvku, nýbrž určitým záměrným návratem ke starší kulturní tradici. S podobnými barokními historismy se totiž setkáváme i na dalších skleněných, řezbou zdobených předmětech, jež můžeme na základě jejich stylu datovat přibližně do doby kolem roku 1790. Různými historizujícími návraty bývají častěji vyplňovány mezery, které vznikají při hledání nových cest

výtvarného projevu. Zde je navíc nutno zvážit možné širší kulturně politické důvody vzniku specifického barokního historismu, které mohly souviset s nadějemi na obnovení starších stavovských výsad. Tyto naděje byly v Čechách vzbuzeny právě v době kolem roku 1791 v souvislosti s pražskou korunovací císaře Leopolda II. českým králem. V roce 1791, u příležitosti této korunovace, ostatně vznikla také nová korouhev pražského sklenářského cechu, která se rovněž dochovala v Muzeu hlavního města Prahy (srov. Diviš 1992, s. 97, č. kat. 296).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Humpen míšeňských sklenářů

Sasko, 1668

sklo zelenožlutavé, emailem malované

Rozměry:

výška 43,5 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 47 733

Literatura:

Haase 1988, s. 303, č. kat. 40

Zhruba o jedno a čtvrt století starší, emailem malovaný humpen z drážďanské sbírky nese malovaný štít sklenářů, jehož heraldická podoba je téměř shodná se štítem na sklenářské číši z Národního muzea.

1 . 1 / 165

Pohárek na likér s motivem kotvy a monogramy "JV" a "EV"

severní Čechy, 1780 - 1790

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 9,8 cm

průměr patky 4,8 cm

průměr okraje kupy 3,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 709

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou fasetovanou, dole podtaženou kupou, na balustrové nožce v horní části fasetované, v dolní hladké, a na mírně vyvýšené kruhové patce, jejíž okraj je členěn miskováním. Na povrchu kupy řezána oválná, korunou završená barokní kartuš s motivem kotvy a monogramy "JV" a "EV". Okraj kupy zbroušen.

Na okraji kupy a patky drobná vyštípnutí. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 1 / 166

Nástěnný štítek k nádobce na svěcenou vodu

severní Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška celku 20 cm

šířka celku 12,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 162

Původně v majetku Friedricha Egermanna z Boru. V červnu a červenci 1829 Egermannem vystaveno spolu s dalšími předměty na průmyslové výstavě v Praze. V srpnu téhož roku věnováno do sbírky Musea království českého.

Ozdobný štítek k nádobce na svěcenou vodu, z čirého skla, ve tvaru barokní kartuše, s plastickým hutnicky tvarovaným a broušeným okrajem, nahoře s palmetami a čučkem. Povrch štítu členěn miskováním.

Povrch štítu mírně poškrábán, jinak je jeho stav dobrý.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 6, č. kat. 91

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 91

Stará 1971, s. 68, obr.

1 . 1 / 167

Pohár

severní Čechy, kolem poloviny 1. století (?)

sklo čiré, broušené a zlacené

Rozměry:

výška 19,4 cm

průměr patky 9,4 cm

průměr okraje kupy 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 861

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou kupou na noze s fasetovaným prstencem a balustrovým dříkem s kruhovou, excentrickou napojenou patkou. Okraje patky jsou zbrušované, vespod broušena růžice z radiálních žlábků. Povrch kupy členěny reliéfním brusem. Podtažení člení miskované fasety, přes které obíhají broušené žlábků. Výše obíhá reliéfní pás trojúhelných faset. Plocha na ploše stěn jsou broušeny oblé vertikální pásy. Nad nimi je proveden reliéfní provazec. Okraj kupy je zlacen.

Část kupy je vylomena a vlepena zpět.

1 . 1 / 168

Pohárek

Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška celku 11,1 cm

průměr patky 7,3 cm

průměr celku 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 219

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek z čirého skla. Nízká válcovitá, jen mírně rozevřená fasetovaná kupa s plochým dnem na fasetované nožce s plochou kruhovou patkou. Hrany faset kupy zdobeny drobnými leštěnými miskami. Středem po obvodu veden do hrany vybroušený pás, přerušovaný drobnými kosočtvercovými motivy. Vespod po obvodu lehce odstupněného okraje drobné vybroušené zářezy. V dříku zataveny rubínové nitky.

1 . 1 / 169

Holba s monogramem "LL"

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?), s použitím mince vydané roku 1677

sklo čiré, broušené a řezané, s cínovým víkem se zatavenou stříbrnou mincí

Rozměry:

výška celku 13,7 cm

výška holby 9 cm

průměr patky 10,6 cm

průměr okraje 9,6 cm

šířka celku 13 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 169

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a s držadlem ve tvaru "C". Na dně broušena miskovaná roseta. Na čele klínovým brusem vyznačen oválný medailon, obklopený jednoduchými broušenými paprsky. Po stranách poněkud nepřesně fasetované plochy, v nichž jsou ponechány nízké jehlancovité, na konci zploštělé výstupky. Po stranách ucha vybroušena dvojice tří nestejně velkých oválných misek. V čelním medailonu řezán ozdobný zdvojený monogram "LL", obklopený dvojicí zkřížených palmových ratolestí a převýšený šlechtickou korunkou. K uchu připojeno reliéfně členěné cínové víko s kulovitým čučkem. Uprostřed víka zataven stříbrný tříkrajec z roku 1677 s císařem Leopoldem I. na aversu a se znaky tří vévodství na reversu.

Povrch dna oškrábán. Reliéf cínového víka užíváním snižen. Jinak stav dobrý.

Vzhledem k absenci výraznějších stylových prvků je přesnější datace skleněné holby obtížná. Je však zřejmé, že ji nelze spojovat s datací mince použité při výzdobě víka.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Holba s loveckými motivy

Čechy, 1760 - 1780 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, cinové víko

Rozměry:

výška 15,3 cm

Muzeum skla, Kamenický Šenov, č. inv.: KS ?

Literatura:

Pešatová - Brok 1968, s. 60, obr. 49 (vznik předmětu položen do konce 18. století)

Poche (ed.) 1970, s. 161, č. kat. 537 (vznik předmětu položen do doby kolem poloviny 18. století)

Holba ze sbírky Muzea skla v Kamenickém Šenově je analogická svým tvarem ...

Holba s protihabsburským heslem

severní nebo severovýchodní Čechy, holba ze 70. let 18 století (?), text z doby kolem roku 1800

sklo čiré, broušené, nalepený papír

Rozměry:

výška 16,7 cm

šířka 15 cm

průměr základny 12 cm

průměr okraje 10,4 cm

(?)tloušťka stěny při okraji 0,4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 232

Holba z čirého skla, přibližně válcovitého tvaru, s válcovitou patkou a s plochých uchem ve tvaru "C". Na dně vespod vybroušena roseta sestávající z větší střední misky a z radiálních žlábků. Povrch nádoby zdoben hladkým broušením. Holba je v dolní části a při horním okraji fasetována. Na plášti jsou dále broušeny klínové zářezy, které vytvářejí na plášti síť reliéfních kosočtverců. Střední řadu kosočtverců zdobí uprostřed menší plastické čtverečky, vzniklé ubrušováním pozadí. Na uchu holby je nalepen delší a kratší papírový pás, na kterém je perem černohnědě napsán německý text: "Der König Frantz darauß".

Stav předmětu je dobrý.

Holby podobného tvaru a obdobně pojaté broušené výzdoby vznikaly na severu Čech ve druhé polovině 18. století, ve větším množství. Uvedený příklad je zajímavý především s ohledem na nápis, namířený patrně proti rakouskému císaři a českému králi Františku I. Je možné, že tento nápis vznikl již na konci 18. století, v reakci na události francouzské revoluce, či začátkem 19. století, v souvislosti s přítomností napoleonských vojsk na českém území a s odporem domácího obyvatelstva k účasti v protifrancouzském tažení rakouské armády. V té době je v Čechách zaznamenána zvýšená protihabsburská aktivita, která se mimo jiné odpíráním vojenských povinností a šířením letáků s profrancouzskými hesly. Všechny tyto události spadají do období vlády Františka I. V případě uvedené holby je příznačné, že nápis není řezán ani malován nesmyvatelnými emailovými barvami, nýbrž psán inkoustem na papíře a nalepen na držadlo. V případě potřeby mohl být skryt do dlaně, nebo po ponoření do vody snadno a trvale odstraněn (k protihabsburským náladám v Čechách na konci 18. a na začátku 19. století srov. Mejdřická 1989).

1. 1 / 171

Holba se znakem krejčovského cechu a monogramem "J. W. P. S"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), holba datována rokem 1762, víko snad z doby kolem roku 1800

sklo čiré, broušené a řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 23,7 cm

výška holby 17 cm

průměr základny 12,8 cm

průměr okraje 10,4 cm

šířka celku 15,5 cm

tloušťka stěny při okraji 7 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 984

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 daroval Gabriel Žižka. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s kruhovou patkou a uchem ve tvaru písmene "C". Na čele holby hladkým klínovým brusem vymezen větší oválný medailon, zbytek pláště pokryt hlubokým optickým klínovým brusem, jímž byly vytvořeny stylizované růžice, palmety, zubořezy a další geometrické útvary. V čelním medailonu matně řezány odznaky krejčovského řemesla, tj. nůžky, žehlička, špendlík, dvě klubka nití a jehly. Tento námět je doplněn rozvilinami, monogramem "J. W. P. S" a letopočtem "AO 1762". Kolem patky cínová montáž. K uchu připojeno profilované cínové víko, zdobené reliéfním provazcem a perlovcem. K víku připojen vázovitý čuček.

Stav holby je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Čiška se znakem cechu krejčích

Čechy, 1713

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16,7 cm

průměr základny 6,7 cm

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 9 334

Literatura:

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 168, č. kat. 9.21

Diviš 1992, s. 47, č. kat. 95

Čiška z Muzea hlavního města Prahy, datovaná rokem 1713, nese podobně uspořádaný znak krejčovského cechu.

2. Holba se znakem krejčovského cechu

Čechy, 1760

sklo čiré, řezané, s cínovým víkem

Rozměry:

výška 21,5 cm

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 166

V roce 1886 získáno od Františka Šimáčka z Prahy.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 163, č. kat. 544

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 169, č. kat. 9.23

Diviš 1992, s. 46, č. kat. 90

Holba z Muzea hlavního města Prahy představuje dobovou paralelu nádoby se znakem cechu krejčích. Jedná se však o práci výtvarně celkově méně náročnou.

Holba s vinopalnickým znakem a s monogramem "JGR"

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, cínové víko

Rozměry:

výška celku 19,8 cm

šířka celku 14 cm

výška holby 15,1 cm

průměr základny 10 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 184

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na čele holby klínovým brusem vyznačen kruhový medailon, kolem kterého provedeny klínovým a miskovým brusem provedeny jednoduše stylizované motivy květin. V broušeném medailonu řezána bohatě členěná kruhová kartuše převýšená korunou. V kartuši je proveden motiv destilačního přístroje a monogram "JGR". Detaily řezby jsou leštěné. K uchu připojeno víko s kulovitým čučkem. Na vrchu víka uprostřed kruhový reliéfní emblém, který představuje číhaře v lese. Výjev je doplněn nápisem: "DIE VOGLEIN GVT ERFANGEN THVT."

Dno a stěny holby jsou silně naprasklé.

Vzhledem ke tvaru a charakteru výzdoby je možné hledat vznik holby v době po polovině 18. století. Motiv destilačního přístroje bývá obvykle interpretován jako symbol vinopalníků. Přestože se v řemeslnicko-cechovní heraldice nevyskytuje příliš často, nacházíme jeho příklad v rámci figurální kompozice na starší číši z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Není bez zajímavosti, že ačkoli se v 17. a 18. století užívalo destilačních přístrojů různých typů a tvarů, obě nádoby nesou vyobrazení typově shodného destilačního zařízení. Na levé straně je zobrazen athanor s vestavěnou kukurbitou a s kulovitým alembikem. Z alembiku v obou případech doprava vystupují dvě paralelní kondenzační trubice, které procházejí sudovitým chladičem (perspektivně nesprávné vyobrazení na holbě z Národního muzea vzbuzuje pocit, že je sud kondenzačním trubicím představen). Z obou trubic vytéká destilát, který je v případě mladší práce jímán do sudovité nádoby s uchem, v případě práce starší do dvou džbánovitých recipientů.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivem pálení kořalky

Franky nebo Čechy, 1699

sklo malované bílým a černým emailem

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 355

Literatura:

Saldern 1965, s. 132, obr. 217

Drahotová 1985, s. 86, obr. 54

Starší emailem malovaná práce z Uměleckoprůmyslového muzea je zdobena podobným námětem.

1. 1 / 173

Holba s motivem hvězdice a rozvilin

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, s cínovým víkem

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

výška holby 16,5 cm

šířka holby 14 cm

průměr základny 11,5 cm

průměr okraje 10 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 147 717

Holba z čirého skla, válcovitá, s kruhovou patkou, se zploštělým uchem ve tvaru "C". Vespod na dně klínovým brusem provedena hvězdice. Holba po stranách zdobena schématicky stylizovanými broušenými motivy velkých rozviliny a květů. Malé plošky v horní a dolní části zdobeny zářeny na způsob mřížek. Na čele broušen rámeček s hvězdicí uprostřed. K víku připojeno cínové víko s kulovitým otevíradlem. Uprostřed na víku proveden reliéfní medailon, ve kterém je sluneční svatozář zachycena v oblacích Panna Marie s Ježíškem, s cherubíny po stranách, korunovaná dvojicí andělů. Vyobrazení je doplněno nápisem "IESUS" a "MARIA".

Povrch holby mírně poškrábaný a zmatnělý usazeninou. Jinak je její stav dobrý.

1. 1 / 174

Holba s motivy hvězdic a rostlin

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, s cínovým víkem

Rozměry:

výška celku 23 cm

výška holby 17,5 cm

šířka celku 17 cm

průměr základny 12,5 cm

průměr okraje 11,4 cm

tloušťka stěny při okraji 5,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 157 880

Holba z čirého skla, válcovitá, s kruhovou patkou, se zploštělým uchem ve tvaru "C". Vespod na dně broušena roseta z misky a radiálních olivek. V dolní a horní části nádoby obíhá pás faset. Na čele a po stranách jsou klínovým brusem provedeny hvězdice. Zbylé plochy zdobí schematicky stylizované broušené motivy květin. K uchu připojeno cínové víko s kulovitým úchytem. Uprostřed na víku proveden reliéfní medailon s ženskými alegorickými postavami Spravedlnosti (s vahami a mečem) a Štědrosti (s rohem hojnosti).

Medailon ve víku je značně poškozen cínovým morem. Povrch holby je zejména na dně užíváním poškrábaný. Jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 175

Holba s motivem Stigmatizace sv. Františka Serafínského

severní Čechy, 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané, s cínovou montáží a víkem

Rozměry:

výška celku 22,5 cm

výška holby 17 cm

šířka celku 15,5 cm

průměr základny 12,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 691/(?)

Holba z čirého skla, válcovitá, nahoře mírně zúžená, s kruhovou patkou, se zploštělým uchem ve tvaru "S". Holba po stranách zdobena kazulovitými útvary, vymezenými klínovým brusem, v nichž jsou broušeny rosety z misek a klínových zářezů. Výplně kazulí a boční plochy pláště jsou dále zdobeny broušenými miskami a zářezy. Na čele řezán rustikálně stylizovaný krajinný rámeček, doplněný rokají s mřížkou a ratolestí, v němž je zachycen klečící sv. František, přijímající stigmata od Serafína. Detaily matné řezby jsou leštěné. Níže je proveden rámeček s nápisem "S.FRANCISCUS". Pakta holby je opatřena cínovou montáží. K uchu je připojeno cínové víko s kulovitým otevíradlem. Na víku je vyryt monogram „F S“

Cín zčernalý, místy odřený a popraskaný. Skleněná holba je v dobrém stavu.

I . 1 / 176

Holba se sv. Janem Nepomuckým

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané, s cínovou montáží a víkem

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

výška holby 16,5 cm

šířka holby 15 cm

průměr základny 12 cm

průměr okraje 10,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

vespod na víku vyražena jakostní cínařská značka "S*W. / FEIN / ZIN" (tj. jemný cín ze slavkovské nebo krásnopolské rudy)

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 196

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na čele vybroušen medailon tvořený dvěma soustřednými oválnými rámci, mezi kterými broušená a řezaná hvězdice. Ve vnitřním medailonu je v rustikálních formách matně broušena poloviční postava sv. Jana Nepomuckého s palmovou ratolestí a krucifixem. Nad postavou se klene nápis: "S. IOANNES . NEPOMUCEUS." Po stranách holby broušeny motivy jednoduše stylizovaných miskovaných květů a lístků mezi dvěma dvojitými miskovanými pásy. Kolem patky cínová montáž. K držadlu připojeno víko s kulovitým čučkem.

Celým pláštěm holby od patky až k okraji probíhá velká prasklina.

1 . 1 / 177

Holba s monogramem "JF"

Čechy, 1791

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, s cínovým víkem

Rozměry:

výška celku 16,8 cm

výška holby 12,2 cm

průměr základny 10,8 cm

průměr okraje 10 cm

šířka celku 15 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 591

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou, s držadlem ve tvaru "S". Patka vespod členěna miskováním, nahoře fasetovaná a po obvodu broušením zvlněná. Na čele holby oválný medailon vyznačený klínovým brusem a řezaným pásem, na zbylém povrchu vybroušeny geometrické tvary. V čelním medailonu řezán menší, na stuze zavěšený a květinovým festonem nahoře a po stranách obklopený a věncem s květy doplněný medailon s monogramem "JF". Detaily řezby jsou leštěné. K uchu připojeno cínové víko s kulovitým čučkem. Na víku řezány nápisy "JF / No. 6 / 1791", "B. A. M", "1813 / FC" a "1866 / RC". Na spodní straně víka mladší, ostrým předmětem neuměle vyrytí nápis "NA / Zdar! / Cifka (?)".

Hrany patky mírně oštípány, na dně malá část odštípnutá. Jinak stav holby dobrý.

Holba je zajímavá kombinací geometrického brusu, který předjímá výzdobu charakteristickou pro české sklo z počátku 19. století, a kvalitně provedenou řezanou dekorací klasicistních forem. Vzhledem ke schodě monogramu na nádobě a na jejím víku lze předpokládat, že datování rokem 1791 je platné i pro vznik skleněné holby.

Láhev se znakem Franze Wilhelma Nagela z Königshofenu

severovýchodní Čechy nebo Slezsko (?), po roce 1769

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 25,5 cm

výška láhve 22,3 cm

šířka 11 cm

hloubka 7,5 cm

průměr hrdla 4 cm

výška zátky 5,1 cm

šířka zátky 3,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 147 624/a-b

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdoryse, krátkým válcovitým, nahoře rozšířeným hrdlem s fasetovaným okrajem. Stěny a hrany jsou broušeny, podhrdlí fasetováno. Sférický obdélníček podhrdlí je zvýrazněn klínově broušenou arkádou. Ve cviklech jsou vybroušeny hvězdice z olivových misek, mezi nimi nad užšími stěnami pak dvě olivky. Na obou širších stěnách je řezán erb Nagelů z Königshofenu. Štít je čtvercový, v jeho prvním a čtvrtém černém poli se nachází lev, ve druhém a třetím (stříbrném ?), se nacházejí dvě krokve, z nichž vrchní je červené. Vzniklé trojúhelné pole v patě pod krokvelemi je modré, s hvězdou (tinkтуры jsou vyznačeny šrafurou). Na štítu spočívá turnajský helm s korunou a s přikryvadly, stylizovanými do tvaru drobných rokají. Klenot tvoří pštros s hřebíkem v zobáku (něm. "der Nagel"). Ve fasetkách v podhrdlí jsou provedeny střídavě řezané a diamantem ryté motivy květin. Detaily řezaných květin leštěné a ryté. Válcovitá zabroušená zátka s plochých obdélným úchytem z lisovaného skla je nejspíše mladší.

Dno užíváním poškrábané. Jinak je stav láhve dobrý.

Šlechtický znak, který je dvakrát řezán na láhvi, obdržel Franz Wilhelm Nagel von Königshofen při svém povýšení do šlechtického stavu dne 18. 5. 1769 (Doerr 1900, s. 253; Mysliveček 1997, s. 114). Je možné, že láhev byla součástí souboru vzniklého právě u této příležitosti. Práce vyniká dosti jemným provedením a péčí o detail. Motivы drobných květin i rokají, v něž přecházejí fafmochy erbu, připomenou svou stylizací některé práce, zařazované mezi produkci harrachovských nebo slezských skláren.

1. 1 / 179

Láhev se šlechtickým znakem

severní Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 24 cm

šířka 12,8 cm

hloubka 9,4 cm

průměr hrdla 4,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 906

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdorysu, s nízkým hrdlem. Podhrdlí zdobenou broušenými miskami a olivami stylizovanými do tvarů roset. Na čelní stěně uprostřed matně řezán šlechtický erb. Znak je čtvcený, s černým břevnem. V prvním a čtvrtém modrém poli jsou hvězdy, ve druhém, červeném poli jsou zkřížené šipky (ve tvaru řeckého kříže), ve třetím, červeném poli ptáček. Na štítu stojí turnajský helm s přikryvadly, s ptáčkem mezi rozevřenými křídly v klenotu.

Stav láhve je dobrý.

1 . 1 / 180

Láhev s monogramem "IHS" a se znakem rodu Puchlerů (?)

severní Čechy (?), kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 20,5 cm

šířka 10,4 cm

hloubka 7,8 cm

šířka hrdla 4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 957

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, se silnějšími stěnami, šestiboká zploštělá, s nízkým užším hrdlem s manžetou při okraji. Plochy dna a stěn láhve broušeny. Horní část láhve zdobena mělkými broušenými miskami. Miskována rovněž manžeta při okraji hrdla. Na čele láhve matně řezán erb tyrolského šlechtického rodu Puchlerů (?). Detaily řezby jsou leštěné. Na protější straně řezán oválný medailon s paprsky, v němž se nachází monogram Ježíšova jména "IHS" s křížem a třemi hřeby.

Část manžety při hrdle ulomen (nedochován). Povrch stěn užíváním jen mírně poškrábán, jinak je stav láhve dobrý.

Ve svém erbovníku z roku 1734 uvádí Johann David Köhler čtvrcený erb s kráčejším lvem vpravo hledícím v 1. a 4. poli a s růžicí v poli 2. a 3. u tyrolského rodu Puchlerů (srov. Köhler 1734/I, tab. 42). Vzhledem k použitému šlechtickému erbů je zřejmé, že láhev pochází ze šlechtického prostředí. Uvedení monogramu Ježíšova jména je dokladem majitelova katolického vyznání a zbožné úcty. Nemuselo však přímo souviset s řádem Tovaryšstva Ježíšova, s nímž bývá nejčastěji spjato.

1. 1 / 181

Číška s monogramem "IHS"

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 10 cm

průměr patky 5,9 cm

průměr okraje kupy 6,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 883

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1895 darovali manželé Richard a Božena Šantrůčkovi. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, s fasetovanou, dole podtaženou kupou, na nízké kruhové, po stranách miskováním zbroušené patce. Na čelní stěně řezán oválný medailon, obklopený osmicípou paprscitou hvězdou, uprostřed kterého monogram Ježíšova jména, "IHS". Písmeno "H" v monogramu je završeno křížem, pod monogramem je řezán motiv srdce s trojicí hřebů. Po stranách medailonu se nacházejí ratolesti. Okraj kupy je zlacen.

Zlacení místy setřeno, jinak stav číšky dobrý.

Tvarem nepříliš častého medailonu s paprscitou hvězdou i charakterem řezby ratolestí je tato práce blízká skupině nádob ze sbírky Bavorského národního muzea v Mnichově. Tyto stylově neurčité práce jsou v literatuře přibližně datovány do let 1730 - 1740. V případě práce z Národního muzea uvažujeme o poněkud mladší dataci s ohledem na její tvar a zlacení okraje.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s emblémem

Čechy, 1730 - 1740 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 170

Mezi léty 1864 - 1877 muzeu věnovala královna-matka Maria roz. princezna Pruská, vdova po králi Maxmiliánu II. Bavorském.

Literatura:

Rückert 1982, s. 233, č. kat. 665

Číška je blízká motivem řezaného medailonu obklopeného paprscitou hvězdou.

2. Čtyři flakóny s motivy květinových košů ve hvězdném medailonu

Čechy, 1730 - 1740 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 9,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 174, G 176, G 177, G 179

Získáno v letech 1855 -1877.

Literatura:

Rückert 1982, s. 233, č. kat. 666-669

Číška je blízká charakterem řezby ratolestí a motivem medailonu obklopeného paprscitou hvězdou.

1 . 1 / 182

Číška

Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, našedlé, broušené

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr patky 6,1 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 998

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala H. Štolbová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou kupou, na kruhové, po obvodu broušením vykrajované patce.

Část pláště vylomena a vlepna zpět. Okraj kupy i patky oštípán.

1 . 1 / 183

Pohár s motivy pásek a rozvilin

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 18,7 cm

průměr patky 8,6 cm

průměr okraje 8,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 447

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku a nízké kruhové patce. Vespod patka zdobena broušenou rosetou z olivových misek a řezanou obíhající ratolestí. Podtažení kupy členěno dvěma dvojjicemi obíhajícími broušenými zářezů. Povrch kupy je zdoben řezbou pásek, rozvilin a festonů z plodů, květů a ratolestí.

Část kupy vyštípnutá a nově vlepěná.

1 . 1 / 184

Číška se čtyřmi Amorety

severní Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 8,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 861

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala sl. Dora Hráčková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého, lehce nafialovělého skla, kónického tvaru, s fasetovanými stěnami. Povrch zdoben poněkud rustikální matnou řezbou rozvilin, páskových motivů a květinových festonů. Ornament vytváří rámce pro postavy čtyř Amoretů, z nichž dva krácejí o holi, s ratolestí v ruce, a dva klečící podávají srdce.

Stav číšky je dobrý.

1. 1 / 185

Číška s motivy stylizovaných květů

Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 207

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, se silným pláštěm. V dolní části obíhá pás broušených vertikálních olivových misek. Na plášti miskovány jednoduché rosety a terče, doplněné jednoduše stylizovanou matnou řezbou okvěti, bobulovitých květů a ratolestí. Při okraji řezána matná bordura.

Dno číšky užíváním mírně odřená, jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 186

Číška s květinovými festony

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,8 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 8,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 954

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1906 darovala Franiška Mischnerová z Prahy-Libně. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, se silnějším dnem. Při spodním okraji broušeny větší oválné misky. Na plášti matně řezána jednoduše stylizovaná obíhající větévka a poněkud rustikální festony s květy a ovocem. Detaily výzdoby jsou leštěné.

Několik větších částí číšky je vylomeno a znovu vlepeno.

1 . 1 / 187

Pohár s motivy pásek a rozvilin

Čechy, pohár ze 3. čtvrtiny 18. století (?), víko z 2. čtvrtiny 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 33,5 cm

výška poháru 24,5 cm

průměr patky 9,3 cm

průměr okraje kupy 8,4 cm

výška víka 9,5 cm

průměr víka 9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 445/a-b

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou, dole s plným oblounem. Kupa přilepena k vysoké, šroubovitě stočené nožce na nízké kruhové patce. Povrch kupy zdoben řezbou rozvilin ve tvaru "C", páskových pletenců, květinových festonů a ptáků. Okraj patky zlacen.

Zvoncovité víko s fasetovaným úchytem a řezbou rozvilin na čelní straně (z části rozbité a lepené) je nepůvodní, snad z 2. čtvrtiny 18. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivy květů a rozvilin

Čechy, 2. pol. 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 18,5 cm

Kunstgewerbemuseum Zürich, č. inv.: 1 965/51

Literatura:

Billeter (ed.) 1969, s. 115

Pohár je analogický tvarem kupy s masivním dnem. Řezaná výzdoba je však rustikálnější než u poháru z pražského Národního muzea.

1 . 1 / 188

Pohárek se šlechtickým znakem

severní Čechy, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 13,8 cm

průměr okraje kupy 5,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 445

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Pohárek z čirého skla, s kónickou kupou, s plným oblounem v dolní části, na válcovitém dříku s nodem uprostřed, na nízké kruhové patce. Na čele řezán šlechtický erb. V modrém poli se nachází vpravo jdoucí dvouocasý lev (tinktura štítu vyznačena řezaným horizontálním šrafováním). Na štítu turnajský helm s přikryvadly v podobě rozvilin, s delfínem v klenotu.

Stav pohárku je dobrý.

1 . 1 / 189

Pohárek s monogramem "LJ"

severní Čechy, 1770

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 16,4 cm

průměr patky 6,2 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 054

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1891 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s kónickou kupou, vespod zakončenou plným oblounem se zatavenou bublinou. Kupa spočívá na oblém balustrovém dříku a mírně vyvýšené kruhové patce s prstencem. Na čele řezán ozdobný monogram "LJ", převýšený šlechtickou korunou doplněný letopočtem "1770". Kolem monogramu jsou řezány dvě ratolesti s květy. Řezba je zlacená.

Velká část kupy je vylomena (nedochována). Zlacení místy setřené.

1 . 1 / 190

Pohárek s motivy květin

severní Čechy, kolem roku 1770

sklo čiré, mírně nařialovělé, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 15,2 cm

průměr patky 7,6 cm

průměr okraje kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 071

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1887 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého, lehce nařialovělého skla, s kónickou kupou s plným oblounem v dolní části, na duté válcovité nožce s nodem, na nízké kruhové patce s manžetou. Kupa zdobena klínovým brusem a matnou řezbou rustikálních forem. Na čele proveden dvěma broušenými linkami vymezený čtyřstranný rámeček s diagonálními stranami dovnitř prohnutými. Rámeček je po stranách zdoben hrubě stylizovanými broušenými a řezanými listy, a mřížkami. Uprostřed proveden neurčitý rostlinný motiv. Detaily řezby jsou zlacené. Na protější straně provedena menší jednoduše stylizovaná rostlina s květy z leštěných misek. Okraj je zdoben matně řezaným a leštěným pásem.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav pohárku dobrý.

1 . 1 / 191

Pohárek s motivem květin

severní Čechy nebo Sasko, 70. léta 18. století

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 15 cm

průměr patky 6,6 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 056

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala H. Štolbová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, se zvoncovitou kupou na vyšší nožce se čtyřmi nody a menším balustrem, na mírně vyvýšené kruhové nožce. Na čele kupy řezána asymetrická květinová kompozice. Řezba je zlacená.

Stav pohárku je dobrý.

Výzdoba uvedené skupiny prací je příbuzná charakteristickými, poněkud hrubě řezanými motivy květin, jejichž listy a okvětní lístky jsou převedeny jednotlivými oddělenými zářezy. Řezba těchto prací bývá zlacená. V Národním muzeu se dochovaly dvě z těchto prací, datované do let 1770 a 1771, některé další práce jsou však mladší k užití podobně řezaných klasicistních prvků - medailonů a girland. Takto zdobená holba s motivem znaku mlynářů má navíc cínové víko se značkou České Kamenice. V drážďanském muzeu je uložena láhev se saským znakem, považovaná v literatuře za saskou práci (položení vzniku této práce do 1. poloviny 18. století patrně není správné).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Láhev se znakem saského kurfiřství

Sasko (?), 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 23,7 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 42 749

Literatura:

Haase 1988, s. 181-182, 366-367, č. kat. 295 (jako saská práce 1. pol. 18. století)

Láhev je zdobena analogicky provedenou, zlacenou řezbou podobných rostlinných motivů.

1 . 1 / 192

Flakón s motivy květin

severní Čechy (?), 60.- 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 9,7 cm

výška flakónu 7,8 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr hrdla 1,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška zátky 3,4 cm

šířka zátky 1,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 853

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Flakón z čirého skla, válcovitého tvaru s fasetovanými stěnami, s úzkým krátkým hrdlem. Na povrchu matně řezány rustikálně stylizované motivy květin a ratolestí. Řezaná výzdoba je zlacená. Drobná zátka je opatřena plochým kruhovým úchytem.

Původní zlacení je z větší části setřené. Vnitřek nádoby poněkud zakalen usazeninami. Jinak je stav předmětu dobrý.

I . 1 / 193

Číška s motivem mřížky a rozvilin

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 214

Číška z čirého skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozšířená. Vespod na dně broušena roseta z olivových misek. V dolní části pláště obíhá pás vertikálních miskovaných žlábků. Na čele matně řezán umělecky nenáročný, symetricky uspořádaný ornamentální útvar, složený z mřížky, rozvilin, ratolestí a koše s květy. Detaily řezby a okraj číšky jsou zlacené.

Okraj číšky mírně oštípaný, jinak je její stav dobrý.

Podobné práce jsou uloženy v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.

1. 1 / 194

Láhev se šlechtickým erbem

severní Čechy, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 28,5 cm

šířka 13 cm

hloubka 9 cm

průměr hrdla 4,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 676

Čtyřboká láhev z čirého skla, na obdélném půdorysu, s nízkým válcovitým, uvnitř zabroušeným hrdlem s přehnutým okrajem s drobnými fasetami. Horní části hran a okraji podhrdlí zvýrazněny pásy z drobných olivových misek. Podnrdlí zdobeno broušenými olivovými miskami. Na čele řezán šlechtický erb. Štít je čtvcený. V prvním, modrém poli se nachází kometa, ve druhém, snad zlatém poli orlice. Přes třetí, snad stříbrné pole položena tři kosmá červená břevna. Ve čtvrtém poli se nachází návrší z dělem (tinkтуры jsou vyznačeny pomocí řezaných šraf). Na štítu spočívají dva turnajské helmy s příkrivadly. Heraldicky pravý helm má v klenotu plamen, levý, s korunou, pak paži ozbrojence s mečem. Znak je dole doplněn trofejemi v podobě dvou praporů a hromady koulí. Níže je provedena ratolest s květem a plody. Na bocích láhve řezány motivy stylizovaných květin, na zadní straně kompozice ratolestí, květů a vinného hroznu. Na straně v podhrdlí uvedena číslice "5". Řezaná výzdoba byla původně zlacená.

Zlacení řezby téměř úplně setřené. Láhev uvnitř zmatnělá usazeninou. Jinak je její stav dobrý.

I . 1 / 195

Holba se znakem mlynářů

cínové víko pochází z dílny Josepha Füllera z České Kamenice (od roku 1716 cínařským mistrem, od roku 1763 měšťanem v České Kamenici) severní Čechy, okolí České Kamenice, 1771
sklo čiré, řezané a zlacené, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 21,4 cm

výška holby 15,6 cm

šířka celku 14 cm

průměr dna 11,4 cm

průměr okraje 9,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Na horní straně víka vyražena značka Josepha Füllera v podobě sdruženého erbu, s monogramem I. F. v hlavě pravého štítu, s Beránkem božím v levém štítu, a s letopočtem "1716" v hlavě levého štítu (srov. Tischer 1928, s. 36, č. kat. 49/b).

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 098

V roce 1905 koupeno od L. Poppera z Prahy.

Holba z čirého skla, s lehkým modrozeleným nádechem, nepravidelně válcovitého tvaru, vespod s patkou, po straně s uchem ve tvaru "C". Na čele pláště řezán znak mlynářů, ve kterém se nachází úhelník, kružidlo, mlýnský kámen a mlýnské kolo. Znak je převýšen korunou a držen dvěma lvími štítonoši. Po stranách štítu je uveden letopočet "17 71". Vespod a po stranách erb doplňují motivy mřížky, rozvilin, ratolestí, čabrak a květinových košů. V horní části řezán německý veršovaný nápis: "Schön will kom mein lieber gast, wann du gelt in beitel hast / hast du gelt so setz dich nieder, hast du keins so maschire wieder". Poněkud rustikální řezba je zlacena. Holba je opatřena cínovým víkem, připojeným k uchu. Uprostřed víka je zasazen kruhový cínový medailon s reliéfním emblémem, který představuje krajinu s Milosrdným Samaritánem. Výjev po obvodu medailonu doplňuje německý nápis: "VBE BARMHERZIGKEIT. ZV IEDER ZEIT".

Dno užíváním mírně odřené. Zlacení zčásti setřené. Víko mírně poškrábané. Jinak je stav holby

V případě uvedené holby upoutá jistý kontrast mezi jemně provedeným reliéfem, který zdobí cínové víko, a nepřiliš náročnou řezanou výzdobou nádoby. Práce je zajímavá pro své datování a určení místa původu. dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 165, č. kat. 554

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 196

Holba se znakem mlynářů

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,1 cm

šířka 13 cm

průměr základny 9,8 cm

průměr okraje 9,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 078

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na čele nádoby matně řezány symboly mlynářského cechu: kypřice (oškrť ?), sekera, kružidlo a úhelník, nad kterými koruna a po stranách dva lví štítonoši. Motiv dole doplněn rozvilinami. Po stranách holby řezány dvě dvojice menších květin. Řezba je zlacená.

Holba je ve dvou místech výrazně naprasklá. Zlacení řezby je z větší části setřené.

1 . 1 / 197

Holba s monogramem "JB"

severní Čechy, 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené, cínové víko a montáž

Rozměry:

výška celku 21 cm

šířka celku 12,5 cm

výška holby 15,1 cm

průměr základny 10,8 cm

průměr okraje 8,3 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 182

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a s držadlem ve tvaru "C". Na povrchu řezán květinový medailon s iniciálami "JB". Pod okrajem páse tvořený linkou, nad kterou jsou střídavě seřazeny drobné svíse oválné misky a drobné květiny. Pod bordurou zavěšeny dvě květinové girlandy. Řezání je zlacené. Patka holby je opatřena cínovou montáží. K uchu je připojeno cínové víko s vázovitým čučkem.

Zlacení řezby z velké části setřené. Jinak je stav holby dobrý.

1 . 1 / 198

Pohár s monogramem "GCM"

severní Čechy (?), 90. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 15,6 cm

průměr 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 444

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou vytaženou z kónické nožky na kruhové patce. Dřík broušen do šestistranných miskových plošek. V dolní části kupy zvýrazněna arkáda lomených obloučků, provedených klínovým brusem. Na čele řezán ozdobný zrcadlový monogram "GCM", převýšený šlechtickou korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí s květy.

Stav poháru je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 143 446.

1. 1 / 199

Pohár s monogramem "GCM"

severní Čechy (?), 90. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 15,6 cm

průměr patky 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 446

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou vytaženou z kónické nožky na kruhové patce. Dřík broušen do šestistranných miskových plošek. V dolní části kupy zvýrazněna arkáda lomených obloučků, provedených klínovým brusem. Na čele řezán ozdobný zrcadlový monogram "GCM", převýšený šlechtickou korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí s květy.

Okraj patky na jednom místě mírně oštípnutý. Jinak je stav poháru dobrý.

Dva protějškové poháry jsou příkladem ohlasu nových tvarových vzorů, které se šířily zejména z Anglie a zřejmě již koncem 18. století začaly působit také v Čechách. Nový trend celoplošného, pravidelně rozprostřeného optického brusu se zde zpočátku uplatňoval právě ve výzdobě kónických nožek pohárů a pohárků, či hrdel lahví. Vedle nově cítěného brusu se na obou uvedených pohárek uplatňuje řezaná výzdoba tradičních barokních forem.

1 . 1 / 200

Číška s milostnou symbolikou

Čechy nebo Sasko, konec 18. století

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 939

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala J. Malochová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška mírně kónického tvaru, s rovným dnem. Plášť je zdoben jednoduše stylizovanou zlacenou řezbou. Na čele proveden oválný medailon ohraničený dvěma ratolestmi, v horní části převázanými stuhou. Uprostřed motiv dvou planoucích srdcí. Na protější stěně proveden nápis "3 lieb ich 3 bleib ich" (tj. "treu lieb ich, treu bleib ich"). Při okraji provedena bordura v podobě pravidelně stylizované ratolesti s řadou zdvojených zářezů a zdvojených párů lístků.

Zlacení do značné míry setřené, jinak stav číšky dobrý.

Výzdoba číšky je nenáročná, přesto však výrazná soustavou kratších, poněkud tvrdě skládaných zářezů. V nápisu je použito symbolu "3" ve smyslu "treu", který se často objevuje ve výzdobě barokního skla. Forma oválné kartuše s vázanou stuhou se však blíží spíše klasicismu.

1 . 1 / 201

Číška s milostnou symbolikou

Čechy nebo Sasko, konec 18. století

sklo číré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 940

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala J. Malochová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška mírně kónického tvaru, s rovným dnem. Plášť je zdoben jednoduše stylizovanou zlacenou řezbou. Na čele proveden oválný medailon ohraničený dvěma ratolestmi, v horní části převázanými stuhou. Uprostřed motiv holubice s ratolestí. Na protější stěně proveden nápis "alle zeitt gutte freind". Při okraji provedena bordura v podobě pravidelně stylizované ratolesti s řadou zdvojených zářezů a zdvojených párů lístků.

Při okraji malá vyštípnutá část. Zlacení do značné míry setřené, jinak stav číšky dobrý.

Výzdoba číšky je nenáročná, přesto však výrazná soustavou kratších, poněkud tvrdě skládaných zářezů. Forma oválné kartuše s vázanou stuhou se však blíží spíše klasicismu.

1 . 1 / 202

Číška s monogramem "MN" a se znakem konvářů (?)

severní Čechy, 1799

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 10,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 928

Číše z čirého skla, válcovitá. Na čele poněkud rustikální řezbou proveden znak konvářů (?), sestávající ze dvou lvích štítonošů, držících nádobu s víkem a uchem, převýšenou korunou. Po stranách konvice je uveden letopočet "17 99", po stranách koruny pak monogram "M N". Dole je znak doplněn dvojicí zkřížených ratolestí. Při okraji je zlatem malovaná bordura v podobě pásu se střípci.

Stav číšky je dobrý.

1 . 1 / 203

Číška s páskovým ornamentem

Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 324

Získáno koupí.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s fasetovanými stěnami. Na rovném dně vespod vybroušena miskovaná hvězdice. Na stěnách matně řezány motivy pásek, rozvilin s peříčkovitými listy, květinových košů a festonů. Detaily řezby jsou leštěné. Při okraji matně řezána jednoduchá bordura z drobných obrácených obloučků.

Okraj na několika místech drobně oštípán. Jinak je stav číšky dobrý.

1 . 1 / 204

Pohár s alegorií věrnosti

severní Čechy nebo Sasko (?), 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 22,8 cm

průměr patky 9,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 023

V roce 1901 koupeno od obchodníka Kasíka z Prahy.

Pohár z čirého skla, kónickou kupou, členěnou v dolní části listovými fasetami, ohraničenými drobnými zářezy. Kupa spočívá na balustrové fasetované nožce (hrany faset členěny drobnými zářezy) s fasetovaným nodem a s nízkou kruhovou patkou. Na povrchu kupy řezány formami poněkud neumělé motivy amora s dopisem, symbolu v podobě kotvy, číslice "3" a planoucího srdce, a kostela mezi stromy. Pod okrajem řezán německý nápis: "Wer die 3 wil lieben der muß bestendikeit ieben." (číslice "3" je použito jako homonymum pro "die Treue", německy "věrnost").

Patka poháru je částečně odlomena.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s aplikovaným reliéfním dekorem

Sasko, Drážďany, kolem roku 1725

sklo čiré, broušené, zlatá aplikace

Rozměry:

výška celku 18 cm

Rudolf von Strasser, Pelham Manor, New York, č. inv.: 336

Literatura:

Recent Important Acquisitions 1990, s. 191, č. 6

Strasser 1994, s. 98-105, obr. 2-3

Pohár ze Strasserovy sbírky je analogický svým tvarem a broušením. Rudolf von Strasser označuje tvar a broušení za charakteristické pro drážďanskou huť. Z rafinovanou zlatou výzdobou Strasserova poháru však kontrastují rustikální formy řezané výzdoby předmětu z Národního muzea.

I . 1 / 205

Číška se skrytým jménem "Hecht"

severní Čechy (?), kolem pol. 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 875

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1903 daroval MUDr. Karel Štika z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, se zvoncovitou kupou na nízké kruhové patce. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami a větévkami, převýšená šlechtickou korunou. V kartuši zrcadlový monogram "Ih" (?). V rámu kartuše jsou leštěné misky. Na protější straně řezán motiv štiky a německý nápis: "hier is mein Nahmen / mit der that / wer turschtig ist Such / bey mir rath". Při okraji matně řezaná bordura v podobě pásu ohraničeného drobnými obloučky.

Část kupy vylomena a vlepena zpět.

Motiv štiky, něm. "Hecht", v sobě obsahuje jméno vlastníka číšky, k němuž se vztahuje také monogram a týká se jej nápis. Je pravděpodobné, že tento vlastník byl předkem dárce MUDr. Karla Štiky, který předmět věnoval do sbírky Českého průmyslového muzea Vojtěcha Náprstka.

I . 1 / 206

Pohárek s tančícím párem a dvěma hudebníky

Čechy (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 15 cm

průměr patky 8,5 cm

průměr okraje kupy 7,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 263

Pohárek z čirého skla, s kónickou, v dolní části fasetovanou kupou, na šestiboké pseudofasetované, v horní části fasetované nožce a nižší kruhové patce. Kolem broušených faset v dolní části kupy broušena jednoduchá reliéfní arkáda zvýrazněná matnou řezbou. Na povrchu kupy matně řezán poněkud motiv krajiny s tančícím párem, hobojistou a fagotistou v uherských (?) krajích. Vedle na zemi stojí velká holba. Kolem okraje jednoduchá, matně řezaná bordura v podobě pásu ohraničeného drobnými obloučky.

Tři části kupy v místě řezaného motivu vylomeny a znovu vlepny na původní místo.

Pohárek je spolu s číškou se dvěma venkovany z téže sbírky příbuzný číškám s motivy Číňanů z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Ty byly určeny Karlem Hettešem jako české práce z konce 18. století (srov. Hetteš 1962, s. 19, obr. 48-49).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivem krajiny s venkovany

Čechy (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 6,8 cm

průměr základny 7,7 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 187

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška je zdobena analogicky pojatou řezbou.

1 . 1 / 207

Číška s motivem krajiny s venkovany

Čechy (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 6,8 cm

průměr základny 7,7 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 187

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla, mírně kónického tvaru, s rovným dnem. Vespod na dně klínovým brusem provedená hvězdice. Plášť číšky je v dolní části fasetován. Na plášti obíhá matně řezaný pohled na krajinu se zámkem, stromy, sedlákem s holí, psem a sedlákem s nůsí. Kolem okraje je provedena matně řezaná bordura v podobě pásu ohraničeného drobnými obloučky.

Při okraji drobná vyštípnutí, dno odřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 3 263.

1 . 1 / 208

Pohárek s motivem harfenistky a flétnisty

Čechy nebo Sasko (?), kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 14 cm

průměr patky 7 cm

průměr okraje kupy 6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 157 188

Pohárek z čirého skla, s kónickou, v dolní části fasetovanou kupou, na fasetovaném balustrovém dřívku na mírně vyvýšené kruhové patce. Na plášti matně řezán motiv harfenistky a flétnisty, hrajících v naznačeném zahradním parteru. Na protější straně řezán německý nápis: "Alstets in / Ehren Spielen, / erfüllet der / ältheren willen." Kolem okraje kupy řezána matný pás.

Okraj kupy mírně oštípán, jinak je stav předmětu dobrý.

Součást stejného souboru jako č. inv. H2 - 144 907.

1 . 1 / 209

Konvička s motivem harfenistky a flétnisty

Čechy nebo Sasko (?), kolem poloviny 18. století

sklo čiré, borušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22 cm

výška konvičky 17,2 cm

šířka konvičky 8,5 cm

průměr patky 5,9 cm

výška zátky 7 cm

průměr zátky 3,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 907/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1881 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Konvička (karafka s uchem) z čirého skla, s kulovitým pláštěm na kruhové patce, s vyšším štíhlým fasetovaným krkem a zúženým, uvnitř zabroušeným hrdlem s nálevkou. K podhrdlí a v místě přechodu pláště do krku připojeno ploché esovité držadlo. Na plášti matně řezán motiv harfenistky a flétnisty, hrajících v označeném zahradním parteru. Na protější straně řezán německý nápis: "Alstets in / Ehren Spielen, / erfüllet der / ältheren willen." Nádoba je uzavřena dutou kónickou zátkou, zdobenou jednoduše řezanými trojlístky.

Stav předmětu je dobrý.

Součást stejného souboru jako č. inv. H3 - 157 188.

1 . 1 / 210

Číška s oslavou březnického měšťana Vavřince Čížka

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr základny 6,6 cm

průměr okraje 9,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 126 010

V roce 1965 koupeno v prodejně Starožitnosti v Praze.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s rovným, uprostřed miskovitě vybroušeným dnem. V dolní části stěny vybroušena řada hlubších svislých oválných misek. Na čele číšky je řezán nepravidelný okrouhlý medailon s postavou sv. Vavřince jako jáhna s planoucím srdcem v pravici a s palmovou ratolestí, knihou a roštem v levici. Na protější straně je proveden oslavný latinský nápis: "Vivat Consultibus ac Generosus / Dominus Laurentius Cžízek / Inclytæ urbis Bržežnicensis / Vir Consularis." Po stranách poslední řádky nápisu se nacházejí dvě ratolesti.

Dno číšky užíváním mírně poškrábáno, jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 211

Číška se sv. Maurem a s monogramem "MS"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 267

Číška z čirého skla z čirého skla, válcovitého tvaru, nahoře mírně rozšířená. Na dně klínovým brusem provedená hvězdice. V dolní části proveden pás broušených vertikálních žlábků. Na čele řezán kruhový medailon s poněkud rustikálně provedenou poloviční postavou světce, vousatého muže se svatozáří, v řeholním benediktýnském rouše, s pektorálem zavěšeným na krku, s berlou v pravici a s rozevřenou knihou v levici. Medailon doplňuje dvojice překřížených, stuhou převázaných ratolestí s květy. Na protější straně řezán ozdobný monogram "MS". Po stranách řezány dvakrát dvě drobné ratolesti.

Okraj číšky mírně oštípán, jinak její stav dobrý.

Zobrazeným světcem je s ohledem na zobrazené atributy a na použitý monogram sv. Maurus, jeden z následovníků sv. Benedikta. S podobnými atributy se setkáme u sochy tohoto světce, kterou v roce 1718 dodala pro kostel sv. Markéty v Břevnově dílna Matěje Václava Jäckela. Je možné, že číška náležela některému z příslušníků benediktinského řádu.

1. 1 / 212

Číška s motivem mileneckého páru

severní nebo severovýchodní Čechy (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr dna 4,6 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 951

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1883 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, s fasetovaným pláštěm. Na plochém dně provedena klínovým brusem hvězdice. Na povrchu řezán motiv krajiny s párem milenců v oděvu z první pol. 18. století. Motiv páru je zasazen do poněkud naivně ztvárněného krajinného prostředí se zahradní balustrádou a zámkem. Při okraji téměř nepatrné stopy po zlacení.

Okraje jsou mírně oštípány, zlacení setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Číška je zdobena osobitě stylizovaným způsobem řezby. Charakteristickým rysem řezáčova rukopisu, který nalezneme na dalších pracích, je uzavírání mělkých matných ploch do obvodových linií a vyznačování plastických objemů pomocí pravidelně uspořádaných paralelních a křížících se šrafur. Je možné, že se jedná o práci stejného autora, který provedl holbu s pastýřskými náměty, č. inv. H2 - 3245.

1 . 1 / 213

Holba s krajinou a s pastýři

severní nebo severovýchodní Čechy (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška 13 cm

průměr základny 12,5 cm

průměr okraje 10,8 cm

šířka celku 15 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 245

V roce 1862 do sbírek muzea věnoval Jan Erazim Wocel.

Holba z čirého skla s mírným žlutavým nádechem, válcovitého tvaru, se silnými stěnami, na nízké kruhové patce. K holbě přitaveno hutnicky tvarované držadlo ve tvaru "C". Dno a spodní část holby jsou členěny poměrně náročným brusem: vespod soustředná miska, jednoduše stylizovaný květ a hexagon; v dolní části pláště fasety plynule přecházející na patku a ukončené klínově broušenými arkádami. Na plášti dále vybroušena zvlněná vodní hladina, kolem které provedena řezba rustikálně ztvárněné krajiny s hrady na kopcích a s mlýnem u vody, s jedním sedícím pastýřem a s dvojicí pastýřů stojících.

Dvě velké části holby vylomeny a znovu vlepeny. Povrch na více místech mírně odřený.

Námět výzdoby, velkorysý rozvrh kompozice i některé detaily a finesy řezby upomenou na práce spojované se okruhem slezského řezáče skla Christiana Gottfrieda Schneidera. V této souvislosti upoutají zejména velké postavy obdobně oděných pastýřů, rozmístěné v panoramatickém krajinném prostředí, které kontrastují s miniaturistickou vegetací a drobnými architekturami rozmístěnými na arkadských skaliscích zadního plánu. Stylu Schneiderova okruhu jsou blízké přesličkovité typy stromů i některé jakoby nakupené keře. Podobně rafinovaným způsobem je zde využito kontrastu matné řezby s leštěnými plochami, které znázorňují vodní hladinu, či dveřní a okenní výplně staveb. Formy slezských nádob připomene i fasetování dolní části holby, zakončené jednoduchou arkádou provedenou klínovým brusem. Samotný tvar nádoby a barva skloviny však hovoří o českém původu této nádoby. Odlišný je také osobitě stylizovaný způsob řezání, který působí oproti slezským pracím rustikálnějším dojmem. Charakteristickým rysem řezáčského rukopisu je zde uzavírání mělkých

matných ploch do obvodových linií a vyznačování plastických objemů pomocí pravidelně uspořádaného paralelního a kříženého šrafování. Práce vznikla snad v některé z harrachovských rafinérií, pod vlivem slezských vzorů. Srov. též č. inv. 144951.

Literatura:

Archaeologické sbírky 1863, s. 54, č. kat. 457

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Holba s motivem krajiny se stafáží a s rokajemi

severní Čechy, kolem roku 1760

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, s cínovým víkem

Rozměry:

výška 16,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 301/1906

Literatura:

Urešová 1965, č. kat. 222

Polišenský - Blažíček - Preiss - Hejdová 1966, s. 110, č. kat. 398 (určeno jako česká práce z doby kolem roku 1760)

White - Blažíček - Preiss - Hejdová (ed.) 1969, č. kat. 165

Blažíček - Hejdová - Preiss 1970, s. 98, č. kat. (určeno jako česká práce z doby kolem roku 1760)

Isskustvo tscheskogo barokko 1974, č. kat. 141

Blažíček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 355, č. kat. 221 (určeno jako krkonošská práce z doby kolem roku

Blažíček - Hejdová - Neumann - Preiss 1981, s. 202, č. kat. 204 (autorkou hesla Dagmar Hejdová, určeno jako krkonošská práce z doby kolem roku 1770)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55, č. kat. 190 (určeno jako severočeská práce z doby kolem roku 1770)

Holba z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem a do jisté míry také jednotlivými motivy řezané výzdoby i stylem jejího provedení.

1 . 1 / 214

Láhev se znakem Johanna V. Bernarda, převora Řádu maltézských rytířů

severní Čechy, Lužické hory (?), 1762 - 1763

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 24,8 cm

šířka 7,5 cm

hloubka 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 905

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 darovala paní Švihlová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea. Podle inventáře Náprstkovy sbírky láhev údajně pochází z pozůstalosti Jakuba Beera, velmistra řádu křižovníků v letech 1840 - 1866. Tento údaj však nejspíše vychází z nesprávné interpretace monogramu na láhvi.

Čtyřboká láhev z čirého skla, na obdélném půdorysu, s nízkým užším, nahoře přehrnutým hrdlem. Stěny láhve jsou leštěny, hrany zbroušeny. V podhrdlí vyznačen broušeným zářezem sférický obdélník, ohraničený řadou misek. Miskováním členěn také okraj hrdla. Na čelní stěně láhve je řezán znak, v jehož heraldicky pravém poli je zobrazen maltézský kříž, v levém pak monogram "JB". Znak je podložen maltézským křížem. Nad znakem je šlechtická koruna, mitra a berla. Výtvarně je znak doplněn rokajovou kartuší, zdobenou mřížkami, rozvilinami a ratolestmi. Detaily matné řezby jsou na mnoha místech leštěné.

Na povrchu několik menších oděrek. Jinak je stav láhve dobrý.

Viz inv. č. H2 - 34 153.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 163-164, č. kat. 547

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55, č. kat. 189, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Číška se znakem Johanna V. Bernarda, převora Řádu maltézských rytířů

severní Čechy, Lužické hory (?), 1762 - 1763

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 34 153

V roce 1953 koupeno od R. Fišera z Prahy.

Číška z čirého skla, válcovitá, v horní části trychtýřovitě rozevřená, s fasetovanými stěnami. Dno vespod po obvodu zdobeno krátkými radiálními miskovanými zářezy. Na čele číšky je řezán znak, v jehož heraldicky pravém poli je zobrazen maltézský kříž, v levém pak monogram "JB". Znak je podložen maltézským křížem. Nad znakem je šlechtická koruna, mitra a berla. Výtvarně je znak doplněn rokajovou kartuší, zdobenou mřížkami, rozvilinami a ratolestmi. Pod horním okrajem řezána drobná členitá arkáda s podvěšenou girlandou. Detaily matné řezby jsou na mnoha místech leštěné.

Okraj na několika místech mírně oštipán. Jinak je stav předmětu dobrý.

Číška náleží k souboru, jehož další torzovitě dochovaná část je uložena v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Celý soubor byl již dříve spojen s osobou Johanna V. Bernarda, infulovaného převora Českého velkopřevorství Řádu maltézských rytířů, který měl svou funkci zastávat v letech 1762 - 1763. Tvarem a stylem výzdoby je tato číška příbuzná řadě dalších předmětů, dochovaných v nejrůznějších evropských sbírkách. Několik datovatelných předmětů této skupiny však pochází jednoznačně až ze 70. - 80. let 18. století, což činí časnou dataci souboru Johanna V. Bernarda poněkud problematickou. Celá velká skupina předmětů zdobených podobně stylizovanými motivy bohatých rokají s mřížkami, doplněných rozvilinami a ratolestmi byla zřejmě zdobena rafinériemi v oblasti Lužických hor. Důvodem k tomuto určení může být číška se znakem emauzského opata Vítá Adama, který působil také v hodnosti převora montserratských benediktinů na nedalekém Bezdězu (č. inv. H2 - 144 934), a soubor s aliančním erbem rodů Salm-Reifferscheidt a Šternberků (č. inv. H2 - 30 895, jehož majitelé spravovali hanšpachšské panství ve Šluknovském výběžku, kam vedla cesta právě přes Lužické hory.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 163, č. kat. 546

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55, č. kat. 189, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška se znakem Johanna V. Bernarda, převora Řádu maltézských rytířů

severní Čechy, 1762 - 1763

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 9,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 39 303/1954

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55, č. kat. 189

Součást téhož souboru.

2. Pohár se znakem Johanna V. Bernarda, převora Řádu maltézských rytířů

severní Čechy, 1762 - 1763

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 15,8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 320/1932

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55, č. kat. 189

1. 1 / 216

Číše s motivem bohyně Artemidy a s monogramem "JR"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,8 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 194

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru s plochým dnem. Plášť číšky fasetován. Na stěně řezán asymetrický rámec z rokají a květin, uprostřed kterého monogram "JR". Vlevo zobrazena dáma vyzbrojená lukem a šípem, s psíkem u nohou. Dáma je oděná v rokokových šatech na způsob bohyně Artemidy (Diany?). Vpravo od ní stojí jelen. Pod okrajem řezaná bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda. Řezba je matná, poměrně hluboká, doplněná leštěnými miskami.

Stav číšky je dobrý.

1 . 1 / 217

Číška s motivem bohyně Artemidy a s monogramem "JR"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr dna 5,4 cm

průměr okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 195

Zakoupeno v roce 1901.

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru s plochým dnem. Plášť číšky fasetován. Na stěně řezán asymetrický rámec z rokají a květin, uprostřed kterého monogram "JR". Vlevo zobrazena dáma vyzbrojená lukem a šípem, s psíkem u nohou. Dáma je oděná v rokokových šatech na způsob bohyně Artemidy (Diany?). Vpravo od ní stojí jelen. Pod okrajem řezaná bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda. Řezba je matná, poměrně hluboká, doplněná leštěnými miskami.

Okraj číšky mírně oštipán, jinak stav předmětu dobrý.

1. 1 / 218

Pohárek s motivem bohyně Artemidy a s monogramem "JR"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené. řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 12,5 cm

průměr patky 6 cm

průměr okraje kupy 4,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 196

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na balustrové fasetované nožce, oddělené od kupy prstencem, na nízké kruhové patce. Na stěně kupy řezaný asymetrický rámeček z rokajů a květin, uprostřed kterého monogram "JR". Vlevo v pozadí zobrazena dáma vyzbrojená lukem a šípem, s psíkem u nohou. Dáma je oděná v rokokových šatech na způsob bohyně Artemidy (Diany?). Vpravo od ní stojí jelen. Pod okrajem řezaná bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda. Řezba je matná, poměrně hluboká, doplněná leštěnými miskami.

Okraj pohárku mírně oštipán, jinak je jeho stav dobrý.

1 . 1 / 219

Číška s monogramem "JK"

Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 834

Číška z čirého skla, kónická, s plochým dnem a s fasetovanými stěnami. Na plášti rustikálně řezán věnec se stuhou, ve kterém monogram "JK". Pod okrajem dva střídavě vlnité pásy: z drobných leštěných misek a z matně řezaného květinového festonu.

Větší část kupy vylomena a znovu vlepena. Okraj mírně oštipán.

1 . 1 / 220

Pohárek s monogramem "JN"

Čechy, 70. - 80.. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 10,8 cm

průměr patky 4,8 cm

průměr okraje kupy 3,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 182

Pohárek z čirého, nepatrně nafialovělého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce, oddělené od kupy fasetovaným prstencem, a nízké, do devítiúhelníku sbroušené patce. Na stěně kupy řezaný asymetrický rámeček z rozvilin, rokajů a mřížek, uprostřed kterého monogram "JN". Pod okrajem řezaná bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami.

1 . 1 / 221

Pohárek s monogramem "JWN"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,7 cm

průměr patky 4,8 cm

průměr okraje kupy 4,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 183

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na fasetovaném balustrovém dřívku s kruhovou patkou. Na čele řezán ozdobený monogram "JWN" v rámci z kartuší, mřížek a ratolestí s plody. Při okraji řezána bordura z obloučků vyplněných mřížkami, pod kterými je zavěšena girlanda. Detaily matné řezby jsou leštěné.

Okraj kupy mírně oštípán. Jinak je stav pohárku dobrý.

1 . 1 / 222

Pohárek s motivem krajiny

Čechy, 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,7 cm

průměr patky 5,5 cm

průměr okraje 4,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 104

Koupeno v roce 1901.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na balustrové fasetované nožce, oddělené od kupy prstencem, na nízké, do kruhové patce. Na stěně kupy řezaná krajina s hradem a psem štvoucím jelena. Pod okrajem řezaná bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda.

Stav pohárku je dobrý.

1 . 1 / 223

Pohárek na likér s loveckou scénou

severní Čechy (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 11,6 cm

průměr patky 5,5 cm

průměr okraje kupy 4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 938

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1889 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na balustrové nožce v horní části fasetované, v dolní hladké, a na mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy řezány krajinné partie s motivem ženy s puškou, loveckého psa a zajíce pře hradem v kombinaci s motivy rokají a mřížek. Matná řezba je doplněna drobnými hladce miskovanými detaily. Při okraji řezána bordura drobných jednoduchých čabrák.

Část patky pohárku vylomena a vlepena zpět. Jinak stav dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s loveckým motivem a s monogramem "F J K"

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,5 cm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 610 (č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 204-205, č. kat. 610

Číška je příbuzná námětem a stylem řezané výzdoby.

1 . 1 / 224

Číška s motivem ideální krajiny

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,7 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 418

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Číška z čirého skla, válcovitá, nahoře trychtýřovitě rozšířená. Na dně klínovým brusem provedena osmihrotá hvězdice. Při dolní okraji broušen širší pás, složený z vertikálních pásků. Na čele řezán motiv ideální krajiny se skalami, stromy, keři, rybníkem, hradem, kostelem a stavením, s jezdcem na koni, loveckými psy a zajíci. Krajinu doplňují motivy rokají s mřížkami a rozvilinami. Při horním okraji obíhá bordura složená z malých arkád, vyplněných mřížkami. Detaily matné řezby jsou leštěné.

Při horním okraji drobné vyštípnutí, jinak je stav číšky dobrý.

1 . 1 / 225

Číška s motivem ideální krajiny

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,6 cm

průměr základny 6,5 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 419

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Číška z čirého skla, válcovitá, nahoře trychtýřovitě rozšířená. Na dně klínovým brusem provedena osmihrotá hvězdice. Při dolní okraji broušen širší pás, složený z vertikálních pásků. Na čele řezán motiv ideální krajiny se skalami, stromy, keři, rybníkem, klášteřem, kostelem a stavením, s loveckými psy a zajíci. Krajinu doplňují motivy rokajů s mřížkami a rozvilinami. Při horním okraji obíhá bordura složená z malých arkád, vyplněných mřížkami. Detaily matné řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

1 . 1 / 226

Číška s motivem ideální krajiny

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,6 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 421

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Číška z čirého skla, válcovitá, nahoře trychtýřovitě rozšířená. Na dně klínovým brusem provedena osmihrotá hvězdice. Při dolní okraji broušen širší pás, složený z vertikálních pásků. Na čele řezán motiv ideální krajiny se skalami, stromy, keři, rybníkem, dvěma hrady a stavením, s lovcem, loveckými psy a zajíci. Krajinu doplňují motivy rokají s mřížkami a rozvilinami. Při horním okraji obíhá bordura složená z malých arkád, vyplněných mřížkami. Detaily matné řezby jsou leštěné.

Plášť číšky naprasklý, jinak je stav číšky dobrý.

1 . 1 / 227

Číška se šlechtickým znakem a s monogramem "I. F."

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr okraje 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 808

V roce 1907 koupeno od obchodníka L. Poppera z Prahy.

Sklenička z čirého skla, kónická, v horní části trychtýřovitě rozevřená, s fasetovanými stěnami. Na dně klínovým brusem provedena hvězdice. Na čele matně řezán šlechtický erb. Oválný štít, zasazený do bohatě členěné rokajové, doplněné motivy ratolestí a plodů, je dělený, v jeho horním poli je pět hvězd, v dolním pokosem tři břevna. Na erbu stojí turnajský helm. Po stranách helmu jsou řezány iniciály "I. .F." Detaily řezby jsou leštěné. Okraj číšky je zlacen.

Stav číšky je dobrý.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 210, č. kat. 795 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

1 . 1 / 228

Láhev se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné, zátka z kovu a korku

Rozměry:

výška celku 23,6 cm

výška láhve 22,1 cm

šířka láhve 10,7 cm

průměr hrdla 4,5 cm

výška zátky 4,4 cm

průměr zátky 3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 888/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, na obdélném, s kratším, nahoře rozšířeným a po okraji zbrušovaným hrdlem. Stěny a hrany láhve jsou zbrušovány. Podhrdlí zdobeno miskovým a klínovým brusem, kterým je zvýrazněn sférický obdélník v podhrdlí. Na čelní stěně je pod horním segmentem matně řezána podvěšená drapérie. Uprostřed na čele láhve řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L". Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Na štítu stojí turnajský helm se šlechtickou korunou, a s bohatě členěnými přikryvadly. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Po stranách štítu a pod štítem jsou provedeny rokaje s květy. Detaily řezby jsou leštěné. Láhev je opatřena korkovou zátkou s cínovým příkrovem a kruhovou přítuhou.

Stav láhve je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 229

Láhev se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné, zátka z kovu a korku

Rozměry:

výška celku 24 cm

výška láhve 22,5 cm

šířka láhve 10,7 cm

hloubka láhve 6,6 cm

průměr hrdla 4,6 cm

výška zátky 4,3 cm

průměr zátky 2,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 889/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, na obdélném, s kratším, nahoře rozšířeným a po okraji zbrušovaným hrdlem. Stěny a hrany láhve jsou zbrušovány. Podhrdlí zdobeno miskovým a klínovým brusem, kterým je zvýrazněn sférický obdélník v podhrdlí. Na čelní stěně je pod horním segmentem matně řezána podvěšená drapérie. Uprostřed na čele láhve řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L". Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Na štítu stojí turnajský helm se šlechtickou korunou, a s bohatě členěnými přikryvadly. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Po stranách štítu a pod štítem jsou provedeny rokaje s květy. Detaily řezby jsou leštěné. Láhev je opatřena korkovou zátkou s cínovým příkrovem a kruhovou přítuhou.

Stav láhve je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 230

Láhev se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné, zátka z kovu a korku

Rozměry:

výška celku 23,8 cm

výška láhve 22,3 cm

šířka láhve 10,8 cm

průměr hrdla 4,8 cm

výška zátky 4,3 cm

průměr zátky 2,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 890/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, na obdélném, s kratším, nahoře rozšířeným a po okraji zbrušovaným hrdlem. Stěny a hrany láhve jsou zbrušovány. Podhrdlí zdobeno miskovým a klínovým brusem, kterým je zvýrazněn sférický obdélník v podhrdlí. Na čelní stěně je pod horním segmentem matně řezána podvěšená drapérie. Uprostřed na čele láhve řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L". Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Na štítu stojí turnajský helm se šlechtickou korunou, a s bohatě členěnými příkryvadly. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Po stranách štítu a pod štítem jsou provedeny rokaje s květy. Detaily řezby jsou leštěné. Láhev je opatřena korkovou zátkou s cínovým příkrovem a kruhovou přítuhou.

Stav láhve je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 231

Láhev se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné, zátka z kovu a korku

Rozměry:

výška celku 24 cm

výška láhve 22 cm

šířka láhve 11,6 cm

hloubka láhve 6,8 cm

průměr hrdla 4,4 cm

výška zátky 4,2 cm

průměr zátky 3,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 891/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, na obdélném, s kratším, nahoře rozšířeným a po okraji zbrušovaným hrdlem. Stěny a hrany láhve jsou zbrušovány. Podhrdlí zdobeno miskovým a klínovým brusem, kterým je zvýrazněn sférický obdélník v podhrdlí. Na čelní stěně je pod horním segmentem matně řezána podvěšená drapérie. Uprostřed na čele láhve řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L". Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Na štítu stojí turnajský helm se šlechtickou korunou, a s bohatě členěnými příkryvadly. V klenotu přilby dvě zkrížené, páskou převázané střely. Po stranách štítu a pod štítem jsou provedeny rokaje s květy. Detaily řezby jsou leštěné. Láhev je opatřena korkovou zátkou s cínovým příkrovem a kruhovou přítuhou.

Stav láhve je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 - 144 904).

1 . 1 / 232

Láhev se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné, zátka z kovu a korku

Rozměry:

výška láhve 22,2 cm

šířka 5,5 cm

hloubka 5,5 cm

výška zátky 4,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 892/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, štíhlá čtyřboká, s kratším hrdlem. Stěny a hrany láhve jsou zbrušovány. Podhrdlí zdobeno miskovým a klínovým brusem, který zdůrazňuje arkády v horní části lahve. Na čelní stěně pod touto arkádou matně řezána podvěšená drapérie. Uprostřed na čele láhve řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L". Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Štít je převýše šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Pod štítem rokaj s květy. Detaily řezby jsou leštěné. Láhev je opatřena korkovou zátkou s kovovým (stříbrným ?) příkrovem a kruhovou přítuhou.

Boční stěny láhve lehce poškrábány, jinak je její stav dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 233

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce zelenavé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,1 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 893

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého, lehce zelenavého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Drobná ploška na borduře vyštípnuta, jinak je stav číšky dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

I . 1 / 234

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,1 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 894

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 235

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,3 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 895

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Při spodním okraji ve stěně číšky vyražen menší otvor. Ve stěně pohárku pod řezbou klenotu ve skle zatavená nečistota.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 236

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 896

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 237

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,4 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 897

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1. 1 / 238

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,1 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 898

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 239

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 7,6 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 899

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 240

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 7,3 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 900

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 241

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 901

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého, mírně nafialovělého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 242

Číška se šlechtickým erbem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 7,4 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 902

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami a s plochým dnem. Na čele číšky řezán šlechtický erb nahoře doplněný monogramem "S L" a po stranách dvěma rokajemi s mřížkami. Ve štítu jsou dvě střely převázané páskou. Nad štítem je turnajská přilba se šlechtickou korunou, okolo které bohatě členěná přikryvadla. V klenotu přilby dvě zkřížené, páskou převázané střely. Při horním okraji řezána bordura v podobě drobných arkád, vyplněných mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav číšky je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 243

Pohárek na likér se znakem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 10,8 cm

průměr patky 5,2 cm

průměr okraje kupy 4,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 903

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na balustrové nožce v horní části fasetované, v dolní hladké, a na mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy řezán znak s helmem a bohatými fafnochy. Po stranách helmu monogram "S L". Znak je umístěn mezi dvěma matně řezanými, v detailech pak hladce miskovanými rokajemi, doplněnými motivy plodů a větviček. Při okraji řezána bordura v podobě drobné arkády, jejíž pole jsou vyplněna do mřížek uspořádanými hvězdičkami.

Stav předmětu je dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 244

Pohárek na likér se šlechtickým znakem a monogramem "S L"

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 10,2 cm

průměr patky 5,1 cm

průměr okraje kupy 4,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 904

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na balustrové nožce v horní části fasetované, v dolní hladké, a na mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy řezán znak ??? s helmem a bohatými fafrnochy. Po stranách helmu monogram "S L". Znak je umístěn mezi dvěma matně řezanými, v detailech pak hladce miskovanými rokajemi, doplněnými motivy plodů a větvíček. Při okraji řezána bordura v podobě drobné arkády, jejíž pole jsou vyplněna do mřížek uspořádanými hvězdičkami.

Na okraji patky drobná část vyštípnuta a zabroušena. Jinak je stav předmětu dobrý.

Součást většího, torzovitě dochovaného souboru (č. inv. H2 - 144 888 -144 904).

1 . 1 / 245

Číška se znakem zbraslavského opata Celestina Stoye

severní Čechy, 1770 - 1785

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 6,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 186 495

Číška z čirého skla, válcovitá, v dolní části členěná miskováním. Na čele řezán znak zbraslavského opata Celestina Stoye zasazený do bohatě členěné barokní kartuše a držený dvěma lvími štítonoši. Na protější straně provedena krajina s kostelíkem. Při okraji řezána bordura s arkádou vyplněnou mřížkami, pod kterou zavěšena girlanda. Detaily řezby jsou leštěné.

Dno a částečně i plášť jsou užíváním poškrábané. Jinak je stav číšky dobrý.

P. Celestin Stoy stál v letech 1770 - 1785 v čele cisterciáckého kláštera na Zbraslavi, kde byl posledním opatem. Měsíc po jeho úmrtí, ke kterému došlo 14. 8. 1785, byl klášter zrušen (interpretaci výzdoby číšky provedla PhDr. Dagmar Stará na evidenční kartě oddělení starších českých dějin; srov. též Podlaha 1909, s. 289-290; Pokorný 2000, s. 186).

I . 1 / 246

Číška se znakem opata emauzského kláštera Vita Adama

severní Čechy, okolí České Lípy (?), 1775 - 1782

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 934

Dříve ve sbírce Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1887 daroval Antonín Sýkora z Vídně. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru s trychtýřovitě mírně rozevřeným okrajem, se silnějším dnem. Vespod na dně broušena růžice. V dolní části číšky broušeny hlubší oválné misky olivového tvaru. Na čele řezán znak opata emauzského kláštera montserratských benediktinů, převýšený šlechtickou korunou s mitrou a berlou. Znak je zasazen do bohatě členěné rokajové kartuše, doplněné mřížkami, větévkami a květy. Nad znakem je řezán monogram "V. A. E." (Vitus Adamus Abbas Emausensis). Pod okrajem je provedena matná bordura, zakončená drobnými arkádami s mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Dno užíváním mírně odřená, okraj oštípán. Jedna menší část okraje vylomena (nedochována).

Vzhledem k zobrazenému erbu a nadepsanému monogramu lze číšku spojit s osobou opata Vita Adama. Ten do roku 1774 zastával post převora v klášteře montserratských benediktinů na Bezdězu. Čtyři dny po smrti emauzského opata Anselma Günthera, k níž došlo 12. 11. 1774, byl ustanoven do funkce administrátora v pražském emauzském opatství. V únoru následujícího roku byl jmenován opatem. Tuto funkci zastával až do své smrti 1782. V následujících letech se opatství dotkla josefínská reformní opatření, kterými klášter sice nebyl zrušen, zato však byl zredukován počet jeho řeholníků. Zakázána byla další volba opata a správu kláštera zastávali administrátoři. Příklad uvedené číšky a informace vybavení klášterního chrámu novými lavicemi však dokládají, že období opata Vita Adama alespoň na počátku nepřineslo velká omezení. Srov. Helmling 1903, s. 54-55, 148; Seyler 1882, II., s. 118 (zde je však období Vita Adama patrně nesprávně vymezeno léty 1782 - 1789). Číška se svou výzdobou řadí do početné skupiny pozdně barokních prací, dochovaných v různých evropských

sbírkách. V našem případě se jedná o kvalitní, bohatě zdobený předmět. Použitá ornamentika vychází z pozdně barokního repertoáru, zatímco tvar a hluboký brus již naznačují příští slohový vývoj. Původ obdobně zdobených prací bývá obvykle hledán v severních Čechách. Je možné, že Vit Adam odebral zboží z některé ze severočeských skláren již v době, kdy působil na Bezdězu. Nejbližší sklárnou byla huť v Bělé pod Bezdězem, kterou v roce 1774 koupil a do roku 1786 držel falknovský huťmistr Johann Josef Kittel (srov. Mareš 1893, s. 43). Především však odsud nebyly příliš vzdáleny významné sklárny, rafinérie a obchodní centra v okolí České Lípy.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 166, č. kat. 558 (uvedeno jako číška s opatským znakem, česká práce ze 3. čtvrtiny 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 247

Lahvička se znakem hrabat Salm-Reifferscheidt

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr hrdla 2,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 147 704

Lahvička z čirého skla, zvoncovitého tvaru, s krátkým, užším hrdlem, s mírně vydutým dnem. Vespod na dně broušena poněkud nepravidelná roseta z misek a úzkých zářezů. Broušené misky a zářezy tvoří rovněž pás obíhající v dolní části pláště. Na čele řezán znak rodu Salm-Reifferscheidt, převýšený šlechtickou korunou a podložený šesticípou hvězdou (velkokříž Řádu sv. Štěpána?). Detaily řezby jsou leštěné

Stav lahvičky je dobrý.

1 . 1 / 248

Lahvička s aliančním znakem Franze Wenzela hraběte Salm-Reifferscheidt a Walburgy ze Šternberka

severní Čechy, 1770 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 13,2 cm

průměr celku 5,8 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr hrdla 2,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 924/a-b

Původně v majetku rodiny Františka Václava hraběte Salm-Reifferscheidt. Nejspíše s jeho vnučkou Johannou (1827 - 1892), provdanou roku 1846 za Josefa Oswalda hraběte Thun-Hohenstein, předmět přešel do vlastnictví rodiny Thun-Hohenstein. Do sbírky muzea převedeno jako konfiskát z roku 1945 (č. konfiskátu 191/45).

Lahvička (flakón?) z čirého skla, s lehce modravým nádechem. Kónická, vespod podtažená nádoba s vyšším štíhlým hrdlem, na nízké nožce s kruhovou patkou. Povrch nádoby je fasetován. Na čele řezán alianční erb hrabat Salm-Reifferscheidt a Šternberků, převýšený šlechtickou korunou. Šternberská hvězda je provedena leštěným klínovým brusem. Znaky v oválných polích jsou zasazeny do barokního rámce, tvořeného silnou páskou, rozvilinami a květinovou girlandou. Mezi znaky je řezán motiv cherubína. Kolem hrdla je proveden jednoduše stilizovaný květinový pás. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav karafky je až na drobná poškrábání dobrý.

Alianční erby náleží Franzi Wenzelovi hraběti Salm-Reifferscheidt (6. 3. 1747 - 1802), od roku 1797 císařsko-královskému komořím nad stříbry, a jeho manželce Walburze ze Šternberka (1. 6. 1754 - 17821), s níž uzavřel sňatek dne 7. 5. 1770. Franz Wenzel zdědil v roce 1769 vedle štiřínského panství také panství Hanšpach (Hainsbach) ve Šluknovském výběžku. (srov. Wurzbach 1874, s. 127; Meraviglia 1886, s. 166, 203; Starkenfels (ed.) 1891, s. 315-316; Sedláček 1904, s. 551-552). Je proto pravděpodobné, že uvedený předmět vznikl v některé sklárně a rafinérii na nedalekém českokamenickém panství (nejblíže se nacházela sklárna v Chřibské), snad u příležitosti svatby nebo v prvních letech manželství. Domněnku, že práce vznikla v prostředí Lužických hor, do určité míry

dokládá její tvarová příbuznost s karafkou bratrstva Sekerníků (ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze), jehož stanovy byly nalezeny v České Lípě. Nabízí se zde také srovnání s dalšími skleněnými předměty, uloženými ve sbírce Národního muzea, které jsou zdobeny stejnými erby. Tyto práce jsou však slohově pokročilejší a provedení jejich výzdoby jemnější.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Karafka se znakem bratrstva "Sekerníků"

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané, uzávěr ze zlaceného stříbra

Rozměry:

výška celku 15 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 984/1895

Literatura:

Drahotová 1973b, s. 25-26, obr. 6

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 53, č. kat. 180 (uvedeno jako severočeská práce ze 40. let 18. století)

Drahotová 1989, s. 114, č. kat. 88 (uvedeno jako severočeská práce ze 40. let 18. století)

Stehliková 1997, s. 124, č. kat. 182

Karafka ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem.

1 . 1 / 249

Karafka s aliančním znakem Franze Wenzela hraběte Salm-Reifferscheidt a Walburgy ze Šternberka

severní Čechy, 1790 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 15 cm

výška karafy 12,6 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr hrdla 12,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška zátky 4,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 925/a-b

Původně v majetku rodiny Františka Václava hraběte Salm-Reifferscheidt. Nejspíše s jeho vnučkou Johannou (1827 - 1892), provdanou roku 1846 za Josefa Oswalda hraběte Thun-Hohenstein, předmět přešel do vlastnictví rodiny Thun-Hohenstein. Do sbírky muzea převedeno jako konfiskát z roku 1945 (č. konfiskátu 191/45).

Karafka z čirého skla, kuželovitého, nahoře zvoncovitého tvaru, s fasetovanými stěnami, s nízkým, nepříliš širokým válcovitým hrdlem. V podhrdlí miskovaný pás, níže pak matná bordura, zakončená laločnatými arkádami, vyplněnými mřížkami. Pod arkádou zavěšena květinová girlanda. Na čele pláště řezán alianční znak hrabat Salm-Reifferscheidt a Šternberků, převýšený šlechtickou korunou s pláštěm podšitým hermelínem. Šternberská hvězda je provedena leštěným klínovým brusem. Kartuše erbů jsou doplněny rokajemi a mřížkami. Detaily matně provedené řezby jsou leštěné. Zabroušená zátka je opatřena kulovitým fasetovaným čučkem.

Dno karafky je užíváním lehce poškrábané, okraj hrdle mírně oštipán. Jinak stav karafky velmi

Viz č. inv. H2 - 30 895. dobrý.

1 . 1 / 250

Karafka s aliančním znakem Franze Wenzela hraběte Salm-Reifferscheidt a Walburgy ze Šternberka

severní Čechy, 1790 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 15 cm

výška karafy 12,5 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr hrdla 2,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška zátky 4,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 926/a-b

Původně v majetku rodiny Františka Václava hraběte Salm-Reifferscheidt. Nejspíše s jeho vnučkou Johannou (1827 - 1892), provdanou roku 1846 za Josefa Oswalda hraběte Thun-Hohenstein, předmět přešel do vlastnictví rodiny Thun-Hohenstein. Do sbírky muzea převedeno jako konfiskát z roku 1945 (č. konfiskátu 191/45).

Karafka z čirého skla, kuželovitého, nahoře zvoncovitého tvaru, s fasetovanými stěnami, s nízkým, nepříliš širokým válcovitým hrdlem. V podhrdlí miskovaný pás, níže pak matná bordura, zakončená laločnatými arkádami, vyplněnými mřížkami. Pod arkádou zavěšena květinová girlanda. Na čele pláště řezán alianční znak hrabat Salm-Reifferscheidt a Šternberků, převýšený šlechtickou korunou s pláštěm podšitým hermelínem. Šternberská hvězda je provedena leštěným klínovým brusem. Kartuše erbů jsou doplněny rokajemi a mřížkami. Detaily matně provedené řezby jsou leštěné. Zabroušená zátka je opatřena kulovitým fasetovaným čučkem.

Dno karafky je užíváním lehce poškrábané, okraj hrdle mírně oštípán. Jinak stav karafky velmi

Viz č. inv. H2 - 30 895. dobrý.

1 . 1 / 251

Konvička s aliančním znakem Franze Wenzela hraběte Salm-Reifferscheidt a Walburgy ze Šternberka

severní Čechy, 1790 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 13,8 cm

šířka celku 11,4 cm

hloubka celku 6,5 cm

průměr patky 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 895

Původně v majetku rodiny Františka Václava hraběte Salm-Reifferscheidt. Nejspíše s jeho vnučkou Johannou (1827 - 1892), provdanou roku 1846 za Josefa Oswalda hraběte Thun-Hohenstein, předmět přešel do vlastnictví rodiny Thun-Hohenstein. Do sbírky muzea převedeno jako konfiskát z roku 1945 (č. konfiskátu 191/45).

Konvička z čirého skla s lehkým modravým nádechem. Fasetovaná zploštělá zvoncovitá kupa s vytaženou nálevkou na nožce složené s plochého fasetovaného prstence a fasetovaného nodu, a na nízké zvoncovité patce. Ke kupě přitaveno ucho ve tvaru "D". Okraj kupy a patky je vlnitě zbroušen. Vespod kupy obíhá pás v podobě broušených misek olivového tvaru. Na čele konvičky řezán alianční znak hrabat Salm-Reifferscheidt a Šternberků, převýšený šlechtickou korunou s pláštěm podšitým hermelínem. Šternberská hvězda je provedena leštěným klínovým brusem. Kartuše erbů jsou doplněny rokajemi a mřížkami. Při okraji řezána matná bordura, zakončená laločnatými arkádami, vyplněnými mřížkami. Pod arkádou, doplněnou stylizovanými větévkami, zavěšeny svazky květů. Detaily matně provedené řezby jsou leštěné.

Stav konvičky je dobrý.

Podobně, jako na lahvičce z téže sbírky, náleží alianční erby, zobrazené na tomto předmětu a na dalších dvou karafkách z téhož souboru, Franzi Wenzelovi hraběti Salm-Reifferscheidt a Walburze ze Šternberka, kteří vstoupili do stavu manželského 7. 5. 1770. Řezba na konvičce a dvou karafkách je však jemněji provedená a použitý ornamentální systém je slohově pokročilejší. Předměty zdobené podobně provedenou řezbou podobných ornamentálních námětů, které zahrnují rokaje doplněné

větévkami a mřížkami, jsou poměrně hojně zastoupeny v nejrůznějších sbírkách. Jejich vnik je ve starší literatuře obvykle položen do 3. čtvrtiny 18. století. Zdá se však, že byl tento styl používán i v pozdějších letech. Dokládá to číška se znakem emauzského opata Vita Adama, spolehlivě datovatelná do let 1782 - 1789, která je uvedené skupině tří prací se znakem hraběte Salm-Reifferscheidt a hraběnky ze Šternberka blízká natolik, že lze uvažovat o stejném řezáčském centru. Lze také uvažovat o tom, že mladší salmovská skupina vnikla teprve v roce 1790. Na rozdíl od starší lahvičky jsou zde totiž alianční erby doplněny hermelínovým pláštěm, který náleží knížecímu stavu. Dne 9. 10. 1790 byl Franzův bratranec Karl Josef hrabě Salm-Reifferscheidt-Raitz (1750 - 1832), císařský komoří a tajný rada, povýšen s celým mužským kmenem do stavu říšských knížat. Uvedený soubor tak mohl vzniknout u příležitosti této pro rod jistě významné události (srov. Wurzbach 1874, s. 127; Meraviglia 1886, s. 166, 203; Starkenfels (ed.) 1891, s. 315-316; Sedláček 1904, s. 551-552). Podobně, jako v případě uvedené lahvičky, se nabízí úvaha, zda práce nevznikla v některé sklárně a rafinérii v Lužických horách, přes které vedla cesta do nedalekého salmovského panství Hanšpach. Zároveň je třeba mít na zřeteli, že v uvedené severočeské oblasti byli dalšími ze sousedů hrabat Salm-Reifferscheidt Harrachové, kterým tehdy patřil Šluknov (srov. Sedláček 1923, s. 126; Anděl a kol. 1984, s. 462). Severočeský původ této skupiny je zřejmý, avšak bližší určení místa vzniku je obtížné. Pozn.: Interpretace heraldického motivu byla provedena ve spolupráci s PhDr. Petrem Maškem s přihlédnutím ke Genealogické počítačové databáze knížecích, hraběcích a baronských rodů Vladimíra Pouzara.

1 . 1 / 252

Číška se znakem Deymů ze Stříteže (?)

severní Čechy, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 7,4 cm

průměr základny 4,4 cm

průměr okraje 6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 211

Číška z čirého skla, s fasetovanou kónickou kupou. Na dně klínovým brusem provedena osmicípá hvězdice. Na čele řezán hraběcí znak. V červeném poli na stojící vpravo hledící pták na pahorku (tinktura pole je naznačena řezaným svislým šrafováním). Štít je převýšen hraběcí korunou a turnajským helem s přikryvadly, s ptákem v klenotu.

Okraj číšky je oštípaný.

Erb vyobrazený na číšce snad náleží hraběcí větvi rodu Deymů ze Stříteže. Problematickým momentem tohoto určení je pouze figura ptáka, která není příliš věrným vyobrazením deymovské husy. Přesto je provedení erbu příbuzné znaku na dvojici pohárků z téže sbírky (č. inv. H2 - 31 171 a H2 - 31 172), jehož spojení s Deymy je přesvědčivější. Určité heraldické diskrepanci je snad v tomto případě na vině rozdílná zručnost řezáčů, kteří nádoby zdobili. Číška se od obou pohárků liší také stylem řezby. Je možné, že se jedná o práci starší, pocházející snad z jiné sklářské oblasti.

1 . 1 / 253

Pohárek s erbem Deymů ze Strážce

severní Čechy, 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 16,5 cm

průměr patky 7,1 cm

průměr okraje kupy 6,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 171

V roce 1949 předáno muzeu jako konfiskát majetku Jindřicha Schindlera z Brna (č. konfiskátu 449/49).

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na štíhlé fasetované nožce. Mírně vyvýšená patka je hutnicky tvarovaná do tvaru desetiúhelníku tak, aby napodobovala broušené miskování. Na plášti matně řezán bohatě zdobený erb. V červeném poli (tinktura znázorněna vertikálním šrafováním) stojí na pahorku heraldicky vpravo hledící husa. Na erbu spočívá baronská koruna (se sedmi perlami), převýšená turnajskou přilbou s korunou a s husou v klenotu. Pod okrajem bordura z malých arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda.

Stav pohárku dobrý.

Viz č. inv. H2 - 31 172.

1 . 1 / 254

Pohárek s erbem Deymů ze Stříteže

severní Čechy, 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 16,4 cm

průměr patky 7,2 cm

průměr okraje kupy 6,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 172

V roce 1949 předáno muzeu jako konfiskát majetku Jindřicha Schindlera z Brna (č. konfiskátu 449/49).

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na štíhlé fasetované nožce. Mírně vyvýšená patka je hutnický tvarovaná do tvaru desetiúhelníku tak, aby napodobovala broušené miskování. Na plášti matně řezán bohatě zdobený erb. V červeném poli (tinktura znázorněna vertikálním šrafováním) stojí na pahorku heraldicky vpravo hledící husa. Na erbu spočívá baronská koruna (se sedmi perlami), převýšená turnajskou přilbou s korunou a s husou v klenotu. Pod okrajem bordura z malých arkád, vyplněných mřížkami, pod kterými zavěšena girlanda.

Stav pohárku dobrý.

Erb na pohárku náleží rodu Deymů ze Stříteže. Rytíři Deymové měli ve znaku stříbrnou husu v červeném poli. Tento znak byl později polepšen pahorkem. Rod Deymů se dělil na rytířskou a hraběcí pošlost. Do hraběcího stavu byl v roce 1730 povýšen Václav Ignác Deym (1669 - 1747). S jeho syny se rod rozdělil do tří větví, z nichž se jedna usadila v Bavorsku (do Bavorska byl nucen emigrovat Adauct Wilhelm pro podporu Karla Albrechta bavorského v roce 1741). Vedle dvou větví hraběcí pošlosti žila v Čechách ještě pošlost rytířská, z níž pouze Jan Šťastný (Johann Felix ?) rytíř Deym (zemř. 1748) byl povýšen do panského stavu. Nezanechal však žádné potomky. Motiv baronské koruny posazené na štítu vyobrazeném na pohárcích tak vytváří určitý problém, které z pošlostí a větví měly být oba předměty určeny (k rodu hrabat Deymů srov. Kneschke 1852, s. 186-187; Meraviglia 1886, s. 119-120, tab. 61, Sedláček 1893b, s. 444-446; Sedláček 1925, s. 230; Mašek 1999, s. 62-63). Stylem řezané výzdoby jsou oba pohárky blízké severočeským pracím ze 70. a 80. let 18. století. Zajímavý a v uvedené době nepříliš běžný je moment hutnický tvarované patky, imitující brus. Tím se pohárky přibližují např. do formy litým a dvojstěnným medailonem zdobeným slánkám z doby kolem roku 1800.

1 . 1 / 255

Číška s monogramem "AM"

severní Čechy, kolem roku 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 12,7 cm

průměr patky 7,7 cm

průměr okraje kupy 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 869

Číška z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou fasetovanou kupou na nízké fasetované nožce a nízké masivní, po obvodu vykrajované a vespod miskované patce. Na povrchu kupy bohatě řezaná kartuše složená z drobných motivů rokají, mřížek a květů, uprostřed které monogram "AM". Při okraji řezána bordura s drobnými hladkými miskami a květinový feston.

Stav předmětu je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s reliéfními palmetami a řezanými rokaji

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 1760 - 1770

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 13 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 24 071/1938

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 56, č. kat. 104

Tvarem blízka číška má stylově příbuznou ornamentiku. V literatuře je označena jako pravděpodobná práce z Nového Světa v Krkonoších, která tvarem odpovídá harrachovskému vzorníku z let 1782 - 1788.

1 . 1 / 256

Pohárek na likér s květinovým festonem

Čechy, 80. - 90. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 10,9 cm

průměr patky 5,1 cm

průměr okraje kupy 4,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 222

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek na likér z čirého skla, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na balustrové fasetované nožce a na nízké kruhové patce se zbroušenými okraji. Při okraji matně řezaný pás s drobnými hladkými miskami, pod kterým zavěšen květinový feston.

Při okraji kupy menší a při okraji patky větší část odštípnuta. Jinak stav pohárku dobrý.

1 . 1 / 257

Láhev s monogramem "IAB"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 24,6 cm

šířka 10,2 cm

hloubka 7,2 cm

průměr hrdla 4,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 190

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Láhev z čirého skla, se silnějšími stěnami, čtyřboká zploštělá, z nízkým užším hrdlem s manžetou při okraji. Stěny a dno hladce broušeny do plochy, hrany zbroušeny. Arkáda mezi stěnami a horní částí lahve vyznačeny klínovým brusem. Horní část láhve a manžeta hrdla fasetovány. na čele řezána rokoková kartuš ohraničená rokajemi, mřížkami a drobnými rostlinnými motivy. V kartuši proveden ozdobný monogram "IAB". Pod arkádami horní části láhve matně řezané s arkádami vyplněnými mřížkami, s podvěšenými girlandami. Detaily celé řezby doplněny malými leštěnými miskami.

Stav láhve je dobrý.

Láhev patří do poměrně početné skupiny předmětů podobně tvarovaných a zdobných analogickým ornamentem podobného provedení. Přesnější datace těchto předmětů přitom bývá problematická. Zdá se, že uvedený ornamentální systém, složený z motivů specificky stylizovaných rokají, mřížek, girland, drobných rostlin a dalších motivů, byl na českém řezán po několik desetiletí. Do této skupiny tak lze zařadit jak soupravu johanitského převora Johann V. Bernarda z let 1762 - 1763, tak soubor se znakem Rajských z Dubnice, v jejíž výzdobě jsou mimo jiné použity prvky běžné v posledním desetiletí 18. století i později. Rovněž lokalizace těchto památek není jednoznačná. Vznik některých z těchto prací bývá spojován s prostředím severních Čech. Některé ze zmíněných ornamentálních motivů se však nalézají také na pracích pokládaných spíše do oblasti Čech jižních.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Flakón s nápisem "AEVI"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 16,8 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S I 417/K II 62

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 25, tab. 37/c

Poche (ed.) 1970, s. 167, č. kat. 563 (určeno jako česká práce ze 3. čtvrtiny 18. století)

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 355, č. kat. 223 (určeno jako česká práce z let 1760 - 1770)

Flakón ze sbírky Severočeského muzea v Liberci je zdoben analogickým, podobně provedeným ornamentem.

2. Číška s monogramem "PCE"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 389/1932

Získáno ze sbírky Gustava E. Pazaurka z Liberce.

Literatura:

Hetteš 1958b, s. 27

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 355, č. kat. 222

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977b, s. 236, č. kat. 222, obr. 105 (určeno jako práce z doby kolem roku

Číška ze sbírky Severočeského muzea v Liberci je zdobena analogickým, podobně provedeným ornamentem.

1 . 1 / 258

Holba se sv. Josefem, sv. Antonínem a s monogramem "AHM"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 16,3 cm

šířka celku 15 cm

průměr základny 11,4 cm

průměr okraje 10,1 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 963

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 darovala Josefa Náprstková, která předmět koupila od p. Rosenberga. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a s uchem ve tvaru "C". Na čele matně řezán rokajový rámeček, uprostřed kterého ozdobný zrcadlový monogram "AHM", převýšený šlechtickou korunou. Nalevo od medailonu motiv sv. Josefa s Ježíškem, pod kterým nápis "Sanct Josephus", napravo sv. Antonín Paduánský s Ježíškem, pod nímž nápis "S. Antonius". Detaily řezby jsou leštěné.

Stav holby je dobrý až na drobnější oděrky.

Ornamentální soustava rokajů, mřížek a ratolestí, která je běžná na severočeském skle 70. - 80. let 18. století, je na této holbě převedena do zrustikalizované podoby.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 165, č. kat. 553 (jako česká práce z doby kolem roku 1770)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 259

Číška s monogramem "WK"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr dna 5 cm

průměr okraje 5,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 186

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla obsahujícího zejména v dolní části četné, dosti pravidelně rozprostřené bublinky. Číška je mírně kónického tvaru, s fasetovanými stěnami (hrany faset jsou v dolní části nepravidelně mírně rozbroušeny). Na plášti řezán ozdobný monogram "WK" završený korunou. Po stranách ratolesti, které se dole spojují v motivu květů a větvíček. Pod okrajem řezána bordura v podobě malých arkád vyplněných mřížkami a doplněných festonem. Matně řezaná výzdoba obsahuje detaily v podobě leštěných čoček.

Stav číšky je dobrý.

Tvar číšky, styl řezaného monogramu i podoba bordury jsou obdobné jako u četných příbuzných předmětů dochovaných v různých sbírkách. Jejich původ bývá někdy hledán v jižních Čechách, v období 60. až 80. let 18. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s monogramem "PCE"

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo číré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 389/1932

Získáno ze sbírky Gustava E. Pazaurka z Liberce.

Literatura:

Hetteš 1958b, s. 27

Blažíček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 355, č. kat. 222

Blažíček - Preiss - Hejdová 1977b, s. 236, č. kat. 222, obr. 105 (určeno jako práce z doby kolem roku

Číška z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem, podobou řezaného monogramu i podobnou bordurou (v tomto případě je zavěšený feston napojen na středy mřížek, nikoliv na patky arkádek jako u číšky z Národního muzea).

1 . 1 / 260

Číška s monogramem "FP"

severní Čechy, 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,4 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 944

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala M. Pavikovská z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru. Plášť v dolní části fasetován. Na čele řezán ozdobný monogram "FP", obklopený dekorativním rámcem, složeným z rokají, mřížek, rozvilin, ratolestí a ovocných plodů. Při okraji řezána bordura v podobě drobných arkád s podvěšenými girlandami. Arkády jsou vyplněny mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Dno užíváním mírně odřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Literatura:

Kottner 1898, s. 16, obr.

1 . 1 / 261

Číška s monogramem "CM"

severní Čechy, 80. léta 18. století

sklo čirém, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12 cm

průměr základny 6,5 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 179

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru. Plášť v dolní části fasetován. Na čele řezán ozdobný monogram "CM", převýšený šlechtickou korunou a obklopený dvojicí zkřížených převázaných ratolestí s květy. Při okraji řezána bordura v podobě drobných obloučků. Detaily řezby jsou leštěné.

Okraj mírně oštípán, jinak je stav číšky dobrý.

1 . 1 / 262

Číška s monogramem "PW"

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 925

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru. Plášť v dolní části fasetován. Na čele řezána oválná kartuše s ozdobným zrcadlovým monogramem "PW", převýšená turnajskou přilbou s korunou a klenotem v podobě jelena. Kolem kartuše bohatá přikryvadla stylizovaná do podoby rokají s mřížkami, rozvilin a ratolestí. Pod okraj řezána bordura v podobě malých arkád vyplněným mřížkami. Detaily řezby jsou leštěné.

Při okraji drobná vyštípnutí, dno užíváním mírně odřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Protějšek uložen v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.

1 . 1 / 263

Karafa se znakem Rajských z Dubnice

severní Čechy, kolem roku 1790 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 21,5 cm

průměr celku 9,5 cm

průměr základny 7,5 cm

průměr hrdla 3,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 936

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Karafa z čirého skla, se silnějšími stěnami, obráceně kónického tvaru, s vyšším štíhlým hrdlem. Stěny nádoby fasetovány, hrdlo miskováno do soustavy kosočtverců. V podhrdlí řezán pás složených ze svislých oválných, hladce broušených misek, ve kterých jsou vloženy drobné, jednoduše stylizované řezané tulipány. Na čele matně řezán znak Rajských z Dubnic převýšený šlechtickou korunou s bohatě členěnými fafrnochy. V horní části nádoby obloučkový vlys s podvěšenou girlandou, jehož arkády vyplněny mřížkami. Další řezaná girlanda tvoří borduru broušeným motivům na hrdle karafy. Detaily znaku a arkády jsou leštěné.

Stav karafy je dobrý, na plášti pouze několik oděrek.

Srov. č. inv. H2 - 144 937.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 168, č. kat. 571 (uvedeno pod inv. č. N 2 049 fondu Náprstkova Českého průmyslového muzea, položeno do 2. pol. 18. století)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 55-56, č. kat. 191, pozn.

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 264

Karafa se znakem Rajských z Dubnice

severní Čechy, kolem roku 1790 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 21,5 cm

průměr celku 9,5 cm

průměr základny 7,5 cm

průměr hrdla 3,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 937

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Karafa z čirého skla, se silnějšími stěnami, obráceně kónického tvaru, s vyšším štíhlým hrdlem. Stěny nádoby fasetovány, hrdlo miskováno do soustavy kosočtverců. V podhrdlí řezán pás složený ze svislých oválných, hladce broušených misek, ve kterých jsou vloženy drobné, jednoduše stylizované řezané tulipány. Na čele matně řezán znak Rajských z Dubnic převýšený šlechtickou korunou s bohatě členěnými fafrnochy. V horní části nádoby obloučkový vlys s podvěšenou girlandou, jehož arkády vyplněny mřížkami. Další řezaná girlanda tvoří borduru broušeným motivům na hrdle karafy. Detaily znaku a arkády jsou leštěné.

Stav karafy je dobrý, na plášti pouze několik oděrek.

Karafa je součástí analogicky tvarovaného a zdobeného souboru, který je dřívější literaturou datován do let 1770 - 1780. Použitý motiv drobných tulipánů, vložených do pásu malých broušených misek, se vyskytuje na některých datovaných klasicistních pracích z doby kolem roku 1790 a mladších. Době kolem roku 1790 do jisté míry odpovídá také tvar nádoby, kde se nové výtvarné cítění projevuje především v pravidelném geometrickém brusu hrdla. Proto zde uvažujeme o poněkud mladší dataci této práce, přestože většinu řezaných motivů lze označit za pozdně barokní nebo rokokové. Šlechtický erb zobrazený na karafě by pak mohl být spojen s Janem Václavem svobodným pánem Rajským z Dubnice (zemř. 1803), držitelem panství Boreč, Vchynice a Kamennou Vodu a královským hejtmanem Litoměřického kraje.

1 . 1 / 265

Láhev s monogramem "FXC"

severní Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 26,5 cm

výška láhve 23,8 cm

průměr celku 10 cm

průměr základny 8,9 cm

průměr hrdla 3 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 266/a-b

Láhev z čirého skla, s kónickým tělem, které plynule přechází do kuželovitého hrdla. V rovném dně uprostřed vybroušena miska. V dolní části obíhá pás broušených vertikálních žlábků, nahoře proložených matně řezanými tulipánky. Uprostřed na čele řezán kruhový medailon, nahoře se stuhou vázanou do mašle, po stranách s kvetoucími ratolestmi. Uprostřed proveden ozdobný monogram "FXC". V podhrdlí obíhá pás drobných broušených olivových misek, proložených drobnými řezanými tulipánky. Pod tímto pásem obíhá řezaný obloučkový pásek s podvěšenou květinovou girlandou a střapci. V horní polovině hrdle je obíhá řetězec z broušených misek a matných zářezů. Detaily matné řezby jsou leštěné. Hrdlo je uvnitř matně zabroušené. Broušená balustrovitá zátka je patrně nepůvodní.

Okraj láhve je mírně oštipaný, povrch stěn uvnitř lehce zakalen usazeninou. Zátka dole zčásti uštipnuta.

Láhev má tvar, který se objevuje již v 70. - 80. letech. Také technika výzdoby se příliš neliší od některých starších prací. Také motivy řezaných ratolestí se na skle objevují v podobném kontextu po celou druhou polovinu 18. století. Pro mladší dataci láhve svědčí však svědčí absence rokají a mřížek a užití klasicistních prvků, jakými jsou medailon se stuhou, girlandy a drobné řezané tulipánky.

1 . 1 / 266

Číška s eucharistickými symboly

severní Čechy, 90. léta 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 109

Číška z čirého skla, válcovitého tvaru. Na čele řezána symbolická kompozice, kterou tvoří do rokajového rámu zasazený motiv Beránka božího s vítěznou zástavou. Nad beránkem symbol nejsvětější Trojice v podobě zářícího trianglu s Božím okem. Výše zobrazen cherubín s biretem, za kterým se klene štola, tvořící arkádový rámeček celé kompozice. Na biretu stojí kalich s proměněnou hostií, označenou monogramem Ježíšova jména "IHS". Po stranách kalicha motivy pšenice a viné révy. Kompozici po stranách zdobí motivy rokají s mřížkami, květy a ratolestmi. V dolní i horní části obíhá řezaná linka a řada drobných leštěných misek, mezi které jsou vloženy motivy malých řezaných tulipánů. Pod horním pásem zavěšena girlanda spletená z motivu ratolestí a miskovaného perlovce.

Číška je od svého okraje až do plochy dna naprasklá. Na okraji menší odštípnutá část.

Ve výzdobě číšky je použito pozdně rokokových ornamentů, které jsou typické pro severočeské sklo zejména v 70. a 80. letech 18. století. V uvedeném případě jsou kombinovány s klasicistními prvky, jakými jsou motivy girland, perlovců a drobných tulipánů. Také válcovitý tvar je typický pro nápojové sklo z doby kolem roku 1800. Eucharistický námět, oprostěný od narativních a figurálních prvků, lze chápat jako projev nového náboženského citění, které se rozšířilo v důsledku církevních reforem na konci 18. století. Tím je tato číška blízká Mildnerově číšce zdobené dvojitým medailonem (z téže sbírky, č. inv. H2 - 31 134).

1 . 1 / 267

Číška s alegorickým námětem a monogramem "AG"

severní Čechy, počátek 19. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr základny 6,8 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 930

Dříve ve sbírce Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam v roce 1896 darovala Vilma Štorchová. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, s rovným dnem. Okral číšky je zborušen. Na čele je řezána krajina s palmami a stromem, uprostřed s obeliskem, který nese německý nápis "DENK / MAHL / DER / DANK / BAR / KEIT." Nad obeliskem se v olacích zjevuje boží oko, níže pak Fáma, která klade na obelisk vavřínový věnec. Vpravo za obeliskem je vyobrazen ležící český lev s korunou. O obelisk je opřen oválný, květy zdobený medailon s ozdobným monogramem "AG". V dolní i horní části číšky obíhají pásy drobných leštěných misek, proložených motivy tulipánků. Pod horním okrajem je podvěšena perlovcová girlanda z drobných leštěných a řezaných střípců.

Stav číšky je dobrý.

1 . 1 / 268

Pohár s maximou Neratia Prisca

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 1751

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 19 cm

průměr patky 10 cm

průměr okraje kupy 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 643

V roce 1913 odevzdala z pozůstalosti slečny Hedviky Auerhánové paní L. Auerhánová, vdova po účetním radovi z Prahy-Vinohrad.

Pohár z čirého skla, s kónickou, ve spodní části podtaženou kupou, čepem připojenou k válcovité nožce s kulovitým fasetovaným nodem v horní části, na nízké kruhové, po okraji brusem mělce vykrajované patce, vespod paprscitě členěné miskováním. Na čelní straně je řezána hornatá krajina se skalami a stromy, s venkovskými staveními a kostelem a stafáží. Vlevo dole zobrazena na skalce postava vousatého muže v mnišském rouše, s dalekohledem, dole uprostřed postava smekajícího muže s holí. Nahoře uprostřed u studánky stojí muž s holí, pozdvihující k ústům číši, ve společnosti dvou mnichů, snad františkánů. Vpravo zobrazen čert zápolící s mužem s holí, vedle pak mrtvý kohout. Nad krajinou zářící slunce a nápis: "Tres faciunt collegium. / Sed! Duo rixam. Cabala: 1751". Dole pod výjevem menší řezaná a broušená mušle s mřížkami po stranách. Na zadní straně kupy větší, hladce broušená mušle, zdobená řezaným motivem květiny a rozvilin. Mušle je zasazena do matně řezána kartuše, doplněné rozvilinami, páskou a mřížkou. Okraj kupy zlacen.

Na okraji patky drobná vyštípnutí. Zlacení místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Pohár zdobí poutavý alegorický námět dnes nepřiliš jasného obsahu. Vyobrazení zachycuje horské prostředí, patrně hory v severočeském pohraničním pásmu. Pohár v ruce jednoho z mužů je snad možné chápat jako atribut sklářství. V případě postavy mnicha s dalekohledem na skalce se snad jedná o poustevníka Samuela Görnera, příslušníka dynastie optiků, který žil ve Sloupsko-svojkovských skalách a od roku 1735 ve Sloupu, v jeskyni při zpustlém hradě Einsiedlersteinu, a věnoval se výrobě brýlí a perspektívů. V době, kdy pohár vznikl, byl Görmer v severních Čechách nejspíše ještě činný (Görmerův životní příběh později zlidověl a na sloupské skále byla instalována dřevěná plastika

poustevníka s perspektivem, později uložená v novoborském Sklářském muzeu. Srov. Sedláček 1914, s. 188; Sacher 1968, s. 116-117). Je pravděpodobné, že obsah výzdoby poháru nebyl všeobecně platnou alegorií. Autor této výzdoby reagoval spíše na konkrétní, nám neznámou událost, která se snad týkala provozovatelů sklářských hutí a příslušníků františkánského řádu. První část nadepsaného textu tvoří právnícká maxima o třech, kteří tvoří spolek. Pochází od Neratia Prisca a známou se stala prostřednictvím Digest (srov. Svoboda 1973, s. 725). Námět výzdoby je tedy asi výzvou k uzavření spolku, snad podobné obchodní povahy, jakou měla kartelová dohoda, uzavřená mezi skláři v Čechtích roku 1739 (srov. Mareš 1893, s. 139-150, 231-232, příl. XC). Původ pohárů uvedeného tvaru bývá častěji spojován s harrachovskou sklárnou v Novém Světě, i když jejich slezský původ nelze zřejmě jednoznačně vyloučit. Pohár z Národního muzea je cenný mimo jiné i pro svou přesnou dataci.

1 . 1 / 269

Lod'ka s motivem krajiny

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 3. čtvrtina 18. století (řezba provedena snad až v 19. století)
sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 13,7 cm

průměr patky 8 cm

šířka kupy 9,5 cm

hloubka kupy 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 838

V roce 1904 koupeno od Louisy Pleschnerové.

Lod'ka z čirého skla, s vejčitou kupou, v dolní části členěnou broušenými listy. Okraj lod'ky členitý, s broušenými mušlemi. Kupa spočívá na válcovité nožce s fasetovaným nodem a na nízké kruhové patce se zbrušovaným okrajem, vespod které roseta z broušených olivových misek. Na horní straně patky obíhá stylizovaná ratolest. Na čele kupy řezán motiv krajiny s hradem a domem mezi stromy, s rybníkem a rybářem na loďce. Po stranách řezány motivy rozvilin a váz s plody a ratolestmi. Detaily řezby jsou leštěné. Okraj kupy je zlacen.

Z patky menší část vylomena (nedochována). Zlacení místy setřené.

Lod'ka svým tvarem, broušeným zdobením i zlacením odpovídá položce č. 318 vzorníku novosvětské sklárny z let 1782 - 1788 (srov. Urban 1971, s. 38, obr. 23). Rovněž kvalita skloviny a zlacení odpovídá pracím z 18. století. Je však možné, že symetricky koncipovaná, jemně provedená řezaná výzdoba byla jako historismus doplněna teprve v 19. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lod'ka s motivem zámeckého parku

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 1750 - 1760 (?)

sklo čiré, broušené, řezané, zlacené

Rozměry:

výška 13 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM B-I-154/1925

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 56, č. kat. 193

Číška z Uměleckoprůmyslového muzea je příbuzného tvaru. Liší se poněkud stylem řezané výzdoby. Jedná se snad o práci starší.

1 . 1 / 270

Číška s květy a rokajemi

severovýchodní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené, zdobené nalepeným skleněnými šatony

Rozměry:

výška 10,4 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 215

Číška z čirého skla, kónická, nahoře mírně rozšířená. V dolní části broušeny olivové misky, prokládané žlábků. Na plášti řezány motivy volně rozmístěných květin. Při okraji řezána rokajová bordura. Řezba je doplněna květy, lístky a plochami malovanými zlatem. Okraj číšky rovněž zlacen. Terčíky květů zdobí nalepené, vespod barevně lakované šatony z broušeného skla.

Okraj číšky mírně oštipaný, zlacení místy setřené. Několik šatonů se nedochovalo. Jinak je stav číšky dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 145 104.

1. 1 / 271

Číška s květy a rokajemi

severovýchodní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené, zdobené nalepeným skleněnými šatony

Rozměry:

výška 10 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 8,5 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 104

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, nahoře mírně rozšířená. V dolní části broušeny fasety, prokládané žlábký. Na plášti řezány motivy volně rozmístěných květin. Při okraji řezána rokajová bordura. Řezba je doplněna květy, lístky a plochami malovanými zlatem. Okraj číšky rovněž zlacen. Terčíky květů zdobí nalepené, vespod barevně lakované šatony z broušeného skla.

Okraj číšky mírně oštipaný, zlacení místy setřené. Tři z šatonů se nedochovaly. Jinak je stav číšky dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 215.

1 . 1 / 272

Holbička s monogramem "JB"

severovýchodní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr 8,4 cm

výška víka 7,5 cm

průměr víka 7,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 182 064/a-b

V roce 1977 koupeno v prodejně Starožitnosti na Uhelném trhu v Praze.

Holbička s víkem z čirého skla, válcovitého tvaru, v dolní části s reliéfním, broušením provedenými laloky. Ucho ve tvaru "S" je zdobenou broušenými tordovanými zářezy. Na čele řezána rokoková kartuše s monogramem "JB". Kartuše je převýšena korunou a zdobena mřížkou, rokajemi, rozvilinami a květy. Po stranách jsou řezány krajinné motivy. Skleněné víko s fasetovaným čučkem je zdobeno obíhající květinovou ratolestí. Detaily řezby holbičky i víka jsou leštěné. Laloky v dolní části holby a horní okraj holby, pás při obvodu víka a vrchol úchytu jsou zlacené.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Holbička je svým tvarem i výzdobou velmi blízká vyobrazení ve vzorníku novosvětské sklárny, č. 85, označené rokem 1784 (srov. též Hetteš 1963, s. 270, obr. 733; Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 57, č. kat. 195-196).

Literatura:

Stará - Urbancová - Svatoňová - Šamánková 1988, s. 11, 38

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Holbička s motivem zámecké zahrady

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 519/1894

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 57, č. kat. 195

Holbička je příbuzná svým tvarem i stylem výzdoby.

2. Holbička s motivem zámecké zahrady

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,3 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM B-I-10/1925

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 57, č. kat. 196

1 . 1 / 273

Číše se znakem hrabat Berchtoldů z Uherčic

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, nařialovělé, broušené, řezané, zlacené a stříbřené

Rozměry:

výška 14,4 cm

průměr patky 9,4 cm

šířka kupy 7,4 cm

hloubka kupy 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 135

Původně ve sbírce Dr. Maxe Strausse z Vídně. V roce 1949 převedeno do Národního muzea jako konfiskát Jindřicha Schindlera z Brna.

Číše z čirého nařialovělého skla, s fasetovanou, dole podtaženou kónickou kupou na oválném půdorysu. Kupa spočívá na krátké nožce, složené z fasetovaného prstence a nodu, a na mírně vyvýšené, po obvodu zbrušované patce. Vespod na patce broušena roseta z radiálních olivových misek. Na čele kupy řezán erb hrabat Berchtoldů z Uherčic. Na protější straně řezána kompozice s pastýřskou holí, toulcem se šípy, s girlandou viné révy a se dvěma holubicemi. Nepříliš náročná řezba erbu i ornamentů je v celé ploše zlacena a stříbřena. Okraj kupy je rovněž zlacen.

Zlacení místy setřené, stříbření zčernalé. Jinak je stav číše dobrý.

Číše podobného tvaru vznikaly na obou stranách Krkonoš již od poloviny 18. století. Pro pravděpodobnou pozdní dataci uvedeného předmětu svědčí klasicistní povaha použitého ornamentu. Ikonografie výzdoby neumožňuje určit, kterému z příslušníků rozvětveného, původem tyrolského hraběcího rodu Berchtoldů, usazenému zejména v Uhrách a na jižní Moravě, tato číše patřila. Vzhledem k časovému kontextu je možné, že náležela Leopoldu hraběti Berchtoldovi (1759 - 1809) z hlavní větve rodu. Leopold vynikl svým vzděláním a charitativními sklony. Studoval práva v Olomouci a ve Vídni. Po určitou dobu zastával úřad jihlavského krajského hejtmána. V letech 1780 - 1797 podnikl cesty po Evropě a Orientu. Hovořil osmi jazyky včetně arabštiny. Byl iniciátorem různých dobročinných akcí. Vykupoval otroky z arabského zajetí, organizoval pomoc postiženým hladomorem v Podkrkonoší. Na vlastním zámku v Buchlovicích zřídil nemocnici a v lázních Smrdávka nechal vystavět novou lázeňskou budovu. Při službě nemocným se později sám nakazil tyfem a této nákaze podlehl. Uvedená práce však mohla být určena také Karlu Gustavu Berchtoldovi

(1761 - 1813), který vlastnil panství Neznašov u Týna nad Vltavou, či jinému členu rodu (srov. Mašek 1999, s. 28).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Skříňka na šperky

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, broušené, řezané a leštěné, s mosaznou montáží a železným zámkem

Rozměry:

výška 10,2 cm

šířka 16,2 cm

hloubka 12,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 019/a-b

Skříňka je zdobena podobně uspořádaným motivem, složeným z pastýřské hole, toulce, holuba s holubicí a květinových girland.

1 . 1 / 274

Číška s oslavou rabbiho Girschoma Austerlitzze

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 577

V roce 1903 koupeno od Rosy Stark z Prahy.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele řezána rokoková kartuše, uvnitř které uveden zlatem malovaný hebrejský nápis, který obsahuje přání na zdraví rabbiho Girschoma Segala Austerlitzze. Některé detaily řezby kartuše jsou zlacené. Na protější straně je řezán rámeček ze dvou převázaných ratolestí, uprostřed kterého je zlatem vepsaný monogram "GA:". Po stranách jsou řezány a částečně zlaceny dvě dvojice drobných ratolestí. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

1 . 1 / 275

Pohárek se znakem šlechtičny

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), po roce 1786 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 13,8 cm

průměr patky 8,3 cm

průměr okraje 6,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 28 488

Pohárek z čirého skla, s kalichovitou fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce s nodem, na mírně vyvýšené patce po stranách zbroušené a vespod členěné miskováním. Na čelní straně řezána barokní kartuše se šlechtickým znakem. Routový štít je čtvrcený, posetý liliemi. Znak je převýšen šlechtickou korunou. Detaily znaku jsou leštěné.

Okraj patky mírně oštípán, jinak stav dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 28 489.

Pohárek se znakem šlechtičny

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), po roce 1786 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 13,8 cm

průměr patky 8,3 cm

průměr okraje 6,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 28 489

Pohárek z čirého skla, s kalichovitou fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce s nodem, na mírně vyvýšené patce po stranách zbroušené a vespod členěné miskováním brusem. Na čelní straně řezána barokní kartuše se šlechtickým znakem. Routový štít je čtvrcený, posetý liliemi. Znak je převýšen šlechtickou korunou. Detaily znaku jsou leštěné.

Okraj patky mírně oštípán, jinak stav dobrý.

Routový štít byl v heraldice vyhrazen ženám. Je proto možné, že dva stejně tvarované a zdobené pohárky byly součástí větší nápojové soupravy, vzniklé v souvislosti s uvedeným povýšením a určené ženské příslušnici barattovského rodu. Datování do doby kolem roku 1786 by napovídala také analogie s návrhy obdobně tvarovaných pohárků ze soupravy na tokajské víno pro hraběte Valdštejna ve vzorníku harrachovské sklárny z roku 1785, s. 151, č. 284 (srov. Vydrová 1972, s. 209-210, pozn. 6, obr. 5).

1 . 1 / 277

Číška se šlechtickým znakem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 9,8 cm

průměr patky 6,1 cm

průměr celku 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 403

Číška z čirého skla, soudečkovitého tvaru, na nízké kruhové patce. Plášť číšky fasetován. Na plášti matně řezán znak, snad hrabat Magawly-Ceraty von Calvy. V poli neurčité barvy se nachází ruka, v klenotu na helmě s přikryvadly lev. Po stranách znaku jsou provedeny dvě zkřížené, stuhou převázané ratolesti. Okraj číšky zlacen.

Okraje číšky mírně oštípány, zlacení místy setřené.

Znak je blízký erbů s původem irským Magawly-Ceraty von Calvy, povýšeným v roce 1736 mezi říšská hrabata, od roku 1745 s inkolátem v Čechách. Jejich štít je popisován jako štít se stříbrným polem, s červeným lvem a dvěma rukama, se lvem vystupujícím z klenotu.

1 . 1 / 278

Karafa na desertní víno

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené

Rozměry:

výška celku 21,7 cm

průměr základny 10,9 cm

průměr nádoby 11,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 950

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1906 darovala Franiška Mischnerová z Prahy-Libně. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev na desertní víno (tokaj?) z čirého skla, s válcovitým trupem a vyšším úzkým hrdlem. Svislý povrch pláště fasetován ve vertikálních pásech, horní část kolem hrdla broušena paprscitě. Hrdlo členěno pravidelně uspořádaným miskováním. Vespod vybroušen pravidelný stylizovaný květ.

Povrch nádoby mírně poškrábán, jinak stav dobrý.

Nákres obdobně tvarované fasetované láhve obsahuje v rámci prezentace soupravy na tokaj pro hraběte Valdštejna vzorník harrachovské sklárny z roku 1785, s. 151, č. 284, uložený ve sbírce Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou (srov. Vydrová 1972, s. 209-210, pozn. 6, obr. 5).

I . 1 / 279

Džbánek s víkem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, olovnaté (?), broušené, zlacené

Rozměry:

výška celku 24,5 cm

výška džbánu 15 cm

šířka džbánu 14 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje 9 cm

tloušťka stěny při okraji 7 mm

výška víka 9,6 cm

průměr víka 9,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 309

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1900 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Džbánek z čirého našedlého (olovnatého ?) skla, s velmi silnými stěnami, hruškovitého tvaru, na kruhové patce, s fasetovaným uchem ve tvaru "S". Patka vespod zdobena hvězdící, provedenou klínovým brusem. Na povrchu džbánu klínovým brusem provedeny pronikající se kruhy, květy a hvězdice. Okraj nádoby a její patky je zlacen. Zvoncovité víko s fasetovaným žaludovým úchytem je na povrchu členěno fasetovým a routovým brusem. Na víku zlacen obíhající pás a vrchlík úchyty.

Okraje holby a patky jsou olámané a naprasklé. Ucho rovněž naprasklé. Okra víka oštípaný. Zlacení zčásti setřené.

Tvar džbánu a způsob jejího broušení je blízký některým nádobám, vyobrazeným v novosvětském vzorníku z 80. let 18. století.

1 . 1 / 280

Číška se šlechtickým znakem a s monogramem "I. F. P. V. S."

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,6 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 203

Číška z čirého skla, mírně kónická, s fasetovanými stěnami a s rovným dnem. Na čele řezán oválný medailon, rámovaný pásem květů, spojeným dole a nahoře mašlí. Uprostřed medailonu řezán šlechtický erb. V modrém poli návrší, na kterém stojí holubice (?) s ratolestí v zobáku. Erb převýšený šlechtickou korunou je držen dvěma lvími štítonoši. Motiv je nahoře doplněn monogramem "I. F. P. V. S.", dole pak rokají. Těsně při okraji řezána bordura v podobě šrafovaného pásu, pod který zavěšena květinová girlanda. Detaily řezby jsou leštěné.

Dno užíváním mírně poškrábané, okraj drobně oštípán. Jinak je stav číšky velmi dobrý.

Protějšek k č. inv. H2 - 20 204.

1 . 1 / 281

Číška se šlechtickým znakem a s monogramem "I. F. P. V. S."

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 204

Číška z čirého skla, mírně kónická, s fasetovanými stěnami a s rovným dnem. Na čele řezán oválný medailon, rámovaný pásem květů, spojeným dole a nahoře mašlí. Uprostřed medailonu řezán šlechtický erb. V modrém poli návrší, na kterém stojí holubice (?) s ratolestí v zobáku. Erb převýšený šlechtickou korunou je držen dvěma lvími štítonoši. Motiv je nahoře doplněn monogramem "I. F. P. V. S.", dole pak rokají. Těsně při okraji řezána bordura v podobě šrafovaného pásu, pod který zavěšena květinová girlanda. Detaily řezby jsou leštěné.

Dno užíváním mírně poškrábané, okraj drobně oštípán. Jinak je stav číšky velmi dobrý.

Protějšek k č. inv. H2 - 20 203.

Skříňka na šperky

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, broušené, řezané a leštěné, s mosaznou montáží a železným

Rozměry:

výška 10,2 cm

šířka 16,2 cm

hloubka 12,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 019/a-b

Skříňka z čirého skla, s lehkým modrozeleným nádechem. Předmět tvoří silnostěnná nádoba na obdélném půdorysu, se segmentově konvexní čelní stěnou a s okosenými zadními rohy. Horní okraj je opatřen cínovou montáží, k níže je dvěma panty připojeno uzamykatelné skleněné odklápěcí víko, zasazené do mosazného rámu. Povrch nádoby i víka je zdoben matnou řezbou s leštěnými detaily. Na čele nádoby je provedena květinová girlanda. Na zadní straně víka je řezán motiv pastýřské hole, toulce se šípy a holuba s holubicí, doplněný květinovou tirlandou a ratolestmi. V horní části obíhá splétaných perlovcových a květinových girland. Zadní okosené rohy jsou zdobeny motivy mřížek a květů. Na víku je proveden motiv vinařské hole, džbánů a ratolestí viné révy. Kolem obíhá matný pás členěný malými leštěnými miskami, přerušovaný květy a doplněný ratolestmi na způsob girland. Ve dvou vrtaných otvorech po obou stranách nádoby jsou připojena mosazná ucha s rokajovým kováním. Zámeček na čele nádoby je opatřen kováním ve stylu Ludvíka XVI. Rám víka je zdoben perlovcem.

Dóza je vpravo na čelní straně naprasklé. Na pravé boku a vzadu dvě části vylomeny a vlepeny zpět. Povrch zejména na dně užíváním odřený.

Stylem řezaných květinových motivů je tato skříňka blízká předmětům, jejichž původ bývá hledán v harrachovské sklárně na Novém Světě.

1 . 1 / 283

Terina s květinovými motivy

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Novohradsko, kolem 1780 (?)

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 22 cm

výška nádoby 13,3 cm

šířka nádoby 22 cm

průměr patky 12,1 cm

průměr okraje 15,4 cm

průměr víka 16,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 69 008/a-b

Koupeno od p. M. Čížkové z Prahy-Střešovic (v inventáři zapsáno k 17. 12. 1963).

Nádoba na s víkem, z čirého, lehce narůžovělého skla. Nádoba vázovitého tvaru spočívá na nízké nožce s kruhovou patkou a je opatřena dvěma esovitými přitavenými uchy. Patka je vespod zdobena hladkým miskovým brusem, provedeným ve dvou řadách. Hladkým brusem je rovněž členěn spodek nádoby. Na tento brus navazuje matný, mělce řezaný motiv bordury, stylizovaných na způsob obrácených lambrekýnů. Povrch nádoby je zdoben matně řezanými, asymetricky uspořádanými motivy květin (vlčích máků, konvalínek ad.). Pod okrajem se uplatňuje bordura sestávající z řezané linky a bodů a diamantem rytých rozvilin. Víko je opatřeno broušeným čučkem. Okolí čučku je rovněž členěno broušením. Povrch víka je zdoben květy.

Stav nádoby dobrý.

Podobně tvarované a zdobené nádoby, označované jako teriny, se dochovaly v majetku Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Jihočeského muzea v Českých Budějovicích (spojení práce z Národního muzea s novohradskou dílnou Carla Josefa Lechnera provedly PhDr. Olga Drahotová a PhDr. Helena Brožková v souvislosti s připravovanou výstavou "Metamorfózy skla").

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Terina s podnosem zdobená motivy květů

řezal Carl Josef Lechner

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, kolem roku 1780

sklo čiré, břešené a řezané

Rozměry:

výška teriny 24 cm

šířka teriny 28 cm

hloubka teriny 23 cm

šířka podnosu 30 cm

hloubka podnosu 25 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 30 095/a-c/1947

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 60, č. kat. 208

Nádoba z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je bez patky, proporčně nižší, s plnými horizontálně postavenými uchy. Charakter řezané výzdoby je velmi blízký.

2. Terina s motivy květů

řezal Carl Josef Lechner

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, kolem roku 1780

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a ryté diamantem

Rozměry:

výška 15 cm

šířka 12,5 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 4499-1347/56

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 27, č. kat. 39

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 172-173, č. kat. 15

Terina z jihočeského muzea je bez patky a bez uch a má oblejší tvary. Květiny jsou v celkové proporci o málo drobnější. Jinak je charakter výzdoby značně blízký.

1 . 1 / 284

Dózička

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané, mosazná montáž

Rozměry:

výška 4 cm

šířka 6,7 cm

hloubka 5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 526/a-b

Dózička z čirého skla, čtyřboká, na obdélném podorysu, se silným dnem. Stěny broušeny do plochy, hrany zbroušen. Na čele řezán motiv mušle s ptákem, po stranách se dvěma květy, na protější straně mušle se psem a dvěma květy. Na bocích menší rokajové útvary s dvojicí květin. Vespod na dně řezána rokaj s veverkou a ratolestmi. Ozdoubnou mosaznou montáží je k dózičce připevněno otevíratelné obdélné víčko se zbroušenými hranami. Na víčku malována rokaj s motivem odpočívající dámy se slunečníkem. Rokaj doplňuje několik ratolestí.

Části okraje nádoby vpředu a vpravo na straně vylomeny (nedochovány). Mosazná montáž je uvolněna a od nádoby oddělena. Povrch zejména na dně poškrábán.

I . 1 / 285

Číše s motivem dámy se slunečníkem a rokaje

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 10,8 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 205

Odkaz p. Františka Táborského, dříve ředitele vyšší dívčí školy (v inventáři zapsáno k 28. 11.

Číška z čirého skla, válcovitého, mírně kónického tvaru, s tenkými stěnami. Na čelní straně mělce řezaný motiv rokaje a mřížky, doplněný sedící ženskou postavou se slunečníkem, keřem a stromem v zahradě. Na protější straně řezaný motiv ptáčka s trojicí květů v zobáčku, na javorové ratolesti. Pod okrajem zvlněná matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami a diamantem rytými rozvilinami.

Zachováno v dobrém stavu.

Viz č. inv. H2 - 20 009.

1 . 1 / 286

Číše s motivem čihaře a rokaje

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 1770 - 1780

sklo číré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 10,8 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 206

Odkaz p. Františka Táborského, dříve ředitele vyšší dívčí školy (v inventáři zapsáno k 28. 11.

Číška z čírého skla, válcovitého, mírně kónického tvaru, s tenkými stěnami. Na čelní straně mělce řezaný motiv rokaje a mřížky, doplněný sedící postavou lovce s puškou a ptákem, klecí, keřem a stromem v zahradě. Na protější straně řezaný motiv ptáčka s trojicí květů v zobáčku, na javorové ratolesti. Pod okrajem zvlněná matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami a diamantem rytými rozvilinami.

Zachováno v dobrém stavu.

Viz č. inv. H2 - 20 009.

1. 1 / 287

Číše s motivem dámy se slunečníkem a rokaje

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 10,8 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 207

Odkaz p. Františka Táborského, dříve ředitele vyšší dívčí školy (v inventáři zapsáno k 28. 11.

Číška z čirého skla, válcovitého, mírně kónického tvaru, s tenkými stěnami. Na čelní straně mělce řezaný motiv rokaje a mřížky, doplněný sedící ženskou postavou se slunečníkem, keřem a stromem v zahradě. Na protější straně řezaný motiv hubičkující se ptačí dvojice na javorové ratolesti. Pod okrajem zvlněná matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami a diamantem rytými rozvilinami.

Zachováno v dobrém stavu.

Viz č. inv. H2 - 20 009.

1 . 1 / 288

Číška s motivem čihaře a rokaje

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 8,9 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 6,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 208

Odkaz p. Františka Táborského, dříve ředitele vyšší dívčí školy (v inventáři zapsáno k 28. 11.

Číška z čirého skla, válcovitého, mírně kónického tvaru, s tenkými stěnami. Na čelní straně mělce řezaný motiv rokaje a mřížky, doplněný sedící postavou lovce s puškou a ptákem a dvěma stromy v zahradě. Na protější straně řezaný motiv ptáčka s trojicí květů v zobáčku, na javorové ratolesti. Pod okrajem zvlněná matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami a diamantem rytými rozvilinami.

Zachováno v dobrém stavu.

Viz č. inv. H2 - 20 009.

I . 1 / 289

Číška s motivem dámy se slunečníkem a rokaje

řezal Carl Josef Lechner (1718 - 1806) (?)

jižní Čechy, Novohradsko, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené, řezané a ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 8,8 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 209

Odkaz p. Františka Táborského, dříve ředitele vyšší dívčí školy (v inventáři zapsáno k 28. 11.

Číška z čirého skla, válcovitého, mírně kónického tvaru, s tenkými stěnami. Na čelní straně mělce řezaný motiv rokaje a mřížky, doplněný sedící ženskou postavou se slunečníkem, keřem a stromem v zahradě. Na protější straně řezaný motiv ptáčka s trojicí květů v zobáčku, na javorové ratolesti. Pod okrajem zvlněná matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami a diamantem rytými rozvilinami.

Zachováno v dobrém stavu.

Součást souboru pěti číšek, č. inv. H2 - 20 205 až H2 - 20 209. V Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích a v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze se dochovalo několik prací zdobených stylově příbuznými motivy. Některé z těchto číšek jsou fasetované. Pět číšek z Národního muzea se vyznačuje větší jednoduchostí výzdoby (řezba zabírá proporčně menší plochu nádob), avšak jemným, ušlechtilým provedením řezby, doplněné navíc rytinou diamantovým hrotem. Autorství těchto osobitých prací bývá připisován Carlu Josefu Lechnerovi, členu řezáčského rodu, činnému na buquoyském panství Nové Hrady. K dějinám novohradských hutí v 18. století a k řezáčské dílně Lechnerů viz Mareš 1896, s. 115-123, 236-237, příl. XCVII.-XCVIII.; Hirsch 1936, s. 42-66; Klofáč 1974, s. 53-65; Brožová 1979, s. 46; táž 1979b, s. 78-79; Buquoy 1980, s. 5-18; Drahotová 1982a, s. 13-16; Panenková - Fröhlich 1993, s. 6, 16, 19-28, č. kat. 16-17, 22-43 (spojení souboru z Národního muzea s novohradskou dílnou Carla Josefa Lechnera provedly PhDr. Olga Drahotová a PhDr. Helena Brožková v souvislosti s připravovanou výstavou "Metamorfózy skla").

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s dvojicí postav v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 8,5 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 153, 5/23

Koupeno v roce 1923 ze zemské subvence.

Literatura:

Panenková - Fröhlich 1993, s. 24, č. kat. 33

2. Číška s harfenistkou v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,1 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 93, 11/1906

Koupeno v roce 1906.

Literatura:

Panenková - Fröhlich 1993, s. 23, č. kat. 31

3. Číška s harfenistkou v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,4 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 91, 11/1906

Koupeno v roce 1906.

Literatura:

Panenková - Fröhlich 1993, s. 23, č. kat. 32

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 168-169, č. kat. 12

4. Číška s harfeníkem v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,1 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 92, 11/1906

Koupeno v roce 1906.

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 23, č. kat. 30

5. Číška s mužem a pastýřkou v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,5 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 95, 11/1906

Koupeno v roce 1906.

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 24, č. kat. 34

6. Dvojice číšek se stafáží v krajině

řezal Carl Josef Lechner (?)

jižní Čechy, Stříbrné hutě nebo Mlýnský Vrch, řezáno v Nových Hradech, 1770 - 1780

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,5 cm

výška 8,2 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 261/1906

Koupeno v roce 1906.

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 58, č. kat. 202

1 . 1 / 290

Číška s motivem pijáka (?)

dílna Carla Josepha Lechnera (?)

jižní Čechy, Novohradsko (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 8,1 cm

šířka 7,4 cm

hloubka 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 738

Číška z čirého skla, tenkostěnná, na oválném půdoryse, s okrajem mírně rozšířeným. Na plášti matně řezán motiv muže sedícího u stolu a držícího levou rukou číši (?). Na stole pokrytém ubrusem dále tři lahvičky, z nichž jedna padá. Motiv je v dolní části a p stranách rámován motivy laločnatých rokají s mřížkami. Při okraji řezána jednoduchá nepravidelně provedená bordura složená z vlnovky s body, z linky a z řady bodů.

Stav číšky je dobrý.

Styl řezby, drobný žánrový výjev a motivy laločnatých rokají jsou velmi blízké některým pracím, jejichž autorství je připisováno Carlu Josefu Lechnerovi (1718 - 1806), činnému od poloviny 18. století na novohradském buquoyském panství. Provedení však nedosahuje příliš vysoké umělecké úrovně. Jedná se snad o práci dílenskou. S pečlivěji provedenou scénou navíc kontrastuje poněkud ledabyly provedená bordura, která je zřejmě provedena jiným řezáčem. Také motiv této bordury s jednoduchou, klikatkou doplněnou body, se vyskytuje častěji na pracích spojovaných s jihočeským prostředím.

1 . 1 / 291

Číška s dekorem matných pásů a stylizovaných květin

jižní Čechy, Novohradsko, 90. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 12 cm

průměr základny 6,5 cm

průměr okraje 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 945

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, téměř válcovitého tvaru, s tenkými stěnami. Na plášti matně řezány vertikální pásy, doplněné po stranách linkami. Uprostřed pásů leštěné misky. V prostoru mezi těmito pásy nad sebou uspořádané motivy čtyř drobných, jednoduše stylizovaných květin.

Při vnějším okraji hrdla několik drobných oštipaných míst. Dno z vnějšku mírně poškrábané. Jinak stav číšky dobrý

Na konci 18. století došlo v novohradské Lechnerově dílně v návaznosti na starší řezáčský styl k námětové proměně. Ve výzdobě převládlo pravidelné geometrické členění povrchu, doplněné pravidelně rozmístěnými motivy drobných kvítků, hvězdiček a dalších motivů, které se pak ve zrustikalizované podobě objevovaly na jihočeském skle v průběhu první poloviny 19. století (spojení předmětu z Národního muzea s novohradskou dílnou Carla Josefa Lechnera provedly PhDr. Olga Drahotová a PhDr. Helena Brožková v souvislosti s připravovanou výstavou "Metamorfózy skla").

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivem matných pásů a květin

dílna Carla Josefa Lechnera

jižní Čechy, Novohradsko, 90. léta 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11,3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 45

Literatura:

Paněnková - Fröhlich 1993, s. 28, č. kat. 41

Číška je podobná svým tvarem i výzdobou.

1 . 1 / 292

Pohár s motivy festonů

jižní Čechy, Novohradsko, konec 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 19,3 cm

výška poháru 13,5 cm

šířka základny 5,7 cm

hloubka základny 5,7 cm

průměr okraje kupy 6,8 cm

výška víka 7 cm

průměr víka 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 229/a-b

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár s víkem, z čirého skla, s kalichovitou kupou, spočívá na plné kónické nožce, broušené do čtyř vydutých faset a spočívající na čtvercové patce. Víko kupy je oblé, s úchytem ve tvaru špičatého fasetovaného čučku. Povrch kupy v dolní části a víka je zdoben mělkou řezbou ratolestí, uspořádaných do podoby festonů, a drobných kvítků. Při okraji je matně řezaná bordura s drobnými hladkými miskami, pod kterou je zavěšen feston z ratolestí, doplněný motivem drobných trojlístků.

Velká část pláště poháru je vylomena a znovu vlepna. Hrany fasetového bursu jsou na několika místech vyštípány.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s motivy květin

jižní Čechy, Novohradsko, konec 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22,5 cm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 612/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 204-205, č. kat. 612 (jako česká nebo německá práce z doby kolem roku 1790)

Pohárek má analogický tvar. Odlišuje se však řezanou výzdobou.

2. Pohárek

jižní Čechy, Nové Hrady, kolem roku 1800

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 19,9 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 2 180/a-b

Literatura:

Klofáč 1974, s. 55, obr. 27

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 182, č. kat. 21

1 . 1 / 293

Pohárek s motivy drobných květin

dílna Carla Josefa Lechnera (?)

jižní Čechy, Novohradsko (?), kolem roku 1800

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 14 cm

průměr patky 7,1 cm

průměr okraje 6,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 972

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla. Kalichovitá kupa spočívá na štíhlé duté balustrové nožce a nízké kruhové patce. Povrch kupy je zdoben pravidelně rozprostřenými motivy drobných květin. Těsně pod okrajem bordura v podobě stylizovaného textilního festonu.

Dobry.

Uvedený předmět navazuje na práce kladené obvykle do doby kolem roku 1790, jejichž výzdoba má podobnou ornamentální strukturu, avšak jednotlivé motivy jsou obvykle jemněji provedeny. Zde je možné uvést např. soupravu na mytí rukou z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, č. inv. UP I 530/a-b (Klofáč 1974, s. 54-55, obr. 26; Glas aus dem Böhmerwald 1994, č. kat. 17, s. 176-177). Podobně jako uvedený pohárek je zdobena dvojice pohárků v oddělení starších českých dějin Národního muzea, č. inv. H2 - 6 859/a-b, které jsou však zhotoveny z odlišně zbarvené a tvarované skloviny (na možné spojení pohárku z Národního muzea s novohradskou dílnou Carla Josefa Lechnera poukázaly PhDr. Olga Drahotová a PhDr. Helena Brožková v souvislosti s připravovanou výstavou "Metamorfózy skla").

1 . 1 / 294

Pohárek s motivy kvítků

Čechy, kolem 1800

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 14,4 cm

průměr patky 8 cm

průměr okraje kupy 6,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 859/a

Pohárek z čirého, lehce zelenomodře zbarveného skla. Kalichovitá silnostěnná kupa spočívá na válcovité, poněkud nepravidelné nožce a pokřivené kruhové patce. Povrch kup je zdoben drobnými řezanými květinami. Pod okrajem obíhá květinový feston.

Stav předmětu je dobrý.

1 . 1 / 295

Pohárek s motivy kvítků

Čechy, kolem 1800

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 14,1 cm

průměr patky 7,6 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 859/b

Pohárek z čirého, lehce zelenomodře zbarveného skla. Kalichovitá silnostěnná kupa spočívá na válcovité, poněkud nepravidelné nožce a pokřivené kruhové patce. Povrch kup je zdoben drobnými řezanými květinami. Pod okrajem obíhá květinový feston.

Stav předmětu je dobrý.

Výzdoba pohárků, spočívající z většího množství plošně rozprostraněných kvítků, se uplatňuje na několika pracích z různých sbírek, jejichž vznik se klade zpravidla do 80. - 90. let 18. století do jihočeské novohradské oblasti. Obvykle se však jedná o práce tenkostěnné, s odlišnou, lehce hnědavě zbarvenou sklovinou.

1 . 1 / 296

Pohárek s motivy kvítků a monogramy "LM" a "CB"

jižní Čechy, Novohradsko (?), 1802

sklo čiré, broušené a řezané

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 340

V roce 1908 koupeno od pana Kasíka.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, vespod zaoblenou kupou na nízké jehlancovité nožce a čtvercové patce. Na čele kupy řezán kruhový medailon, jehož rámec je vymezen dvěma linkami vyplněnými zubořezem a obklopenými drobným miskovaným perlovcem a květy. Uprostřed medailonu ozdobný monogram "LM". Níže proveden nápis: "GEWIDMET / VON / C B / 1802". Zbýlý povrch kupy zdoben motivy drobných kytíček. Při okraji řezána geometrická bordura.

Patka vespod poškrábaná. Hrana broušené nožky na jednom rohu oštípnutá. Jinak dobrý.

1 . 1 / 297

Holba s motivem Agnus Dei a s monogramem "MS Q"

jižní Čechy (?), 1754 (?)

sklo čiré, řezané, cínové víko

Rozměry:

výška celku 20 cm

výška holby 16,1 cm

šířka holby 15 cm

průměr základny 10,1 cm

průměr okraje 9,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 958

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1900 darovala Karla Kulhánková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru (v horní části mírně rozšířena), s kruhovou patkou a s profilovaným držadlem ve tvaru písmene "C". Na plášti v rustikálních formách matně řezán motiv Beránka božího s vítěznou zástavou, na naznačeném travnatém terénu se dvěma jednoduše stylizovanými stromky a dvěma ratolestmi po stranách. Nahoře je doplněn letopočet "1754" ("1754") a monogram "MS Q", pod kterým několik drobných hvězdiček. V dolní části pod výjevem řezán jednoduchý pás nepravidelných rozvilin. Pod okrajem řezána nepravidelná bordura, spočívající z pásu rozvilin, přímé linky, šikmých zářezů, vlnovky a dalších rozvilin. K držadlu připojeno cínové víko s čučkem ve formě žaludu.

Dno vespod lehce poškrábané. Plášť holby v místě dolního napojení držadle lehce naprasklý. Jinak je stav dobrý.

V případě této rustikální práce bez výrazných slohových prvků je třeba zvážit její jihočeský původ vzhledem k přítomnosti motivu několika drobných hvězdiček, které jsou pro práce této oblasti zejména v poslední třetině 18. století charakteristickým prvkem.

1. 1 / 298

Holba se znakem zedníků a s monogramem "W F"

Čechy, datováno rokem 1758

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 18 cm

výška holby 12,5 cm

šířka holby 16 cm

průměr celku 12,9 cm

průměr okraje 11,5 cm

výška víka 7,5 cm

průměr víka 11,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 69 330/a-b

V roce 1964 koupeno od M. Fáberové z Prahy.

Holba s víkem z čirého skla, válcovitého tvaru s jednoduchou kruhovou patkou a přitaveným oblým žebrávaným uchem. Plášť nádoby je pojednána hrubě provedeným řezáním, které převádí do zlidovělé podoby barokní ornamentální náměty. V čele holby se nachází pole se zednickými nástroji, iniciálou "W F" a letopočtem 1758. Po stranách jsou řezány motivy květin kolem stylizovaného granátového jablka. Při dolním a horním okraji je řezáno jednoduché kyma. Jednoduché víko k oblým čučkem je nezdobené.

Holba je dochována v dobrém stavu.

I . 1 / 299

Holba se znakem mlynářů a s monogramem "G K"

jižní Čechy (?), datováno léty 1770 - 1771

sklo čiré, řezané, cínová montáž a víko

Rozměry:

výška celku 23,1 cm

průměr celku 11,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 964

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1882 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, mírně trychtýřovitého tvaru, nízkou kruhovou patkou a uchem ve tvaru "C". Na plášti mělkou rustikální řezbou vyznačena obdélná pole a pásy. V člením poli symboly mlynářského (kolářského ?) řemesla - mlýnské (?) kolo a kružidlo, obklopené dvojicí zkřížených ratolestí, převýšené korunou a doplněné monogramem "G K" a dvěma letícími ptáčky. Zbývá dvě pole vyplněna jednoduše stylizovanými rostlinnými ornamenty. V pásích řezány rustikálně formované rozviliny. Výzdoba je ohraničena nepravidelnou vlnkou. V dolní části je na čele řezán letopočet "1.7.7.0." Patka je chráněna cínovou montáží. K držadlu je připojeno cínové víko s rytým monogramem "G K" a letopočtem "1771" mezi dvojicí zkřížených ratolestí.

Holba v místě dolního připojení ucha naprasklá. Povrch jen na nemnoha místech mírně odřený. Jinak stav holby dobrý.

S ohledem na specificky stylizovanou výzdobu rustikálních forem a na motiv drobné hvězdičky, kterou je doplněn mlynářský znak, lze původ této práce hledat v jižních Čechách.

Literatura:

Kottner 1898, s. 15, obr.

Poche (ed.) 1970, s. 165, č. kat. 555

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 1 / 300

Holba se symboly kovářství a s monogramem "F K"

Čechy, 1774

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 14,9 cm

průměr základny 9,4 cm

průměr okraje 8,4 cm

šířka celku 12 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 093

V roce 1909 muzeu radoval Karel Bejška, restaurátor ve Spálené ulici na pražském Novém Městě.

Holba z čirého skla, válcovitá, s nízkou kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "C". Na čele mělká, rustikálně provedená matná řezba medailonu obklopeného rozvilinami. Uprostřed motiv kovářského hamru, kovadliny a kleští, doplněný nahoře monogramem "*F*K*" a letopočtem ".1774.". Po stranách medailonu jednoduše stylizované květiny. V dolní části a pod okrajem holby řezány jednoduchá linka a vlnovka.

Stav holby je dobrý.

1 . 1 / 301

Holba se znakem řezníků

Českomoravská vysočina (?), 2. pol. 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 18,6 cm

šířka celku 16 cm

průměr základny 11,3 cm

průměr okraje 10,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 959

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1891 daroval Antonín Musil z Jihlavy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s kruhovou patkou a s profilovaným držadlem ve tvaru "C". Na povrchu v rustikálních formách matně řezán znak řezníků: dvě zkřížené sekery a nůž převýšené knížecí korunou, se dvěma lvími štítonoši. Pod okrajem řezán motiv jednoduše stylizované větévky. Pod naznačeným terénem jednoduchá nepravidelná klikatka.

Holba v místě dolního napojení držadla naprasklá, jinak její stav dobrý.

Dárce holby pocházel z Jihlavy. Je proto možné, že holba byla provedena v některé ze skláren na Českomoravské vysočině.

1 . 1 / 302

Holba s motivem ptáka

Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, lehce našedlé, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,1 cm

šířka 15,5 cm

průměr základny 12,1 cm

průměr okraje 11,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 106

Holba z čirého, mírně našedlého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a s profilovaným držadlem ve tvaru "C". Na čele matně řezaná rustikálně stylizovaná kartuše, v níž věnec, uprostřed kterého pták. V matném rámu kartuše jsou leštěné miský. Po stranách holby dva jednoduše stylizované stvoly květin. Pod okrajem řezána jednoduchá nepravidelná vlnovka.

Stav holby je dobrý.

1 . 1 / 303

Holba se znakem mlynářů a monogramem "M. .G"

Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, řezané, cínové víko

Rozměry:

výška celku 22,2 cm

šířka celku 14,5 cm

výška holby 17,6 cm

průměr patky 11,7 cm

průměr okraje 9,2 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 991

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1888 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, nepravidelně válcovitého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a uchem ve tvaru "C". Na čele převedeny mělkou, poněkud rustikální řezbou symboly mlynářského cechu: uprostřed mlýnské kolo, pohledově vlevo úhelník, vpravo sekyra a dole kružidlo. Nad kolem koruna, po jejíchž stranách monogram "M G". Námět doplňují dvojice zkřížených vavřínových ratolestí a motivy drobných hvězdiček. K držadlu propojeno cínové víko s kulovitým čučkem.

Menší část vespod na patce odštípnutá, povrch dna vespod odřený. Užíváním odřen také okraj holby. Víko mírně poškrábáno, čuček ohnutý. Jinak stav holby dobrý.

V rámci nenáročné řezané výzdoby upoutají motivy drobných hvězdiček. Tyto motivy jsou poměrně časté ve výzdobě jihočeských prací z doby kolem roku 1800, vyskytují se však i ve starší době. Byly použity již na číšce datované rokem 1713 ze sbírky Muzea hlavního města Prahy.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška se znakem cechu krejčích

Čechy, 1713

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 16,7 cm

průměr základny 6,7 cm

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 9 334

Literatura:

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 168, č. kat. 9.21

Diviš 1992, s. 47, č. kat. 95

Ve výzdobě číšky z cechovním znamením použito motivu drobných hvězdiček.

1 . 1 / 304

Holba se sv. Jiřím a s monogramem "C G"

Čechy, 1785

sklo čiré, s modravým nádechem, řezané, s cínovým víkem

Rozměry:

výška celku 19,7 cm

výška holby 13,1 cm

šířka celku 13,5 cm

průměr základny 9,8 cm

průměr okraje 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 951

Muzeu předáno jako konfiskát Okresní správní komisí v Broumově (č. konfiskátu 209/45).

Holba z čirého, mírně namodralého skla, válcovitého tvaru, s kruhovou patkou a držadlem ve tvaru "D". Na plášti v rustikálních formách matně řezán motiv sv. Jiří na koni, zápasícího s drakem. Scéna se odehrává na naznačeném terénu vymezeném dvěma stromy (smrkem a palmou?). Po stranách postavy monogram "C G" a letopočet "17 85". K držadlu připojeno cínové víko.

Dno holby vespod mírně odřené. Menší část ucha v dolní části ulomena. Holba v místě dolního spoje ucha a nádoby mírně naprasklá. Jinak je její stav dobrý.

1 . 1 / 305

Holbička s motivem krajiny

severní Čechy, konec 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 4,3 cm

šířka dna 3,3 cm

hloubka dna 2,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 464

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Holbička z čirého skla, na oválném půdorysu, s fasetovanými stěnami, s ouškem ve tvaru "S". Na čele malována rustikálně stylizovaná krajina s domem, stromy a rokají. Při horním okraji řezána obloučková bordura.

Plášť nádoby je prasklý, horní okraj oštipaný.

1 . 1 / 306

Číška s geometrickými ornamenty a ratolestmi

Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr patky 4,9 cm

šířka kupy 7,7 cm

hloubka kupy 6 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 175

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla, kónická, zploštělá, na členitém osmibokém půdorysu. Kratší boční stěny jsou konkávně a kověně zvlněny. Kupa spočívá na kruhové patce. Povrch zdoben nepřiliš náročnou matnou řezbou. Na čelních stěnách provedeny kosočtverce se zkříženými, jednoduše stylizovanými ratolestmi a body. Na bočních konvexních plochách řezány symetrické ratolesti s květy. Stěny na úhlopříčkách pokrývá jemná mřížka. Při okraji řezána bordura s nepravidelnými rozvilinami.

Okraj číšky na dvou místech vylomen.

1 . 1 / 307

Číška s motivy květin

Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 6,9 cm

šířka 7,2 cm

hloubka 5,5 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 943

Číška z čirého skla, mírně kónická, na čtyřlaločném, do oválu vepsaném půdorysu. Povrch nádoby zdoben matnou, jednoduše stylizovanou řezbou. Na dvojici širších vypuklých stěn provedeny motivy květinových rozvilin. Na užších stěnách symetricky uspořádané květiny s rovným stonkem. Při okraji řezána bordura v podobě nepravidelné vlnovky a jednoduché linky.

Okraj číšky mírně oštípán. Jinak je její stav dobrý.

Číška se řadí do skupiny tenkostěnných, podobně tvarovaných nádobek, uložených v různých sbírkách. Stylizace rostlinných motivů upomene na některé práce z počátku 18. století, u nichž je hledán jihočeský původ. Reiner Rucke však v katalogu mnichovské sbírky skla upozorňuje na souvislost výzdoby dvou analogických číšek s pohárem z téže sbírky, který považuje za saský. Jejich vznik pak klade přibližně do doby 1710 - 1720. Bližší časové a místní určení celé skupiny je však vzhledem k nenáročnosti výzdoby obtížné (motiv nápadně ledabylé vlnovky v borduře se na jihočeském skle udržel až do druhé poloviny 18. století).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s motivem ptáků

jižní Čechy (?), 1. pol. 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 5,6 cm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 1061

Literatura:

Rückert 1982, s. 288, č. kat. 836 (určeno jako pravděpodobná saská práce, snad z let 1710 - 1720)

Číška má analogický tvar a příbuzný styl řezané výzdoby.

2. Číška s motivy jelínků

jižní Čechy (?), 1. pol. 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 0,5 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 536

Literatura:

Rückert 1982, s. 288, č. kat. 837 (určeno jako pravděpodobná saská práce, snad z let 1710 - 1720)

3. Loďka s motivy květů

jižní Čechy (?), 1. pol. 18. století (?)

sklo čiré, ve dřívku se zataveným rubínovým a kobaltovým vláknem, hutnický tvarovaný, řezané

Rozměry:

výška 10 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP P3 - 47

Koupeno v roce 1900.

Literatura:

Panenková - Fröhlich 1993, s. 13, č. kat. 9 (jako novohradská práce z doby kolem roku 1700)

5. Pohár s motivy květů

Sasko (?), kolem roku 1720 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 25,6 cm

výška poháru 18,4 cm

výška víka 18,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 265

Literatura:

Rückert 1982, s. 288, č. kat. 838

Pohár má příbuzný styl řezané výzdoby.

1 . 1 / 308

Číška s motivy květů

Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 7,7 cm

šířka 7,3 cm

hloubka 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 475

Číška z čirého skla, mírně kónická, na čtyřlaločném, do oválu vepsaném půdorysu. Na dně broušená jednoduchá miskovaná roseta s okraji členěnými drobnými matnými zářezy. Povrch nádoby zdoben matnou, jednoduše stylizovanou řezbou. Na dvojici širších vypuklých stěn provedeny motivy květinových rozvilin. Na užších stěnách symetricky uspořádané svazky květin. Při okraji řezán matný pas s podvěšenými šrafovanými obloučky na každé z vypuklých stěn.

Stav číšky je dobrý.

Srov. inv. č. H2 - 6 943.

1 . 1 / 309

Číška s motivy květů

Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 6,6 cm

průměr základny 4,7 cm

průměr okraje 6,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 858

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1883 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Kalíšek z čirého skla, kónická. Povrch zdoben matnou nenáročnou řezbou. Na čele řezán feston jednoduše stylizovaných květů a větévek, symetricky uspořádaných okolo granátového jablka, po stranách se dvěma šňůrami se střapci. Na protější straně motiv asymetrické květiny. Při okraji provedena bordura v podobě nepravidelné vlnovky a jednoduché linky.

Stav předmětu je dobrý.

Motiv festonu složeného z květů a ratolestí uspořádaných kolem granátového jablka je ve výzdobě barokního skla častý. V některých zrustikalizovaných příkladech, k nimž se řadí také uvedená číška, je detail granátového jablka abstrahován do podoby mandorly vyplněné mřížkou.

1 . 1 / 310

Číška ševcovského mistra s monogramem "I L"

severní Čechy, Jizerské hory (?), 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 206

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, kónická, v dolní části s hutnicky tvarovanými žlábků. Povrch zdoben matnou rustikální řezbou obloučků, rozvilin, váz a květin. Na čele řezán motiv škorň s monogramem "I L", na protější straně další škorň. Při okraji bordura v podobě nepravidelné vlnovky a tenké linky.

Stav předmětu je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška

severní Čechy, Jizerské hory, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 10 cm

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, č. inv.: S 2 773

Literatura:

Urbancová - Riedel - Spiegl 1991, s. 24, č. kat. 9

Číška je do určité míry příbuzná svým tvarem i stylem řezané výzdoby.

1 . 1 / 311

Kanelovaná číška

severní Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, hutnický tvarované, řezané

Rozměry:

výška 5,6 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 209

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Kalíšek z čirého skla, kónický, v dolních dvou třetinách vyfouknutím do formy kanelovaný.

V horní třetině pláště obíhá matně řezaná jednoduše stylizovaná zvlněná ratolest. Pod okrajem bordura v podobě vlnovky a jednoduché linky.

Dno užíváním mírně odřené, jinak stav předmětu dobrý.

Srov. č. inv. 11 210.

1. 1 / 312

Kanelovaná číška

severní Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 5,8 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 210

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Kalíšek z čirého skla, kónický, v dolních dvou třetinách vyfouknutím do formy kanelovaný.

V horní třetině pláště obíhá matně řezaná jednoduše stylizovaná zvlněná ratolest. Pod okrajem bordura v podobě nepravidelné vlnovky a jednoduché linky.

Dno užíváním mírně odřená, jinak stav předmětu dobrý.

Číška je svým tvarem příbuzná nádobkám nalezeným při archeologickém výzkumu Karlovy huti v Jizerských horách, která byla činná v letech 1758 - 1775 (Kaván 1982, s. 32, obr. 29/1-2). Příbuzně tvarovanou číšku nalezneme v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci. Podobou řezaných ratolestí je pak blízká i číše s motivem pijáka ze sbírky Národního muzea, č. inv. H2 - 6 652.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška

severní Čechy, Jizerské hory, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 10 cm

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, č. inv.: S 2 773

Literatura:

Urbancová - Riedel - Spiegl 1991, s. 24, č. kat. 9

Číška je příbuzná svým tvarem a do jisté míry i charakterem řezané výzdoby.

1 . 1 / 313

Karafka ze stolní soupravy na ocet a olej

Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 14,7 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr nádobky 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 234

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Karafka z čirého skla, oblého tvaru s vytaženým hrdlem, na nízké kruhové patce. Povrch nádobky členěn formou provedeným žebrováním. Na povrchu provedeny rustikální matně řezané motivy vlnovek, linek, rozvilin a čabrák. Patka opatřena cínovou montáží. Hrdlo osazeno nálevkou s poklopem.

Skleněná patka prasklá, cín mírně zčernalý. Jinak je stav předmětu dobrý.

Nádobka původně zřejmě tvořila součást stolní soupravy na olej a ocet. Kompletní souprava s lahvičkami obdobného tvaru, s rozměry jen o málo většími, se dochovala v Bavorském národním muzeu.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Stolní souprava na olej a ocet

Čechy, kolem roku 1800

cín, sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška nádobky 16,5 cm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: 13/136

Literatura:

Rückert 1982, s. 245, č. kat. 750-751

1 . 1 / 314

Pohárek s květinami

Čechy, 60. - 70. 18. století (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané

Rozměry:

výška celku 14,4 cm

průměr patky 7,5 cm

průměr okraje kupy 6,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 869

Pohárek zakoupil František A. Borovský z pozůstalosti Ferdinanda D'Este a věnoval jej roku 1916 do sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého lehce narůžovělého skla, s kónickou tenkostěnnou kupou, na balustrové tordované nožce se zataveným rubínovým vláknem a na odstupněné kruhové patce. Povrch kupy zdoben mělkou rustikální řezbou. Kolem okraje se uplatňuje klikatka. Níže je pak na čelní straně řezána symetrická kompozice uprostřed s jednoduchou mřížkou, vzniklou patrně transformací motivu granátového jablka, se dvěma květy po stranách, kolem které se rozvíjejí motivy jednoduše stylizovaných ratolestí.

Stav pohárku je dobrý.

1 . 1 / 315

Pohárek na likér

Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, se zatavenými bílými a rubínovými vlákny, řezané

Rozměry:

výška celku 11,8 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje kupy 4,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 870

Pohárek zakoupil František A. Borovský z pozůstalosti Ferdinanda D'Este a věnoval jej roku 1916 do sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Kalíšek na likéry z čirého skla. Kónická kupa na oblém balustrovém dříku se dvěma oblouny a kruhovou patkou. Povrch kupy zdoben řezanou klikátkou a festonem se závěsy. Mělká nenáročná řezba je uvolněná a nepravidelná.

Analogii k pohárku můžeme nalézt zejména v pohárku z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, v literatuře položeného na počátek 18. století. Vzhledem k tvaru pohárku ke klasicizujícímu motivu festonu navrhuje dataci poněkud posunout a neumělou řezbu považovat spíše za zrustikalizovaný ohlas vrcholně barokního řezáctví.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek

střední Čechy, počátek 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými a bílými vlákny

Rozměry:

výška celku 12,5 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 4 274/279/58

V roce 1945 získáno ze soukromého majetku.

Literatura:

Panenkova - Fröhlich 1993, s. 13, č. kat. 8

Pohárek z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích je pohárku z Národního muzea blízky svým tvarem, barvou vláken zatavených v nožce a charakterem řezané výzdoby. Předmět je v literatuře kladen na počátek 18. století. Duňa Panenková a Jiří Fröhlich připomínají archeologické nálezy prací se zatavenými bílými a rubínovými vlákny na místě Štegarovy hutě a Staré hutě u Polesí (něm. Vogelsang). Jednoduchá, podobně řezaná klikatka se vyskytuje na láhvi s motivy květin a čínské architektury z téže sbírky, č. inv. UP 1818-354/1951, datované rokem 1718 a lokalizované na Novohradsko.

2. Láhev s motivy rostlin a architektury

jižní Čechy, datováno rokem 1718

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19,3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, č. inv.: UP 1818-354/51

Literatura:

Drahotová 1972, s. 13, obr. 2

Panenková - Fröhlich 1993, s. 12, č. kat. 6

Glas aus dem Böhmerwald 1994, s. 154-155, č. kat. 5

Láhev je pohárku Národního muzea blízka motivem jednoduché nepravidelně řezané klikatky, který se zde však uplatňuje v celkově složitější výzdobě.

1. 1 / 316

Pohárek s motivem jelena

Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 13,9 cm

průměr patky 6,5 cm

průměr okraje 5,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 215

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, dole rovnou kupou, na pseudofasetovaném dříku a mírně vyvýšené patce s prstencem. Na kupě matně řezán rustikální motiv krajiny s jelínkem ve skoku, na protější straně květina. Při okraji řezána nepravidelná vlnovka a linka.

Stav pohárku je dobrý.

I . 1 / 317

Láhev s motivy rozvilin

Čechy, kolem 1800 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 18,8 cm

průměr základny 7,9 cm

průměr hrdla 3,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 27 906

Láhev z čirého skla, kuželovitého tvaru, s válcovitým, nahoře rozšířeným hrdlem. Na plášti obíhají matně řezané, zběžně provedené motivy rozvilin a vlnovek. Jednoduchá vlnovka obíhá v polovině hrdla.

Plášť naprasklý, část vylomena (nedochována).

Láhev můžeme podle tvaru přibližně datovat do prvních desetiletí 19. století. V její řezané výzdobě se přitom uplatňují rezidua ornamentální soustavy, která se objevuje na českém skle již v 17. století.

1 . 1 / 318

Konvice s motivem jelínka

Čechy, 60. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 24 cm

šířka 13 cm

hloubka 10 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 724

Konvice z čirého skla, s nepravidelně kulovitým, mírně zploštělým tělem na oválné patce, se štíhlým vyšším, nahoře mírně rozšířeným hrdlem s malou nálevkou. V horní části hrdla a v horní části těla je napojeno plné ucho ve tvar "S". Na čele je řezán okrouhlý medailon s motivem naivně provedené krajiny s motivem jelena ve skoku, který po stranách doplňuje dvojice zkřížených ratolestí. Řezba medailonu je zlacená. Po stranách jsou matně řezány jednoduše stylizované symetrické květiny, na zadní straně pak motiv viného hroznu s listy a úponky. V horní části těla obíhá vlys složený z vlnovky, linky, řady menších trojúhelníků a bodů. Na přední straně hrdla řezána další symetrická květina.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav konvice dobrý.

Ve výzdobě konvice se uplatňují prvky, které se na řezaném skle vyskytují již kolem roku 1700. Nádoba se řadí k početnější skupině obtížně datovatelných předmětů, v nichž je dynamicky cítěný ornamentální řád staršího období převeden do rustikální, poněkud strnulé, avšak svou bezprostředností poutavé polohy lidového umění, v níž přežívá až do 19. století.

1 . 1 / 319

Láhev s monogramem "IHS"

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 24,8 cm

šířka 10,8 cm

hloubka 8,3 cm

průměr hrdla 4,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 9 226

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdorysu, s krátkým válcovitým, nahoře rozšířeným hrdlem. Na čele matně řezán kruhový terč z jednoduše stylizovaných ratolestí a čtyř květů, uprostřed kterého je proveden monogram Ježíšova jména "IHS", převýšená křížem a dole doplněná motivem srdce se třemi hřeby. Na protější straně řezána jednoduše stylizovaná symetrická rostlina. Sférický obdélník podhrdlí zvýrazněn jednoduše stylizovanou řezanou ratolestí.

Stav láhve je dobrý.

1 . 1 / 320

Láhev s motivem jelínka

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 17,8 cm

šířka 8,3 cm

hloubka 7 cm

průměr hrdla 2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 9 925

Osmiboká láhev na rosolku, z čirého skla, zploštělá, s krátkým úzkým hrdlem. Na čele je matnou řezbou proveden rustikální, výrazně stylizovaný motiv krajiny s jelínkem ve skoku, doplněný jednoduchými vlnovkami a rozvilinovými ratolestmi. Na protější straně je řezána symetricky stylizovaná rostlina. Na boční stěnách jsou řezány vertikální ratolesti se zavíjenými listy a vlnovky. Hrdlo je opatřeno zbytkem cínové montáže.

Povrch stěn mírně poškrábán. Jinak je stav láhve dobrý.

Nádoba je zdobena rustikální řezbou zlidovělých ornamentů. Podobně tvarované láhve na rosolku se dochovaly v různých sbírkách v poměrně velkém množství. Většina z nich je však zdobena malbou barevnými emaily.

1 . 1 / 321

Láhev s motivy květin

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané, cínová montáž

Rozměry:

výška 18,3 cm

šířka 9,5 cm

hloubka 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 778

Osmiboká láhev na rosolku, z čirého skla, zploštělá, s krátkým úzkým hrdlem. Na dvou širších stěnách jsou matně řezány jednoduše stylizované motivy symetrických rostlin, na dvou užších stěnách vertikální ratolestí se zavíjenými listy. Čtyři nejužší stěny a podhrdlí je zdobeno vertikálními vlnovkami. Hrdlo je opatřeno zbytkem cínové montáže.

Láhev je rozbita na větší množství částí a slepena do původního tvaru (některé části se

Nádoba je zdobena rustikální řezbou zlidovělých ornamentů. Podobně tvarované láhve na rosolku se dochovaly v různých sbírkách v poměrně velkém množství. Většina z nich je však zdobena malbou barevnými emaily. nedochovaly).

1 . 1 / 322

Láhev s motivy jelínka a planoucích srdcí

Čechy, konec 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 24,9 cm

šířka 11 cm

hloubka 8 cm

průměr hrdla 2,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 9 227

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdorysu, s krátkým válcovitým, nahoře rozšířeným hrdlem. Na čele rustikálně řezán výrazně stylizovaný motiv krajiny se dvěma stromy a jelínkem ve skoku. Výjev je dále zdoben jednoduchými vlnovkami a rozvilinovými ratolestmi. Na protější straně je řezána podobně stylizovaná krajina s květinami a dvojicí planoucích srdcí se zámkem uprostřed. Boční stěny zdobí svislé ratolesti se zavíjenými listy a vlnovky.

Stav láhve je dobrý.

1 . 1 / 323

Číše s alegoriemi pěti světadílů

Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 14,7 cm

průměr základny 7,6 cm

průměr okraje 11,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 198

Číše z čirého skla s lehkým žlutozeleným nádechem, kónického tvaru. Na plášti matně řezáno pět spojených medailonů s rustikálně formovanými polovičními alegorickými postavami, které symbolizují pětici světadílů. Detaily řezby postav jsou leštěné. Názvy jednotlivých světadílů jsou latinsky vepsány majuskulním písmem v horní části každého z medailonů. Místa ve cviklech mezi medailony jsou vyplněna motivy matně řezaných, jednoduše stylizovaných květů. Podobné motivy jsou v řadě provedeny také v dolní části číše.

Stav číše je dobrý.

Číše je svým tvarem, technikou řezby, alegorickým námětem a podobou ornamentů, zvláště bobulovitých květů s ratolestmi, dosud úzce spjata s barokním sklářstvím. O tom, že pochází teprve z doby kolem roku 1800 svědčí pouze členění výzdoby geometrickými poli a především přímá analogie s podobně zdobeným pohárem ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Tento pohár s vejčitou kupou na jehlancové nožce s masivní čtverhrannou patkou vznikl bezpochyby teprve na přelomu 18. a 19. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s alegoriemi čtyř světadílů

Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, nazelenalé, broušené a řezané

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 30 693

1 . 1 / 324

Pohár s postavou staršího sedícího muže

Čechy, 1820

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 17,7 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 9,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 716

Pohár z čirého skla, s válcovitou silnostěnnou kupou se zabroušeným okrajem, na válcovité nožce členěné plochým prstencem, na kruhové patce. Na čelní straně kupy řezána postava vousatého muže sedícího na křesle, kolem které se nacházejí motivy kartuší, stylizovaných květů, ratolestí a mřížek. Na protější straně je provedena barokní kartuše s nápisem "AN / 1820".

Stav poháru je dobrý.

Tvar tohoto biedermaierového poháru je typický pro dobu kolem roku 1820, kterým je předmět datován. V jeho rustikální řezané výzdobě však převažují prvky barokní a rokokové, které s tvarem poháru poněkud kontrastují. Jedná se přitom spíše o vytrvalé přežívání forem 18. století, než o vědomý historizující návrat k nim.

1 . 2 Barokní sklo broušené a řezané: Slezsko

Pohár se čtyřmi putti

následovník Mistra tzv. Koulovy číše (?)

české sklo, řezané patrně ve Slezsku, v údolí Jeleni Góry (Hirschberger Tal), kolem roku 1700

sklo čiré se zataveným rubínovým vláknem, řezané

Rozměry:

výška celku 28 cm

průměr patky 10,5 cm

průměr okraje kupy 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 133/a-b

V roce 1949 předáno muzeu jako konfiskát majetku Jindřicha Schindlera z Brna (č. koniskátu 449/49).

Pohár z čirého skla, se silnostěnnou kónickou kupou na balustrové nožce, v níž jsou zataveny rubínové spirály. Pohár opatřen víkem s kónickým čučkem se zatavenými rubínovými vlákny. Kupa, patka i víko jsou zdobeny kvalitní hlubokou řeznou. Ve středním pásu v krajině čtyři putti s květinovými festony. Výjev završen linkou s rozvilinami a maskarony. V horní a dolní části kupy, na patce a na víku stylizovaný pás v podobě kmene, obepnutý rozvilinami s listy.

Stav předmětu dobrý.

Pohár je stylem své řezby blízký několika pracím, které jsou zdobeny kvalitní hlubokou řezbou s figurálními a bujnými vegetabilními ornamenty, které ještě nevycházejí z bérainovských vzorů. Častý je motiv vousatých maskaronů. Historikové sklářství v případě této skupiny uvažují o tom, že se jedná o řezáčské, na české sklovině provedené práce z prostředí Krkonoš (Hirschberger Tal), z prvních desetiletí 18. století. Autoři těchto prací bývají považováni za následovníky Mistra Koulovy číše (srov. Drahotová 1965; Blažíček - Preiss - Hejdová 1977, s. 111325, č. kat. 196; Rückert 1982/II, č. kat. 771, pozn.; Klesse-Mayr 1987, s. 66-72, obr. 110, obr. 110-126, č. kat. 98-100).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 116, č. kat. 357 (určeno jako česká práce z 1. čtvrtiny 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s hermou Satyra a tančícím sedlákem

Čechy, 1. čtvrtina 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 15 cm

průměr okraje kupy 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 98/(č. kat.)

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, s. 67-72, obr. 118-119, č. kat. 98

Pohár s Wolfovy sbírky je poháru z Národního muzea blízký stylem řezby hermy Satira s panovskou flétnou v medailonu ohraničeném vinou révou. Tvarem se však obě práce liší.

2. Pohár s mytologickými scénami podle Ovidiových Metamorfóz

severní Čechy, řezáno ve Slezsku, v Hirschberger Tal (údolí Jelenie Góry) (?), počátek 18. století

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a částečně ryté diamantem

Rozměry:

výška celku 18,8 cm

průměr okraje kupy 8,4 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 99/(č. kat.)

Původně součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic

Literatura:

Schmidt 1931, s. 268-269, č. kat. 257 (určeno jako česká práce z doby kolem roku 1700)

Rückert 1982, díl II., s. 256, text k č. kat. 771

Klesse - Mayr 1987, s. 67-72, obr. 122-126, č. kat. 99

Pohár z Wolfovy sbírky je poháru z Národního muzea blízký stylem řezby anatomických detailů, draperie i rostlinných motivů. Tvarem se však obě práce liší.

3. Pohár s neidentifikovaným erberem

české sklo, řezáno ve Slezsku, v Hirschberger Tal (údolí Jelenie Góry) (?), počátek 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 18,8 cm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: 60/20

V roce 1960 koupeno v obchodě s uměním ve Frankfurtu nad Mohanem

Literatura:

Rückert 1982, č. kat. 771

Pohár z Bayerisches Nationalmuseum se poháru z Národního muzea přibližuje stylem řezby draperie a rostlinných motivů.

Tvarem se však obě práce liší.

4. Pohár s alegorií Štěstí

severní Čechy, řezáno ve Slezsku, v Hirschberger Tal (údolí Jelenie Góry) (?), 2. desetiletí 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 31,9 cm

výška poháru 20,3 cm

průměr okraje kupy 10 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 100/(č. kat.)

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, s. 67-72, obr. č. kat. 100

Pohár z Wolfovy se poháru z Národního muzea přibližuje stylem řezby draperie a rostlinných motivů. Tvarem se však obě

práce liší.

5. Pohár s motivem Davida a Jonathana

sklo české, řezáno ve Slezsku, snad ve Schreiberhau (Sklarzska Poreba) (?), kolem roku 1710

sklo čiré, zatavená rubínová a zlatá spirála, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 25 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 6 054/1895

Literatura:

Jiřík 1934, s. 75-76

Poche (ed.) 1970, s. 124, č. kat. 392

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 66, č. kat. 225

Drahotová 1989, s. 38, obr. 20

Pohár z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze se poháru z Národního muzea blíží stylem řezby anatomických detailů, draperie a rostlinných detailů. Přibuzná je řezba vousatých maskaronů. Svým tvarem se však obě práce liší.

6. Pohár se znakem Franze Arnolda von Wolff-Metternich, biskupa v Münsteru a Paderbornu

jižní Čechy, Vimpersko (?), 1708-1718

sklo čiré, se zatavenou rubínovou spirálou, řezané

Rozměry:

výška celku 18,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM Z-294/4/1954

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 39, č. kat. 128

Drahotová 1989, s. 90, č. kat. 40

Uvedený pohár, z Uměleckoprůmyslového muzea je namátkově vybranou zhruba datovatelnou ukázkou práce obdobného tvaru, jaký má pohár z Národního muzea. Styl řezané výzdoby obou pohárů je odlišný.

7. Láhev s mytologickými náměty

řezba provedena v mladším okruhu Mistra tzv. Koulovy číše (?), autorem montáže snad Jakob Pfaff z Norimberka (mistrem v roce 1675, zemřel roku 1708)

Krkonoše a Norimberk, 1690 - 1700 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, cinová montáž

Rozměry:

výška 15,4 cm

Kunstmuseum Düsseldorf, č. inv.: 1940/108

Původně ve sbírce Johanna Jantzena z Brém.

Literatura:

Deutsches Glas 1935, č. kat. 554

Jantzen 1960, s. 30, č. kat. 80, obr. 39

Meyer-Heisig 1963, s. 63

Drahotová 1965, s. 32

Heinemeyer 1966, s. 111, č. kat. 338

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 325, 327, č. kat. 196

Ricke 1995, s. 95, č. kat. 152

Láhev muzea v Düsseldorfu, spojovaná s okruhem Mistra tzv. Koulovy číše, je blízká charakterem řezané výzdoby.

1 . 2 / 2

Pohár s pohledem na Prahu

Slezsko, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 20 cm

průměr patky 10,7 cm

průměr okraje kupy 8,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 865

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová z Prahy. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou kupou, s fasetovanou nožkou s nodem a balustrem, na nízké kruhové patce. Na čele je řezán rámeček ze silné pásky, doplněný rozvilinami, ratolestmi, maskaronem, mušlí, čtyřmi lvíčky, vázami, květinovými koši, festony s květy a plody. Uprostřed rámečku je proveden panoramatický pohled na Prahu s částí Starého Města, Karlovým Mostem, Malou Stranou a Pražským hradem. Na protější straně je proveden další, navazující rámeček tvořený páskou, dvěma rohy hojnosti a rozvilinami, a doplněný hlavou cherubína, maskaronem, mušlí, čabakami a ratolestmi. V rámci je řezán císařský orel s mečem a žezlem, který má na prsou znak českého království. Orel je převýšen císařskou korunou, nesenou dvěma anděly. V horní i dolní části kupy obíhá pás s rozvilinami. Na pace jsou v poněkud nižší kvalitě řezány motivy pásek, rozvilin, ratolestí, mušlí a květinových košů. Detaily řezby jsou leštěné.

Stav poháru je dobrý.

Formou ornamentální dekorace a stylem řezby je pohár z Národního muzea blízký dalším pracím řezaným ve Slezsku ve 20. - 30. letech 18. století. Ve stylu vysoce kvalitní výzdoby, místy provedené krátkými zářezy, je zřejmý ohlas okruhu Mistra tzv. Koulovy číše. Je přitom možné, že technicky poněkud méně náročná výzdoba patky je dílenská práce, kterou neprováděl autor výzdoby kupy. Námět pohledů na různá města se ve výzdobě slezských pohárů objevuje častěji, avšak podobné práce s pohledem na Prahu z uvedeného období známy nejsou.

Literatura:

Chytil - Borovský 1892, s. 11, č. kat. 81/2

Pazaurek 1902, s. 15, pozn. 86 (uvedeno jako jeden z nejkrásnějších příkladů použitého ornamentálního systému)

Schmidt 1912, s. 278, 390, pozn. 124

Jiřík 1934, s. 69 (uvedeno omylem jako předmět ze sbírky Muzea hlavního města Prahy)

Poche (ed.) 1970, s. 126, č. kat. 398

Výstavy:

Retrospektivní výstava, Praha 1891

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

1 . 2 / 3

Pohár s motivem lovu na divočáka a na jelena

Slezsko, 1720 - 1730 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22,2 cm

průměr patky 11,4 cm

průměr okraje kupy 9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 416/a-b

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, vespod oble rozšířenou a podtaženou silnostěnnou kupou na fasetované balustrové nožce s broušenými zuby, na nízké patce, vespod s broušeným miskováním. Po celém obvodu pláště do hloubky vysoce kvalitně řezané scény lovu na jelena a na divočáky v hornaté a skalnaté krajině se stromy, se dvěma jezdci na koních, s loveckými psy a náhončími. Po obvodu patky řezaná bordura s rozvilinami a blanitými rokajemi.

Kupa poháru je naprasklá. Víko z čirého skla, miskované, s vázovitým broušeným úchytem a s řezanou silnou páskou a rozvilinami na člení straně nejspíše není původní.

Řezba aplikovaná na kupě se vyznačuje vysokou kvalitou. Její autor projevil jak smysl pro celkovou vyváženost i živost kompozice, tak i pečlivost v provedení jednotlivých detailů.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s loveckou fanfárou

Slezsko, 1725 - 1730 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 20 cm

průměr okraje kupy 8,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 110/(č. kat.)

Původně součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, č. kat. 286 (určeno jako slezská práce z doby kolem roku 1725)

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 110

Pohár ze sbírky Ernesto Wolfa je poháru z Národního muzea příbuzný zabarvením skloviny, svým tvarem, námětem z loveckého prostředí a do značné míry i stylem kvalitně řezané výzdoby. Autorům katalogu Wolfovy sbírky, kteří pohár z Národního muzea neznali, se nepodařilo zjistit žádnou další přímou analogii. Určitou souvislost našli pouze se skupinou skleněných nádob s řezanými motivy relativně větších dětských figur. Bylo rovněž upozorněno na příbuznost výzdoby s motivy obsaženými ve sbírce leptů "Die edle Jagdbarkeit" z roku 1729 od Johanna Eliase Ridingerera avšak konkrétní předloha v Ridingerově díle nalezena nebyla.

1 . 2 / 4

Pohár s pastýřskou scénou

okruh Christiana Gottfreida Schneidera (?)

Slezsko, Warmbrunn (?), kolem roku 1745

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 20,2 cm

průměr patky 8 cm

průměr okraje kupy 8,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 427

V roce 1902 koupeno od obchodníka Josefa Kowarzitze z Liberce.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, dole podtaženou fasetovanou kupou, na balustrové nožce, členěné fasetami s laloky. Nepůvodní masivní fasetovaná patka z čirého skla je k dřívku (vespod naprasklému) připojena čepem. Na čelní straně precizní hluboká řezba, představující dva galantní páry v pastýřských oděvech, v krajině s ovce, stromy, fontánou a se zámkem v pozadí (efektní je motiv leštěné vodní hladiny v nádržce fontány). Pod tímto výjevem broušena řezána spodní část mušle. Na protější straně velká broušená mušle, zdobená řezanými šupinami, páskami, s motivem trojstěžníku uprostřed nahoře. Nalevo nahoře vedle mušle řezba pastýřky, vpravo pastýře, dole po stranách dvě drobné krajinky s ovce. Mezi přední a zadní částí pláště dva úzké boční, brusem oddělené svislé pásy s řezanými motivy spuštěných ovocných festonů a pásek.

Původní patka ulomena (nedochována). Jinak stav poháru dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s pastorální scénou

připisováno Christianu Gottfriedu Schneiderovi

Slezsko, Warmbrunn (?), 1740 - 1750 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 25,8 cm

průměr okraje kupy 8,6 cm

průměr víka 9 cm

Kunstmuseum Düsseldorf, Glasmuseum Hentrich, č. inv.: P 1 940/122

Původně ve sbírce Johanna Jantzena z Brém.

Literatura:

Heinemeyer 1966, s. 121, č. kat. 371

Ricke 1995, s. 100, č. kat. 160

Pohár s víkem z düsseldorfského muzea je analogický svým tvarem, kompozicí výzdoby řezané na kupě i stylem provedení. Jedná se patrně o práci téže dílny, případně téhož řezáče.

2. Číška s pastorální scénou

dílna Christiana Gottfrieda Schneidera

Slezsko, Warmbrunn, kolem roku 1745

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 14,3 cm

průměr 8,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3,6 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 119/(č. kat.)

Původně v drážďanské Spitznerově sbírce. Získáno ze sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, s. 84-85, obr. 160, č. kat. 119

Pohár z Wolfovy sbírky je zdoben analogickou kompozicí hlavní scény, opírající se o stejnou předlohu. Styl řezby se však v provedení různých detailů, jakými jsou např. draperie či listy stromů, odlišuje. Zdá se však, že se jedná o práci stejné řezáčské dílny. Značně blízká je i kompozice mušlovité palmety broušené a řezané na opačné straně kupy, či ornamentální bordury (včetně detailů, jakým je např. drobný motiv námořní lodi v jednom z listů palmety). Tvar obou prací je odlišný.

3. Pohár se dvěma mileneckými páry

Slezsko, kolem roku 1735

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 23,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 13 150/1913

Literatura:

Drahotová 1989, s. 136, č. kat. 127

Pohár je analogický svým tvarem.

4. Pohár s motivem dámy s ptákem

Slezsko, kolem roku 1740

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 24 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 195/1906

Literatura:

Drahotová 1989, s. 136, č. kat. 128

1 . 2 / 5

Číška se čtyřmi putti

Slezsko, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 12,8 cm

průměr patky 7 cm

šířka kupy 7,8 cm

hloubka kupy 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 735

Konfiskát předaný muzeu Českým policejním ředitelstvím v Praze (č. konfiskátu 111/45).

Číška z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou kupou na oválném půdorysu, dole podtaženou a fasetovanou. Nad fasetami formou vytvořené hladké reliéfní jazýčky. Kupa spočívá na zploštělém fasetovaném nodu a nízké kruhové patce, jejíž okraj je členěn brusem. Na povrchu kupy je kombinací hladkého miskového Prusu a matné řezby proveden krajinný výjev se čtyřmi putti s barokními kartušemi s německými nápisy: "Man / fragt / nach / gutten / leuten ", "Wo / sind / Sie", "Die / hoffnung / besser / zeifen", "Wen / Kombt / Sie". Nad každým putti je řezbou vyobrazen motiv letícího hmyzu (včely ?).

Nodus s patkou byl od kupy odlomen a znovu přilepen zpět.

Číška svým tvarem odpovídá některým slezským pracím, jejichž vznik bývá obvykle kladen do doby kolem pol. 18. století. Její řezaná výzdoba s motivy nahých dětských postaviček ji však řadí ke skupině prací s podobnými náměty, které bývají položeny již do 20. - 30. let 18. století.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s motivem hrajících si dětí

Slezsko, 1720 - 1730 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,3 cm

průměr okraje 9,2 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 111/(č. kat.)

Původně součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, s. 276, č. kat. 282 (určeno jako Hermsdorf ve Slezsku, asi 1720-1725)

Klesse - Mayr 1987, s. 78-82, obr. 143/a-c-144, č. kat. 111

2. Pohár s motivy hrajících si dětí

Slezsko, Hermsdorf nebo Warmbrunn, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 26 cm

výška poháru 17,5 cm

průměr okraje 8,9 cm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 112/(č. kat.)

Původně ve sbírce konsula Rosenbega v Berlíně. Posléze součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, č. kat. 297 (určeno jako slezská práce z doby kolem roku 1730)

Klesse - Mayr 1987, s. 78-82, obr. 140-142, č. kat. 112

3. Pohár s motivy dětí a zvířat

Slezsko, Hermsdorf nebo Warmbrunn, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 29,5 cm

výška poháru 20 cm

průměr okraje kupy 8,7 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 113/(č. kat.)

Původně ve sbírce konsula Rosenbega v Berlíně. Posléze součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, č. kat. 297 (určeno jako slezská práce z doby kolem roku 1730)

Klesse - Mayr 1987, s. 78-82, obr. 145-147, č. kat. 113

4. Číše s putti hrajícími na hudební nástroje

Slezsko, 1730 - 1735 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 14 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 30 840/1950

Literatura:

Drahotová 1989, s. 130, č. kat. 115

5. Pohár s loveckou scénou

Slezsko, 1730 - 1735 (?)

sklo čiré, lehce narůžovělé, broušené a matně řezané

Rozměry:

výška 25,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 3 114/1889

Literatura:

Drahotová 1989, s. 128, č. kat. 111

Pohár se od číšky z Národního muzea odlišuje svým tvarem i námětem. Obě práce však spojuje způsob provedení řezaného motivu stromů s netypicky utvářenými bočníkovými korunami.

6. Číška s alegorickým motivem dámy na koni

Slezsko, 1740 - 1750 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 13 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 589/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 190-191, č. kat. 589

Číška ze sbírky Helfrieda Kruga je analogická svým tvarem.

7. Číška s galantními výjevy v zahradě

Slezsko, 1750 - 1760 (?)

sko čiré, broušené, řezané a zlacené

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM Z-CCXIV/97

Literatura:

Drahotová 1989, s. 140, č. kat. 136

Číška z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je analogická svým tvarem. Její okraj je však navíc plasticky členěn brusem.

1 . 2 / 6

Pohár s páskovým ornamentem

Slezsko, 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 29,3 cm

výška poháru 20,5 cm

průměr patky 11,3 cm

průměr okraje kupy 9 cm

výška víka 9 cm

průměr víka 9,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 146 770/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou silnostěnnou kupou, na nožce s fasetovaným nodem a balustrem a na nízké kruhové, vespod miskované patce. Povrch kupy zdoben ornamentem, složeným převážně ze silné pásky, úponků ve tvaru "C" a květinových festonů. Na jedné straně řezaný oválný medailon s ženskou bustou, na protější straně medailon s bustou mužskou. Na bočních stranách vystupují z pásky koše s ovocem, květy a větévkami, na jedné straně se lvy, na druhé s jeleny. Pod okrajem řezaná bordura ze stylizovaných trojúhelníkových čabrák. Povrch patky zdoben rozvilinovým pásem. Oblé fasetované víko s ostrým fasetovaným úchytem a s věncem řezaných stylizovaných květů je nepůvodní (zřejmě se jedná o českou práci z 20. let 18. století).

Stav předmětu je dobrý.

Výstavy:

Jubilejní výstava, Praha 1891

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lod'ka s bustami bojovníků

Slezsko, 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 18 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 373/1894

Literatura:

Drahotová 1989, s. 126, č. kat. 108

Lod'ka je zdobena podobně provedenou řezbou analogického ornamentálního systému. Součástí výzdoby jsou příbuzné medailony s bustami.

1 . 2 / 7

Pohár s alegorickým námětem

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 28 cm

výška pohárku 20,2 cm

šířka patky 10 cm

průměr kupy 8,2 cm

výška víka 8,7 cm

průměr víka 9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 047/a-b

Pohár s víkem, z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce s laloky a nízké kruhové patce, zdobené vespod miskováním, při okraji pak matně řezanými zuby. Povrch kupy je hladkým brusem rozčleněn do pěti menších polí a jednoho většího pole ve tvaru nik. V čelním poli jsou řezáním vyobrazeni dva andělé s podnosem, na kterém je srdce, k němuž levý anděl přikládá prsten. Nad výjevem nápis "Redlich weget Ewig". V dalších polích jsou zobrazeny alegorické postavy Spravedlnosti s mečem a vahami, Mírnosti s beránkem Štědrosti nebo Čistoty s věncem a ratolestí. Tato pole s figurálními náměty, doplněnými rozvilinami, jsou prostrídána poli ornamentálními. Víko s laločnatě fasetovaným čučkem je členěno hladkým brusem a zdobeno řezbou rozvilin.

Část patky ulomena (nedochována). Jinak je stav předmětu dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohárek s putti hrajícími na hudební nástroje

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Schlossmuseum, Berlin, č. inv.: ?

Literatura:

Schmidt 1912, s. 276, obr. 155

Jiřík 1934, tab. XXVII, obr. 60

Pohár z berlínské sbírky je analogický svým tvarem i rozvrhem řezané výzdoby.

1 . 2 / 8

Pohár se znakem hrabat Schaffgotschů

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století (část z 19. století ?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22,8 cm

průměr patky 8,7 cm

šířka kupy 7,1 cm

hloubka kupy 6,2 cm

výška víka 8 cm

šířka víka 7,5 cm

hloubka víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 120/a-b

V roce 1940 koupeno od prof. Františka Bilého z Prahy-Vinohrad.

Pohár s víkem z čirého skla, s osmibokou zploštělou kupou (kratší stěny mírně vyžlabené). Kupa s fasetovaným nodem je vešroubována do fasetovaného dřívku z čirého skla s kruhovou nezdobenou patkou. Na čele kupy je jemně řezán schaffgotschský erb v oválné kartuši. Na protější straně je řezána ženská alegorická postava s ratolestí a vavřínem (alegorie Míru nebo Vítězství). Zbytek poháru pokrývají bohaté barokní arabesky, sestávající ze silných pásek, rozvilin, mušlí, a květinových košů. Flakónové víko se šroubovacím úchytem je zdobeno řezbou pásky a rozvilin a drobného motivu skalnaté krajiny se stafáží.

Původní nožka poháru částečně ulomena (nedochována), její torzo opatřeno závitem a vešroubováno do nožky nové.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s postavou Judity

Slezsko, 1725 - 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 11 941/1911

Získáno z aukce sbírky Vojtěcha Lanny.

Literatura:

Drahotová 1989, s. 127, č. kat. 109

Stylem výzdoby příbuzný pohár s obdobně tvarovanou kupou, s flakónovým víkem se šroubovacím úchytem.

1 . 2 / 9

Torzo pohárku s alegorickými náměty

Slezsko, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 13,5 cm

průměr okraje kupy 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 128

V roce 1901 kopeno od obchodníka Auspacha z Karlových Varů.

Torzo pohárku z čirého skla. Kónická, dole podtažená a fasetovaná kupa s balustrovou fasetovanou nožkou s broušeným zubořezem. Kupa rozdělena svislými brušenými zářezy za tři větší a tři uzká pole. V menších polích jsou řezány ornamentální kandelábry, ve větších rámce z bohatých rozvilin a silných pásek, uprostřed kterých emblematická zobrazení. Nad motivem srdce na piedestalu a výše položené zářícího slunce (hvězdy ?) se klene německý novogotický nápis "Gegen Niemanden falsch.", nad motivem srdce a plačících očí nápis "Gegen Jederman freundlich." a nad motivem srdce a podaných rukou v oblacích nápis "Gegen wenig vertraut."

Patka pohárku ulomena (nedochována). Hrany jen mírně oštípány.

1 . 2 / 10

Pohárek s pohledem na zámek a s německým nápisem

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 15,2 cm

průměr patky 7,5 cm

průměr okraje kupy 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 871

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1882 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, vespod podtaženou a fasetovanou kupou, na balustrové nožce s reliéfními listy, na nízké kruhové nožce, navrch po obvodu zdobené matně řezanými zuby. Fasetování dolní části kupy je při okraji zvýrazněno arkádou provedenou klínovým brusem. Kupa je hlubšími broušenými zářezy rozčleněna na dvě širší a dvě užší pole. Na čelní stěně kupy je v ornamentálním arabeskovém rámci řezán pohled na krajinu s rybníkem, zámek a vzrostlou jedlí, kterou lze chápat jako aluzi symbolu hraběte Schaffgotsche. Níže pod ornamentálním rámcem řezána menší krajina se stavením a poutníkem. Na protější straně v ornamentálním rámci německý nápis novogotickým písmem: "Wenn / anders soll mein Wunsch / in die Erfüllung gehn / So müß glück und / heys / Mein freund stehts, bey dir stehn.". V užších polích po stranách plastické, hladce broušené palmety s řezanými detaily rozvilin.

Stav poháru je dobrý, pouze menší část na okraji patky vyštípnuta.

Pohárek je zhotoven z velmi čirého skla, vzhledem ke kterému je nutno uvažovat o českém původu skloviny. Je rovněž možné, že se jedná o kopii barokního pohárku, provedenou teprve na konci 19. století.

Literatura:

Kottner 1898, s. 14, č. kat. 3, obr. na s. 16 (poměrně nepřesná ilustrace pohárku označena jako "české sklo z 18. století")

1 . 2 / 11

Pohár s alegorickým námětem

Slezsko, Hermsdorf nebo Warmbrunn (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 26 cm

výška poháru 19 cm

průměr patky 9,8 cm

průměr okraje kupy 8,1 cm

výška víka 8,5 cm

průměr víka 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 167/a-b

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce s reliéfními listy a na nízké kruhové nožce, navrch při okraji s matně řezanými zuby, vespod kolem středu s paprscitě uspořádanými broušenými miskami. Kupa hlubšími broušenými zářezy rozčleněna na dvě širší a dvě užší pole. Na čelní stěně kupy jemně řezaný výjev s mileneckým párem v krajině se zámkem a stromem, nahoře se sluncem v oblacích. Výjev dole ohraničen motivem široké pásky. Nad výjevem se klene německý nápis novogotickým písmem: "Ein blick ein küß ein angenehmes hände drücken... / macht das sich Jedesglid mus zur Parade schücken.". Na protější straně kupy řezána krajina s motivem jezdce na koni, štvoucího jelena a laň. V užších polích po stranách plastické, hladce broušené palmety s řezanými motivy pásek a rozvilin. Při okraji kupy řezán motiv široké pásky. Víko poháru je broušeno do faset. Úchyt víka rovněž fasetován a členěn laloky.

Víko poháru je dole vyštípnuté a naprasklé.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivy hrajících si dětí

Slezsko, Hermsdorf nebo Warmbrunn, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 26 cm

výška poháru 17,5 cm

průměr okraje 8,9 cm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 112/(č. kat.)

Původně ve sbírce konsula Rosenbega v Berlíně. Posléze součást sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, č. kat. 297 (určeno jako slezská práce z doby kolem roku 1730)

Klesse - Mayr 1987, s. 78-82, obr. 140-142, č. kat. 112

Drobné lovecké scény v dolní části kupy tohoto poháru jsou námětem, kompozicí i způsobem provedení řezby příbuzné motivu lovu na zadní stěně poháru z Národního muzea. Tvar obou prací je rovněž obdobný.

1 . 2 / 12

Pohár s pastýřskými motivy

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 14,9 cm

průměr patky 8,3 cm

průměr okraje kupy 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 879

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce, vespod zdobené broušenou rosetou z radiálních olivových misek. Plášť kupy broušenými zářezy rozdělen na tři širší a tři užší pole. V širších polích jsou řezány krajiny s pastýřskými motivy. V horní části jsou tato pole zdobena bordurou z široké pásky, páskových pletenců a rozvilin. Užší, horizontálně dále dělená pole zdobí motivy drobných krajin, pásek a rozvilin. Detaily řezby jsou leštěny. Na okraji patky řezána bordura složená s menších trojúhelníků.

Stav předmětu je dobrý.

Námět pastýře opřeného o strom a hrajícího na šalmaj, který zdobí jedno z polí poháru, se nachází rovněž na číšce s uchem a víkem ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Obě práce vycházely ze stejné grafické předlohy. Výzdoba poháru z Národního muzea je však umělecky méně náročná.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 209, č. kat. 792 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

Památky národní minulosti, Praha 1989

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivem pastýře hrajícího na flétnu

Slezsko, Warmbrunn, 1735 - 1740

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 15,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 414/1906

Literatura:

Jiřík 1934, s. 78

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 69, č. kat. 232

Číška je zdobena stejným, avšak kvalitněji řezaným námětem.

1 . 2 / 13

Pohár s personifikací Víry

Slezsko, 1730 - 1740 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 16,3 cm

průměr patky 7,3 cm

průměr okraje kupy 7,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 175

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na fasetované balustrové nožce a kruhové, po stranách zbrušované a vespod miskované patce. Na povrchu kupy řezána bohatá barokní arabeska, tvořící rámec personifikaci Víry (Fides). Na zadní straně zdvojený ozdobný monogram "I G F" (?).

Okraj patky mírně oštípán, jinak dobrý.

Vzhledem k vysoké čirosti skloviny a k proporcím poháru s poměrně malou patkou není vyloučeno, že se jedná o kopii barokního poháru, kolem roku 1900. Předlohou by pak byla a slezská práce z doby kolem 1740 ze série analogicky tvarovaných a řezbou zdobených pohárů s ženskými personifikacemi Ctností.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s personifikací Dobré vlády

Slezsko, kolem roku 1740

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 17,6 cm

Passauer Glasmuseum, č. inv.: HÖ 65 433

Pohár z pasovského muzea je příbuzný svým tvarem, charakterem ornamentální výzdoby a motivem personifikace.

2. Pohár s erbem rodu von Schlieben a s personifikací "Caritas"

Slezsko, 1730 - 1740

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 17,5 cm

průměr 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 116/(č. kat.)

Získáno z dražby sbírky Helfrieda Kruga z Baden-Baden u aukční síně Sotheby's.

Literatura:

Klesse 1973, s. 186-187, č. kat. 580

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 116

Pohár z Wolfovy sbírky se poháru z Národního muzea blíží svým tvarem, charakterem ornamentální výzdoby a motivem personifikace.

I . 2 / 14

Číška s alegorickým námětem

Slezsko, Warmbrunn (?), kolem roku 1740 (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 14,3 cm

výška číšky 8,7 cm

šířka číšky 7,8 cm

hloubka číšky 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víka 6 cm

šířka víka 8,2 cm

hloubka víka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 867/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška s uchem a víkem z čirého skla. Nádoba kónického zploštělého tvaru, s uchem ve tvaru "C", s fasetovanými stěnami. Po stranách ucha dva broušené pásy, zdobené olivovými miskami. Na čele jemně řezaný rámeček složený ze silné pásky, rozvilin, festonů a ratolestí. Uprostřed motiv návrší s oltářem, na kterém stojí dvě planoucí srdce. Nad nimi jsou v oblacích zobrazeny dvě ruce, které si podávají pohár, nad kterým září slunce. Nad vyobrazením se klene německý nápis: "Die nehmen dieses glas. ist als ein Zeugnis an. / das meine Freundschaft nicht . wie glas zerbrechen kan." Víko je opatřeno fasetovaným úchytem, povrch víka je fasetován. Na čele víka řezány motivy rozvilin.

Na horním okraji nádoby drobná vyštípnutí, jinak je její stav dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivem pastýře hrajícího na flétnu

Slezsko, Warmbrunn, 1735 - 1740

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 15,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 414/1906

Literatura:

Jiřík 1934, s. 78

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 69, č. kat. 232

Číška podobného tvaru je zdobena analogicky utvářeným řezaným ornamentálním rámcem.

1 . 2 / 15

Číška s alegorií Věrnosti

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 12,2 cm

průměr patky 7,4 cm

průměr okraje kupy 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 076

V roce 1901 koupeno od faráře kostela sv. Havla v Praze.

Číška z čirého nafialovělého skla, s kónickou, v dolní části podtaženou fasetovanou kupou, na zploštělém fasetovaném nodu a mírně vyvýšenou kruhovou, po obvodu přibrušovanou patkou. Po stranách kupy broušením provedeny dva svislé reliéfní pásy, na zadní straně pak mušlovitá palmeta. Na přední straně kupy řezán bohatě členěný ornamentální rámec se silnou zalamovanou páskou, s emblémem uprostřed. Uprostřed na barokním piedestalu je zobrazeno planoucí srdce s číslicí "3" (homonymum německého slova "treu", tj. "věrný"), nad kterým září slunce. Kolem se klene německý novogotický nápis "Es lebe was im herten freü. im münde ohne heücheley". Povrch mušle zdoben motivy krajin se stafáží, pásek a rozvilin. Kolem mušle provedena kartuše s rohy hojnosti. Pásy po stranách jsou zdobeny řezanými motivy pásek a rozvilin.

Stav číšky je dobrý.

1 . 2 / 16

Lod'ka s monogramem "HJvJ"

Slezsko, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,8 cm

šířka patky 7,6 cm

hloubka patky 6,5 cm

šířka kupy 9,7 cm

hloubka kupy 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 521

V roce 1903 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Lod'ka z čirého skla, s vejčitou, dole podtaženou a fasetovanou kupou s členitým okrajem, na fasetované balustrové nožce o patkce se zbroušenými okraji. Na kupě broušeny motivy mušlí. Fasety v dolní části kupy nahoře broušeny na způsob jednoduchých arkád. Na nožce broušené zářezy. Vespod na patce roseta z broušených olivových misek. Na horní stěně na okraji matně řezaná bordura v podobě trojúhelníků. Povrch zdoben jemně řezanými motivy silných pásek, rozvilin, baldachýnů, květinových košů, ratolestí a ptáků, které tvoří rámec pro monogram "HJvJ", provedený na čele kupy. Mušle na bocích nádoby zdobeny geometricky stylizovanou řezbou. Borduru tvoří motivy řezaných trojúhelníků. Detaily řezby jsou leštěné.

Na okraji patky drobný vyštípnutí, jinak je stav lod'ky dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lod'ka s monogramem "JSvM"

Slezsko, 2. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 8,5 cm

Museum der Stadt Regensburg, č. inv.: K (B) 160/48

Literatura:

Baumgärtner 1977b, s. 105, č. kat. 218

Lod'ka je příbuzná svým tvarem i jemně řezanou výzdobou.

1 . 2 / 17

Lod'ka s ornamentální výzdobou

Slezsko, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,2 cm

průměr patky 8,1 cm

šířka kupy 9,4 cm

hloubka kupy 7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 409

Lod'ka z čirého skla, s fasetovanou, dole podtaženou kupou na oválném půdorysu, na fasetovaném balustrovém dříku a na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta střídající olivové a tenké broušené misky. Na plášti řezány motivy silných pásek, rozvilin, festonů s květy a ratolestí. Detaily jsou leštěné.

Při okraji dvě menší vyštípnutí. Jinak je stav předmětu dobrý.

1 . 2 / 18

Číška s motivem lovu na zajíce

Slezsko (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, nařialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 10,9 cm

průměr patky 7,6 cm

šířka kupy 8,2 cm

hloubka kupy 6,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 124

Číška z čirého nařialovělého skla, s kónickou zploštělou kupou na lehce vyvýšené kruhové patce. Dolní část kupy a povrch patky miskováním poněkud nepravidelně fasetovány. Horní polovina kupy zdobena řezbou. Na jedné ze širších stran proveden motiv krajiny se stromy, hradem a stavením. V popředí je vyobrazen lovec s puškou a pes štvoucí zajíce. Výjev je po stranách ohraničen motivem zalamovaných pásek a rozvilin, které plynule přecházejí do ornamentální výzdoby protilehlé strany. Zde se vedle pásek a rozviliny uplatňují také motivy

květů a ratolestí. Řezbou je provedena také bordura v podobě členitého pásu s rozvilinami. Detaily řezby jsou leštěné.

Okraj kupy i patky jsou na více místech oštipané. Povrch uvnitř poškrábán mytím.

1 . 2 / 19

Pohár s devízou "Toujours le meme"

Slezsko, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 16,9 cm

průměr patky 8,8 cm

průměr okraje kupy 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 447

Pohár z čirého skla, s kónickou, v dolní části podtaženou fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce s vybroušenými laloky a na kruhové patce, vespod s vybroušenou rosetou z olivových misek a žlábků. Po obvodu řezána bordura z menších trojúhelníků. Po stranách broušením provedeny dva svislé reliéfní pásy, na zadní straně pak mušlovitá palmeta. Na přední straně kupy řezán bohatě členěný ornamentální rámeček se silnou zalamovanou páskou, uprostřed kterého francouzský nápis "Toujours le meme". Palmeta na zadní straně je zdobena řezanými motivy pásek, rozvilin, ovocných plodů a květů. Motivy pásek a rozvilin řezány také kolem palmety a ve svislých páscech po stranách kupy.

Stav poháru je dobrý.

Uvedená francouzská devíza tvoří obsahový protějšek k schaffgotschskému emblému s motivem jedle a textem "Aucun tems ne le change", který se na slezském skle objevuje již kolem roku 1700.

1 . 2 / 20

Pohár s emblémem "Aucun tems ne le Change"

Slezsko, Warmbrunn (?), 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 25 cm

výška poháru 18,3 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje kupy 8 cm

výška víka 7 cm

průměr víka 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 17 064/a-b

Dříve v majetku evangelického faráře Benjamina Košuta. Muzeu věnoval R. Vonka, vrchní odborný rada Ministerstva zahraničních věcí v Praze.

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou, na balustrové nožce s reliéfními listy, s nízkou polygonálně broušenou patkou, zdobenou navrch matně řezaným zubořezem. Na kupě hladce broušen reliéfní rámeček z listoví a palmet, doplněný matnou řezbou rozvilin. Uprostřed rámečku matně řezán krajina s rybáři a krajina muže v zámeckém parku s fontánou. Na protější straně řezán další rámeček, z blanitých rokajů, architektonických prvků, rozvilin a ovoce. Uprostřed emblém s motivem vzrostlé jedle mezi dvěma pařezy, nad kterým se klene francouzský nápis: "Aucun tems ne le Change." Okraj kupy je zlacen. Víko s úchytem je členěno broušením. Po okraji víka částečně reliéfně broušena a řezána bordura z motivů listoví, rozvilin, mřížky, rokajů a hladkých čítek.

Pohár dochován v dobrém stavu.

Symbolika emblému s motivem jedle se váže k rodině hrabat Schaffgotschů.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s pohledem na Krkonoše z Warmbrunnu

Christian Gottfried Schneider

Slezsko, Warmbrunn, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Museum für Kunsthandwerk, Frankfurt am Main, č. inv.: 643

Literatura:

Dreier 1965, s. 74-77, obr. 30-31

Na kupě poháru je řezán obdobný schaffgotschský emblému s motivem jedle a devízou "Aucun tems ne le change".

Pohár s alegorickým námětem

Christian Gottfried Schneider

Slezsko, Warmbrunn, kolem pol. 18. století

sklo čiré, lehce manganově zabarvené, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 27,5 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 597

Literatura:

Klesse 1973, s. 194-195, č. kat. 597

Pohár s víkem je podobně tvarován a členěn broušením a řezbou.

Lahvička s emblémem "Aucun tems ne le Change"

severovýchodní Čechy - Slezsko (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlatem malované

Rozměry:

výška 13,4 cm

průměr patky 6 cm

šířka nádoby 6,5 cm

hloubka nádoby 5,3 cm

průměr hrdla 2,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 296

Lahvička z čirého skla, s poněkud nepravidelným zploštělým kónickým, dole podtaženým a fasetovaným pláštěm, s vytaženým fasetovaným hrdlem s broušeným prstencem pod okrajem a dvěma obíhajícími broušenými zářezy v podhrdlí. Nádobka spočívá na nízké kruhové, při okraji zbrušované patce, oddělené fasetovaným nodem. Na bočních stranách pláště jsou ubrušováním pozadí provedeny dvě palmy. Na čele řezán asymetrický rámec z rokokají a květin, ve kterém proveden emblém v podobě jedle v krajině, nad kterou se klene francouzský nápis: "Aucun tems ne le change". Na opačné straně je v analogickém rámci řezán motiv Čiňana se zvonkohrou. Povrch broušených palm je zlacen. Uprostřed hrdle obíhá zlacený pás.

Okraj patky i hrdla jsou mírně oštipané. Zlacení je zčásti setřené. Jinak je stav lahvičky dobrý.

Schaffgotschský emblém s motivem jedle a devízou "Aucun tems ne le change" se na slezském skle objevuje již od doby kolem roku 1700. V bývalé Krugově sbírce se nacházel podobně tvarovaný a řezaný flakón s motivy chinoiserií a devízou "Toujours le meme", která se s předchozí devízou tématicky doplňuje. Podobné práce jsou v literatuře obvykle zařazovány do doby kolem pol. 18. století. Je však možné, že se jedná o práce poněkud mladší. Vzhledem k rokokové ornamentice řezané výzdoby lze tuto práci zařadit do 3. čtvrtiny 18. století. Svědčila by proto jejich tvarová příbuznost se dvěma lahvičkami, zdobenými zlatem malovaným znakem hrabat Dobřenských z Dobřenic a Cavriani, které jsou datovatelné do let 1757 - 1765. Je také možné, že předmět byl hutnický zpracován na české straně Krkonoš a ve Slezsku pouze řezán.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Lahvička s devízou "Toujours le meme"

Slezsko (?), kolem pol. 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 18 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 608/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 202-203, č. kat. 608

Lahvička je příbuzná svým tvarem, i stylem a námětem řezané výzdoby.

1 . 2 / 22

Pohár s hraběcím znakem

Slezsko, 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 19 cm

šířka zbytku patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 127

Pohár z čirého skla, kónickou, vespod podtaženou fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce s laloky, na torzálně dochované nízké kruhové patce. Na plášti hladce broušený, reliéfní motiv palmety a rozvilin, vzniklý ubíráním pozadí. Na čelní straně matně řezán hraběcí erb. Oválný štít, zasazený do barokní kartuše s blanitými rokajemi, je polcený. V pravém poli se nachází hlava gryfa, v pravém červeném poli (tinktura naznačena svisle řezaným šrafováním) stojící lev s dřevcem. Štít je převýšen hraběcí korunou. Na protější straně nad palmetou mezi rozvilinami německý řezaný nápis novogotickým písmem "Redligkeit büst / immer ein. / Dennoch muß man / Redlich seyn." Okraj poháru je zlacen.

Velká část patky ulomena (nedochována).

1 . 2 / 23

Pohárek s notovým záznamem polonézy

Slezsko nebo severovýchodní Čechy, okolí Nový Světa, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané, leštěné a zlacené

Rozměry:

výška 14,8 cm

průměr patky 7,7 cm

průměr okraje kupy 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 182 059

V roce 1977 koupeno v prodejní Starožitnosti v Praze, na Václavském náměstí.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, vespod podtaženou a fasetovanou kupou, na fasetované balustrové nožce a kruhové, po obvodu zbrušované patce. Vespod na patce roseta ze širší a užších broušených olivových misek. Okraj patky na horní straně zdoben řezanými zuby. V dolní části kupy při jejím podtažení reliéfní palmety a jazyky, provedené ubroušením pozadí. Na kupě matnou řezbou proveden motiv jednoduše stylizované krajiny s hudebníky. Zleva doprava jsou zobrazeni stojící fagotista, kontrabasista, dva sedící hornisté, stojící houslista a hobojista. Nad nimi je řezán jednohlasý notový záznam polonézy F-Dur v houslovém klíči. Pod notovou osnovou je připojen nápis "Polonoise". Výjev je dole a po stranách ohraničen motivem širší řezané pásky, doplněné drobnými rozvilinami, květy a plody, a na některých místech také leštěnými miskami. Zbylé menší pole na protilehlé straně vyplňuje menší krajinný motiv se sedící loutnistkou a s mužem držícím flétnu. Okraj kupy a reliéfní palmety a jazyky jsou zlaceny.

Zlacení zčásti setřeno, hrany okraje mírně oštípány. Jinak je stav pohárku dobrý.

Pohárek náleží k nepříliš početné skupině nádob podobného tvaru, zdobených motivy několika hrajících hudebníků a reálnými notovými záznamy jednohlasých nápěvů polonézy o jedné nebo dvou notových osnovách. Brigitte Klesse v souvislosti s podobně zdobenými poháry z Wolfovy sbírky, ze sbírky Metropolitního muzea v New Yorku a Muzea užitého umění ve Frankfurtu nad Mohanem uvažuje o tom, že tyto poháry byly určeny milovníka hudby, a předpokládá dokonce, že také autor výzdoby mohl být hudebně vzdělán. K motivu polonézy, tedy polského tance, připomíná, že se objevila na drážďanském dvoře Augusta Silného již začátkem 18. století a velké obliby došla zejména v jeho druhé čtvrtině. Uvedenou skupiny pak spojuje se jménem slezského řezáče Caspara Gottlieba

Langer a s ohledem na námětovou a výtvarnou příbuznost poháru z Wolfovy sbírky a z Metropolitního muzea k poháru ze sbírky lipského městského muzea, který je Langerem signován a datován rokem 1749. O práci z Wolfovy sbírky, která je dále zdobena pruským znakem, pak soudí, že vznikla až po pruské anexi Slezska (srov. Klesse - Mayr 1987, s. 82-84, č. kat. 114; Zoedler 1995, s. 89-90, 199, obr. 34, bar. obr. 9-10; k poháru z lipské sbírky viz též Drahotová 1982, s. 124; k motivu polonézy srov. dále Reiss - Brown 1980, s. 49-52; Gestner - Scallmann 1997, s. 1686-1691). Vedle prací uvedených Brigittou Klesse existuje další skupina prací s podobným námětem, která se od zmíněných prací liší poněkud méně náročnou výzdobou. Do této skupiny náleží pohárek ze sbírky Národního muzea ve Vratislavi a z pražského Národního muzea, a číše z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Pravděpodobně sem lze s ohledem na Czihakova popis přiřadit také pohár z bývalé sbírky Museum schlesischer Altertümer ve Vratislavi. Není bez zajímavosti, že všechny tři poháry zmiňované Brigittou Klesse jsou zdobeny záznamem polonézy totožné melodie v tónině C-Dur (o notovém záznamu na frankfurtském poháru se v literatuře, patrně s ohledem na jeho tříčtvrtý rytmus, obvykle uvádí, že se jedná o menuet; ve skutečnosti je jeho rytmus, předznamenání a dokonce i nápěv identický s polonézami na druhých dvou pohárech). Pohár vratslavský, ačkoli rovněž v C-Dur, se však svým nápěvem liší. Podobně se od ostatních předmětů odlišuje pohárek z Národního muzea, na němž je zaznamenána polonéza F-Dur. Notový záznam je v první skupině navíc označen jako "Polonese", tj. italsky, ve skupině druhé je připojeno francouzské označení "Polonoise". V případě poněkud rustikálnější, rozměrnější číše Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je použito jazykově modernější verze francouzského slova "Polonoise" (v 18. století se dvojhlásky "ai" používalo ve francouzštině jen omezeně a k oficiálnímu uznání ortografie "ai" namísto "oi" došlo teprve v akademickém slovníku z roku 1835; srov. Hordé - Tanet 1992, s. 1387). Vzhledem k určitým stylovým odlišnostem a jisté rustikalizaci výzdoby druhé skupiny lze v jejím případě uvažovat tom, že vznikla v době nemnoho mladší, jako ohlas skupiny první. Je také možné, že se nejedná o práce slezské, jak bylo doposud někdy uváděno, nýbrž o práce z okolí Harrachova, kde patrně častěji docházelo k napodobování slezských vzorů.

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s motivem polonézy a s pruským znakem

Caspar Gottlieb Langer (?)

Slezsko, Warmbrunn (?), 1742 - 1745 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 28 cm

výška poháru 20 cm

průměr okraje 8,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 114/(č. kat.)

Původně ve sbírce Bardeleben. Získáno ze sbírky Friedricha Neuburga z Drážďan a Litoměřic.

Literatura:

Schmidt 1931, č. kat. 285 (jako slezská práce z doby kolem roku 1725)

Klesse - Mayr 1987, s. 82-84, obr. 148-153, č. kat. 114

Pohár je zdoben příbuznými náměty. Styl jeho výzdoby je však náročnější. Notový záznam je označen jako

2. Pohár s motivem polonézy

Caspar Gottlieb Langer (?)

Slezsko, Warmbrunn (?), 1742 - 1745

sklo čiré, broušené a řezané

The Metropolitan Museum of Art, New York, č. inv.: 147/(č. kat.)

Literatura:

Schmidt 1926, č. kat. 147, obr. 20

Klesse - Mayr 1987, s. 82-84, č. kat. 114

3. Pohár s motivem polonézy (menuetu ???)

Caspar Gottlieb Langer (?)

Slezsko, Warmbrunn (?), 1742 - 1745 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Museum für Kunsthandwerk, Frankfurt am Main, č. inv.: ?

Literatura:

Ohm 1973, č. kat. 397

Klesse - Mayr 1987, s. 82-84, č. kat. 114 (uvádí, že je na poháru zachycen motiv menuetu)

Pohár je zdoben příbuznými náměty. Styl jeho výzdoby je však náročnější.

4. Pohárek s motivem polonézy

Slezsko nebo severovýchodní Čechy, Nový Svět, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 17 cm

Muzeum narodowe we Wrocławiu, č. inv.: II - 323

Od roku 1921 v Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer ve Vratislavi, odkud převedeno v roce 1948.

Literatura:

Chrzanowska 1991, s. 33, č. kat. 124

Pohárek je příbuzný námětem výzdoby i stylem řezané výzdoby. Notový záznam je označen jako "Polonoise".

5. Pohárek se znakem rodu von Winterfeldt a s motivem polonézy

Slezsko (?), kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 17,5 cm

průměr základny 8,7 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

Museum schlesischer Altertümer zu Breslau (zaniklá sbírka), č. inv.: 627.85

Literatura:

Czihak 1891, s. 250

Číška je zdobena řezbou hudebníků v krajině a notovým zápisem polonézy. Notový záznam je označen jako "Polonoise".

6. Číše s nápěvem polonézy

Slezsko nebo Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 79 503

Literatura:

Volek - Jareš 1977, s. 416, obr. 182-184

Číška je příbuzná námětem výzdoby a do určité míry i stylem řezané výzdoby. Notový záznam je označen jako "Polonoise".

Číška se symbolickým motivem českého lva napadeného loveckými psy

Slezsko nebo severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 1745 - 1760 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,9 cm

průměr patky 6,5 cm

průměr okraje kupy 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 295

Číška z čirého, lehce našedlého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou na mírně vyvýšené kruhové patce. V horní polovině číšky obíhá řezaný, jednoduše stylizovaný motiv krajiny s hradem a staveními, stromky a zapadajícím sluncem. V popředí je zobrazen lovec s kopím a běžící lovečtí psi. Na protější straně dvouocasý lev, napadený dvojicí psů. Při okraji řezána bordura v podobě trojúhelných zubů.

Na okraji kupy a patky několik velmi drobných oštípnutí. Jinak stav předmětu dobrý.

Svým tvarem a stylem je tato číška blízká dalším pracím, jejichž vznik bývá kladen do doby kolem pol. 18. století, případně do jeho 3. čtvrtiny. Místo jejich původu pak bývá hledáno buď ve Slezsku nebo v severovýchodních Čechách. Ve výzdobě se uplatňují lovecké motivy, které jsou v uvedeném období zcela běžné. Námět dvouocasého lva napadeného smečkou psů je však kuriózní politickou narážkou. Ta se může vztahovat k některému z válečných konfliktů mezi Rakouskem a Pruskem, které se odehrávaly na území Čech i anektovaného Slezska. V létě 1745 byla dějištěm střetu mezi rakouskou a pruskou armádou oblast Podkrkonoší (srov. Hosák 1963, s. 71-85). Je však možné, že číška pochází až z let 1756 - 1763, z období Sedmileté války, v jejíž první etapě byly Čechy pruskými vojsky rovněž napadeny.

1 . 2 / 25

Pohárek s motivem zámeckého parku

Slezsko (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 13,1 cm

průměr základny 6,6 cm

průměr okraje kupy 5 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 157 043

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, za fasetovaném balustrovém, v dolní části válcovitém dříku a na nízké kruhové patce. Na čele řezán motiv zámeckého parku s fontánou, záhony a grottou. V parku vyobrazení zahradník a zahradnice. Výjev je zasazen do rámce z asymetricky stylizovaných rozvilin a rokají. Na protější straně řezán německý nápis: "Es gehe / herrn und / Lande wohl."

Na okraji několik drobných vyštípnutých míst. Jinak je stav pohárku dobrý.

Láhev s pohledem na zámeckou zahradu

Slezsko (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 25 cm

šířka 11,5 cm

hloubka 8,1 cm

průměr hrdla 3,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 968

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, silnostěnná, čtyřboká, s krátkým užším hrdlem s manžetou při ústí. Plochy stěn láhve a hrany jsou zbroušené, podhrdlí a manžeta při ústí jsou fasetovány. Arkády v podhrdlí jsou zdůrazněny klínovým brusem. Na čelní stěně matně řezán pohled na zámeckou zahradu s fontánou a s okolní architekturou. V dolní části scéna přechází v motivy rokají. Nad zahradou je proveden motiv slunce.

Povrch láhve je užíváním jen lehce odřen, hrany hrdla mírně oštipány. Jinak je stav předmětu

Přes výraznou stylizaci řezané výzdoby a značnou nepřesnost pitoreskní námět připomíná "giardinetto" v Jindřichově Hradci. Střed kompozice tvoří renesanční fontána s nádrží ve tvaru kvadrilobu a s proudem vody, který tryská z kulovité nádoby s válcovitým nástavcem. Fontána je obklopena upravenými záhony. Budova na obdélném půdorysu, se vstupem na hlavní ose, s pravidelnými okenními osami a s valbovou střechou představuje tzv. Nové stavení Adama II. z Hradce. Centrální pavilon, na který vpravo navazují arkády zahradní architektury je pak bezpochyby renesančním rondelem z konce 16. století. Reálné dispozici odpovídají dokonce i stromy, které přesahují obvodové zdi zahrady i postavení slunce při pohledu směrem k jihu. Vynechány jsou naopak tzv. Velké arkády, které spojují Nové stavení s křídlem Zelených pokojů, které v pohledu na zahradu ve větším odstupu brání. Celá kompozice je pak uvedena do nových, na skutečné dispozici jen málo závislých proporčních a perspektivních vztahů. Je možné, že láhev byla jako součást nápojové soupravy určena pro tehdejší majitele jindřichohradeckého zámku, hrabata Černíny. Hypoteticky by pak bylo možné předpokládat, že tato práce vznikla před rokem 1773, kdy malebný ráz zámku narušil ničivý požár, jehož důsledky byly odstraňovány ještě po dlouhých desetiletích (k požáru Jindřichova Hradce viz Teplý 1935, I/3, s. 173-175). dobrý.

Pohárek s alegorií měsíce Května

Slezsko, 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 14,5 cm

průměr patky 6,6 cm

průměr okraje kupy 5,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 174

V roce 1949 předáno muzeu jako konfiskát majetku Jindřicha Schindlera z Brna (č. koniskátu 449/49).

Pohárek z čirého bublinčitého skla, s kónickou, dole vtaženou broušenou kupou, na štíhlé broušené nožce a mírně vyvýšené kruhové patce. Na kupě v hrubých formách řezán mužský akt se snítkou květů a s medailonem, v němž zobrazen symbol Blíženců. Motiv je doplněn řezanou rokají a nápisem "Mayus". Na protilehlé straně řezán nápis: "Was schön und freund- / lich ist". Na zabroušeném okraji jsou patrné zbytky zlacení.

Zlacení z velké části setřené, jinak stav pohárku dobrý.

Pohárek svým tvarem navazuje ve zjednodušené podobě na formy slezských pohárů s podtaženou kupou z vrcholného období slezského sklářství z doby kolem poloviny 18. století. Jeho provedení je však hrubší a řezaná výzdoba spíše neumělá. Několik analogických prací s řezanými alegoriemi měsíců se zodiakálními symboly, s rokajemi a s nápisy se dochovalo ve vratslavském muzeu.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s alegorií Května

Slezsko, 2. pol. 18. století 2. pol. 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 14,5 cm

Muzeum narodowe we Wroclawiu, č. inv.. II - 1 401

Koupeno v roce 1974 v prodejně Veritas ve Vratslavu

Literatura:

Chrzanowska 1991, s. 33, č. kat. 127

Pohárek z vratslavského muzea je analogický svým tvarem, námětem výzdoby i stylem jejího provedení.

2. Pohárek na likér s alegorií Července

Slezsko, 2. pol. 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 14,5 cm

Muzeum narodowe we Wrocławiu, č. inv.: II - 1 767

V roce 1986 koupeno ze soukromé sbírky.

Literatura:

Chrzanowska 1991, s. 33, č. kat. 128

Pohárek z vratslavského muzea je příbuzný svým tvarem, námětem výzdoby i stylem jejího provedení.

3. Pohárek na likér s alegorií Února

Slezsko, 2. pol. 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 13 cm

Muzeum narodowe we Wrocławiu, č. inv.: II - 1 485

V roce 1975 koupeno v prodejně Desa ve Vroclavi.

Literatura:

Chrzanowska 1991, s. 33, č. kat. 126

1 . 2 / 28

Pohár s pietní symbolikou

Slezsko (?), 1772

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 30 cm

výška pohárku 22,5 cm

průměr patky 11 cm

průměr okraje kupy 9 cm

výška víka 8 cm

průměr víka 10,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 175/a-b

V roce 1910 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Pohár z čirého, lehce nafialovělého skla, s kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou (mírně vyžlabené fasety jsou nahoře zakončeny broušenými obloučkovými zářezy), na fasetované balustrové nožce a nízké patce, po obvodu mírně vykrajované broušením, vespod s broušenými miskovými zářezy. Na plášti kupy řezáno vyobrazení mar s rakví, pokrytou drapérií. Na marách leží krucifix, rozevřená kniha s textem "Testament - Herbst" a štítek s ozdobným monogramem "JGH". Dole na drapérii napsáno "nat. d. 30 Aug: 1703" a mezi dvěma lebkami se zkříženými hnáty "den: d. 23 martis 1772". Po stranách vyobrazení rokajové ornamenty s květy. Nad vyobrazením latinský nápis "In morte Robur.". Na protější straně latinský nápis: "Hoc / beneficium Herbstiani particeps / ex Wiesanis / primus. / grata mente offert / Cantoris Filius / Heinrich August George." Okraj kupy zlacen. Víko pohár fasetované, fasetovaný úchyt zdoben broušenými zuby. Na povrchu víka zlacená vlnovka.

Kupa je k nožce poháru druhotně přilepena a upevněna prstencem ze žlutého kovu.

1 . 2 / 29

Číška s pohledem na Warmbrunn

Slezsko, Warmbrunn, 1800 - 1810 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 10,1 cm

průměr základny 6,9 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 200

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, téměř válcovitá. V dolní části obíhá broušený pás vertikálních miskových žlábků. Na čele je matně řezán panoramatický pohled na slezské lázně Warmbrunn, jejichž německé jméno je výše uvedeno. V horní části obíhají splétané vlnovky perlovce a ratolesti s květy. Na protější straně je řezán na této girlandě zavěšený oválný medailon, zdobený květinami.

Okraj nádoby je mírně oštipaný, jinak je jeho stav dobrý.

Číška byla vyrobena nejspíše jako lázeňský suvenýr. Do medailonu na plášti měl patrně řezáč, činný přímo ve Warmbrunnu, vepsat monogram příštího majitele, avšak medailon zůstal nakonec prázdný. V 18. století patřil Warmbrunn se svými dílnami k předním evropským střediskům rafinace skla. Předmět je ukázkou uměleckého poklesu zdejší produkce, k němuž došlo kolem roku 1800.

1 . 3 Barokní sklo broušené a řezané: Sasko

1
H
se
c
S
R
v
P
P
S

1. 3 / 1

Holba s natavenými skleněnými perlami

severní Čechy, Bedřichov v Jizerských horách, nebo Sasko, Weiter (?), sklo z 1. pol. 17. století (?),
cínová montáž z roku 1659

sklo čiré, zdobené natavenými skleněnými perličkami, zlacené, cínová montáž

Rozměry:

výška 12,5 cm

průměr patky 11,5 cm

průměr okraje 9,17 cm

šířka maximální 14 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 219

V roce 1898 zapůjčeno radou města Roudnice nad Labem. Později zařazeno do sbírek muzea.

Holba z čirého skla, válcovitého, nahoře mírně zúženého tvaru, s nízkou kruhovou patkou a uchem ve tvaru "C". Ve druhé třetině výšky po obvodu nataven tenký skleněný pásek. Povrch nádoby dále zdoben četnými natavenými žlutými, rubínovými a kobaltovými skleněnými perličkami, uspořádanými do pásů, rámců a roset. Plochy mezi perličkami pokrývají jemně provedené zlacené převážně geometrické ornamenty. Holba opatřena víkem s mušlovitým úchytem. Povrch víka zdoben řezaným motivem kartuše s monogramem "E S G" a letopočtem 1659.

Na plášti kupy menší prasklina, menší část okraje patky a několik perliček odštipnuto. Zlacení velkou měrou setřené.

Holby a humpeny z poloviny 17. století zdobené barevnými skleněnými perličkami a zlacením, někdy v kombinaci s malbou emaily, se v nevelkém množství zachovaly v několika českých a saských sbírkách. Jejich vznik bývá spojován se sklárnami Jugel a Weiter na krušnohorském sasko-českém pomezí. V tomto prostředí působili od konce 20. let 17. století protestantští exulanti, kteří byli z politicko náboženských důvodů nuceni opustit Čechy. Svým tvarem a charakterem výzdoby navazuje uvedená holba na vzory, které se od renesance vyráběly zejména v česko-saské oblasti. V tomto případě je zřejmá snaha sklářů vybavit tradiční, poměrně hrubý tvar pивní nádoby ušlechtilou dekorací a vyhovět tak vyšším nárokům společenské reprezentace. Forma reprezentativních nápojových nádob ze skla však začala být ve druhé polovině 17. století řešena způsobem značně odlišným. Datace a místo vzniku uvedené holby nejsou zcela jasné. Již Gustav E. Pazaurek upozornil na příbuznost holby dnes uložené v Národním muzeu s holbou ze Severočeského muzea v Liberci, kterou považoval za

českou práci z počátku 17. století. Dataci a místo původu liberecké holby vyvodil zejména ze vztahu k unikátní, emailem malované a natavenými perličkami zdobené číši Georga Wandera z Bedřichova, označené rokem 1617, z muzea ve Vratislavi. O skleněné holbě z Národního muzea se Pazaurek patrně správně domnívá, že se jedná o práci starší, než je její víko datované rokem 1659. Vzhledem k příbuznému charakteru zlacené dekorace se saskými pracemi z doby kolem roku 1650 století je však nutné zvážit saský, na české vzory navazující původ této práce.

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 6

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Holba

severní Čechy nebo Sasko, Weiter (?), 1. pol. 17. století nebo kolem roku 1650

sko čiré, zdobené natavenými barevnými skleněnými perličkami, zlacené

Rozměry:

výška 8 cm

průměr 12 cm

Severočeské muzeum v Liberci, č. inv.: S 426

Literatura:

Pazaurek 1902, s. 6, obr. 5 (uvedeno jako česká práce z počátku 17. století)

Holba vystavená ve stálé expozici Severočeského muzea v Liberci je holbě z Národního muzea příbuzná barvou skloviny, svým tvarem i charakterem výzdoby.

2. Holba zdobená skleněnými perličkami

Čechy (?), počátek 17. století (?)

sklo zdobené natavenými skleněnými perličkami, emailem malované, cínové víko

Germanisches National-Museum, Nürnberg, č. inv.: HG 2 318

Literatura:

Saldern 1965, s. 174, obr. 325

3. Holba zdobená skleněnými perličkami

Čechy (?), počátek 17. století (?)

sklo kobaltové, zdobené natavenými skleněnými perličkami, emailem malované

Art Institute of Chicago, č. inv.: 27.1013

Literatura:

Saldern 1965, s. 175, obr. 324

4. Holba

Sasko, Jugel (?), 2. čtvrtina 17. století (?)

sklo kobaltové a čiré, zdobené natavenými skleněnými perličkami, bílou emailovou malbou a zlacením

Rozměry:

výška celku 14 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 113

V roce 1906 získáno ze sbírky Vojtěcha Lanny.

Literatura:

Drahotová 1980, s. 95

Haase 1988, s. 300-301, č. kat 27

5. Dvojitý humpen se saskými erby a iniciálami "I. G. H. Z. S. I. C. V. B. C."

hut' Christopha Löbela von Platten

Sasko, Weiter, datováno rokem 1650

sklo nazelenalé, zdobené skleněnými perličkami, malované emailem a zlacené

Rozměry:

výška celku 32,8 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 46 462

Literatura:

Haase 1988, s. 23, 29-30, 299-300, č. kat. 25

6. Dvojitý humpen se saskými a braniborskými znaky a iniciálami

hut' Christopha Löbela von Platten

Sasko, Weiter, datováno rokem 1650

sklo nazelenalé a nažloutlé, zdobené natavenými skleněnými perličkami, emailovou malbou a zlacením

Rozměry:

výška celku 32,2 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 46 463

Literatura:

Haase 1988, s. 23, 29-30, 300, č. kat. 26

1 . 3 / 2

Pohár s alegorií "Homo Bulla"

Sasko nebo severní Čechy (?), 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými zlatými vlákny, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 37,5 cm

průměr patky 11,2 cm

průměr okraje kupy 9,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 908/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1881 darovaly Anna Bourgesová a Zdenka Braunerová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár s víkem, z čirého skla s kónickou, dole rozšířenou, do fase broušenou kupou. Kupa spočívá na balustrové víceúhelníkové fasetované nožce. V nožce a ve fasetovaném úchytu víka zatavena rubínová a aventurinová vlákna. Povrch kupy zdoben hlubokou matnou i leštěnou řezbou. Řezbou jsou zachyceni dva putti stojící na kouli, z nichž jeden vyfukuje mýdlové bubliny. Ve výzdobě se uplatňuje páskový ornament, doplněný čtyřmi harpyjemi s květinovými festony, rozvilinami, čabakami ad. Motivy pásy a rozvilin je řezáno zvoncovitě víko poháru s vyšším členěným a fasetovaným úchytem, uvnitř kterého jsou rovněž zatavena rubínová a aventurinová vlákna.

Původní nožka poháru ulomena. Namísto ní připojena nízká kruhová, řezbou zdobená patka. Místo spoje zakryto ozdobným stříbrným prstencem.

V případě motivu dítěte vyfukujícího pomocí slámky bubliny se jedná o alegorii námětu "Homo Bulla", tedy od druh memento mori, jež přirovnává lidský život k pomíjející mýdlové bublině. V literární podobě použili této metafory již antičtí spisovatelé Varro a Lúkiános. Motiv dětské postavičky, která vyfukuje bubliny, se pro zobrazení této alegorie ustálil ve výtvarném umění koncem 16. století. Do grafické podoby tento motiv převedl např. Hendrik Goltzius v grafickém listu "Quis evadet?" z roku 1594. Tento specifický motiv memento mori byl v manýristickém symbolismu někdy spojován s momentem lebky či kostí a klíčícího obilí, čímž získal jakožto alegorie Smrti a Vzkříšení nový význam biblické zvěsti. Tak je tomu v případě obrazu Martena de Vos, převedeného do grafické podoby patrně ještě před rokem 1600 Sadelerem. Emblém s motivem chlapce vyfukujícího bubliny se vyskytuje také v knize Wolfganga Helmharda von Hochberg "Lust- und Artzney-Garten des Königlichen Propheten David". Autorem ilustrace je Georg Christoph Eimmart. Jak ukázala Brigitte

Klesse, stala se tato kniha nejspíše inspirací pro autora výzdoby poháru s alegorií Pomíjivosti ze sbírky Ernesto Wolfa. Poháry z 18. století, při jejichž výzdobě se nabízelo efektní využití leštěných momentů bublin, představují poměrně pozdní ohlas tohoto manýristického ikonografického námětu, který se vyskytuje ještě na grafice z augšpurské dílny Klauberů z doby kolem roku 1750 (srov. grafický list "Alegorie Marnosti" ve sbírce oddělení starších českých dějin Národního muzea, č. inv. H2 - 148 901; viz Wittkover 1987, 159-166; Klesse - Mayr 1987, s. 67-68, č. kat. 96, obr. 114-115). Svými rozměry, tvarem a charakterem výzdoby je poháru z Národního muzea blízky zejména pohár se znakem rodu von Rothenburg z bývalé sbírky Ernesto Wolfa. Rothenburgové pocházeli ze Slezska, kde také měli svá panství. Autorka katalogu Wolfovy sbírky, Brigitte Klesse, klade do doby kolem roku 1736, kdy byli Rothenburgové povýšeni mezi pruská hrabata. Upozorňuje přitom na obtížné určení místa vzniku tohoto poháru. Zatímco tvar je blízky saským pracím, motiv zatavených zlatých a rubínových spirál jsou běžné spíše u českého skla. Také v řezané výzdobě se objevují prvky typické pro české sklo, avšak adaptované v saském prostředí. Tvarově lze s pohárem z Národního muzea srovnat ještě několik dalších prací, považovaných obvykle za saské.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s alegorií Pomíjivosti

Krkonoše (?), kolem roku 1700

sklo čiré, leštěné a řezané

Rozměry:

výška celku 21,3 cm

průměr okraje kupy 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 96/(č. kat.)

Původně součást sbírky F. von Parpart na zámku Hünegg.

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, s. 67-68, obr. č. 114-115, č. kat. 96

Starší pohár na vysoké noze se s pohárem z Národního muzea shoduje námětem řezané výzdoby v podobě dětské postavy, vyfukující slámkou bubliny. Tvar poháru, navazujícího na norimberské vzory, i styl řezby jsou však

2. Pohár s alegorií "Homo Bulla"

Braniborsko, Postupim, kolem roku 1715

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška 14,9 cm

Museum der Stadt Regensburg, č. inv.: K (B) 1 960/168

Literatura:

Baumgärtner 1977b, s. 109, č. kat. 226

Braniborský pohár ze sbírky řezenského městského muzea je zdoben stejným námětem jako pohár z Národního muzea. Svým tvarem i stylem výzdoby se však obě práce liší.

3. Pohár se znakem rodu von Rothenburg

Sasko nebo severní Čechy, kolem roku 1736

sklo čiré, se zatavenými zlatými a rubinovými vlákny, broušené, řezané a leštěné

Rozměry:

výška celku 50 cm

výška poháru 33 cm

průměr 13,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 146/(č. kat.)

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 146

Pohár je blízký svými rozměry, tvarem, prvkem zatavených zlatých a rubinových vláken i charakterem řezané

4. Pohár s páskovým ornamentem

Sasko nebo severní Čechy (?), kolem roku 1720 (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 29 cm

Museum der Stadt Regensburg, č. inv.: K (B) 1 960/31

Získáno ze sbírky Dr. Heinricha Brausera.

Literatura:

Baumgärtner 1977b, s. 99, č. kat. 204 (určeno jako česká práce)

Pohár z řezenského městského muzea je poháru z Národního muzea blízký svým tvarem a stylem širší matně řezané a po okrajích leštěné pásky.

5. Pohár s ornamentální výzdobou

Drážďany, kolem roku 1720

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 51 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 129 994

Do roku 1945 součást sbírky zámku Moritzburg. V roce 1948 koupeno z Národního muzea ve Varšavě.

Literatura:

Haase 1988, s. 333, č. kat. 153

Pohár z drážďanské sbírky se práci z Národního muzea blíží svým tvarem.

6. Pohár se znakem rodiny Hohbergů

Drážďany, před rokem 1720

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané,

Rozměry:

výška 36 cm

Landstände der Oberlausitz, Bautzen, č. inv.: b. č.

Literatura:

Haase 1988, s. 350, č. kat. 227

Nezvěstný pohár z budyšínské sbírky se práci z Národního muzea blíží svým tvarem.

7. Pohár s emblémem

Drážďany, 1702 - 1727

sklo čiré, se zatavenými modrými vlákny, broušené a řezané

Besitz Frau Dr. Herrmann, Weidnitz bei Bautzen, č. inv.: b. č.

Od roku 1945 nezvěstný.

Literatura:

Haase 1988, s. 333, č. kat. 155

Nezvěstný pohár ze sbírky ve Weidnitz z Budyšina se práci z Národního muzea blíží svým tvarem.

8. Pohár se znakem vévody Carla Ludwiga von Holstein-Senderburg-Beck

Drážďany, před rokem 1733

sklo čiré, broušené a řezané

Stadtmuseum Dresden, č. inv.: b. č.

Pohár zanikl při požáru v roce 1945.

Literatura:

Haase 1988, s. 350-351, č. kat. 229

Zaniklý pohár z drážďanské sbírky se práci z Národního muzea blíží svým tvarem.

1 . 3 / 3

Pohárek s motivy festonů

Sasko, Drážďany (?), 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 16 cm

průměr patky 8,1 cm

průměr okraje kupy 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 860

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala sl. El. Baušová. V roce 1963 převedeno do oddělení historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s čtyřhranitou kupou, na nižší oblé balustrové nožce se zatavenými rubínovými vlákny, a na kruhové, uprostřed vzedmuté patce. Povrch kupy zdoben v dolní části broušením v podobě jednoduchých stylizovaných arkád. V horní části pod okrajem kupy řezba, která vytváří borduru složenou z pásy, členěné stylizovanými abstraktními arkádami a zdobené leštěnými miskami, a úponků ve tvaru "C". Pod tímto pásem zavěšen květinový feston

Pohárek je blízký některým saským pracím svým tvarem, broušenou arkádou v dolní části kupy i symetrickým uspořádáním ornamentální řezby.

1 . 3 / 4

Pohárek s motivy rozvilin

Sasko, Drážďany, 1710 - 1720 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 15,7 cm

průměr patky 8,6 cm

průměr okraje kupy 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 629

Koupeno v roce 1913.

Pohárek z čirého skla, s trychtýřovitou tenkostěnnou, poněkud nepravidelně formovanou kupou na hladkém balustrovém dříku a mírně vyvýšené patce. Na plášti řezány symetricky uspořádané motivy rozvilin se spuštěnými závěsy kalichovitých květů. Na patce řezán motiv rozvilin.

Patka pohárku rozbitá a znovu slepená.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s páskovým a rozvilinovým vlysem

Sasko, Drážďany, 1710 - 1720

sklo čiré (nemocné), řezané

Rozměry:

výška 14,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 293/1932

Literatura:

Drahotová 1989, s. 161, č. kat. 165

Pohárek z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je pohárku z Národního muzea blízký zejména tvarem kupy na nízkém hladkém balustrovém dříku s kruhovou patkou. Příbuzný je rovněž uměšený, symetricky uspořádaný ornament řezaný na kupě a patce.

2. Pohárek s motivy pásek a větviček

Sasko, Drážďany, 1710 - 1715

sklo čiré, se zatavenou rubínovou spirálou, řezané

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 8 866

Roku 1870 koupeno v Drážďanech od svobodného pána Von Cerrini di Monte Varchi.

Literatura:

Haase 1988, s. 334, č. kat. 158.

Pohárek z drážďanského muzea je pohárku z Národního muzea blížký svými proporcemi i tvarem tenkostěnné kupy. Odlišuje se tvarem torčované nožky a prstencem na okraji patky. Příbuzný je u obou prací charakter uměšené symetricky uspořádané řezané výzdoby.

3. Stolní zvonek

Sasko, Drážďany, 1715 - 1720

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 14,1 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 17 425

V roce 1885 koupeno od antikváře Josta z Drážďan

Literatura:

Haase 1988, s. 332-333, č. kat. 148

Gisela Haase spojuje se skupinou tenkostěnných pohárků zdobených motivy pásky rovněž skupinu stolních zvonků s podobným řezaným ornamentem.

1 . 3 / 5

Pohár s žertovnými náměty a s monogramem ".C.S.P."

Sasko (?), 1720 - 1740 (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 20,5 cm

průměr patky 10,6 cm

průměr okraje kupy 10 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 465

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou, nasazenou na nožku složenou z několika směrem dolů se zužujících nodů, na zvoncovité patce. Na povrchu kupy řezány dva žertovné alegorické výjevy s nápisy. První výjev představuje ženu a dva muže, sedících pod baldachýnem kolem kruhového stolu, na němž stojí láhev a tři pohárky. Na výjevem je řezán nápis: "Unter drey Herten / Läst sich am besten Schertzen". Na protější straně řezáním vyobrazen motiv stromku, od něhož nalevo žena v domácím (nočním?) úboru s psíkem a amorettem, napravo pak dáma se dvěma dvořícími se kavalíry. Nahoře nápis: "Ich soll sagen die / Mademoisselle wäre / nicht zu Hauße ... Die Welt will betrogen seyn". Vespod na patce řezán motiv mřížky a monogram ".C.S.P."

Kupa uražena a znovu přilepena na původní místo.

1 . 3 / 6

Pohár s emblémem

Sasko, Glücksburg (?), kolem roku 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 22 cm

výška pohárku 17,5 cm

průměr patky 8,8 cm

průměr okraje 7,1 cm

výška víka 5 cm

průměr víka 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 171/a-b

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole mírně rozšířenou a příčně fasetovanou kupou, s příčně fasetovanou balustrovou nožkou se zatavenou bublinou, na kruhové, uprostřed vyvýšené nožce s prstencem po obvodu a s miskovým brusem kolem střední vyvýšené části. Na čelní straně kupy emblém, složený z devízy "Aufrichtikeit grünet allzeit" (při horním okraji) a kartuše, ve které je znázorněn sloup ovinutý břečťanem. Víko zřejmě nepůvodní, oblé, s vasetovaným čučkem a řezbou rozvilin.

Kupa poháru je prasklá.

Motivy emblémů se v první polovině 18. století vyskytují na saském skle poměrně často. Jednotlivé náměty vycházejí z tiskem vydávaných předloh, z nichž byla saskými řezáči skla využívána např. kniha Lorenze Kroningera a Gottlieba Göbela "DEVISES et EMBLEMES Anciennnes & Modernes tirées des plus celebres Auteurs. Oder: Emblematische Gemüths-Vergnügen Bey Betrachtung ... der curieusesten und ergötzlichen Sinn=Bildern...", vydaná německy v Augsburgu roku 1695. Za předlohu k námětu použitým na poháru z Národního muzea, výtvarně i obsahově posunutém, posloužil patrně emblém s devízou "Eine Säul ... Algemach in der Eyl", který se nachází v téže knize na straně 28, č. 15. K motivům alegorií a emblémů na saském skle srov. Haase 1983, s. 135-145; táž 1988, s. 143-149. Výroba pohárů s příčně fasetovanou kupou v dolní části a nožkou je obvykle hypoteticky spojována s hutí a rafinérií v saském Glücksburgu. Srov. Haase 1988, s. 150-151; Drahotová 1989, s. 169, č. kat. 180, pozn.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Flétna s emblémem a monogramem "AR"

Sasko, Drážďany, 1713-1719

sklo rubínové, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 23 cm

Grünes Gewölbe, Dresden, č. inv.: 228/IV

Literatura:

Haase 1983, s. 139-140, obr. 6-7

Haase 1988, s. 319, č. kat. 100

Flétna z drážďanské sbírky je zdobena emblémem téhož námětu, jako pohár v Národním muzeu. Odlišuje se však materiálem, tvarem i provedením výzdoby.

Pohár s alegorickým námětem

Sasko, Glücksburg, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 36 cm

Kloster St. Marienstern, Panschwitz-Kuckau bei Kamenz, č. inv.: 1/ (b. č.)

Literatura:

Haase 1988, s. 359, č. kat. 262

Pohár je příbuzný tvarem i námětem výzdoby.

Pohár s alegorickým námětem

Sasko, zařazeno do doby kolem pol. 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 29,3 cm

Sammlung Heinrich Heine, Karlsruhe, č. inv.: 175/a-b

Literatura:

Baumgärtner 1971, s. 63, č. kat. 93

1. 3 / 7

Torzo poháru s emblémem

Sasko, Glücksburg (?), kolem roku 1730 (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané (doplněna dřevěná nožka)

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

průměr okraje kupy 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 078

V roce 1901 koupeno od faráře kostela sv. Havla v Praze.

Torzálně dochovaný pohárek z čirého nafialovělého skla, s kónickou, vespod rozšířenou a příčně miskovanou kupou, na příčně miskované balustrové nožce, v dolní části ulomené a druhotně zasazené do nožky soustružené ze dřeva. Povrch kupy zdoben řezanými ornamentálními rámci ze silné pásky, s rozvilinami, květinovými festony a košem s ovocem. Na čelní straně emblém s vyobrazením dvou rukou v oblacích, které přidržují podnos s ovocem. Kolem obíhá německý nápis novogotickým písmem (s ohledem na neúplnost a poškození nečitelný). Na zadní straně jsou v rámcích řezány dva krajinné motivy.

Kupa pohárku rozbitá a znovu slepovaná (část kupy, nožky a patky nedochovány).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s alegorickým námětem

Sasko, Glücksburg, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 36 cm

Kloster St. Marienstern, Panschwitz-Kuckau bei Kamenz, č. inv.: 1/ (b. č.)

Literatura:

Haase 1988, s. 359, č. kat. 262

Pohár je příbuzný příčným fasetováním kupy a nožky

1 . 3 / 8

Pohár s motivy květinových košů a pletenců

Sasko, Glücksburg (?), 20. - 30. léta 17. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 26,5 cm

výška poháru 18,4 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 7,7 cm

výška víka 8,7 cm

průměr víka 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 077/a-b

V roce 1901 koupeno od faráře kostela sv. Havla v Praze.

Pohár z čirého skla, s kónickou, vespod vydutou příčně fasetovanou kupou, na balustrové příčně fasetované nožce a zvoncovité patce (v horní části miskované). Povrch kupy je poněkud rustikálně zdoben matně řezanými motivy květinových košů a pletenců. Při okraji řezána bordura v podobě linky a jednoduché, poněkud nepravidelné vlnovky. Víko poháru je zdobeno miskováním, úchyt je fasetován (víko je nejspíše nepůvodní, i když vzhledem k jeho tvaru nelze vyloučit sasský původ).

Patka je v místě kolem napojení nožky naprasklá. Prasklina je maskována drobnou řezbou na způsob větévky.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s motivy ptáků, květinových festonů a pletenců

Sasko, Glücksburg, 1720 - 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 17,2 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 37 093

Literatura:

Haase 1988, s. 359, č. kat. 260

Pohár z drážďanského muzea je poháru z Národního muzea blízký poněkud rustikálně řezanými motivy rozvilin a neptímo též tvarem.

2. Pohár s motivy antikizujících bust

Sasko, Glücksburg (?), kolem roku 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 27 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 4 978/1892

Literatura:

Drahotová 1989, s. 168, č. kat. 179

Pohár z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je poháru z Národního muzea blízky tvarem a motivy řezaných pletenců.

3. Pohár s motivy květů a rozvilin

Sasko, Heidelberg, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 16,9 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 17 420

V roce 1885 koupeno od starožitníka Josta z Drážďan.

Literatura:

Haase 1988, s. 249, 368, č. kat. 298

Pohár z drážďanského muzea se od poháru z Národního muzea odlišuje svými hladkými tvary. Je mu však blízky zejména motivem jednoduché, nepravidelně řezané vlnovky pod okrajem kupy, která není u saského skla příliš obvyklá. Gisela Haase upozorňuje, že úlomky skleněných nádob s obdobně dekorovanou bordurou byly nalezeny při vykopávkách v místě bývalé sklářské huti v Heidelbergu.

1 . 3 / 9

Torzo poháru dánského krále Christiana VI.

Sasko, Glücksburg (?), 1730 - 1746

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 24,7 cm

průměr patky 10 cm

průměr okraje kupy 10,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 137

V roce 1909 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole rozšířenou a příčně fasetovanou (miskovanou) kupou na duté balustrové, příčně fasetované nožce. Na povrchu kupy řezán znak dánského království se dvěma zkříženými ratolestmi. Na protější straně řezán zdobný monogram "CD" s královskou korunou a se dvěma ratolestmi. Monogram náleží patrně králi Kristiánu VI., který vládl Dánsku a Norsku v letech 1730 - 1746.

Podle zachovaných analogií lze předpokládat, že pohár měl původně zvoncovitou patku, která se však nedochovala. Po jejím ulomení byla nožka dole zabroušena a přilepena k patce, která patrně pochází z barokního poháru českého původu (nová patka rovněž odlomena).

Tvar kupy poháru a způsob příčného fasetového broušení je příbuzný pohárům, které bývají spojovány s produkcí hutě v Glücksburgu. Z huti v Drážďanech byly na četné evropské dvory dodávány jako dary nebo na zakázku poháry s monogramy panovníků a se znaky zemí, panovnických rodů a různých řádů. Vzhledem k námětu řezané výzdoby poháru lze uvažovat o tom, že se jedná o jeden z pohárů, vedených v účtech dvorního skladu v letech 1735 - 1738 (srov. Haase, s. 139-143, 349, č. kat. 221).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár s alegorickým námětem

Sasko, Glücksburg, kolem roku 1730

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 36 cm

Kloster St. Marienstern, Panschwitz-Kuckau bei Kamenz, č. inv.: 1/ (b. č.)

Literatura:

Haase 1988, s. 359, č. kat. 262

2. Pohár se znakem dánského království

Sasko, Drážďany, 1735 - 1738

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 42,8 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 37 251

Předmět je patrně identický s jedním z pohárů s dánským znakem, které byly podle záznamů hutního faktora Rauheho z let 1735 a 1738 prodávány z drážďanského dvorního skladu za 3,5 a 5 tolarů za kus. V inventáři skladu byly vedeny ještě v roce 1880. Uvedený pohár byl do sbírek drážďanského muzea získán ze zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 348-349, č. kat. 221

Ve sbírce téhož muzea další dva poháry ze stejné skupiny (č. inv. 37 350 a 37 251).

**Pohár Johanna Michaela Prokopa Sprengera,
správce pražského Bernardina**

Sasko, řezáno snad v Čechách, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 19,8 cm

průměr patky 9,3 cm

průměr okraje kupy 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 64 989

Pohár z čirého skla, s kónickou, dole oble rozšířenou kupou, na vyšší balustrové nožce se zatavenými rubínovými vlákny a kruhové, oble odstupněné nožce. Spodní oblá část kupy členěna broušenými miskami, nožka několika pásy konkávních faset. Na kupě matně řezaný, poněkud naivně provedený motiv archanděla Michaela ve zbroji, s plamným mečem, přemáhajícího draka na řetězu. Na protější straně nápis: "VIVAT / IOANNES MICHAEL BROCOPIVS / Sprenger Dispensatori in / Collegio Sancti Bernardi / Brage". Matně řezána též bordura při horním okraji a stylizované květiny na patce.

Stav poháru je s výjimkou drobných odřenin dobrý.

Johann Michael Prokop Sprenger, jemuž byl pohár dedikován, zastával podle uvedeného nápisu funkci správce cisterciácké koleje Bernardinum, která se nacházela v Celetné ulici na Starém Městě v Praze. Dispensátoři zde zastávali funkci technicko-hospodářských ředitelů a nemuseli náležet k duchovenstvu. Poměrně honosný, i když poněkud rustikálně zdobený pohár je nepřímým důkazem vážnosti, jíž se ve svém okolí těšili. Tvar poháru s příčně fasetovanou nohou a zvoncovitou patkou je charakteristický pro saské sklářství, i když je možné, že řezba byla provedena v Čechách. Pražským Bernardinem procházeli také mnohé osoby z okolních zemí a není vyloučenou, že dárce poháru sem přibyl ze Saska. K pražskému Bernardinu srov. Ekert 1884, s. 420-425; Bredl 1893 a 1894; Vlček - Sommer - Foltýn 1998, s. 552-554; Kuchařová 2000, s. 193-213 (konzultaci k dějinám koleje autoru laskavě poskytla Mgr. Hedvika Kuchařová ze Strahovské knihovny).

1 . 3 / 11

Pohárek se šlechtickým erbem a monogramem "II VP"

Sasko nebo severní Čechy (?), kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 17 cm

průměr patky 8,7 cm

průměr okraje kupy 7,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 266

V roce 1897 muzeu daroval Josef Suk, statkář ve Velkých Čičovicích.

Pohár z čirého skla, s kónickou kupou na balustrové nožce fasetami a na nízké kruhové patce. Okraj kupy zabroušen, pod okrajem matně řezaný zubořez. Na čele řezána barokní kartuše se šlechtickým znakem. Oválný štít je dělený pošikem. V pravém horní poli se nachází orlice s korunou, v pravém dolní kráčejíci jednoocasý lev s koulí v tlapách. Štít je převýšen šlechtickou korunou a doplněn nahoře monogramem "II VP". Na protější straně jsou řezány roušky se třemi zavěšenými trsy ovoce a květů. Vespod kolem patky matně řezaná bordura z hrotitých výběžků s trojlístky.

Stav pohárku je dobrý.

1 . 3 / 12

Pohárek s monogramem saského prince Karla

Sasko, Drážďany, po roce 1739

sklo čiré, s modrošedým nádechem, broušené a řezané

Rozměry:

výška 13,3 cm

průměr patky 6,8 cm

průměr okraje kupy 6,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 174

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, dole fasetovanou kupou, na balustrové fasetované nožce a nízké kruhové patce. Na stěně řezána kartuše s korunou, uprostřed které ozdobný monogram "C" (Carl).

Stav pohárku je dobrý.

Velká průzračnost skloviny s lehkým modrošedým nádechem svědčí o tom, že při její výrobě bylo použito příměsí kysličníků olova. Je přitom známo, že drážďanští huťmistři Johann Daniel Springer i Adam Heinrich Rauhe rozvíjeli ve své huti výrobu olovnatých křišťálu podle anglických vzorů. Pohárek náležel k sérii, zhotovené pro prince Carla (1733 - 1796), syna saského kurfiřta Bedřicha Augusta II., který byl v letech 1758 - 1763 vévodou kurlandským. Z archivních pramenů je známo, že podobné pohárky označované jako "Mund Wein Gläser" s monogramy příslušníků kurfiřtské rodiny bylo dodáno drážďanským huťmistrem Rauhem na saský dvůr v letech 1738 - 1739 i později. Pohárek z Národního muzea je svou výzdobou analogický k pohárku s monogramem "C" ze sbírky Staatlichen Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, který je však zhotoven z nafialovělého skla a odlišuje se tvarem nožky. Tvarově i barvou skloviny je mu naopak bližší pohárek s monogramem "FC" (Friedrich Christian) z téže sbírky. Ve sbírce drážďanského muzea se nacházejí ještě další podobné práce.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s monogramem "FC"

Sasko, Drážďany, po roce 1738

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 13,5 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 41 532

Do muzea získáno v roce 1945 ze sbírky zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 355, č. kat. 244

2. Pohárek s monogramem "C"

Sasko, Drážďany, po roce 1739

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 12,8 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 41 535

Do muzea získáno v roce 1945 ze sbírky zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 355, č. kat. 245

1. 3 / 13

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,1 cm

průměr základny 6,6 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 185

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno sedm bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Z okraje drobná část vyštípnuta. Jinak je stav pohárku dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 190.

1 . 3 / 14

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,3 cm

průměr základny 6,6 cm

průměr okraje 7,05 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 186

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno pět bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav pohárku je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 190.

1.3 / 15

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12,2 cm

průměr základny 6,4 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 187

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno osm bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav pohárku je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 190.

1.3 / 16

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12 cm

průměr základny 6,9 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 188

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno několik nechtěně spojených bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav pohárku je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 190.

1. 3 / 17

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 11,9 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 189

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno osm bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav pohárku je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 20 190.

1. 3 / 18

Pohárek Christiana Friedricha Carla Alexandra markraběte Braniborsko-Bayreuthského

Sasko, Glücksburg (?), po roce 1769

sklo čiré, s modrozeleným nádechem, hutnicky tvarované, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 12 cm

průměr základny 6,9 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 190

Pohárek z čirého skla s lehkým modrozeleným nádechem, s kónickou kupou, s válcovitým dříkem, plynule taženým z kupy, na kruhové patce odstupněné třemi oblounu. Ve dříku zataveno osm bublinek, vytvářejících horizontální rozetu. Na čele řezána barokní kartuše s rozvilinami, převýšená knížecí korunou. Uprostřed proveden ozdobný monogram "CFCAMzBo" (tj. "Christian Friedrich Carl Alexander Markgraf zu [Brandenbourg - ?] Bayreuth"). Detaily řezby jsou leštěné.

Stav pohárku je dobrý.

Iniciály, které zdobí všech šest pohárků tohoto souboru, náleží Christianu Friedrichu Carlu Alexandru markraběti Braniborsko-Bayreuthskému (24. 2. 1736 - 5. 1. 1806). Christian Friedrich Carl Alexandr pocházel z rodu Hohenzollernů. Od roku 1757 byl pánem v Ansbachu. Dne 20. 1. 1769 zdědil Bayreuth, kde vládl až do své abdikace 1. 6. 1791 ve prospěch pruského krále Friedricha Wilhelma II. (viz Grote 1877, s. 226-227; Hiort-Lorenzen 1895, s. 114). V uvedeném případě nás překvapí, že pro knížecí dům byly určeny pohárky z nepřilíš čisté skloviny, dosti hrubého tvarování a nepřesně provedené řezby. Snad se jednalo o příležitostnou zakázku. Vzhledem k masivnosti pohárků lze také uvažovat o tom, že měly sloužit při slavnostech v přírodě, na cestách či na vojenských taženích. Stylem řezané výzdoby, omezujícího se na specificky utvářenou kartuši s ozdobným monogramem se celý soubor z Národního muzea blíží pracím, jejichž původ je obvykle hledán v saské huti Glücksburg. saské sklářství prošlo během sedmileté války krizí a sklárna v Glücksburgu byla zničena. V roce 1763 byl její provoz obnoven a v následujících letech dodávala na drážďanský dvůr větší množství zboží, mimo jiné pohárků s monogramy příslušníků panovnické rodiny. Produkce Glücksburgu ani jiných saských skláren však již nedosahovala uměleckých kvalit jako v první polovině 18. století (srov. Haase 1988, s. 249). Svým tvarem včetně odstupněné patky a zatavených

bublinek jsou svým tvarem zvláště blízké pohárku s monogramem "IHM" a broušeného a řezaného pohárku s erbem hrabat Unruhů (ve znaku měli červeného dvouocasého lva ve zlatém poli a trojici pštrosích per v klenotu) ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Unruhové pocházeli z Alsaska a později se dostali přes Bavorsko a Čechy do Saska, Slezska, Polska a Pruska. V roce 1745 byli bratři Christoph a Constantin povýšeni v saských říšských vikariátech do stavu říšských hrabat. Christoph, se stal polským a saským tajným radou, tajným válečným presidentem, generálporučíkem a kapitánem saské armády. Později jsou Unruhové doloženi v Prusku (srov. Kneschke 1854, s. 427-429; Meraviglia 1886, s. 179, tab. 77-78). Také v tomto případě je tedy saský původ pohárku pravděpodobný. Tvarem příbuzné, avšak proporcemi i kvalitou skloviny ušlechtilejší jsou poněkud starší pohárky se znakem původem irských a v Rakousku, Čechách a na Moravě usazených hrabat Taafe, pohárek s pohledem na Cheb, rovněž ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, a pohárky s pohledy na slezská podkrkonošská centra.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek s monogramem Xavera, bratra saského kurfiřta Friedricha Christiana

Sasko, Glücksburg (?), kolem pol. 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 17,2 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 41 534

V roce 1945 získáno ze sbírky zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 356, č. kat. 247

Pohárek je příbuzný svým tvarem a charakterem řezané výzdoby.

2. Pohárek s monogramem Friedricha Augusta, prince kurfiřta saského

Sasko, Glücksburg (?), kolem pol. 18. století

sklo čiré, řezané a leštěné

Rozměry:

výška 17,8 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 41 533

V roce 1945 získáno ze sbírky zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 356, č. kat. 248

3. Pohárek s monogramem "FC"

Sasko, Drážďany, po roce 1738

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 13,5 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 41 532

Do muzea získáno v roce 1945 ze sbírky zámku Moritzburg.

Literatura:

Haase 1988, s. 355, č. kat. 244

Pohárek je příbuzný charakterem řezané výzdoby.

4. Pohárek s monogramem "IHM"

Sasko, 3. čtvrtina 18. století

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 311

Pohárek je velmi blízký svým tvarem včetně odstupněné patky a zatavených bublinek.

5. Pohárek se znakem Christpoha hraběte Unruha

Sasko, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené a řezané

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM DE 8401/933

6. Trojice pohárků s pohledy slezská podkrkonošská města

Slezsko (?), kolem roku 1765

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 18,5 cm

soukromá sbírka, č. inv.: 50/(č. kat.)

Literatura:

Zoedler 1996, s. 116-117, obr. 50

Pohárky jsou příbuzné svým tvarem. Jejich proporce jsou však ušlechtilější.

7. Pohár se znakem hrabat Taafe

Slezsko (?), kolem pol. 18. století

sklo čiré, lehce našedlé, řezané a zlacené

Rozměry:

výška celku 16,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 253/1906

Dar Vojtěcha Lanny

Literatura:

Drahotová 1989, s. 181, č. kat. 194 (uvedeno jako hessenská práce)

Pohárek je příbuzný svým tvarem. Jeho proporce jsou však ušlechtilější.

8. Pohár s pohledem na Cheb

Slezsko (?), 1742 - 1758

sklo čiré, lehce narůžovělé, řezané

Rozměry:

výška celku 15,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 45 440/1958

Literatura:

Drahotová 1989, s. 180, č. kat. 193 (uvedeno jako hessenská práce)

Pohárek s pohledem na Cheb je příbuzný svým tvarem. Jeho proporce jsou však ušlechtilější. Tuto práci lze hypoteticky datovat do let 1742 - 1758 s ohledem na stav, ve kterém je zachycen chrám sv. Mikuláše. Ten je zde vyobrazen pouze se severní helmici věže, zatímco jižní věž je ukončena provizorně. Chrám byl poškozen bleskem během francouzské okupace v roce 1742. Od roku 1747 byl opravován pod dohledem chebského rodáka Balthasara Neumanna. Jeho rekonstrukce se protáhla do roku 1758 (srov. Šamánková 1974, s. 147-148).

1 . 3 / 19

Pohár s erotickou scénou

Sasko nebo Braniborsko, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 17,8 cm

průměr patky 9,3 cm

průměr celku 8,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 032

Koupeno od Otty Morawitze.

Pohár z čirého skla, s trychtýřovitou kupou přecházející do hladké kónické nožky s nízkou kruhovou patkou. V dřívku je zataveno šest horizontálně uspořádaných vzduchových bublin. Celý plášť kupy pokrývá matná řezba, která zachycuje pohled do dámské ložnice, kde je zachycen milenecký pár s psíkem.

Pohár dochován v dobrém stavu.

Glyptickou technikou provedené erotické náměty podobného charakteru se častěji vyskytují na starším braniborském skle. Svým tvarem je pohár blízký některým pracím, jejichž původ bývá hledán v Hessensku, Braniborsku, Slezsku i Sasku (k tomu srov. č. inv. H2 - 20 190).

1 . 3 / 20

Pohár s motivem zhýralého granátníka

Sasko (?), 2. pol. 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 24,5 cm

výška poháru 18 cm

průměr patky 7,5 cm

průměr okraje kupy 7,8 cm

výška víka 6,3 cm

průměr víka 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 454/a-b

Pohár s víkem, z čirého skla, s trychtýřovitou kupou na hladké nožce s trojitým nodem a obráceným balustrem, na nízké zvoncovité patce. Na povrchu kupy do hloubky řezán motiv krajiny s motivem vojáka s milenkou a dvěma vesničany přihlížejícími z povzdálí. Zvoncovité víko je opatřeno kulovitým úchytem. Na víku řezán francouzský nápis: "Ribotte de Grenadier".

Část kupy vyštípnutá a vlepena zpět. Na okraji patky drobná část odštípnutá.

1 . 3 / 21

Pohárek na likér s motivy hmyzu

Sasko (?), 2. pol. 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 12,2 cm

průměr patky 5,8 cm

průměr okraje kupy 5,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 220

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek z čirého, lehce našedlého skla, s trychtýřovitou kupou vytaženou z válcovité nožky na nízké kruhové patce. Na povrchu matně řezány tři jednoduché motivy letícího hmyzu. Kolem kupy matně řezána bordura v podobě pásu a drobných křížků.

Stav pohárku je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohárek na likér s motivem letícího hmyzu

Sasko, 18. století

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 14,3 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 25 376

Literatura:

Haase 1988, s. 364, č. kat. 283

Pohárek z drážďanského muzea se blíží pohárku z Národního muzea svým tvarem i řezaným námětem letícího hmyzu. Určení přímé souvislosti je však problematické vzhledem k nedostatku slohově zařaditelných prvků.

1 . 3 / 22

Pohárek

Sasko (?), kolem pol. 18. století

sklo, v dřívku zatavena rubínová a bílá vlákna

Rozměry:

výška 16,5 cm

průměr patky 6,9 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 909

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1899 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého, mírně bublinčitého skla, se zvoncovitou kupou na vysoké štíhlé nožce s kruhovou, mírně vyvýšenou patkou. Uvnitř válcovité nožky zatavena bílá vlákna, šroubovitě točená kolem středního vlákna rubínového.

Stav pohárku je dobrý.

Podobně tvarované práce, zdobené spirálovitě stočenými vlákny, zatavenými do vyššího válcovitého dřívku, bývají spojovány s produkcí saských skláren.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohárek

Sasko, Drážďany nebo Glücksburg, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, ve dřívku se zatavými bílými vlákny

Rozměry:

výška 12,6 cm

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum für Kunsthandwerk, č. inv.: 37 759

Literatura:

Haase 1988, s. 362, č. kat. 274

Pohárek je příbuzný svým tvarem i způsobem výzdoby ve formě spirálovitě stočených vláken, zatavených ve dřívku.

1 . 4 Barokní sklo broušené a řezané: ostatní Evropa

1 . 4 / 1

Pohár s nápisem "A LA MAITRESSE"

Lauenstein nebo Sasko (?), 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, řezané

Rozměry:

výška celku 19 cm

průměr patky 9,8 cm

průměr okraje kupy 9,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 450

Muzeu daroval Dr. František Táborský, ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého skla, se zvoncovitou kupou, na masivním hladkém balustrovém dříku se zatavenou vzduchovou bublinou, se nižší zvoncovitou patkou. Na plášti kupy řezán medailon ohraničený pásem květů a listoví, uprostřed kterého francouzský nápis "A LA / MAITRES / SE". Bordura z květů a listoví řezána pod okrajem kupy. Na povrchu patky řezána ratolest.

Pohár dochován v dobrém stavu.

Pohár připomíná některé anglické práce z 18. století. Hypoteticky, mimo jiné vzhledem k francouzskému nápisu, jej lze přiřadit k lauensteinským pracím v anglickém stylu. V Muzeu skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou se nachází podobně tvarovaný pohár s řezaným motivem Venuše a Amora, zasazeným do barokní kartuše, jaké se vyskytují na pracích saských (č. inv. SR 32).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s emblémem "Amis veritables"

Hessensko nebo Lauenstein, 1740 - 1750

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška celku 24 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 12 368/1911

Literatura:

Drahotová 1989, s. 183, č. kat. 198

Pohár vzdáleně příbuzný svým tvarem, který je však modifikován broušením. V rámci řezané výzdoby se rovněž uplatňuje francouzský nápis.

1 . 4 / 2

Pohárek na likér s motivem květiny

Anglie nebo střední Evropa, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, se zatavenými bílými vlákny, řezané

Rozměry:

výška celku 13,4 cm

průměr patky 5,9 cm

průměr okraje kupy 3,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 184

Pohárek na likér z čirého skla. Malá kalichovitá kupa na vysoké válcovité nožce s mírně zvýšenou kruhovou patkou. Uvnitř dříku zatavena tenká bílá, spirálovitě stočená vlákna; kolem stočena další dvě bílá vlákna silnější. Na stěně kupy řezaný motiv květiny, kolem okraje řezaný motiv čabrakové bordury.

Stav pohárku je dobrý.

Pohárky na vyšších nohách, zdobených zatavenými bílými vlákny, se v 18. století vyráběly zejména v Anglii, ale také v Sasku i jinde v Evropě.

Výstavy:

Anglie a české země, Praha 1996

1 . 4 / 3

Číše s uchem

Anglie, 1774

sklo čiré, křišťálové, řezané

Rozměry:

výška 14,4 cm

šířka celku 16 cm

průměr patky 8,7 cm

průměr okraje 12,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 850

Číše z křišťálového skla, se silnostěnnou zvoncovitou kupou na nízké nožce a kruhové patce, s uchem ve tvaru "D". Na plášti řezán motiv trnité růže a anglický nápis: "Success to the BRITTANNIA / 1774".

Kupa v blízkosti ucha naprasklá, jinak stav dobrý.

2 . 1 Barokní sklo dvojtěnné

2 . 1 / 1

Číška s imitací polodrahokamu

Čechy, 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou fólií a olejovou malbou

Rozměry:

výška 8,4 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 429

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou pláštíů probíhá v horním okraji. Na vnitřním plášti vespod vybroušena jednoduchá miskovaná roseta. Povrch vnitřního pláště je zlacený. Přes zlacení olejovými barvami malována imitace modrošedého polodrahokamu. Kolem okraje obíhá zlatý pás. Dno opatřeno skleněným medailonem, zdobeným analogicky s pláštěm.

Vnitřní plášť je naprasklý, zlacení místy lehce zpuchřelé. Malba na medailonu popraskaná. Jinak je stav číšky dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 31 164.

2 . 1 / 2

Číška s imitací polodrahokamu

Čechy, 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou fólií a olejovou malbou

Rozměry:

výška 8,9 cm

průměr základny 4,9 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 723

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou plášťů probíhá v horním okraji. Vnitřní plášť je zlacený. Přes zlacení olejovými barvami malována imitace červenofialového polodrahokamu. Kolem okraje obíhá zlatý pás. Dno opatřeno skleněným medailonem, zdobeným analogicky s pláštěm.

Stav číšky je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 31 164.

2 . 1 / 3

Číška s imitací polodrahokamu

Čechy, 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou fólií a olejovou malbou

Rozměry:

výška 8,4 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 164

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou pláští probíhá v horním okraji. Vnitřní plášť je zlacený. Přes zlacení olejovými barvami malována imitace červenošedého polodrahokamu. Dno opatřeno skleněným medailonem, zdobeným analogicky s pláštěm.

Stav číšky je dobrý.

Jak bylo vícekrát připomenuto, výrobou dvojtěnných číšek se zabýval ve druhé polovině 17. století Johann Kunckel. Dochované práce jsou většinou české práce. Přesné místo ani doba jejich původu však dosud nebyly určeny. Mezi nejstarší práce tohoto typu se někdy řadí poněkud robustnější číšky, zdobené zlatou fólií a malovanou imitací polodrahých kamenů. Spoj dvou pláští těchto nádobek probíhá v horním okraji.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s imitací polodrahokamu

Čechy, 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou fólií a olejovou malbou

Rozměry:

výška 9 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM B-I-383/1925

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 74, č. kat. 247 (jako česká práce z let 1710 - 1715)

Číška je analogická svým tvarem i výzdobou

2. 1 / 4

Číška s imitací zlata a stříbra

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou a stříbrnou fólií

Rozměry:

výška 5,3 cm

průměr základny 4,5 cm

průměr okraje 5,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 284

V roce 1873 muzeu daroval pan Mazače z Pardubic.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou pláštů probíhá v horním okraji. Povrch vnitřního pláště je pokryt zlatou a stříbrnou fólií. Vnitřek číšky je zlatý, kolem horního i dolního okraje obíhá zlatý pás. Stěny číšky jsou navenek stříbrné. Dno opatřeno skleněným medailonem se stříbrnou fólií.

Část stěny je vylomena (nedochována). Vnější plášť je prasklý a v dolní části olámaný. Zlacení je značně zpuchřelé.

Srov. č. inv. H2 - 5 292.

2 . 1 / 5

Číška s imitací zlata a stříbra

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou a stříbrnou fólií

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 4,6 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 510

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou pláštíů probíhá v horním okraji. Povrch vnitřního pláště je pokryt zlatou a stříbrnou fólií. Vnitřek číšky je zlatý, kolem okraje obíhá zlatý pás. Stěny číšky jsou navenek stříbrné. Dno opatřeno skleněným medailonem se stříbrnou fólií.

Stříbření při dně mírně zpuchřelé, jinak je stav číšky dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 5 292.

2 . 1 / 6

Číška s imitací zlata a stříbra

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené zlatou a stříbrnou fólií

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 4,4 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 511

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou plášťů probíhá v horním okraji. Povrch vnitřního pláště je pokryt zlatou a stříbrnou fólií. Vnitřek číšky je zlatý, kolem okraje obíhá zlatý pás. Stěny číšky jsou navenek stříbrné. Dno opatřeno skleněným medailonem se stříbrnou fólií.

Stříbření a zlacení při dně zpuchřelé, jinak je stav číšky dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 5 292.

2 . 1 / 7

Číška s imitací zlata a stříbra

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené zlatou a stříbrnou fólií

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 292

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou plášťů probíhá v horním okraji. Povrch vnitřního pláště je pokryt zlatou a stříbrnou fólií. Vnitřek číšky je zlatý, kolem okraje obíhá zlatý pás. Stěny číšky jsou navenek stříbrné. Dno opatřeno skleněným medailonem se stříbrnou fólií.

Vnější plášť je prasklý, okraj vyštípnut. Zlacení částečně zpuchřelé.

Číšky zdobené zlatou a stříbrnou fólií bez ryté výzdoby napodobují drahé kovy. V době před zpuchřením fólií byla tato imitace zvláště přesvědčivá. Výzdoba je však umělecky méně působivá, než je tomu v případě číšek zdobených rytinou. Nabízí se možnost považovat tyto práce za předstupeň číšek zdobených rytinou. O jejich větším stáří může svědčit skutečnost, že spoj jejich dvou plášťů probíhá ještě v horním okraji, a nikoli pod ním, jak je tomu u číšek mladších. Spolehlivě určit stáří těchto předmětů a místo jejich původu však zatím nelze.

2 . 1 / 8

Číška

Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo rubínové, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 8,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 288

V roce 1897 koupeno od pana Pleschnera.

Dvojtěnná číška z rubínového skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj plášťů probíhá v horním okraji. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve zlaté fólii, již je proveden pás s půlenými akanty v dolní části a pás s linkou při horním okraji. Ve dně zasazen červeně podlakovaný medailon s motivem jelena, rytým ve zlaté fólii.

Zlacení místy zpuchřelé. Jinak je stav předmětu dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška

Čechy, 2. čtvrtina 18. století

sklo rubínové, dvojtěnné, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 8,1 cm

Museum der Stadt Regensburg, č. inv.: K (B) 1960/208

Literatura:

Baumgärtner 1977b, s. 130, č. kat. 268

Číška je analogická svým tvarem i charakterem výzdoby.

2 . 1 / 9

Číška se sv. Janem Nepomuckým

severní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška celku 16 cm

výška číšky 10,2 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

výška víka 6,5 cm

průměr víka 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 276/a-b

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštíů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve zlaté fólii. Na čele proveden oválný medailon, zdobený akantovými rozvilinami. Uprostřed je vyobrazena třičtvrtěční postava sv. Jana Nepomuckého v úboru kanovníka s krucifixem, palmovou ratolestí a pětící hvězd kolem hlavy. V pozadí je proveden motiv Karlova mostu. Vlevo nahoře obíhá nápis "S.JOHANNES N B C". Na protější straně se v analogicky stylizovaném rámci nachází císařský orel, který nese na prsou medailon s vyobrazením Immaculaty. Po stranách jsou provedeny dva akantové pásy. V dolní části číšky obíhá pás půleného akantu, v horní části pod okrajem pak zlatý pás. Ve dně je zasazen dvojtěnný, červeně podlakovaný medailon se slunečním terčem, uprostřed kterého je vepsán monogram Ježíšova jména "IHS". Číška je opatřena fasetovaným víkem, jehož horní část, opatřená fasetovaným jehlancovým úchytem a zdobená vespod zlatými a barevnými laky kolorovanými akantovými rozvilinami, je vlepena. Víko svým tvarem a stylem výzdoby nenavazuje přesně na číšku a je patrně nepůvodní. Na čelní straně v mřížkové kartuši postava sv. Jana Nepomuckého. Na protější straně kartuše s dvojhlavou orlicí, nesoucí na prsou obraz Immaculaty.

Pryskyřice, kterými je číška lepena, jsou z velké části zpuchřelé. Vrchol úchyty víka je uštípnut.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 78, č. kat. 204

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 10

Číška se sv. Brunem

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, s rytinou ve zlaté fólii, ve dně s červeně lakovaným medailonem

Rozměry:

výška celku 16,3 cm

výška číšky 9,8 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 7 cm

průměr víka 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 277/a-b

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Plášť vnitřní číšky je zdoben dvěma ve zlaté fólii rytými kartušemi oválného tvaru. V první kartuši je vyobrazena poloviční postava sv. Bruna jako poustevníka. Ve druhé je uveden latinský nápis: "S / BRUNO / FUND. ORD / CARTHUS". Kartuše jsou po stranách zdobeny akantovými rozvilinami. V dolní části je rytinou ve stříbrné fólii proveden obíhající pás půlených akantů a jednoduchá linka. V horní části obíhá jednoduchá linka a zlacený pás. Dno tvoří dvojstěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem lebky, kosti a přesýpacích hodin, rytý ve zlaté fólii. Číška je opatřena fasetovaným víkem, do kterého je vsazen medailon s jehlancovitým úchytem. Medailon je zdoben zlatou akantovou rosetou a obíhající bordurou, složenou z akantových rozvilin a květinových festonů (víko je možná nepůvodní).

Pryskyřičné lepidlo je u dna přeschlé a popraskané. Dolní okraj je oštípaný.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 76, č. kat. 194 (zde je upozorněno, že číška mohla být určena pro kartouzu ve Valdicích u Jičina)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 11

Číška s motivem Šalamounova soudu

severní Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo číré, dvojitěnné, broušené, částečně červeně lakované, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr základny 6,5 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 279

V roce 1899 získáno od p. Steuera z Prahy.

Dvojitěnná číška z čírého skla, kónická, fasetovaná, se spojem dvou vrstev pod horním okrajem. K dolnímu okraji přilepena fasetovaná patka se zasazeným skleněným, červeně podlakovaným medailonem. Číška uvnitř zdobena rytinou ve zlaté fólii. Výzdobu tvoří obíhající výjev Šalamounova soudu. Vedle krále Šalamouna, usazeného na lvím trůnu pod baldachýnem, dvou žen, ležícího mrtvého dítěte a muže, který se chystá rozpúlit živé dítě, je zde zachycena královská stráž v antikizující zbroji a skupina rádců. V dolní části obíhá ozdobný pás z půlených akantů, v horní části pak jednoduchý zlacený pás. Do dna vsazený skleněný medailon s červeně lakovaným pozadím zdobí do zlaté fólie rytý motiv krajiny s jelenem, štvaným dvojicí loveckých psů.

Okraje patky a kupy jsou mírně oštípány (oštípaný okraj kupy byl v minulosti druhotně zbroušen).

Námět výzdoby je převzat ze starozákonní První knihy Královské (1 Kr 3, 16-27). Kompozice byla patrně zprostředkována zatím nezjištěnou grafickou předlohou. Provedení výzdoby je velmi kvalitní.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 76, č. kat. 195

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 12

Číška s alegorií ročních dob

severní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s červeně podlakovaným medailonem

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 079

V roce 1905 zakoupeno od p. Pleschnera.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštíů obíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve zlaté fólii. Kolem obíhá krajinný motiv se čtyřmi dětskými alegorickými postavami, které symbolizují čtvero ročních dob. Jaro představuje putti s květinovým košem, který váže věnec. Léto zastupuje chlapec, který převazuje obilné snopy. Podzim je vyobrazen jako hošík ukusující z jablka, za kterým stojí keř viné révy. Oblečený chlapec s čapkou, který tančí u ohničku, reprezentuje Zimu. Při dolním okraji obíhá pás půlených akantů, v horní části jednoduchý zlatý pás. Dno tvoří vlepený, červeně podlakovaný skleněný medailon, zdobený rytinou ve zlaté fólii. V medailonu je proveden kruhový terč, uprostřed kterého je krajina s kosatcem.

Vnější plášť je na dvou místech prasklý. Dolní okraj oštipán. Lak částečně zpuchřelý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 84, č. kat. 226

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 13

Číška s motivem hry u kulečníku

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s rubínově podlakovaným

Rozměry:

výška celku 8,8 cm

průměr základny 4,9 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 165

V roce 1949 převzato z majetku Jindřicha Schindlera z Brna.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou plášťů pod okrajem nádobky. Vnitřní stěna zdobena rytinou ve zlaté fólii. Po obvodu obíhá pohled na společnost v zahradním parteru, bavící se hrou u kulečníku. U stolu hrají tři muži, který v popředí přihlíží zezadu zachycený pár. Nalevo od hracího stolu je vyobrazen malý sluha, přinášející dalšímu z kavalírů dva poháry na podnosu. Dále vlevo je proveden kruhový stůl s chladičem a čtyřbokými lahvemi. Za nimi rozlévají dva sluhové víno ze džbánu do pohárů. Vpravo od hracího stolu je menší stolek na tordované nožce, na kterém jsou odloženy hrací koule. Za stolem nabízí jiný z pánů druhému pánu ze své tabatěrky šňupací tabák. V dolní části obíhá zlatý pás půlených akantů, v horní části pod spojem zlatý pás a linka. Do dna je zasazen dvojtěnný, červeně podlakovaný medailon. V něm je rytinou ve zlaté fólii proveden kruhový terč s květinovým košem.

Horní okraj na několika místech mírně oštípaný. Přeschlý lak na dně částečně rozpraskaný.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 85, č. kat. 230

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2. 1 / 14

Číška s motivem hry v kuželky

Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s rubínově podlakovaným

Rozměry:

výška celku 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 166

V roce 1949 převzato z majetku Jindřicha Schindlera z Brna.

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Spoj dvou pláštíů pod okrajem nádoby. Vnitřní stěna zdobena rytinou ve zlaté fólii. Po obvodu obíhá pohled na společnost v parku mezi stromy, bavící se hrou v kuželky. Nalevo od rozestavených kuželek je vyobrazena skupina čtyř hrajících mužů a dvou sluhů, napravo pak kavalír vybízející ke hře dámu. V dolní části obíhá zlatý pás pūlených akantů, v horní části pod spojem zlatý pás a linka. Do dna je zasazen dvojstěnný, červeně podlakovaný medailon. V něm je rytinou ve zlaté fólii proveden kruhový terč se zajícem ve skoku.

Horní okraj na několika místech mírně oštípaný. Přeschlý lak na dně částečně rozpraskaný.

Dvojice číšek s motivy společenských her v zahradě je příbuzná nejen svým námětem, ale též technikou provedení. Obě práce vynikají přehledným rozvrhem kompozice, jistě převzaté z grafické předlohy a s jistotou převedené do obvodu pláště číšek. Výzdoba je provedena rovněž se smyslem pro jemné provedení detailů a s péčí o různé, živě podané žánrové prvky. Číšky tak vypovídají nejen o mistrovství jejich autora, ale také o důvěrnostech vyobrazených postav, o jejich oblečení, podobě hracího náčiní, zahradního nábytku, nádobí atd.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 85, č. kat. 231

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 15

Číška s tančící společností

severní Čechy (?), 40. - 50. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s červeně podlakovaným medailonem

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 157 756

Dvojitěnná číška z čirého skla, mírně kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů obíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve zlaté fólii. Kolem obíhá motiv zahradního parteru s galantní společností. Vyobrazení jsou dva hrající hornisté a dva tančící páry. Na protější straně stojí prostřený stůl se džbánem, konvicí, lahví, číší a dvěma poháry. Při dolním okraji obíhá pás půlených akantů, v horní části pod spojem plášťů pak obloučkový vlys. Dno tvoří vlepěný, červeně podlakovaný skleněný medailon, zdobený rytinou ve zlaté fólii. V medailonu je proveden kruhový terč, uprostřed kterého je krajina se zajícem ve skoku.

Horní okraj nepatrně oštipán. Lak částečně zpuchřelý.

2. 1 / 16

Číška s motivem lovu na jelena a pohledem na zámek Frýdlant

severní Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 7,9 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 047

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1890 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy jsou zachyceni dva jezdci koních střílející z pistole na běžící laň a jelena, zahnané do sítí dvojicí loveckých psů. V pozadí je vyobrazen zámek. V dolní i horní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem zajíce napadeného dvěma loveckými psy, rytým ve zlaté fólii.

Část okraje číšky vylomena, okraj na několika místech oštípán. Plášť na třech místech naprasklý.

Zachycený zámek lze přes barokní stylizaci a různé nepřesnosti identifikovat jako Frýdlant. V případě číšky z Národního muzea se vedle prací s pohledem na františkánský klášter v Hejnicích, s motivem Madony hejnické a vedle číšky P. Pacifika Kliegela jedná o další práci lokalizovatelnou do oblasti Frýdlantska (srov. Brožová 1973, s. 60-84; Klesse - Mayr 1987, č. kat. 206).

2 . 1 / 17

Číška s motivem lovu na medvěda

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, červeně lakované

Rozměry:

výška 6,2 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 291

Do sbírek muzea získáno v roce 1897.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na medvěda. Mezi stromy jsou zachyceni jezdec střílející z pistole, lovec s kopím zápasící s medvědem, napadeným smečkou loveckých psů, ukrývající se nadháněč a psovod se dvěma dalšími psy. V dolní i horní části provedeny rytinou ve stříbrné fólii obíhající pásy půlených akantů a stříbrné linky. Pozadí vnitřního pláště je červeně lakované. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem psa pronásledujícího jelena, rytým ve zlaté fólii.

Část okraje vylomena. Pláště je naprasklý. Lak zejména v dolní části popraskaný.

2 . 1 / 18

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 278

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy jsou zachyceni muž na koni, sedící muž, který drží ležícího jelena za paroží, muž, který probodává jelena kopím, lovečtí psi, prchající laň a další lovec s kopím. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás púlených akantů. V horní části mezi zlatými linkami obíhá bordura v podobě púlených obloučků. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem dvou peroucích se zajíců, rytým ve zlaté fólii.

Část okraje číšky na několika místech oláman a oštípán. Pyskyřičné lepidlo na dně přeschlé a popraskané.

2 . 1 / 19

Číška s motivem lovu na medvěda

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, červeně lakované

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 4,6 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 051

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam darovala Anna Holinová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dvojitěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na medvěda. Mezi stromy jsou zachyceni jezdec na koni, lovec s puškou, lovec střílející s puškou na jelena, lovečtí psi a ptáci. V dolní i horní části provedeny rytinou ve stříbrné fólii obíhající pásy půlených akantů a stříbrné linky. Pozadí vnitřního pláště je červeně lakované. Dno tvoří dvojitěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem Amora v krajině se slunečnicí a sluncem, rytým ve zlaté fólii.

Lak mírně popraskaný, jinak je stav číšky dobrý.

2 . 1 / 20

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, kolem r. 1730

sklo dvojitěné, se zlatou a stříbrnou fólií, na dně rubínový medailon, broušeno do faset

Rozměry:

výška celku 6,2 cm

průměr základny 4,7 cm

průměr okraje 6,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 280

Daroval Jan Rasím, bývalý vrchní panství Kolínského.

Dvojitěná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštíků pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy jsou zachyceni jezdec na koni střílející z pistole, muž přidržující se stromu, lovec s kopím, běžící laň a jelen pronásledovaný trojicí loveckých psů. V dolní části proveden rytinou ve stříbrné fólii pás půlených akantů. V horní části číšky obíhá stříbrný pás. Dno tvoří dvojitěný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem rohu hojnosti, rytým ve stříbrné fólii.

Okraj číšky je na dvou místech vyštípnut. Jinak je stav nádoby dobrý.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 4, č. kat. 54

Archaeologické sbírky 1863, s. 39, č. kat. 54

A Thousand Years of Czech Culture 1996, s. 64, 142-143, obr. 57, č. kat. 137

Pátrová a kol. 1999, s. 12, č. kat. 42

Výstavy:

A Thousand Years of Czech Culture, Winston-Salem, North Carolina 1996-1997

A Thousand Years of Czech Culture, Cedar Rapids, Iowa 1997

Lov na Brandýském panství, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 1999

2 . 1 / 21

Číška s motivem lovu na medvěda

Čechy, kolem roku 1730

sklo čiré, dvojstěnné, s rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, na dně s červeně lakovaným medailonem

Rozměry:

výška celku 8,2 cm

průměr základny 4,3 cm

průměr okraje 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 104 813

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod okrajem. Číška zdobena ve zlaté fólii rytým motivem lovu na medvěda. Mezi stromy jsou zobrazeni jezdec střelící z pistole na medvěda, napadeného třemi loveckými psy. Zprava na medvěda útočí lovec s kopím a další lovec na koni. Scéna je dole i nahoře ohraničena zlatými linkami a stříbrným pásem půlených akantů. Vespod na dně rubínový medailon s rytinou ve stříbrné fólii, s námětem srdce s vepsanou číslicí "3", převýšeného šlechtickou korunou (homonymum pro "Treue", něm. věrnost).

Stav číšky je dobrý.

Literatura:

Pátrová a kol. 1999, s. 12, č. kat. 44

Výstavy:

Lov na Brandýském panství, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 1999

2 . 1 / 22

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška celku 7,5 cm

průměr okraje 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 139

Dvojitěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy jsou zachyceni jelen napadený loveckými psy a pronásledovaný lovci, s kopím a s puškou, a jezdcem na koni. V dolní části proveden rytinou ve stříbrné fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části pak stříbrný pás. Dno tvoří dvojitěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem rohu hojnosti, rytým ve stříbrné fólii.

Lak místy popraskaný. Jinak je stav číšky dobrý.

Literatura:

A Thousand Years of Czech Culture 1996, s. 64, 142, č. kat. 136, obr. 57

Pátrová a kol. 1999, s. 12, č. kat. 43

Výstavy:

A Thousand Years of Czech Culture, Winston-Salem, North Carolina 1996-1997

A Thousand Years of Czech Culture, Cedar Rapids, Iowa 1997

Lov na Brandýském panství, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 1999

2 . 1 / 23

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 5,7 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 5,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 281

V roce 1873 muzeu daroval P. B. Kotler, mistr sklenářský z Prahy.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštíků pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy a skalami, na pozadí loveckých sítí, jsou zachyceni muž s bičem na koni, lovečtí psi, procházející laň a jelen, dva nadháněči a další jezdec na koni. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části pás zakončený drobnými půlenými obloučky. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem zajíce napadeného loveckým psem, rytým ve zlaté fólii.

Dolní okraj oštípán, menší část ulomena a vlepena zpět.

2 . 1 / 24

Číška s motivem lovu na divočáka

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 6,1 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 282

Do sbírek muzea získáno v roce 1897.

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na divoké prase. Mezi stromy jsou zachyceni pes, divočák, jezdec na koni s pistolí, divočák napadený psy a lovcem s kopím a běžící nadháněč. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části pás zakončený drobnými půlenými obloučky. Dno tvoří dvojstěný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem zajíce, rytým ve zlaté fólii.

Horní okraj v jednom místě vylomen a na více místech oštípán. Plášť vícenásobně naprasklý.

2 . 1 / 25

Číška s motivem honu na zajíce

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 5,6 cm

průměr základny 4,4 cm

průměr okraje 5,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 045

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na zajíce. Mezi stromy jsou zachyceni muž s kopím a loveckým rohem, jezdec na koni s loveckým tesákem, skupina zajíců pronásledovaných psy a další lovec na koni. Na pozadí jsou zobrazeny zříceniny antického chrámu. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části zlacený pás. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem jelena pronásledovaného psem, rytým ve zlaté fólii.

Horní i dolní okraj na několika místech oláman. Plášť naprasklý.

2 . 1 / 26

Číška s motivem lovu na divočáka

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 978

V roce 1900 koupeno od Josefa Litterbacha z Prahy.

Dvojitěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na divočáka. Mezi stromy jsou zachyceni nosič pušek, skupina lovců na koních a další skupin, kterou tvoří dva jezdcí, muž s puškou na zádech a lovcé s kopím, zápolící s divokým prasetem. Kolem jsou zobrazeni lovečtí psi. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části pás zakončený drobnými půlenými obloučky. Dno tvoří dvojitěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem jelena a laně mezi stromy a keři, rytým ve zlaté fólii.

Dolní okraj oštípán, menší část ulomena a vlepena zpět.

2. 1 / 27

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 9,6 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 294

V roce 1900 koupeno od Josefa Litterbacha z Prahy.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou pláštíů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na jelena. Mezi stromy jsou zachyceni muž na koni s bičem, stojící muž, běžící lovec s kopím a se psem, jelen s laní, napadený smečkou loveckých psů a lovec pálicí z pušky. V dolní i horní části proveden rytinou ve stříbrné fólii obíhající pás půlených akantů. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem jezdce, rytým ve zlaté fólii. Kolem obíhá pás s rozvilinami jednoduše rytými do stříbrné fólie.

Část okraje číšky na několika místech olámaná a oštípán. Plášť na dvou místech naprasklý. Pryskeřičné lepidlo na dně přeschlé a popraskané.

2 . 1 / 28

Číška s motivem lovu na divočáka

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, na dně červeně lakované

Rozměry:

výška 8,3 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 428

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena ve zlaté fólii rytým motivem obíhající krajiny s lovem na divoké prase. Mezi stromy jsou zachyceni nadháněč s holí, lovec s kopím, divočák napadený smečkou loveckých psů a jezdec s kopím. V dolní části proveden rytinou ve zlaté fólii obíhající pás půlených akantů, v horní části pás zakončený drobnými půlenými obloučky. Dno tvoří dvojtěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem zajíce, rytým ve zlaté fólii.

Horní okraj na dvou místech vyštípnut. Plášť je naprasklý

2 . 1 / 29

Pohár s motivem lovu na laň a jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška celku 24,5 cm

výška poháru 17,7 cm

průměr patky 9,1 cm

průměr okraje kupy 8,3 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška víka 8 cm

průměr víka 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 043/a-b

V roce 1909 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Pohár s čirého skla, s fasetovanou kónickou dvojstěnnou kupou, na nožce s fasetovaným nodem a fasetovaným balustrovým dříkem, na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta z úzkých a širších olivových misek. Spoj dvou plášťů kupy obíhá pod horním okrajem. Na vnitřním plášti je technikou rytiny ve zlaté fólii proveden obíhající pohled na krajinu s lovci. Mezi stromy je vyobrazena dvojice pánů na koních, jelen, na kterého útočí lovečtí psi a dva lovci s kopími. Dále je zobrazena ležící laň napadená loveckými psy, k níž zleva přibíhají dva naháněči s klacky, zprava pak přijíždí lovec na koni. V dolní části kupy obíhá širší pás, zdobený motivy pásek, akantových rozvilin a květinových girland. V horní části pod spojem plášťů je mezi zlacenými linkami proveden dolů obrácených půlených akantů. Na dně provedena zlatá akantová roseta, uprostřed které kruhový terč se šachovnicí. Fasetované víko, s vlepenou horní částí, opatřeno fasetovaným jehlancovitým úchytem a zdobenou motivem růžice a akantů rytých ve zlaté fólii, na pohár tvarově nenavazuje a je patrně nepůvodní.

Nožka poháru mezi nodem a balustrem přelomena (po zpevnění čepem znovu slepena). Medailon na dně poháru zpuchřelý. Část úchyty na víku je vyštípnuta.

Pohár s motivem lovu na divoké husy

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 19,6 cm

průměr patky 9,5 cm

průměr okraje kupy 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 273

V roce 1898 koupeno z pozůstalosti Dr. Štěpána Bergera.

Pohár s čirého skla, s fasetovanou kónickou dvojtěnnou kupou, na nožce s fasetovaným nodem a fasetovaným balustrovým dříkem, na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena dvojitá roseta z úzkých a širších olivových misek. Spoj dvou plášťů kupy obíhá pod horním okrajem. Na vnitřním plášti je technikou rytiny ve zlaté fólii proveden obíhající pohled na krajinu s lovci. Mezi stromy a rákosím je vyobrazen muž opřený o hřbet koně a mířící na skupinu divokých hus plovoucích na rybníce a létajících nad hladinou. Na druhé straně je zachycen naháněč, sedící lovecký pes a další lovec, který nabíjí pušku. V dolní části kupy obíhá zlatá, symetricky stylizovaná ratolest mezi dvojicí linek, nahoře pod spojem dvou plášťů pak zlatý pás a dvě linky. Na dně provedena zlatá akantová roseta.

Okraj kupy částečně oštípán. Jinak je stav poháru dobrý.

2. 1 / 31

Torzo pohárku s motivem lovu na divočáka

severní Čechy, 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, montáž z bílého kovu (nepůvodní)

Rozměry:

výška 14,6 cm

průměr základny 6,7 cm

průměr okraje kupy 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 140 071

Dvojstěnný pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Kupa spočívá na fasetovaném balustrovém dříku. Na vnitřním pláště obíhá motiv krajiny s lovem na divočáka, rytý ve zlaté fólii. Mezi stromy jsou vyobrazeni lovec střílející z pušky, lovečtí psi, divoké prase a jezdec na koni. V horní části obíhá zlacený pás, v dolní části pás z akantových rozvilin.

Dolní část nožky s patkou ulomena a nahrazena nepůvodní patkou barokních forem (snad z konce 19. století). Míst spoje opatřeno jednoduchou montáží z bílého kovu. Okraj kupy mírně oštípán.

2 . 1 / 32

Torzo poháru s motivem stolující společnosti

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 18 cm

průměr patky 10 cm

průměr okraje kupy 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 048

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1882 darovala M. Jurisková z Prahy-Smíchova. Roku 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohár s čirého skla, s fasetovanou kónickou dvojstěnnou kupou, na nožce s fasetovaným nodem a fasetovaným balustrovým dříkem. Ke dříku je přilepena nepůvodní kruhová zvoncovitá patka se zbrušovanými okraji. Na vnitřním plášti je technikou rytiny ve zlaté fólii proveden obíhající pohled do palácového interiéru se stolovnými. Mezi dvěma sloupy sedí kolem prostřeného kruhového stolu tři muži a dvojice dam, obsluhovaných pážetem. Na protější straně jsou u dalšího stolu vyobrazeni dva obsluhující muži a dva hrající hornisté. Níže obíhá pás s akantovými rozvilinami. Pod původním spojem dvou plášťů obíhal zlatý pás, pod kterým je zavěšena girlanda z drapérie. Dno tvoří akantová roseta, uprostřed které se nachází kruhový terč s kosočtverečnou šachovnicí.

Původní patka poháru je ulomena (nedochována) a druhotně nahrazena patkou barokního poháru odlišného tvaru.. Okraj kupy je podstatně oštípána a celý snížen. Kupa je silně naprasklá. Pryskyřičné lepidlo a s ním i zlacení je značně zpuchřelé.

Výstavy:

Jubilejní výstava, Praha 1891

2 . 1 / 33

Torzo pohárku se zahradními motivy

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, soustružené dřevo

Rozměry:

výška celku 14,4 cm

průměr okraje kupy 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 275

V roce 1899 koupeno od p. Steuera.

Torzo dvojtěnného pohárku z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole zkosenou kupou, na zbytku fasetované balustrové nožky. Spoj dvou plášťů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní stěna je zdobena motivy fontány, košů s květy na barokní soklech, květinovými záhony a zahradní balustrádou, rytými do zlaté fólie. Na dně stejnou technikou provedena akantová roseta, v jejímž středním terči se nalézají dlaždicová šachovnice.

Dolní část nožky s patkou ulomeny (nedochovány). Pohárek druhotně zasazen do nožky s patkou z tvrdého soustruženého dřeva.

Pohárek je zajímavý jak svým tvarem, tak i nepříliš obvyklým námětem výzdoby.

Torzo poháru s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii

Rozměry:

výška celku 27 cm

výška poháru 21,2 cm

průměr patky 9 cm

průměr okraje kupy 8,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 6,5 cm

průměr víka 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 443/a-b

Pohár z čirého skla, s dvojitěnnou, fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na zbytku balustrové nožky. Spoj dvou plášťů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť je zdoben rytinou ve zlaté fólii. Kolem obíhá krajina s motivem lovu na laň a jelena. Mezi stromy jsou vyobrazení naháněč, laň přeskakující plot, jelen napadený loveckým psem, stojící střelec a jezdec na koni. V horní části pod spojem probíhá zlacený pás. V dolní části podtažení probíhá vlys z půleného akantu. Dno je stříbrné. Víko je fasetované, jeho horní část s jehlancovým fasetovaným úchytem, vespod zdobena motivy pásek, akantových rozvilin a květinových girland rytých ve zlaté fólii, je vlepena. Víko je vzhledem k tvarové a ornamentální odlišnosti nejspíše nepůvodní.

Dřík poháru je přelomen a zasazen do nožky poháru sasského typu, s příčným fasetováním. Plášť je naprasklý, zlacení mírně zpuchřelé.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 87, č. kat. 240

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 35

Pohár s motivem společnosti v zahradě

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 18,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 272

V roce 1899 koupeno od p. Steuera z Prahy.

Dvojtěnný pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou (spoj pláští probíhá pod horním okrajem), na fasetované balustrové nožce s nízkou kruhovou patkou. Patka vespod zdobena broušenou rosetou z radiálních misek. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve zlaté fólii s námětem zámecké zahrady s fontánou, zahradní architektury a keři a květinami. V popředí jsou vyobrazeni dva kavalíři, kteří provádějí zahradou kněze. Pod jedním ze zahradních loubí je vyobrazen kavalír provázející dámu. V dolní části proveden zlatý pás z půleného akantu. V horní části obíhá zlatá linka.

Okraj mírně oštípán. Jinak je stav předmětu dobrý.

Literatura:

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 67-68, obr. 69

Poche (ed.) 1970, s. 86, č. kat. 237

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 185-186, č. kat. 697 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará; uvedeno jako česká práce z let 1730 - 1740)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Památky národní minulosti, Praha 1989

Torzo pohárku se znakem rytířského řádu (?)

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 14 cm

průměr patky 7,2 cm

průměr okraje kupy 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 274

Do sbírky muzea získáno v roce 1896.

Pohárek z čirého skla, s dvojtěnnou fasetovanou kónickou kupou (spoj pláštěů pod okrajem kupy). Na vnitřním plášti zdobeno rytinou ve zlaté fólii. Touto technikou na čele proveden oválný medailon, do kterého zasazen kruhový štít s trojramenným šestihrotým křížem, mezi jehož rameny se nacházejí tři šesticípé hvězdy. Znak je obklopen válečnými trofejemi. Celý medailon po stranách zdobí motivy pásek a akantových rozvilin. Na protější straně provedena barokní groteska, složená z motivů pásek, akantových rozvilin, ptáka a festonu s ovocnými plody. V horní části obíhá mezi tenkými linkami pás z půlených akantů. V dolní části obíhá jednoduchá zlacená linka. Dno zdobí zlatá akantová roseta, vyplněná motivem šachovnice. Kupa je nasazena na nepůvodní nožky barokní formy, s fasetovaným dřikem a kruhovou patkou (patrně 90. léta 19. století).

Původní nožka ulomena (nedochována). Okraj kupy na jednom místě vyštípnut.

Pohárek se řadí k vysoce kvalitním pracím svého druhu. Zobrazený erb patří nejspíše řádu křížovníků s červenou hvězdou. Křížovnícký erb však tvoří červený čtyřramenný kotvicový, případně osmihrotý kříž, dole doplněný šesticípou hvězdou. Právě tato hvězda je vedle barvy určujícím znakem, kterým se křížovnícký erb odlišuje od řádu maltézských rytířů. Řád křížovníků s řeholí sv. Augustina byl založen v roce 1233 sv. Anežkou jako špitální bratrstvo, zaměřené na péči o nemocné a farní správu. Teprve kolem poloviny 17. století začínají křížovníci vystupovat jako řád vojenský, "militaris ordo" (takto jsou označeni např. v bule papeže Inocence X. z roku 1646). K proklamaci vojenského poslání řádu docházelo také v 18. století, kdy křížovníkům byla na určitou dobu mimo jiné svěřena také péče o vojenské lazarety v Bratislavě a Budapešti (Bělohlávek 1930, s. 35, 159-166, 193). S touto prezentací může souviset motiv válečných trofejí, kterými je pohárek zdoben. Trofeje se objevují také na dvojtěnném poháru a číšce s křížovníckým znakem velmistra Františka M. Böhma z roku 1732,

kteře mají podobnou ornamentální skladu. Nalezneme je i na mladším, řezbou zdobeném poháru se znakem křiřovnického velmistra, patrně Antonína Jakuba Suchánka (1755 - 1795). Na nich je však v erbu zobrazen kotvicový křiř s hvězdou. Typ trojramenného, tzv. vidlicového křiře, jenž se nachází pohárku z Národního muzea, je v křesťanství chápán jako strom života a symbol Vzkřiření.

Přiklady zjiřtěných analogických předmětů:

1. Pohár Frantiřka M. Böhma velmistra řádu křiřovníků s červenou hvězdou

severní Čechy, 1732

sklo čiré, dvojstěnné, s rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výřka 23,5 cm

Muzeum hlavního města Prahy, č. inv.: 32 188

Literatura:

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 216-217, č. kat. 10.5.8

Pohár je příbuzný svým tvarem i stylem výzdoby.

2. Čířka Frantiřka M. Böhma velmistra řádu křiřovníků s červenou hvězdou

severní Čechy, 1732

sklo čiré, dvojstěnné, s rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výřka 9 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 10 066

Literatura:

Míka - Stangler (ed.) 1989, s. 222, č. kat. 10.5.27

Čířka je analogická stylem výzdoby.

3. Pohár se znakem velmistra křiřovníků s červenou hvězdou

severní Čechy, po roce 1755

sklo čiré, broušené, řezané, leřtěné, zlatem malované

Rozměry:

výřka 23,5 cm

Klářter křiřovníků s červenou hvězdou, Praha-Staré Město, č. inv.: B-I-151/1925 (bývalé inv. č.)

Klářteru křiřovníků navraceno v restitucích z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Literatura:

Brořková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 54, č. kat. 85

Mladři, řezbou zdobený pohár nese znak křiřovnického velmistra, doplněný trofejemi.

2 . 1 / 37

Pohárek se šlechtickým znakem

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 16,8 cm

průměr patky 7,7 cm

průměr okraje kupy 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 156 979

Dvojstěnný pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou (spoj stěn probíhá pod okrajem), na fasetované balustrové nožce s fasetovaným nodem, na nízké kruhové patce. Patka je vespod zdobena broušenou růžicí z olivových misek a žlábků. Na vnitřní stěně proveden technikou rytiny ve zlaté fólii šlechtický erb. V oválném polceném štítu je v heraldicky pravém poli šrafováním vyznačena modrá tinktura, v levém pak stříbrná. Nad štítem je hlava cherubína a šlechtická koruna. Štít je zasazen do barokní kartuše, zdobené dole maskaronem a po stranách akantovými rozvilinami a girlandami květů a ovocných plodů. V horní části obíhá zlatý pás půlených akantů. Při dnu provedena akantová růžice.

Na okraji pohárku menší vyštípnutí. Zlacení a lepení zejména a u dna mírně zpuchřelé. Jinak je pohárku stav dobrý.

2 . 1 / 38

Číška s oslavou královny Marie Terezie

severní Čechy, 1743 (?)

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, s rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, ve dně s červeně lakovaným

Rozměry:

výška 8,1 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 293

Zakoupeno v roce 1900.

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů pod horním okrajem. Číška je zdobena třemi ve zlaté fólii rytými, navzájem ornamentálně propojenými kartušemi oválného tvaru. V jedné z kartuší je vyobrazena poloviční postava královny Marie Terezie, v dalších pak znak habsburského soustátí a latinský . nápis "VIVAT MARIA TERESIA REGINA NOSTRA". Kartuše po stranách zdobí motivy rozvilin, květů a čabrak. V dolní části je rytinou ve stříbrné fólii proveden obíhající pás půlených akantů. V horní části obíhá zlacený pás. Dno tvoří dvojstěnný, červeně podlakovaný skleněný medailon s motivem trofejí, rytým ve stříbrné fólii.

Horní i dolní okraje číšky jsou mírně oštípané, plášť naprasklý. Pryskeřičné lepidlo je přeschlé a popraskané.

Číšku lze vzhledem k námětu výzdoby datovat do roku 1743, kdy došlo ke korunovaci císařovny Marie Terezie českou královnou, případně do doby krátce následné. Styl uvedeného nápisu je blízký nápisu na Kliegelově číše z bývalé Wolfovy sbírky. Formou ornamentů i nápisu je tato práce zvláště blízká Wolfovu poháru s poněkud nejasným textem: "GOTT BeSCHITZE DAS LAND BRAVE BLANNE / BURG VND SEGNE VNSER WAFFEN. / SO KOeNNeN MIR IN RVh / VND FRieDeN SCHLAFFeN", který se snad týkal Braniborska. Dříve se tento pohár nacházel v Dessavě, na zámku vévody Anhaltsko-Dessavského.

Literatura:

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 68-69, obr. 68

Poche (ed.) 1970, s. 81, č. kat. 216

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivem krajiny a s německým nápisem

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška celku 23,5 cm

výška poháru 17,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 208/(č. kat.)

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 208

Pohár je příbuzný formou ornamentální výzdoby a stylem nápisu.

2 . 1 / 39

Číška s motivy rozvilin

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, řezané, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované

Rozměry:

výška 8,6 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 523

Koupeno v roce 1903.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj pláštěů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben řezbou rozvilin, pásek, bodů a květinových košů. Řezba je zlacená a malovaná zelenými a červenými transparentními laky. V dolní části obíhá stříbrných půlených akantů. V horní části tenká a širší stříbrná linka. Do dna zasazen červeně podlakovaný dvojtěnný medailon s motivem květinového koše, rytým do stříbrné fólie.

Horní i dolní okraj číšky na několika místech oštípán. Vnější plášť naprasklý. Lepidlo a laky zčásti zpuchřelé.

Příklady číšek a pohárů, které kombinují techniku dvojtěnného skla s řezbou, se dochovaly v různých světových sbírkách, přestože nejsou tak časté, jaké běžné dvojtěnné sklo. Vedle figurálních námětů bývají obvykle zdobené specificky stylizovanými motivy páskových pletenců a rozvilin. Brigitte Klesse klade vznik této skupiny do 20. let 18. století. V řezaném skle se však podobný ornament objevuje i na pracích nemnoho mladších.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s motivy postav a rozvilin

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, řezané, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované transparentními laky

Rozměry:

výška 7,7 cm

průměr 7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 200/(č. kat.)

Koupeno v roce 1903.

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 200

Číška je příbuzná technikou i stylem výzdoby.

2 . 1 / 40

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 283

V roce 1873 daroval pan Mazač z Pardubic.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj pláštíů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zoben rytinou ve zlatou fólii a malbou barevnými laky. Výzdoba představuje krajinu se stromy, dva jezdce na koních a psy, štvoucími jelena a laň. Malba pokrývá jen část detailů malby, a nechává vyniknou barvě zlata. V dolní části obíhá pás zlatých půlených akantů. Pod místem spoje je proveden provazec rytý ve zlaté fólii a zeleně malovaný. Ve dně zasazen dvojtěnný, červeně podmalovaný medailon s motivem dvou zajíců, rytým ve zlaté fólii.

Okraje číšky oštípané, plášť naprasklý. Laky částečně zpuchřelé.

2 . 1 / 41

Číška se zámkem a zahradním prospektem

Čechy, 30. léta 18. století (?)

sklo čiré a rubínové, dvojstěnné, se zlatou a stříbrnou fólií, malované pryskyřicovými barvami

Rozměry:

výška celku 9,3 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje kupy 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 129 750

Koupeno v obchodě Starožitnosti, Mikulandská 7, Praha 1 (v inventáři zapsáno k 8. 7. 1966)

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná, spojovaného pod horním okrajem okrajem. Dno tvoří medailon z červeně lakovaného skla. Mezi stěnami pláště v dolní části zlacená bordura v podobě půleného akantu, pod horním okrajem zlacený pás. Mezi oběma bordurami aplikován na vnitřním plášti výjev, malovaný barevnými laky na stříbrné fólii. Představuje pohled do zámeckého parku s galantním párem mezi dvojicí zahradníků a kašnou. V pozadí je zobrazeno zahradní průčelí raně barokního zámku. Na dně je ve stříbrné fólii zobrazen motiv krajiny s planoucím srdcem, v němž vepsána číslice "3" (homonymum pro "Treue", něm. věrnost), výše pak motiv podané mužské a ženské, převýšený šlechtickou korunou.

Při okraji menší část vyštípnuta, dolní okraj mírně oštípán. Barvy stárnutím částečně poškozené.

2 . 1 / 42

Číška s alegoriemi čtyř ročních dob

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 285

Muzeu daroval P. Christian Rubeš, děkan v Haidě (Novém Boru).

Dvojtěnná číška s čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj dvou plášťů probíhá pod okrajem. Na vnitřní plášti provedeny technikou rytiny ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky alegorické postavy, představující čtvero ročních dob. Zahradnice s květinami představuje Jaro, žena v klobouku, se srpem a svazkem obilí, Léto, vinařka s nožem a vinou révou Podzim a žena ohřívající se u ohně Zimu. V dolní části obíhají stříbrné linky a pás pūlených akantů, v horní části další stříbrné linky. Do dna vsazen dvojtěnný medailon, podlakovaný červenou barvou. Uprostřed terč s motivem slunečnice a slunce, rytý ve zlaté fólii.

Stěna naprasklá. Laky částečně zpuchřelé.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 3-4, č. kat. 52

Archaeologické sbírky 1863, s. 39, č. kat. 52

Poche (ed.) 1970, s. 1972, č. kat. 177

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 204 (omylem uvedeno jako práce ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, v technice dvojtěnného skla bez malby barevnými laky)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s alegoriemi čtyř ročních dob

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými transparentními laky

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 204/(č. kat)

Muzeu daroval P. Christian Rubeš, děkan v Haidě (Novém Boru).

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 204

Číška je příbuzná technikou i námětem výzdoby. Kompozice však vznikla podle jiné předlohy.

2. Pohár s alegorií čtyř ročních dob

severní Čechy, 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené řezbou ve zlaté fólii

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 13 495

Námět alegorie na dvojitěnném poháru s vikem, zdobeném technikou rytiny ve zlaté fólii, je čerpán ze stejné grafické předlohy.

2 . 1 / 43

Číška s motivem krajiny s hradem a lovci

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, s rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 061

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1882 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dvojstěnná číška z čirého skla, fasetovaná. Spoj probíhá v horním okraji. Na vnitřním plášti proveden rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky motiv krajiny s hradem, stromy, jezdcem a lovcem s puškou. V dolní části obíhá pás z púleného akantu, rytého ve stříbrné fólii. V horní části obíhá zlatý pás. Ve dně vlepěn dvojstěnný, červeně podlakovaný medailon s motivem zajíce, rytým do stříbrné fólie.

Okraje oštípané. Horní okraj druhotně zbroušen. Lak částečně zpuchřelý.

2 . 1 / 44

Číška s motivem jezdecké bitky

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 5,7 cm

ohsah okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 286

V roce 1898 zakoupeno z pozůstalosti Dr. Štěpána Bergera.

Dvojitěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj pláštěů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky. Výzdoba představuje krajinu s bijícími se dragouny, uherskými jezdci a jedním pěšákem, na pozadí vojenského tábora. V dolní části obíhá pás zlatých půlených akantů, nahoře zlacený pás. Do dna vsazen červeně podlakovaný dvojitěnný medailon s motivem vázy s trofejí, rytým ve zlaté fólii.

Okraj na jednom místě vyštípnut. Laky jen mírně zpuchřelé.

2 . 1 / 45

Číška s uherskými jezdci

severní Čechy, kolem 30. - 40. léta 18. století

sklo dvojtěnné, malované lazurou

Rozměry:

výška 8,6 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 247

V roce 1905 muzeu daroval neznámý dárcce.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj plášťů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky. Výzdoba představuje krajinu se třemi uherskými jezdci, sedícím mužem v uherském kroji a dalším mužem, vařícím v kotli na otevřeném ohni. V pozadí pohled na hrad. V dolní části obíhá pás zlatých půlených akantů, nahoře pás s obloučkovým okrajem. Do dna vsazen červeně podlakovaný dvojtěnný medailon s motivem vázy s květinami, rytým ve zlaté fólii.

Okraje na místy oštipané. Lak mírně zpuchřelý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 73, č. kat. 182

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 1 / 46

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 7,9 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 535

Koupeno v roce 1905.

Dvojtěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj plášťů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky. Výzdoba představuje krajinu se stromy, střelce, psy, prchajícího jelena a jezdce na koni. V dolní části obíhá pás zlatých půlených akantů, nahoře zlacený pás.

transparentními laky Původní, do dna zasazený ozdobný medailon se nedochoval. Laky zčásti zpuchřelé.

2 . 1 / 47

Číška s motivem lovu na jelena

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté a stříbrné fólii, malované barevnými

Rozměry:

výška 8,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 103

Koupeno v roce 1905.

Dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj pláštěů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zoben rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými transparentními laky. Výzdoba představuje horskou krajinu se stromy, střelce, lovce na koni a medvěda. V dolní části obíhá pás zlatých půlených akantů, nahoře zlacený pás a linky.

transparentními laky Laky jsou zčásti zpuchřelé.

2 . 1 / 48

Pohárek s motivem lovu na jelena

severní Čechy, kolem poloviny 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve stříbrné fólii, malované barevnými laky

Rozměry:

výška 11,4 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje kupy 4,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 057

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek na likér z čirého skla, s dvojtěnnou fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na balustrové nožce a nízké kruhové patce. Na patce vespod vybroušena růžice z olivových misek. Dvojtěnná kupa sezena ze tří částí (spoj vnitřního a vnějšího pod horním okrajem, spoj dvou vnějších plášťů v místě podtažení kupy). Vnitřní plášť zdoben krajinou s lovem na jelena, provedeným rytinou ve stříbrné fólii a malbou barevnými laky. Mezi stromy je proveden lovec střílející z pušky na běžícího jelena a lovecký pes. Nahoře obíhá stříbrný pásek, v dolní části kupy pak pás z půlených akantů.

Okraj kupy na jednom místě vyštípnut. Kupa naprasklá. Laky a lepidlo mírně zpuchřelé.

2 . 1 / 49

Číška s motivem Smrti sv. Františka Xaverského a monogramem "FP"

severní Čechy, 40. - 50. léta 18. století

sklo čiré, dvojstěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii a malbou barevnými transparentními

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 7,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 287

Muzeu darovala Terezie Helmhankerová.

dvojstěnná číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Spoj pláštěů probíhá pod horním okrajem. Vnitřní plášť zdoben malbou barevnými transparentními laky a rytinou ve zlaté fólii. Na čele provedeny dvě barokní kartuše, zdobené akantovými rozvilinami a festony s květy. V první je vyobrazen motiv umírajícího Františka Xaverského na mořském pobřeží. V druhé se nachází ozdobný zrcadlový monogram "FP", převýšený šlechtickou korunou. V dolní části obíhá pás půlených akantů, rytý ve zlaté fólii, v horní části pak jednoduchý zlatý pás. Ve dně zasazen červeně podlakovaný dvojstěnný medailon s motivem vázy s květinami, rytým do zlaté fólii.

Horní okraj číšky je olámán. Plášť naprasklý. Laky zčásti zpuchřelé.

Číška byla určena patrně stejné osobě, jako číška s řezaným monogramem "FP" se dvěma zkříženými ratolestmi, která se nachází ve stejné sbírce. Dvojstěnnou číšku lze s ohledem na použitou techniku a formu ornamentální výzdoby položit do doby kolem poloviny 18. století s ohledem na analogicky zdobenou práci se znakem Quirina Mickla, který byl v letech 1747 - 1767 třicátým šestým opatem cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě (k opatu Micklovi srov. Kaindl 1930, s. 96-100).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška se znakem Quirina Mickla, opata cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě

Čechy, 1747 - 1767

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve stříbrné fólii a malbou lazurními lady

Rozměry:

výška 9,7 cm

Klášter cisterciáků ve Vyšším Brodě, č. inv.: 64 468/(bývalé č. inv.)

Klášte cisterciáků navráceno v restitucích z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze (?).

Literatura:

Jiřík 1934, s. 56

Poche (ed.) 1970, s. 72, č. kat. 175

Brožová 1973, s. 68

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 79, č. kat. 268

Číška s opatským znakem je příbuzná nejen použitou technikou, ale také formou ornamentů, zejména akantů, které vytvářejí rámce hlavnímu námětu výzdoby.

2. Číška s monogramem "FP"

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané

Rozměry:

výška 7,2 cm

průměr dna 5 cm

průměr okraje 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 208

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška je zdobena řezaným monogramem podobných forem. Je pravděpodobné, že obě práce byly určeny stejné

2 . 1 / 50

Pohár s hracími kostkami

severní Čechy (?), 30. léta 18. století

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s řezanými kostěnými kostkami a s

Rozměry:

výška 16,2 cm

průměr patky 7,7 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 234

Pohár z čirého skla, s kónickou fasetovanou, dole rovnou kupou na fasetované balustrové nožce a nízkou kruhové patce, vespod s vybroušenou rosetou z olivových misek a žlábků. Kupa sestavena ze dvou do sebe zapadajících plášťů, jejichž spoj je uvnitř zdoben technikou rytiny ve zlaté fólii. Dvojitě dno vytváří prostor, v němž je uzavřena trojice hracích kostech, řezaných z kosti.

Rozbitá nožka pohárku je zasazená do cínové montáže (z 18. nebo 19. století). Zlacení mírně zpuchřelé, jinak stav je stav předmětu dobrý.

Pohárky a číšky s hracími kostkami patřily v 18. století k oblíbeným typům žertovných nádob. Několik příkladů se dochovalo v různých sbírkách. Někdy bývají v literatuře datovány do 20. let. Lze však uvažovat i o dataci mladší.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s hracími kostkami

severní Čechy (?), 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojtěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s řezanými kostěnými kostkami

Rozměry:

výška 9 cm

průměr 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 199

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 199 (jako česká práce z let 1720 - 1730)

Číška je příbuzná určením i stylem výzdoby.

2. Pohár s hracími kostkami

severní Čechy (?), 30. léta 18. století

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, zdobené rytinou ve zlaté fólii, s řezanými kostěnými kostkami a s cínovou montáží

Rozměry:

výška 13,3 cm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 696/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 262-263, č. kat. 696

Pohár je příbuzný účelem, tvarem i stylem výzdoby.

2 . 1 / 51

Číška zednářského velmistra

Praha (?), 1798

sklo dvojtěnné, broušené a řezané

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 34 156

V roce 1953 získáno od R. Fišera z Prahy.

Dvojtěnná číška z čírého skla. Vnější plášť je fasetovaný, do dna zasazen medailon z čírého skla. Na vnitřním plášti je řezána kartuše s heraldickým motivem lva, držícího vážky a korunu. Kartuše je převýšena motivem chreuba. Na stěně dále provedeny zednářské symboly v podobě kružidla, úhelníku a zednické lžice a nápisy: "Prag 1798" a "Unserem Grosmeister."

Stav číšky je dobrý.

Číše se zednářskými symboly byly zejména ve 3. čtvrtině 18. století oblíbeným vývozním artiklem severočeských obchodních společností. Dokládají to zejména staré účty, kde jsou tyto číše označovány jako "Freimaier" (Schebek 1878, s. LXIII). Uvedená číška je zajímavou ukázkou kombinace řezané výzdoby a využití techniky dvojtěnného skla. Jedná se navíc o ojedinělý historický doklad působení zednářů v Praze po roce 1794, kdy došlo pod státním nátlakem k oficiálnímu zrušení zednářských lóží ve všech habsburských zemích (srov. např. Kalousek 1885, s. 70-75; Hanuš 1921, 76-81; s. Beránek 1994, s. 155-158).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 88, č. kat. 247

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 2 Barokní sklo s dvojtěnným medailonem

2 . 2 / 1

Číška s monogramem "IHS" a s citátem ze Žalmu 99

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, s dvojstěnným medailonem s červeně lakovaným sklem a

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 4,7 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3,8 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 176

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z čirého skla, kónického tvaru, se silnými, směrem ke dnu se rozšiřujícími stěnami. Plášť číšky je fasetován, v dolní části pak členěn miskami. Povrch je zdoben matně řezanou barokní arabeskou, složenou z motivů rozvilin s peříčkovými listy, pásek, festonů a květů. Ve dně vsazen medailon z červeně lakovaného skla, zdobeného rytinou ve zlaté fólii: uprostřed Ježíšův monogram "IHS" s křížem nad písmenem "H", dole se třemi hřeby, kolem kterého stylizované paprsky, střídavě rovné a vlnité. Celý motiv uzavírá zlatý kruhový pás, ve kterém je vyryt latinský citát Žalmu: "LAVDATE NOMEN EIVSQVONIAM SVAVIS EST DOMINVS PSAL. 99"

Hrany okraje jen mírně oštípány. Dno užíváním lehce odřené. Jinak je stav číšky velmi dobrý.

Tvarem, technikou i stylem výzdoby je číšce z Národního muzea nejbližší číška z bývalé sbírky Ernesto Wolfa. Tento předmět spojuje autorka katalogu Wolfovy sbírky, s dvojstěnnými číškami s pohledem na františkánský klášter v Hejnicích a s motivem P. Marie Hejnické. Vznik této číšky pak klade do druhé poloviny dvacátých let 18. století. Upozorňuje přitom na ojedinělý výskyt prací, u nichž je kombinována technika řezané výzdoby a dvojstěnného medailonu. Na poměrně časný původ těchto prací poukazuje motiv paprscitého medailonu, který svým tvarem vychází z raně barokních monstrancí.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Číška s monogramem "IHS" a s citátem ze Žalmu 112

severní Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané a leštěné, s dvojstěnným, červeně podlakovaným medailonem s červeně lakovaným sklem a rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 7,4 cm

průměr 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Glassammlung Ernesto Wolf, č. inv.: 198/(č. kat.)

Literatura:

Klesse - Mayr 1987, č. kat. 198

Číška je příbuzná svým tvarem, technikou i stylem výzdoby.

2. 2 / 2

Pohárek s říšským orlem a monogramem Karla VI.

severní Čechy, 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané, s dvojstěnným medailonem

Rozměry:

výška celku 13,5 cm

průměr patky 7,2 cm

průměr okraje kupy 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 185 602

Pohárek byl nalezen v květnu 1945 v opuštěném bytě domu v Pravouhlé ulici, v Praze-Smíchově. Národnímu muzeu prodáno Věrou Mrázkovou z Liberce prostřednictvím obchodu Starožitnosti na Václavském náměstí v Praze.

Sklo čiré, řezané a zlacené, se zataveným rubínovým vláknem. Hladká kruhová patka, zdobená při okraji miskováním; dřík v podobě obrácené kuželky šroubovaný, se zatavenou rubínovou nití nese kónickou kupu, pod horním okrajem zdobenou rovněž miskováním. Na čelní straně je umístěn oválný medailon, po obvodu zlacený uprostřed zlacený dvouhlavý říšský orel, s vyrytým monogramem "C VI" na prsou. Kolem medailonu řezané symetricky komponované orámování ze stylizovaných květů a závitnic s lístky.

Při horním okraji kupy drobná odštípnutí.

Předmět byl nalezen se dvěma nesignovanými německými strojopisnými dokumenty (starší z nich pohází z května 1935), které vykládají jeho starší historii. Podle staršího listu pohárek věnoval generál Desson svému příteli Karlu Flimmerovi (uvedeno Wimmerovi), který byl od roku 1838 starostou Jílového u Prahy. Desson byl generálem císařské armády a pohárek údajně našel roku 1812 v opuštěném Napoleonově stanu před Moskvou. Podle tohoto dokumentu získal Napoleon pohárek spolu s další válečnou kořistí v Kremlu (heraldický motiv vyobrazený na pohárku je interpretován jako ruský orel). Ve druhém dokumentu je připojena poznámka, podle které byl pohárek posouzen ředitelem Uměleckoprůmyslového muzea v Praze Karlem Herainem. Ten upřesnil, že se jedná o pohárek s habsburským orlem a monogramem císaře Karla VI., a vyslovil domněnku, že se mohlo jednat o dar císaře tehdejšímu ruskému caru. Tato verze příběhu pak byla převzata novější literaturou (uvedené dokumenty jsou uloženy v oddělení starších českých dějin Národního muzea, č. přír. 54/84). Příběh o původu předmětu je literárně atraktivní, avšak domněnka, že šlo o císařský dar ruskému caru, je velmi nepravděpodobná. V daném případě se sice jedná o práci tvarově ušlechtilou, nicméně

v šlechtickém prostředí druhé čtvrtiny 18. století poměrně běžnou. Kvalit císařského dvorského umění tato práce nedosahuje. Řezaná výzdoba poháru je sice provedena čistě, avšak nikterak náročně. Příliš jemné není ani zdobení dvojstěnného medailonu. Technikou dvojstěnného medailonu, která byla celkově méně náročná než technika dvojstěnného skla, byly zdobeny práce určené šlechtě, ale také zámožnějšímu měšťanstvu. Také oslava panovníků v podobě portrétů, erbů, monogramů a nápisů, jejichž námět byl obvykle přejímán z grafických návrhů, medailů a mincí, se ve výzdobě skla objevovala od 17. století velmi často jako součást šířené oficiální i neoficiální propagandy.

Literatura:

Růžička 1987,

Vondruška - Langhamer nedat., s. 56

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohárek (původně se znakem Schmiedlů ze Schmiden)

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, matně řezané (původně s dvojstěnným medailonem)

Rozměry:

výška celku 13,4 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 417

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Pohárek je blízký svým tvarem i stylem výzdoby.

2. Pohárek s motivem Amoretta

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané, s nalepeným dvojstěnným medailonem

Rozměry:

výška celku 14 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 698/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 264-265, č. kat. 698

3. Pohárek s motivem Amoretta

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané, s nalepeným dvojitým medailonem

Rozměry:

výška celku 19 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 29 030/1945

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 90, č. kat. 255

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 80, č. kat. 271

2 . 2 / 3

Pohárek (původně se znakem Schmiedlů ze Schmiden)

Čechy, 20. - 30. léta 18. století (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, matně řezané (původně s dvojitým medailonem)

Rozměry:

výška celku 13,4 cm

průměr patky 8,2 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 417

Z pozůstalosti po Prof. MUDr. Josefu Thomayerovi muzeu darovala Anna Blažková, choť lesního v Trhanově.

Pohárek z čirého skla má tenkostěnnou kónickou kupu. Kupa spočívá na nízké, spirálovitě stočené nožce, v níž zataveno rubínové vlákno. Nožka na ploché kruhové patce. Povrch kupy na čelní straně zdoben řezbou ve formě bohaté kartuše s rozvilinami. Okraj kupy členěn drobnými zářezy.

Kupa prasklá a slepovaná. Na kartuši byl původně nalepen medailon se znakem Schmidlů ze Schmiden, tvořený rytinou ve zlaté fólii pod skleněnou destičkou (medailon zachycený kresbou v evidenci oddělení starších českých dějin je v současné době postrádán).

Brigitte Klesse určuje obdobně tvarovaný a zdobený pohárek ze sbírky Helfrieda Kruga jako pravděpodobnou šumavskou práci z první poloviny 18. století. Olga Drahotová uvádí analogický pohárek ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze jako českou práci z doby kolem roku 1720. Dobu vzniku pohárku s monogramem Karla VI. lze pak spojit s dobou císařova panování, tj. léta 1711 - 1740.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohárek s motivem Amoretta

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané, s nalepeným dvojstěnným medailonem

Rozměry:

výška celku 14 cm

Glassamlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 698/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 264-265, č. kat. 698

Pohárek s motivem Amoretta

Čechy, 20. - 30. léta 18. století

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, řezané, s nalepeným dvojstěnným medailonem

Rozměry:

výška celku 19 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 29 030/1945

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 90, č. kat. 255

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 80, č. kat. 271

2 . 2 / 4

Láhev

Čechy, kolem pol. 18. století (?)

sklo čiré, broušené, původně s vloženými dvojstěnnými medailony, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 20 cm

šířka 11,3 cm

hloubka 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 231

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Láhev z čirého skla, zploštělá čtyřboká, se skosenými stěnami a s rovně zbroušenými stěnami. Na přední a zadní straně vybroušena mělká kruhová prohlubeň, v níž byl původně zasazen medailon z dvojstěnného, červeně lakovaného skleněného medailonu s výjevem rytým ve zlaté nebo stříbrné fólii. Na bočních stranách dvojice podobných, ale menších prohlubní. Kolem prohlubní provedeny miskováním jednoduché květy. Pravidelně uspořádaným miskovým brusem členěna také zkosená nároží a další volné plochy lahve. Hrdlo lahve opatřeno cínovou montáží se závitem.

Všech šest původních dvojstěnných medailonů a cínová zátka ztraceny. Povrch láhve mírně odřený.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Láhev s postavou zahradníka v dvojstěnné medailonu

Čechy, 1730 - 1740 (?)

sklo čiré, broušené, s dvojstěnným medailonem

Rozměry:

výška 16,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 52 568/1961

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 81, č. kat. 277

Láhev je příbuzného tvaru i podobné původní výzdoby.

2 . 2 / 5

Láhev s motivem Archy Noemovy

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, s dvojitým, červeně podlakovaným medailonem s rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 23,2 cm

šířka 14 cm

hloubka 8 cm

průměr holby 4 cm

tloušťka stěny při okraji 6 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 182 044

Láhev z čirého skla, oblá, zploštělá, na oválné patce, s vyšším válcovitým fasetovaným hrdlem, které je pod horním okrajem členěno fasetovaným prstencem. Povrch stěn zdobí rosety z broušeným misek, olivek a žlábků. Do čelní, matně odbrušované rosety je vsazen dvojitý medailon z červeně podlakovaného skla. V něm je technikou rytiny v zlaté fólii proveden starozákonní motiv Archy Noemovy, kotvící na vrcholku Araratu. K lodi přilétá holubice s ratolestí (Gn 8).

Stav láhve je dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Láhev s motivem Amora

Čechy, 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, s dvojitým, červeně podlakovaným medailonem, zdobeným řezbou ve zlaté fólii, s cínovým uzávěrem

Rozměry:

výška 29,3 cm

Museum der Stadt Regensburg, č. inv.: K (B) 1960/212

Literatura:

Baumgärtner 1977b, s. 132, č. kat. 273 (jako česká práce 18. století)

Láhev je analogická svým tvarem a charakterem výzdoby.

2 . 2 / 6

Konvice s motivy Amoretů

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zdobené červeně podlakovaným dvojitěnným medailonem s rytinou ve zlaté

Rozměry:

výška 26,7 cm

šířka 16 cm

hloubka 9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 291

V roce 1900 zakoupeno od p. Steuera z Prahy.

Konvice z čirého nafialovělého, s oblým zploštělým tělem na mírně oválné patce, s vyšším štíhlým, částečně fasetovaným hrdlem s rozšířeným okrajem. Profilované ucho ve tvaru písmene "S" je napojeno v horní části hrdla a v podhrdlí. Na širších stranách konvice jsou provedeny větší hvězdice, ohraničené hladkým brusem a uvnitř matované a dále zdobené olivovými miskami. V podhrdlí matný pás ohraničený hladce broušenými zářezy a členěný hladkými miskami. Na užších stěnách broušeny jednoduše stylizované motivy květů, složené z kruhových o olivových misek. Další misky zdobí zbylé plochy. V dolní a horní části hrdla obíhají matně broušené pásy vymezené hladce broušenými zářezy a členěné miskováním. Do obou velkých hvězdic jsou vsazeny kruhové skleněné červeně podlakované medailony zdobené rytinou ve zlaté fólii. V jednom z medailonů je v krajině mezi dvěma květinami vyobrazen Amor s lukem a toulcem. Druhý představuje krajinu s Amorem před srdcem v trnovém keři.

Okraje medailonů jsou mírně oštipané. Lak částečně zpuchřelý. Jinak je stav předmětu dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 92, č. kat. 261

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2. 2 / 7

Konvice se znakem truhlářů

Čechy, 1763

sklo čiré, nafialovělé, broušené, dvojstěnný medailon se zlatou fólií

Rozměry:

výška celku 30,8 cm

výška konvice 28,3 cm

šířka konvice 13,5 cm

hloubka celku 10 cm

průměr patky 10,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

průměr medailonu 3,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 222/a-b

V roce 1897 koupeno na Moravě.

Konvice z čirého nafialovělého skla, s vejčitým zploštělým tělem na mírně vyvýšené, nepravidelně okrouhlé patce, s vyšším štíhlým hrdlem a s plochým profilovaným držadlem ve tvaru "S", napojeným v horní části hrdla a v podhrdlí. Na širších stranách konvice jsou provedeny větší hvězdice, ohraničené hladkým brusem a uvnitř matované a dále zdobené olivovými miskami. V podhrdlí matný pás ohraničený hladce broušenými zářezy a členěný hladkými miskami. Na užších stěnách broušeny jednoduše stylizované motivy květů, složené z kruhových olivových misek. Další misky zdobí zbylé plochy. Většími miskami je fasetován obvod hrdla. Do obou velkých hvězdic jsou vsazeny kruhové skleněné medailónky se zdobené zlatou podmalbou a rubínovým lakem. V jednom z medailonů jsou zlatě na červeném pozadí vyobrazeny jednoduše stylizovaný vrták, kružidlo, dláto a dřevěný soustružený obrobek. Ve druhém medailonu je červeně na zlatém pozadí proveden věnec ratolestí, uprostřed kterého letopočet 1763, převýšený korunkou. Konvice je opatřena voně vloženou dutou kónickou zátkou s kloboukovitě rozšířeným horním okrajem

Konvice je v podhrdlí silně naprasklá. Povrch konvice a víčka na okrajích poškrábán. Pryskeřičný podklad obou medailonů je přeschlý, podmalba medailonů poškozena. Medailon s letopočtem odlepen.

Konvice svým tvarem navazuje na nádoby obdobné formy, které byly v Čechách vyráběny zřejmě již od doby kolem roku 1700. Určitá odlišnost v provedení obou medailonů vzbuzuje otázku, zda medailon s letopočtem nebyl doplněn druhotně, jako náhrada medailonu ztraceného.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 92-93, č. kat. 263

Výstavy:

České sklo 17 a 18. století, Praha 1970

2 . 2 / 8

Flakón s motivem Amora

severní Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, s dvojstěnným, červeně podlakovaným medailonem s rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

výška 7,2 cm

šířka 3,5 cm

hloubka 1,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 064

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1877 daroval J. Herain. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Flakónek z čirého skla, zploštělý, osmiboký, s okrouhlým tělem, s osmibokou patkou, s hrdlem v dolní části podtaženým, ponahoře soudkovitě rozšířeným a předělenými prstencem. Okraj hrdla je opatřen broušeným závitem. Plochy stěn jsou plošně broušeny. Na čelní straně je vložen malý kruhový medailon z červeně podlakovaného skla, v němž je technikou rytiny ve zlaté fólii vyobrazena krajina s Amorkem.

Zátka flakónu nedochována. Část patky ulomena. Hrany na několika místech mírně oštipané.

2 . 2 / 9

Cestovní číška s německým heslem

severní Čechy, 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené a řezané, s dvojitěným, červeně podlakovaným medailonem s rytinou ve zlaté

Rozměry:

výška číšky 7,9 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr okraje 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

výška pouzdra 9,7 cm

průměr pouzdra 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 135/a-b

V roce 1909 koupeno od L. Poppera z Prahy.

Číška z čirého skla, kónická. V dolní části broušen pás svislých misek a žlábků. Na štěně je řezán německý nápis: "Treu beständig heist / der Orden / Lieber Todt als untreu worden". Ve dně zasazen skleněný, červeně podlakovaný medailon zdobený motivem krajiny s běžícím jelenem, rytým ve zlaté fólii. Číška je uložena v pouzdře z tenkého plechu, ve tvaru nádobky, s odklápěcím víkem. Víko je černě lakované a zdobené několika zlatem malovanými ornamentálními vlasy.

Povrch číšky je poškrábáný, okraj oštipáný. Povrch pouzdra je mírně poškrábáný.

Nádobka byla dříve interpretována jako číška zednářská. Téma věrnosti, k němuž se vztahuje německý nápis, je však ve výzdobě barokního skla velmi frekventované. Nejčastěji se přitom jedná o věrnost lásky mezi mužem a ženou, symbolizovanou obvykle dvojicí planoucích srdcí, podaných rukou a číslicí "3" jakožto homonymem německého slova "věrný", tj. "treu". Pouzdro zřejmě sloužilo k ochraně číšky na cestách, snad při lovech.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 89, č. kat. 251 (jako zednářská číška, z doby kolem roku 1750)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 2 / 10

Číška s eucharistickou symbolikou

Johann Josef Mildner (22. 9. 1765, Rokytnice nad Jizerou - 11. 2. 1808, Gutenbrunn)

Dolní Rakousko, Gutenbrunn, krátce před rokem 1795

sklo čiré, broušené, řezané, zdobené dvojitým červeně a černě lakovaným medailonem s rytinou

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,75 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

autorsky značeno "Verfertiget in Gutenbrunn ... von Mildner"

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 134

V roce 1949 převedeno jako konfiskát majetku Jindřicha Schindlera z Brna.

Číška z čirého skla, kónického tvaru. Vespod broušena roseta z olivových misek. V dolní části členěna broušenými miskami a žlábků. Při horním okraji bordura v podobě broušené linky, nad kterou obíhá řada svislých olivových misek, proložených drobnými matně řezanými, jednoduše stylizovanými tulipány. Na čele vybroušen oválný terč, do kterého vlepen skleněný, vespod rubínově a černě lakovaný medailon, zdobený rytinou ve zlaté a stříbrné fólii. V medailonu je zobrazena barokní kartuše s motivem kalicha v oblacích, se zářící hostií. Kartuše je převýšena korunou a po stranách doplněna motivy obilí a hroznů vína. Na spodní straně je do stříbrné fólie vyryt německý nápis kurentem: "Verehrt / von der Verwitibten / Frau, Anna Maria C[yu ?] / [I ?]erin, Cramerin, von Marckt / * Gutenbrunn * / Verfertiget / in Gutenbrunn, im Fürn / bergischen grossen Weinspergwald. / von Mildner".

Okraje medailonu jsou mírně olámané, lak a stříbrná fólie popraskané. Jinak je stav předmětu dobrý.

Číška je typickou ukázkou práce Johanna Josefa Mildnera. Před rok 1795 ji lze datovat díky zmínce o tom, že vznikla na fürnbergovském panství. Friedrich Josef Weber svobodný pán von Fürnberg, pro něhož Mildner pracoval, vlastnil panství Pöggstall a Weinsberg v okrese Zwettl od roku 1770 až do roku 1795, kdy zkrachoval a byl je nucen prodat císařsko královskému pozemkovému fondu (Brožová 1980, s. 133-134). Gustav E. Pazaurek tak v soupise Mildnerových děl uvádí mladší pohárek s portrétem ženy, kde je uveden nápis "Derlei Arbeit wird verfertiget auf der k. k. Familienherrschaft Gutenbrunn am Weinspergwalde. 1796". Z roku 1796 pochází také autorsky signovaná číška s eucharistickým motivem, kterou Pazaurek zaznamenal ve vídeňské sbírce L. Schidlofa. Tuto číšku

nechali u Mildnera zhotovit jako dar duchovnímu manželé Elias a Elisabeth Millerovi (Pazaurek 1923, s. 329). Ikonograficky jsou obě práce s eucharistickým námětem příbuzné řezbou zdobené číši s eucharistickými symboly ze sbírky Národního muzea (srov. č. inv. H2 - 31 109). ve zlaté a stříbrné fólii

Literatura:

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 68-69, obr. 70 (jako signovaná práce J. J. Mildnera z doby kolem roku 1790)

2 . 2 / 11

Slánka s poprsím mladého muže

severní Čechy, 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané, zlacené, zdobené dvojtěnným medailonem s malbou

Rozměry:

výška 3,2 cm

šířka 7,7 cm

hloubka 5,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 822

Slánka z čirého skla, podélná, osmiboká, se silnými zbroušenými stěnami a s oválnou miskou. Vespod řezán rámeček v podobě pásku ovinutého ratolestí. Řezba je zlacená. Ke dni přilepen skleněný osmistranný medailon, v němž je na červeném pozadí namalováno poprsí mladého muže v bílé paruce a černém klobouku, s bílým kabátem, a zavřeným slunečníkem.

Okraje slánky i medailonu mírně oštipané. Povrch odřený.

2 . 2 / 12

Slánka s poprsím mladé ženy

severní Čechy, 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, řezané, zlacené, zdobené dvojtěnným medailonem s malbou

Rozměry:

výška 3,1 cm

šířka 7,7 cm

hloubka 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 823

Slánka z čirého skla, podélná, osmiboká, se silnými zbroušenými stěnami a s oválnou miskou. Vespod řezán rámeček v podobě pásku ovinutého ratolestí. Řezba je zlacená. Ke dni přilepen skleněný osmistranný medailon, v němž je na červeném pozadí namalováno poprsí mladé ženy v bílé paruce a v červeném klobouku, s okorvým kabátem, a zavřeným slunečníkem.

Okraje slánky i medailonu jsou oštipané. Povrch odřený.

2 . 3 Barokní sklo zlatem malované

2 . 3 / 1

Číška s motivem Samsona

severní Čechy, 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a zlacené

Rozměry:

výška 10 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 126 408

V roce 1965 koupeno od Růženy Vajsjetlové z Prahy-Vinohrad.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na dně je broušena misková roseta. Na plášti obíhá souvislá, zlatem malovaná výzdoba, která představuje pohled na krajinu se stromem a keřem viné révy, se Samsonem, který zápasí se lvem, a s párem prchajících Samsonových rodičů. Na čele je malována akantová kartuše s německým nápisem: "SAMSON EIN / GROSER HELDT / HAT DEN LÖWEN / GEFELDT." V dolní části je proveden pás z akantových rozvilin a květinových festonů. V horní části obíhá pás složený s drobných obloučků. Okraj číšky je zlacen. Detaily zlacení jsou ryté.

Zlacení místy nepatrně setřené, jinak je stav číšky velmi dobrý.

Ve výzdobě číšky se uplatňuje starozákonní motiv legendy o Samsonovi, převzatý knihy Soudců. Zde se vypráví o tom, jak byl Samson se svými rodiči napaden ve vinicích cestou do Timnaty řvoucím mladým lvem. Hrdina se utkal se lvem holýma rukama a zabil jej (Sd 14). Dramatický motiv je podán v žánrové poloze, jehož závažnost navíc snižuje připojený verš. Je pravděpodobné, že námět výzdoby souvisel s osobou, již byla číška určena. Nabízí se zde srovnání s heraldickou figurou muže zápasícího se lvem, která se nachází v 1. a 4. poli hrabat Hartmannů z Klarsteina (srov. č. inv. H2 - 69 011). Motiv Samsona zápasícího se lvem se však nachází také v erbů polského šlechtického rodu Skrzydlowski. Starozákonní motiv přitom není ve výzdobě zlatem malovaného skla výjimkou. Nacházíme jej na dvojitěnné číšce s výjevem Šalamounova soudu s těžce sbírky (č. inv. H2 -). Obě uvedené práce vynikají vysokou kvalitou provedení.

2 . 3 / 2

Pohár s monogramem "SJ"

severní Čechy, 40. - 50. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 18,6 cm

průměr patky 8,8 cm

průměr okraje kupy 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 177

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na fasetované balustrové nožce s mírně vyvýšenou kruhovou patkou. Vespod na patce broušena roseta z olivových misek a žlábků. Na čele zlatem malovaná barokní kartuše s akantovými rozvilinami a festony, uprostřed které proveden ozdobný zrcadlový monogram "SJ". Na kartuši je posazena koruna. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj poháru je zlacen.

Na okraji patky drobné vyštípnutí. Jinak je stav předmětu velmi dobrý.

2 . 3 / 3

Pohár s monogramem

severovýchodní Čechy (?), 1747

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 20,5 cm

průměr kupy 9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 095

V roce 1905 koupeno od p. Dudy z Prahy.

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na fasetované balustrové nožce a kruhové patce. Na čele zlatem malovaný ozdobný zrcadlový monogram "LAI" (?), převýšený šlechtickou korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí. Po stranách uveden letopočet "17 47." Okraj poháru je zlacen.

Rozbitá patka poháru je opatřena mosaznou montáží. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 4

Torzo pohárku s monogramem "IRA"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, nafialovělé, broušené, řezané, zlatem malované

Rozměry:

výška 12,1 cm

průměr patky 5,5 cm

průměr okraje kupy 5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 181

Torzo pohárku z čirého, lehce nafialovělého skla, s fasetovanou kónickou kupou s fasetovaným oblounem v dolní části, na fasetované balustrové nožce. Hrany faset na oblouny zbrušovány do malých kosočtverců zvýrazněných broušenými zářezy. Nad oblounem obíhá vybroušený pás. Na čele je zlatem malován ozdobný zrcadlový monogram "IRA" (rytíř ?), převýšený šlechtickou korunou a dole doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí. Okraj pohárku je zlacen.

Původní patka pohárku ulomena (nedochována). Nožka zasazena do patky z cínu. Zlacení při okraji jen málo setřené.

2. 3 / 5

Pohárek se znakem Josepha Willibalda hraběte Schaffgotsche

severovýchodní Čechy, po roce 1748 (?)

sklo čiré, s lehkým fialovým nádechem, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 229

V roce 1882 daroval pan Gabriel Benedikt z Welhartic, z Prahy-Žižkova.

Číška z čirého, mírně nafialovělého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na mírně vyvýšené kruhové patce se zbrušovanými okraji. Na čele zlatem malován rodový erb hrabat Schaffgotschů. Kruhový štít spočívá na malované, barokně tvarované konzole a je držen dvěma gryfy-štítonoši. V horní části erb doplňuje monogram "I W G S" (tj. "Joseph Willibald Graf Schaffgotsch"). Okraj nádoby zdobí zlacený pás.

Okraj číšky je oštípán, zlacení zčásti setřené.

Srov. č. inv. H2 - 3 303.

2 . 3 / 6

Pohárek se znakem Josepha Willibalda hraběte Schaffgotsche

severovýchodní Čechy, po roce 1748 (?)

sklo čiré, s lehkým fialovým nádechem, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 303

V roce 1882 daroval pan Gabriel Benedikt z Welhartic, z Prahy-Žižkova.

Číška z čirého, mírně nafialovělého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na mírně vyvýšené kruhové patce se zbrušovanými okraji. Na čele zlatem malován rodový erb hrabat Schaffgotschů. Kruhový štít spočívá na malované, barokně tvarované konzole a je držěn dvěma gryfy-štítonoši. V horní části erb doplňuje monogram "I W G S" (tj. "Joseph Willibald Graf Schaffgotsch"). Okraj nádoby zdobí zlacený pás.

Okraj číšky je oštípán, zlacení mírně setřené.

Dvě číšky s schaffgotschským znakem lze vzhledem k uvedenému monogramu spojit s Josephem Willibaldem hrabětem Schaffgotschem (7. 7. 1706 - 1772). Po své matce Marii Elišce z Valdštejna (3. 3. 1679 - 23. 7. 1748) držel podkrkonošská panství Staré Buky, Maršov a Bělohrad. Číšky mohou pocházet z nepříliš vzdálených harrachovských skláren.

2. 3 / 7

Číše s oslavou břevnovského opata Friderica Grundtmanna

severovýchodní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 1752

sklo čiré, broušené,

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

výška číše 14,3 cm

průměr patky 8,3 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

výška víka 8,5 cm

průměr víka 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 039/a-b

Získáno převodem majetku p. Lange-Schrolla z Broumova, konfiskovaného v roce 1945.

Číška s víkem, z čirého skla s lehkým fialovým nádechem, s kónickou fasetovanou, vespod podtaženou kupou, na nízké kruhové patce, oddělené od kupy fasetovaným nodem. Okraje patky jsou zbrušované, vespod broušená roseta z radiálních olivových misek a žlábků. Podtažená část kupy je zdobena dvojicí obíhajících broušených zářezů. Na čele v barokní kartuši zlatem malovaný erb břevnovského opatství, převýšený infulovanou hlavou, podložený opatskou berlou a doplněný monogramem "F G". Na protější straně zlatem malovaný medailon ze zkřížených vavřínových ratolestí, který nese latinský, chronogram obsahující nápis: "FrIDerICVs / gVIngVagInfaaCVno / VofIs gVIngVagesIMVs / BraVnae Abbas". Nápis je proveden řezbou v kombinaci se zlacením, kterým jsou provedena písmena chronogramu. Okraj kupy je zlacen. Fasetované víka je opatřeno fasetovaným a broušenými zářezy členěným žaludovitým úchytem. Na povrchu víka obíhá dvojice broušených zářezů a zlacený pás. Vrchol úchyty víka zlacen.

Zlacení místy setřené, jinak je stav číše dobrý.

Číše vznikla patrně jako dar u příležitosti volby Friderica Grundtmanna opatem benediktinských klášterů v Břevnově a Broumově. Grundtmann uvedenou funkci zastával v letech 1752 - 1772. Během tohoto dlouhého období byly pod vedením Anselma Lurago dokončeny některé klášterní stavby, započaté za Grundtmannových předchůdců. V roce 1757 přitom došlo k závažnému poškození broumovského kláštera během požáru, který si vyžádal nákladnou rekonstrukci. Ke škodám došlo také v Broumově, který se stal pruským lazaretem během obléhání Prahy (srov. Vilímková - Preiss 1989, s. 100-102).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár se znakem břevnovsko-broumovského opatství a s monogramem "F AB"

severní Čechy, 1755

sklo čiré, broušené, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 17,8 cm

Benediktinský klášter v Břevnově, č. inv.: IX/61 (č. kat.)

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 54, č. kat. 184

Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově 1993, s. 214-215, č. kat. IX/61

O tři roky mladší pohárek náležel rovněž opatu Frideriku Grundtmannovi. Je tvarem podtažené kupy, kombinací řezané a zlacené výzdoby, a do jisté míry také svou ikonografií.

Číše s motivem paraboly o Dobrém pastýři

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, nafialovělé, broušené, zlatem malované.

Rozměry:

výška poháru 13,2 cm

průměr patky 8,6 cm

průměr okraje 8,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 444/a-b

Číše z čirého skla, s fialovým nádechem, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na fasetovaném nodu a nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek a žlábků. Dolní část kupy zdobí reliéfní broušené laloky. Na čele zlatem malován motiv Krista jako mladého pastýře v dlouhém dívčím šatě, s kloboukem a holí, se zářícím monogramem "IHS" na prsou. Kristus pravicí žehná ovci a bleskem, který vychází z monogramu, zasahuje přicházejícího vlku. Nahoře, nad ovci, nad vlkem a dole uveden příslušný latinský citát Janova evangelia: "Ego sum Pastor bonus / [Pro ovibus eius] / Videt lupum venientem / bonus Pastor animam suam dat" (Io 10,11-12). Na protější straně další alegorická postava pastýře v dlouhém šatě zdobeném dvěma poutnickými mušlemi, s křížem na prsou, prostovlasého, s holí. Kolem něho stojí dva vlci. Nahoře uvedena další, poněkud pozměněná biblická citace, "Oves sequitur eum" (Io 10,27), která dole pokračuje textem "Ecce ego sicut agnus inter lupus". Mezi oběma postavami je provedena skalnatá krajina, na protější straně pak několik drobných květů. Reliéfní laloky a okraj číše jsou zlacené. Nepůvodní broušené a zlacené víko pochází zřejmě z 20. - 30. let 19. století.

Část patky ulomena (nedochována). Okraj mírně oštipán. Zlacení je z části setřené, některé nápisy jsou téměř odstraněny.

Příbuzný námět výzdoby se objevuje na poháru zdobeném malbou pestrými ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Tento pohár je chronogramem datován do roku 1762. Obě práce zřejmě vznikly podle stejné grafické předlohy, nejspíše v některé z harrachovských rafinérií.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s motivem podobenství o Dobrém pastýři

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 1762

sklo čiré, broušené, malované pestrými emaily

Rozměry:

výška 18,3 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 9 967/1906

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 54, č. kat. 103

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 90, č. kat. 307

Datovaný pohár je příbuzný námětem výzdoby. Jedná se pravděpodobně o práci stejné provenience a obdobné

2 . 3 / 9

Číše s monogramem "MML"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 19,6 cm

výška číše 12,9 cm

průměr patky 6,9 cm

průměr okraje kupy 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víka 7,2 cm

průměr víka 7,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 387/a-b

Číše s víkem, z čirého skla, s kónickou, dole fasetovanou podtaženou kupou na fasetovaném nodu a na nízké kruhové, po obvodu zbrušované patce. V dolní části kupy obíhá soustava reliéfních zlacených laloků, okraj zdobí reliéfní zlacené palmety. Na čele zlatem malován rámeček složený z ratolestí, boltcovitých rozvilin a mušlí, uprostřed kterého proveden ozdobný monogram "MML" převýšený šlechtickou korunou. Fasetované víko s žaludovitým fasetovaným, navrch zlaceným úchytem je po obvodu členěno zlacenými reliéfními palmetami.

Patka číšky je ulomena a přilepena nazpět. Zlacení zčásti setřeno.

2. 3 / 10

Lahvička s aliančním znakem Jana Josefa Dobřenského z Dobřenic a Aloisie Cavriani

severovýchodní Čechy nebo Slezsko, 1757 - 1765

sklo čiré, broušené a zlatem malované

Rozměry:

výška 13,3 cm

průměr patky 5,6 cm

šířka nádoby 7 cm

hloubka nádoby 5,5 cm

průměr hrdla 2,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 239

Lahvička z čirého, mírně nafialovělého skla, s poněkud nepravidelným zploštělým kónickým, dole podtaženým a fasetovaným pláštěm, s vytaženým fasetovaným hrdlem s broušeným prstencem pod okrajem. Nádobka spočívá na nízké kruhové, při okraji zbrušované patce. Na bočních stranách pláště jsou ubrušováním pozadí provedeny dvě palmety, na kratší straně pak mušle. Povrch palmet i mušle je zlacen. V podhrdlí obíhá vybroušený a zlacený pás. Na čele zbytky zlatem malovaného zlaceného erbu svobodných pánů Dobřenských z Dobřenic a hrabat Cavriani.

Zlacení z velké části setřené, jinak stav předmětu dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 3 240.

2. 3 / 11

Lahvička s aliančním znakem Jana Josefa Dobřenského z Dobřenic a Aloisie Cavriani

severovýchodní Čechy nebo Slezsko, 1757 - 1765

sklo čiré, broušené a zlatem malované

Rozměry:

výška 12,3 cm

průměr patky 5 cm

šířka nádoby 7 cm

hloubka nádoby 5,5 cm

průměr okraje 2,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 240

Lahvička z čirého, mírně nafialovělého skla, s poněkud nepravidelným zploštělým kónickým, dole podtaženým a fasetovaným pláštěm, s vytaženým fasetovaným hrdlem s broušeným prstencem pod okrajem. Nádobka spočívá na nízké kruhové, při okraji zbrušované patce. Na bočních stranách pláště jsou ubrušováním pozadí provedeny dvě palmety, na kratší straně pak mušle. Povrch palmet i mušle je zlacen. V podhrdlí obíhá vybroušený a zlacený pás. Na čele zbytky zlatem malovaného zlaceného erbu svobodných pánů Dobřenských z Dobřenic a hrabat Cavriani.

Zlacení z velké části setřené, jinak stav předmětu dobrý.

Alianční erb na dvojici lahviček náleží Johannu Nepomuku Josefu svobodnému pána Dobřenskému z Dobřenic (13. 2. 1731 - 19. 7. 1796) a jeho první manželce, Aloisii roz. hraběnce Cavriani (7. 2. 1738 - 8. 4. 1765), kteří spolu uzavřeli sňatek dne 23. 1. 1757. Pro hledání místa původů těchto prací není patrně bezvýznamné, že Johann Josef Dobřenský, povýšený v roce 1744 do panského stavu, zdědil po svém otci, Karlu Ferdinandovi rytíři Dobřenském (zemř. 1734), panství Chvalkovice a Svinišťany u Jaroměře v severovýchodních Čechách (srov. Sedláček 1893, s. 715; Pouzar 1991, s. 45; Mašek 1999, s. 70).

2 . 3 / 12

Číška s motivy palmet

severovýchodní Čechy, Nový Svět, nebo Slezsko, 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a zlacené

Rozměry:

výška 13 cm

průměr patky 7 cm

průměr okraje kupy 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 447

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Číška z čirého skla, s nepravidelně kónickou, dole podtaženou a fasetovanou kupou na fasetovaném nodu a nízkou kruhové, po obvodu brusem vykrajované patce. Vespod na patce vybroušena roseta s radiálních olivových misek. Hrany faset na podtažené kupě jsou zvýrazněny zářezy. Okraj číšky členěn plastickými mušlovitými palmetami, které vystupují nad horizont okraje. Povrch palmet a okraj kupy jsou zlacené.

Kupa naprasklá. Část patky uštípnuta. Zlacení zčásti setřené.

Číška je svým tvarem blízká nádobce, vyobrazené ve vzorníku novosvětské sklárny z 80. let 18. století, č. 319. Je však možné, že se jedná o práci starší.

2 . 3 / 13

Lod'ka

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), třetí čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 19 cm

výška lod'ky 12 cm

průměr patky 8 cm

šířka kupy 8,6 mm

hloubka kupy 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víčka 8 cm

šířka víčka 9 cm

hloubka víčka 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 892/a-b

Lod'ka s víčkem, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou na fasetované balustrové nožce s kruhovou patkou. Patka vespod zdobena broušenou rosetou z radiálních olivových misek a žlábků. Okraj lod'ky je zlacený. Oválné fasetované víčko je opatřeno hladkým šiškovitým úchytem. Úchyt a pás po obvodu víčka jsou zlacené.

2 . 3 / 14

Pohárek

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem poloviny 18. století

sklo čiré, broušené a zlacené

Rozměry:

výška celku 14,6 cm

průměr patky 6,4 cm

průměr okraje kupy 6,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 956

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1906 darovala Franiška Mischnerová z Prahy-Libně. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s kónickou fasetovanou, v dolní části podtaženou kupou, na štíhlé balustrové fasetované nožce s nízkou kruhovou, při okraji přibrušovanou patkou. Okraj kupy zlacen, plášť bez dalšího zdobení.

Okraje patky a kupy jsou mírně oštípané. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 15

Pohárek se znakem hrabat Hartmannů z Klarsteina

severní nebo severovýchodní Čechy, 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zdobené zlatou rytou malbou

Rozměry:

výška 15,2 cm

průměr patky 7,2 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 69 011

V roce 1963 koupeno od M. Čížkové z Prahy-Střešovic.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku s nízkou kruhovou patkou. Na patce vespod vybroušena roseta z olivových misek. Na čele zlatem malován znak hrabat Hartmannů z Klarsteina. Na protější straně zlatem malovaný motiv menší květiny (pivoňky). Detaily zlaté malbou jsou ryté. Okraj kupy zlacený.

Zlacení jen mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Erb na číši náleží původem německému rodu Hartmannů z Klarsteina, který se usadil v Čechách v době Třicetileté války. Ikonografie pohárku přitom neumožňuje určit, kterému příslušníku tohoto rodu byl určen. Nabízí se zde pouze srovnání se starším talířem z dvojstěnného skla ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, zdobeným aliančním znakem hrabat Des Fours a Hartmannů. Tento talíř zřejmě patřil Polyxeně Alžbětě hraběnce Des Fours, roz. Hartmannové z Klarsteina (zemř. 11. 7. 1760), vdově po Matthiasu Wenzelovi Des Fours (zemř. 1710). Panství Malá Skála, které Des Foursům patřilo, je v první čtvrtině 18. století doloženo jako působiště řady brusičů, řezáčů a pozlacovačů skla. Toto panství po Matthiasu Wenzelovi zdědil jeho druhorozený syn, Franz Wenzel, který padl 17. května 1742 v bitvě u Chotusic. Rok po jeho smrti toto panství odkoupila Polyxena od svého nejstaršího syna, Johanna Nepomuka Ferdinanda (zemř. 24. 2. 1757). Ten, sám bezdětný, ustanovil v závěti z roku 1749 svým dědicem synovce Friedricha Des Fours, avšak své matce zajistil doživotní užívání všech svých držav. Polyxena však nezůstala bez kontaktu se svými příbuznými z rodu Hartmannů. V roce 1738 zdědila po svém bratru Franzu Nikolosovi panství Brodce s Luštěnicí a Hrušovem na Boleslavsku, které dále spravovala (srov. Párys 1857, s. 253; Mašek 1991, s. 61). Nelze tedy vyloučit, že dodávka nápojové soupravy, zdobené zlacenými erby Hartmannů, byla zajištěna

jejích příbuznými z rodu Des Foursů. V našem případě se jedná o práci bezpochyby mladší a umělecky méně náročnou, než je zmíněný talíř se znaky Des Foursů a Hartmannů. Pohárek je svým tvarem a stylem výzdoby blízký produkci, spojované s harrachovskými sklárnami a rafinériemi. Pro srovnání se zde nabízí soubor určený pro Johanna Franze Christiana hraběte Sweets-Sporck (27. 10. 1729 - 8. 1. 1802) a jeho druhou manželku, Marii Theresii, roz. hraběnkou Kaunitzovou (15. 1. 1742 - 13. 2. 1787), kteří uzavřeli sňatek v roce 1767 (srov. Wurzbach 1880, s. 24, příloha).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Talíř Polyxeny Elisabethy hraběnky Des Fours

severní Čechy, 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, dvojitěnné, broušené, červeně lakované, zdobené rytinou ve zlaté fólii

Rozměry:

průměr 21 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 3 104/1889

Literatura:

Jiřík 1933, s. 57

Jiřík 1934, s. 57, 103

Jiřík 1934b, s. 57

Poche (ed.) 1970, s. 74, č. kat. 187

Brožová 1973, s. 66 (jako maloskalská práce, snad z doby kolem roku 1698)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 74, č. kat. 248 (jako severočeská práce, snad z doby kolem roku 1710)

Starší talíř je příbuzný heraldickým motivem erbu hrabat Hartmannů z Klarsteina.

2 . 3 / 16

Číška s motivem lovu na jelena

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr okraje 7,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 456

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován jednoduše stylizovaný motiv krajiny se zříceninou hradu a s lovcem střílejícím z dlouhé pušky na jelena. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Část číšky u dna vylomena. Zlacení částečně setřené.

2. 3 / 17

Číška s motivem krajiny s lovcem a jelenem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 50. - 60. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované a ryté

Rozměry:

výška 8 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 137

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malovaný motiv krajiny se stromy, s lovcem s puškou a s jelenem. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 18

Karafka s motivem dvou kavalírů v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 11 cm

výška nádoby 8,3 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr hrdla 2,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška zátky 4,3 cm

průměr zátky 3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 005/a-b

Karafka z čirého skla, kuželovitá, nahoře zaoblená, s krátkým válcovitým hrdlem. Na dně uprostřed vybroušena miska. Povrch stěn je fasetován. Na čele zlatem malovaný krajinný motiv se dvěma (zápasícími ?) kavalíry (vojáky ?). V horní části těla obíhá zlacený pás. Okraj hrdla zlacen. Kloboučkovitá zátka je opatřena kulovitým fasetovaným úchytem, jehož vrchlík zlacen.

Zlacený mírně setřený, jinak je stav předmětu dobrý.

2. 3 / 19

Karafka s motivem dvou hudebníků v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 11,5 cm

výška nádoby 8,5 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr hrdla 2,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška zátky 4,2 cm

průměr zátky 3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 006/a-b

Karafka z čirého skla, kuželovitá, nahoře zaoblená, s krátkým válcovitým hrdlem. Na dně uprostřed vybroušena miska. Povrch stěn je fasetován. Na čele zlatem malovaný krajinný motiv se dvěma hudebníky, hrajícími na housle a na kontrabas. V horní části těla obíhá zlacený pás. Okraj hrdla zlacen. Kloboučkovitá zátka je opatřena kulovitým fasetovaným úchytem, jehož vrchlík zlacen.

Zlacený mírně setřený, jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 20

Karafka s motivem důstojníka a trofejí

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 11 cm

výška nádoby 8,1 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr hrdla 2,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška zátky 4,1 cm

průměr zátky 3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 007/a-b

Karafka z čirého skla, kuželovitá, nahoře zaoblená, s krátkým válcovitým hrdlem. Na dně uprostřed vybroušena miska. Povrch stěn je fasetován. Na čele zlatem malována krajina se stanem a trofejemi a s vojenským důstojníkem. V horní části těla obíhá zlacený pás. Okraj hrdla zlacen. Kloboučkovitá zátka je opatřena kulovitým fasetovaným úchytem, jehož vrchlík zlacen.

Zlacený mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 21

Karafka s motivem dvou trubačů

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška nádoby 8,1 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr hrdla 2,2 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 008

Karafka z čirého skla, kuželovitá, nahoře zaoblená, s krátkým válcovitým hrdlem. Na dně uprostřed vybroušena miska. Povrch stěn je fasetován. Na čele zlatem malovaný krajinný motiv se dvěma trubači. V horní části těla obíhá zlacený pás. Okraj hrdla zlacen. Kloboučkovitá zátka je opatřena kulovitým fasetovaným úchytem, jehož vrchlík zlacen.

Původní zátka nedochována. Zlacený mímě setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 22

Karafka s motivem krajiny s harfeníkem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 15,9 cm

průměr patky 5,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 429/a-b

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Karafka z čirého skla, s fasetovaným kónickým, dole podtaženým tělem na kruhové, při okraji zbrušované patce, s kónickým fasetovaným hrdlem, členěným v horní části nataveným a broušeným prstencem. Ve střední části hrdla obíhá dvojice broušených zářezů. Na čele malován motiv krajiny se stromy, architekturou, hrajícím harfeníkem a s rokají. Detaily zlaté malby jsou ryté. V podhrdlí a ve střední části hrdla obíhá zlacený pás. Nepůvodní kloboučkovitá zátka s kulovitým úchytem je hutnicky kanelována.

Část hrdla uražena. Původní zátka nedochována. Dolní část nepůvodní zátky uražena. Zlacení mírně setřené.

2 . 3 / 23

Karafka s motivem mužské postavy v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 15,7 cm

průměr patky 5,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 143 430/a-b

V roce 1961 muzeu daroval Bohuslav Rieger jako součást Památníku Františka Palackého.

Karafka z čirého skla, s fasetovaným kónickým, dole podtaženým tělem na kruhové, při okraji zbrušované patce, s kónickým fasetovaným hrdlem, členěným v horní části nataveným a broušeným prstencem. Ve střední části hrdla obíhá dvojice broušených zářezů. Na čele malován motiv krajiny se stromy, s venkovským sídlem, s krácejícím mužem a s rokají. Detaily zlaté malby jsou ryté. V podhrdlí a ve střední části hrdla obíhá zlacený pás. Zabroušená kloboučkovitá zátka s je opatřena kulovitým úchytem.

Patka lehce oštípaná. Zlacení mírně setřené.

2 . 3 / 24

Pohár s motivem lovce v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?),

sklo čiré, broušené, zlacené

Rozměry:

výška celku 21,8 cm

výška poháru 15,8 cm

průměr patky 7,1 cm

průměr okraje kupy 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 6 cm

průměr víka 7,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 172/a-b

V roce 1899 koupeno od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Pohár s víkem, z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na fasetované balustrové nožce s kruhovou patkou. Na čele zlatem malovaná krajina se stromy, lovcem, zříceninou a velkou rokají. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj poháru je zlacen. Zvoncovité víko se zlaceným pásem po obvodu, s žaludovitým, navrch zlaceným úchytem je snad nepůvodní.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav poháru dobrý.

2 . 3 / 25

Konvička s motivem dvou vojáků hrajících karty

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 14,6 cm

šířka 8,5 cm

hloubka 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 003

Konvička z čirého skla, s nižším kónickým, dole podtaženým tělem na mírně vyvýšené kruhové patce, s vytaženým vyšším, nahoře rozevřeným hrdlem s malou nálevkou. V horní části hrdla a v horní části pláště připojeno ploché, v profilu prohnuté ucho ve tvaru "S". Okraj patky zbrušován, povrch hrdla i těla je fasetován. Pod uchem broušena menší roseta z olivových misek. V podhrdlí obíhají dva broušené žlábký. Na čele zlatem malována krajina se dvěma vojáky, hrajícími u stolu karty. V pozadí jsou vyobrazeny dva vojenské stany, po stranách nádobky pak dvě menší květiny. V dolní části podhrdlí a v dolní části hrdla obíhá zlatý pás. Okraj konvičky je zlacen.

Okraj patky mírně oštípán. Zlacení místy setřené, v okolí držadla lehce popraskané. Jinak je stav konvičky dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 95, č. kat. 272 (jako česká práce z doby kolem roku 1740)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2. 3 / 26

Konvička s motivem válečné kořisti (?)

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 3. čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, lehce nafialovělé, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 14,5 cm

šířka 8 cm

hloubka 7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 004

Konvička z čirého skla, s nižším kónickým, dole podtaženým tělem na mírně vyvýšené kruhové patce, s vytaženým vyšším, nahoře rozevřeným hrdlem s malou nálevkou. V horní části hrdla a v horní části pláště připojeno ploché, v profilu prohnuté ucho ve tvaru "S". Okraj patky zbrušován, povrch hrdla i těla je fasetován. Pod uchem broušena menší roseta z olivových misek. V podhrdlí obíhají dva broušené žlábký. Na čele zlatem malována krajina se strážícím mušketýrem. V pozadí je vyobrazen piedestal s opřenými zbraněmi a prapory (trofeje ?). Boky zdobí dvě menší květiny. V dolní části podhrdlí a v dolní části hrdla obíhá zlatý pás. Okraj konvičky je zlacen.

Okraj patky mírně oštípán. Zlacení místy setřené. Jinak je stav konvičky dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 95, č. kat. 272 (jako česká práce z doby kolem roku 1740)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 3 / 27

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,6 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 284

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 28

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 285

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 29

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 286

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 30

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,7 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 287

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 31

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,6 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 288

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 32

Číška s monogramem "J. A. E"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,6 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 67 289

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován ozdobný monogram "J. A. E" převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 33

Číška se znakem sladovníků a s monogramem "F:M:P"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 346

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malován znak sladovníků převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných palmových ratolestí. Na protější ozdobný monogram "F:M:P", převýšený korunou a doplněný dvojicí zkřížených převázaných ratolestí.

Zlacení jen místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 34

Lod'ka s motivem ideální krajiny

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 15,2 cm

průměr patky 9,1 cm

šířka kupy 10,2 cm

hloubka kupy 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 132

V roce 1949 převzato z majetku Jindřicha Schindlera z Brna.

Lod'ka z čirého skla, s vejčitou kupou, v dolní části podtaženou a členěnou broušenými listy. Okraj lod'ky členitý, s broušenými mušlemi. Kupa spočívá na balustrové fasetované nožce a na nízké kruhové patce se zbrušovaným okrajem, vespod které roseta z broušených olivových misek. Na čele kupy zlatem malovaný motivem krajiny se zříceninami a s postavou muže. Okraj kupy a povrch mušlí je zlacen.

Zlacení místy lehce setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Lod'ka je svým tvarem blízká položce č. 318 vzorníku novosvětské sklárny z let 1782 - 1788 (srov. Urban 1971, s. 38, obr. 23).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 96, č. kat. 276 (jako česká práce z druhé poloviny 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

2 . 3 / 35

Pohárek s motivem muže v podzimní krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 13,3 cm

průměr patky 6,9 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 052

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala J. Malochová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, v dolní části podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku, na kruhové, mírně vyvýšené patce zdobené vespod broušenými radiálními zářezy. Na čele zlatem malován motiv krajiny s mužem v kožichu, holí, na pozadí s domem a stromy s opadanými listy. Níže je malován pás rokajů s motivem ptáka, snad koroptve.

Okraj kupy mírně oštípán. Zlacení je z velké části setřené.

2 . 3 / 36

Pohárek s motivem kavalíra v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 15,3 cm

průměr patky 7,3 cm

průměr okraje kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 063

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, v dolní části podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dřívku, na kruhové, mírně vyvýšené patce zdobené vespod broušenými radiálními zářezy. Na čele zlatem malován motiv krajiny se stromem tvarovaným do tvaru rokaji a kavalírem nesoucím květinu. Okraj pohárku je zlacen.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav pohárku dobrý.

2 . 3 / 37

Číška s motivem lovu na divoké husy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 407

Číška z čirého skla, kónická, nepravidelně tvarovaná, fasetovaná. Na čele zlatem malována krajina se stromy a keři, s lovcem a s poletujícími divokými husami. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

2 . 3 / 38

Číška s galantní scénou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,9 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 138

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malována krajina se stromy, zříceninou a s kavalírem, podávajícím dámě květinu. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacený.

Stav číšky je dobrý.

2 . 3 / 39

Pohárek s motivem chlapce s psíkem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 12,7 cm

průměr patky 5,7 cm

průměr okraje kupy 4,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 179

Pohárek na likér, z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na vyšší balustrové nožce s osmiboce zbroušenou patkou. Na čele pohárku zlatem malována stylizovaná krajina s velkou rokají, s chlapce a s psíkem. Okraj pohárku je zlacen

Okraj patky mírně oštípán. Zlacení částečně setřené.

2 . 3 / 40

Pohárek s motivem dívky s psíkem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 12,4 cm

průměr patky 5,3 cm

průměr okraje kupy 4,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 180

Pohárek na likér, z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou, na vyšší balustrové nožce s osmiboce zbroušenou patkou. Na čele pohárku zlatem malována stylizovaná krajina se stromy, dívkou a s psíkem. Okraj pohárku je zlacen

Na okraji pohárku malá část vyštípnuta. Zlacení částečně setřené.

2 . 3 / 41

Číška s motivem krajiny s rokají

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 068

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná, s rovným dnem. Na čele zlatem malovaná jednoduše naznačená krajina s velkou rokají. Okraj číšky je zlacen. n

Zlacení částečně setřené.

2 . 3 / 42

Konvice se dvěma ideálními krajinami

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 070/a-b

Konvice z čirého skla, oblého, zploštělého tvaru, na nepravidelně kruhové patce, s vyšším štíhlým fasetovaným hrdlem, nahoře mírně rozšířeným, s vytaženou nálevkou. Ucho ve tvaru "C" napojeno v polovině hrdla a v horní části pláště. Povrch nádoby zdoben miskováním. Po stranách jsou zlatě malovány dva krajinné motivy, lemované rokajemi. V jednom z nich je vyobrazen lovec na koni a pes štvoucí jelena, v druhém flétnista a harfenistka. Hrdlo zdobí dva zlacené pásy. Skleněná zátka konvice má kloboučkovitý tvar a je opatřena fasetovaným úchytem.

Hrany fasetovaného úchyty zátky jsou mírně oštipané. Zlacení místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 43

Mísa

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 8 cm

šířka 20,6 cm

hloubka 10 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 099

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Mísa z čirého skla, podlouhlá, uprostřed zúžená (na půdorysu dvou pronikajících se oválů). Stěny nádoby jsou svislé, nahoře mírně rozšířené, formou i hladkým brusem vertikálně členěné. Na kratších bočních stěnách broušeny série segmentových zářezů. Vespod na dně klínovým brusem provedeny dvě hvězdice a menší olivka. Na ploškách stěn zlatem malovány rokaje. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj mísy je zlacen.

Dno užíváním poškrábané. Zlacení mírně setřené. Jinak je stav nádoby dobrý.

2 . 3 / 44

Láhev s monogramem "P. R. M."

severní Čechy, 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené a zlatem malované

Rozměry:

výška 30 cm

šířka 12,5 cm

hloubka 9,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 015

Čtyřboká láhev z čirého skla, na obdélném půdorysu, s užším krátkým, při okraji přehnutým hrdlem. Povrch je zdoben broušenými olivovými a okrouhlými miskami, doplněnými broušenými zářezy, z nichž jsou na zadní stěně a na bočních stěnách vytvořeny jednoduše stylizované rosety a květy. Broušenými zářezy je ohraničeno podhrdlí. Na čelní straně je zlatem malovaná kartuše, jejíž rám je tvořen motivem větve s rozvilinami a větévkami. Kartuše je převýšena šlechtickou korunou a doplněna čabrákou. Uprostřed kartuše monogram "P. / R. M.". Sférický obdélník v podhrdlí zvýrazněn zlaceným pásem. Zlacením zdoben také okraj hrdla.

Zlacení z části setřené, jinak stav dobrý.

2 . 3 / 45

Láhev s monogramem "EMVH"

severní Čechy, 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 23,5 cm

šířka 11,3 cm

hloubka 8,2 cm

průměr hrdla 4,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 503

Láhev z čirého skla, čtyřboká, s krátkým užším, nahoře rozevřeným hrdlem. Hrany lahve členěny broušenými olivovými miskami. Sférický obdélník v podhrdlí zvýrazněn broušeným žlábkem. Na čele zlatem malován oválný medailon, zavěšený na festonech s květy. V medailonu je proveden ozdobný nápis "EMVH". Festony jsou malovány také na dalších stěnách nádoby. V podhrdlí zlatem malovány drobné květy. Hrdlo je rovněž zlacené.

Zlacení místy setřené, jinak je stav láhve dobrý.

2 . 3 / 46

Pohár

severní nebo severovýchodní Čechy, 3. čtvrtina 18. století

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 16,5 cm

průměr patky 8,6 cm

průměr okraje kupy 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 214

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohár z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole zaoblenou kupou na fasetovaném balustrovém dřívku, v dolní části s fasetovaným oblounem, a na mírně vyvýšené patce. Vespod na patce obíhá pás broušených misek. Při okraji zlatem malována bordura s barokními volutkami.

Zlacení z velké části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 47

Pohárek s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, nafialovělé, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 16,7 cm

průměr patky 7,1 cm

průměr okraje kupy 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 175

Pohárek z čirého skla s fialovým nádechem, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku s kruhovou patkou. Vespod na patce vybroušena růžice z radiálních žlábků. Při okraji kupy zlatem malována bordura s motivy kroužků a esovitých vzorů mezi dvěma zlatými pásky. Pod bordurou je zavěšena girlanda z ratolestí a květů.

Zlacení z části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 48

Pohárek s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, nafialovělé, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 16,6 cm

průměr patky 7 cm

průměr okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 176

Pohárek z čirého skla s fialovým nádechem, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku s kruhovou patkou. Vespod na patce vybroušena růžice z radiálních žlábků. Při okraji kupy zlatem malována bordura s motivy kroužků a esovitých vzorů mezi dvěma zlatými pásky. Pod bordurou je zavěšena girlanda z ratolestí a květů.

Zlacení z velké části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 49

Pohárek s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, nařialovělé, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 16,3 cm

průměr patky 7,4 cm

průměr okraje kupy 6,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 177

Pohárek z čirého skla s fialovým nádechem, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou kupou, na fasetovaném balustrovém dříku s kruhovou patkou. Vespod na patce vybroušena růžice z radiálních olivových misek. Při okraji kupy zlatem malována bordura s motivy kroužků a esovitých vzorů mezi dvěma zlatými pásky. Pod bordurou je zavěšena girlanda z ratolestí.

Zlacení z části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

2 . 3 / 50

Číška s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, řezané, zlatem malované

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 6,5 cm

průměr okraje 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 417

Číška z čirého skla, kónická fasetovaná, s rovným dnem. Horní okraj zdobí zlacený pás, pod kterým je zlatem malována girlanda s květy.

Zlacení z velké části setřené.

2 . 3 / 51

Láhev s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, řezané, zlatem malované

Rozměry:

výška 24,5 cm

průměr 11,5 cm

průměr základny 9,2 cm

průměr hrdla 3,6 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 771

Láhev z čirého skla, s kónickým fasetovaným tělem, s vyšším štíhlým hrdlem, členěným nepravidelnými miskami. Hrany faset jsou uprostřed rozbrušovány do menších nepravidelných kosočtverců. Vespod na dně uprostřed vybroušena miska. Na předělu těla a podhrdlí obíhá zlacený pás, pod kterým je zavěšena zlatem malovaná girlanda s květy. Další zlatý pás obíhá v dolní části hrdla a kolem okraje hrdla.

Povrch nádoby uvnitř mírně zmatnělý usazeninami. Zlacení z velké části setřené.

2 . 3 / 52

Pohár s motivy girland

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo čiré, zlatem malované

Rozměry:

výška 27,5 cm

průměr patky 12,1 cm

průměr okraje kupy 11 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 094

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1893 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Robustní pohár z čirého skla, s mírně kónickou, v dolní části zúženou kupou na duté odstupněné balustrové nožce a mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy zlatem malovány motivy perlovců a girland s květy. Na povrchu patky malovány motivy drobných květů a ratolestí. Okraj kupy je zlacen.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav poháru dobrý.

2 . 3 / 53

Pohár s motivy květin

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo číré, zlatem malované

Rozměry:

výška 28 cm

průměr patky 15 cm

průměr okraje kupy 11,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 095

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1893 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Robustní pohár z čírého skla, s mírně kónickou, v dolní části zúženou kupou na duté odstupněné balustrové nožce a mírně vyvýšené kruhové patce. Na povrchu kupy zlatem malovány květinové kompozice a motiv obíhají ratolestí. Na povrchu patky malovány motivy drobných květů a ratolestí. Okraj kupy je zlacen.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav poháru dobrý.

2 . 3 / 54

Číška s motivem krajiny s lovcem

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 17 019

Číška z čirého skla, mírně kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malovaná krajina se stromy, s velkou rokají, lovcem a psem. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Dolní okraj číšky mírně oštípaný. Zlacení částečně setřené.

2 . 3 / 55

Číška s motivem krajiny s lovcem

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 17 202

Číška z čirého skla, mírně kónická, fasetovaná. Na čele zlatem malovaná krajina se stromy, rokají, lovcem a psem. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Okraj číšky mírně oštípaný. Zlacení z velké části setřené.

2 . 3 / 56

Číška s motivem venkovana v krajině

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,8 cm

průměr základny 6,1 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 17 203

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, fasetovaná. Na čele zlatem letmo malovaná krajina se stromem a s venkovanem. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

2 . 3 / 57

Číška s motivem venkovanky v krajině

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,8 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 17 204

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, fasetovaná. Na čele zlatem letmo malovaná krajina s venkovankou a s houpačkou ve velké rokaji. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

2 . 3 / 58

Číška s motivem ševce

severní Čechy, kolem roku 1790

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška 11,3 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 406

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, fasetovaná. Na čele zlatem letmo malovaná krajina se staveními, rákosím a ptáky, s velkou rokají, ševcem u verpánku, se psem a diviznou. Na protější straně jsou namalovány tři menší květiny. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

2 . 3 / 59

Číška s rakouským orlem

Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 58 083

Číška z čirého skla, válcovitá, fasetovaná. Na čele zlatem letmo malován orel se znakem Horního a Dolního Rakouska na prsou. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené.

2 . 3 / 60

Pohár s monogramem "FWL"

severní Čechy, kolem roku 1800

sklo čiré, broušené, zlatem malované

Rozměry:

výška celku 31,5 cm

výška poháru 22 cm

průměr patky 10,2 cm

průměr okraje kupy 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,2 mm

výška víka 11 cm

průměr víka 9,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 307

V roce 1975 koupeno v prodejně Starožitnosti na Uhelném trhu v Praze.

Pohár s víkem z čirého skla, se zvoncovitou kupou, na duté fasetované balustrové nože s kruhovou patkou. V dolní, fasetované části kupy klínovým brusem provedeny lomené arkády. Na čele zlatem malovaná krajina se zlomeným, růžemi ovinutým antickým sloupem, o jehož sokl se opírá štít s monogramem "FWL". Po stranách malovány ratolesti, na protější straně růžemi ovinutý, feston zavěšený k okraji. Okraj kupy je zlacen. Zvoncovité víko je opatřeno vyšším dutým fasetovaným, nahoře zbroušeným úchytem. Po obvodu víka obíhají zlatem malované girlandy. Úchyt a pás při okraji víka jsou zlaceny.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav poháru dobrý.

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

3 . 1 Barokní sklo emailem malované

3 . 1 / 1

Okenní terč s motivem pelikána krmícího svá mlád'ata

severní nebo východní Čechy, 1604

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 12,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 338

Nalezeno v Třebechovicích pod Orebem. V roce 1856 daroval P. Ferdinand Hlaváč.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. V terči je jako symbol Kristovy oběti provedena jednoduše naznačená krajina s motivem pelikána, krmícího vlastní krví svá tři mlád'ata. Výše se klene nápis: "PELIKAN . 1604". Při obvodu jednoduchá bordura ze dvou malovaných linek.

Povrch skla mírně poškrábaný, jinak stav vitraje dobrý.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 67

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 67

3 . 1 / 2

Okenní terč s motivem Samsona

severní nebo východní Čechy, 1604

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 12,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 342

Nalezeno v Třebechovicích pod Orebem. V roce 1856 daroval P. Ferdinand Hlaváč.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. V terči je provedena jednoduše naznačená krajina se starozákonním hrdinou Samsonem, skrčeným před osličí čelistí, zbraní proti Pelištějcům. Výše se klene nápis: "SAMSON . 1604". Při obvodu jednoduchá bordura ze dvou malovaných linek.

Menší část dolního okraje rovně ulomena. Povrch mírně poškrábaný. Jinak je stav předmětu dobrý.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 67

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 67

3 . 1 / 3

Torzo okenního terče s motivem Vzkříšeného Krista

severní nebo východní Čechy, 1612

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 12,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 343

V roce 1895 muzeu věnoval Národopisný odbor v Chlumci nad Cidlinou.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. V rustikalizované formě je podán obraz Vzkříšeného Krista s křížem a vítěznou zástavou, nad otevřenou tumbou. Po stranách je uveden letopočet "16 12". Kolem obíhá část původní bordury v podobě věnce se čtyřmi květy.

Původní okraj terče byl druhotně kruhově seříznut, čímž zanikla vnější část malované bordury.

Malovaný motiv vzkříšeného Krista byl ve výzdobě kostelních vitrají od konce 16. století častý. Objevuje se na vitraji z roku 1583, která pochází z kostela Proměnění Páně v Bílém Újezdě. Ten byl nepříliš vzdálen od Deštného v Orlických horách, kde působila huť Georga (doložená však až k roku 1602). Mladší terč se stejným námětem byl nalezen při archeologickém výzkumu huti v Rejdicích.

Literatura:

A Thousand Years of Czech Culture 1996, s. 122, č. kat. 71

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Torzo okenního terče s motivem Vzkříšeného Krista

severovýchodní Čechy, Deštné v Orlických horách (?), 1583

sklo malované emailem

Rozměry:

výška 14,5 cm

šířka 14,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 334

Původně v kostele Proměnění Páně v Bílém Újezdě. V roce 1857 muzeu daroval P. František Petera.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 68 b)

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 68 b)

2. Torzo okenního terče s motivem Vzkříšeného Krista

severovýchodní Čechy, Rejdice, 1620

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 19 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 36/(č. kat.)

Nalezeno Dagmar Hejdovou během archeologického výzkumu sklářské huti v Rejdicích.

Literatura:

Hejdová 1981, s. 31, obr. 14

Hejdová - Drahotová 1989, s. 62, č. kat. 36

3 . 1 / 4

Torzo okenního terče s vyobrazením apoštola Šimona

severní nebo východní Čechy, 1612

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 12,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 344

V roce 1895 muzeu věnoval Národopisný odbor v Chlumci nad Cidlinou.

Kruhový okenní terč z čirého skla, malovaný barevnými emaily. Uprostřed ve schematicky naznačené krajině vyobrazena postava apoštola Šimona s pilou. V horní části se klene nápis: "S.SIMONES. I. O. 1612". Kolem obíhá část původní bordury v podobě věnce se čtyřmi květy.

Původní okraj terče byl druhotně kruhově seříznut, čímž zanikla vnější část malované bordury. Terč je rozbítý na několik částí a druhotně zasazen do olověné montáže.

3 . 1 / 5

Okenní terč s motivem Klanění tří králů

střední Čechy, Broumy (?), 1630

sklo emailem malované

Rozměry:

průměr celku 18,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 355

V roce 1888 koupeno od Antonína Kottnauera ze Žebráku.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. Na terči vyobrazena sedící Panna Marie s Ježíškem na klíně, přijímající dary od třech králů. Výše uveden letopočet "16*30".

Stav terče je dobrý.

S ohledem původ dřívějšího majitele je možné, že okenní terč pochází z kostela sv. Vavřince v Žebráku, nebo alespoň z tohoto regionu. Je proto pravděpodobné, že tento terč vznikl v huti u nedalekých Broum. Svolení k založení této sklárny udělil císař Rudolf II. falknovskému huťmistru Christophu Schürererovi. Vlastní stavbu však zahájil po roce 1600 teprve Christophův syn Pavel. Huť pak dodávala sklo i na pražský císařský dvůr. V 17. století se o ní zmiňují Pavel Stránský a Bohuslav Balbín, kteří připomínají, že zde odnepaměti pracovalo velké množství dělníků (srov. Mareš 1893, s. 26,125-126; Jiřík 1934, s. 19).

3 . 1 / 6

Okenní terč s motivem pelikána krmícího mládřata

severní nebo východní Čechy, kolem roku 1675

sklo čiré, emailem malované, zasazeno do olova

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 341

Nalezeno v okolí Smečna. V roce 1851 muzeu daroval muzejní asistent Jindřich Otakar Miltner.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. Uprostřed je jako symbol Kristovy oběti malována provedena jednoduše naznačená krajina s motivem pelikána, krmícího vlastní krví svá tři mládřata. Kolem je dvěma dvojicemi malovaných linek vymezen kruhový rámeček s neúplným německým nápisem: "Der Pellican mit Seinem Blut, Die Junge lebendig mache[t ...] 16 [??].

Terč je rozbit na několik částí, z nichž dvě jsou nedochovány. Zbylé části spojeny olověnými pásy.

Srov. č. inv. H2 - 3 356.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 66

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 66

3 . 1 / 7

Okenní terč s motivem Beránka božího

Čechy, 1675

sklo emailem malované

Rozměry:

průměr celku 14,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 356

Nalezeno v okolí Smečna. V roce 1851 daroval muzejní asistent Jindřich Otakar Miltner.

Kruhový okenní terč z čirého skla, malovaný barevnými emaily. Uprostřed proveden v naznačené krajině motiv krvácejícího Beránka božího s vítěznou zástavou, před kalichem utrpení. Kolem obíhá německý text: "Siehe das Lamb Gottes, welches der Welt Sünde Trägt". Dole uveden letopočet "1675". Námět je zasazen do malovaného kruhového rámce, tvořeného ratolestí, přerušenu čtyřmi květy.

Stav předmětu je dobrý.

Srov. č. inv. H2 - 3 341.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 65

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 65

3 . 1 / 8

Okenní terč se šlechtickým erbem a jménem Otýlie Dorothey Vratislavové z Předenic

jihozápadní Čechy (?), 1603

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr 25,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 347

Muzeu daroval Prof. P. Josef Vojtěch Sedláček.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobeného malbou barevnými emaily. Terč je složen z vnitřní kruhové části a šesti okolních segmentů, spojených dohromady olověnými pásy. Uprostřed proveden honosný znak Předeniců z Předenic. Okolní segmenty vytvářejí pruhy vyznačenou borduru, ve které je uveden český nápis: "Ottilyge Dorotthea Wratislawowa z przedenitz * Anno Christi . . 1 . 6 . 0 . 3 . "

Střed terče a jeden ze segmentů jsou prasklé.

Znak na terči náleží Otýlii Dorotě Vratislavové z Mitrovic, rozené Předenicové z Předenic (zemř. 17. 10. 1619 v Praze), manželce Jana Vratislava z Mitrovic (zemř. po roce 1628), držiteli Protivína, Polánky, Klokočina a domu na Starém Městě v Praze, v roce 1627 povýšeného do panského stavu. Terč byl bezpochyby protějškem k vitraji zdobené wratislavovským erbem, s uvedením jména manželova. Práce vyniká kvalitou malířské výzdoby s jemným zpracováním detailů. O případném místě původu této práce v některé z hutí na jihozápadě Čech lze uvažovat s ohledem na lokaci wratislavských statků, i s ohledem na dárce, který působil zejména na Plzeňsku (srov. Sedláček 1907, s. 1004).

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 81

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 81

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 128, č. kat. 436, obr. (autorkou hesla Dagmar Stará)

3 . 1 / 9

Okenní terč s erbem Jindřicha Doudlebského z Doudleb

Čechy, 1610

sklo emailem malované, novodobá olověná montáž

Rozměry:

průměr celku 17,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 351

Původně v kostele sv. Prokopa, v Malé Chyžce u Milevska. V roce 1868 daroval František Miltner.

Kruhový okenní terč z čirého skla. Uprostřed emailem malován erb Doudlebských z Doudleb. Po obvodu obíhá dvěma linkami oddělený pás s českým nápisem: "*** GINDRZICH . DAVDLEBSKY . Z DAVDLEB . LETHA . 16 . 10**". Nově zasazeno do olověné montáže.

Stav předmětu je dobrý.

Erb a uvedený nápis se vztahují k Jindřichu Doudlebskému z Doudleb (zemř. 1614 v Malé Chýšce), pánu na Petrovicích, Podčepicích, Výrci a Malé Chýšce.

Literatura:

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 128, č. kat. 437 (autorkou hesla Dagmar Stará)

Vondruška - Langhamer nedat., s. 46

3 . 1 / 10

Torzo okenního terče se znakem Markéty Renspergerové roz. Vitzthumové z Vitzthumu

střední Čechy, Broumy (?), 1611

sklo emailem malované

Rozměry:

průměr celku 18,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 348

Pochází z kostela ve Skřiváni. Muzeu daroval kněz Václav Krolmus.

Kruhový okenní terč se znakem Vitzthumů z Vitzthumu. Nad ním se klene torzálně dochovaný německý nápis: "MA[RGARETHA RE]JNSBERGERGIN GEBORNE / VIZTV[MIN] VON NEVEN / SCHONBE RG AVF SKRZIWANI". Dole uveden letopočet "16 11". Při obvodu proveden kruhový rámec v podobě věnce, přerušeno květy.

Terč rozbit na několik částí, spojených olověnou montáží. Dvě části nedochovány.

Znak a nápis na terči připomíná Markétu Renspergerovou roz. Vitzthumovou z Vitzthumu na Schonbergu (Fictumovou z Fictumu na Šumburku), manželku Ferdinanda rytíře Rensbergera z Rensberku (zemř. 1623 ?), pána na Skřiváni. Vitraj se původně nacházela ve skřivánském kostele sv. Štěpána, pro který Ferdinand s Markétou nechali o čtyři roky dříve ulít zvon, tehdy s českým nápisem: "Urozenny a Stateczny Rytierz Pan Ferdinand Rensperger z Renspercku a z Drzkowicz na Skrziwani spolu s Urozenav Pani Markytav Renspengarowav rozenav Ficztvmkav z noweho Ssumberku Manzelkav swav, ke czti a k chwale pana Boha wssemohavczihodali tento Zwon Slyti na Nowem Miestie na SSiroke ulyczy w domie v Zwonarzv. Letta 1607". (srov. Cechner 1913, s. 281-282; popis vitzthumského erbu podává Sedláček 1925, s. 120). Je velmi pravděpodobné, že okenní terč vznikl v Schürerovské sklárně u nedalekých Broum (srov. č. inv. H2 - 3 355).

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 4, č. kat. 61

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 61

3 . 1 / 11

Okenní terč se znakem zbraslavského opata Georga Urata

Čechy, 1613

sklo emailem malované, olovo

Rozměry:

výška celku 22,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 350

Daroval P. Jakub Weinhuber.

Okenní terč z čirého skla, šestiúhelného tvaru. Na něm barevnými emaily malován znak zbraslavského opata, na kterém stojí opatská infule. Znak je podložen berlou. Po stranách uveden monogram a letopočet: "G V / A AR / 16 13" (Geogrius Uratus Abbas Aulæ Regiæ". Písmena a číslice monogramu a letopočtu jsou na spodní straně modře podmalovaná. Terč je zasazen do olověné montáž spolu s šesti lichodélníkovými tabulkami po obvodu většího šestiúhelníku.

Část střední tabulky dole odlomena (nedochována). Boční tabulka rozbita na několik dílů. Část olověné montáže ulomena (nedochována).

Znak na vitraji náleží opatu Georgu Uratovi, který stál v čele cisterciáckého kláštera na Zbraslavi v neklidných letech 1612 - 1633. Již Uratovi předchůdci si stěžovali na tíživou hospodářskou situaci, v níž se klášter koncem 16. století nacházel. V roce před Uratovým zvolením vydrancovalo klášter pasovské vojsko, v roce 1612 pak uherské vojsko císaře Matyáše. Vitraj pochází z počátku zhruba pětiletého období, které zřejmě dávalo opatovi pomýšlet na povznesení kláštera i na osobní reprezentaci. V roce 1618 však byly klášterní statky zkonfiskovány vzbouřenými stavy a navraceny až po bitvě na Bílé Hoře. V roce 1631 obsadilo klášter císařské vojsko a snažilo se zde vybudovat pevnost proti Sasům, kteří obsadili Prahu. Ve stejné době zde došlo ke vzpouře poddaných, kteří do kláštera vnikli a vyplenili. Další pohromy čekaly na Uratova nástupce Johanna Greifenfelse s Pilsenburgu (1633 - 1650), za něhož klášter vydrancovalo nejprve - roku 1634 - císařské vojsko. V roce 1639 pak podpálili hospodářské budovy kláštera Bannerovi vojáci. Švédové pak znovu plenili klášterní statky během vpádu v posledním roce třicetileté války. Teprve potom nastalo pro klášter klidné období, během něhož docházelo k postupné nápravě škod a k novému vzrůstu (srov. Podlaha 1909, s. 287-299). Vzhledem k poloze kláštera není vyloučeno, že vitraj vznikla ve sklárně v Broumech.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 4, č. kat. 62

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 62 (jako deska s biskupskými znaky)

3 . 1 / 12

Okenní terč se znakem Jana Rudolfa Trčky z Lípy a Marie Magdalény Trčkové z Lobkovic

severovýchodní Čechy, Deštné v Orlických horách (?), 1614

sklo emailem malované

Rozměry:

průměr 15,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 352

Muzeu daroval Dr. Rýzner.

Kruhový, mírně vypuklý okenní terč z čirého skla. Na povrchu malovány barevnými emaily erby Trčků z Lípy a Lobkoviců. Výše uveden nápis ". I . R . T : MM . T . Z . L" (tj. "Jan Rudolf Trczka - Maria Magdalena Trczkova z Lípy" ?), níže pak letopočet "1 . 6 . 1 4".

Sklo mírně poškrábané, jinak je stav předmětu dobrý.

Podle vyobrazených erbů a podle uvedených monogramů i letopočtu lze námět výzdoby spojit s Janem Rudolfem svobodným pánem (od roku 1629 říšským hrabětem) Trčkou z Lípy (zemř. 1634) a s jeho manželkou Marií Magdalénou Trčkovou, rozenou z Lobkovic (zemř. 1633), kteří spolu uzavřeli sňatek 8. 2. 1588. Na rozsáhlých trčkovských panstvích je k roku 1602 doložena činnost sklárny v Deštném v Orlických horách. Jan Rudolf Trčka tehdy udělil huťmistru Georgu Kellerovi svobodu pro jeho huť se dvěma selskými dvory a mlýnem, aby se jeho dělníci nemuseli účastnit robotních povinností. Za to si vymínil dodávky tří kop pivních sklenic z kvalitního skla, podle vlastního přání tvarovaných, tří kop vinných sklenic a jedné kopy sklenic, lahví nebo jiných nádob s erby. Mimoto si Trčka vymínil, aby mu Keller podle potřeby dodával sklenice a okenní terče za cenu výhodnější, než za jakou se prodává volně na trhu. Je proto velmi pravděpodobné, že ze sklárny v Deštném pochází jak uvedený okenní terč, tak i láhev s trčkovským znakem, nalezená při archeologickém výzkumu v Hradci Králové. Trčkové však vlastnili rozsáhlá panství také v dalších částech Čech, z

nich některé rovněž náležely ke sklářským oblastem. Jan Rudolf Trčka držel např. Herálec, který však právě v roce 1614 prodal. Své manželce zapsal v roce 1602 Světlou nad Sázavou (srov. Sedláček 1883, s. 51-52; Mareš 1893, s. 15; Sedláček 1906c, s. 679; Procházka 1973, s. 324; Janáček 1978, 237-240, 384-387).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Torzo láhve se znakem Trčků z Lípy

severovýchodní Čechy, Deštné v Orlických horách (?), 1599

sklo šedavé, emailem malované

Rozměry:

výška 25 cm

Krajské muzeum v Hradci Králové, č. inv.: U-S-305

Nalezeno při archeologickém výzkumu v Hradci Králové.

Literatura:

Hejdová - Drahotová 1989, s. 63, č. 39

3 . 1 / 13

Okenní terč se znakem Hradčan

Čechy, 1624

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr celku 17,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 353

Původně na hradčanské radnici. V roce 1853 muzeu daroval Antonín Stich z Prahy.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. Uprostřed v barokní kartuši malován městský znak Hradčan. Při obvodu obíhá linkami vyznačený pás s nápisem: "INSIGNIA CIVITATLS [sic!] SVPERIORIS PRAGENSIS HRADCZAN ANNO DOMINI 1624".

Stav předmětu je dobrý.

Viz též č. inv. H2 - 3 354.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 6, č. kat. 84

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 84

3 . 1 / 14

Okenní terč s císařským znakem

Čechy, 1624

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

průměr celku 17 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 354

Původně na hradčanské radnici. V roce 1853 muzeu daroval Antonín Stich z Prahy.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. Uprostřed proveden císařský orel, na prsou se znaky habsburských zemí, s naivně stylizovaným řádem Zlatého rouna. Při obvodu linkami vymezený pás s nápisem: "FERDINANDVS II. ROMANORVM IMERATOR [sic!] HVNGARIE BOHEMIE REX . 1 . 6 . 2 4****".

Stav předmětu je dobrý.

Viz též č. inv. H2 - 3 353.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 6, č. kat. 83

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 83

3 . 1 / 15

Okenní terč se znaky cechu mlynářů, pekařů a bednářů

severní Čechy (?), 1647

sklo emailem malované, olověná montáž

Rozměry:

průměr celku 17,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 357

V roce 1846 muzeu daroval Jan Pohořelý, kaplan v Turnově.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobeného malbou barevnými emaily. Uprostřed v barokní kartuši proveden znak sdružený znak cechu mlynářů, pekařů a bednářů. Ve znaku jsou vyobrazeny preclík, dvě vánočky, mlýnské kolo a sud. nahoře nadepsán letopočet "1.6. 4.7.". Při okraji obíhá linkou oddělený pás s vepsaným textem: "ZACECHMISTRI TOBIASS.LVDWIK.MARTIN.FNFNAREK.STARSSI MARTIN.Swoboda.". Terč je zasazen do olověné montáže s očkem k zavěšení.

Skleněný terč je rozbitý na více částí.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 80

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 80

3 . 1 / 16

Okenní terč se znakem Nikolase hraběte Des Fours

severní Čechy, 1650

sklo čiré, emailem malované, olovo

Rozměry:

průměr celku 16 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 358

Terč pochází ze zámku Hrubý Rohozec. V roce 1818 muzeu věnoval František Antonín hrabě Des Fours.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emaily. Uprostřed znak hrabat Des Fours, doplněný letopočtem "16 50". Při okraji pás oddělený malovanou linkou, ve kterém uveden monogram "M . F . G . D . F . F . Z . R . V . S . M" (tj. "Miklas [Franz ?] Graf des Fours Freiherr zu Rohozetz und Semil [Herr zu] Mon [etc.]"). Terč je zasazen do olověné montáže.

Malba místy oprýskaná. Jinak je stav terče dobrý.

Srvo. č. inv. H2 - 3 359.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 76 (omylem datováno do roku 1680)

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 76 (omylem datováno do roku 1680)

3. 1 / 17

Okenní terč se znakem Barbary Margarethy hraběnky Des Fours, roz. Khuen von Belasi

severní Čechy, Rejdice (?), 1650

sklo čiré, emailem malované, olovo

Rozměry:

průměr celku 16 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 359

Terč pochází ze zámku Hrubý Rohozec. V roce 1818 muzeu věnoval František Antonín hrabě Des Fours.

Kruhový okenní terč z čirého skla, zdobený malbou barevnými emailem. Uprostřed znak hrabat Des Fours, doplněný letopočtem "16 50". Při okraji pás oddělený malovanou linkou, ve kterém uveden monogram "B . M . G . D . F . [E ?] . G . K . V . B . V . L . F . A . R . S . S . V . K . S . Z . M . V . A . ." (tj. "Barbara Margaretha Gräfin des Fours [edel ?] geborene Khuen von Belasi und Liechtenburg Freiin auf Rohozetz, Semil, Slaupno und Klein Skal, zu Mon und Adienville"). Terč je zasazen do olověné montáže.

Část terče při okraji je vylomena (nedochována).

Dva protějškové okenní terče z hradu Hrubý Rohozec patří Nikolasi hraběti Des Fours (zemř. 1661), pánu na Hrubém Rohozci, Semilech, Sloupnu a Malé Skále, a na lotrinských panstvích Mont a Adienville, a jeho druhé manželce, Barbaře Margaretě hraběnce Des Fours, roz. Khuen von Belasi (zemř. 5. 12. 1674). Nikolas sloužil v císařské armádě, s plukem lotrinských jezdců se účastnil bitvy na Bílé Hoře a později se stal generálem v armádě Albrechta z Valdštejna. Severočeská panství mu byla v roce 1628 udělena Valdštejnem v léno. Po generalissimově pádu v roce 1634 jej císař povýšil do hodnosti polního podmaršálka a téhož roku mu udělil hraběcí. V roce 1635 mu byly uvedené statky převedeny do dědičného vlastnictví a o rok později získal v Čechách inkolát. Je pravděpodobné, že oba terče byly vyrobeny v některé z hutí na desfoursovském panství, snad v Rejdicích, kde v 17. století působily hutě Preisslerů a Schürerů. Schürerovská huť přitom již v letech 1627 -1633 dodávala okenní terče pro valdštejnské novostavby. Konfiskační soupisy z roku 1634 připomínají také v této oblasti sklárny ve Vítkovicích a Mšenu. Během švédského vpádu v roce 1634 však došlo k vypálení mšenské hutě. Podle mladších zpráv přitom byly zničeny také Rejdice. (K osobě Nikolase hraběte Des Fours viz zejm. Párys 1857, s. 249-250. Zde je též uveden nápis na Nikolasově rakvi, podle kterého je

možné bezpečně určit význam obou uvedených monogramů. Ke sklářským hutím na desfoursovských panstvích viz Mareš 1893, s. 38; Brožová 1971, 10-11.)

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 77 (omylem uvedeno jako znak Kuenburgů a datováno do roku 1680)

Archaeologické sbírky 1863, s. 40, č. kat. 77 (omylem uvedeno jako znak Kuenburgů a datováno do roku 1680)

3 . 1 / 18

Okenní terč se znakem Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu

Čechy, 1676

sklo čiré, emailem malované, zasazené v olověné montáži

Rozměry:

průměr 17,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 360

Koupeno v roce 1844 od Josefa Burdeho.

Kruhový, mírně vyduť okenní terč z čirého skla, malovaný barevnými emaily. Uprostřed vyobrazen erb vладыky Pešiny z Čechorodu. V modrém poli je žlutá kotvice, na štítu se žlutomodrými přikryvaldy posazena mitra a turnajská přílba, v klenotu s modrožlutým a žlutomodrým orličím křídlem, mezi kterými žlutá šesticípá hvězda. Znak je převýšen kanovníckým kloboukem a doplněn letopočtem "16 76". Kolem malován vavřínový věnec. Terč je zasazen do olověné montáže.

Stav předmětu je dobrý.

Prelátský znak na okenním terči náleží děkanu svatovítské kapituly a biskupu smederevskému, Tomáši Janu Pešinovi z Čechorodu (19. 12. 1629 - 3. 8. 1680), významnému českému spisovateli a historikovi, autoru prací "Prodromus Moravographicae, tj. Předchůdce Moravopisu", "Phosphorus septicornis", "Mars Moravicus" ad. K Pešinově nobilitaci došlo zřejmě po roce 1658, kdy se stal biskupským vikářem v polovici chrudimského kraje. Do vладыckého stavu s přídomkem z Čechorodu jej povýšil patrně některý comes palatinus. Roku 1668, tedy v době kdy byl kanovníkem svatovítské kapituly, byl sám jmenován císařským falckrabětem. Českým zemským prelátem se stal v roce 1670, v souvislosti se svým zvolením do funkce děkana pražské kapituly. V roce 1675 mu císař jakožto uherský král udělil navíc titul biskupa smederevského. Motiv hvězdy a kotvy, které Pešinův erb nese,

jsou imagem Pešinova osobního hesla: "Stella Maria mea est, meus est meus anchora Christus" (srov. Zelený 1884, s. 19, pozn. 25 ad.).

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 5, č. kat. 79

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 79

3 . 1 / 19

Torzo láhve se znakem Jiřího Viléma Michny z Vacínova

Čechy, 1643

sklo čiré, nazelenalé, emailem malované a zlacené

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 043/(?)

Torzo čtyřboké láhve z nazelenalého skla. Na čele láhve se nacházel emailem malovaný znak Michnů z Vacínova. Štít je dělený pokosem, v heraldicky levém horním, zlatém poli se nachází orlice s korunou a korunovaným monogramem "F" (tj. "Ferdinand"), v levém dolním, červeném poli stříbrný lev. Na štítu spočívá turnajský helm se zlatočernými a stříbmočervenými fafrnochy, s korunou a orlicí v klenotu. Výše je uveden monogram ". G . W . M . Z W" (tj. "Georg Wilhelm Michna zu Waitzenau"), níže pak letopočet ". 1 . 6 . 3 4 .". Alespoň na dvou zbylých stěnách byly malovány vázy, jedna z nich pak s konvalinkami, chrpami a karafiátem. V podhrdlí obíhal pás vymezený malovanými body a uprostřed značený.

Z láhve se dochovalo jedenáct větších a několik drobných stěpů, v úhrnu tvořících zhruba jednu čtvrtinu původní plochy celé nádoby.

S ohledem na uvedený monogram a znak je zřejmé, že láhev náležela Jiřímu Vilému Michnovy svobodnému pánu z Vacínova (kolem roku 1590 - 1640), pánu na Chýši, Chodově a Ččelicích. Jiří Vilém byl bratrem známého pobělohorského zbohatlíka Pavla, říšského hraběte. Ve svém životě zastával funkci apelačního a královského rady a regenta císařských panství (srov. Meraviglia 1886, s. 148, tab. 68; Sedláček 1901, s. 285-286).

3 . 1 / 20

Číše tkalcovského mistra

východní Čechy (?), 1647

sklo zelené, barevnými emaily malované

Rozměry:

výška celku 22 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 271

V roce 1860 daroval pan Urban z Chrudimi.

Číše z modrozeleného skla, trychtýřovitého tvaru, se zploštělou patkou. Povrch číše zdoben malbou barevnými emaily. Na čele proveden motiv tkalcovského stavu se dvěma tkalci. Po stranách vyobrazen tkalcovský mistr a jeho žena. Na protější straně proveden německý žertovný nápis: "Hans iunger das edle bludt, das wenig erwirkt und vield verthut, er hat verzehrt seines Vaders gudtt, bis auf einen alten filtzhudt. Anno domini 1647". Výjev je vymezen malovanými linkami a perlovcem. Malovanými body zdoben také okraj patky.

Stav číše je dobrý.

Číše se řadí do početné skupiny emailem malovaných nápojových nádob, které se ve střední Evropě vyráběly v hojně míře již od 16. století. V průběhu 17. století tento typ převládl v měšťanském prostředí. Předmět byl získán v Chrudimi. Lze proto hypoteticky uvažovat o tom, že vznikl na Českomoravské vrchovině, kde v 17. století prožívalo několik skláren svůj rozkvět.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 6, č. kat. 92

Archaeologické sbírky 1863, s. 41, č. kat. 92

Poche (ed.) 1970, s. 45, č. kat. 66

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 185, č. kat. 694 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Památky národní minulosti, Praha 1989

3 . 1 / 21

Číše Alexandra Mikuláše Schaffmanna z Hemrles

jižní Čechy, Šumava (?), 1666

sklo malované emailem

Rozměry:

výška 21,2 cm

průměr patky 13,9 cm

průměr okraje 13,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 256

V roce 1898 muzeu daroval P. František Veselý, farář v Nebuželech u Mělníka.

Číše z čirého skla, válcovitá, dole s nepravidelnou okrouhlou patkou. Na čele malován barevnými emaily znak rytířů Schaffmannů z Hemrles, doplněný monogramem "A. S. V. H." (tj. "Alexander Schaffmann von Hemrles") a letopočtem "1666". Po stranách a na protější straně malovány motivy květin. Pod okrajem malovaná bordura složená z vlnovek, linek pásů a bodů. Patka zdobena malovanými radiálními čárkami.

Stav číše je dobrý.

S ohledem na vyobrazený rodový erb, na použitý monogram a na letopočet lze čísti spojit s Alexandrem Mikulášem rytířem Schaffmannem z Hemrles (zemř. 1695), držiteli Březí, Hoštic a Hoštiček u Klatov (srov. Sedláček 1906, s. 693). Je proto možné, že číše pochází z některé ze šumavských skláren.

Literatura:

Podlaha 1899, s. 160-161, obr. 255

Poche 1972, s. 46, č. kat 69

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 22

Číše s motivem Zvěstování Panně Marii

Čechy, 1670

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

výška 9,5 cm

průměr základny 8,5 cm

průměr okraje 9,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 140 527

V roce 1967 koupeno od A. Šimka z Okresního muzea v Říčanech.

Číše z čirého skla, válcovitého tvaru. Plášť zdoben malbou barevnými emaily. Na čele proveden motiv Zvěstování Panně Marii, zasazený do naznačené krajiny s květinami. Mezi klečící Pannou Marií u klekátka a andělem uveden letopočet "Anno / 1670". Na protější straně malován německý nápis: "Begrüssett Seysen Maria / Du bist voller genade. de herr ist mitt dir, du bist gebenedeyer unter / den weibenn, gebenedeien is die frucht / deineß Leibeß. Jesuß Christuß". Pod horním okrajem obíhá malovaná bordura z vlnovky, linek, pletence a bodů.

Číše je rozbita na více částí a znovu slepena. Chybějící část na dně doplněna prskyřicí.

3 . 1 / 23

Číše kožišnického mistra a jeho ženy s monogramy "I. K." a "D."

Čechy, 1671

sklo nažloutlé, malované emaily

Rozměry:

výška celku 10,7 cm

průměr základny 9,4 cm

průměr okraje 9,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 208

V roce 1871 daroval Mauritius Lüssner, okresní hejtman.

Číše z čirého, lehce nažloutlého skla s bublinkami, zdobená emailovou malbou. Téměř válcovitý plášť spočívá na nízké kruhové, jen mírně vyduté patce, která je po obvodu zdobena bílými malovanými body. Při horním okraji malována bordura, kterou tvoří zelená a červená linka s tenkými žlutými, červenými a modrými lístky. Na čele pláště je proveden stylizovaný motiv novomanželského páru: muže s pohárem a ženy s květinou. Mezi nimi symbol kožišnického cechu: feston bílé usně, nad kterým je vyobrazena bílá holubice se snítkou. Na protější straně nápis: "Manželstvo řadne A mile Gest Panu bohu welmi mile : kde my kožešniczy bywame Comy kuražsky wino a piwo piwame / 1671."

Stav číše je dobrý.

Tvarování a výzdoba číše vycházejí ze starší sklářské tradice, podobně jako poměrně běžný námět výzdoby s motivem manželského páru po stranách znaku mužova povolání a jeho cechovní příslušnosti. Za málo obvyklý je naopak nutno považovat nápis v českém jazyce.

Literatura:

Průvodce sbírkami musea království Českého 1896, s. 69 (zde uvedeno jako nejstarší skleněná nádoba s českým nápisem)

Poche (ed.) 1970, s. 47, č. kat. 72

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 24

Torzo číše pekaře Jacoba Schindlera a jeho ženy

Čechy, 1686

sklo čiré, s bublinkami, zdobené emailem

Rozměry:

výška 8,3 cm

průměr základny 8 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 210

V roce 1881 muzeu daroval student Matěj Hrubeš z Prahy.

Zbytek válcovité, dole zaoblené číše z čirého skla, zdobeného emailovou malbou. V čele pestře malovaný, andělem nesený znak pekařů s letopočtem 1686. Po stranách muž s rukavicemi a preclíkem, u něhož nápis "Jacob Schindler" a žena s modrým květem. Na protější, jen částečně dochované straně květy a zbytek německého nápisu. Bordura z rudé a žluté linky lemované bílými body.

Velká část zadní stěny číše je vylomena (nedochována).

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 48-49, č. kat. 78

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 25

Číše s motivem uherského jezdce

Čechy, 1692

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

výška 13,2 cm

průměr základny 7,8 cm

průměr okraje 9,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 206

V roce 1900 koupeno od obchodníka v Karlových Varech.

Číška z čirého skla, kónická, s nepravidelně okrouhlou patkou. Povrch zdoben malbou barevnými emaily. Na čele proveden motiv uherského se šavlí, na bílém koni, ve schematicky naznačené krajině. Po straně uveden letopočet "Anno Domini Christi 1692". Na protější straně malovány konvalinky. V horní části obíhá malovaný provazec.

Část pláště vzadu vylomena, dno naprasklé.

3 . 1 / 26

Číše Innocence Ferdinanda hraběte z Bubna a z Litic

střední Čechy, Broumy (?), 1697

sklo nažloutlé, zdobené emailem

Rozměry:

výška 23 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 260

V roce 1887 muzeu daroval Vincenc hrabě z Bubna a Litic.

Číše z čirého, nažloutlého skla, válcovitá, v dolní části oblounovitě rozšířená. Na povrchu barevnými emaily malovány dva erby hrabat z Bubna a z Litic. První z nich je doplněn monogramem "I[F?]GP" (tj. "Innozenz [Ferdinand] Graf Pupna" ?) a letopočtem "1697". Na protější straně je malována krajina s květy, se sv. Janem Křtitelem, Beránkem božím, a nápisem: "S.IOHANNES: ECCE AGNES [sic!] / DEI / 1697". Pod okrajem obíhá malovaná větévka.

Stav předmětu je dobrý.

Na základě vyobrazeného erbu a použitého monogramu i letopočtu lze číši spojit patrně s osobou Innocence Ferdinanda hraběte z Bubna a z Litic (zemř. 1717). Innocenc Ferdinand byl druhým synem Kunaty Jaroslava (zemř. 1684), od roku 1644 hraběte, zakladatele druhé, vymřelé větve hrabat Bubnů z Litic, a Esther Eusebie, roz. Vratislavové z Mitrovic. Innocenc koupil v roce 1682 od své tchyně, Johanny Maxmiliány ovdovělé Boryňové ze Lhoty, roz. Věžníkové, panství Radnice ve východních Čechách. V roce 1698 je pak znovu prodal svému švagru, Heinrichu (Christophu ?) Winklerovi z Heimfeldu (srov. Kolář 1891, s. 824; Gothaisches genealogisches Taschenbuch der Gräflischen Häuser 1892, s. 174; Bělohávek a kol. 1985, s. 288). Je možné, že číše pochází z Broum, nepřilíživě vzdálených od Radnic, nebo z jihovýchodních Čech.

Literatura:

Průvodce sbírkami musea království Českého 1896, s. 69

Poche (ed.) 1970, s. 51, č. kat 87

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 185, č. kat. 695 (autorkami hesla Olga Drahotová - Dagmar Stará)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Památky národní minulosti, Praha 1989

3 . 1 / 27

Číše řeznického mistra a jeho ženy

Čechy, datováno rokem 1700

sklo zelené, zdobené přílepy, malované modrým a bílým emailem

Rozměry:

výška 14,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 209

Koupeno v roce 1891.

Číše z transparentního zeleného skla, kalichovitého tvaru, na nízké kruhové, po okraji hutnicky tvarované patce. Dolní část kupy zdobena nálepy tvarovanými razidlem. Na plášti malován muž s číší a žena s věncem, mezi kterými motiv srdce s květy, výše pak letopočet "17 00".

Stav číše je dobrý.

Forma číše a její výzdoby vychází ze starší, renesanční tradice. Odpovídá vkusu, který přežíval zejména v měšťanském prostředí až do 18. století, zatímco v prostředí šlechtickém od konce 17. století rostla poptávka po výrobcích zdobených novými technikami, zejména broušením a řezáním.

3 . 1 / 28

Torso poháru se znakem hrnčírů

Čechy, 1701

sklo čiré, emailem malované

Rozměry:

výška 18 cm

průměr okraje kupy 12,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 211

Muzeu daroval pan Antonín Svoboda z Kouřimi.

Pohár z čirého, lehce našedlého skla, se zvoncovitou kupou a kulovitým nodem. Povrch zdoben malbou barevnými emaily. Na čelní straně je proveden znak hrnčírů, ve kterém se nachází hrnčířský kruh (tzv. šprušlák) s vázou, flankovaný dvěma čepelemi. Znak je dole a po stranách obklopen motivem jednoduše stylizované ratolesti. Klenot tvoří tři květy. Nahoře po stranách uveden letopočet "17 01." Na protější straně poněkud naivně malovány postavy Adama a Evy u Stromu poznání. Po stranách poháru malovány květy.

Nožka a patka poháru jsou ulomeny (nedochovány).

Číše Georga Wilhelma markraběte Bayreuthského

jižní Německo, Smrčiny, 1717

sklo číré, emailem malované

Rozměry:

výška 22,1 cm

průměr patky 11,9 cm

průměr okraje kupy 2,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 270

Vysoká číše z čírého skla, válcovitá, na zvoncovité patce. Na čele je mezi dvěma linkami malován barevnými emaily motiv braniborského orla se znakem Hohenzollernů na prsou, s knížecí korunou a dvojicí zkřížených ratolestí. Tomuto motivu je nadepsán monogram "G. W. M. Z. B." (tj. "Georg Wilhelm Markgraf zu Bayreuth"). Další linka obíhá ve výši erbu. Níže na plášti uveden letopočet "1717". V místě napojení patky obíhá pás malovaných bodů.

Menší části emailové malby na některých místech odštipnuty. Jinak je stav číše je dobrý.

Číše náležela k souboru, zhotovenému pro dvůr Georga Wilhelma markraběte Braniborsko-bayreuthského (1712 - 1726). Torzo podobné, avšak nedatované číše (bez patky) se nachází ve sbírce Bavorského národního muzea v Mnichově. Tyto práce navazují na podobně tvarované a zdobené renesanční a raně barokní vzory. Jejich výskyt v prostředí vysoké šlechty na počátku 18. století lze chápat jako projev určitého historismu. Číše se znaky bayreuthských markrabat vznikaly nejspíše ve Smrčinách, které od 16. století patřily k významným centrům výroby emailem malovaného skla.

Literatura:

Rückert 1982, s. 111-112, č. kat. 210

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Torzo číše Georga Wilhelma markraběte Braniborsko-bayreuthského

jižní Německo, Smrčiny, 1712 - 1726

sklo čiré, s ametystovým nádechem, emailem malované

Rozměry:

výška 16 cm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 639

Literatura:

Rückert 1982, s. 111-112, č. kat. 210

Číše je příbuzná svým tvarem, stylem a ikonografií výzdoby.

3 . 1 / 30

Láhev na rosolku s monogramem "HK"

Čechy, kolem poloviny 18. století (?)

sklo čiré, emailem malované, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 18,5 cm

šířka celku 9 cm

hloubka celku 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 817

Do Národního muzea převedena jako konfiskát majetku Dr. L. Kleteschky z roku 1945.

Láhev na rosolku, z čirého skla, zploštěle kapkovitého tvaru s plochým dnem a jednou stěnou, s hrdlem opatřeným cínovou montáží. Povrch láhve je zdoben silně vrstvenou, emailovou malbou v bílých, modrých a žlutých barvách, s detaily kreslenými manganem. Malba vytváří rámec ze stylizovaných květin (kosatců, konvalinek, pomněnek ?). Uprostřed rámce malován monogram "HK".

Vnitřek lahve zamlžený.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 57, č. kat. 119

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 31

Holba se znakem kolářů

Čechy, 1759 (cínové víko z roku 1843)

sklo čiré, s bublinkami, emailem malované, cín

Rozměry:

výška 26,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 252

Do muzea zakoupeno v roce 1872.

Holba z čirého skla, válcovitá, s kruhovou patkou a uchem ve tvaru "C". Na čele malován barevnými emaily znak kolářů převýšený korunou, mezi dvěma ratolestmi. Nad znakem uveden monogram a letopočet "17 A H 59". Na bocích malovány motivy květin. V dolní části obíhá dvojice malovaných linek, v horní části pás zdobený zkříženými čarami a body. K uchu napojeno cínové víko s úchytem ve tvaru hlavy antického vojáka. Na víku rytý nápis "I M H 1843". Patka opatřena cínovou montáží.

Stav holby je dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 54, č. kat. 102

Kočí - Vondruška (ed.) 1989, s. 204, č. kat. 762 (autorkami hesla Olga Drahotová a Dagmar Stará)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Památky národní minulosti, Praha 1989

3 . 1 / 32

Holba se znakem cechu hrnčírů

Čechy, 1777

sklo čiré, emailem malované, cínová montáž

Rozměry:

výška celku 21 cm

výška holby 15,1 cm

šířka celku 12,2 cm

průměr základny 9,8 cm

průměr okraje 8,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 250

V roce 1896 muzeu daroval Čeněk Zíbrt.

Skleněná silnostěnná holba, hutnicky tvarovaná, s širokou patkou a masivním, plochým uchem. Na čelní straně v emailem malovaný znak cechu hrnčírů (?), s vyšší neurčitou nádobou ve štítu zasazeném do rokajové kartuše. Po stranách letopočet "17 77" a motivy stylizovaných květin. Holba je opatřena cínovou montáží v místě patky a cínovým víkem vázovitým čučkem, na němž vyryt monogram "P. T."

Cín víka mírně zčernalý, okraje holby užíváním mírně odřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 56. č. kat. 115

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Holba s odznaky cechu sladovníků a s monogramem "W S"

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, emailem malované, zpevněné mosazným drátem

Rozměry:

výška 14,1 cm

průměr základny 11 cm

průměr okraje 9,5 cm

šířka celku 14 cm

tloušťka stěny při okraji 6 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 54 737

V roce 1958 muzeu darovala Prof. Pavla Jisrotková z Prahy-Vinohrad.

Holba z čirého skla, válcovitého tvaru, s okrajem dovnitř mírně přehnutým, s nízkou kruhovou patkou a s uchem ve tvaru "C". Na povrchu bílým emailem s černými detaily malovány zkřížené sladovnické nástroje mezi dvěma stuhou převázanými ratolestmi. Po stranách nástrojů emailem malován nápis: "VI VAT: / W: G:". Po stranách holby dále malovány menší jednoduše stylizované květiny. V dolní a horní části holby obíhá malovaná, jednoduše stylizovaná větévka. Celý předmět je zpevněn mosazným drátováním.

Dno holby je odlomené a nazpět přilepené.

3 . 1 / 34

Číška s bažantem v krajině

Čechy, 2. polovina 18. století (?)

sklo čiré, bílým a černofialovým emailem

Rozměry:

výška 8,8 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 7,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 124

Číška z čirého skla, nepravidelně kónického tvaru. Na čele malován bílými emaily s černofialovou kresbou jednoduše stylizovaná, dynamicky provedená krajina s bažantem, stavením a stromem. Pod okrajem malován bílý pás.

Stav číšky je dobrý.

3 . 1 / 35

Lahvička s motivem pijáka

Čechy (?), poslední třetina 18. století

sklo čiré, emailem malované, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 13,5 cm

šířka 7 cm

hloubka 5,3 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 187 705

Lahvička na rosolku z čirého skla, osmiboká, zploštělá, s kanelovanými hranami. Na čele barevnými emaily malována rustikálně stylizovaná postava muže s číší. Na protější straně je bílým emailem proveden německý pijanský verš: "Sauffe / Ich wein / so bin Ich / gar fein". Na bočních stěnách malovány jednoduché barevné ratolesti, body a čárky. Jednoduše stylizovaná ratolest obíhá v podhrdlí. Hrdlo opatřeno cínovou montáží se zbytkem závitů.

Uzávěr nedochován. Jinak je stav lahvičky dobrý.

3 . 1 / 36

Lahvička s milostnou symbolikou

Čechy (?), kolem roku 1800

sklo čiré, emailem malované, s cínovou a kostěnou montáží

Rozměry:

výška celku 18 cm

výška nádoby 16,7 cm

šířka 7,3 cm

hloubka 5,5 cm

výška zátky 2 cm

průměr základny 1,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 187 895/a-b

Lahvička na rosolku z čirého skla, osmiboká, zploštělá, s úzkým krátkým hrdlem.. Na čele barevnými emaily malován rustikálně stylizovaný motiv krajiny se srdcem, v němž je vepsána číslice "3" (homonymum německého slova "treu", tj. věrný), s hroznem vína a dvěma holubicemi. Na zadní straně a na bocích malovány jednoduše stylizované motivy symetrických květin, na úzkých diagonálních stranách pak body a spirálky. V podhrdlí obíhá jednoduchá malovaná ratolest. Hrdlo je opatřeno cínovou montáží s kostěnou obrubou. Úchyt cínové zátky je zdoben řezanou kostí.

Kost při okraji a část cínové zátky mírně olámané. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 37

Láhev s motivem dvou koroptví

Čechy, konec 18. století (?)

sklo čiré, malované emailem

Rozměry:

výška 25 cm

šířka 10,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 227

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 darovala Josefa Náprstkova, která předmět koupila od p. Rosenberga. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého skla, čtyřboká, na obdélném půdorysu. S krátkým užším kónickým hrdlem, v horní části rozevřeným. Na čele je barevnými emailem malovány dvě koroptve na naznačeném terénu s vlnovkou, výše pak dvě květiny. Na zbylých stranách malována motivy jednoduše stylizovaných květin. V podhrdlí obíhá jednoduše stylizovaná malovaná ratolest.

Stav láhve je dobrý.

Tvarově je tato láhev blízká pracím z 18. století. Také prvky použité v malované výzdobě mají své předlohy v barokním sklářství. Autor výzdoby však tyto prvky posunul do lidové polohy. Láhev snad vznikla v závěru 18. století, nebo začátkem století následujícího.

3 . 1 / 38

Holba s postavou ženy a s monogramem "S C"

jihovýchodní Čechy, 1804

sklo čiré, barevnými emaily malované

Rozměry:

výška 17,7 cm

průměr základny 11,1 cm

průměr okraje 9,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 226

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z čirého skla, soudkovitého tvaru, s plochým uchem ve tvaru "C". Na čele barevnými emaily malován oválný medailon, zdobený nahoře mašlí z perlovce, po stranách pak rozvilinami. V medailonu je malována tříčtvrteční ženská postava. Medailon je na vnitřní straně červeně podmalován. Po stranách medailonu je nahoře uveden monogram "S C", níže letopočet "18 04" a dole nápis "Břežnic:". Po stranách holby jsou malovány menší květiny. V dolní části obíhá malovaný pás se dvěma vlnovkami, v horní pás s obloučky, vlnovkami a body.

Holba je v blízkosti ucha naprasklá. Povrch poškrábán.

Vedle jediného nového, klasicistní prvku ve výzdobném systému, kterým je oválný medailon s mašlí (nepočítáme-li oděv vyobrazené ženy, a letopočet), upozorňuje na mladou dataci holby její soudkovitý tvar. Ten na samém začátku 19. století vystřídal válcovitou formu holeb barokních. V ostatním holba navazuje na vzory běžné v předchozích staletích.

3 . 1 / 39

Číška se znakem Vraždů z Kunvaldu

Čechy, před rokem 1759

sklo čiré, broušené, emailem malované

Rozměry:

výška 12,9 cm

průměr základny 8,2 cm

průměr okraje 10,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 469

V roce 1938 muzeu daroval František Táborský, bývalý Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele malován barevnými emaily erb Vraždů z Kunvaldu, se zlatým baziliškem v modrém poli, s turnajským helmem s přikryvadly, s baziliškem v klenotu.

Stav číšky je dobrý.

Vraždové z Kunvaldu byly staročeskou vladyckou rodinou, v jejímž erbu se objevoval nejprve bazilišek, později bazilišek korunovaný. V klenotu na helmu stál rovněž bazilišek. Dne 19. 6. 1759 byl Jan Nepomuk Vražda z Kunvaldu (1711 - 30. 10. 1778), tehdejší místosudí apelačního soudu, povýšen za své zásluhy spolu se svými strýci Janem Karlem, Josefem a Dominikem do panského stavu a jejich erb polepšen. Nový znak byl rozdělen křížem, v první a čtvrtém modrém poli byl zlatý bazilišek, ve druhém a třetím červeném poli pak zlaté břevno, k tomu štítek rakouského domu s monogramy "F", "III", "MT" a "LI". Znak dále zdobily tři helmy s červenými, zlatými a modrozlatými přikryvadly. V klenotu pravého helmu byla paví kytky, v prostředním bazilišek, na levé modrobílé křídlo. Je pravděpodobné, že číška s vznikla ještě před povýšením Vraždů mezi svobodné pány (znak zobrazený na číšce spojil s rodem Vraždů z Kunvaldu PhDr. Pavel R. Pokorný; srov. též Sedláček 1907b, s. 1012; týž 1925, s. 156-157).

Číška se znakem Friedrichů z Friedenbergu

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60.- 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované, ryté

Rozměry:

výška 6,8 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 474

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele je kombinací malby pestrými emaily a zlatem proveden je proveden znak Fridrichů z Friedenbergu. Čtvrcený štít má v prvním a čtvrtém zlatém poli červeného lva, ve druhém a třetím modrém poli hlavu Turka. Na štítu je turnajský helm s korunou, a se zlatočervenými a zlatomodrými přikryvadly. V klenotu helmu se mezi zlatomodrým a červenozlatým orličím křídlem nachází paže s mečem. Detaily zlacení jsou ryté. Na protější straně je emailem malována holubice na větvi stromku. Okraj číšky je zlacen.podle mírně zmatnělého pásu při okraji.

Okraj je oštípaný. Zlacení lehce setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Znak vyobrazený na číšce byl Friderichům udělen u příležitosti povýšení do šlechtického stavu diplomem ze 17. ledna 1753. Toto povýšení bylo zřejmě určeno Johannu Kasparu Friedrichovi (30. 12. 1687 - 4. 1. 1753), který se jej však nedožil, a jeho potomkům. V uvedeném diplomu se uvádí, že se Johannův děd, Wenzel Friedrich, vyznamenal při obraně Turky obležené Vídně v roce 1683. Odtud také pochází motiv dvou tureckých hlav ve znaku. Johann Kaspar, který se narodil v Hroznětíně, působil nejprve ve šlikovských službách. Později se usadil v Praze na Malé Straně, kde získal měšťanská práva. Se svou manželkou Annou Rosalií (1696 - 2. 7. 1762) měl osmnáct dětí. Z nich vynikl zejména Johann Wenzel Blasius Friedrich z Friedenbergu (4. 2. 1714 - 23. 12. 1783), který získal v roce 1737 měšťanská práva na Starém Městě a 1. 10. 1757 se zde stal starostou. Za jeho působení začalo v Praze docházet k realizování některých tereziánských reforem v oblasti městské správy. Ve městech byly zavedeny nové míry a váhy. Došlo k zasypaní příkopu mezi Starým a Novým Městem v úseku dnešní Národní třídy a k vysázení nové aleje. V roce 1770 bylo v Praze provedeno první číslování domů. Ke spojení pražských měst a k přenesení pravomocí některých starších úřadů na půdu magistrátu však došlo až za Friedrichova nástupce. Jan Václav Friedrich, jehož manželkou byla Hedwiga Franziska Wussinová, se stal roku 1750 majitelem domu "U Vusínů"

v Masné ulici. V roce 1770 koupil sousední dům "U zlaté labutě" a oba domy spojil (čp. 620/I). Je pravděpodobné, že kvalitně zdobená číška byla určena právě jemu (srov. Schaller 1796, s. 556; Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs 1912-1913, s. 263-267; Vlček (ed.) 1996, s. 417; Mysliveček 1997, s. 12, 49-50).

3 . 1 / 41

Číška se sv. Václavem

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré broušené, emailem malované a zlacené

Rozměry:

výška celku 9,1 cm

průměr okraje 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 470

V roce 1938 muzeu daroval František Táborský, bývalý Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele barevnými emaily malováno v oblacích poprsí sv. Václava ve zbroji, s korouhví a štítem s orlicí. Na protější straně proveden motiv drobného květu. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 55, č. kat. 106

Royt (ed.) 1994, s. 42, č. kat. 35

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

Sv. Václav v umění 17. a 18. století, Praha 1994

3 . 1 / 42

Číška se sv. Ludmilou

Čechy, 50. - 60. léta 18. století (?)

sklo čiré broušené, emailem malované a zlacené

Rozměry:

výška celku 9,1 cm

průměr okraje 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 471

V roce 1938 muzeu daroval František Táborský, bývalý Vyšší dívčí školy v Praze.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele barevnými emailem malováno v oblacích poprsí sv. Ludmily s knihou a palmovou ratolestí. Na protější straně proveden motiv drobného květu. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Literatura:

Royt (ed.) 1994, s. 42, č. kat. 36

Výstavy:

Sv. Václav v umění 17. a 18. století, Praha 1994

3 . 1 / 43

Číška se spícím Ježíškem

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 058

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, fasetovaná kónická, v horní části mírně zaoblená.. Na čele pestrými emaily malovaná krajina se spícím Ježíškem, nad kterým se v oblaku vznáší tři cherubínové. Okraj číšky je zlacen.

Stav číšky je dobrý.

Výstavy:

Jubilejní výstava, Praha 1891

3 . 1 / 44

Číška se sv. Janou z Valois

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 6,9 cm

průměr okraje 8,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 122

Koupeno v roce 1901.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele je pestrými emaily malována v poloviční postava světice v antikizujícím šatě, s korunou, křížem a palmovou ratolestí. Dole vpravo je vyobrazen koš s nástroji umučení. Postavu dole obklopují oblaka a rokaje, které vytvářejí rámec pro nápis "S.IOhANNAE." Svatozář světice a ratolesti po stranách rokají jsou malovány zlatem. Na protější straně je malována kompozice drobnějších květů. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Světici vyobrazenou na číšce je sv. Jana z Valois, zvané též Francouzská (1464 - 1505). Byla dcerou francouzského krále Ludvíka XI. Jako dvanáctiletá byla provdána za Ludvíka vévodu Orleánského, který se pod jménem Ludvík XII. později stal králem. V roce 1498 však byla svým manželem zapuzena. Odešla do Bourges, kde založila řád anunciátek. Blahoslavenou byla v roce 1742, kanonizována teprve roku 1950 (srov. Réau 1958/II, s. 739-740). Je pravděpodobné, že číška s vyobrazením světice, jejíž kult se v českých zemích příliš nerozšířil, byla určena pro klášter anunciátek. Sv. Jana byla patronkou tohoto řádu spolu se sv. Františkem z Pauly. Anunciátky v Čechách sídlily od roku 1711 nejprve v Choustníkově Hradišti, kde byl jejich konvent založen sestrou Marií Eleonorou za iniciativní pomoci jejího otce, Františka Antonína hraběte Sporcka. Koncem 30. let 18. století se pak přestěhovaly do nového kláštera v Jindřišské ulici na Novém Městě v Praze. Zde sídlily až do zrušení konventu v roce 1782 (srov. Ekert 1884, s. 454-456; Vlček - Sommer - Foltýn 1998, s. 102, 258, 501-503).

3 . 1 / 45

Číška se sv. Františkem Serafinským

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestřými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 6,8 cm

průměr okraje 8,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 123

Koupeno v roce 1901.

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele je pestřými emaily malována v poloviční postava sv. Františka v řeholním rouše. Světec se s gestem pokory sklání ke krucifixu na stole, na němž jsou dále položeny kniha, růženec, důtky, provaz a lebka. Výjev dole uzavírají oblaka a rokaje, které vytvářejí rámec pro nápis "FRANCISCUS. / SERAPHINUS." Svatozář světce a ratolesti po stranách rokají jsou malovány zlatem. Na protější straně je malována kompozice drobnějších květů. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 46

Číška s apoštolem sv. Pavlem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 8,4 cm

šířka základny 5,9 cm

hloubka základny 4,6 cm

šířka okraje 7,4 cm

hloubka okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 225

V roce 1896 daroval František Schönbeck z Blanska.

Číška z čirého skla, kónická, na oválném půdorysu, s fasetovanými stěnami. Na dně broušena jednoduchá miskovaná roseta. Na čele pestrými emaily malována postava apoštola sv. Pavla s knihou a mečem a rozevřenou knihou. Postava je zasazena do jednoduše naznačené krajiny, která přechází do zlatem malovaných rokají. Na pozadí je zlatem malované fatto se stětím světce. Níže se nachází zlatý nápis: "S. PAULUS". Na protější straně je malována menší květina. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

3 . 1 / 47

Číška s evangelistou Matoušem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 8 cm

šířka základny 6 cm

hloubka základny 4,7 cm

šířka okraje 7,4 cm

hloubka okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 226

V roce 1896 daroval František Schönbeck z Blanska.

Číška z čirého skla, kónická, na oválném půdorysu, s fasetovanými stěnami. Na dně broušena jednoduchá miskovaná roseta. Na čele pestrými emaily malována postava apoštola sv. Matouše s úhelníkem a rozevřenou knihou. Postava je zasazena do jednoduše naznačené krajiny, která přechází do zlatem malovaných rokají s antickým chrámkem se sochou pohanského božstva. Níže se nachází zlatý nápis: "S.MATTHAEUS". Na protější straně je malována menší květina. Okraj číšky je zlacený.

Okraj mírně oštípaný. Zlacení zejména v místě nápisu je z části setřené.

3 . 1 / 48

Číška se sv. Augustinem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 473

V roce 1938 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Válcovitá číška z čirého skla. Na dně klínovým brusem vybroušena osmicípá hvězdice. V dolní části jsou broušeny faset, na čele pak klínovým brusem provedena reliéfní hvězdice z kruhovým terčem uprostřed. Zbytek pláště členěn klínovým brusem do soustavy kosočtverců. V čelním medailonu pestrými emaily malována poloviční postava sv. Augustina jako biskupa s planoucím srdcem v levici. Výše uveden nápis "S. AUGUSTINUS." a symbol nejsv. Trojice v podobě trianglu se třemi plameny. Medailon je ohraničen malovaným rámcem v podobě iluzivně plastického světle zeleného pásu, přerušeno čtyřmi okrovými rokajemi. Pozadí medailonu je pojednáno v růžových odstínech. Okraje reliéfní hvězdy jsou zdůrazněny zlatenou vlnovkou. V kosočtverečných polích na stěnách číšky jsou malovány motivy rokajů a květin. Okraj číšky je zlatený.

Zlacení místy lehce setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Číška upoutá bohatou výzdobou, v níž je kombinován reliéfní brus s jemně provedenou malbou a zlatením. Typem brusu je tato práce blízka řadě nádob, např. holeb, které v Čechách vznikaly v 60. - 90. letech 18. století. Formou malby a zlacení je tato práce příbuzná produkci harrachovské sklárny a rafinérie na Novém Světě.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 53, č. kat. 98 (jako česká práce z doby kolem poloviny 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 49

Pohárek s alegorií Asie a Afriky

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 14,6 cm

průměr patky 6,9 cm

průměr okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 069

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1889 daroval Julius Zeyer. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, vespod podtaženou a fasetovanou kupou, na vyšším fasetovaném balustrovém dříku a na mírně vyvýšené kruhové patce. Okraje patky zbrušovány. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek. Na plášti klínovým brusem provedeny dvě větší a dvě menší reliéfní arkády. Menší arkády vyplněny reliéfními obloučky. Sloupce mezi arkádami a pás pod okrajem členěny zářezy. Pás pod arkádami broušen do drobných trojúhelných faset. Přes fasety v podtažení obíhá dvojice broušených zářezů. Ve větších arkádách malovány pestrými emaily a zlatem alegorie Asie a Afriky. Asii představuje orientálec, opírající se o velký balík se sudem a kouřící dlouhou dýmku. Muž je vyobraz v krajině s palmami. Na protější straně je vyobrazen mořský břeh s palmami a krokodýlem, na kterém stojí vousatý černochoch s čelenkou na hlavě a s oštěpem v ruce. V pozadí odplouvá galeona. Horní okraj je zlacen.

Menší část při horním okraji je vyštípnuta. Okraj patky mírně oštípnán. Jinak je stav číšky dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 159, č. kat. 529 (jako česká práce z doby kolem roku 1740)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 50

Číška s vyobrazením Marta

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 4,8 cm

šířka 4,1 cm

hloubka 3,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 227

V roce 1896 daroval František Schönbeck z Blanska.

Miniaturní číška z čirého skla, kónická, na oválném půdorysu, s fasetovanými stěnami. Na čele pestrými emaily malována krajina s Martem, v antické zbroji, s mečem a zapálenou boumbou. V pozadí zlatem malovaná a rytá rokaj, výše zodiakální znamení, dole pak nápis "MARS". Na zadní straně emailem malovaná drobná květina. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 51

Číška s alegorií Čichu

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 4,8 cm

šířka 4,1 cm

hloubka 3,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 228

V roce 1896 daroval František Schönbeck z Blanska.

Miniaturní číška z čirého skla, kónická, na oválném půdorysu, s fasetovanými stěnami. Na čele pestrými emaily malována krajina se stromy a keři, v popředí s lovcem a stopujícím psem. Jeden ze stromů, stylizovaných do podoby rokaje, a keř provedeny zlatem. Níže zlatý latinský nápis "OLFACTUS" (tj. "čich"). Na zadní straně emailem malovaná drobná květina. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení zčásti setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 52

Pohárek na likér s dovádějícím párem v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 9,9 cm

průměr patky 5,4 cm

průměr okraje 4,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 68 371

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou a kupou, na fasetované balustrové nožce a na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek. Na kupě pestrými emaily malován jednoduše stylizovaná krajina s architekturou, završenou rokajemi. Na podestě stavby je vyobrazena sedící mužská posta. Níže leží žena, která muže chytá za nohu. Scénu dole uzavírají motivy rokají. Detaily rostlin jsou malovány zlatem. Na protější straně je emaily a zlatem malována květinová kompozice. Okraj pohárku je zlacen.

Stav pohárku je dobrý.

3 . 1 / 53

Pohárek na likér s párem milenců v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestřími emaily a zlatem malované, ryté

Rozměry:

výška 14,1 cm

průměr patky 6,8 cm

průměr okraje kupy 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 18 459

V roce 1938 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek z čirého skla, s fasetovanou kónickou, vespod podtaženou a kupou, na fasetované balustrové nožce a na nízké kruhové patce. Vespod na patce vybroušena roseta z radiálních olivových misek. Přes fasety v místě podtažení obíhá dvojice broušených zářezů. Na čele kupy pestřími emaily malována skalnatá krajina se zříceninou hradu. V popředí leží odpočívající žena, nad kterou stojí kavalír s vycházkovou holí. Detaily architektury a vegetace jsou malovány zlatem, a ryty. V dolní části kupy před podtažením malovány ve fasetách zlaté laloky. Horní okraj je zlacený.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav pohárku dobrý.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 56, č. kat. 113

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

3 . 1 / 54

Číška s motivem ženy s notami

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 033

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Uprostřed na dně vybroušena miska. Na čele pestrými emaily malována postava starší silnější ženy, sedící s rozevřenými notami na pozadí stromu. Vyobrazení dole uzavírají motivy barevných rokají, po stranách pak dvě rostliny. Na protější straně je malována menší květina. Okraj číšky byl původně zlacený.

Zlacení okraje setřené. Dno vespod poškrábané. Jinak je stave číšky dobrý.

3 . 1 / 55

Číška s motivem kavalíra

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 4,9 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 158 808

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Na čele pestrými emaily malována poloviční postava poněkud zavalitějšího uklánějícího se rokokového kavalíra se smeknutou čapkou v levici. Postava vystupuje z motivů malovaných a částečně zlacených rokají. Okraj číšky je zlacen.

Okraj je mírně oštípaný. Zlacení lehce setřené. Malba místy krakelovaná. Jinak je stav číšky je

dobrý.

3 . 1 / 56

Karafka s motivem hrajícího si chlapce

Čechy, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr hrdla 2,6 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 046

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Karafka z čirého skla, kuželovitého tvaru, s podtaženým podhrdlím a nízkým kruhovým hrdlem. Stěny jsou fasetovány. Na čele malována krajina se stavením a s rokají. V popředí je vyobrazen poskakující hošík. V horní části pláště pod zalomením podhrdlí se nacházejí zbytky zlaceného pásu.

Okraj hrdla uvnitř oštípaný. Zlacení z velké části setřené.

3 . 1 / 57

Karafka s motivem krajiny s odpočívajícím orientálcem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 14,5 cm

průměr celku 6,5 cm

průměr patky 5,8 cm

průměr hrdla 2,6 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 305

Karafka z čirého skla, s fasetovaným kónickým, v dolní části podtaženým pláštěm, na nízké kruhové patce se zbrušovanými okraji, s podtaženým hrdlem. Pod hrdlem nepravidelně fasetovaný prstenec. V podhrdlí obíhají dva broušené zářezy. Na čele pestrými emaily malována krajina s antikizující architekturou a palmou, v níž odpočívá orientálec. Ve střední a dolní části podhrdlí obíhá zlacený pás.

Okraj hrdla i patky mírně oštípán. Zlacení částečně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Karafka s motivem krajiny s venkovem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 13,2 cm

průměr celku 7,2 cm

průměr patky 5,8 cm

průměr hrdla 2,9 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 049

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Karafka z čirého skla, s fasetovaným kónickým, v dolní části podtaženým pláštěm, na nízké kruhové patce se zbrušovanými okraji, s podtaženým, nepříliš vysokým hrdlem. Pod hrdlem nepravidelně fasetovaný prstenec. V podhrdlí obíhají dva broušené zářezy. Na čele pestrými emaily malována krajina s rokají, z níž vystupuje venkovan s holí, s keřem a stromem stylizovaným do formy rokaje. Ve střední a dolní části podhrdlí obíhá zlacený pás.

Část patky odlomena (nedochována). Okraj hrdle včetně ozdobného prstence oštípán. Zlacení částečně setřené.

3 . 1 / 59

Číška s motivem lovce

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 60. - 70. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 7,5 cm

průměr základny 5,5 cm

šířka okraje 7,2 cm

hloubka okraje 6,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 182 052

Číška z čirého skla, kónická, směrem nahoru mírně zploštělá, s fasetovanými stěnami. Na čele pestrými emaily malována krajina se stromem a hradem. V popředí stojí lovec s puškou, se psem u nohou. Opodál sedí zajíc. Architektura a detaily vegetace jsou malovány zlatem. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení částečně setřené setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 60

Číška s motivem sokolníka

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 7,6 cm

průměr základny 5,1 cm

průměr okraje 6,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 160

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Na čele pestrými emaily malována krajina se stromem. V popředí běží směrem k výrovce lovec se sokolem na ruce a pes. Na protější straně malována menší květina. Detaily vegetace jsou malovány zlatem. Okraj číšky je zlacen.

Plášť číšky je naprasklý. Zlacení jen mírně setřené.

3 . 1 / 61

Číška s motivem českého lva

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. - 80. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 219

Číška z čirého skla, kónická, fasetovaná. Číška je zdobena poněkud rustikální malbou pestrými emaily. Na čele je provedena rokokově stylizovaná větev, na které je kombinací bílé a růžové barvy vyobrazen široce se usmívající, dvouocasý lev ve skoku. Na protější straně je malován menší tulipán. Na původní zlacení lze usuzovat jen podle mírně zmatnělého pásu při okraji.

Okraj je oštípaný. Zlacení setřené.

3 . 1 / 62

Holbička s motivem mileneckého páru v krajina

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, pestrými emaily malované a zlacené

Rozměry:

výška 10,5 cm

šířka 10,5 cm

průměr základny 6,8 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 062

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holbička z čirého skla, téměř válcovitého tvaru, s uchem ve tvaru "S". Stěny nádoby jsou fasetovány, po stranách ucha miskovány. Na čele malována krajina se stromem a zahradní architekturou. V popředí je vyobrazena sedící dáma v klobouku a stojící muž. Po stranách jsou malovány motivy drobných květin. Okraj nádoby byl původně zlacen.

Plášť silně naprasklý, část vylomena a vlepena zpět. Zlacení okraje téměř úplně setřené.

3 . 1 / 63

Číška s motivem ideální krajiny s ženskou postavou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Rozměry:

výška 9,4 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 066

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1885 darovala Laura Hanušová z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny se stromem, keřem a urnou na piedestalu. V popředí stojí žena v klobouku. Na protější straně je namalován menší květ. Okraj číšky byl původně zlacen.

Okraj číšky mírně oštípán. Zlacení téměř úplně setřené.

3 . 1 / 64

Číška s motivem ideální krajiny s ženskou postavou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 168

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny se stromem, keřem a zbytky antikizující architektury, před kterými stojí žena se složeným vějířem. Několik ratolestí je malováno zlatem. V pozadí je vyobrazen obelisk mezi keři. Na protější straně namalován menší květ. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení z velké části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

3 . 1 / 65

Číška s motivem ideální krajiny s mužskou postavou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 65 333

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny se zahradní vázou mezi stromy a keři. Uprostřed stojí muž smekající klobouk. V pozadí je vyobrazeno několik venkovských chalup. Na protější straně provedena drobná ratolest. Okraj číšky je zlacen.

Stav číšky je dobrý.

3 . 1 / 66

Číška s motivem ideální krajiny s mužskou postavou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,6 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 217

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny se zahradní vázou, stromem a keřem, před kterými stojí muž v klobouku. Okraj číšky byl původně zlacen.

Plášť nádoby je silně naprasklý. Emailová malba částečně krakelovaná. Zlacení téměř úplně

setřené.

3 . 1 / 67

Číška s motivem ideální krajiny s obeliskem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 20 218

Číška z čirého skla, kónická, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny s obeliskem z kamenných kvádrů, stromem, a venkovskou usedlostí v pozadí. Okraj číšky je zlacen.

Okraj číšky mírně oštípán. Zlacení z velké části setřené.

3 . 1 / 68

Číška s motivem ideální krajiny s obeliskem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo čiré, broušené, malované emaily v odstínech bílé a růžové barvy, zlacené

Rozměry:

výška 11,5 cm

průměr základny 6,3 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 070

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého skla, téměř válcovitá, s fasetovanými stěnami. Na čele je emailem v odstínech bílé a růžové barvy malován motiv krajiny s obeliskem z kamenných kvádrů, stromem, a venkovskou usedlostí v pozadí. Okraj číšky je zlacen.

Plášť číšky je v místě malby silně naprasklý. Okraj mírně oštipaný. Zlacení z velké části setřené.

3 . 1 / 69

Torzo pohárku s motivem květů

severovýchodní Čechy, Harrachov (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, malované emailem růžové a bílé barvy, zlacené

Rozměry:

výška 16,2 cm

průměr patky 8,9 cm

průměr kupy 6,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 067

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1891 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek z čirého skla, s kónickou, dole zaoblenou kupou na válcovitém dřívku. Na kupě malována bílým a růžovým emailem kompozice květů. Okraj pohárku je zlacen.

Dolní část nožky a patkou ulomena (nedochována). K nožce dole přilepen cínový profilovaný dílek s kruhovou, uprostřed vyvýšenou patkou s prstencem. Patka, která patrně pochází z jiné barokní nádoby, je navrchu broušena. Zlacení částečně setřené.

Výstavy:

Jubilejní výstava, Praha 1891

3 . 1 / 70

Láhev s malovanými květy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století (?)

sklo čiré, emailem malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 23,4 cm

šířka celku 11 cm

průměr základny 7,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 083

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam získáno z pozůstalosti Josefy Náprstkové. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z čirého, hutnicky tvarovaného skla, zaobleného tvaru, vyšším úzkým hrdlem. Na láhvi namalováno několik živých seskupení květů, z nichž největší se nachází na čelní straně pláště. Květy jsou malovány bílou a růžovou barvou, některé detaily jsou zlacené.

Stav láhve je dobrý.

3 . 1 / 71

Pohárek s motivy girland

severní Čechy (?), konec 18. století

sklo čiré, broušené, bílým emailem a zlatem malované

Rozměry:

výška 10,6 cm

průměr patky 4,7 cm

průměr okraje 3,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 710

Pohárek na likér, z čirého skla, s fasetovanou kónickou, dole podtaženou kupou na štíhlém balustrovém dříku a nízké kruhové patce. V horní části bílým emailem malován perlovec s oválných terčů, s podvěšenou perlovcovou girlandou. Střed terčů a okraj pohárku jsou zlatené.

Zlacení mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 Barokní sklo mléčné, emailem malované

4 . 1 / 1

Číška s motivem sv. Filipa Neriho a se třemi žáky

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, malované pestrými emaily a zlacené

Rozměry:

výška celku 10,6 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 198

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z mléčného skla, kónického tvaru. Na povrchu pestrými emaily malován rokokově stylizovaný, do zahrady otevřený interiér se sedícím knězem-světcem, u něhož stojí tři žáci. - Výše se v oblacích vznáší Madona s Ježíškem. Při okraji číšky je zlatem malovaný pás s obloučky.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Vyobrazeným světcem je patrně sv. Filip Neri (1515 - 1595), zakladatel oratoriánské kongregace, kanonizovaný v roce 1622. Zobrazován bývá mimo jiné jako kněz s viděním P. Marie s Ježíškem, někdy též se žáky, pro které v Římě zřídil zvláštní učiliště. Bývá označován jako přítel dětí a účastník jejich her (srov. Podlaha 1930, s. 108). Jeho kult nebyl v Čechách příliš rozšířen. Oratoriáni se zde uplatnili jen krátce, na začátku 18. století. Číšce věnovala pozornost ve svém katalogu harrachovského mléčného skla PhDr. Helena Brožková, která upozornila na její podobnost s tvarem č. 1 v harrachovském vzorníku z let 1782 - 1788.

Literatura:

Brožková 1973, s. 109-110, č. kat. 11

4 . 1 / 2

Číška se sv. Janem Křtitelem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 157 952

Číška z mléčného skla, kónická, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malováno z rokají vystupující poprsí sv. Jana Křtitele s křížem a beránkem. Níže uveden nápis "S. IOHANNES BAPTISTA." Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 1 / 3

Číška se sv. Lukášem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 9,7 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 167

Číška z mléčného skla, mírně kónická, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malováno poprsí evangelisty sv. Lukáše v oblacích, s obrazem P. Marie s Ježíškem a s býkem. Níže uveden nápis "S.LUGAS". Okraj číšky je zlacený.

Okraj mírně oštipaný. Zlacení částečně setřené.

4 . 1 / 4

Číška s motivem Smrti sv. Františka Xaverského

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 8,7 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 079

Číška z mléčného skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozšířená. Na čele pestrými emaily malována přímořská krajina s chýší, před níž leží umírající sv. František Xaverský, v černém řádovém rouše s poutnickými odznaky v podobě mušlí, s krucifixem v rukou, po straně s odloženým kloboukem, knihou, holí a poutnickou lahví. Nad ním se v oblacích vznášejí dva cherubíni se zjevením Ježíšova monogramu, "IHS". V pozadí se otevírá pohled na moře s lodmi, stíženými bouří. Níže červeně proveden nápis: "S. FRANCISCVS XAVORIVS." Okraj číšky je zlaten.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 5

Číška se sv. Norbertem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 5,8 cm

průměr okraje 7,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 65 618

Číška z mléčného skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozšířená. Na čele malováno pestrými emaily poprsí sv. Norberta v oblacích, v kanovníckém rouše, s berlou. Vpravo se v oblacích zjevuje monstrance a andílek ukazující na rozevřenou knihu, v níž je uveden začátek latinského textu Norbertova kázání: "Horta / mur / vos". Vlevo je vyobrazen cherubín. Níže je zlatem proveden nápis: "S. NORBERTUS PATRIARCHA PRAEM." U dna obíhá zlatý obloučkový vlys, okraj číšky je zlacen.

Okraj na jednom místě vyštípnut. Zlacení mírně setřené.

4 . 1 / 6

Číška se sv. Antonínem Paduánským

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 5,5 cm

průměr okraje 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 155 058

Číška z mléčného skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozšířená. Na čele pestrými emaily malováno v oblacích poprsí sv. Antonína Paduánského s malým Ježíškem a kvetoucí lilii. Na pratějších straně je emaily a zlatem malován drobná květina. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 7

Číška s motivem hada vztyčeného na poušti

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 9,2 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 8,1 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 182

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Magdalena Steffanyová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, válcovitá, v horní části trychtýřovitě rozevřená. Na čele pestrými emaily malována krajina s žerdí ve tvaru "T", na níž je pověšen. Okraj číšky je zlacený.

Číška je naprasklá, část okraje vyštípnut. Zlacení místy setřené.

Námět je ilustrací starozáknního motivu bronzového hada, kterého na poušti vztyčil podle Hospodinova příkazu Mojžíš, aby ochránil Izraelce před nemocemi a hadím uštknutím (Nu 21, 4-9).

4 . 1 / 8

Číška s mladým lovcem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 8,2 cm

průměr základny 6,8 cm

průměr okraje 7,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 168

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Anna Holinová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, téměř válcovitá, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malována poloviční postava mladého muže v loveckém šatě, jež vystupuje z rámce tvořeného rokajemi, zahradní architekturou keří. Na protější straně malována menší květina. Okraj číšky je zlacený.

Část okraje vylomena (nedochována). Zlacení z velké části setřené.

4. 1 / 9

Číška s pěvkyní a flétnistou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 7,3 cm

průměr základny 5,7 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 27 903

Číška z mléčného skla, válcovitá, v horní části nepatrně rozevřená. Na čele pestrými emaily malována ideální krajina se stromem a usedlostí v pozadí. Před stromem sedí zpívající dáma s rozevřenou partiturou, kterou doprovází stojící flétnista. Okraj číšky je zlacený.

Okraj mírně oštipaný. Zlacení místy setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 1 / 10

Sklenice s motivem lovce v krajině

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr základny 6,4 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 172

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, téměř válcovitá, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malována fantazijní krajina se stromy, antickými zříceninami, částečně stylizovanými do formy rokají. O výčnělek jedné z rokají se vlevo dole opírá lovec s puškou a se psem. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 1 / 11

Sklenice s motivem kavalíra

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 8,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 199

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Číška z mléčného skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozevřená. Na čele pestrými emaily malována naznačená krajina s rokajemi, stromky, pilířem a kavalírem s holí. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 1 / 12

Koflík s motivem kavalíra

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 7 cm

šířka celku 8 cm

průměr 6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 201

Koupeno v roce 1899 od obchodníka Josefa Litterbacha z Prahy.

Koflík z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele pestrými emaily malována rokaj, z níž vystupuje poloviční postava mladého kavalíra v klobouku. Po stranách malovány drobné kvítky. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 1 / 13

Sklenice s motivem kavalírů hrajících karty

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 10,2 cm

průměr základny 6,4 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 174

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, téměř válcovitá, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malována fantazijní krajina se stromy, zahradní architekturou a stavením v pozadí, s rokajemi a se dvěma kavalíry, hrajícími karty. Okraj číšky je zlacený.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

Číška s motivem mladého muže v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 9,3 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 179

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam darovala Anna Holinová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, mírně kónická, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malována ideální krajina s obeliskem, s ležícím torzem antického sloupu, se stromem a domem, v popředí s mladým mužem s holí. Na protější straně malován drobný květinový motiv. Okraj číšky je zlacený.

Číška je několikrát silně naprasklá. Okraj na jednom místě výstřpnut. Zlacení mírně setřené.

4 . 1 / 15

Láhev s motivem odpočívajícího Číňana

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestřími emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 21,5 cm

průměr celku 10 cm

průměr hrdla 2,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 25 287

Láhev z mléčného skla, téměř válcovitá, se štíhlým kónickým hrdlem. Na čele pestřími emaily malovaná krajina s odpočívajícím Číňanem. Na plášti a hrdle dále malováno několik zběžně provedených květinových kompozic. V horní části těla nádoby a kolm okraje hrdla obíhají zlacené pásy.

Zlacení zčásti setřené.

4 . 1 / 16

Dózička s motivem ženy v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované, mosazná montáž

Rozměry:

výška 3 cm

šířka 7,2 cm

hloubka 5,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 313

Dózička z mléčného skla, oválná, s plochým víčkem, připojeným mosaznou montáží. Na víčku pestrými emailem malován motiv zahrady s vázou, rokají a sedící ženou. Na bocích a vespod na dně malovány květinové motivy.

Povrch nádobky zejména na dně odřeny.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Dózička s motivem muže v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět, kolem roku 1780

sklo mléčné, emailem malované, mosazná montáž

Rozměry:

výška 2,3 cm

šířka 8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 17 214/1932

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 96, č. kat. 338

Dózička je blízka svým tvarem i charakterem malované výzdoby.

4 . 1 / 17

Číška s motivem dámy v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 10,9 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 175

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, válcovitá, nahoře mírně trychtýřovitě rozevřená, se dnem dovnitř vmáčknutým. Na čele pestrými emaily malována fantazijní krajina se zahradní architekturou, rokají, stromy a keři, v popředí s dámou v klobouku. Detaily emailové malby jsou doplněny zlacením. Na protější straně zlatem malované drobné květinové motivy. Okraj číšky je zlacený.

Číška rozbitá a znovu slepená. Menší část pláště chybí. Okraj v jednom místě vyštípnutý, zlacení okraje mírně setřené.

4 . 1 / 18

Koflík s dárou v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 8 cm

šířka celku 8,5 cm

průměr 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 119

Koflík z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s uchem ve tvaru "S". Na čele pestrými emaily malována krajina se stromem a s odpočívající dárou. Okraj koflíku je zlacen.

Ke koflíku dříve nejspíše náležela miska, která se nedochovala. Zlacení zčásti setřené.

4 . 1 / 19

Koflík s venkovankou v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 7,6 cm

šířka celku 9 cm

průměr 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 751

Koflík z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s uchem ve tvaru "S". Na čele pestrými emaily malována zahrada s postavou venkovanky. Okraj koflíku je zlacen.

Ke koflíku dříve nejspíše náležela miska, která se nedochovala. Větší části nádoby jsou vylomené a znovu vlepěné. Plášť naprasklý. Zlacení zčásti setřené.

4 . 1 / 20

Holba s motivem zahrady s párem milenců

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 16,5 cm

šířka celku 16 cm

průměr základny 9,8 cm

průměr okraje 9,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 58 241

Holba z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s vmáčknutým dnem, s uchem ve tvaru neúplného "S". Na čele pestrými emaily malována zámecká zahrada se stromy, architekturou a rokajovým sloupem, před kterým stojí pár milenců. Po stranách malovány menší rostlinné motivy. Okraj holby je zlacen.

Holba je v blízkosti ucha naprasklá. Zlacení zčásti setřené.

4 . 1 / 21

Holba s poprsím mladého muže

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 14,5 cm

šířka celku 15 cm

průměr základny 7,8 cm

průměr okraje 9,2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 156

Holba z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s vmáčknutým dnem, s uchem ve tvaru neúplného "S". Na čele pestrými emaily malován rokajový rámeček s keří, z něhož vystupuje poprsí mladého muže v čepici, s bičíkem v ruce. Po stranách jsou emailem a zlatem malovány dva dorobné rostlinné motivy. Detaily malby keřů a okraj jsou malovány zlatem.

Holba je v blízkosti ucha rozbitá a slepovaná. Dvě menší části chybí. Zlacení z části setřené.

Protejšek k č. inv. H3 - 7 157.

4 . 1 / 22

Holba s poprsím mladé ženy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška 14 cm

šířka celku 15 cm

průměr základny 8 cm

průměr okraje 8,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 157

Holba z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s vmáčknutým dnem, s uchem ve tvaru neúplného "S". Na čele pestrými emaily malován rokajový rámeček s keří, z něhož vystupuje poprsí mladé ženy s čepcem. Po stranách jsou emailem a zlatem malovány dva dorobné rostlinné motivy. Detaily malby keřů a okraj jsou malovány zlatem.

Holba je rozbitá na několik částí a slepovaná. Zlacení z části setřené.

Protejšek k č. inv. H3 - 7 156.

4 . 1 / 23

Číška s motivem dámy v klobouku

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 11,8 cm

průměr základny 6,2 cm

průměr okraje 7,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 27 580

Číška z mléčného skla, téměř válcovitá, s rovným dnem. Na čele emaily malována poloviční postava mladé dámy v klobouku, ohraničená dole rámcem z rokají. Na protější straně malovány drobné ratolesti a menší kompozice kvítků. Okraj číšky je zlacen.

Dvě části při dně vylomeny a vlepeny zpět. Zlacení z velké části setřené. Jinak je stav předmětu

dobrý.

4. 1 / 24

Číška s motivem mladé ženy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 5,2 cm

průměr okraje 8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 536

Číška z mléčného skla, trychtýřovitá, s rovným dnem. Na čele pestrými emaily malován oválný medailon, zdobený nahoře vázanou stuhou, na níž navazuje květinová girlanda, která obíhá kolem číšky. V medailonu je namalována poloviční postava mladé dámy v paruce. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení z části setřené. Email místy oštípán. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 25

Holbička s postavou mladého muže

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), kolem roku 1790

sklo mléčné, emailem malované

Rozměry:

výška 10,6 cm

šířka celku 11,5 cm

průměr okraje 6,6 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 31 117

Holbička z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele pestrými emaily malován oválný medailon, doplněný nahoře růžově malovanou stuhou, po stranách ratolestmi. V medailonu vyobrazena poloviční postava mladého muže v paruce a klobouku. Po stranách jsou malovány drobné květy. Okraj holbičky je zlacen.

Zlacení z části setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 26

Džbánek s motivem koní

severní nebo severovýchodní Čechy, 60. - 70. léta 18. století (?)

sklo mléčné, červeným emailem a švarclotem malované, ryté

Rozměry:

výška 12,3 cm

šířka 13,5 cm

průměr patky 7,9 cm

průměr okraje 6,8 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 005

V roce 1909 získáno od p. Steuera.

Džbánek z mléčného skla, s kulovitým tělem na nízké kruhové patce, s nízkým širokým kruhovým hrdlem, s uchem ve tvaru "S". Na plášti cihlově červeným emailem a švarclotem malovaná krajina se stromy, kteří a se čtyřmi pádicími koňmi. Hrdlo a podhrdlí zdobí červené pásy a černé linky, pod kterými obloučkový vlys s podvěšenou girlandou. V horním červeném pásu jsou ryté drobné spirálky. Další obloučkový vlys a pás spirálek obíhá v dolní části nádoby. Okraj patky zdoben radiálním čárkováním a spirálkami.

Džbánek rozbítý na několik velkých částí a znovu slepen. Menší chybějící pole zatmelena a retušována.

Tato obtížně datovatelná práce ve výzdobě navazuje na švarclotem malované sklo 20. - 30. let 18. století. Styl výzdoby je však rustikální. Pro mladší dataci džbánku může sloužit motiv girlandy, která je značně z vulgarizovaným ohlasem kompozice gránátového jablka a květů, která se v podobném seskupení ustálila ve druhé čtvrtině 18. století.

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 60, č. kat. 130 (jako česká práce z 1. pol. 18. století)

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

4 . 1 / 27

Holba se znakem kovářů a s monogramem "A. NB."

severní Čechy, 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované, s cínovou montáží

Rozměry:

výška 19,5 cm

výška holby 14,2 cm

šířka holby 12 cm

průměr základny 9,5 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 132

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holba z mléčného skla, téměř válcovitá, nahoře mírně zúžená, s nízkou kruhovou patkou, s uchem ve tvaru "S". Na povrchu emailem malovány symboly kovářského řemesla: podkova, hřebík, kleště a kladivo, mezi dvojicí zkřížených ratolestí. Povrch nádoby je dále zdoben malovanými motivy hvězdiček. Patka opatřena cínovou montáží. K uchu připojeno profilované odklopné víko s kálovitým otevíradlem. Na víku vyryt monogram "A. SN".

Holba v místě dolního napojení víka naprasklá. Povrch nádoby a víka mírně poškrábaný.

4 . 1 / 28

Holba s motivy květů a s monogramem "A. ST."

severní Čechy, 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, emailem malované, s cínovou montáží

Rozměry:

výška celku 17 cm

výška holby 13 cm

šířka celku 12 cm

průměr základny 9,7 cm

průměr okraje 7,2 mm

tloušťka stěny při okraji 4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 896

Holba z mléčného skla, téměř válcovitá, nahoře mírně zúžená, s nízkou kruhovou patkou, s uchem ve tvaru "C". Na povrchu emailem malovány motivy květů a ratolestí. Patka opatřena cínovou montáží. K uchu připojeno profilované odklopné víko s kálovitým otevíradlem. Na víku vyryt monogram "A. ST."

Povrch nádoby a víka mírně poškrábaný.

Lampa s motivy květů

severovýchodní nebo severní Čechy, Nový Svět nebo okolí Boru, 80. - 90. léta 18. století
sklo mléčné, hutnicky tvarované, pestrými emaily malované

Rozměry:

výška nádoby 12,5 cm

šířka 12,8 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víčka 5 mm

šířka víčka 6,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 570/a-b

Závěsná lampa na olej, z mléčného skla. Vázovitá nádoba se širším okrajem, v dolní části zašpičatělá, zakončená kulovitým čučkem, je opatřena třemi natavenými ozdobnými uchy, sloužícími k zavěšení. Povrch nádoby je zdoben emailem malovanými květinovými kompozicemi, v dolní části obíhá malovaný vejcovcec. Vespod na zbroušeném čučku malován květ, na ouškách čeverné, jednoduše stylizované ratolesti. Lampa je opatřena víčkem s kulovitým úchytem a třemi oušky. Na víku obíhá malovaná květinová girlanda a ratolest. Povrch úchyty a oušek zdoben analogicky s nádobou.

Jedno z oušek nádoby ulomeno a přilepeno zpět. Jedno z oušek víčka ulomeno (nedochováno).

Hutnickým tvarováním i malířskou výzdobou je lampa velmi blízká dvěma vázám ze sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, jejichž původ je hledán buď v novosvětské sklárně nebo v někté z hutí v okolí Boru.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Váza s motivy květů

severovýchodní nebo severní Čechy, Nový Svět nebo okolí Boru, 80. léta 18. století

sklo mléčné, hutnicky tvarované, pestrými emaily malované

Rozměry:

výška 16 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 16 070/1926

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 97, č. kat. 344

Brožková 1990, s. 21, č. kat. 124

Obě nádoby jsou analogické hutnickým tvarováním i malířskou výzdobou.

2. Vázička s motivy květů

severovýchodní nebo severní Čechy, Nový Svět nebo okolí Boru, 80. léta 18. století

sklo mléčné, hutnicky tvarované, pestrými emaily malované

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 73 739/1970

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 97, č. kat. 344

Brožková 1990, s. 21, č. kat. 125

4 . 1 / 30

Cukřenka s motivy květů

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 13,5 cm

výška nádoby 8 cm

šířka nádoby 13 cm

hloubka nádoby 9,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

výška víka 6,3 cm

šířka víka 12,8 cm

hloubka víka 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 203/a-b

Dóza na cukr, s víkem, z mléčného skla, na oválném půdorysu, na čtyřech nožkách. Stěny jsou osmkrát kanelované, užší pole mezi kanelurami šikmo žlábkované. Oválné kanelované víko s osmi kanelurami a šikmými žlábkami na užších polích je opatřeno úchytem ve tvaru hrušky. Povrch úchyty je naturalisticky malován. Na stěnách a na víku pestrými emaily malována pole s motivy stylizovaných květů a ratolestí. Okraje nožek jsou červeně malované. Pod okrajem dózy obíhá zlacený pás, kolem víka pak zlatem malovaná ratolest.

Okraje mírně oštipané, zlacení místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 31

Cukřenka s motivy květů

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované

Rozměry:

výška celku 15,2 cm

výška nádoby 8 cm

šířka nádoby 12 cm

hloubka nádoby 10,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

výška víka 8 cm

šířka víka 12 cm

hloubka víka 9,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 862/a-b

Dóza na cukr, s víkem, z mléčného skla, na oválném půdorysu, na čtyřech nožkách. Stěny dózy i víka jsou návazně členěny radiálními vertikálními oblouky, s nimiž se protíná dvojí horizontální zaoblení nádoby a jedno zaoblení víka. Oválné víko kulovitým úchytem. Povrch jednotlivých oblouků je střídavě zdoben emailem malovanými květinovými kompozicemi a pásy červených rokajů. Na úchyty malován drobný květ.

Okraje mírně oštipané. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 32

Cukřenka s motivy květů

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 15,5 cm

výška nádoby 9 cm

šířka nádoby 13 cm

hloubka nádoby 11 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víka 7,5 cm

šířka víka 11,6 cm

hloubka víka 8,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 178/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1887 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dóza na cukr, s víkem, z mléčného skla, na oválném půdorysu, na čtyřech nožkách. Stěny dózy i víka jsou návazně členěny radiálními, střídavě většími a menšími oblouny. Oválné víko úchytem ve tvaru hrušky. Povrch hrušky je naturalisticky malován. Povrch jednotlivých větších oblounů oblounů je zdoben emailem malovanými kompozicemi květů. Na bočních oblounech dózy i víka zelená pole s černě provedenými mřížkami. Na patkách nožek, pod okrajem nádoby, nad okrajem víka a na některých oblounech jsou vedeny zlacené pásy, na zbylých oblounech fialové klikatky. Vespod při okraji nádoby zlatem malovány drobné ratolesti.

Část okraje nádoby vylomena (nedochována), stěna dózy je naprasklá. Zlacení místy setřené.

Cukřenka s motivy květů

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 11 cm

výška nádoby 6,5 cm

šířka nádoby 12,5 cm

hloubka nádoby 9,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

výška víka 6,3 cm

šířka víka 12 cm

hloubka víka 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 154/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1896 darovala Vilma Štorchová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Dóza na cukr, s víkem, z mléčného skla, na oválném půdorysu. Stěny jsou osmkrát kanelované. Oválné kanelované víko s osmi kanelurami je opatřeno úchytem ve tvaru hrušky. Povrch úchyty je naturalisticky malován. Na stěnách dózy i víka červeně malovaná pole s motivy stylizovaných květů, malovaných pestrými emaily. Kolem víka obíhá zlacený pás.

Okraje mírně oštipané, povrch lehce odřený. Jinak je stav předmětu dobrý.

Série oválných cukřenek je svým tvarem a výzdobou blízká některým vyobrazením ve vzorníku novosvětské sklárny z 80. let 18. století (viz např. vzory č. 81 a 90, s květy a hruškovitým úchytem).

Cukřenka s ve tvaru ovocného plodu

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 80. léta 18. století

sklo mléčné, pestrými emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 12 cm

výška nádoby 6,7 cm

průměr nádoby 8,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víka 6,9 cm

průměr víka 8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 126 436/a-b

Dóza na cukr, s víkem, z mléčného skla, ve tvaru ovocného plodu (jablka?). Stěny polokulovité nádoby i víka s úchytem ve tvaru stopky jsou zdobeny emailem malovanými motivy krajin s rokajovou architekturou a kompozicemi květin. Kolem nádoby i víka obíhá zlacený pásek, úchyt víka rovněž zdoben zlaceným páskem.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Podobně tvarovaná cukřenka, avšak profilovaná svislými žebry, je vyobrazena ve vzorníku novosvětské sklárny z 80. let 18. století, č. 87. Ve sbírce oddělení starších českých dějin se nachází podobně tvarovaná dóza, která však nese malbu provedenou patrně až v první čtvrtině 18. století.

4 . 1 / 35

Koflík s miskou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo mléčné, emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška koflíku 8 cm

šířka koflíku 9 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

výška misky 3,3 cm

průměr misky 12,9 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 357/a-b

Koflík s miskou, z mléčného skla. Koflík soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele pestými emaily zběžně malovaná květinová kompozice, několik drobnějších květů provedeno na bocích. Pod okrajem obíhá zlatý pás a bordura z červeně malovaných esovitých rokají. Na stěnách misky malovány květinové motivy, kolem dna pak červená rokajovitá bordura. Okraj misky je zlacen.

Okraje koflíku i misky mírně oštipané. Zlacení z velké části setřené.

Literatura:

Stará - Urbancová - Svatoňová - Šamánková 1988, s. 11, 38

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

4 . 1 / 36

Konvička s motivy květin

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 15 cm

výška konvičky 12,2 cm

šířka konvičky 8,5 cm

tloušťka stěny při okraji 4,5 cm

výška zátky 3,7 cm

průměr zátky 2,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 151/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1895 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Konvička z mléčného skla, s mírně kónickým tělem, s vytaženým válcovitým hrdlem a s krátkým užším válcovitým okrajem, s plochým profilovaným ouškem ve tvaru "S". Na těle a hrdle jsou malovány růžovými emaily motivy květin, na okraji hrdla pás rokají, na oušku a pod ouškem květinové copy. Detaily emailové malby jsou doplněny zlacením. V horní části těla i hrdla obíhá zlacený pás. Konvička je opatřena skleněnou zátkou s kulovitým zlaceným úchytem. Na víčku obíhá růžovým emailem malovaný perlovec.

Zlacení mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Protějšek k č. inv. H2 - 145 152/a-b.

4 . 1 / 37

Konvička s motivy květin

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století (?)

sklo mléčné, emaily malované, zlacené, hrdlo uvnitř vyloženo korkem

Rozměry:

výška celku 14,5 cm

výška konvičky 11,7 cm

šířka konvičky 8,5 cm

tloušťka stěny při okraji 5 mm

výška zátky 3,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 152/a-b

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1895 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Konvička z mléčného skla, s mírně kónickým tělem, s vytaženým válcovitým hrdlem a s krátkým užším válcovitým okrajem, s plochým profilovaným ouškem ve tvaru "S". Na těle a hrdle jsou malovány růžovými emaily motivy květin a rokají, na okraji hrdla pás rokají, na oušku a pod ouškem květinové copy. Detaily emailové malby jsou doplněny zlacením. V horní části těla i hrdla obíhá zlacený pás. Konvička je opatřena skleněnou zátkou s kulovitým zlaceným úchytem. Na víčku růžovým emailem malováno několik drobným kvítků. Hrdlo uvnitř obloženo korkem.

Zlacení mírně setřené, jinak je stav předmětu dobrý.

Spolu s konvičkou č. inv. H2 - 145 151/a-b dříve nejspíše náleželo ke stolní soupravě na olej a ocet.

4 . 1 / 38

Konvička s motivem krajiny

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 18,8 cm

výška konvičky 13,5 cm

šířka konvičky 9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víčka 8,8 cm

průměr víčka 4,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 27 763/a-b

Konvička na kávu, z mléčného skla, hruškovitého tvaru, na nízké kruhové patce, s ouškem ve tvaru "S", s menší, z hrdla vytaženou nálevkou. Na čele pestrými emaily zběžně malovaný motiv krajiny s věží, torzem antického slopu, rokají a keři. Detaily jsou doplněny zlatem. Na bocích jsou malovány květinové kompozice. Zvoncovité víčko je opatřeno malovaným úchytem ve tvaru hrušky. Na víčku malovány květinové kompozice. Okraj hrdla a víčka je zlacen.

Zlacení místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 1 / 39

Konvička s motivy květin

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo mléčné, emaily malované, zlacené

Rozměry:

výška celku 22,5 cm

výška konvičky 16,2 cm

šířka konvičky 11 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška víčka 7 cm

průměr víčka 5,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 6 589/a-b

Konvička na kávu, z mléčného skla, hruškovitého tvaru, na nízké kruhové patce, s ouškem ve tvaru "S", s menší, z hrdla vytaženou nálevkou. Na plášti a na hrdle emailem zběžně malovány květinové kompozice. V podhrdlí a kolem okraje hrdla obíhá zlacený pás. Zvoncovité víčko je opatřeno malovaným úchytem ve tvaru hrušky. Na víčku malovány květinové kompozice. Okraj zlacen.

Zlacení místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Koflík s motivy krajín

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, modrým emailem a zlatem malované

Rozměry:

výška koflíku 5,4 cm

šířka koflíku 8,5 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

výška misky 3 cm

průměr misky 12,5 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 140 751/a-b

Koflík s miskou, z mléčného skla. Koflík kalichovitého tvaru s nízkým válcovitým dnem, s ouškem ve tvaru "S". Na plášti modrými emailem malován letmo provedený motiv krajiny s venkovským stavením a květy. Detaily malby a okraj koflíku jsou zlatené. Podobnými náměty je zdobena miska se zlateným okrajem.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 2 Barokní sklo mléčné, zlatem malované

4 . 2 / 1

Číška s květinovým motivem

severní Čechy nebo Španělsko, La Granja de San Ildefonso, 70. léta 18. století
sklo mléčné, řezané, zlacené, za studena malované

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 6 cm

průměr okraje 7,6 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 183

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala Magdalena Steffanyová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, trychtýřovitého tvaru. Na čele řezán asymetrický motivy stylizované květiny. Povrch řezby je zlacen, detaily jsou červeně a černě kolorovány.

Zlacení a barvy místy setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Podoně tvarovaná a zdobená číška ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je označována jako práce španělské sklárny v La Granja de Sand Ildefonso, kde ve druhé polovině 18. století pracovali skláři a rafiněři ze střední Evropy. Zde vyráběné předměty lze v některých případech odlišit od středoevropské produkce jen s obtížemi.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Číška s motivem květin

severní Čechy nebo Španělsko, La Granja de San Ildefonso, 70. léta 18. století
sklo mléčné, řezané, zlacené, za studena malované

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 5 089

Literatura:

Brožková 1985, s. 85, obr. (jako práce z La Granja de San Ildefonso, ze 70. let 18. století)

Číška je obdobně tvarovaná a zdobená.

2. Pohárek s motivem květin

severní Čechy nebo Sasko, 70. léta 18. století

sklo čiré, řezané a zlacené

Rozměry:

výška 15 cm

průměr patky 6,6 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 056

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1886 darovala H. Štolbová. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Pohárek je zdoben podobně provedenou zlacenou řezbou obdobného námětu.

4 . 2 / 2

Číška se znakem křížovníků s červenou hvězdou

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. léta 18. století (?)

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 9,1 cm

průměr základny 5,9 cm

průměr okraje 7,3 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 057

Číška z mléčného skla, mírně kónická, s rovným dnem. Na čele zlatem malovaná barokní kartuše zdobená stylizovanými rozvilinami. Uprostřed malován znak křížovníků s červenou hvězdou: kotvicový řecký kříž, pod kterým šesticípá hvězda. Kartuše je převýšena korunou. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Okraj mírně oštipaný. Zlacení částečně setřené.

4 . 2 / 3

Číška s motivem uherského jezdce

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 6,6 cm

průměr základny 4,6 cm

průměr okraje 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 185

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1887 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, kónická, s rovným dnem. Na čele zlatem malována krajina s kostelem, se stromem, s rokají a s uherským praporečnickem na koni. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Drobná část okraje vyštípnuta. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 2 / 4

Číška s mladým mužem a psem

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 7,2 cm

průměr základny 5,3 cm

průměr okraje 7 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 180

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1885 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z mléčného skla, kónická, s rovným dnem. Na čele zlatem malována krajina s kostelem a stromem, a s mladým mužem cvičícím psa. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav číšky dobrý.

4 . 2 / 5

Koflík s motivem páva

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 6,4 cm

šířka celku 7 cm

průměr okraje 4,4 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 14 186

Koflík z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele zlatem malována naznačená krajina s rokají a s pávem. Detaily zlaté malby jsou ryté. Okraj koflíku je zlacen.

Ke koflíku dříve nejspíše náležela miska, která se však nedochovala. Zlacení jen mírně setfené. Jinak je stav koflíku dobrý.

4 . 2 / 6

Holbička s motivem dámy v zahradě

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 8 cm

šířka celku 9,5 cm

průměr 5,7 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 184

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1893 darovala F. Roubínková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Holbička z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele zlatem malován motiv zahrady s keří, mezi kterými sedí na lavičce dáma. Detaily zlacení jsou zběžně ryté. Okraj holbičky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav holbičky dobrý.

4 . 2 / 7

Holbička s květinovými motivy

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 70. - 80. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 155 151

Holbička z mléčného skla, soudkovitého tvaru, s ouškem ve tvaru "S". Na čele zlatem malovány horizontální a vertikální pásy, které na povrchu vytvářejí dvě řady svislých obdélných polí. V každém z polí je zlatem malována květina. Okraj holbičky je zlacen.

Zlacení jen mírně setřené. Jinak je stav holbičky dobrý.

4 . 2 / 8

Koflík s motivy květů

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška koflíku 5,7 cm

šířka koflíku 8,9 cm

průměr okraje 6,9 cm

tloušťka stěny při okraji 1,5 mm

výška misky 3 cm

průměr misky 12,7 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 155 221/a-b

Koflík s miskou, z mléčného skla. Koflík kalichovitého tvaru s nízkým válcovitým dnem, s ouškem ve tvaru "S". Na plášti zlatem malovány květinové kompozice, okraj koflíku je zlacen. Zlaté květy malovány rovněž na misce se zlaceným okrajem.

Zlacení částečně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

4 . 2 / 9

Sklenička s monogramem "LC"

severovýchodní Čechy, Nový Svět (?), 90. léta 18. století

sklo mléčné, zlatem malované

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 5,4 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 314

Číška z mléčného skla, téměř válcovitá. Na čele zlatem malován oválný medailon, nahoře s vázanou stuhou, po stranách a dole zdobený motivy květů. V medailonu uveden monogram "LC". Na plášti dále malováno několik motivů drobných květů. Okraj číšky je zlacen.

Zlacení mírně setřené. Jinak je stav předmětu dobrý.

Výstavy:

Harrachovské sklo, Praha 1988

5 . 1 Barokní sklo švarclotem malované

5. 1 / 1

Lázeňský pohárek s pohledem na Karlovy Vary

porcelánový pohárek vyroben nejspíše v Du Paquierově vídeňské manufaktuře, autorem malované výzdoby patrně Ignác Preissler (1676 - 1741) Vídeň a Čechy, kolem roku 1721

porcelán, malovaný švarclotem a zlacený

Rozměry:

výška celku 7,2 cm

šířka celku 9 cm

průměr okraje 7,2 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 134

V roce 1820 muzeu daroval Jan Nepomuk Rudolf hrabě Chotek.

Lázeňský pohárek ve formě koflíku z bílého porcelánu, zdobeného malbou švarclotem v kombinaci se zlacením. Na stěně nádoby jemně malován panoramatický pohled na Karlovy Vary. V dolní části se nacházejí dvě početné skupiny mužů se psy, napadajícími býka a medvěda. Vespod na dně heraldický motiv českého lva. Ouško zdobeno motivy rozvilin. Při vnějším okraji latinský nápis: "VoVet toto eX CorDe terra boheMa eLisabethae proLes", při vnitřním okraji pak: "HoCCe poCVLo therMas CaroLInas feLICIter blbIt eLisabet aVgVsta". Pod tímto nápisem ozdobný pás rozvilin. Uvnitř na dně kruhový emblém s motivem vzpínajícího se koně, jehož opatě svírá ruka vystupující z oblaků. Emblém obsahuje devízu "ADNVTVM DEI".

Zlacení místy setřené, jinak je stav pohárku dobrý.

Původně nezdobený porcelánový koflík byl patrně součástí cestovní výbavy Elisabethy Christiny, od roku 1708 manželky pozdějšího císaře a českého krále Karla VI. Vznikl s největší pravděpodobností ve vídeňské porcelánce Claudia Innocentia Du Paquiera a císařovně sloužil jako lázeňský pohárek při léčebných kúrách během jejího pobytu v Karlových Varech roku 1721, jak o tom svědčí jeden z latinských nápisů. K tomuto pobytu se vedle karlovarské veduty váží také drobné výjevy s hrami, které tehdy byly na počest císařovny uspořádány. Motiv koně, který je součástí emblému, se váže ke znaku Brunšvicko-Wolfenbüttelského vévodského domu, z něhož císařovna pocházela. Z nápisu při okraji koflíku vyplývá, že k jeho výzdobě došlo teprve po císařovnině návštěvě lázní. Autorem této výzdoby je patrně významný domácí malíř skla a porcelánu Ignatius Preissler, činný především ve službách Kolowratů na jejich panství v Kunštátu.

Literatura:

Carro 1831a, s. 112-114

Carro 1831b, s. 133-142

Engelhardt 1837, s. 423

Archaeologische Sammlung 1862, s. 1, č. kat. 2

Archaeologické sbírky 1863, s. 37, č. kat. 2

Egerer Jahrbuch 1883, s. 116

Pazaurek 1925, s. 224

Přívodce sbírkami Národního musea 1932, s. 76, č. kat. 51 (domněle porcelán čínského původu)

Just 1962, s. 3-18

Šubrtová 1980, s. 45-61, pozn. 35

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Koflík s miskou

Ignaz Preissler (1676 - 1741) (?)

porcelán vyroben v Číně, zdobeno v Kunštátu v Orlických horách, kolem roku 1730

porcelán zdobený malbou švarclotem v kombinaci se zlacením

Rozměry:

výška koflíku 7,5 cm

průměr misky 12 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 11 950/1911a

V roce 1911 získáno při aukci v Berlíně

Literatura:

Sammlung des Freiherrn Adalbert von Lanna 1911, č. kat. 929

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977a, s. 344, č. kat. 220

Blažiček - Preiss - Hejdová 1977b, č. kat. 220

Wittlich (ed.) 1996, s. 96 a XXV, č. kat. 366

5 . 1 / 2

Lod'ka s chinoiseriemi

Ignaz Preissler (1676 - 1741) (?)

východní Čechy, Kunštát (?), kolem 1730

sklo čiré, broušené, švarclotem malované a zlacené

Rozměry:

výška 12,9 cm

šířka kupy 10 cm

hloubka kupy 6,5 cm

průměr patky 8,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 8 516

V roce 1914 koupeno od p. Richtera z Prahy.

Lod'ka z čirého skla, s mírně zploštělou zaoblenou osmistěnnou kupou, jejíž jednotlivé stěny jsou v průřezu střídavě rovné a konkávně vyduté. Jedna strana kupy je stupňovitě odsazena a nálevkovitě protažena. Horní okraj kupy je hladce zbroušen, dvě protilehlé stěny jsou brusem mírně sníženy. Kupa spočívá na fasetované balustrové nožce a nízké kruhové patce. Okraj patky je nahoře po obvodu hladce zbrušován, vespod je vybroušena roseta složená ze širších a užších oválných misek. Při okraji kupy je provedena bordura z dvojitých a trojitých tenkých klínových horizontálních zářezů. Na čele kupy je provedena miskovaná růžice. Svislé hrany kupy a nožky jsou členěny drobným broušenými miskami. Fasetování nožky je navíc zvýrazněno broušenými zářezy. Povrch kupy je zdoben motivy pásek, rozvilin, dvou Číňanů a ptáka, malovaných švarclotem a zlatem. Na fasetách nožky malovány stejnou technikou drobné kvítky, na okraji patky pak bordura z drobných rozvilin.

Okraj kupy na více místech jen lehce oštípán, jinak je stav lod'ky dobrý.

Literatura:

Philippe - Denkstein - Beguin (ed.) 1965-1966, s. 67-68, obr. 67

Poche (ed.) 1970, s. 67, č. kat. 159

Výstavy:

České sklo 17. a 18. století, Praha 1970

5 . 1 / 3

Pohárek s emblémem "Dum dulcescit, maturescit"

Čechy (?), 1710 - 1730 (?)

sklo čiré, se zatavenou rubínovou spirálou, malované švarclotem

Rozměry:

výška 13,4 cm

průměr patky 7 cm

průměr okraje kupy 7,1 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 126

Pohárek z čirého skla s lehce nafialovělým nádechem. Kupa pohárku je trychtýřovitá. Spočívá na tordované balustrové nožce, uvnitř se zataveným rubínovým vláknem, s nízkou kruhovou patkou. Na čele pohárku švarclotem malovaný oválný medailon, doplněný stylizovanými listy a dvojicí překřížených rozvilinových ratolestí. V medailonu je malován zavěšený hrozen vína na pozadí jednoduché krajinky. Na protější straně proveden latinský nápis "DVM DVLDESCIT / MATVRESCIT". Na spodní straně patky je jako trompe-l'oeil namalován pavouk.

Stav pohárku je dobrý.

Námět výzdoby je příkladem barokního emblému, u něhož dochází oproti předcházející době k určitému zjednodušení významu a poměrně snadné luštitelnosti obsahu. Tím se takový emblém, využívající dosud nutného spojení slova a obrazu, přibližuje alegorii a metafoře. Zároveň jakoby zde docházelo ke změně směru přenášení významu. Zatímco v renesanci byl skrytý význam unikátního emblému přenášen směrem k individuálnímu luštiteli, v 18. století jakoby se emblém stal extraktem a syntézou obecně definovaných vlastností (ve smyslu Descartových "Des passions de l'ame", La Bruyerových "Les caracteres" a pod.). V případě uvedeného pohárku jsme proto na pochybách, zda byl příměr sládnoucího a dozrávajícího vinného hroznu směřován k osobě, již byl pohárek určen, či zda se jedná hold majitele pohárku lahodnému nápoji, který byl z pohárku konzumován. Motivy trompe-l'oeil v podobě hmyzu byly častější právě u nápojového skla, zdobeného malbou švarclotem, která umožňuje detailní zpracování stínů a světél, a tím i realistické provedení námětu. Starší výskyt pohárků s motivem malovaného hmyzu nepřímou dokládá alegorické vyobrazení v památníku Zikmunda Petra Feferia z let 1608 - 1644 (archiv Národního muzea, b. č. 12, folio 96 R; za laskavé doplnění informací o tomto památníku autor vděčí PhDr. Marii Ryantové, CSc.).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Pohár s pohledem na norimberskou střelnici

připisováno Hermannu Benckertovi

jižní Německo, Norimberk (?), kolem roku 1680

sklo čiré, švarclotem malované

Rozměry:

výška 22,1 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: 11/160

Dříve ve sbírce Vojtěcha Lanny. V roce 1911 pohár získal Oskar Tietz z Berlína, který jej daroval do muzejních sbírek.

Literatura:

Rückert 1982, s. 208, č. kat. 588, tab. 173, obr. 3

Ve výzdobě švarclotem malovaného poháru je použito podobného trompe-l'oeil v podobě mouchy.

5. 1 / 4

Pohár s žertovným milostným námětem

Slezsko (?), 30. - 40. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, švarclotem malované a zlacené

Rozměry:

výška 23 cm

průměr patky 11,6 cm

průměr okraje kupy 9,4 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 906

Pohár z čirého skla, s kónickou, v dolní části zaoblenou a fasetovanou kupou, na duté balustrové fasetované nožce, přilepené k nepůvodní nízké kruhové patce. Na plášti kupy švarclotem malovaný oválný medailon, doplněný po stranách rozvilinami. V medailonu je naznačen chrámový interiér se dvěma lavicemi po stranách a kazatelnou uprostřed. V lavici pohledově nalevo sedí čtyři mladí muži, napravo pak čtyři dívky. Na kazatelně káže nahý Kupido. Na protější straně je proveden německý nápis: "Copido ging in Liebes orden / zu bekören falsche Treu / ist: endlich patter prediger worden / dencket was das nãrisch sey." Nápis je doplněn motivy rozvilin. Některé detaily malby a okraj kupy byly pozlaceny.

Původní patka poháru je ulomena a nahrazena jinou, přilepenou patkou. Původní zlacení je z větší části setřené. Mírně setřena je také malba.

Pohár je zdoben umělecky méně náročnou malbou švarclotem, rozvíjenou od 17. století tzv. domácím malířem v jižním Německu, Slezsku a v Čechách. Uvedené práce upoutá především svobodomyšlností alegorického námětu, v němž je téma světské lásky zasazeno do prostředí kostela. Je proto možné, že uvedená práce vznikla spíše ve Vratislavi, snad v dílně některého z Preisslerových následovníků, než v nábožensky méně smířlivém prostředí Čech. Tuto domněnku by do určité míry mohly potvrzovat příklady pohárů s podobně rozvrženou, avšak kvalitněji provedenou výzdobou, připisovanou Ignazi Preisslerovi a námětově spojenou s Vratislaví.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Pohár oltářního bratrstva

připisováno Ignazi Preisslerovi

východní Čechy nebo Slezsko, 20. léta 18. století (?)

sklo čiré, broušené, švarclotem malované

Rozměry:

výška 16,5 cm

Muzeum narodowe w Kielcach, č. inv.: MNKi 8/1355

Literatura:

Zoedler 1996, s. 95, obr. 39

Kvalitněji provedená výzdoba staršího poháru je příbuzná svým rozvrhem.

2. Pohár se znakem Vratislavi a pohledem na město

připisováno Ignazi Preisslerovi

východní Čechy nebo Slezsko, 20. léta 18. století

sklo čiré, broušené, švarclotem malované

Rozměry:

výška 17 cm

Rudolf von Strasser, Pelham Manor, New York, č. inv.: 79/(č. kat.)

Literatura:

Strasser - Spiegel 1989, s. 136, obr. 1

Zoedler 1996, s. 96, obr. 40

6 . 1 Barokní sklo hutnicky tvarované

6 . 1 / 1

Lod'ka

jižní Čechy, Novohradsko (?), 80. - 90. léta 17. století

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 20 cm

průměr patky 11,3 cm

šířka kupy 12,6 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 084

V roce 1909 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Lod'ka z čirého skla s drobnými bublinkami. Vejčitá kupa s lehce přehnutým okrajem, členěným dvěma žlábků, je po straně zdobena reliéfem ve tvaru mušle, čučkem a štípaným lístkem s mřížkou. Spočívá na vysoké duté nožce s kruhovou patkou. Nožka sestává ze dvou prstenců v dolní části a tří žebrovaných nodů (střední nodus je největší).

Kupa okrouhle prasklá v místě spoje s nožkou. Jinak dobrý.

Podobně tvarované lod'ky se nacházejí ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Od lod'ky z Národního muzea se odlišují hladce formovanou nožkou. Kanelovaná nožka u lod'ky z Národního muzea svým tvarem připomíná naopak nožky některých stojánek na koření. Jim se blíží i formou aplikované dekorace v podobě mušle. Podobné práce se nacházejí také ve sbírce Victoria & Albert Museum v Londýně. V literatuře bývají označovány jako práce španělské. Je však možné, že se jedná o předměty importované z Čech (k tomu viz Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 34, č. kat. 105).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

1. Loďka

jižní Čechy, Novohradsko (?), kolem roku 1680

sklo opálové, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 15,5 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 1 293/1888

Literatura:

Drahotová 1978, s. 19-20

Drahotová 1981, s. 53-54, obr. 10

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 82, č. kat. 282

Loďka z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem. Od loďky z Národního muzea se odlišuje hladkou nožkou, opálovou sklovinou a tenčíme skleněnými stěnami. Je možné že se jedná o práci o málo starší, než jsou loďky ze skla křišťálového (srov. Drahotová 1978, s. 22, pozn. 20).

2. Loďka

jižní Čechy, Novohradsko (?), 80. - 90. léta 17. století

sklo číré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 20 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 13 143/1906

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 34, č. kat. 105

Loďka z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem. Od loďky z Národního muzea se odlišuje hladkou nožkou a řezanou výzdobou.

3. Loďka

jižní Čechy (?), 80. - 90. léta 17. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 16 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 3 991/1888

Literatura:

Urešová 1965, č. kat. 24

Polišenský - Blažíček - Preiss - Hejdová 1966, s. 63, č. kat. 126

Blažíček - Hejdová - Preiss 1970, č. kat. 23

Blažíček - Hejdová - Neumann - Preiss 1981, s. 193, č. kat. 186 (autorka hesla Dagmar Hejdová určila jako českou práci z konce 17. století)

4. Loďka

Španělsko nebo jižní Čechy (?), 1. pol. 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované a řezané

Victoria & Albert Museum, č. inv.: 355/1873

Literatura:

Honey 1946, s. 147, obr. 49/C

Loďka z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je příbuzná svým tvarem. Od loďky z Národního muzea se odlišuje hladkou nožkou, spirálovitě stočeným úchytem a řezanou výzdobou. Tvarem úchyty a stylem řezby se odlišuje i od shora uvedených prací z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Typem přesličkovitých stromů se naopak do jisté míry přibližuje některým mladším jihočeským pracím.

6 . 1 / 2

Oltářní světlo

jižní Čechy (?), první pol. 18. století (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 23 cm

šířka 20 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 655

Koupeno od p. Steuera z Prahy (v inventáři zapsáno k 5. 9. 1909 jako "Lampa visutá kostelní").

Lampa oltářního světla z čirého hutnicky tvarovaného skla. Plášť kalichovité, třikrát odstupněné nádoby je vertikálně žebrován optickým dekorem. Okraj širšího hrdla nádoby je přehnutý. Vespod nádoby přitaven kruhový úchyt se zatavenou rubínovou spirálou, zdobený po vnějším obvodu štípanými lístky. Stěny nádoby jsou ve třech pásech zdobeny přílepy v podobě horizontálně a vertikálně postavených oček. V horní pásu je nachází navíc větší vertikální, esovitě tvarované očko, členěné štípaným dekorem.

Dvě očka určená pro zavěšení světla na řetězy jsou uražena. V plášti je v místě nedochovaných dvou oček vyštípnut menší a větší otvor (ve větším otvoru jedna skleněná část vlepena). V plášti dále proražen třetí, menší otvor, v jehož okolí menší a velká prasklina (prochází od okraje nádoby do středního oblouku).

6. 1 / 3

Stojánek na koření

Čechy, první polovina 18. století (?)

sklo čiré, nazelenalé, hutnicky tvarované

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 055/(?)

V roce 1903 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Stojánek na koření z čirého, lehce nazelenalého hutnicky tvarovaného skla. Střed stojánku tvoří dutý sloupek členěný pěti nody, vertikálně žebrovaný optickým dekorem. Sloupek spočívá na kruhové, mírně vyvýšené a uprostřed odstupněné patce, členěné optickými paprsky. Ke sloupku jsou ve střední části přitaveny čtyři nádobky na sůl a koření, lité do tvaru mušlí. Mezi jednotlivými nádobkami jsou přitavena v čtyři ozdobná skleněná žebra. Vrchol sloupku tvoří květ ze čtyř štípaných lístků.

Dvě ze ozdobných žeber jsou ulomena (nedochována).

6 . 1 / 4

Stojánek na koření

Čechy, první polovina 18. století (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 31 cm

průměr patky 14,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 465

V roce 1903 koupeno od obchodníka Steuera z Prahy.

Stojánek na koření z čirého hutnicky tvarovaného skla. Střed tvoří dutý sloupek členěný jedenácti nody, vertikálně žebrovaný optickým dekorem. Sloupek spočívá na kruhové, mírně vyvýšené a uprostřed odstupněné patce, členěné optickými paprsky. Ke sloupku jsou přitaveny v dolní části čtyři a v horní části tři nádobky na sůl a jiné koření, lité do tvaru mušlí. Mezi jednotlivými nádobkami jsou přitavena v dolní části čtyři, v horní tři skleněná žebra se zataveným rubínovými vlákny, členěná štípaným dekorem s mřížkovými lístky. Vrchol sloupku byl zdoben čtveřicí štípaných mřížkovaných lístků se zataveným rubínem.

Jedna ze čtveřice ozdob při vrcholovém čučku ulomena (nedochována). Dvě ze čtyř vrcholových ozdob spodních žebor ulomeny (nedochovány). Jinak dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Stojánek na koření

jižní Čechy (?), 1. pol. 18. století

sklo číré, se zatavenými rubínovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 22 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 2 649/1886

Literatura:

Poche (ed.) 1970, s. 42, č. kat. 57 (určeno jako práce z 1. pol. 18. století)

Blažíček - Hejdová - Neumann - Preiss 1981, s. 193, č. kat. 187 (autorka hesla Dagmar Hejdová určila jako jihočeskou práci konce 17. století)

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 84, č. kat. 288 (určeno jako jihočeská práce 1. pol. 18. století)

Stojánek na koření z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze je analogický svým tvarem a stylem výzdoby. Misky jsou však uspořádány pouze v jednom patře. Také uspořádání štípaných ozdob je odlišně rozvrženo. Přesto může jít v případě obou předmětů o práce téhož období a téže oblasti, případně téže sklářské huti.

6 . 1 / 5

Žertovný džbánek

Čechy, 1. pol. 18. století

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 21,5 cm

šířka 12 cm

hloubka 9 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 5 725

V roce 1903 koupeno od obchodník a Pacovského.

Hutnicky tvarovaný džbánek z čirého, mírně opalizujícího skla. V horní části kónické, v dolní kulovité tělo stojí na mírně vyvýšené kruhové patce. Zaoblené ucho ve formě duté, k pití určené trubičky je připojeno ke středu dna a k boku pláště. Okraj džbánu je uzavřen sítí ze stavených skleněných žeber, která vrcholí v květu z hutnicky tvarovaných, uvnitř rubínových lístků.

Dva z natavených lístků jsou ulomeny (nedochovány). Vnější konec ucha je naprasklý, jeho menší část ulomena (nedochována).

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Žertovný džbánek

Čechy, 1. pol. 18. století

sklo čiré, se zatavenými rubínovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 18 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 16 915/1932

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 83, č. kat. 287 (jako jihočeská práce z první poloviny 18.

Džbánek je podobně tvarován.

6 . 1 / 6

Žertovný džbánek

Čechy, 1. pol. 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 21,5 cm

průměr základny 7,5 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 039

Hutnicky tvarovaný džbánek z čirého, mírně našedlého skla. V horní části kónické, v dolní kulovité tělo stojí na nízké kruhové patce. Povrch pláště zdoben mělkými, opticky provedenými tordovanými žlábkami. Zaoblené ucho ve formě duté, k pití určené trubičky je připojeno ke středu dna a k boku pláště. Okraj džbánu je uzavřen sítí ze stavených skleněných žeber, která vrcholí v květu z hutnicky tvarovaných lístků.

Dva z natavených lístků jsou ulomeny (nedochovány). Vnější konec ucha je naprasklý, jeho menší část ulomena (nedochována).

6 . 1 / 7

Košiček s miskou

Čechy, počátek 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška košíčku 8,4 cm

průměr košíčku 11,5 cm

výška talířku 3 cm

průměr talířku 17,5 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 16 090/a-b (?)

Spolu s dalšími předměty daroval Friedrich Egermann dne 2. 8. 1829. Předmět byl vystaven v rámci kolekce připravené Friedrichem Egermannem na průmyslové výstavě v Praze roku 1829. Do Národního muzea jej Egermann po skončení výstavy předal spolu s dalšími exponáty dne 2. srpna téhož roku.

Košiček s miskou, z čirého skla. Z plné kruhové základny vyrůstá válcovité, nahoře mírně rozšířené tělo košíčku ze stavovaných oblých skleněných žeber. V dolní části jsou mezi žebra vloženy hutnicky tvarované lístky. K hornímu okraji, který tvoří obíhající skleněné žebro, byly nataveny dva menší úchyty. Miska plné kruhové dno, k němuž je natavena síť skleněných žeber, mezi která jsou v dolní části vloženy hutnicky tvarované lístky.

Okraj košíčku včetně jednoho úchyty je ulomen.

Literatura:

Archaeologische Sammlung 1862, s. 7, č. kat. 104

Archaeologické sbírky 1863, s. 42, č. kat. 104

Stará 1971, s. 67-68, obr.

6 . 1 / 8

Košíček

jižní Čechy (?), kolem roku 1700 (?)

sklo čiré, se zataveným rubínovým vláknem, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 9,9 cm

průměr základny 11,6 cm

průměr okraje 15,5 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 970

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1880 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Košíček s z čirého skla. Z plné kruhové základny vyrůstá mírně kónické tělo košíčku ze stavovaných hutnicky tvarovaných lístků a oblých skleněných žeber. K hornímu okraji, který tvoří obíhající skleněné žebro uvnitř s rubínovým vláknem, je natavena bordura z lístků s reliéfními rosetkami.

Dva lístky z okraje košíčku jsou ulomeny.

6. 1 / 9

Košíček

jižní Čechy (?), kolem roku 1700 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými a kobaltovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 10,5 cm

šířka celku 20 cm

průměr základny 11,2 cm

průměr okraje 16 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 971

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Košíček s z čirého skla. Z plně kruhové, mírně vypuklé základny vyrůstá mírně kónické tělo košíčku ze stavovaných oblých skleněných žeber. K hornímu okraji, který tvoří obíhající skleněné žebro, je natavena bordura z přehnutých, štípáním reliéfně zdobených lístků, a dva menší úchyty.

Dva lístky z okraje jsou ulomeny (nedochovány).

6 . 1 / 10

Košíček

jižní Čechy (?), kolem roku 1700 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými a kobaltovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 12 cm

průměr základny 10,3 cm

průměr okraje 16,8 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 973

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1889 daroval Julius Zeyer. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Košíček s z čirého skla. Z plné kruhové základny, vespod zdobené nataveným spirálovitě stáčeným vláknem, vyrůstá válcovité tělo košíčku ze stavovaných oblých skleněných žeber. K hornímu okraji, který tvoří obíhající skleněné žebro, je natavena bordura z reliéfních lístků se zatavenými kobaltovými vlákny a dva menší úchyty se zataveným rubínovým vláknem.

Jeden lístek z okraje je ulomen (nedochován).

6. 1 / 11

Košíček

jižní Čechy (?), kolem roku 1700 (?)

sklo čiré, se zatavenými rubínovými a kobaltovými vlákny, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 10,5 cm

průměr základny 10,7 cm

průměr okraje 15,8 cm

neznačeno

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 978

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1881 darovala Josefa Náprstková. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Košíček s z čirého skla. Z plné kruhové základny, vespod zdobené nataveným spirálovitě stáčeným vláknem, vyrůstá válcovité tělo košíčku ze stavovaných hutnicky tvarovaných lístků a oblých skleněných žeber. K hornímu okraji, který tvoří obíhající skleněné žebro uvnitř s rubínovým vláknem, je natavena bordura z reliéfních lístků se zatavenými kobaltovými vlákny.

Košíček je dole naprasklý. Čtyři lístky z okraje jsou ulomené (nedochované).

Soubor hutnicky tvarovaných košíčků z čiré skloviny, se zatavenými rubínovými a kobaltovými vlákny, je svým charakterem blízký skupině prací navazujících na některé francouzské typy z konce 17. století. Jejich původ bývá hledán na krumlovském a novohradském panství, kde působili francouzští skláři (srov. Drahotová 1978).

6 . 1 / 12

Košíček

střední Evropa, 1. pol. 18. století (?)

sklo čiré, nazelenalé, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 9 cm

průměr základny 10,5 cm

průměr okraje 16,4 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 144 969

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1894 daroval Filip Roubitschek. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Košíček z čirého, lehce nazelenalého skla, s mírně vypuklým dnem a kónickým tělem, členěným optickou formou. Vespod kolem dna obíhá natavený žebrovaný pásek. K okraji jsou nataveny štípáním reliéfně zdobené listy.

Stav košíčku je dobrý.

6 . 1 / 13

Žertovný pohárek ve tvaru boty

střední Evropa, 1. pol. 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 15,1 cm

šířka 13 cm

hloubka 9,8 cm

tloušťka stěny při okraji 2,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 3 237

Pohárek z čirého skla, ve tvaru jezdecké boty s ostruhou, nahoře oblounovitě rozšířený, s vytaženou malou nálevkou. Povrch nádoby člení pseudofasety, provedené optickou formou. Okraj pomyslných podešví a patky zdobí natavená žebra s drobnými zářezy. Podobné žebro obíhá pod horním oblounem. Vpředu po stranách botka zdobena dvěma natavenými reliéfními rosetkami.

Botka v půli rozlomena a zpět slepena z několika částí. Menší část pláště nedochována.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Žertovný pohárek ve tvaru botky

Německo, kolem roku 1720 (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované, řezané

Rozměry:

výška 11,6 cm

tloušťka stěny při okraji 1 mm

Bayerisches Nationalmuseum, č. inv.: G 1070

Literatura:

Rückert 1982, s. 119, č. kat. 241, tab. 70

6 . 1 / 14

Soudek

střední Evropa (?), 1. pol. 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované, cínová montáž

Rozměry:

výška 13,5 cm

délka 19,2 cm

šířka 10 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 7 319

Soudek z čirého skla, na čtyřech natavených volutových nožkách, nahoře s krátkým válcovitým hrdlem, opatřeným cínovou montáží se závitem a zátkou. Povrch soudku je podélně členěn mělkými, opticky provedenými žlábkami, příčně pak spirálovitě nataveným vláknem se zářezy.

Cínová zátka poškrábaná. Jinak je stav předmětu dobrý.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Soudek

střední Evropa, 1. pol. 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované, cínová montáž

Rozměry:

výška 13 cm

délka 20 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 462/(č. kat.)

Literatura:

Klesse 1973, s. 92-93, č. kat. 462 (jako benátská nebo německá práce z 18. století)

Soudek je analogický svým tvarem i výzdobou.

6 . 1 / 15

Žertovná nádoba ve tvaru psíka

střední Evropa, 18. století (?)

sklo čiré, nazelenalé, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 10,6 cm

délka 19 cm

šířka 6,2 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 30 273

Nádobka z čirého, nazelenalého skla, tvarovaná do podoby psíka. Tělo nádoby tvoří soudek, členěný optickou formou provedenými mělkým tordovanými žlábkami. K soudu, který spočívá na čtyřech natavených, štípaním členěných nožkách, je napojena dutá hlavička se štípanými ušima a tlamičkou. Dutý ocas tvoří nálevku.

Stav předmětu je dobrý.

Několik podobně tvarovaných nádobek se dříve nacházelo ve sbírce Helfrieda Kruga. Jedná se vesměs o práce obtížně datovatelné.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Žertovná nádoba ve tvaru psíka

střední Evropa, 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 15 cm

délka 19 cm

Glassammlung Helfried Krug, Baden-Baden (sbírka dražená v síni Sotheby's), č. inv.: 469

Literatura:

Klesse 1973, s. 96-97, č. kat. 469 (jako německá práce z 18. nebo 19. století)

6 . 1 / 16

Číška

Čechy, druhá polovina 18. století

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 8,5 cm

průměr základny 5 cm

průměr okraje 6,5 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 953

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1906 darovala Franiška Mischnerová z Prahy-Libně. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Číška z čirého, šedavého skla, trychtýřovitého tvaru. Na povrchu číšky jsou pomocí formy vytvořena tenká žebra.

Povrch uvnitř mírně zmatnělý usazeninou. Jinak je stav číšky dobrý.

6 . 1 / 17

Karafka ze stolní soupravy na ocet a olej

Čechy, 2. pol. 18. století

sklo čiré, hutnický tvarované

Rozměry:

výška 13,8 cm

průměr základny 4,8 cm

průměr nádoby 4,8 cm

průměr hrdla 2 cm

tloušťka stěny při okraji 3,5 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 146 764

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1890 daroval Karel Huth z Prahy. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Karafka z čirého skla, oblého tvaru s vytaženým hrdlem, na nízké kruhové patce. Povrch nádoby členěn formou provedeným žebrováním.

Nádoba je prasklá, část vylomena a vlepena zpět. Menší vylomená část nedochována.

6 . 1 / 18

Flétnový pohárek

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 14,7 cm

průměr patky 7,7 cm

průměr okraje kupy 6,7 cm

tloušťka stěny při okraji 3 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 10 610

Pohárek s víkem z čirého skla, se štíhlou vysokou zvoncovitou kupou na kulovitém nodu a mírně vyvýšené kruhové patce. Kupa je členěna hutnicky provedenými mělkými tordovanými kanelurami, nodus hutnicky žebrován.

Vnitřek pohárku mírně zmatněn usazeninou. Jinak je stav předmětu dobrý.

6 . 1 / 19

Flétnový pohárek s víkem

Čechy, poslední čtvrtina 18. století (?)

sklo čiré, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška celku 20,4 cm

výška pohárku 16,4 cm

průměr patky 7,6 cm

průměr okraje kupy 7,2 cm

tloušťka stěny při okraji 2 mm

výška víčka 6,7 cm

průměr víčka 7,8 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 11 230/a-b

V roce 1922 muzeu daroval František Táborský, bývalý ředitel Vyšší dívčí školy v Praze.

Pohárek s víkem z čirého skla, se štíhlou vysokou zvoncovitou kupou na kulovitém nodu a mírně vyvýšené kruhové patce. Kupa je členěna hutnicky provedenými torcovanými pseudofasetami, nodus hutnicky kanelován. Povrch zvoncovitého víka s kulovitým úchytem je na povrchu členěno stáčenými pseudofasetami.

Vrcholek čučku na víku je patrně druhotně zbroušen. Jinak je stav pohárku dobrý.

6 . 1 / 20

Číška

Čechy, poslední čtvrtina 18. století

sklo čiré, foukané do formy

Rozměry:

výška 7,9 cm

průměr základny 4,1 cm

průměr okraje 5,3 cm

tloušťka stěny při okraji 4 mm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 159 739

Číška z čirého, mírně namodralého bublinčitého skla, mírně kónického tvaru, se silným, směrem dolů se rozšiřujícím pláštěm a silným dnem. Předmět je foukán do formy, která na povrchu vytváří soustavu olivových prohlubní, uspořádaných do pásů, roset a květů.

Stav číše je dobrý.

Poněkud hrubá práce je zajímavou ukázkou využití hutnického tvarování, napodobujícího miskový brus. Kvalitou skloviny a způsobem jejího zpracování je tato číška blízká slánkám s dvojstěnným medailonem, které bývají spolehlivě datovatelné do doby kolem roku 1790.

6 . 1 / 21

Lahvička ve tvaru holubice

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné a rubínové, hutnicky tvarované

Rozměry:

výška 10,5 cm

délka 18,5 cm

šířka 11 cm

Národní muzeum, oddělení starších českých dějin, č. inv.: H2 - 145 135/P

Dříve součást sbírky Náprstkova Českého průmyslového muzea v Praze, kam roku 1891 darovala Josefa Náprstkova. V roce 1963 převedeno do sbírky historické archeologie, nyní oddělení starších českých dějin Národního muzea.

Láhev z mléčného opalizujícího skla, tvarovaná do podoby holubice. K podélně kónickému dutému trupu, nahoře z krátkým kruhovým hrdlem, je přitavena hlavička s očima z rubínového skla, krátká křídla, ocas a nožky.

Nožky jsou ulámané.

Podobná nádobka zdobená malbou pestrými emaily a zlacením, se dochovala ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. V souvislosti s ní se v literaře uvádí, že analogicky tvarované lahvičky byly zhotovovány v Sýrii a Íránu již v 9. - 10. století n. l. České sklárny je v 18. století vyráběly na export do Španělska a do Orientu.

Příklady zjištěných analogických předmětů:

Lahvička ve tvaru holubice

severovýchodní Čechy, Nový Svět, 80. - 90. léta 18. století

sklo mléčné, hutnicky tvarované, emaily a zlatem malované

Rozměry:

výška 11,5 cm

délka 18,8 cm

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, č. inv.: UPM 68 499/1965

Literatura:

Brožková - Drahotová - Hejdová 1989, s. 97, č. kat. 345

Nádobka je příbuzně tvarovaná.